STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08689

DI TEORYE UN PRAKTIK FUN ANARKHIZM

Y. A. Merison

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG

WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust

Arie & Ida Crown Memorial

The Seymour Grubman Family

David and Barbara B. Hirschhorn Foundation

Max Palevsky

Robert Price

Righteous Persons Foundation

Leif D. Rosenblatt

Sarah and Ben Torchinsky

Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE

National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

די טעאָריע און פּראַקטיק פון אַנאַרכיזם

געקליבענע שריפטען

פון דר. י. א. מעריסאָן

ארויסגעגעבען פון
„נייע געזעלשאפט“ און „פערער סענטער“ ברענטשעס
פון ארבייטער רינג
ניו יאָרק, 1927.

פאָרוואָרט

אין דעם אויסוואל און דער צוזאמענשטעלונג פון די ארטיקלען, וואָס געהען אריין אין אָט דעם באנד, האָב איך הויפּטזעכליך געהאט אין זין דעם צוועק, צוליב וועלכען די גענאָסען ארויסגעבער האָבען אונטער־גענומען אָט די ארבייט. זיי האָבען איינגעזען די נויטווענדיגקייט פאר דער אידישער באוועגונג פון אן אלזייטיגער און פּאָפּולערער אויפקלערונג פון דער אנארכיסטישער טעאָריע און פּראקטיקע, און מיך אויפגעפאָדערט צוזאמענצושטעלען אזא בוך פון מיינע ארטיקלען איבער אנארכיזם, וואָס זיינען געדרוקט געוואָרן אין פארשיידענע ציישונגען און זשורנאלען, אין א משך פון איבער א פערטעל יאהרהונדערט.

נאָכקומענדיג זייער פארלאנג, האָב איך פּאָלגליך אריינגענומען אין אָט דער זאמלונג בלויז די ארטיקלען, וואָס האָבען דירעקט צו טאָן מיט דעם ענין און דעקען א וועלכע עס איז זייט פון דער פראגע — אויסלאָזענדיג אלע איבעריגע, וואָס האָבען געהאט נאָר א צייטמעסיגען ווערט, ווי אויך אייניגע, וואָס זיינען געוועזן אָפּגעדרוקט באזונדער אין בראָשורען (און מעגליך נאָך אנדערע, וואָס איך האָב פארגעסען וועגען זיי). איבערקוקענדיג די שריפטען האָב איך געפונען פאר נויטיג אין אייניגע פּלעצער אויסצובעסערן דעם סטיל, כדי קלערער צו מאכען דעם געדאנק, ווי אויך וואו־ניט־וואו צו מילדערן א צו־שאַרפען אויסדרוק אין א פּאָלעמישען ארטיקעל — דעם עצם געדאנק אָבער און מיין אייגענע פּאָזיציע בנוגע דעם תוך פון אנארכיזם האָב איך אין ערגעץ ניט געפונען קיין אורזאך צו ענדערן אין וועלכען עס איז פּרט.

צוליב באקוועמליכקייט האָב איך דעם גאנצען מאטעריאל איינגע־טיילט אין דריי אָפּטיילונגען: צוערשט, זעלבסטשטענדיגע אָפּהאנדלונגען וועגען די גרונדלאגען פון אנארכיזם; צווייטענס, פּאָלעמישע ארטיקלען, דערהויפּט מיט סאָציאלדעמאָקראטישע געגנער, וואָס ברייגען ארויס קלערער די פּרינציפּיעלע חלוקים צווישען אנארכיזם און סאָציאלדעמאָ־קראטיזם; און לעצטענס, אייניגע ארטיקלען וועגען פראגען פון טאקטיק, וועלכע זיינען ענג פארבונדען מיט די פּרינציפּען פון אנארכיזם. דידאָזיגע איינטיילונג האָט, פארשטעהט זיך, געמוזט אויסלאָזען פון באטראכט דעם כראָנאָלאָגישען סדר פון די ארטיקלען, וואָס איז פאר דעם צוועק פון דער אויסגאבע פון קנאפּער וויכטיגקייט; דאָס האָט אויך געמאכט אוממעגליך אויסצומיידען א געוויסע ווידערהאָלונג פון אייניגע געדאנקען אין דער באהאנדלונג פון די פראגען, וואָס קומען פאָר אין יעדער אָפּטיילונג: אזא ווידערהאָלונג אָבער וואָלט געווען אומפארמיידליך אויך אין יעדער אנדער איינטיילונג, און אחוץ דעם קאָן זיין, אז די ווידערהאָלטע באטאָנונג פון אן עיקר געדאנק אין פארשיידענע פאָרמען איז אפשר גאָר נוצליך פאר אזוינע לעזער, וואָס זיינען מיט דידאָזיגע געדאנקען אפריהער ניט באקאנט געווען.

דר. י. א. מעריסאָן.

אינהאלט

פאָרוואָרט

די טעאָריע פון אנארכיזם — 9—21

די באגרינדונג פון אנארכיזם — 22—34

דער איינצעלנער און די געזעלשאַפט — 35—46

די מענשן און די אומשטענדן — 47—57

דארוויניזם און קאָמוניזם — 58—69

די פיזיאָלאָגיע און דער אנארכיזם — 07—82

עס קען, עס מעג, נאָר עס מוז ניט — 83—95

עגאָאיזם און אלטרואיזם — 96—114

טאָלסטאָי אלס רעפאָרמער — 115—127

בערנשטיינ׳ס אויסזעצונגען — 128—139

איניגע פאלשע באגריפן וועגן אנארכיזם — 140—152

פאָלעמישעם :—

אנארכיזם ווי אן אנארכיסט פארשטייט אים — 155—170

שטאַאט אָדער ניט שטאַאט — 171—184

שטאַאט און פרייהייט — 185—199

וועגן שטאַאט און פרייהייט — 200—210

דער עצם שטאַאט — 211—227

פייגענבוימ׳ס קריטיק איבער אנארכיזם — 228—265

א פּרינציפּיעלע פראגע — 266—272

וואָס הייסט ארבייט? — 273—279

טאַקטישע פראַגען :—

טאַקטישע פראגן, 1, 2, 3 — 283—307

פּאָליטישע טעטיקייט און אנארכיסטישע פּרינציפּן — 308—323

אנארכיסטישע טעאָריע און פּראקטיקע — 324—339

די רעפּרעזענטאַטיווע רעגירונג — 340—353

דירעקטע אקציאָן — 354—363

די אנארכיסטישע באוועגונג — 364—371

א פּאָר ווערטער פון די ארויסגעבער — 372

די טעאָריע פון אַנאַרכיזם

דער אַנאַרכיזם איז היינטיגע צייטען שוין ניט מעהר קיין „פרעמדער אין לאַנד“. צו פאַרדאַנקען די לעצטע ענטוויקלונגען איז דער אַנאַרכיזם געוואָרען א תושב; ער האָט געקראָגען, אַזוי צו זאָגען, זיין „ב־רגער־רעכט“ צווישען אַלע וויכטיגע געזעלשאַפטס־רעפאָרמען פון דער צייט. די געדאַנקען זיינען ביסלעכווייז קלערער געוואָרען, און מיר קאָנען שוין איצטער מיט א רוהיגען געמיט זיך נעהמען פאַנאַנדערקלייבען אין די פאַרשיידענע טעאָריעס וועגען געזעלשאַפטליכען לעבען און אין די פּלענער צו פאַרזיכערן דאָס וואוילזיין פון דער מענשהייט.

דער צוועק פון אַלע געזעלשאַפטס־רעפאָרמען איז גאַנץ געוויס דאָס גליק פון דער מענשהייט. אַלע רעפאָרמער זעהען איין, אַז די רעזולטאַטען פון דעם היינטיגען סיסטעם זיינען קלעגליכע, און יעדערער האָט זיין פּלאַן ווי די זאַך צו בעסערן אָדער ענדערן. אַזעלכע רעפאָרמער זיינען דאָ א סך, זיי לאָזען זיך אָבער איינטיילען אין צוויי גרויסע קלאַסען. איין קלאַס גלויבט אין וואָס מעהר רעגירונג; די אידעע פון די דאָזיגע רעפאָרמער איז, אַז דער פעהלער פון דער געזעלשאַפט באַשטעהט אין דעם, וואָס זי רעגירט ניט גענוג איבער די געזעלשאַפטליכע פונקציעס — זיי אַלע טראָגען אויף זיך דעם שטעמפּעל פון סאָציאַליזם. דער אַנדער קלאַס גלויבט, פאַרקעהרט, אין וואָס וועניגער רעגירונג; זיי מיינען, אַז וויפיל מיר האָבען פון דער דאָזיגער סחורה איז צופיעל אָדער שעדליך — זיי דריקען אויס דעם געדאַנק פון אַנאַרכיזם. סאָציאַליזם און אַנאַרכיזם זיינען אָט אַזוי די געגענגעזעצטע פּונקטען, צו וועלכע די מעהרסטע רעפאָרמער ציעלען אין זייער באַשטרעבונג צו באַגליקען די מענשהייט.

די מענשליכע גערדאנקען פליסען אין צוויי שטראָמען: איין באגריף פון אָרדענונג איז די דיסציפּלין פון א פּאָלק סאָלדאטען, ווען זיי געהען אויף א מארש; דער אנדער באגריף איז — אן אויספלוג פון פארגעניגען־זוכער, ווען זיי לאָזען זיך אויף א פּיקניק אין א פּארק.

אונזער ערציהונג און אונזערע טראדיציעס זיינען שולדיג אין דעם, וואָס מעהרערע שטעלען זיך גיכער אָפּ אויף דער שווערקייט פון א געזעלשאפט גאָר אָהן רעגירונג, ווי אויף דער שווערקייט פון א געזעלשאפט מיט צופיעל רעגירונג. ניט אלע פון אונז, וועלכע שטרעבען צו א נייער געזעלשאפט, האָבען געקאָנט זיך אינגאנצען אָפּרייסען פון דעם פּרק־שרייבער'ס „וועלט־קלוגען" שפּרוך, אז „לולי מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו" — ווען ניט די מורא פאר דער רעגירונג וואָלט איינער דעם אנדערן אויפגעגעסען לעבעדיגערהייט. די ערשטע קלאָץ־קשיא, וואָס דער סאָציאַליסטיש־געזאָנענער רעפּאָרמער שטעלט אייך אוועק, ווען ער רעדט וועגען אנארכיזם, איז: „וואָס הייסט, ווי אזוי קאָן דאָס עקזיסטירען א געזעלשאפט גאָר אָהן פיהרער, אָהן אויפזעהער, אָהן וועלכען עס איז צענטראל־פּונקט, וואָס קירעוועט און לענקט די קאָמפּליצירטע, גרויסע מאסע מענשען, וועלכע שטעלט צוזאמען א געזעלשאפט?" דער־מאָנט דאָס אייך ניט אָן דעמזעלבען סאָרט קלאָץ־קשיא, וואָס דער גלויביגער שטעלט אייך אוועק, ווען איהר זאָגט איהם, אז עס איז קיין גאָט ניטאָ? יענער טענה'ט אויך מיט אייך: „ס'טייטש, ווי קאָן זיך דאָס א וועלט אליין מאכען? ווי אזוי ווערט עס פון זיך אליין א לבנה, א זון, אן ערד מיט מענשען, מיט חיות, מיט פּיצלעך ווערימלעך, פויגלען, העלפאנטען און בוימער?"

דער גלויביגער פארענטפערט זיך אלע קשיות מיט דער איינ־פאכער השערה (היפּאָטעזע), אז גאָט האָט דאָס אלץ געמאכט. פרעגט איהם אָבער: און ווער האָט געמאכט זיין גאָט? — דאָס געהט איהם מעהר ניט אָן. דער סאָציאַליסט ליידט פון דערזעלבער שוואכ־קייט. אָהן פיהרער, דענקט ער, קאָן די געזעלשאפט זיך ניט פיהרן. און ווער מאכט די פיהרער? דיזעלבע וועלכע קאָנען זיך אליין ניט פיהרן! ווי אזוי אָבער קאָן מען זיך פּאַרלאָזען אויף מענשען, וועל־

בע קאָנען זיך אַליין ניט רעגירן, אַז זיי וועלען אויסוועהלען די בעס־טע רעגירער? דאָס געהט דעם סאָציאַליסט ניט אָן. — אַליין איבער זיך אויסוועהלען אָן אויפזעהער איז דאָך אַ לעבערליכער ווידער־שפּרוך. איבער אַ קינד וואָס ווייסט ניט, אָדער איבער אַ קנעכט וואָס וויל ניט וויסען, שטעלט מען אָן אַן אויפזעהער; איז איינער אָבער מענש גענוג, און פריי דערצו אַליין צו וועהלען, מיט דער אבזיכט, פאַרשטעהט זיך, אַלץ זאָל געהן אמבעסטען, — דאַרף אַזא איינער דען האָבען אַ שמייסער מיט אַ בייטש אין די הענט, ער זאָל איהם אָנטרייבען, אויפּפּאַסען אויף איהם?

פון דער גאָט־אידעע איז גאָרנישט געוואָרן, אַזוי באַלד ווי מען האָט אויסגעפונען דעם סוד, אַז ניט גאָט האָט געמאַכט דעם מענשען, נאָר אַז דער מענש האָט געמאַכט זיין גאָט; דאָס הייסט, אַזוי גיך ווי דער מענש האָט גענומען נאָכדענקען וועגען דער נויטינקייט פון אַ גאָט, איז ער שוין געוואָרען ניט נויטיג. פּונקט דאָס־זעלבע איז מיט דער רעגירונג־אידעע. כל זמן מיר האָבען געמיינט, אַז די רעגירונג איז אונז געגעבען געוואָרן פון „גאָט'ס גנאַדען" איז געווען פאַרפאַלען. אַזוי באַלד אָבער ווי מיר זיינען דערגאַנ־גען דעם סוד, אַז די רעגירער זיינען אונזערע ד י נ ע ר, האָבען מיר אָנגעהויבען נאָכדענקען און איבערקלייבען. מיר האָבען געמאַכט רעוואָלוציעס און געביטען איין קאָפּ אויפ'ן אַנדערן — און וואָס האָט זיך ארויסגעצייגט? אַז איינער איז ניט בעסער פון דעם אַנ־דערן! ביז מיר האָבען אָנגעהויבען זיך פרעגען: צו וואָס דער גאַנ־צער שפּיעל? מוזען מיר דען האָבען דינער, וועלכע זאָלען אונז רע־גירן, פיהרער וועלכע זאָלען אונז דינען, אויפזעהער וועלכע קאָנען אונז פאַרפיהרן? — קיינע הערן, קיינע קנעכט!" איז אַ גוטער אַנאַרכיסטישער פּרינציפּ.

אין נאָך אַ וויטערן זין אָבער האָבען די גאָט־אידעע און די רעגירונגס־אידעע געהאַט איין מזל: זייערע ביידענס ביאָגראַפיעס דערצעהלען אונז איין און דיזעלבע געשיכטע. דער אויפגעקלערטער מענש, קומענדיג צום שכל, האָט רעוואָלטירט קעגען גאָט דעם קע־ניג און איז געבליבען פאַר אַ לאַנגער צייט זיך בוקענדיג צו אַ „רעפּובליק" פון נאַטור־געזעצען, וועלכע זיין אייגענע אויפקלערונג

האָט ערפונדען און פארגעטערט. אונטער דער צייט זיינען אונזערע קענטעניסען געוואקסען; אונזער באגריף איבער דער נאטור איז געוואָרען טיפער און ברייטער. ווען מיר רעדען היינט־צו־טאָג פון א נאטור־געזעץ, מיינען מיר ניט מעהר א געזעץ וועלכען די נאטור פאָלגט, וועלכער רעגירט איבער די נאטור־קרעפטען, אָדער צו וועלכען אלצדינג אין דער נאטור מוז זיך בויגען. דאָס געזעץ פון גראַוויטאציע, צום ביישפיל, וואָס דערקלערט דעם גאנצען זונען־סיסטעם, דאָס דרעהען זיך פון דער ערד און די מעהרסטע פיזישע ערשיינונגען אויף דער ערד — אפילו דער דאָזיגער פונדאמענטאלער „געזעץ“ פון אוניווערזום איז אייגענטליך נאָר א פ א ק ט, א נאטור־פאקט, אָבער ניט קיין געזעץ. די וועלט איז אין דעם איצטיגען מאָמענט ניט דיזעלבע וואָס זי איז געווען א מינוט פריהער, אָדער וואָס זי וועט זיין מיט א מינוט שפעטער. די אומשטענדען ענדערן זיך יעדען אויגענבליק; יעדער געגענווערטיגער פאקט איז א גלייכגעוויכט (עקוויליבריאיום) פון קרעפטען, וועלכע קעמפען איינע קעגען די אנדערע. מיר זעהען אומעטום רעזולטאטען פון זאכען, וועלכע האלטען שטענדיג אין איין בייטען זיך, — געזעצליכקייט, באשטענדיגקייט, געפינען מיר אין ערגעץ ניט! פעסטע געזעצליכקייט איז דער היפוך פון בעוועגונג, איז טויט; אין דער נאטור איז ניטאָ קיין טויט.

אריבערטראָגענדיג דעם געדאנק פון גאנצען אוניווערזום צו אונזער מענשליכער געזעלשאפט, באגרייפט דער אנארכיזם איהר אָרדענונג אין דעמזעלבען זין, ווי די אָרדענונג פון דער וועלט ווערט היינטיגע צייטען באטראכט. אין דער נאטור עקזיסטירט א געוויסע אָרדענונג, ווייל אין דעם דאָזיגען מאָמענט איז זי מעהר פאסענד אונטער אלע אומשטענדען, ניט ווייל זי פאָלגט דעם באפעהל פון א הארטען, פעסטגעשטעלטען געזעץ. פונקט דאָסזעלבע איז די אורזאך פון א נאטירליכער אָרדענונג אין דער געזעלשאפט. מענשען זוכען צו באפרידיגען זייערע פאָדערונגען אויף דעם לייכטסטען וועג. אז אינדוסטריע ווערט באַשאפען, ניט ווייל א פיהרער אָדער דאָס געזעץ רופט עס ארויס, נאָר דערפאר ווייל דאָס לעבען פאָדערט עס. איינצעלנע מענשען פאראייניגען זיך אין אָלערליי סאָרטען

חברותא׳ס צו שאַפען און צו בויען געזעלשאַפטליכע בנינים און אינ־אינסטיטוציעס, ווייל זיי זעהען די נויטיגקייט פון דעם און ניט ווייל דאָס געזעץ באפעהלט זיי צו שאַפען. און זאָל נאָר ניט זיין קיין גע־זעץ זיי צו הינדערן, וועלען זיי אימער שאַפען וואָס די אומשטענדען פאָדערן: דער רעזולטאַט פון זייער טעטיגקייט וועט זיין די געגענ־ווערטיגע אָרדענונג פון דער געזעלשאַפט.

דער רעפאָרמער וואָס גלויבט אין רעגירונג, שיינט אַט די וואָר־הייט נאָך ניט צו באַגרייפען. פונקט ווי דער אמאָליגער אויפגעקלער־טער, אזוי איז דער סאָציאַליסט, אויף דעם געזעלשאַפטס־געביט, דערגאַנגען ביז׳ן פונקט, אז קלאַסען־רעגירונג איז אַן אומזין, אָבער גאָר אָהן רעגירונג קאָן ער זיך ניט באַגעהן. די רעגירונגען פון מי־נאָריטעטען, פון אָליגאַרכיען, פון מאָנאַרכיען, ווי געטריי און פאַ־טערליך זיי זאָלען ניט זיין צו זייערע אונטערטאַנען — האָט ער אוועקגעוואָרפען. א מאַיאָריטעט־רעגירונג, א פאָלקס־ווירטשאַפט — דאָס איז דער אידעאַל צו וועלכען ער בוקט זיך! אין דעם סאָציאַ־ליסט׳ס דענקען איז נאָך געבליבען די שוואַכקייט וואָס ער מיינט, אז עס מוזען זיין פעסטע דאָגמען, הארטע געזעצען, וועלכע זאָלען רעגירן איבער די געזעלשאַפטס־קרעפטען, צו וועלכע אלץ אין דער געזעלשאַפט מוז זיך בויגען און פאָלגען. ער באַגרייפט ניט די אי־דעע פון אָרדענונג אָהן אָרדערס, פון א רעגולערער געזעלשאַפט אָהן רעגעלן, פון א וואוילשטאַנד אָהן קהל׳שע פאַרזאָרגערס...

דער אַנאַרכיסטישער געדאַנק איז: וואָס ווייניגער רעגי־רונג אין מענשליכע, אין געזעלשאַפטליכע פאַרהעלטענישען. און וואָס איז פאָלקס־ווירטשאַפט, אויב ניט רעגירונג? עס איז אַן אַנדער וואָרט, אָבער ניט קיין אַנדער זאַך; עס איז אַן אַנדער נאָמען, דער עסענץ אָבער איז דערזעלבער. פאָלקס־ווירטשאַפט, אָדער ווי דער דייטש דריקט זיך אויס: „אדמיניסטראַציאָן פון פראָדוקציאָן און קאָנסומציאָן“, הייסט — רעגירונג, פאַרברייטערט און פאַרצווייגט און אָנגעווענדעט אויף אַלע געזעלשאַפטליכע טעטיגקייטען פון יע־דען מענשען.

מאַנכער סאָציאַליסט, דיסקוטירענדיג מיט אונזער איינעם, מיינט ווירקליך, אז ער כאַפּט ארוים דעם גאַנצען ווינט פון אונזע־

רע זעגלען, ווען ער באהויפּטעט (ווי צום ביישפּיל פרידריך ענגעלס): רעגירונג? נו, געוויס וועלען מיר אָפּשאַפן די רעגירונג, דעם שטאַט אין דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט! אלץ וואָס עס וועט בלייבען וועט נאָר זיין א פאָלקס־ווירטשאַפט, אַן אדמיניסטראַציע וואָס וועט קאָנטראָלירן די געזעלשאַפטליכע טעטיגקייטען און אויפפּאַסען, אַז יעדע זאַך זאָל זיך פיהרען מיט אַן אָרדענונג. ער זעהט ניט איין, אַז אַנאַרכיסטען זיינען קעגען רעגירונג, קעגען דעם היינטיגען שטאַאַט, ניט נאָר דערפאַר וויל ער איז פאַרדאַרבען, געמיין, ני־דערטרעכטיג, רויבעריש און געבויט אויף מערדעריי. מיר וואָלטען אויסגעזעצט קעגען איהם, אפילו ווען ער וואָלט געווען — וואָס דאָס איז אַן אוממעגליכקייט — עהרליך און ערהאַבען און געטריי און טייער ווי די וועלט, אַזוי ווי דער סאָציאַליסט גלויבט אַז ער וועט זיין אין זיינע הענט. מיר זעצען אויס קעגען דעם פּרינציפּ פון רעגירונג; מיר קריטיקירן דעם עסענץ פון שטאַאַט; מיר גע־פינען, אַז דער עיקר, דער אייגענטימליכער כאַראַקטער פון רעגירונג איז שעדליך פאַר די אינטערעסען פון די איינצעלנע און פון דער געזעלשאַפט בכלל! אין דער עהרליכסטער פאָלקס־ווירטשאַפט צייגט זיך ערשט ארויס דער סאַמע כאַראַקטער פון שטאַאַט. אין אַן אַד־מיניסטראַציע, וואָס אפילו די ריכטיגסטע מאַיאָריטעט איז מסכים צו איהר, בלייבט ערשט, פאַר די וואָס זיינען ניט מסכים דערצו, קיין אנדער וועג ניט ווי צו באַגעהן זעלבסטמאָרד, אָדער פאַרבלייבען לעבען געבראָכען אין גייסט, גייסטיגע קנעכט.

עס איז אַ שפּאַס צו זאָגען, ווירטשאַפטען פער מאַיאָריטעט פון פּאַרטעטער, איבער א גאַנצען פאָלק, אין איין צענטראַלען פאַר־וואַלטונגס־ראַט! רעגירן ניט נאָר פּאָליטיש, ווי דער היינטיגער שטאַאַט, זאָנדערן פּאָליטיש און עקאָנאָמיש און מאָראַליש, און — ווער ווייסט? — אפשר אויך רעליגיעז!

אין דעם היינטיגען שטאַאַט, און זאָגאַר אין זיין פעדעראַטי־ווער פאָרם, ווי מיר האָבען עס דאָ אין לאַנד, זעהען מיר אויך אין אלע גרויסע שטעדט א שטענדיגע באַוועגונג פאַר „האָם־רול" (מו־ניציפּאַלע דעצענטראַליזאַציע). עס צייגט זיך תמיד דייטליך ארויס, אַז אפילו איין שטאַאַט קאָן ניט פּראַקטיש רעגירט ווערן פון א

צענטראַלער קערפּערשאַפט, ווי די שטאַאט־לעגיסלאַטור. ניו יאָרק, צום ביישפּיל, האָט געהאַלטען ביים אָפּטרייסלען זיך פון שטאַאט און ווערן אַ זעלבסטשטענדיגער שטאַאט אונטער דעם נאָמען „מאַנ־העטען". די קליינשטעדטעלדיגע און די פאַרמערס זיינען די געזעצ־מאַכער פאַר די גרויסע שטעדט, הגם זיי ווייסען ניט גענוג און קאָנען ניט וויסען אַקוראַט די פאַרשיידענע פאָדערונגען פון אַ גרויסער שטאָדט. און אומגעקעהרט, דער גרויסשטאָדטישער, וועלכער האָט קיין אידעע ניט פון דאָרפישען לעבען, איז אַמאָל דער הויפּט־געזעצ־מאַכער איבער פאַרמערשע אַנגעלעגענהייטען. דער אומגעהויערער אומזין פון דער גאַנצער זאַך ווערט שטענדיג קלערער פאַר יעדען פאַרשטענדיגען מענשען, און דאַך וויל מען אונז איינרעדען, אַז רע־גירונג פון אַ צענטראַל־ביוראָ איז פּראַקטיש; אַז פאָלקס־ווירט־שאַפט איז אַ נויטווענדיגקייט און — דאָס נאָך אויך — אַז אדמיניס־טרירן די טעטיגקייט פון אַ גאַנצען פאָלק הייסט ניט רעגירן!

לאָמיר אַמאָל פאַרשטעהן וואָס אייגענטליך איז דער כאַראַק־טער פון אַ רעגירונג? איך וויל זיך ניט אַריינלאָזען אין לאַנגע דע־פיניציעס, אָבער מיר שיינט, אַז די ריכטיגסטע איז — דער כאַ־ראַקטער פון ט ו ו י מ ע ן ה י י ס ט! (דער רוסישער „ביט פּאַ־סעמו!") גוט אָדער שלעכט, האָט איינמאָל קהל אזוי באַשלאָסען, מוז עס אזוי זיין. דער איינצעלנער, פון וועמעס טובה־וועגען „קהל" האָט זיך אזוי שטאַרק געזאָרגט, האָט קיין רעכט אין דער וועלט ניט צו זאָגען: אַ גרויסען דאַנק אייך, רבי קהל, אָבער איך בין מוחל די טובה. ניין, דו מ ו ז ט אָננעהמען די טובה און, זעלבסטפאַרשטענד־ליך, צאָהלען דיין חלק הוצאות!

שטעלט אייך פאָר, אַז איך האָב צוויי קינדער, זאָלען לעבען, וואָס עס איז צייט פאַר זיי צו געהן אין חדר. אַלס פרייער מענש, וויל איך, שיק איך זיי אין אַ חדר וואָס מיר געפעלט און צאָהל ווי־פיעל איך באַדינג זיך; וויל איך ניט, לערן איך מיט זיי אַליין אין מיין פרייער צייט און בין קיינעם ניט שולדיג. אונטער דער רעגי־רונג פון אַ קהל געהען אזעלכע מעשיות ניט אָן. — מיר האָבען גע־מאַכט שולען פאַר אַלעמען, טענה'ט קהל, דיין חלק הוצאות, ברו־דער, מוזטו צאָהלען סיי־ווי־סיי!

דאָס, פארשטעהט זיך, איז נאָר א ביישפּיל; וויכטיג איז דער פּרינציפּ פון דער זאך. מענשען זיינען געזעלשאפטליך. ווען א געוויסע צאָהל מענשען קלייבען זיך צוזאמען אין איין פּלאץ, אָרגאַניזירן זיי זייערע טעטיגקייטען און עטאבלירן א געזעלשאפט. נעהמט אָן, אז די געזעלשאפט איז געבויט אויף גלייכהייט — איז זי אויך געבויט אויף פרייהייט? דאָס הענגט־אָפּ הויפּטזעכליך פון איין פּונקט: קאָן יעדער איינער, ווען עס געפעלט ניט, זיך ציהען צוריק; האָט יעדער איינער דאָס רעכט צו ענטזאגען זיך פון דער אָרגאַניזאציע — איז זי פריי; ווען ניט, איז זי ניט פריי. מעסט די געזעלשאפט, וואָס די סאָציאליסטען ווילען אויפריכטען, מיט דעם־זעלבען מאסשטאב. דאָס פאָלק, די געזעלשאפט פון גאנצען לאנד, איז אָרגאניזירט. יעדער באצירק שיקט א פארטרעטער, און אלע פארטרעטער פון די באצירקען שטעלען צוזאמען א גרויסארטיגען פארוואלטונגס־ראט. דער ראט באשליסט (פּער מאיאָריטעט) די אַרט און ווייזע פון דער אלגעמיינער פּראָדוקציע, די אַרט און ווייזע פון דער קאָנסומציע; ער בילדעט אלערליי אנשטאלטען, באזאָרגט אלע מעגליכע אינטערעסען און — לעגט זיך אָפּרוהען אלע נאכט מיט א ריינעם געוויסען. איצט פרעגט זיך: ווי איז אז איניגע מענשען פון א באצירק זיינען אומצופרידען מיט דער אַרט און ווייזע פון דער אדמיניסטראציע און ווילען זיך פיהרן אויף אן אנדער אופן? וואָס בלייבט זיי צו טאָן? זוכען צו קריגען ביי די נעקסטע וואהלען א מאיאָריטעט אין פארוואלטונגס־ראט? וואָס פאר אן אויפטו וועט דאָס זיין? דאן ועלען די א נ ד ע ר ע זיין אומצופרידען! זיי קאָנען זיך ניט צוריקציהען פון דער אָרגאַניזאציע, ערשטענס דערפאר, ווייל די פארוואלטונג לייקענט זיי אָפּ דאָס רעכט אזוי צו טאָן אין פּרינציפּ גופא, און צווייטענס, וואוהין זאָלען זיי געהן? אויף דער לבנה? די ערד, דאַרף מען זיך פאָרשטעלען, איז דאך אי־בעראל אָרגאַניזירט סאָציאליסטיש.

מיר זעהען אלזאָ, אז די סאָציאליסטישע פאָלקס־ווירטשאפט האָט דעמזעלבען כאראקטער ווי יעדע אנדערע רעגירונג, הגם איהר פאָרם איז געענדערט. לויט אונזער מיינונג באשטעהט טאקע דע־

ריין די שוואַכקייט פון סאָציאַליסטישען אידעאַל. מענשען האָבען פאַרשיידענע אַנזיכטען, און ווילען נאַטירליך האַנדלען ווי זיי פאַר־שטעהען. שעפסען, פאַרשטעהט זיך, געהען וואו מען טרייבט זיי. א געזעלשאַפט, וועלכע נעהמט ניט אין אַנבאַטראַכט די אינדיווידו־עלע אַנזיכטען פון דער געשלאָגענער מינאָריטעט, מוז זיך רעכענען מיט אומצופרידענע, מיט „קיקערס", וועלכע רופען־ארוים שטריי־טיגקייטען און קאָנען רעבעלירן. וואָס־זשע קאָן מען טאָן צו ברענ־גען אָרדענונג אין דער געזעלשאַפט? איינס פון די צוויי: ענטוועדער אײנגאַנצען אָפּשאַפען די רעגירונג, דאָס הייסט דעם שטאַאַט־כאַ־ראַקטער פון דער גאַנצער אָרגאַניזאַציע; אָדער פאַרשטאַרקען די רעגירונג מיט א באַוואָפענטער מאַכט, כדי די מינאָריטעט זאָל ניט וואגען אויפהויבען דעם קאָפּ. אין דעם ערשטען פאַל וועט עס הייסען זיך אָרגאַניזירן אַנאַרכיסטיש; אין צווייטען פאַל וועט עס הייסען — אָרגאַניזירן, א חוץ די היינטיגע פּאָליטישע טיראַ־ניי, נאָך א פיעל שווערערע עקאָנאָמישע טיראַניי.

די געזעלשאַפטליכקייט אין דער מענשליכער נאַטור איז א פאַקט. ניט די סאָציאַליסטיש געזאָנענע רעפאָרמער, ניט די אַנאַר־כיסטיש געזאָנענע רעפאָרמער געהען איצט אויפבויען א מענש־ליכע געזעלשאַפט. קיינער פון אונז באַטראַכט ניט דעם מענשען אויסער דער געזעלשאַפט. דערפון פאָלגט, אז מיר דיסקוטירן דאָ ניט וועגען דעם פּונקט פון אָרגאַניזאַציע גופא: ווייל געזעלשאַפט אָהן אָרגאַניזאַציע איז א ווידערשפּרוך אין זיך זעלבסט. דאָס וואָרט געזעלשאַפט טראָגט מיט זיך דעם באַגריף פון אָרגאַניזירטע פאַר־בינדונגען און פאַרהעלטעניסען צווישען מענשען. דער גאַנצער חילוק צווישען די צוויי קלאַסען רעפאָרמער באַשטעהט נאָר אין דעם כאַראַקטער פון דער אָרגאַניזאַציע. דער חילוק ווידער קומט ארויס פון זייער פאַרשיידענער אויפפאַסונג פון דער געזעל־שאַפט גופא. דער סאָציאַליסטישער דענקער באַטראַכט די געזעל־שאַפט אַלס עטוואָס גאַנצעס אין זיך אַליין, אָדער אזוי ווי זי וואָלט געווען דער אָרגאַניזם, פון וועלכען די איינצעלנע מענשען זיינען בלויז טיילען, ווי די צעלען אין קערפּער. ער באַהויפּטעט, אז זי האָט אזוינע רעכט, וועלכע שטעהען העכער און וויכטיגער ווי די

רעכט פון די איינצעלנע. ער גיט איהר דערפאר אזא כאראקטער, וועלכער מאכט איהר רעגירען איבער די איינצעלנע, אזא פאָרם וועלכע צווינגט יעדען איינעם צו נעהמען אָנטייל אין איהר. דער אַנאַרכיסטישער דענקער באטראכט די געזעלשאפט, אפּארט פון די איינצעלנע, ווי אן אבסטראקציע (דער געדאנק, דאָס בילד פון א זאך, ניט די זאך אליין), און זעלבסטפארשטענדליך קאָנען אבסטראקציעס ניט האָבען קיין רעכט, ניט קיין פליכטען. די געזעלשאפט אַן און פאר זיך קאָן ניט רעגירען, זי קאָן ניט צווינגען די איינצעלנע, זי האָט קיין רעכט ניט. רעכט האָבען די איינצעלנע און נאָר די איינצעלנע! — אָט די מיינונג איז דער פונדאמענט פון דער אַנאַרכיסטישער פילאָזאָפיע.

דער אנארכיסט, זאָגט קראפּאָטקין, וועלכער האָט אויפגעגעבען די אידעע פון גאָט דעם וועלט־טיראן, גאָט דעם קעניג און גאָט דעם פּארלאַמענט, קאָן ניט אָננעהמען א נייעם גאָט, א געפעהרליכערן פון אלע געטער — גאָט די געזעלשאפט. מיר בעטען קיינעם ניט, ער זאָל אָפּפערן אויפ'ן מזבח פון געזעלשאפטס־גאָט זיין פרייהייט, זיין ווילען, זיינע געשמאַקען, זיין פערזענליכקייט. אין גענענטייל, מיר זאָגען יעדען איינעם: קיין געזעלשאפט קען ניט זיין פריי, כל זמן דער איינצעלנער איז ניט פריי. זוכט ניט צו ענדערן די געזעלשאפט פון אויבען ארונטער אָדער פון צענטער צו די ברעגעס; לאָזט איהר פריי זיך ענטוויקלען פון איינפאכען צום פיעלפאכען, דורך דער פרייער פאַראייניגונג פון פרייע גרופּען!

אָט די ווערטער ענטהאלטען אין זיך אי דעם אנארכיסטישען געדאַנק, אי די אַנארכיסטישע מעטאָדע פון אָרגאַניזאציע. דער געדאנק איז: לאָזט די איינצעלנע זיין די הארן פון זייער געזעלשאפט. זיי זיינען דיווירקליכקייטען, די פאקטען; די געזעלשאפט איז ניט מעהר ווי די פארהעלטענישען, וועלכע ערשיינען דורך זייער עקזיסטענץ. עס איז ריכטיג, אז די איינצעלנע ווערן באאיינפלוסט פון זייערע פארהעלטענישען; שטיינדלעך, אַנגעשאָטען פול אין זאק, רייבען זיך אויך אוים איינע אָן די אנדערע, — זיי מוזען אָבער ניט ווערן באוועלטיגט אָדער פארגוואלטיגט פון די פארהעלטעני־

שען וואָס זיי האָבען אליין געשאפען — פון זייער אייגענער אָרגאַניזאציע. די געזעלשאפט איז ניט מעהר ווי דער נאָמען, מיט וועלכען מיר דריקען אויס דעם פאקט, אז די איינצעלנע זיינען פארבונדען צווישען זיך אין טויזענטערליי וועגען. די איינצעלנע זיינען די טרעגער פון דער קולטור, פון די אידעען, פון די שטרעבונגען און די טענדענצען פון דער געזעלשאפט. זיי זיינען אויך די שעפער פון די *נייע* אידעען, די נייע שטרעבונגען און די נייע אידעאלען, מיט וועלכע די געזעלשאפט צייכענט־אויס געוויסע עפּאָכען פון איהר געשיכטע.

דער איינצעלנער פראָפיטירט פון די פאָרטשריטען וואָס די גאנצע געזעלשאפט מאכט, אָבער די געזעלשאפט אַן און פאר זיך — וואָס פאר אינטערעסען האָט זי אליין? ווער איז זי, אַז מיר זאָלען מוזען אָפּפערן אונזער פערזענליכקייט צו גונסטען פון איהר? זיי נאַרן אונז איינפאַך, די וואָס רעדען אין נאָמען פון דער געזעלשאפט! זיי מיינען די אינטערעסען פון דער *מאַיאָריטעט*! זיי זאָגען, די איינצעלנע מוזען זיך לאָזען ברעכען צו גונסטען פון העכערע אינטערעסען, פון געזעלשאפטס־אינטערעסען. עס איז פאלש! עס זיינען ניטאָ קיין *העכערע* אינטערעסען. עס זיינען דאָ אינטערעסען פון *מעהרערע*, אָבער ניט קיין *העכערע*. עס איז די אלטע לאָגיק פון ציפער־רעכט: 6 זיינען מעהר ווי 5, דערפאר מעגען די 6 טאָן וואָס זיי ווילען און די 5 זאָלען באַדיי קראַפּירן. דער אַנאַרכיזם פּראָטעסטירט קעגען אַן אידעאַל פון א געזעלשאפט, אין וועלכער די מינאָריטעט ווערט בארויבט פון איהר ווילען, פון איהרע רעכט און פון דער מעגליכקייט צו האנדלען נאָך דעם וואונש פון איהר אייגענער פערזענליכקייט. אונזער אידעאַל איז: א געזעלשאפט, אין וועלכער די פראַגע פון מינאָריטעטען און מאַיאָריטעטען קאָן קיינמאָל גאָר ניט פאָרקומען, דער אידעאַל פון א געזעלשאפט אָהן רעגירונג.

די אנארכיסטישע *מעטאָדע* פון אָרגאניזאציע איז די פּראָגרעסיווע מעטאָדע פון ענטוויקלונג. פון איינפאכען צום פיעלפאכען. א מענש, וואָס שטעהט לעבען אַן אָפענעם קוואַל וואסער מיט א שעפער אין האנט און איז דאָרשטיג, דאַרף ניט קיין „אוקאַז“ צו

נעהמען און טרינקען פון דעם וואסער וויפיעל זיין האַרץ און ווען ער שטימט־איין מיט נאָך עטליכע מענשען, אז מען דאַרף גראָבען אַ פרישען ברונעם, איז ער וויליג צו ארבעטען דערפאַר, אבי מען זאָל איהם ניט שטערן. ער מאכט־אָפּ מיט די איבעריגע אויף וועלכער ארט און וויזוי יעדערער זאָל טאָן זיין ארבייט און אויף וועלכען אופן יעדערער זאָל געניסען די פרוכט פון זיין אר־בייט. זיי שטעהען קיינער ניט אונטער קיינעמ'ס קאָנטראָל, אוי־סער זייער אייגענעם אָפּמאך. זיי מוזען קיינעם ניט אָפּגעבען קיין רעכענונג וויפיעל און וואָס זיי האָבען פּראָדוצירט. זיי זיינען ניט געצוואונגען צו נעהמען אין אָנבאטראַכט וואָס די גאַנצע געמיינדע פּאָדערט. זיי פארפּאָלגען דורכאויס זייערע אייגענע צוועקען. איין מענש קאָן זיין אַ מיטגליד פון אזויפיעל גרופּען, אין וויפיעל ער איז געניינט צו נעהמען אַן אָנטייל; אָדער ער קאָן זיך איבערגעב־בען צו איין זאך, אויף ווי לאַנג איהם געפעלט. די מיטלען צו פּראָ־דוצירן מוזען אומבאַדינגט זיין פריי, וואָרים עקאָנאָמישע אומאָפּ־הענגיגקייט איז דער ערשטער באַדינג פון אַ פרייער געזעלשאַפט.

מיר מוזען זיך לערנען צו דענקען פון אַ נייעם שטאַנדפּונקט. די פּראַגע איז ניט, וואָס פּאָדערט די געזעלשאַפט? וועלכע טויזענטער פארשיידענע ארבייטען מוזען אָפּגעטאָן ווערן, כדי צוזושטעלען אלץ וואָס אַ היינטיגע געזעלשאַפט פּאָדערט? ווען איהר שטעלט אזוי אוועק די פּראַגע, ווערט איהר מבולבל פון די אומגעהויערע מאסען ארבייט וואָס מוזען געמאכט ווערן צו דער מינוט און צום פּונקט, און איהר מיינט דאָן, אז אָהן אַ שטרענגער אָרגאַניזאַציע, אַ שטייער ווי אין אַ היינטיגער ריזען־פאבריק, וועט די צוקינפטיגע גע־זעלשאַפט זיין אַ נייע אויסגאַבע פון דעם אלטען „דור הפלגה“. די פּראַגע, פון אונזער שטאַנדפּונקט אויס, איז ניט וואָס פּאָדערט די געזעלשאַפט, זאָנדערן: וואָס פּאָדערט דער איינצעלנער מענש? וואָס פּאָדערט אַ גרופּע פון הונדערט אָדער טויזענט מענשען? דאָס איז שוין ניט אזוי מורא'דיג קאָמפּליצירט; אז יעדער איינער קעהרט־אָפּ פון פּאָרנט פון זיין הויז, איז די גאַנצע גאַס ריין. די גרופּע איז דער איינס (דער יוניט); כּפל'ט זיי מיט טויזענט אָדער מיט אַ מיליאָן, אויב איהר ווילט, וועט איהר האָבען אַ גרויסע געזעל־

שאפט, אזוי ענג פארבונדען און דורכגעמישט איינע מיט די אנדערע, ווי איהר קאָנט זיך נאָר פאָרשטעלען! דער כאראַקטער פון דער געזעלשאפט איז געבויט אויף דעם כאראַקטער פון יעדער גרופע באזונדער. *דער גרונדשטיין פון דער גאַנצער האַרמאָנישער געביידע איז דורכאויס און איבעראַל דער איינצעלנער, און מעהר גאָרנישט ווי דער איינצעלנער.*

דער אַנאַרכיזם פאַנגט־אָן מיט דעם איינצעלנעם אין טעאָריע און לאָזט־אוים מיט דעם איינצעלנעם אין פראַקטיק. ער אָנערקענט ניט קיין אנדער ווילען, קיין אנדער באוועג־גרונט ווי דעם איינצעלנעם מענשען'ס ווילען און זיין מענשליכע פסיכאָלאָגיע, אָבער דער אַנאַרכיזם לערנט ניט דעם מענשען איינזייטיג. ער אָנערקענט זיינע סימפאטישע געפיהלען, זיינע אלטרואיסטישע נייגונגען, זיינע סאָלידארישע האנדלונגען, אזוי גוט ווי זיין אינדיווידועלען כאראַקטער. דער אַנאַרכיזם דייטעט שטענדיג אָן אזוי שטארק אויף דער *זעלבסטשטענדיגקייט* פון איינצעלנעם, ווייל די זייט פון דער מענשליכער נאטור ווערט אונטערדריקט פון אלע רעפאָרם־אידעען. די פערזענליכע זעלבסטשטענדיגקייט שליסט ניט אויס די געזעלשאפטליכקייט פון מענשליכען כאראַקטער. פרייהייט שליסט ניט אויס ברידערליכקייט; גראָד די פאראייניגונג פוןביידע אייגענשאפטען, *ברידערליכע פרייהייט*, מאכט עכטע פולקאָמענהייט. *דער העכסטער אויסדרוק פון סאָלידאריטעט איז דער קאָמוניזם פון א פרייער געזעלשאפט.*

די באַגרינדונג פון אַנאַרכיזם

דער אנארכיזם איז די אידעע פון א געזעלשאפט אָהן א רע־גירונג; דערמיט איז פארענטפערט די פראגע: וואָס איז אנאר־כיזם. אָבער א פיעל טיפערע פראגע איז: פארוואָס זיינען מיר אנאַרכיסטען? אויף וועלכען פונדאמענט בויען מיר דעם אנאַרכיזם? וועלכע פילאָזאָפיע פון געשיכטע גיט אונז דעם גרונט פאר דעם אנאַרכיסטישען אידעאל פאר א געזעלשאפט פאר איינצעלנע, אַנ־שטאָט דעם סאָציאליסטישען אידעאל פון איינצעלנע פאר דער געזעלשאפט?

וואָלט דער אנארכיזם געווען בלויז א פערזענליכער אידעאל פון עטליכע צעהנדליג מענשען, דאן וואָלט ניט נויטיג געווען צו זוכען פאר איהם היסטאָרישע באַגרינדונגען: עטליכע מענשען מע־גען וועלען האָבען א געוויסע זאך אָהן א פילאָזאָפישען פונדאמענט צו דערקלערן זייער ווילען. מיר באהויפטען אָבער, אז דער אנאַר־כיזם איז א געזעלשאפטליכער אידעאל; און וויבאלד מיר האנדלען וועגען דער גאנצער געזעלשאפט, מוזען מיר געפינען א גרונט פאר אונזער מיינונג. דער פונדאמענט פון אן אידעאלער גע־זעלשאפטליכער געביידע קאָן זיך ניט האלטען בלויז אויף נאָבעלע וואונשען, מיט וועלכע מיר טראָגען זיך אַרום אין אונזער הארצען. א געזעלשאפטליכער אידעאל מוז איינשטימען, ערשטענס, מיט די העכסטע צילען פון סאָציאלען לעבען, פון א מאטעריעלען און גייסטיגען שטאנדפונקט; און צווייטענס, מוז ער זיין פסיכאָלאָגיש און סאָציאָלאָגיש מעגליך. נאָכמעהר, ניט נאָר מוז ער זיין מעג־ליך, זאָנדערן עס מוז זיין העכסט וואהרשיינליך, אז ער וועט פארווירקליכט ווערן; מיר מוזען איהם קאָנען פאָרשטעלען אלס א נויטיגען רעזולטאט פון דער גאנצער געזעלשאפט־ליכער ענטוויקלונג.

עס איז אן אלטער שפריכוואָרט, אז מען מוז לערנען די פארגאנגענהייט כדי צו פארשטעהן די געגענווארט, און מען מוז וויסעןביידע כדי צו קאָנען טרעפען די צוקונפט. פון דער געשיכטע פון מענשליכען לעבען קאָנען מיר שעפּען די אידעען, אויף וועלכע צו באַגרינדען אונזער אידעאל; אָבער די געשיכטע איז געדיכט מיט פאקטען, ווי בוימער אין אן אור־אלטען וואלד: מיר בלאָנדזשען ארום אין דער פינסטערניש, ביז וואנען עס ווערט ניט אויסגעהאַקט א ברייטער וועג, וואו די שטראלען פון דער זון זאָלען קאָנען דערלאַנגען און לייכטען אונזערע אויגען צו מארשירן פאָרווערטס. כדי צו געפינען אונזער וועג אין דער אומגעהויער גרויסער מאסע פון געשיכטליכע פאקטען, מוזען מיר זוכען די סיבות, וועלכע האָבען געווירקט אויפ'ן לעבען, און דאן, געהענדיג אויף א גלייכען וועג, קאָנען מיר ארומנעהמען דאָס גאנצע מיט איין טיפען בליק, וועלכער נעהמט דורך די פארגאנגענהייט און גרייכט ביז דער צוקונפט.

נאָכזוכענדיג און דורכזיפּענדיג אלע אורזאכען, וועלכע האָבען געווירקט אין דער מענשליכער געשיכטע, קומען מיר צום סוף צו דריי אלגעמיינע פאקטאָרען. אויף דער געזעלשאפטליכער ענטוויקלונג האָבען געווירקט: ערשטענס, די אויסערליכע נאַטור — דער קלימאט, די וואסערן, די בערג און טאָלען א. אז. וו.; צווייטענס, די פּערזענליכקייט פון איינצעלנעם מענשען — זיין גייסט, זיין פארלאנגען און שטרעבען, קורץ, זיין כאראקטער; און דריטענס, די געזעלשאפטליכע אומשטענדען גופא — דאָס הייסט, די פארהעלטענישען אין וועלכע דער מענש געפינט זיך צו זיינע מיטמענשען.

די דריי פאקטאָרען האָבען געבראַכט די מענשען און די געזעלשאפט צו דעם צושטאנד, אין וועלכען מיר געפינען זיך איצט; זייער ווירקונג איז אָבער ניט אלעמאָל גלייך. אמאָל זיינען די אויסערליכע אורזאכען וויכטיגער, אמאָל די אינערליכע מאָטיווען פון די איינצעלנע פערזאָנען. די אויסערליכע נאַטור שאפט דעם גרונט פאר די פארשיידענע אופנים פון מענשליכען צוזאמענלעבען, דער מענשליכער גייסט שאפט די שטרעבונגען, אלץ מעהר און פולקאָמענער צו געניסען און זיך צו באַפרידיגען.

ווען דער מענש ווערט שטארק גענוג צו קאָנען באהערשען די אוי־סערליכע נאטור, צו באנוצען דאָס אנגענעהמע און אויסצומיידען דאָס אומאַנגענעהמע, וואָס ער געפינט אין איהר, דאַן שפּילען זיינע מאָטיוועז די וויכטיגסטע ראָלע אין זיין געשיכטע. ער קאָן דאַן ענדערן אפילו די פארהעלטענישען, אין וועלכע ער געפינט זיך צו זיינע מיטמענשען. עס פארשטעהט זיך, „ער" מיינט „יעדער", וואָ־רים די געזעלשאפטליכע אומשטענדען ווערן געשאפען פון אלע־מען, און דער איינצעלנער איז במעט אזויפיעל א פּראָדוקט פון דער געזעלשאפט ווי איהר מיטשאפער.

די פאָרשונגען פון די געלערנטע, וועלכע האָבען אזוי קלאָר ארויסגעפיהרט אָט די דריי קוואלען פון מענשליכער טעטיגקייט, באלייכטען מיט שטראלען פון וויסענשאפט דעם גאנצען וואלד פון היסטאָרישע פאקטען. אָבער די דריי קלאסען פאקטאָרן ציינען אונז אָן אויף דריי באזונדערע וועגען — קומען זיי זיך אלע צוזאמען ביי דעם ענד? פיהרען די אלע דריי צו איין גרויסען וועג וואָס גרייכט ביז דער צוקונפט? וועלכער איז דער גלייכער וועג?

אָבער לאָמיר קודם זעהן, ווי אזוי ווערט אויסגעטייטשט און וואוהין פיהרט יעדער איינציגער וועג באזונדער.

אזוי ווי פון די אורזאכען, וועלכע האָבען געווירקט אויף דער מענשליכער ענטוויקלונג, האָבען מיר ארויסגענומען אלגעמיינע דריי פאקטאָרען, אזוי קאָן מען אויך איינטיילען אלע פילאָזאָפישע אנשויאונגען איבער דער געשיכטע אין דריי פארשיידענע ריכטונ־גען. * די ערשטע קאָן מען אָנרופען די פ י ז י ש ע; דאָס הייסט די מיינונג, אז די היסטאָרישע ענטוויקלונג פון מענשען ווערט באַ־שטימט הויפּטזעכליך פון די פיזישע אומשטענדען, אָדער די פי־זישע „געזעצען", וועלכע ווירקען אויף דער גאנצער וועלט בכלל. די צווייטע איז די פּ ס י כ אָ ל אָ ג י ש ע ריכטונג, וועלכע באהויפּ־טעט, אז די מענשענס וואונשען און פאָדערונגען, זייערע אידעען און שטרעבונגען, שפּילען די הויפּט־ראָלע אין דער געשיכטע. די

* זעה ראפּאפּאָרט: „פילאָזאָפיע דער געשיכטע".

דריטע ריכטונג ווערט אָנגערופען די *קולטור־היסטאָרישע*, וועלכע באהויפּטעט, אז די *געזעלשאפט אן־און־פאר־זיך* איז די באוועגערן פון יעדען פּאָרטשריט, און דער מענש איז נאָר אַ פּראָדוקט פון זיין צייט, אַ פּראָדוקט פון דעם קולטור־צו־שטאַנד, אין וועלכען ער לעבט.

די הויפּט־פּאָרשטעהער פון דער פיזישער ריכטונג זיינען געוועזען מאָנטעסקי, הערדער און באָקל. זייער פאָרדינסט איז, וואָס זיי האָבען אריינגעפיהרט דעם געדאנק פון נאטירליכער געזעצמעסיגקייט אין דער מענשליכער געשיכטע. „אויב די פילאָזאָפיע פון דער מענשליכער געשיכטע וויל פאָרדינען דעם נאָמען“, זאָגט הערדער, „מוז זי אָנפאנגען איהרע פּאָרשונגען פון הימעל, ד. ה. פון זונען־סיסטעם“. מאָנטעסקי דריקט זיך אויס אזוי: „צופאלען ווערן תמיד *רעגולירט* פון דעם אלגעמיינעם לויף פון דער געשיכטע“. באָקל ווידער האָט עס באטראכט פאר זיין אויפגאבע * פעסטצושטעלען די געזעצמעסיגקייט אין דער געשיכטע, אזוי ווי עס איז געטאָן גע־וואָרן פון אנדערע אין דער פיזיק. זיי האָבען געשטעלט די געשיכ־טע אויף אַ נאַטירליכען פוס; זיי זיינען אָבער באגאנגען דעם פעה־לער, וואָס זיי האָבען אוועקגעשטעלט די בלינדע קרעפטען פון דער נאטור פונקט ווי זיי וואָלטען געהערשט איבער דעם שיקזאל פון פעלקער אויף א מין פאטאַליסטישען אופן. נאָך באקל'ען, צ. ב., קומט אויס, אז געוויסע ניט־אייראָפּעאישע פעלקער זיינען פאראור־טיילט אויף *אייביגער* פינסטערניש, אויף *אייביגער* קנעכט־שאפט צו דער בלינדער נאטור. דער היסטאָריקער פרימאן מאכט אזא באהויפּטונג: „דער געאָלאָגישער פּראָצעס, וועלכער האָט ארויס־גערופען אין לעבען יענע באריהמטע בערג ביים טיבער, האָט אויף *אייביג* פארזיגעלט דעם שיקזאל פון דער וועלט“.

אַט די אָנשויאונג אויף דער געשיכטע שטעלט זיך נאָר אָפּ אויף דער פעסטער געזעצמעסיגקייט פון לעבען און לאָזט ארויס פון חשבון כמעט אינגאנצען דעם פרינציפּ פון ענטוויקלונג. פון דעם שטאַנד־פונקט קומט אויס, אז הגם מיר קאָנען קעמפען קעגען דער אויסער־

* אין זיין ווערק „געשיכטע דער ציוויליזאציע“.

ליבער נאטור, און הגם מיר קאָנען אמאָל געווינען פון איהר א פּאָר פּונקטען מיט אונזער פארשטאנד, בלייבען מיר דאָך סוף־כל־סוף איהרע קנעכט, איהרע אונטערטאנען. מיט אזא מיינונג קאָנען מיר ניט ערקלערן די ע נ ט וו י ק ע ל ט ע מענשליכע געשיכטע. זי העלפט אונז צו פארשטעהן אין פיעל הינזיכטען דאָס ב א ש ט ע נ ד י ג ע אין דער געזעלשאפט, אָבער זי לאָזט אונז איבער אין דער פינס־טערניש מכח דעם וואָס עס מאכט, אז די געזעלשאפט זאָל זיך ענ־דערן, באוועגען און ניט בלייבען שטעהן אויפ'ן זעלבען אָרט וואו זי האָט אָנגעפאנגען. די אויסערליכע נאטור גיט אונז בלויז די גרונטלאגע, דעם באָדען, אויף וועלכען די מ ע נ ש ל י כ ע נאטור קאָן וואקסען און זיך ענטוויקלען. וואָס איז אָבער די סיבה וואָס מאכט די מענשליכע נאטור צו וואקסען און בליהען און זיך ענדערן? די פיזישע אומשטענדען זיינען ניט מעהר ווי דער וועלט־טעאטער, וואו די דראמע פון מענשליכען לעבען ווערט געשפּילט — ווער זיינען אָבער די ריכטיגע שפּילער?

די קולטור־היסטאָרישע אַנשויאונג פּרעטענדירט, אז זי גיט אונז אן ענטפער אויף די פראגען, וועלכע זיינען געבליבען ניט־פאר־ענטפערט פון דער „פיזישער" אַנשויאונג. די אמת'ע סיבה פון דער געזעלשאפטליכער ענטוויקלונג איז די „וועלט־אידעע" נאָך העגעל'ס סברא נאָך. די געזעלשאפטליכע אומשטענדען, די קולטור פון יע־דער צייט איז אן־און־פאר־זיך די אורזאך פון דער ווייטערער ענט־וויקלונג. די איינצעלנע מענשען האָבען קיין באטרעף ניט, דער „צייט־גייסט" איז דער ריכטיגער שפּילער פון דער מענשליכער דראָ־מע. די פּערזענליכע שטרעבונגען פון די מענשען זיינען ניט די אור־זאך, וואָס מאכט זיי צו ענדערן זיך, זייער ענטוויקלונג איז בלויז אן עפעקט פון די קולטור־פאָרמען פון זייער צייט.

„דער איינצעלנער מענש", דריקט זיך אויס גומפּלאָוויץ, „איז ניט דער פאָטער פון זיין אייגענער דיכטונג: דער אמת'ער שעפער פון זיין פּאָעזיע איז דער פּאָעטישער גייסט פון דער צייט אין וועל־כער ער לעבט. ניט דער איינצעלנער מענש דענקט, אין איהם דענקט דער צייט־גייסט, די קולטור פון זיין געזעלשאפט. די היסטאָרישע פאסירונגען ווערן פונקט אזוי ווניג באווירקט פון די מענשען, ווי

די נאַטירליכע ערשיינונגען ווערן באַווירקט פון איבערנאַטירליכע קרעפטען. אין דער געשיכטע, ווי אין דער נאַטור, זעהען מיר שטענ־דיג ניט מעהר ווי מ א ס ע ן ־ ו ו י ר ק ו נ ג ע ן". שעפלע באַהויפּטעט, אַז די איינציגע פּערזענליכקייט, אָפּגעזונדערט פון דער געזעלשאַפט, איז אומערקלערבאַר, אומפאַרשטענדליך. דער איינצעלנער מענש איז תמיד געווען און וועט אייביג זיין אַ געזעלשאַפטליכער פּראָ־דוקט. אַלץ וואָס איז אין איהם וויכטיג איז נאָר זיינע געזעלשאַפט־ליכע פונקציעס, זיין לעבען פאַר דער געזעלשאַפט און דורך איהר.

אָט די אַנשויאונג שאַפט דעם פונדאַמענט פון סאָציאַליזם, וועלכער בויט אויף דעם זיין אידעאַל פון אַ כלל־הערשאַפט פאַר דער צוקונפט. די געזעלשאַפט האָט געמאַכט דעם מענשען אין דער פאַרגאַנגענהייט, דיזעלבע ווירקונג וועט זי אויך האָבען אין דער צוקונפט. די מענשהייט איז די אורזאַך פון מענשען; דערפאַר וועט דער כלל א י י ב י ג געוועלטיגען איבער דעם שיקזאַל פון פּרט, פון איינצעלנעם. — אָט דאָס איז די ערקלערונג און דאָס איז דער אויספיהר פון דער דאָזיגער אַנשויאונג איבער דער ענטוויקלינג פון דער געשיכטע.

אין אָט דער מיינונג איז דאָ אַ טייל וואַרהייט. עס איז ריכ־טיג, אין אַ געוויסער הינזיכט, אַז דער איינצעלנער איז אַ פּראָדוקט פון דער געזעלשאַפט; דאָך איז דער איינצעלנער, להיפּך ווי שעפלע זאָגט, אַ סך מעהר ערקלערבאַר, אַ סך מעהר פאַרשטענדליך, איי־דער די קאָמפּליצירטע געזעלשאַפט מיט אַלע איהרע פיעלפאַכע טענדענצען און שטרעבונגען. דער ריכטיגער וועג פון וויסענשאַפט איז צו זוכען די ערקלערונג פון אַ קאָמפּליצירטער זאַך אין די עלע־מענטען וואָס שטעלען זי צוזאַמען, ניט צו זוכען די ערקלערונג פון די עלעמענטען אין דער צוזאַמענגעשטעלטער פאַרבינדונג, אין וועל־כער זיי געפינען זיך. כדי צו פאַרשטעהן אַן אָרגאַניזם, מוז מען פריהער פאָרשען די אייגענשאַפטען פון די עלעמענטאַרע „צעלען“, פון וועלכע דער קערפּער באַשטעהט: דאָס אייגענע, אויב מיר ווי־לען פאַרשטעהן די געשיכטע, מוזען מיר צוערשט פאַרשטעהן דעם איינצעלנעם מענשען. און הגם עס איז אמת, אַז די געזעלשאַפט איז מעהר ווי אַ פּראָסטער חיבור־חשבון, וואו מען דאַרף נאָר צוזאַ־

מענרעכענען די איינצעלנע ציפער כדי צו קריגען די גאַנצע סומע, קאָן מען אָבער דאָך ניט אויסמיידען דעם פאַקט, אז אָהן איינצעלנע ציפער איז ניטאָ קיין סומע, און אז די סומע הענגט אינגאַנצען אָפּ, ווי גרויס די איינצעלנע זיינען, וואָס מאַכען דעם חיבור.

אָבער אויך א חוץ דעם וואָס אזא אָנשויאונג איז ניט־וויסענשאַפטליך, ערקלערט זי ניט דאָס, וואָס זי האָט זיך אונטערנומען צו ערקלערען. צו זאָגען, אז דער איינציגער וועג ווי אזוי מען קאָן פארשטעהן די געשיכטליכע ענטוויקלונג איז צו פארשטעהן דעם צייט־גייסט פון דער באַטרעפענדער עפּאָכע, הייסט נאָר מאַכען אַ מעטאַפיזישען דריידעל, וואָס זאָגט אייגענטליך גאָרנישט. וואָס פאַר א זין האָט צו זאָגען, אַז אַ געוויסע ערשיינונג איז אַ פּראָדוקט פון איהר צייט? אודאי, יעדע ערשיינונג ערשיינט אין איהר צייט—ווער ווייסט עס ניט? אָבער וואָס מיינט עס, אַז אַ געוויסער צושטאַנד איז א פאָלגע פון צייט־גייסט? שוועבט דען אזאַ מין גייסט אַרום אין דער לופטען און ווארפט־ארונטער פאָלגען? איז דען ניט ריכטיגער צו זאָגען, אז דער צייט־גייסט גופא איז א פּראָדוקט פון די גייסטער, די געדאַנקען פון אַלע מענשען, וועלכע לעבען אין אַ געוויסער צייט? איז דען ניט דער ריכטיגער וועג, דער וויסענשאַפטליכער וועג, צו דערפאָרשען די לעבענס־צוועקען פון יעדען איינצעלנעם, כדי צו דערקלערן די לעבענס־צוועקען פון אלעמען?

אָט די וויכטיגע אויפגאַבע האָט זיך געשטעלט די פּסיכאָלאָגישע ריכטונג. זי ענטפערט אויף דער פראַגע „וואָס שפּילט די גרעסטע ראָלע אין דער מענשליכער געשיכטע?“ מיט דער קלאָרער באהויפּטונג, אז — די אמת'ע שפּילער זיינען די מענשען אליין. די איינציגע טעטיגע עלעמענטען אין דער געשיכטע זיינען די איינצעלנע מענשען. די איינציגע אקטיווע אורזאַך פון דער היסטאָרישער באוועגונג, דער ווירקליך וויכטיגער פאַקטאָר, איז קיין אַנדערער ניט, אַ חוץ די איינצעלנע פּערזאָן! אָט די אָנשויאונג באַלייכט דעם געדיכטען וואַלד פון היסטאָרישע טעטיגקייטען מיט אַ ליכט קלאָר ווי די זון; זי עפענט פאַר אונז אַ וועג, וואָס פיהרט דורך פון אָנהויב פון דער פארגאַנגענהייט ביז'ן מיטען פון דער געגענווארט, איין ברייטען געדאַנק, איין דייטליכען פאַקט,

וועלכער ציהט זיך דורך דער גאַנצער געשיכטע און ערקלערט איהר שטענדיגע ענטוויקלונג: דאָס איז — ד ע ר א י י נ צ ע ל נ ע ר א ו ן ז י י ן ש ט ר ע ב ע ן.

די דאָזיגע ריכטונג איז צוערשט אַרויסגערופען געוואָרן פון צוויי רוסישע דענקער — לאַווראָוו און מיכאַילאָווסקי — הגם מיר געפינען שפּורן פון אַזעלכע געדאַנקען ביי אַ סך אַנדערע באַריהמטע וועלט־דענקער. אויגוסט קאָנט האָט צוגעגעבען, אַז די „מיינונגען פון די איינצעלנע איז סוף־כל־סוף דער איינציגער גרונט פון אַלע געזעלשאַפטליכע פאָרמען". און אַפילו קאָנט האָט געמאַכט די באַהויפּטונג, אַז „די ענטוויקלונג פון די מענשליכע פעהיגקייטען שטעלט־צוזאַמען די מענשליכע געשיכטע". טען האָט באַטראַכט די געשיכטע אַלס אַ פּסיכאָלאָגישען פּראָבלעם, און ער מאַכט דערביי די וויכטיגע באַהויפּטונג, אַז „כדי צו קאָנען ריכטיג לעזען די געשיכטע, מוז מען לערנען ניט נאָר די נאָרמאַלע פּסיכאָלאָגיע, די גייסטיגע צושטאַנדען פון מענשען, נאָר אויך פּאַטאָלאָגיע, די קראַנקהאַפטע צושטאַנדען פון מענשליכען דענקען, פיהלען און גלויבען".

אין דער לעצטער צייט איז אויסגעוואַקסען אַ גאַנצע שול פון געזעלשאַפטליכע פאָרשער, וועלכע באַגרינדען די געזעלשאַפטליכע ענטוויקלונג דורכאויס אויף פּערזענליכע (סוביעקטיווע) עלעמענטען פון דער געשיכטע. די ווירקונג פון אידעען 1), די קראַפט פון איינפלוס, 2) די אייגענשאַפט פון נאָכאַהמונג, 3) דער מאָטיוו פון זעלבסטבאַפרידיגונג 4), דער מיטגעפיהל צו אייגענע ברידער 5), די פאָלגען פון פּריוויליגער איינשטימונג 6), — אַט די אַלע פּסיכאָלאָגישע אורזאַכען שטעהען היינט אויפ'ן ערשטען פּלאַץ! אין די פאָרשונגען פון די בעסטע סאָציאָלאָגען. צו די פיזישע אומשטענדען שרייבט מען צו די וויכטיגקייט, וועלכע זיי האָבען פאַרדינט אין זייער צייט; די ווירקונג פון די געזעלשאַפטליכע אומשטענדען לייקענט מען ניט אָפּ; די וויסענשאַפטליכע פאָרשונג איז קיינמאָל ניט איינזייטיג; אדרבה, זי זוכט די ת נ א י ם פון ענטוויקלונג מיט

1) פוליע, 2) דורקהיים, 3) טארד, 4) וואָרד, 5) גידינגס, 6) דע גרעף.

פונקט אזא איינפער, ווי די מאָטיוועז פון יעדען איינעמ׳ס טע־טיגקייט.

אין אָנהויב פון זיין היסטאָרישען לעבען, ווען די ארומיגע נא־טור האָט איהם איבערוועלטיגט, האָט דער איינצעלנער געשטרעבט זיך צו באפרייען פון דער נאטור־הערשאפט. ער האָט ערפונדען פייער, מיטלען צו באשיצען זיך פון שלעכטען וועטער, די ערדארבייט א. אַז. וו. שפעטער, ווען ער האָט זיך ארומגעריסען מיט זיינע מיט־מענשען איבער די ערוואָרבענע רייכטימער, און האָט נארישערהייט געלאָזט פיהרער הערשען איבער איהם „לטובת הכלל״, — האָט ער אָנגעהויבען צו שטרעבען זיך צו באפרייען פון דער מענשען־הער־שאפט, פון דער כלל־מאכט. ער האָט רעוואָלטירט, פארשפרייט פריי־הייטס־אידעען, און ביי געלעגענהייט אויך ארונטערגענומען די קעפ פון הערשער. געשטרעבט און געווירקט און עראָבערט האָט אי־בעראל דער איינצעלנער — זעלבסטפארשטענדליך ניט אלס איין איינצעלנער. יעדער איינצעלנער שטרעבט און ווירקט, ווען אפילו ניט אלע איינצעלנע שטרעבען און ווירקען פאר איין־און־דעמזעל־בען צוועק אין דערזעלבער צייט. איינער ווירקט מיט דעם אנ־דערן, דערפון קומט ממילא ארויס, אז איינער ווירקט פאר דעם אנ־דערן. בכלל איז די ווירקונג דורכדעם א שטארקע — אזוי פארשטע־הען מיר די באדייטונג פון מענשליכער סאָלידאריטעט, פון געזעל־שאפטליכקייט, — אָבער דער כלל שליסט ניט אויס דעם פרט; אין געגענטייל, די סומע ענטהאלט אין זיך די איינצעלנע: אָהן יע־דען איינצעלנעמ׳ס ווירקונג איז ניטאָ קיין סומע־ווירקונג.

לאָמיר דעריבער ריכטיג פארשטעהן אָט די „פערזענליכע״ אָנ־שויאונג. מען באשולדיגט זי אָפטמאָל, אז זי פרעדיגט די פאלשע תורה פון הערא̇ען־דינסט, דאָס הייסט אז נאָר די העראָען, די „גרויסע״ מענער האָבען געמאכט די געשיכטע. פארקעהרט ווידער, שרייבט מען איהר אמאָל צו די פאלשע מיינונג, אז די וויכטיגסטע היסטאָרישע רעזולטאטען הענגען־אָפ פון דער לוינע פון אן איינ־צעלנער פערזאָן, פון דער פאָרם, צ. ב., פון קלעאָפאטרא׳ס נאָז, אָדער פון דעם בויכוועהטאָג פון א פראנצויזישען קעניג. — ניין, ניט אזוי האָרט מען פארשטעהן די פערזענליכקייט אין דער געשיכטע. אין

דער געזעלשאַפט, ווי אומעטום אין דער נאַטור, קומען־פאָר וויכטי־גע רעזולטאַטען נאָר פון וויכטיגע אורזאַכען. די ווירקונג פון „גרויסע" מענער האָט קיין קיום ניט אָהן די גלייכמעסיגע שטרע־בונגען פון די „קליינע" פּערזענליכקייטען.

מען מוז עס נאָכאַמאָל שטאַרק באַטאָנען: די „פּערזענליכע" אָנ־שויאונג שטעלט זיך ניט אָפּ אויף דער ווירקונג פון *איינציגע* איינ־צעלנע, גרויסע אָדער קליינע; זי נעהמט־ארום די ווירקונגען פון אַלע איינצעלנע. זי לערנט אונז: *אַלע* מענשען וואָס שטעלען־צוזאַמען אַ געזעלשאַפט, זיינען די אַקטיאָרן אין דער געשיכטליכער דראַמע. עס מוז זיין אַ *ביהנע* — די אויסערליכע נאַטור — *וואו* צו שפּי־לען, די ביהנע אָבער מאַכט ניט די דראַמע; עס מוז זיין אַ שטיק *וואָס* צו שפּילען — לעבענס־צוועקען, קולטור־שטרעבונגען — אָבער אַ שטיק שפּילט זיך ניט אַליין. די לעבענס־דראַמע קומט־צו־שטאַנד דורכדעם וואָס *יעדער איינער* שפּילט זיין ראָלע. *אונטער די אומשטענדען פון דער אויסערליכער נאַ־טור, צווישען די פאַרהעלטענישען פון אונ־זערע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס זוכען מיר אַלע צו באַפרידיגען אונזערע פּערזענ־ליכקייט: דערפון באַשטעהט די מענשליכע געשיכטע.*

אָט די פילאָזאָפיע פון געשיכטע גיט אונז דעם גרונט פאַר דעם אַנאַרכיסטישען אידעאַל פון אַ געזעלשאַפט פאַר איינצעלנע. ארויסגעהענדיג פון דעם שטאַנדפּונקט, אַז די שטרעבונגען און די ווירקונגען פון די איינצעלנע זיינען די וויכטיגסטע עלעמענטען אין דער געשיכטע, מוזען מיר לאָגישערווייז קומען צום שלוס, אַז דער העכסטער ציעל אין סאָציאַלען לעבען איז די פולשטענדיגע באַפריי־אונג, סיי גייסטיג סיי מאַטעריעל, פון יעדען איינצעלנעם מענשען. די געשיכטע עקזיסטירט פאַר דעם מענשען, ניט דער מענש פאַר דער געשיכטע. אַלץ וואָס מיר געפינען אין דער געשיכטע קאָן האָ־בען פאַר אונז אַ ווערט נאָר אויף אַזוי־פיעל, אויף וויפיעל עס פאַר־העלפט די פאָדערונגען פונ'ם מענשען און זיינע אידעאַלען. מיר מו־זען אָפּשאַצען און אורטיילען יעדע געשיכטליכע עפּאָכע, יעדע גע־

זעלשאַפטליכע פאָרם, נאָך די געלעגענהייטען וואָס זי האָט געשאַ־פען און די מעגליכקייטען וואָס זי האָט געגעבען צו ענטוויקלען און באַפרידיגען די איינצעלנע פּערזענליכקייט.

דער אַנאַרכיסטישער אידעאַל פון פולשטענדיג פרייע איינצעלנע איז ניט נאָר פּסיכאָלאָגיש און סאָציאָלאָגיש מ ע ג ל י ך, ער איז דירעקט געבויט אויף'ן פונדאַמענט פון די דאָזיגע צוויי באַגריפען. וואָרים איז דען ניט די פּערזענליכקייט דער סך־הכל פון אַלע גייס־טיגע רעזולטאַטען פון געזעלשאַפטליכען צוזאַמענלעבען? און איז עס ניט קלאָר, אז וואָס פרייער איהר ענטוויקלונג, דעסטאָ זיכערער איז די עקזיסטענץ פון דער געזעלשאַפט גופא?

די פּערזענליכקייט אין דער געזעלשאַפט פאַראייניגט און פאַר־בינדט אין איין גאַנצעס אַלע אונזערע גייסטיגע און מאַטעריעלע טעטיגקייטען. דער מענש שעפּט זיינע געפיהלען און געדאַנקען אי פון דעם זאַפט פון די אַמאָליגע דורות וואָס פליסט בירושה אין זיינע אָדערן, אי פון דער פאַקטישער באַריהרונג מיט דער ארומיגער וועלט און זיינע מיטמענשען יעדען טאָג פון זיין לעבען. זיין גייסט ווערט געשפּייזט פון צווייערליי קוועלען, וועלכע גיסען זיך צוזאַ־מען אין דער זעלבסטבאַוואוסטער פּערזענליכקייט אין איין שטענ־דיגען שטראָם — פון ווילען. מיט'ן ווילען ווירקט דער מענש צו ענדערן זיך אליין, און אפילו זיינע אומשטענדען אויך. און הגם דער מענשליכער ווילען קאָן זיך ניט באַפרייען אינגאַנצען פון די צוויי קוועלען פון וועלכע ער שטאַמט־אָפּ, פונדעסטוועגען, וואָס מעהר פרייהייט ער האָט צו וועלען, דעסטאָ וויכטיגער און ער־פאָלגרייכער איז זיין ווירקונג אין לעבען. דער אַנאַרכיזם איז אַל־זאָ בשום אופן ניט געבויט אויף דעם מעטאַפיזישען באַגריף פון א „פרייען ווילען": דער אַנאַרכיסטישער אידעאַל איז ניט א געזעל־שאַפט וואו יעדער איינער איבט־אויס זיין „פרייען ווילען", זאָנדערן — א געזעלשאַפט וואו יעדער איינער האָט פ ר י י ה י י ט צ ו װ ע ־ ל ע ן און קיין שטערונג ניט צו האנדלען און ווירקען ווי ער קאָן וועלען.

די מאָטאָ פון דער וועלט־אַנשויאונג, אויף וועלכער מיר באַ־גרינדען דעם אַנאַרכיזם, איז — ד ע ר א י י נ צ ע ל נ ע ר א ו ן

זיין שטרעבען. אין דער ברייטער וועלט, אין גאַנצען אוני־ווערזום, וואו מיר קאָנען ניט רעדען וועגען א זעלבסטבאַוואוסטען שטרעבען, לויטעט די מאַטאַ: די איינצעלנע און זייער לעבען. או־מעטום וואו מיר געפינען א פיעלפאַכיגע אָרגאַניזאַציע — אין די זונען־סיסטעמען פון הימעל, אין די ניט־אָרגאַנישע ווי אין די אָר־גאַנישע טיילען פון דער ערד — אומעטום איז די איינציגע קראַפט וואָס האַלט־אויף דעם צוזאַמענגעשטעלטען בנין, דעם קאָמפּלעקס, די קראַפט וואָס עס ווערט אויסגעאיבט פון יעדען איינצעלנעם, פון יעדען עלעמענט. די ניט־אָרגאַניזירטע קרעפטען רופען מיר — די „בלינדע“ קרעפטען פון דער נאַטור; די איינצעלנע, וואָס זיינען זעלבסטבאַוואוסט, אויבען־אויס „זעהענדיגע“ קרעפטען אין זייער אָרגאַניזאַציע. די קראַפט פון דער געזעלשאַפט באַשטעהט דורכ־אויס פון די באַזונדערע קרעפטען פון די איינצעלנע. דערפאַר ווען מיר געפינען, אז א געוויסע פאָרם פון דער געזעלשאַפט האָט זיך געענדערט, אָדער זי איז אינגאַנצען פאַרביטען געוואָרן אויף אַן אַנדער פאָרם — זי האָט זיך ענטוויקעלט — קאָנען מיר די ענדע־רונג, די ענטוויקלונג, ניט צושרייבען צו קיין אַנדער קראַפט, ווי נאָר צו דער סומע פון די באַזונדערע, „זעהענדיגע“, קרעפטען פון די איינצעלנע.

דאָס לעבען און שטרעבען פון די איינצעלנע מאַכט די געזעל־שאַפט צו דאָס וואָס זי איז, שאַפט די אורזאַכען וואָס ענדערן איהר צו דאָס וואָס זי קאָן זיין, און מאַכט מעגליך דעם גאַנג פון ענט־וויקלונג צו דאָס וואָס זי וועט זיין.

וואָס איז דער גאַנג פון ענטוויקלונג, נאָך אָט דער אַנשויאונג נאָך? — עס איז די נייגונג, די טענדענץ, צו אזא פרייער אָרדענונג אין דער געזעלשאַפט, וועלכע וועט געבען די איינצעלנע פערזאָנען די בעסטע געלעגענהייט אלזייטיג זיך צו ענטוויקלען, די גרעסטע מעגליכקייט אויסצואיבען זייער פערזענליכער איניציאַטיווע, די גינסטיגסטע אומשטענדען פאַר דעם וואַקסען פון זייער פערזענלי־כער ענערגיע!

וואָס מעהר עס ווערט פאַרשפּרייט די אידעע פון זעלבסטשטענ־דיגקייט, וואָס טיפער עס דרינגט־אריין אין די געדאַנקען פון די

איינצעלנע די אידעע פון פרייהייט, וואָס קלערער עס ווערט אין זייער פארשטאנד די מעגליכקייט פון אומגעשטערטער טעטיגקייט — דעסטאָ שנעלער קאָנען די פרייע נייגונגען פארווירקליכט ווערן אין יענער פרייער אָרדענונג, וועלכע איז דער אויסדרוק פון אנאַרכיע, פון געזעלשאפטליכער סאָלידאַריטעט דורך פערזענליכער פריי־הייט.

די פריי־פאָרמירטע גרופע, דער גרונטשטיין פון אנארכיסטי־שער אָרגאַניזאַציע, איז דאָס קערנדעל, אַרום וועלכען עס קלייבען זיך צונויף די הארמאָנישע קרעפטען, די איינשטימענדיגע גייסטער, די גלייך־געזינטע ארבייטער; עס איז דער נעסט פון פרייער טעטיגקייט, דער פאָנטאן פון באפרייטער ענערגיע, וואו אלעמענ׳ס שטרעבונגען ווערן קריסטאליזירט אין סאָלידארישע שאַ־פונגען, אין ווערק פון ליעבע.

אזא אָרדענונג איז דער העכסטער ציעל פון סאָציאַלען לעבען: דערפאר דענקען מיר, אז דער נויטיגער רעזולטאט פון דער געזעלשאפטליכער ענטוויקלונג איז דער אידעאל פון אנארכיזם.

דער איינצעלנער און די געזעלשאפט

איינער פון די עיקרים, אין וואס דער סאציאליזם מיט'ן אנאר־כיזם געהען זיך פאנאנדער, איז זייער שטאנדפונקט מכח דעם איינ־צעלנעם און דער געזעלשאפט. סיי אין די פארשונגען וועגען דער פארגאנגענהייט, סיי אין דער קריטיק פון דער געגענווארט, און סיי אויך אין באצוג צו דער צוקונפט, געפינען מיר שטענדיג די אייגע־נע חלוקי דעות וועגען דער וויכטיגקייט פון דעם יחיד, דעם איינ־צעלנעם, און די אינטערעסען פון דעם כלל, פון דער געזעלשאפט.

עס קומט אויס ווי די אינטערעסען פון יחיד און כלל וואלטען שטענדיג ווידערשפראכען איינע די אנדערע. שוין אין דער ביאלא־גיע, אנגעהמענדיג דעם „נאטירליכען אויסוואהל" אלס די אורזאך פון עוואלוציע, געפינען מיר, אז די תקומה פון די שטארקע איינצעל־נע ווערט מאדיפיצירט פון דעם צושטאנד פון דער געזעלשאפט. דער כלל איז, אז די שטארקערע, די וואס קאנען זיך צופאסען צו די אומשטענדען, לעבען איבער די שוואכערע—אין א שוואכער געזעל־שאפט אבער קאנען זיך געפינען א סך שטארקע איינצעלנע, וועלכע ליידען פון דער שוואכקייט פון דער געזעלשאפט, און פאר־קעהרט: אין א שטארקער געזעלשאפט פראפיטירן פון איהרע נצחונות אויך א סך שוועכלינגען, וועלכע וואלטען איינצעלווייז ניט געקאנט האבען קיין קיום. דאסזעלבע אין דער סאציאלאגיע, ווען מיר זאגען, אז די געזעלשאפט האט פראגרעסירט אויף פארשיידענע אופנים — מיינט עס, אז די איינצעלנע האבען אויך פראגרעסירט אין דעמזעלבען ערך? מיר זעהען פארקעהרט, אז די מאשינערי וועלכע האט רייך געמאכט די געזעלשאפט, האט גאר ארימער גע־מאכט דעם איינצעלנעם ארבייטער; אז דער געזעלשאפט'ס פע־היגקייט צו פראדוצירן איז דורך דער גרויס־אינדוסטריע טויזענד־

פאַך פאַרגרעסערט געוואָרן, און די פעהיגקייט פון דעם איינצעלנעם פאַבריק־אַרבייטער איז געוואָרן פונקט אַזויפיעל קלענער.

שוין אַ לאַנגע צייט צוריק האָט דער באַריהמטער רוסישער דענקער מיכאַילאָווסקי אָנגעמערקט, אַז אויב די ענטוויקלונג פון איינפאַכען צום פיעלפאַכען מאַכט דער געזעלשאַפט צו פּראָגרעסי־רען, מאַכט דאָס דעם איינצעלנעם צו רעגרעסירן, צו געהן צו־ריק; וואָרים דאָס איז די סיבה וואָס האָט געמאַכט, אַז דער איינ־צעלנער זאָל פון אַ זעלבסטשטענדיגער פּערזאָן ווערן בלויז אַ שטי־קעל טייל פון אַ מענשען, אַ זעהר אָפּהענגיגע בריאה, וואָס קאָן זיך ניט אַ ריהר טאָן אָהן אַלע אַנדערע מיטאַרבייטער, אָהן דער געזעל־שאַפט.

אָט די אויסזיכט האָט ניט געמאַכט מיכאַילאָווסקי'ן צו פאַר־צווייפלען; אדרבה, דאָס האָט איהם באַגייסטערט צו וועקען דעם איינצעלנעם צו אַ „קאַמף פאַר דער אינדיווידואַליטעט“ קעגען דער געזעלשאַפט; צו דער־וועקען אין דעם איינצעלנעם די לוסט ווידער צו געווינען זיין זעלבסטשטענדיגקייט, ווידער־צוריקשטעלען זיין פולע פערזענליכקייט, אין אַ מעהר פולקאָמענער פאָרם און אַ מעהר ענטוויקעלטער געשטאַלט: טיפער און ברייטער און רייכער אין מענשליכקייט, אין פערזענליכקייט, אין אינדיווידואַליטעט. פון יענער צייט אָן איז די האנדשוה געוואָרפען געוואָרן אין געזיכט פון דער געזעלשאַפט מצד די איינצעלנע, און עס איז ערקלערט גע־וואָרן אַן אָפענער קריעג צווישען זייביידען — אַ פאָלעמישער קריעג צווישען סאָציאַליזם — דעם פאַרטרעטער פון כלל — און אַנאַרכיזם, דעם פאָרשטעהער פון פרט, פון די איינצעלנע.

אונזער באַוועגונג האָט אַלס ציעל די איינפיהרונג אין דער צו־קונפט פון אַ געזעלשאַפט, וואָס וועט זיין געבויט אויף פרייהייט און גלייכהייט. זוכענדיג אָבער צו פאַרזיכערן אַלעמענס גליק, וואָס איז די הויפּטזאַך, וועלכע מיר דאַרפען נעהמען אין אָנבאַטראַכט? דער סאָציאַליזם טענה'ט: די געזעלשאַפט! זי איז די הויפּטזאַך, זי איז אַלץ, די צוקונפט דאַרף באַוואָרענען דער געזעלשאַפט'ס אינ־טערעסען! „אַלץ וואָס איז וויכטיג אין דעם איינצעלנעם איז **זיין**

לעבען פאר און דורך דער געזעלשאַפט" (שעפלע). דער אַנאַרכיזם טענה'ט פאַרקעהרט: דער ריכטיגער שטאַנדפונקט איז דעם איינ־צעלנעמ'ס שטאַנדפונקט, ער דאַרף זיך ניט אָפּפערן פאַר דער גע־זעלשאַפט; וויכטיג איז נאָר דאָס, וואָס איז גוט פאַר יעדען איינ־צעלנעם, וואָרים (ווי א היינטיגער סאָציאָלאָג דריקט זיך אויס): „דער וויכטיגסטער צוועק אפילו פון דער געזעלשאַפט גופא איז צו ענטוויקלען די איינצעלנע פּערזאָן".

אַט אַזוי קערן־אָפּ סאָציאַליזם און אַנאַרכיזם די קעפּ איינע פון די אנדערע; זייערע אַנשויאונגען זיינען קעגענגעזעצט: איינער קוקט אין איין זייט, דער אַנדערער אין דער אַנדער זייט. דער עסענץ פון סאָציאַליזם איז געזעלשאַפטליכער קאָנטראָל, דער תוך פון אַנאַרכיזם איז פּערזענליכע איניציאַטיווע אויף אייגענער פאַראַנט־וואָרטליכקייט. דער סאָציאַליזם וויל איינפיהרן א דורכשניט־ליכע צופרידענקייט, דער אַנאַרכיזם פּרעדיגט פּערזענליכע באַפרידיגונג. סאָציאַליזם וויל מאַכען גליקליך אַלעמען גלייך, אַנאַר־כיזם וויל — יעדער איינצעלנער זאָל זיין גליקליך אויף זיין איי־גענעם אופן.

אלס מענשען וואָס זוכען דעם אמת, קאָנען מיר זיך ערלויבען צו זיין אומפּאַרטייאיש. מיר זיינען ניט געצוואונגען אַנצונעהמען געוויסע פּונקטען פאַר אַבסאָלוט ריכטיג, איידער מיר האָבען זיך אין דעם איבערצייגט. אויב אונזער באַגריף וועגען דעם איינצעל־נעמ'ס ראָלע איז פאַלש, דאַן פאַלט אונזער גרונט פאַר אַנאַרכיזם, — אָבער וואָס שאַדט עס? זיינען מיר דען אַנאַרכיסטען אויף־צו־להכעיס? שטעהט ניט דער אמת העכער פאַר אַלץ? עס איז שוין צייט פאַר אַנאַרכיסטען צו וויסען, אז אויב זייער אַנאַרכיזם האָט ניט קיין אַנדער אויסגאַנגס פּונקט, קיין אַנדער יסוד, ווי נאָר די סאָציאַליסטישע, צוגעשניטענע „וואוילשטאַנד פאַר אַלע"־פילאָזאָ־פיע, דאַן מעגען זיי אויסמעקען דעם נאָמען און זיך רופען פּשוט סאָציאַליסטען, און מעהר גאָרנישט.

כדי אָבער קלאָר צו פאַרשטעהן די אייגענטליכע שייכות צווי־שען דעם „איינצעלנעם" אין דער „געזעלשאַפט", מוז מען פריהער ווי אַלץ פאַרטייטשען די ווערטער. ווען מיר זאָגען „דער איינצעל־

נער", מיינען מיר ניט איין געוויסער, אויסדערוועהלטער איינצעל־נער; מיר מיינען דורכאויס י ע ד ע ר איינצעלנער, דאָס הייסט: יעדער מענש, וועלכער פיהלט זיך אלס מענש, וועלכער האָט פאַר־שיידענע פאָדערונגען פון לעבען, און זוכט און שטרעבט זיי צו באַ־פרידיגען. איינער קאָן זיין קליגער און לעבען טיפער און ברייטער; דער אנדערער נארישער און פלאַכער — דער עיקר איז אָבער, אַז יעדער מענש, וואָס זוכט צו לעבען זיין אייגענעם לעבען, ווי ער פארשטעהט און פיהלט עס, איז אַן איינצעלנער, וועלכער אינטע־רעסירט אונז איינצושטעלען זיך פאר זיינע רעכט אנטקעגען דעם גאַנצען כלל.

די קלערסטע באַדייטונג פון געזעלשאַפט איז: אַ פאַראייניגונג פון פיעל צוליב אַן אַלגעמיינעם צוועק. עס קאָנען זיין צייטליכע און באַשטענדיגע געזעלשאַפטען, געצוואונגענע אָדער פרייע — דער עסענץ פון אַלע איז די פאַראייניגונג, די צוגעבונדענקייט פון איי־נעם צום אַנדערן וועגען אַ געוויסען צוועק.

עס פארשטעהט זיך, אז אָט די דעפיניציע איז אַ ריין סאָציאָ־לאָגישע, ד. ה. באַטראַכט פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער אָ ר ג אַ־נ י ז אַ צ י ע פון געזעלשאַפטליכען צוזאַמענלעבען, ווי מיר געפינען זי אין פאַרשיידענע צייטען ביי פאַרשיידענע פעלקער און ראַסען. פון דעם ביאָלאָגישען שטאַנדפּונקט איז די געזעלשאַפט אַ י ן ע צ ם אַן אורשפּרינגליכע ערשיינונג ביי די מעהרסטע ברואים, וועלכע האָט זיך ענטוויקעלט אַלץ מעהר און מעהר ביז צו איהר העכסטער פאָרם ביי היינטיגע ציוויליזירטע מענשען.

מענשען האָבען אַלערליי מאַטעריעלע און גייסטיגע פאָדערונ־גען, וועלכע קאָנען ניט באַפרידיגט ווערן סיידען אין אַ געזעלשאַפט. אפילו די ווילדע האָבען זייערע שפּילען, אויפרעגונגען, עקסטאַזען, אַזוי גוט ווי זייערע שווערע יאַגדען, וועלכע זיי קאָנען ניט אויס־פיהרן סיידען צוזאַמען, אין קאָמפּאַניעס. און אַזוי ווי זיי זיינען וואָס ווייטער אַלץ מעהר צוגעוועהנט געוואָרן צו די נוצען פון אַ געזעלשאַפטליך לעבען, האָבען זיי אָנגעהויבען שעצען זייער געזעל־שאַפט זעהר הויך. ערשטנס ציהט יעדען מענשען סתם אַזוי צו אַנ־דערע מיטמענשען: צו אייגענע אין זיין פאַמיליע, צו באַקאַנטע

פון זיין קרייז און צו אַלע מענשען, שוין אַליין אויס נייגיריגקייט צו דערקענען זיי און וויסען ווער זיי זיינען; און צווייטענס, טאַקע צוליב די נוצען וואָס מען גענייסט פון געזעלשאַפט.

אַ זאַך וואָס די האַרץ ציהט צו דעם און דער שכל באַווייזט אויך, אַז דאָס איז אַ זעהר גוטע זאַך, איז ניט קיין וואונדער וואָס מען האַלט עס טייער. מען וויל עס זאָל עקזיסטירן, מען דענקט וועגען דעם ווי וועגען עפּעס אַ זאַך פאַר זיך, ווי אַ באַזונדער מין, וואָס לעבט אייביג.

אַט אַזוי ווערט באַשאַפען די איינבילדונג, אַז די געזעלשאַפט שטעהט העכער פאַר'ן איינצעלנעם. יעדער איינער פיהלט זיך צו־געבונדען צום כלל, ער קאָן זיך ניט לויזרייסען פון דעם; עס ציהט איהם צו אַ געזעלשאַפטליכען לעבען, אָבער ער קאָן עס ניט ריכטיג אויפפאַסען, ער קאָן דעם באַגריף ניט אָנטאַפּען — פאַרגעטערט ער דאָס. דער מענש האָט שטענדיג געהאַט בטבע זיך צו שרעקען פאַר יעדער זאַך וואָס ער קאָן ניט בייקומען; ער פלעגט פאַרגעטערן אַלע נאַטור־קרעפטען, אַזוי פאַרגעטערט ער אויך די געזעלשאַפט. ער זעהט, אַז זי איז אַ קראַפט, ער פאַרשטעהט אָבער ניט, אַז דאָס איז זיין אייגענע קראַפט, וואָס ליגט אין זיין אייגענער נאַטור; דער־פון נעהמט זיך ביי איהם דער אָבערגלויבען צו מיינען, אַז די קראַפט שטעהט פון דרויסען פון איהם, אַז זי געוועלטיגט איבער איהם, און דערפאַר מוז מען דינען צו איהר, ברענגען איהר קרבנות, און ווען איהרע פּריסטער רופען, דאַרף מען זיך אפילו ממית זיין צוליעב איהר.

עס איז אַ שעדליכע איינבילדונג. אין אמת'ן דאַרף מען מאַ־כען אַ חילוק צווישען „געזעלשאַפט" און „געזעלשאַפטליכקייט". אין מענשען לעבט אייביג דאָס געפיהל פון ג ע ז ע ל ש אַ פ ט ל י כ ק י י ט, די געזעלשאַפט אָבער, אין דעם זין אין וועלכען מיר רעדען דאָ, איז נאָר אַ סיסטעם, אַ פאָרם, וואָס קאָן זיך בייטען היינט אַזוי און מאָרגען אַנדערש. געזעלשאַפטליכקייט ליגט אין מענשען'ס נאַטור, מיטגעבאָרן, גע'ירש'ענט פון פריהערדיגע דורות, ווי אַן אינסטינקט וואָס מאַהנט אויסגעדריקט צו ווערן; געזעלשאַפט, אַלס אַ געגעבע־נע פאָרם פון אָרגאַניזאַציע איז אַ קאָנווענציע, געבויט אויף צוואַנג

אָדער קאָמפּראָמיס, וועלכע קאָן זיין גערעכט אָדער אומגערעכט, גוט אָדער שלעכט. עס קומען אַרויס מיספארשטענדענישען דערפון וואָס מען פארמישט די מיינונג פון דיביידע ווערטער. מען זאָגט, די געזעלשאפט לעבט אייביג, עס איז אָבער ניט אמת: מיר וויסען אַלע, אַז געזעלשאפטען האָבען זיך געביטען, אַז די היינטיגע קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאפט איז געבוירען געוואָרען מיט אַ פּאָר הונדערט יאָהר צוריק, נאָכדעם ווי די פעאָדאַלע געזעלשאפט איז געשטאָרבען. ריכטיג איז נאָר, אַז געזעלשאפטליכקייט לעבט אייביג; דאָס געפיהל, דער פארלאַנג צו לעבען מיט מענשען איז אַן אייביגער, מיטגעבאָרענער, אומשטערבליכער.

ווי מאָדנע עס קלינגען דערפאר אַזעלכע ווערטער ווי שעפּלע'ס, אַז די גאַנצע וויכטיגקייט פון דעם איינצעלנעם מענשען איז זיין לעבען פאר דער געזעלשאפט! עס קומט אויס פון די רייד, אַזוי ווי די איינצעלנע וואָלטען ווערן פארשלונגען פון דער געזעלשאפט, אַזוי ווי זייערע „איכס" וואָלטען אויסגעמעקט געוואָרען און אויף זייער פּלאַץ איז אָנגעשריבען מיט גרויסע אותיות: „די געזעלשאפט". שעפּלע און זיינע חברים שטעלען־פאָר די געזעלשאפט ווי אַן אָרגאַניזם און די איינצעלנע מענשען ווי די גלידער פון קערפּער. אנדערע מאַכען זיך אַזוי לעכערליך, מיינענדיג און זאָגענדיג, אַז די טעלעגראַפען זיינען די אָדערן פון דער געזעלשאפט, געלט איז דאָס בלוט וואָס צירקולירט, די ארבייטער זיינען די הענט, די קאַפּיטאַליסטען — דער בויך מסתמא, די קירך איז דאָס הארץ און די רעגירונג איז דער קאָפּ. און עס זיינען דאָ „פילאָזאָפען" וואָס זאָגען, אַז פּונקט ווי אַ גליד הענגט־אָפּ פון קערפּער, אַזוי הענגט דער מענש אָפּ פון דער געזעלשאפט. — עס איז אָבער גאָר ניט אמת. אַ גליד אָפּגעשניטען פון קערפּער קאָן ניט לעבען, אָבער אַ מענש קאָן זיך צוריקציהען פון דער געזעלשאפט און יאָ לעבען; אַן איינצעלנער מענש קאָן פארוואָגעלט ווערן אויף אַן איינזאַמען אינזעל און לעבען און געניסען. אפשר בעסער ווי אין דער היינטיגער געזעלשאפט. אַ טראָפּען וואַסער פאַלט אריין אין ים, דער שטראָם כאַפּט איהם אויף: דער טראָפּען איז געוואָרען אַ טייל פון שטראָם, ער האָט זיך פארלאָרען אין

ים, — אַ מענש אָבער קאָן ניט ווערן פאַרשלונגען פון כּלל, דער איינצעלנער קאָן זיך ניט פאַרלירן אין דער געזעלשאַפט.

איינצעלנע און געזעלשאַפטען ווערן ביידע ענטוויקעלט. עס זיינען דאָ קליינע חיה׳לעך, וועלכע זיינען כּמעט קערפּערליך צו־זאַמענגעוואַקסען איינע צו די אַנדערע: זייער געזעלשאַפט איז טאַקע באמת אַן אָ ר גאַ נ י ז ם, וואָס זיינע אבֿרים באַשטעהען פון איינצעלנע. ווייטער אַרויף קומען מיר צו אַזעלכע ברואים, ווי ביהנען און מוראַשקעס, וועלכע זיינען אויך ענג פאַרבונדען אין איין אָרגאַניזאַציע, אָבער זיינען דאָך איינצעלנע פאַר זיך, וועלכע קאָנען זיך אָפּטיילען פון איין געמיינדע און איבערגעהן צו אַן אַנ־דערער. ביי פּרימיטיווע מענשען האָט דער איינצעלנער נאָך אַ קליינעם ווערט אין זיין געזעלשאַפט: ער רעכענט זיך נאָר אַלס אַ גליד פון זיין משפּחה אָדער זיין שבט, אָבער דורך גרויסע טאַטען קאָן ער זיך אַרויפאַרבייטען צו ווערן דער ערשטער אין לאַנד, דער גרעסטער פון פאָלק. וואָס ווייטער די ענטוויקלונג, אַלץ מעהר שטעלט זיך אַרויס די פּערזענליכקייט פון איינצעלנעם מענשען. ווען מען וואָלט געמעגט זיך אַזוי אויסדריקען אין אידיש, וואָלט עס געהייסען ווי איינער אַ סאָציאָלאָג האָט געזאָגט: „ציוויליזאַציע איז איבערהויפּט אַ פּראָצעס פון אינדיווידואַליזאַציע". דאָס מיינט, וואָס מעהר ציוויליזירט מענשען ווערן, אַלץ מעהר שטעלט זיך אַרויס זייער אינדיווידואַליטעט, זייער פּערזענליכקייט, זייער איינ־צעלנער כאַראַקטער. מיר דערוואַרטען דערפאַר, אַז אין דער קומענדי־גער געזעלשאַפט וועלען די איינצעלנע זיין גאַנצער און זעלבסט־שטענדיגער ווי זיי זיינען נאָך ווען־עס־איז געוועז, — און דאָס איז פונקט וואָס דער אַנאַרכיזם לערנט אונז.

אַ מענש ווערט געבוירען מיט אַ געפיהל פון געזעלשאַפטליכקייט, אין איינעם איז דער געפיהל שטאַרקער, אין אַן אַנדערן איז ער שוואַכער — סיי־ווי־סיי האָט ער דעם געפיהל, ניט דער געפיהל האָט איהם. די ערשטע זאַך, די הויפּט־זאַך, איז דער מענש גופא; ער האָט געפיהלען, ער פיהלט די נויטווענדיגקייט פון טויזענטערליי זאַכען; צווישען די אַלע נויטווענדיגקייטען פיהלט ער אויך די נויט־ווענדיגקייט צו לעבען געזעלשאַפטליך. דאָס איז אַ פונקט וואָס

איינער א סאָציאָלאָג, אין זיינעם א בוך וואָס איז ניט לאַנג צוריק ערשינען, * ברענגט ארוים זעהר קלאָר און דייטליך. ער זאָגט: „די איינצעלנע באַלאַנגען קיינמאָל ניט אין א געזעלשאַפט מיט זייער גאַנצען לייב און לעבען; יעדער איינער האָט אנדערע אינטערעסען, וואָס האָבען מיט דער געזעלשאַפט גאָרנישט צו טאָן. אין גרונט קאָן מען גאָר ניט זאָגען, אז די מיטגלידער שטעלען־צוזאַמען די געזעלשאַפט; דער אמת איז, אז די געזעלשאַפט באַשטעהט בלויז פון א קליינעם טייל פון יעדען מיטגליד, נעמליך, פון זיין געזעלשאַפט־ליכען טייל; זיין גאַנצער „איך" קאָן ניט אָפּגעגעבען ווערן צו קיין שום געזעלשאַפט, ווייל עס איז פּערזענליך, אייגענטימליך צו יעדען איינצעלנעם.

„דער פּונקט האַלט־אויס אין יעדער מעגליכער פאָרם פון געזעלשאַפטליכען לעבען. קיין געזעלשאַפט באַשטעהט ניט פון אזוי־פיעל און אזויפיעל איינצעלנע, זי באַשטעהט נאָר פון אזויפיעל פון יעדען איינצעלנעם, וויפיעל ער קאָן און וויל אָפּגעבען צו דער געזעלשאַפט. דער איינצעלנער איז שטענדיג עטוואָס מעהר וויפיעל עס קומט פון איהם אָן דער געזעלשאַפט, פון וועלכער ער איז א מיטגליד: ער איז שטענדיג עטוואָס מעהר, א חוץ אַלע געזעלשאַפ־טען צו וועלכע ער באַלאַנגט. דער געדאַנק וועלכען ער טיילט קיי־נעם ניט מיט, דער געפיהל וועלכען ער דריקט פאַר קיינעם ניט אויס, זיינע פּלענער אין וועלכע אנדערע נעהמען ניט קיין אַנטייל, די ערפינדונגען וועלכע בלייבען ביים ערפינדער אין קאָפּ — דאָס אַלץ איז פּערזענליך, אינדיווידועל, אייגענטימליך, פּריוואַט, ניט געזעלשאַפטליך".

ווען מיר רעדען אַלזאָ וועגען דער געזעלשאַפט און מיר ווילען זיך פאָרשטעלען א בילד פון א גאַנצער זאַך, האָבען מיר א טעות אויב מיר מיינען, אז דאָס איז אַן אָרגאַניזאַציע, וואָס באַשטעהט פון מענשען אלס גלידער, אַן אָרגאַניזאַציע וואָס האָט א פעסטע, זעלבסטשטענדיגע עקזיסטענץ, וואָס האָט קיין אַנהויב און קיין סוף ניט, ווי דער מאַנאַטעאיסטישער גאָט; וועלכע פילט־אָן יעדען

* שטיקענבערג: „איינלייטונג צור סאָציאָלאָגיע".

שפּעלטעלע אין מענשליכען לעבען, ווי די לופט פּילט־אָן דעם וועלט־רוים. די געזעלשאַפט באשטעהט ניט פון מענשען, זי באשטעהט בלויז פון א י י נ י ג ע מענשליכע געפיהלען; זי האָט ניט קיין פעס־טע, זעלבסטשטענדיגע עקזיסטענץ, זי באשטעהט פון קרעפטען וועל־כע האַלטען אין איין ענדערן זיך: די געזעלשאַפטליכע ענערגיע פון מענשען ענדערט זיך; ווען די דאָזיגע ענערגיע איז שטאַרקער איז די געזעלשאַפט שטאַרקער, ווען די ענערגיע איז שוואַכער איז די געזעלשאַפט שוואַכער. זי האָט אַן אָנהויב און אַ סוף. באַטראַכטענ־דיג זי פון דעם איינצעלנעמ'ס שטאַנדפּונקט — און דאָס איז דער איינציגער שטאַנדפּונקט וועלכען מיר קאָנען באַגרייפען. זי פּילט גאָר ניט אוים יעדען שפּעלטעלע פון מענשליכען לעבען; דעם גרעס־טען טייל פון אונזער צייט לעבען מיר אליין, פאַר זיך, אריינגעטאָן נאָר אין זיך, איינגאַנצען אויסגעטאָן פון דער געזעלשאַפט.

עס קומען מאָמענטען, ווען א מענש פיהלט די נויטווענדיגקייט מיטצוטיילען זיין „איך” צו אנדערע, איבערגעבען זיי וואָס ער האָט דורכגעלעבט, דורכגעדענקט אין דער צייט וואָס ער איז געווען פאַר־טאָן מיט זיך; — אָבער די מאָמענטען דויערן ניט אזוי לאַנג, ווי די לאַנגע שטונדען אין וועלכע ער זאַמעלט־אָן די קראַפט וואָס ער וויל ארויסגעבען. מען דאַרף ניט קיין שטאַרקערן געפיהל ווי דאָס געפיהל פון הונגער איז, דאָך פיהלט מען נישט שטענדיג הונגעריג; אזוי פיהלט אויך קיינער נישט שטענדיג געזעלשאַפטליך. א מענש, זעהענדיג פאָראויס, גרייט זיך אָן מיט עסענווארג אויף שפּעטער, ווען דער הונגער וועט קומען; אזוי אויך איז יעדערער גערן צו העל־פען בילדען א געזעלשאַפט, ווייל ער ווייסט, ער פיהלט א נויטווענ־דיגקייט אין דעם זעהר אָפט. אָבער צי דען מוז א מענש ברעכען זיין פּערזענליכקייט, בויגען זיין נאַטור, אָפּגעבען זיין פרייהייט צו־ליב איין נויטווענדיגקייט? אזוי האָט געמיינט, מיט דריי הונ־דערט יאָהר צוריק, דער פילאָזאָף האָבבז. זיין טעאָריע איז געווען, אז ווען מענשען זיינען געקומען צום שכל און האָבען איינגעזעהן ווי שעדליך עס איז שטענדיג זיך ארומצורייסען צווישען זיך, האָ־בען זיי זיך פאַרבונדען אין א פאַרבאַנד פון געזעלשאַפט און האָ־בען זיך אָפּגעזאָגט, יעדער איינער, פון זיינע פּערזענליכע פרייהיי־

טען, כדי צו געניסען די מזל ברכה פון געזעלשאפטליכער אחדות.

עס איז אָבער א פאלשע טעאָריע. א פ א ל ש ע געזעלשאפט פאָדערט פון די איינצעלנע זיי זאָלען אפּפערן זייער פערזענליכע פרייהייט. א ריכטיגע געזעלשאפט שטערט ניט אויף א האָר די פערזענליכע פרייהייט פון די איינצעלנע; אדרבה, זי גיט זיי מעהר געלעגענהייטען און רופט נאָך אָרויס די פרייע טעטיגקייטען פון יע־דען איינעם. ווען מען וואָלט זיך געקאָנט פאָרשטעלען, ווי מענ־שען טרעטען ארוים פון זייער איינזאמער לאגע און טרעטען אריין אין געזעלשאפטליכע פארהעלטענישען, וואָלטען מיר דאן געקאָנט בלויז זאָגען, אז די מענשען האָבען אומגעביטען זייערע אומשטענ־דען: זייער לעבען איז געוואָרען פולער, ברייטער, רייכער ווי פריי־הער. אָבער אויב זייערע געזעלשאפטליכע פארהעלטענישען זיי־נען ריכטיגע, נאטירליכע; אויב אין די נייע פארהעלטענישען זיי־ערע הערשט קיינער ניט איבער זיי, בארויבט זיי ניט, טיראניזירט קיינער ניט איבער זיי — פארוואס זאָלען זיי פארלירן זייערע פריי־הייטען? אייגענטליך קאָן מען זאָגען, אז דער באגריף פון פרייהייט וואקסט ערשט אינגאנצען ארויס נ א ר אין געזעלשאפטליכע פאר־העלטענישען, ווען איינער לעבט גאנץ אליין, וואס הייסט דאן ער לעבט פריי? פרייהייט קאָן נאָר זיין אין שייכות צו אנדערע: אין א געזעלשאפט קאָן א מענש זיין פריי אָדער ניט, איינציג און אליין איז אפשר גאָר ניטאָ אזא באגריף.

„אין איינינקייט איז מאכט“ — דאָס איז אן אלטער שפּריכוואָרט וואס איז אלעמאָל אמת; ווען מען קומט אָבער אויסניצען אָט דעם אמת, דערמאָנט מען זיך אָן א שטעקען וואס האָט צוויי עקען... דער שטאנדפּונקט פון קהל׳שע פארזאָרגערס איז, אז כדי צו ג ע ב ע ן אלעמען די נוצען וואָס געזעלשאפטס־איינינקייט ק א ן געבען, איז כדאי אפילו אז די איינצעלנע זאָלען מוזען פארבויגען זייער פער־זענליבקייט, פארלייקענען א ביסעל זייער אינדיווידואליטעט, אבי דעם כלל וועט גוט זיין. וואוהין פיהרט דאָס אָבער?—האָבן האָט דאָס געפיהרט צו א קהל׳שען פארזאָרגער אין דער פאָרם פון אן אב־סאָלוטען מאָנארך; שפּעטערע געדאנקען האָבען געפיהרט צו א פאר־לאמענטארישער רעגירונג; דער סאָציאליזם פיהרט עס צו א גע־

זעלשאַפטליכען קאָנטראָל. דער געדאַנק איז דורכאויס דערזעלבער: אָנהויבען פון כלל, פון אויבען אראָפּ; געבען אַלעמען די טובות פון איינינגקייט, פאַרזאָרגען זיי וויפיעל מעגליך. — און ווער זאָל עס געבען? ווער זאָל עס פאַרזאָרגען? יענע האָבען געשטעלט קערפּערליכע פאַרזאָרגערס, גראָבע בשר־ודם׳ס, סאָציאַליזם שטעלט־אויף א גייסטיגען, אַן אבסטראַקטען פאַרזאָרגער; יענע האָבען געמאַכט א פּראָסטען, א גילדערנעם גאָט, סאָציאַליזם שאַפט אַן אידעלען, אידעאלען גאָט — די געזעלשאַפט.

אין איינינגקייט איז מאַכט — גאַנץ ריכטיג; עס איז אָבער א געמאַכטע מאַכט, געמאַכט פון די איינצעלנע. געזעלשאַפטליכקייט איז א קראַפט, עס איז אָבער א פּערזענליכע קראַפט, צוזאַמענגעשטעלט פון די קרעפטען פון די איינצעלנע, וועלכע שטאַמען־אָפּ פון זייער געזעלשאַפטליכען געפיהל. די אַלע רייד, אַז די געזעלשאַפט שטעהט העכער פאַר׳ן איינצעלנעם, אַז זי קאָן עטוואָס געבען אָדער אַז זי מעג עטוואָס אָפּנעהמען פון די איינצעלנע, אַז איהר פונקציע איז צו שאַפען א וואוילשטאַנד פאַר אַלעמען גלייך, א דורכשניטס־זאַטען צושטאַנד — דאָס אַלץ איז נאָר רייד פון א קהל׳שען פאַרזאָרגער, פון א פילאַנטראָפּישען בעל־טובה, אָבער ניט פון א דענקער, וועלכע פאַרשטעהט די מענשליכע נאַטור.

עס איז א פאַקט — די קהל׳שע בעלי־טובות מעגען עס באַטראַכטען פאַר טרויעריג, אָבער אַ פאַקט איז עס דאָך — אַז אַ מענשענ׳ס נערוועז קריכען אַרויס פון זיין מאַרך און ענדיגען זיך אין זיין אייגענער הויט. דער פאַקט ברענגט מיט אַן אנדערן, אַז — טרויעריג אָדער ניט טרויעריג — די גאַנצע וועלט איז פאַר א מענשען נאָר אויף אַזויפיעל וויכטיג, אויף וויפיעל עס שטעלט איהם פערזענליך צופרידען. צופרידענשטעלען זיינען געפיהלען — הייסט לעבען. זיין געזעלשאַפטליכער געפיהל באַוועגט איהם צו נעהמען אַנטייל אין דער געזעלשאַפט, אין וועלכער ער ווערט געבוירען; געפעלט זי איהם ניט, זוכט ער צו מאַכען זי בעסער. ווי בעסער? — דאָס איז א פּערזענליכע פראַגע, וואָס אינטערעסירט יעדען איינצעלנעם פאַר־זיך און אפשר אויך יעדען איינצעלנעם אנדערש. יעדענפאַלס קאָן עס ניט זיין אַנדערש ווי א פרייע געזעלשאַפט, וואו

יעדער איינער האָט אַלע מעגליכקייטען צו האנדלען ווי זיין געווי־סען הייסט איהם און זיין פארשטאַנד דיקטירט איהם — אין קור־צען: וואו יעדער איינער קאָן לעבען זיין אייגענעם לעבען.

קיין מענש געהערט ניט מיט זיין גאנצען לייב און לעבען צו קיין געזעלשאַפט ניט. קיין ציוויליזירטע געזעלשאַפט, וואָס האָט ווען־עס־איז עקזיסטירט, האָט קיינמאָל ניט פארשלונגען דעם גאַנצען מענשען, אַלע זיינע געפיהלען און זיין גאנצען לעבען. קיין גע־זעלשאַפט באַאנשפּרוכט ניט מעהר ווי א ט י י ל פון מענשליכען פיהלען און לעבען, דאָס איז זיין געזעלשאַפטליכער טייל, און דער טייל איז ניט דער גאַנצער מענש. די איינצעלנע פאראייניגען גע־וויסע ספּעציעלע קרעפטען זייערע אין איין קראַפט, דערפון באַ־שטעהט די געזעלשאַפט. זיי טוען עס צוליב געוויסע צוועקען, און דער העכסטער צוועק איז — ד י צ ו פ ר י ד ע נ ק י י ט פ ו ן ד ע ם א י י נ צ ע ל נ ע ם א ו י ף ז י י ן א י י ג ע נ ע ם וו ע ג.

די מענשען און די אומשטענדען

עס שאָדט ניט דורכצולופטערן אַמאָל אַלטע פראַגען; אַ נייער גענדאַנקען־הויך, ווי אַ פריש ווינטעל, איז אַ מחיה פאַר דער נשמה ווי פאַר׳ן גוף. אַ טייל פון דער גייסטיגער שפּייז, מיט וועלכער מיר האָבען זיך געזעטיגט אין אונזערע „באַוועגונגס־יאָהרען“, איז באַשטאַנען פון דער באַוואוסטער „ענטרעע“, אַז די מאַטעריעלע אומשטענדען זיינען פאַראַנטוואָרטליך פאַר *אַלע* אוממענשליכקייטען אין אונזער געזעלשאַפט. עס איז געווען אַ סאָרט באַלזאַם פאַר אונזערע וואונדען צו דענקען, אַז ניט מיר זיינען שולדיג, נאָר אונזערע עקאָנאָמישע אומשטענדען; אַז ניט *זיך* דאַרפען מיר ענדערן, נאָר דאָס אַרומיגע, וואָס פּרעסט אונז און שטיקט אונז און לאָזט אונז ניט זיך ענטוויקלען ביז צו דער העכסטער שטופע.

מיר זיינען דאָן געווען אין *אונזער* עפּאָכע פון באַגייסטערונג, וועלכע מען קאָן פאַרגלייכען מיט דער באַגייסטערונג פון אַ רעליגיעזער באַוועגונג להבדיל דערמיט, וואָס אויך דאָרט פאַדערט זיך פון גלויביגען אליין אַ קליינינגקייט בלויז כדי געזעליגט צו ווערן: אַ ביסעל איינפאַכע אמונה, אַ פאָר סענט אויף אַ תפלה און איבערהויפּט באַקעהרן אַנדערע, ענדערן דאָס אַרומיגע, די *אויסערליכע* אומשטענדען, ניט די אַרט־און־ווייזע פון *אייגענעם* לעבען. די מעשה איז, וואָס לעגענדיג שטיינער אויפ׳ן האַרצען קאָן מען ניט קריגען קיין גרויסע מאַסען צוצושטעהן צו אַ נייעם אידעאַל אָדער צו אַ נייער רעליגיע. „דו ביזט גוט, דאָס וואָס רינגעלט דיך אַרום טויג ניט“ — דאָס האָט אַ מענש ליב צו הערן: עס איז ביליגע זעליגקייט, אויף דעם זיינען דאָ אַ סך בעלנים.

איז דאָס אָבער ריכטיג? איז עס אַ פאַקט, אַז אַלץ וואָס אַ מענש

טוט און טראַכט הענגט־אָפּ פון די מאַטעריעלע אומשטענדען אין וועלכע ער געפינט זיך? קיהלט ניט די איבערלעגונג עטוואָס אָפּ די באַגייסטערונג פון גלויבען, אַז די אומשטענדען מאַכען דעם מענשען? בויען מיר ניט אַ סך, אין אונזערע אַנשויאונגען איבער דער געזעלשאַפט, אַניפ'ן פאַרקעהרטען געדאַנק, אַז דער מענש מאַכט די אומשטענדען? פאָדערט ניט די לאָגיק פון דעם אַנאַרכיסטישען דענקען מכח דעם ווערט פון דעם איינצעלנעם, אַז מיר זאָלען צושרייבען צו איהם אַ געוויסע פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר זיינע טאַטען, אָפּגעזעהן פון דער ווירקונג וואָס די דאָזיגע אומשטענדען איבען־אוים אויף איהם? קאָנען מיר, וועלכע לעגען אַזויפיעל געוויכט אויף דעם פּערזענליכען עלעמענט אין מענשליכען צוזאַמענלעבען, זיך באַנוגענען מיט ענדערונגען אין די געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס אַליין?

איך געפין, אַז אַט די פראַגע מכח דער וויכטיגקייט פון מענשען און דער ווירקונג פון די סאָציאַלע אומשטענדען איז איינער פון די פונקטען, וואָס טיילט־אָפּ די אַנאַרכיסטישע פון די סאָציאַליסטישע אַנשויאונגען אין רעכטען עיקר. נאָר די סאָציאַליסטישע אויפפאַסונג, וועלכע האַלט ווי מאַרקס, אַז „די עקזיסטענץ פון דער געזעלשאַפט באַשטימט דעם מענשענ'ס באַוואוסטזיין", קאָן אוועקשטעלען די געזעלשאַפטליכע אומשטענדען העכער פאַר'ן מענשען. די אַנאַרכיסטישע אויפפאַסונג, וועלכע באַטראַכט די זאַך פונקט פאַרקעהרט, אַז דעם מענשענ'ס באַוואוסטזיין באַשטימט די עקזיסטענץ פון דער געזעלשאַפט, מוז לאָגישערווייז שטעלען דעם מענשען העכער פאַר די אומשטענדען; אָדער, לכל הפחות, מוז אָנערקענען, אַז די מענשליכע נאַטור מיט איהרע גע'ירש'ענטע אייגענשאַפטען האָט פונקט אַזויפיעל צו זאָגען אין געזעלשאַפטליכען לעבען, ווי די אינסטיטוציעס אונטער וועלכע זי לעבט.

אויף ענגליש זאָגט מען אַ גלייכווערטעל: עס מוזען זיין צוויי צו שליסען אַ מסחר. עס איז גאַנץ ריכטיג. עס זיינען דאָ מענשען, עס זיינען דאָ אומשטענדען — צו שליסען דעם רעזולטאַט אין לעבען מוז מען אַכטונג געבען אויף ביידען. איין זייט קאָן אַמאָל ציהען אונזער אויפמערקזאַמקייט מעהר ווי די אַנדערע; דער פעה־

לער, קאן אבער זיין, ליגט אין אונז אליין, וואס מיר קוקען ניט טיעף גענוג אין דער אנדערער זייט. א גוטען ביישפיעל דערצו קאנען מיר נעהמען פון דער מעדיצינישער פארשונג איבער דעם ארגאניזם און די אורזאכען פון קראנקהייטען. איידער מען האט אויסגע־פונען די ווירקונג פון באקטעריען האט מען געלעגט די הויפט וויכ־טיגקייט אויף דער קאנסטיטוציע פון מענשליכען ארגאניזם אליין: א שטארקע איז געזונט, א שוואכע איז קראנק. ווען מען האט איינ־געזעהן, אז געוויסע אומשטענדען אויסערן קערפער, דהיינו באקטע־ריען, קאנען מאכען געוויסע קראנקהייטען אפילו אין א געזונטען קערפער, האט מען זיך א ווארף געטאן אין דער אנדער זייט און געזוכט פאר יעדער קראנקהייט אן אויסערליכע סיבה, גאר כמעט פארגעסענדיג דעם קערפער גופא. אבער די באקטעריען־„ביזנעס" איז שוין געטריבען געווארן צו־ווייט; מען האט אויפגעהערט זעהן די בוימער צוליב'ן וואלד, מען האט פארגעסען דעם מענשען, אלץ טראכטענדיג וועגען די פיצלעך מיקרא־קאקען מיט די לאנגע נע־מען, — דערפאר הויבט מען אן צו הערן היינטיגע צייטען אין דער מעדיצינישער וועלט א שטים פון ווארנונג.

עס ווערט באוויזען, אז דיזעלבע באקטעריען, וואס קאנען פרא־דוצירן א געוויסע קראנקהייט אין קערפער, ווען ער געפינט זיך אין א שוואכען צושטאנד, וועלען קיין ווירקונג אויף איהם ניט האבען, ווען ער איז אין א נארמאלען, שטארקען צושטאנד. מען זעהט אל־זא, אז דער קערפער פאר זיך גענומען איז אזוי וויכטיג, אויב ניט וויכטיגער, ווי די אויסערליכע סבות, וועלכע קאנען אויף איהם אנ־ברענגען אלערליי חולאים רעים. דאס גלייכען איז אויך אויפ'ן גע־זעלשאפטליכען געביט, פון וועלכען מיר רעדען דא. ניט אלץ אין מענשליכען לעבען הענגט־אפ פון דער ברויט־ און פוטער־פראגע. אזעלכע אומשטענדען ווי ארימקייט, דחקות, שלעכטע ערציהונג וועלען מאכען פון געוויסע נאטורן, וועלכע זיינען מסוגל דערצו, פאר־ברעכער, שכורים, טיראנען; אויף אנדערע נאטורן אבער קאנען דיזעלבע אומשטענדען ווירקען גאנץ אנדערש; א יוגענט פאר־בראכט אין ארימקייט קאן איינוואָרצלען געפיהלען פון מיטלייד מיט אנדערע, א לעבען אין דחקות קאן מאכען איינעם פאר א רע־

פּאַרמער, שלעכטע ערציהונג קאָן דערוועקען געדאַנקען פון פּראָ־טעסט און מאַכען געוויסע מענשען פאַר רעוואָלוציאָנערען.

אומשטענדען צו אומשטענדען זיינען ניט גלייך. אין אַ געוויסען זין קאָן מען אַלץ אָנרופען אומשטענדען, אפילו אַזאַ פאַל, צ. ב., וואו איינער, האָבענדיג צעבראָכען אַ פוס און זייענדיג דעריבער געצוואונגען צו ליגען אַ גאַנצע צייט אין הויז, האָט גענומען לייענען מוסר ספרים, למשל, און איז געוואָרן אַ גרינדער פון אַ נייער רעליגיע. אויב עס איז אַן אמת די מעשה מיט משה רבינו, אַז מען האָט איהם אריינגעלעגט אין אַ קעסטעלע פון פּימסענהאָלץ און געלאָזט שווימען אין טייך, און פּרעה'ס טאָכטער האָט איהם ארויסגענומען און ערצויגען אין קעניגליכען הויף א. אז. וו. — קאָן מען זיין שפּעטערדיגע גרויסקייט אויך צושרייבען צו די אומשטענדען, וואָס האָבען פּאַסירט מיט איהם אַלס קינד, און שליסען דערפון, אַז אַלץ איז אומשטענדען און ווייטער גאָרנישט. אָבער אפילו אין אָט דעם ברייטען זין פון וואָרט, וואָס נעהמט אריין אַלץ, ניט דוקא די עקאָנאָמישע אָדער מאַטעריעלע פאַרהעלטענישען, איז אַלץ נאָך ניט געדרונגען, אַז די אומשטענדען מאַכען דעם מענשען. ניט אַלע וואָס זיינען געצוואונגען צו ליגען רוהיג אין הויז מיט צעבראָכענע פיס נעהמען זיך לייענען מוסר ספרים, און דאָס רוב פון די וואָס טוען עס יאָ, ווארפען עס ענטוועדער אוועק דעם נעקסטען טאָג, אָדער זיי ווערען פּשוט משוגע אין פאַרלויף פון אַ יאָהר, און קיינער הערט פון זיי מעהר אַ וואָרט ניט. דאָס גלייכען האָט אונזער תורה־געבער געמוזט זיין אַ געבאָרענער משה'לע צו ווערען דאָס וואָס עס איז פון איהם געוואָרן; אין קעסטלעך פון פּימסענהאָלץ זיינען געלעגען אידישע קינדער אַ סך, אין קעניגליכע הויפען האָבען זיך געהאָדעוועט צוויי־פיסיגע גענוג — אָבער וויפיעל משה רבינו'ס זיינען ארויסגעשפּרונגען פון אַזעלכע אומשטענדען?

דער היגיעניסט וועט אונז דערצעהלען, אַז אונזער כאַראַקטער אין די עלטערע יאָהרען העננט־אָפּ פון אַזעלכע קלייניגקייטען, ווי צ. ב. צי מיר זיינען געלעגען, ווען מיר זיינען געוועזען עופּה'לעך, אין וויגעלע מיט'ן קאָפּ צום פענסטער, אָדער פאַרקעהרט; צי די ניאַניע האָט אונז אָנדערצעהלט מעשיות פון שדים, פון רויבער און

בלוטיגע מלחמות, צי זי האט געזונגען מיט אונז ליעבעס־ליעדלעד און האט אונז אריינגערוימט די סודות פון בלומען־גארטען. צוגעגעבען אז דאס איז ריכטיג, אז די ארומיגע פארהעלטענישען מאכען טאקע אן איינדרוק אויפ'ן קינד און העלפען ווירקליך בילדען זיין צוקינפטיגען כאראקטער. עס איז אבער ניט וועניגער א זיכערער פאקט, אז א ביסעל אריענטאליש בלוט פון דער עלטערבאבע'ס צד, וואס פליסט אין די אדערן פון קינד, האט אפט מעהר צו זאגען ווי אלע מעשיות און אלע ליעדלעך פון דער ניאניע, מיט די פענסטער פון שלאפצימער צוזאמענגענומען. צו האבען געהאט אן עלטער־זיידע א געזונטען, נארמאלען מענשען מיט גוטע מדות, אדער א מטורף, א שכור, אן עפילעפטיק — איז א חילוק ביז גאר, וואס לאמבראזא'ס געגענער אפילו ווען ניט אפלייקענען. איך וויל אבער אין אזעלכע טיפע חקירות ניט אריינגעהן. איך האלט ניט מיט די וואס זאגען, אז דער פארברעכער איז א ג ע ב א ר ע נ ע ר פארברעכער, ניט מיט די וואס זאגען, אז יעדער פארדארבענער מענש איז א ג ע וו א ר ע נ ע ר פארדארבענער דורך די אומשטענדען.

יעדע זייט פאר זיך איז צופיעל איבערטריבען געווארן. די האבען דעם מענשען ניט געזעהן צוליב די אומשטענדען, די אנדערע האבען פארגעסען די אומשטענדען צוליב דעם מענשען. אין געזעלשאפטליכע פארשונגען אבער מוז מען אויסמיידען איינזייטיגקייט נאך מעהר ווי אויפ'ן געביט פון ריינער וויסענשאפט. פון דעם סאציאליזם האבען מיר גענומען דעם איינזייטיגען גלויבען אין דער אלערוויכטיגקייט פון די געזעלשאפטליכע אומשטענדען — עס איז געווען א טעות. מיר האבען לאנג גענוג גערינט צו פרעמדע געטער; לאנג גענוג האבען מיר זיך געשטיצט אין אונזערע אנארכיסטישע אויספיהרונגען אויף סאציאליסטישע גרונטלאגען, וועלכע זיינען דער היפוך פון אונזער דענקען און ניט ריכטיג אז און פאר זיך. זייענדיג „באגייסטערט“ איז אלץ רעכט געווען; ווערנדיג קאנסעקווענט מוז מען קאנען זיך צעשיידען מיט אלטע „פריינד“, אויפגעבען דער שוויגער'ס קעסט און מאכען פאר זיך שבת. מיר קאנען ניט באהויפטען אין איין אטעם, אי אז די פערזענליכע שטרעבונגען און דעם איינצעלנעמ'ס גייסטיגען צושטאנד איז דער וויכ־

טיגסטער עלעמענט אין געזעלשאַפטליכען לעבען — אַי אַז דער מענש איז אין די הענט פון די אומשטענדען כחומר ביד היוצר: וואָס פאַר אומשטענדען אַזעלכע מענשען, וואָסערע אינסטיטוציעס אַזעלכע פערזאָנען. מיר קאָנען שעצען זייערעביידענס וויכטיג־קייט, מיר מוזען אָנערקענען די ווירקונג פון איינעם אויף דעם אַנ־דערן — שטענדיג אָבער האַלטענדיג אין אויג די ראָלע פון דער פער־זאָן, קיינמאָל ניט פאַרגעסענדיג, אַז מיר דאַרפען ווירקען פונקט אַזוי פיעל, אויב ניט מעהר, פאַר אַ רעוואָלוציע אין די גייסטער, ווי פאַר אַ רעוואָלוציע אין די מאַטעריעלע אומשטענדען פון געזעלשאַפטליכען לעבען.

„קבל את האמת ממי שאמרו" (נעהם אָן די וואַהרהייט, ווער דאָס זאָל ניט זאָגען), איז אַ גוטער, אַלטער רעגעל. אַ געוויסער געלערנטער, איינער וויליאַמס, * קריטיקירט אָט די איינזייטיגקייט פון סאָציאַליסטישען דענקען אומגעפעהר אין דעם פאָלגענדען זין: „דער סאָציאַליסטישער ארגומענט איז, אַז אַ מענש איז וואָס ער איז צוליב זיינע אומשטענדען, און דארום פעהלט נאָר מען זאָל ענדערן די אומשטענדען, וועלען די מענשען שוין אויך ווערן געענדערט. די באַהויפּטונג איז, אַז אַלע פאַרברעכענס זיינען אַ פאָלגע פון ארימ־קייט, אַז עגאָאיזם, ענגהערציגקייט קומט ארוים פון דעם קאָנקורענץ־סיסטעם; זאָל מען נאָר אָפּשאַפען דעם סיסטעם, וועלען די פאַר־דאָרבענהייטען שוין ממילא פאַרשווינדען א. אז. וו. דער ארגומענט קלינגט אָפּילו גאַנץ שעהן, עס ציהט אויך זעהר, אָבער? — עס קאָן זיין ריכטיג אין איין פּרט, דהיינו אַז מען זאָל נעהמען אַ הייני־טיגען מענשען און ארייגזעצען איהם אין א געזעלשאַפט וואו אָרימ־קייט עקזיסטירט ניט, וואָלט ער אודאי ניט געהאַט קיין אורזאַך צו ווערן א גנב; מען קאָן אָבער דערפון ניט מאַכען קיין כלל און באַהויפּטען, אַז ווען מען זאָל איבערזעצען די גאַנצע געזעל־שאַפט אין נייע אומשטענדען, איינפיהרענדיג פער דעקרעט אַ נייעם סיסטעם, כדומה למשל, וועלען אַלע מענשען גלייך ווערן גוט און פרום און פּטור. ענדערן די אומשטענדען איז טאַקע זעהר

---

* אין זיין בוך: A Review of Evolutional Ethics

אַ גוטע זאַך, מען דאַרף אָבער ניט פאַרגעסען, אַז פון אַלע אומשטענדען זיינען די וויכטיגסטע פאַר'ן מענשען אַלע איבעריגע מענשען גופא, מיט וועמען יעדער איינער קומט אין באַריהרונג! יעדער איינער טוט על פּי רוב וואָס אַלע איבעריגע טוען; כדי ווירקליך צו האָבען געענדערט די אומשטענדען, מוז מען אַלזאָ ענדערן דעם מענשענ'ס כאַראַקטער און די מאָראַלע באַציהונגען פון איינעם צום אַנדערן".

„דער טעות פון אַרגומענט ליגט עבען דעריין, וואָס מען נעהמט צוויי גלייכע זייטען (Concomitants) פון דער פראַגע, און מען שטעלט זיי פאָר, איין זייט אַלס די איינציגע אורזאַך און די אַנדערע זייט אַלס די איינציגע פאָלגע פון דער גאַנצער זאַך. עס איז ריכטיג, אַז אויב מיר זאָלען קאָנען אויסראָטען אָרימקייט, וועלען מיר האָבען אויסגעראָט פאַרדאָרבענקייט און פאַרברעכען; עס איז אָבער אויך ניט וועניגער ריכטיג, פאַרקעהרט רעדענדיג, אַז אויב מיר זאָלען קאָנען אויסראָטען פאַרדאָרבענקייט און פאַרברעכען, וועלען מיר האָבען פאַרניכטעט אָרימקייט. די מעשה איז אָבער, וואָס מען קאָן קיין איינציגע פון ביידע פאַרניכטען פריהער, כדי די אַנדערע זאָל דורכדעם אויסגעראָט ווערן נאָכדעם: מען מוז ביידען אויף אַמאָל אַטאַקירן גלייך. דעם מענשענ'ס נאַטור קאָן מען ניט מעהר באַטראַכטען פאַר אַ פאָלגע פון געזעלשאַפטליכע אומשטענדען, וויפיעל מען קאָן באַטראַכטען די געזעלשאַפטליכע אומשטענדען פאַר אַ פאָלגע פון דעם מענשענ'ס נאַטור. קיינע פון די ביידע איז ניט די איינציגע אורזאַך פאַר דער אַנדערער, ניט די פאָלגע פון דער אַנדערער: אַלע אין דער געזעלשאַפט זיינען באַדינגונגען וועלכע הענגען־אָפּ איינע פון די אַנדערע; מענש און אומשטענדען זיינען קאָנדיציעס, דורכגעפלאָכטענע הין און צוריק".

אָט דער בליק איבער די אומשטענדען און די מענשען איז זיכער מעהר וויסענשאַפטליך, מעהר דורכגעטראַכט, ווי די אויבערפלעכליכקייט, מיט וועלכע מיר האָבען זיך געשמאַקעוועט אין אונזערע יונגע יאָהרן. עס לאָזט זיך ניט אַזוי לייכט אַלץ אַנהענגען אָן איין פונקט; דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען איז אַ צו קאָמפּליציר־

טע זאַך, צופיעל פּאַרקניפּט אין יעדער באַציהונג, מען זאָל עס קאַ־
נען אַזוי לייכט אָפּקניפּען און אַנדרעהען אַלע אויף איין אַרט, ווי
אַ מאַטיק פּאָדים. דער מענש איז וואָס ער איז צוליב מעהר ווי
איין אורזאַך. דריי אַלגעמיינע אורזאַכען, קאָן מען זאָגען, טראָגען־
ביי דערצו. ער איז וואָס ער איז, ערשטענס, ווייל זיין כאַראַקטער
איז גע׳ירש׳ענט פון זיינע עלטערן; צווייטענס, ווייל דאָס געזעל־
שאַפטליכע לעבען ווירקט אויף איהם אין געוויסע וועגען; און
דריטענס, ווייל זיינע אייגענע אומשטענדען באַאיינפלוסען זיין
ענטוויקלונג אויף פאַרשיידענערליי אופנים. דעם פּועל־יוצא פון
די דריי אורזאַכען קאָן מען פאַרגלייכען, למשל, צו אַ געוויסען קאָ־
ליר, וואָס קומט אַרויס, ווען מען פאַרמישט דריי געוויסע פאַרבען:
עס איז אַ גרויסער חילוק ניט נאָר וואָסערע פאַרבען, נאָר אויך ווי־
פיעל פון יעדען פאַרב עס איז פאַרמישט געוואָרן צוזאַמען. ווען
געוויסע מיטגעבאָרענע אייגענשאַפטען זיינען ביי איינעם זעהר
שטאַרק אויסגעשפּראָכען, וועלען זיי איבערשטייגען אין ווירקונג
אי דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען אי די פּערזענליכע אומשטענדען.
פאַרקעהרט, זעהר גינסטיגע אָדער זעהר אומגינסטיגע אומשטענדען
קאָנען האָבען אַ גרעסערן איינפלוס, ווי דער גע׳ירש׳ענטער כאַראַק־
טער וואָלט זאָנסט געהאַט. די פּראָפּאָרציע אַזוי גוט ווי די עלע־
מענטען זיינען פאַראַנטוואָרטליך פאַר׳ן רעזולטאַט.

דער פונדאַמענט פון דער ענטוויקלונגס־לעהרע איז געבויט אויף
די פאַקטען פון געבאָרענע אייגענשאַפטען (Heredity) און פון די
געוואָרענע דורך דער אומגעבונג (Environment). אַ קינד איז
גלייך און ניט־גלייך צו זיינע עלטערן, ווייל דער פּועל־יוצא פון צוויי
סיבות מוז זיין עפּעס אַ נייעס, עפּעס אַ געענדערטע זאַך (Variation)
די געזעלשאַפט, וועלכע איז אַ פאַקט פון ענטוויקלונג אַזוי גוט ווי
יעדער אַנדער פאַקט, מוז באַטראַכט ווערן פון שטאַנדפּונקט פון
ירושה, אַזוי גוט ווי פון שטאַנדפּונקט פון דער אומגעבונג. געז־
זעלשאַפטען ענדערן זיך און ענטוויקלען זיך, ניט נאָר ווייל די מאַ־
טעריעלע אומשטענדען האָבען זיך געענדערט, נאָר דערפאַר ווייל
די גע׳ירש׳ענטע אייגענשאַפטען האָבען אַזוי געווירקט אויף דער
אומגעבונג און די אומשטענדען האָבען אַזוי באַאיינפלוסט דעם

מיטגעבארענעם כאראקטער, אז ווירקענדיג איינע אויף די אנדערע האבען זיי ביידע זיך געענדערט, האבען ביידע געקראגען א נייעם עצם, אנגעקליידט אין א נייעם געשטאלט.

די אויסערליכע פארמען פון געזעלשאפטליכען לעבען און דער אינערליכער גייסט פון יעדען איינצעלנעם כאראקטער וואקסען און ענטוויקלען זיך צוזאמען. ניט נאר אינסטיטוציעס זיינען אונטערווארפען דעם פראצעס פון ענטוויקלונג, — מיינונגען, געדאנקען און געפיהלען זיינען פונקט אזוי אונטערווארפען דעמזעלבען ענטוויקלונגס־פראצעס. כדי צו דערגרייכען א פרייע און גערעכטע געזעלשאפט, מוז פארקומען אי אן אינערליכע ענטוויקלונג, אזוי צו זאגען, אי אן אויסערליכע ענטוויקלונג; און פון די ביידע מוזען מיר לעגען מעהר געוויכט אויף דער א י נ ע ר ל י כ ע ר ענטוויקלונג, צוליב צוויי טעמים: ערשטענס, ווייל אין אונזער טעארעטישען דענקען וועגען מענש און געזעלשאפט גיבען מיר אפ, מיט פולער גערעכטיגקייט, דעם ערשטען פלאץ צו דער ווירקונג פון מענשען; און צווייטענס, ווייל אין אונזער פראקטישען באגריף פון א פראגרעסיווער סאציאלער ענדערונג קאנען מיר זיך ניט פארשטעלען אז ענטוויקעלטע אינסטיטוציע, אהן שוין פון פריהער ענטוויקעלטע מענשען.

פון די צוויי — מענש און אומשטענדען — געפינען מיר, אז די אקטיווע ווירקונג געהערט צום מענשען, בעת די אומשטענדען ווירקען בלויז פאסיוו. געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס זיינען ניט מעהר ווי די ראמען, וועלכע באגרעניצען דעם מענשענ׳ס טעטיגקייטען: אויב זיי זיינען ענגע ראמען, שטערען זיי איהם, אויב זיי זיינען ברייטע, שטערן זיי איהם ניט; דער מענש אבער, מיט זיין גייסט און כאראקטער, איז דער א ק ט י וו ע ר טוער, וועלכער שאפט און באשטימט אי זיינע אייגענע טעטיקייטען, אי דעם קרייז וואו זיי אויסצואיבען. די ווירקונג פון די אומשטענדען איז מייסטענטיילס גלייך צו די ווירקונג פון א שווערער משא, וואס הענגט איינעם אויפ׳ן האלז און שלעפט איהם צו דר׳ערד. דער מיטעל איז, דאכט זיך, גאנץ איינפאך, איבערשניידען די שטריק און א סוף — מען

דאַרף אָבער זיין אַ מענש דאָס צו וועלען און קאָנען טאָן, און דאָס עבען צייגט־אָן וואו דער הונט איז באַגראָבען.

די היינטיגע געזעלשאַפטליכע אָרדענונג מיט איהרע אינסטיטוציעס פון פּריוואַט־אייגענטום אין לאַנד און פּראָדוקציאָנס־מיטלען, פון פּראָפיט־מאַכעריי אָן דעם אַנדערענ'ס אַרבייט, פון גייסטיגער פאַרשקלאַפונג צו געטליכע און געזעצליכע אויטאָריטעטען, פון באַרבאַריי אין געשלעכטליכע באַציהונגען, פון פּריווילעגירטער מאָראַל, פּראָסטיטואירטער קונסט, באַגרינדעט אין אַלגעמיין אויף אַ שלעפערשען באַגריף וועגען די צוועקען פון לעבען, — דאָס אַלץ שטערט געוויס דעם מענשענ'ס פרייע טעטיגקייט און מאַכט אָפט דעם דורכשניטסמענשען פאַר אַ נידעריגע בריאה. ווער אָבער קאָן אָט די אַלע שלעכטע אומשטענדען ענדערן, אויב ניט די מענשען גופא, יעדער איינער פאַר זיך? און ווען אפילו עס וואָלט מעגליך געווען, אַז אַן אומזיכטבאַרע האַנט זאָל קומען און אָפּשניידען די משא פון יעדענ'ס האַלז, זאָל ברייטער מאַכען די ראָמען פון לעבען — וואָס פאַר אַ פּעולה וואָלט דאָס געווען, אויב די מענשען וואָלטען אַריינגעטראָטען אין די נייע אומשטענדען מיט דערזעלבער ענגהערציגקייט, מיט דערזעלבער קליינליכקייט, ווי מיר זעהען זיי איצט?

אַ ס אָ צ י אַ ל ע רעוואָלוציע מיינט אייגענטליך אַזויפיעל מעהר, האָט אַזאַ טיפערע באַדייטונג איידער אַ פּ אָ ל י ט י ש ע רעוואָלוציע, אַז מען קאָן זיי בײדען גאָר ניט פאַרגלייכען; דער סאָציאַליסט אָבער, וועלכער זעהט אין דער געזעלשאַפט ניט מעהר ווי די אינסטיטוציעס, און הינטער זיי די פיהרער און קאָנטראָלירער — דענקט אַז עס פעהלט ניט מעהר ווי „איבערנעהמען" די מאַכט און אַרויסלאָזען אַ פאָרמעלע דערקלערונג, אַז די סאָציאַלע רעוואָלוציע, איז שוין געקומען; דאַן אָפּשאַפען די שלעכטע אומשטענדען און הייסען דעם פאָלק לעבען ברידערליך און גליקליך! אַזוי אָבער קאָן נאָר פּאַסירן אין אַ קינדערגאָרטען, ניט אין אַן ענטוויקעלטער מענשליכער געזעלשאַפט. סאָציאַלע ענדערונגען קומען ניט דורך אַ פ אָ ר מ ע ל ע ר ע ר ק ל ע ר ו נ ג, נאָר דורך אַ ג ר י נ ט ל י כ ע ר א ו י פ ק ל ע ר ו נ ג. אַ פאָלק, אַ מאַסע קאָן מען ניט הייסען לעבען ברידערליך און פריי; מען קאָן פאַרזייהען אין זיי מעהר מענשליכע

געפיהלען, מען קאָן פאַרשפּרייטען צווישען זיי פרייע געדאַנקען — און ווען זיי זיינען מענשליך גענוג און שעצען פרייהייט גענוג, דאַן ענדערן זיי אַליין זייערע אומשטענדען און ווערן רעוואָלוציאָנירט.

וואָלטער, רוסאָ, דידעראָ און די איבעריגע ענציקלאָפּעדיסטען האָבען מעהר בייגעטראָגען ארויסצורופען די גרויסע פראַנצויזישע רעוואָלוציע, ווירקענדיג אויף די גייסטער, פאַרשפּרייטענדיג אויפקלערונג צווישען פאָלק, איידער אַלע מאַטעריעלע און עקאָנאָמישע אומשטענדען צוזאַמענגענומען. עס איז איבעריג צו ווידערהאָלען, אַז אַ מענש מוז פריהער אָנהויבען צו דענקען און פיהלען אַנדערש איידער ער הויבט אָן צו האַנדלען אַנדערש. אפילו אין דער ווירקונג פון ריין עקאָנאָמישע אורזאַכען קאָן מען זעהר אָפּט געפינען אַ גייסטיגען עלעמענט: נייע לעבענס־באַדינגונגען מאַכען אַ מענשען נאָכצודענקען און איבערצוקלערן, די נייע געדאַנקען פיהרן איהם דאַן ווייטער צו פרישע ענדערונגען, וועלכע האָבען מיט די עקאָנאָמישע אורזאַכען גאָרנישט צו טאָן.

די איבלען פון דער היינטיגער געזעלשאַפט זיינען ניט נאָר די אינסטיטוציעס, זאָנדערן אויך די פאַרדאָרבענקייט פון די מאַסען, וועלכע אונטערשטיצען זיי. ניט נאָר די שלעכטע אומשטענדען מוז מען אָפּשאַפען, — די שלעכטע מענשען מוזען צו דערזעלבער צייט בעסער ווערן: עס מוזען אויסגעוואָרצעלט ווערן אַלערליי פאָראורטיילען; דער גלויבען אין רעליגיעזער און געזעצליכער אויטאָריטעט, דאָס געפיהל פון אונטערטעניגקייט צו פאַרצייטיגע טראָדיציעס, די מאָראַלע געמיינהייט, יעדע גייסטיגע פאַרשקלאַפונג מוז אַטאַקירט ווערן צוזאַמען מיט די אומשטענדען, וועלכע זיינען פונקט אַזויפיעל אַ פאָלגע וויפיעל זיי זיינען אַן אורזאַך פון מענשען׳ס כאַראַקטער. דער גיפט פון די צרה׳דיגע אומשטענדען איז אריין אין מענשען׳ס בלוט, ווי אַ קרעבס האָט זיך עס איינגעפרעסען אין זיין גאַנצער קאָנסטיטוציע; מיר מוזען אַוועקשניידען דאָס פאַרפוילטע וויפיעל מעגליך. כדי צו קאָנען ווידער אויפלעבען איז נויטיג פריער פאַר אַלץ — פרישע לופט און פריש בלוט!

דאַרוויניזם און קאָמוניזם

ווען מיר הויבען אָן צו דענקען וועגען ענדערן די געזעלשאַפט, ווען מיר דריקען נאָר אויס אונזער האָפענונג, אַז אין דער צוקונפט וועט זיין אַן אַנדערע, אַ בעסערע געזעלשאַפט, דערלאַנגט מען אונז גלייך אַ פרעג, וואָס זיינען די וויסענשאַפטליכע באַגרינדונגען פאַר אונזער דענקען און האָפען? די פאַרטיידיגער פון דער היינטיגער אָרדענונג, ווי אויך געוויסע רעפאָרמער פון דעם ליבעראַל־אינדי־ווידואַליסטישען סאָרט, שמייסען אונז אין פנים מיט'ן דאַרווינישען געזעץ פון „קאַמף אומ'ס דאַזיין” און זאָגען אונז, אַז דער נאַטיר־ליכער אויסוואַהל, וועלכער ברענגט־מיט אַז די אומפעהיגע, די שוועכלינגע, די נישטווירדיגע ווערן אויסגעראָט און נאָר די בעסטע בלייבען, קאָן אַנדערש ניט אויסגעפיהרט ווערן, סיידען דורך אַ קאַמף פון איינעם קעגען אַנדערן, פון איין ראַסע קעגען דער אַנ־דערער.

עס איז אַ ביאָלאָגישער געזעץ, טענה'ן זיי צו אייך, אַ געזעץ פון לעבען, אַז דעם שטאַרקען קומט אַלץ וואָס ער קאָן אַריינכאַפּען, דעם שוואַכען — ניט מעהר וויפיעל ער קאָן אויסאַרבייטען. דאָס איז אַ דעקרעט פון דער נאַטירליכער אויסוואַהל, און ווער קאָן קעמפפען קעגען דער נאַטור? וואָרים זאָל עס אַנדערש זיין, זאָגט הערבערט ספּענסער, זאָלט איהר וועלען בויען אַזאַ געזעלשאַפט, וואו אַלע האָבען גלייך צו געניסען און יעדערער שאַפט וויפיעל ער קאָן, וועט דאָך אויסקומען, אַז דער אומפעהיגער וועט זיין גלייך מיט דעם פעהיגען, אַז דעם אומפעהיגענ'ס קינדער וועלען האָבען דיזעלבע מעגליכקייט צו וואַקסען און ענטוויקלען זיך ווי דעם פע־

היגענ'ס קינדער — און דאָס איז דאָך פּונקט אַקעגען די געזעצען פון ביאָלאָגיע! אַזאַ געזעלשאַפט מוז אונטערגעהן, טענה'ט ספּענ־סער. די שוואַכערע זאָלען לעבען אויף דעם חשבון פון די שטאַר־קערע, הייסט שאַפען אַ געזעלשאַפט פון שוועכלינגען, פון נישטוויר־דיגע מענשען, וועלכע וועלען מוזען פאַלען אין קאַמף מיט אַ גע־זעלשאַפט פון שטאַרקע, פעהיגע מענשען.

אויב דאָס איז וויסענשאַפט, די איינציגע ריכטיגע וויסענשאַפט פון לעבען, פון דער נאַטור — טאָ וואָס טויג אונז פּראָפּאַגאַנדירן סאָלידאַריטעט און קאָמוניזם? און דאָך דאַרפען מיר ניט פאַר־צווייפלען. די ריכטיגע וויסענשאַפט איז גראָד אויף אונזער זייט, און מיר האָבען זיך ניט וואָס צו שרעקען אַפילו פאַר ספּענסער'ן. מיר לייקענען ניט אָפּ דעם נאַטירליכען אויסוואַהל, מיר לייקענען ניט אָפּ די געזעצען פון ביאָלאָגיע. מיר גיבען צו, אַז די אַלע „גע־זעצען" זיינען ריכטיג אויף ווי ווייט זיי געהען; אַלץ וואָס מיר מוזען איז — מיר מאַכען אַן אונטערשייד און שטעלען אַ גרעניץ. מיר מאַכען אַן אונטערשייד פון דער נאַטור אין אַלגעמיין, וועלכע אַרבייט בלינד, ניט־צוועקמעסיג, — און די נאַטור ווי זי ציינגט זיך אַרויס אין דער ענטוויקעלטער מענשליכער געזעלשאַפט, וועלכע אַרבייט מיט איבערלעגונג און יאָ צוועקמעסיג. מיר שטעלען אַ גרעניץ צום „קאַמף אום'ס דאַזיין" גלייך ווי מיר קומען צו דער גע־זעלשאַפט, דען עס איז גוטע וויסענשאַפט צו באַהויפּטען, אַז דער געזעלשאַפטליכער אויסוואַהל שטייגט אַריבער דעם „נאַ־טירליכען" אויסוואַהל. די חיה אָדער דער מענש, שטעהענדיג אַליין, אָפּגעזונדערט, איז אונטערוואָרפען דעם „גרויסען קאַמף" אויף יעדען שריט און טריט; און אויב ער איז שוואַך, אומפעהיג און קאָן זיך ניט צופּאַסען צו די אומשטענדען, מוז ער פאַלען, אונטערגעהן, שטאַרבען. קוים אָבער פאַראייניגט ער זיך מיט זיינע נאָהנטע אין אַ געזעלשאַפט, דאָן איז אוים קאַמף, אוים געזעץ פון איינער קעגען אַלעמען אַלס אַ מיטעל צו קאָנען עקזיסטירן; דאָן קומט אַריין דער געגענגעזעצטער פּרינציפּ, די ס אָ ל י ד אַ ר י ט עָ ט, וועלכע דינט בעסער די צוועקען פון אויסוואַהל: דאָס הייסט, די געזעלשאַפט, וועלכע פיהרט זיך מעהר סאָלידאַריש, וועלכע העלפט איינער דעם

אנדערן וואָס מעהר, די האָט א בעסערן ערפאָלג, די בלייבט עקזיס־טירן.

מיר האָבען געגנוג „אויטאָריטעטען פון וויסענשאפט“ וועלכע לערנען אונז צו מאַכען אָט דעם אונטערשייד און צו שטעלען אָט די גרעניץ. דער ערשטער פון אָלע איז דער גרויסער ביאָלאָג האָקסלי, וועלכער האָט געזאָגט וועגען דעם פונקט דאָס פאָלגענדע:

„די געזעלשאַפט איז גאַנץ געוויס א טייל פון דער נאַטור, זי אונטערשיידט זיך אָבער פון דער אלגעמיינער נאַטור דערמיט, וואָס זי האָט א באַשטימטען מאָראַלען צוועק. דערפון קומט ארויס, אַז דער וועג, וואָס דער געזעלשאַפטליכער מענש קלייבט זיך אויס, איז פונקט דער היפוך פון דעם וועג, אויף וועלכען עס געהט דער פרי־מיטיווער ווילדער, וואָס האָט ניט קיין געזעלשאַפטליכע געוועהנ־הייטען. דער ווילדער וועלכער לעבט ניט אין געזעלשאַפט, קעמפט אין דער מלחמה פון לעבען ביז׳ן לעצטען טראָפּען בלוט, אזוי ווי יעדע אַנדערע חיה; דער געזעלשאַפטליכער מענש אָבער ווענדט אָן אָלע זיינע קרעפטען צו געפינען מיטלען, ווי צו מאַכען אַן ענד פון דעם קאַמף. די געשיכטע פון דער ציוויליזאַציע איז דורכאויס ניט מעהר ווי די געשיכטע פון פאַקטען, וואָס פאַרצייכענען ווי די מענשהייט האָט זיך געמאַטערט ארויסצואוואַקסען פון דער לאַגע, אין וועלכער א ברוטאַלער קאַמף באַשטימט ווער עס זאָל לעבען און ווער עס זאָל שטאַרבען. דער ערשטער מענש וואָס האָט אויסגעפונען, אז לעבען אין פרידען איז בעסער ווי צו האַלטען מלחמות, דער, קאָן מען זאָגען, האָט באַשאַפען די מענשליכע געזעלשאַפט. און יעדע־רער קאָן איינזעהן, אז עטאַבלירן שלום צווישען מענשען הייסט דאָך באַגרעניצען דאָס געזעץ פון קאַמף אומ׳ס דאַזיין. עס איז אויך א פאַקט, אז פון אָלע פאָרמען, וואָס די געזעלשאַפט האָט אָנגענומען זינט זי עקזיסטירט, איז יענע די בעסטע, די פאָלקאָמענסטע, וועל־כע האָט אוועקגעשטעלט די שטאַרקסטע גרעניץ צום קאַמף פון איין מענשען קעגען דעם אנדערן“.

נאָך איינער, ניט וועניגער א געלערנטער ווי אַלפרעד ר. וואָ־לייס, דריקט זיך אזוי אויס אין איין פּלאַץ: „דער מענש — דאָס איז א וועזען פאַר זיך, ניט גלייך אין דער נאַטור צו קיין אנדער

באַשעפעניש. אויף איהם האָבען די אַלע גרויסע געזעצען פון ביאָלאָגיע קיין איינפלוס ניט, ווארים ער קאָן אַליין ענדערן די נאַטורגעזעצען. וואו עס איז קאַלט, אַז קיין לעבעדיג וועזען קאָן ניט עקזיסטירן, דאָרט מאַכט ער זיך אַ פייער און פיהלט ווארים; וואו די נאַטור איז קאַרג אין לעבענסמיטלען, קאָן ער געפינען ווי צו מאַכען אַ שטיין זאָל געבען וואַסער און אַ דאָרן גוטע פרוכט. אַ שוואַכע חיה קאָן ניט דערהאַלטען איהר לעבען און אויפהאָדעווען קינדער; דער מענש אָבער קאָן עס יאָ, ווייל ער קאָן קאָנטראָלירן די נאַטור".

עס איז אַ פאַקט, אַז דאַרווין אַליין גיט־צו, אַז „וואָס אַנבאַלאַנגט צו דער ענטוויקלונג פון די בעסערע טיילען פון דער מענשליכער נאַטור, זיינען דאָ אַנדערע פאַקטאָרן, אַ סך מעהר וויכטיגע ווי דער קאַמף אומ'ס דאַזיין. צום ביישפּיל, אויף די מאָראַלע איינגענשאַפטען פון מענשען האָט דער געזעלשאַפטליכער אויסוואַהל מעהר איינפלוס ווי דער נאַטירליכער אויסוואַהל". אַזוי זאָגט אויך לעסלי סטעפען, נאָך אַן אָנגעזעהענער דאַרוויניסט, אַזוי צו זאָגען: „אַ העכערע ראַסע מוז טאַקע אויך קעמפען, אָבער אויף אַ גאַנץ אַנדער אופן. די העכערע ראַסע שטייגט אַריבער די נידעריגערע ניט דורך ברוטאַלער קראַפט, זאָנדערן דורך מיטלען פון גערעכטיגקייט, הומאַניטעט און אינטעליגענץ".

מיר זעהען אַלזאָ, אַז די בעסטע דאַרוויניסטען אַליין גיבען־צו אַז זייער „נאַטירליכער" קאַמף אומ'ס דאַזיין האַלט נאָר גוט צווישען דער ברוטאַלער וועלט און די פרימיטיווע ווילדע: זיי זעהען, אַז מען קאָן דאָס געזעץ פון שטרייט ניט אַריינפיהרן אַלס פאַקטאָר אין דער געזעלשאַפט, ווייל זי האָט איהרע אייגענע געזעצען, איהר אייגענע פאָרם פון אויסוואַהל. אַפילו אַ געזעלשאַפט פון חיות, ווי קראָפּאָטקין האָט אַזוי דייטליך אָנגעצייגט, פיהרט מעהר אויס מיט דעם פרינציפ פון געגענזייטיגער הילף, ווי מיט'ן קאַמף פון איינע קעגען די אַנדערע.

עס איז וויכטיג פאַר אונז צו הערען אַזעלכע מיינונגען פון די ביאָלאָגען אַליין, ווייל נאָך אַלץ וואָס די קאַפּיטאַליסטישע שריי־

בער, און אפילו די אינדיווידואַליסטישע דענקער, האָבען אויסצו־זעצען קעגען אונזערע אידעאַלען, בלייבט זיי דאָך ניט מעהר ווי דער שרעקליכער „קאַמף אום'ס דאַזיין"־געזעץ, וועלכען זיי ווילען אריינ־פיהרן אין דער געזעלשאַפט. אָט איז דערזעלבער ספּענסער, וועל־כער איז כמעט באַלד אַ גאַנצער אַנאַרכיסט אַליין, געפינט ער ניט קיין אַנדער ארגומענט קעגען קאָמוניזם, ווי נאָר דעמזעלבען ביאָ־לאָגישען געזעץ פון דער ענטוויקלונג. „מיט דער הויכער געזעל־שאַפט פון מענשען, אַזוי גוט ווי מיט די נידעריגע גאַטונגען פון חיות, געהט אַן", זאָגט ער, „דער זעלבער רעגעל, אַז דער שטאַרקער דאַרף האָבען אַלץ און דער שוואַכער גאָרנישט, כדי דער שטאַרקער זאָל זיך ווייטער ענטוויקלען און דער שוואַכער זאָל טאַקע געהן צו גרונט". האַקסלי האָט אָבער געענטפערט אויף דעם ארגומענט גאַנץ גוט מיט די ווערטער: „עס איז קיין חכמה ניט צו זעהן אַז די שטאַרקע זאָלען וואַקסען; אדרבא, אַ גוטע מדה איז צו זעהן, אַז שוואַכע זאָלען ווערן שטאַרק, כדי זיי זאָלען אויך קאָנען וואַק־סען".

פּראָפעסאָר ריטשיע (Darwinism and Politics) געהט נאָך ווייטער און זאָגט אַזוי: „איהר קאָנט זיך דורכאויס ניט פאַרלאָ־זען אויף דעם ביאָלאָגישען „קאַמף אום'ס דאַזיין", אויב איהר ווילט אפילו, אַז די בעסערע זאָלען איבערלעבען די שלעכטערע. מיר דאַרפען ניט פאַרגעסען, באַטראַכטענדיג די געזעלשאַפט, אַז מיר האָבען דאָ צו טאָן מיט אַ זעהר קאָמפּליצירטער רייהע פון ערשיי־נונגען. דער וואָס איז פעהיג אין איין הינזיכט איז ניט פעהיג אין אַן אַנדער הינזיכט; איינער האָט שטאַרקע מוסקולען, צ. ב., און דער אַנדערער איז אַ גרויסער שווינדלער; דער שווינדלער קאָן ניט טאָן אַ שטאָך נוצליכע ארבייט, ער קאָן אָבער אראָפּדרעהען דעם קאָפּ טויזענט זעהר גוטע ארבייטער. ווער פון זיי האָט מעהר שאַנ־סען איבערצולעבען ועמען? נאָך דער טעאָריע פון „נאַטירליכען אויסוואהל" הייסט דער שווינדלער דער פּאַסענדסטער (the fittest), — קאָן אָבער אַ געזעלשאַפט עקזיסטירן אויף אַזעל־כע געזעצען? ניט אַלץ איז גאָלד וואָס דער נאַטירליכער אויס־וואהל ברענגט ארויס: די נאַטור שאַפט אומצעהליגע מיליאָנען

פּאַראַזיטען; מיר האָבען זיי אין היינטיגער געזעלשאַפט, ווייל זי איז געבויט גראָד אויף אַזעלכע שטרענג „נאַטירליכע", ניט־געזעל־שאַפטליכע פּרינציפּען. דער פּרינציפּ פון דער נאַטירליכער אויס־וואַהל־טעאָריע, ווי אויך פון היינטיגער געזעלשאַפט, איז — אַז ערפאָלג האָט דער ערפאָלגרייכער (Nothing succeeds like success) מיט וועלכע מיטלען — דאָס געהט די פילאָזאָפען ניט אָן".

„מיר מוזען", זאָגט ריטשיע ווייטער, „באַטאָנען דעם פאַקט, אַז דער קאַמף פון איין מענשען קעגען דעם אַנדערען, די אינדיווי־דועלע קאָנקורענץ, פון וועלכער ספּענסער (און אַנדערע אינדיווידו־אַליסטען) איז אַזוי שטאַרק ענטציקט, איז דער נידעריגסטער סאָרט קאַמף פון אַלע. ווען מיר באַטראַכטען דעם העכערן סאָרט קאַמף צווישען ראַסען, געפינען מיר דאָרט פאַרטראָטען גאַנץ נייע עלעמענ־טען. עס איז ריכטיג, אַז די שטאַרקערע ראַסע זיעגט, דאָס הייסט די וואָס קאָן אָנווענדען טיכטיגערע מיטלען אין שטרייט, וועט אי־בערלעבען דער געמיינערער ראַסע — אָבער פאָלגט דען דערפון, אַז די איינצעלנע פערזאָנען פון דער זיעגרייכער ראַסע זיינע אַלע פאַר זיך שטאַרקער און טיכטיגער פאַר די איינצעלנע פון דער געפאַלע־נער ראַסע? איז דען יעדערער פון די זיעגער ווערט איבערצולע־בען יעדען איינעם פון די באַזיעגטע? — עס איז אַן אויסגעצייי־כענטער פּלאַן צו פאַרדאַמען די גרויסע מאַיאָריטעט צוליב די נוצען פון אַ קליינער צאָהל אתה־בחרתנו׳קעס: אָבער איך בעט אייך, בלאָפט אונז ניט מיט דער גוטסקייט פון דעם פּלאַן; רעדט אונז ניט איין, אַז עס ד אַ ר ף אַזוי זיין!"

דער אמת איז, אַז מיר ווייסען בעסער. מיר ווייסען ניט נאָר, אַז דער פּלאַן איז אַ שלעכטער, אַז עס דאַרף אַזוי נ י ט זיין, נאָר מיר ווייסען אַפילו, אַז דער גאַנצער באַגריף פון דער געזעלשאַפט׳ס טעטיגקייט אין דעם דאַרווינישען זין איז גרונט־פאַלש; אַז אין דער געזעלשאַפט פיהרט זיך ניט אַזוי ווי אין דער ריין אָרגאַנישער נאַטור. מיר קאָנען ניט צוגעבען, אַז די ביאָלאָגישע געזעצען, איינ־ציג און אַליין, קאָנען ערקלערן אַ ל ע געזעלשאַפטליכע ערשיינונגען. אין דער געזעלשאַפט האָבען מיר נייע, אַ חוץ ביאָלאָגישע ערשיי־

נונגען, וועלכע פאָדערן אנדערע ערקלערונגען. און ניט נאָר קאָן מען ניט ערקלערן סאָציאָלאָגישע פאַקטען מיט ריין ביאָלאָגישע געזעצען, נאָר אפילו דיזעלבע ביאָלאָגישע ערשיינונגען ווערן אנדערש, מעהר קאָמפּליצירט, צוליב די פּסיכישע (גייסטיגע) און סאָציאַלע פאַקטאָרן, וועלכע ווירקען אויפ'ן לעבען און שטערבען פון דעם געזעלשאַפטליכען מענשען. דער איינזאַמער וואָלף אין די וויסטעניישען פון סיביר, צ. ב., און אן ענטוויקעלטער מענש היינטיגען טאָג דאָ אין ניו יאָרק זיינען ביידע אונטערוואָרפען דעם ביאָלאָגישען געזעץ, אז נאהרונג איז אבסאָלוט נויטיג צו דערהאַלטען דאָס לעבען און צו קאָנען פאָרטפּלאַנצען נייע דורות. פונדעסטוועגען איז די ווירקונג פון אָט דעם שטרענג ביאָלאָגישען געזעץ אנדערש אין די ביידע פאַלען. אַן עהרליכער, רעכטדענקענדער מענש, מיט שטאַרק ענטוויקעלטע געזעלשאַפטליכע געפיהלען, וועט בעסער פאַרניכטען זיין ביאָלאָגישען טריב און שטאַרבען פון הונגער, איידער דערהאַלטען זיין לעבען מיט דיזעלבע מיטלען ווי דער סיבירישער וואָלף טוט עס.

דער מענש, פּונקט ווי דער וואָלף אָדער אַן אנדער ווילדע חיה, איז אַ ביאָלאָגישער אָרגאַניזם, און אַ פונדאַמענטאַלער ביאָלאָגישער געזעץ איז, אז יעדער לעבעדיגער אָרגאַניזם וויל דערהאַלטען זיין לעבען; פונדעסטוועגען הערן מיר אָפט פון דענקענדע מענשען, וואָס לאָזען זיך ממית'ן פאַר אַן אידעע, — דאָס איז אַ ביישפּיל פון אַ ג י י ס ט י ג ע ן פאַקטאָר, וואָס ענדערט דעם ביאָלאָגישען געזעץ. מיר האָבען אויך געהערט פון מענשען, וועלכע האָבען אויף אַזויפיעל ליעב געהאַט די מענשהייט, די געזעלשאַפט, דהיינו אונזערע שיקאַגאָער מאַרטירער, אַז זיי האָבען אָפּגעגעבען זייער לעבען צוליב זייערע געזעלשאַפטליכע געפיהלען. אין דעם פאַל זעהען מיר ווי דער ס אָ צ י אַ ל ע ר פאַקטאָר שטייגט־אריבער דעם ביאָלאָגישען געזעץ. דער איינפלוס פון נייע פאַקטאָרן, וועלכע טרעטען אריין אין געזעלשאַפטליכען לעבען, ענדערן אינגאַנצען די ווירקונג פון די ריין ביאָלאָגישע געזעצען. דענקענדע מענשען קאָנען צוועקמעסיג באַשטימען די וועגען פון זייער לעבען; זיי קאָנען ענדערן די פאָרמען פון קאַמף, אָדער מאַכען אַן ענד פון אַלערליי קאַמפען,

ווען זיי קומען צום פארשטאנד, אז ארבייטענדיג איינע פאר די אנדערע וועלען זיי קאנען דערגרייכען א בעסערן דאזיין. ניט־געזעלשאפטליכע ארגאניזמען זיינען אונטערווארפען דעם פראצעס פון „נאטירליכען אויסוואהל“; געזעלשאפטליכע מענשען אבער ווארפען ארונטער דעם פראצעס פון „נאטירליכען אויסוואהל“.

די געזעלשאפט מוז מען שטענדיג באטראכטען אלס א געוויסע ארגאניזאציע, וואס אין איהר פונדאמענט ליגט אומבאדינגט דער פרינציפ פון סאלידאריטעט צווישען איין אינדיווידום און דעם אנדערן. דאס הייסט, א פרינציפ וואס פארניכטעט, אדער לפחות באגרעניצט, דעם קאמף אום׳ם דאזיין צווישען זיי. און לאמיר אפילו צוגעבען, אז די געזעלשאפטליכע סאלידאריטעט דינט אויך אלס א מעטאדע פון אויסוואהל; איז זי דאך אבער, אז־און־פאר־זיך, א קראפט וואס פארניכטעט דעם קאמף אין מיטען פון דער געזעלשאפט.

די ריין דארווינישע שול פון סאציאלאגיע, ווי אויך די אזוי־גערופענע „ארגאנישע“ שול, וועלכע געהט ארויס פון דעם שטאנדפונקט, אז די איינצעלנע זיינען אונטערווארפען די צוועקען פון דעם „העכערן“ וועזען, דעם געזעלשאפטס־ארגאניזם — די ביידע האבען אפגעלעבט זייער צייט. דער ענגלישער דענקער האבס (אין 17טען יאהרהונדערט) האט זיך פארגעשטעלט דעם מענשען ווי א רויב־כ׳יער, „ווי א וואלף איינער צום אנדערן“, וועלכער ענטזאגט זיך פון זיינע טיערישע רעכט, צו גונסטען פון דעם גרויסען „לויתן“, די געזעלשאפט. די אינדיווידואליסטישע שרייבער, איבערהויפט די עקאנאמיסטען פון אכצעהטען יאהרהונדערט, האבען איבערגעזעצט דעם קאמף אום׳ם דאזיין אלס א קאמף פון פערזענליכע אינטערעסען אין דער פארם פון עקאנאמישער קאנקורענץ. אדאם סמיט, אנערקענענדיג פון איין זייט די גרויסע וויכטיגקייט פון די סימפאטישע געפיהלען און פון דער אנדער זייט דאס עגאאיסטישע שטרעבען נאך פערזענליכע אינטערעסען, האט געזוכט צו מאכען א פשרה און האט אגיטירט פאר עקאנאמישער קאאפעראציע דורך פרייער קאנקורענץ, אלס א וועג ווי צו הארמאנירן די געזעלשאפטליכע אינ־

טערעסען. אָבער די ווייטערדיגע ענטוויקלונג פון דער בורזשוא־זער פּאָליטישער עקאָנאָמיע צעשטערט אפילו אָט דעם באַגריף פון שלום דורך מלחמה, פון אַ הארמאָניע דורך עקאָנאָמישער האַלז־שניידעריי.

דעם ערשטען קלאַפּ האָט געגעבען דער גלח מאַלטוס מיט זיין באַריהמטער „ערפינדונג", אַז די מענשען פרוכפּערן זיך אַ סך שנע־לער ווי די פּראָפּאָרציע פון לעבענסמיטלען, און דערפאַר זעהט מען באשיינפּערליך, אַז די גרויסע מאַסע קבצנים, וועמען די נאַטור האָט ניט איינגעלאַדען אויף איהר מאַלצייט, מוזען קראַפּירן פון הונגער. דעם צווייטען קלאַפּ אין דער טעאָריע פון אַ הארמאָנישער קאָנקור־רענץ האָט געגעבען, מיט פולקאָמענעם רעכט, דער גרויסער עקאָ־נאָמיסט ריקאַרדאָ. ער האָט ריכטיג באַוויזען, אַז צווישען קאַפּי־טאַל און אַרבייט איז ניט מעגליך עס זאָל עקזיסטירן שלום, ווייל זייערע אינטערעסען זיינען דירעקט קעגענגעזעצט איינע אַקעגען די אַנדערע. ערשט נאָכדעם איז געקומען דאַרווין, דער גרויסער נאַטור־פאָרשער און האָט צוגעפּאַסט מאַלטוס'עם איינפאַל פון הינטישער געשלעגעריי פאַר אַ שטיקעל ברויט צו דער גאַנצער אָרגאַנישער נאַטור, און האָט פאָרמולירט זיין באַריהמטען קאַמף אום'ם דאַזיין. די דאַרווינישע טעאָריע האָט אַלזאָ ניט אַריינגעפיהרט קיין נייעם פּרינציפּ אין דער סאָציאָלאָגיע, דען די אידעע פון קאַמף פון איי־נעם קעגען אַנדערן האָט האָבס שוין אַרויסגעזאָגט מיט צוויי הונ־דערט יאָהר פריהער פאַר דאַרווינ'ען.

אָבער אַפילו האָבס גופא האָט איינגעזעהן, אַז אַזאַ קאַמף קומט נאָר פאָר ווען דער מענש שטעהט אַליין, איידער ער פאַראייניגט זיך מיט זיינע מיטמענשען אין אַ געזעלשאַפט. און דאָס איז אויך אַלץ וואָס דער דאַרוויניזם קאָן באַהויפּטען. ער קאָן אָנווענדען זיין קאַמף־געזעץ נאָר צו גאַטונגען פון חיות, ווען זיי שטעהען פאַר־איינצעלט; צו מענשען אין געזעלשאַפט קאָן זיך דער געזעץ ניט אָנווענדען מעהר, ווייל דער מענש איז אַרויסגעוואַקסען פון זיין רשות און האָט אַנדערע, העכערע פאָדערונגען נאָכצוקומען. מאַל־טוס'עם באַפעלקערונגס־געזעץ קאָן אויך זיין ריכטיג אין דער אַל־געמיינער, לעבעדיגער נאַטור; אין דער ענטוויקעלטער מענשלי־

כער געזעלשאַפט אָבער זיינען דאָ אַנדערע פאַקטאָרן, וועלכע דיס־קאַנטירן זיין ווירקונג. ערשטענס, האָבען מיר אַנטקעגען איהם דעם „געזעץ" וואָס ספּענסער האָט פעסטגעשטעלט, אַז „אינדיווידואַליטעט און רעפּראָדוקציע זיינען אַנטאַגאָניסטיש" — ד. ה., אַז וואָס מעהר דער אינדיווידום ווערט אויסגעבילדעט גייסטיג, וואָס מעהר זיין מאַרך ווערט ענטוויקעלט, אַלץ וועניגער ווערט די פרוכטבארקייט, אַלץ וועניגער פעהיג ווערט ער מקיים צו זיין די מצוה פון פּרו ורבו. און צווייטענס, איז גאָר ניט אמת, אַז די לעבענסמיטלען בלייבען הינטערשטעליג, נאָר אדרבא, עס שיינט גאָר קיין ענד ניט צו זיין צו דעם מענשענ'ס פעהיגקייט צו פּראָדוצירן, ווי אַלע וואָס האָבען אַן אידעע פון די פאָרטשריטען אין אַגריקולטור און אינדוסטריע קאָנען זיך איבערצייגען.

אין דעם גייסטיגען און געזעלשאַפטליכען לעבען פון מענשען הויבען־אָן די טיף־איינגעוואָרצעלטע אַלטרואיסטישע געפיהלען צו שפּילען אַ גרעסערע ראָלע ווי די שטרייטהאַפטיגע עגאָאיסטישע גייי־גונגען. און אַפילו ספּענסער אַליין זוכט זעהר שטאַרק צו איבער־צייגען, אַז אין דער צוקונפט, ווען מענשען וועלען זיין פ ו ל ק א ם ענטוויקעלט, וועט אינגאַנצען פאַרשווינדען דער געגענזאַץ צווישען אַלטרואיזם און עגאָאיזם. „גאָר ניט פיהלענדיג, אַז עס קאָן זיין שעדליך צו זיינע אייגענע אינטערעסען, וועט דער מענש, ניט פאַר־קלערענדיג זיך אויף אַ סעקונדע, שטענדיג אויסוועהלען צו טאָן דאָס וואָס איז גוט פאַר דעם אַנדערן. אַזוי פאַראייניגט וועלען ווערן די עגאָאיסטישע מיט די אַלטרואיסטישע געפיהלען, אַז אַלץ וואָס אַ מענש וועט דענקען, טוענדיג גוטס צו דעם אַנדערן, וועט זיין נאָר יענעם צופרידענצושטעלען, שאַפען פאַר יענעם פאַרגעניגען, ניט דענקענדיג וועגען זיך, וועגען דעם פאַרגעניגען וואָס ער פיהלט אַליין פון דער טאַט, אינגאַנצען".

אָט אַזאַ איז ספּענסער'ס אידעאַל פון דעם צוקינפטיגען מענ־שען. איצט פרעגט זיך: וועלען דען ניט אַזעלכע מענשען קאָנען לעבען קאָמוניסטיש צווישען זיך, אויב זיי וועלען נאָר וועלען? און אויב דער „נאַטור־געזעץ" פון קאַמף וועט דאָן בטל ווערן, טאָ וואָס שטערט אונז פון קאָנען מבטל זיין אָט דעם „געזעץ" אַפילו

היינט, שוין אין דער איצטיגער געזעלשאַפט, וואו ספּענסער גופא געפינט שוין די אַנלאַגען, דעם שורש, פון דער צוקינפטיגער ענטוויקלונג? איבערהויפּט זעהט מען דאָך דערפון, אַז קאַמף און קאָנקורענץ איז ניט קיין עיקר פון לעבען, ניט קיין אומבאַדינגטער צושטאַנד פון ענטוויקלונג, וואָרים דער אידעאַלער צושטאַנד איז אַ לעבען, וואו שטרייטיגקייטען וועלען זיין אַן אוממעגליכקייט — איז דאָך אַלזאָ אונזער שטרעבען צו אַזאַ אידעאַל גאַנץ נאַטירליך, אונזער דענקען און האָפען אויף אַ סאָלידאַרישער געזעלשאַפט גאַנץ שטאַרק באַגרינדעט, און טאַקע עכט וויסענשאַפטליך!

עס איז דערמיט ניט געזאָגט, אַז די ענטוויקלונג מוז פיהרן דוקא צום קאָמוניזם, אָדער אַז אָהן קאָמוניזם וועלען מענשען ניט קאָנען לעבען גליקליך און צופרידען; דער איינציגער פּונקט וואָס איך האָב געוואָלט אויספיהרען איז, אַז עס איז ניטאָ קיין ריכטיגער גרונד צו באַהויפּטען, אַז עס ק אָ ן נ י ט זיין קיין קאָמוניזם, לפּחות זיינען די ב י אָ ל אָ ג י ש ע אויסזעצונגען ניט קיין וויכטיגע; ווייל ענטוויקעלטע מענשען מיט איבערלעגונג, מיט אידעען, מיט איידעלע עטישע באַגריפען און שטאַרק געזעלשאַפטליכע אָדער אַלטרואיסטישע נייגונגען, פאָלגען אַן אַנדער אינערליכען טריב ווי פּרימיטיווע ווילדע, וועלכע זיינען נאָך ניט געזעלשאַפטליך.

היינטיגע סאָציאָלאָגען גיבען־צו די גרעסטע וויכטיגקייט אין דער ענטוויקלונג פון געזעלשאַפטליכען לעבען צו די ערשיינונגען פון סאָלידאַריטעט און ניט פון קאָנקורענץ. די פאַקטען פון סאָלידאַריטעט צייגען זיך ארויס אַפילו אין די נידעריגסטע ענטוויקלונגס־שטופען פון טיערן־רייך. אין דער מ ע נ ש ל י כ ע ר געזעלשאַפט ווערט די דאָזיגע ערשיינונג אַלץ דייטליכער און קלערער, וואָס מעהר די געזעלשאַפט ווערט ענטוויקעלט. אָט דער געפיהל פון סאָלידאַריטעט איז אַ גייסטיגע אייגענשאַפט, וואָס שטאַמט־אַרויס פון דער ליעבשאַפטליכער צוציהונג, וואָס איין לעבעדיגער וועזען פיהלט צו דעם אַנדערן פון זיין אייגענעם מין (גידינגס); און די דאָזיגע צוציהונג איז דער גרונטשטיין פון אַלע געזעלשאַפטען. דער אידעאַל פון אַלע געזעלשאַפטליכע רעפאָרמער איז געבויט אויף אָט די סאָלי־

דאַריטעט־ערשיינונגען, וועלכע זיינען סאָציאַלע פאַקטען און אַ סך וויכטיגערע מאָטיוען פון לעבען ווי די אַזוי־גערופענע „ביאָלאָגישע געזעצען“.

קאָמוניסטישע סאָלידאַריטעט איז אַן אידעאַל, וועלכער קאָן פאַרווירקליכט ווערן, ווען די מענשען וועלען קומען צו דער איבערציינגונג, אַז אין דעם סאָרט פאַרהעלטענישען וועלען אַלע זייערע פאָדערונגען בעסער באַפרידיגט ווערן ווי אין אַן אַנדער פאָרם פון צוזאַמענלעבען. אויב די גאַנצע מענשהייט וועט ווען־עס־איז קומען צו אַזאַ איבערציינגונג, אָדער נאָר אַ טייל פון דער מענשהייט, איז אַ פראַגע, וואָס די צוקונפט אַליין וועט קאָנען פאַרענטפערן. יעדענפאַלס איז עס ניט אַ פראַגע וואָס האָט אַ גרויסע וויסענשאַפטליכע באַדייטונג; אַלץ וואָס איז יאָ וויכטיג, איז פעסטצושטעלען דעם פונקט, אַז אויב די מענשהייט וועט ווען־עס־איז יאָ אָננעהמען דעם קאָמוניזם, וועלען זיי חלילה ניט בדלות ווערן, ווי ספּענסער זאָגט נביאות. אויב זייערע סאָלידאַרישע געפיהלען וועלען זיין אַזוי שטאַרק ענטוויקעלט, אַז זיי וועלען ניט באַטראַכטען איינעמ'ס אינטערעסען געגענגעזעצט צו דעם אַנדערענ'ס; אויב זיי וועלען זיין אַזוי גוטמוטיג, אַז זיי וועלען גערן אָננעהמען האַקסלי'ס עצה צו שטיצען דעם שוואַכערן מיט אַלע מעגליכקייטען, כדי ער זאָל ווערן שטאַרקער און פעהיגער; אויב זיי וועלן ניט האַלטען פאַר נויטיג צו פיהרן אַ גענויע בוכהאַלטעריע וויפיעל איינער האָט אויסגעאַרבייט און וויפיעל ער האָט פאַרברויכט — וועלען זיי זיין קאָמוניסטען, ווי דער קאָמוניזם האָט געבאָטען. די וואָס וועלען האָבען אַנדערע איבערציינגונגען, וועלען אודאי זיך פיהרן אַנדערש; די דאַרוויניסטישע טענות אָבער וועלען מיט דער צוקונפט גאַנץ ווייניג האָבען וואָס צו טאָן.

די פיזיאָלאָגיע און דער אַנאַרכיזם

אין אונזערע קרייזען איז אָפט דיסקוטירט געוואָרן די שווערע אָבער אינטערעסאנטע פראַגע: איז די געזעלשאַפט אַן אָרגאַניזם אָדער ניין? די פראַגע איז ווירקליך אַ שווערע פאַר מענשען, וואָס זיינען ניט באַקאַנט מיט דעם אַנאַטאָמישען געבוי און דעם פיזיאָלאָגישען ווירקען פון אַ לעבעדיגען קערפּער; וואָרים כדי צו קאָנען פאַרשטענדיג באַהאַנדלען דעם פונקט, מוז מען אָפט זיך באַציהען אויף זאַכען, וועלכע דער לעזער פאַרנעהמט ערשט צום ערשטען מאָל. אָבער אַזוי ווי די פראַגע איז אינטערעסאַנט מכמה טעמים, דאַרף מען ערוואַרטען, אַז די באַהאַנדלונג וועט פאַרדינען דעם לע־זער׳ס געניוירע אויפמערקזאַמקייט, און דאַן וועט ער האָפענטליך אַרויסטראָגען אַ קלערערן געדאַנק איבער דער גאַנצער זאַך.

מען דענקט געוועהנליכערוויז, אַז די גלידער אָדער אָרגאַנען פון אַ רעכט־ענטוויקעלטען קערפּער, הגם זיי זיינען זעהר ניצליכע גלידער, זיינען זיי אָבער ניט קיין זעלבסטשטענדיגע מיטגלידער פון דעם גרויסען פאַראיין וואָס הייסט אָרגאַניזם. דער צוועק פון זייער עקזיסטענץ, שטעלט מען זיך פאָר, איז לטובת הכלל, — דער כלל, דער אָרגאַניזם, זאָל קאָנען עקזיסטירן, אָבער ניט פון זייער אייגענער טובה וועגען. נו, אַלזאָ, אויב די גע־זעלשאַפט איז נאַטירליכערוויז געבויט פונקט ווי אַן אָרגאַניזם, דאַן מוז מען צוגעבען, אַז עס איז גאַנץ נאַטירליך, אַז דעם איינצעל־נעמ׳ס ראָלע אין דער געזעלשאַפט זאָל זיין אונטערוואָרפען אונטער די אינטערעסען פון דעם כלל. מען מוז דאַן צוגעבען, אַז שעפלע, דער פילאָזאָף פון סאָציאַליזם, וועלכער באַהויפּטעט, אַז „אַלץ וואָס איז וויכטיג אין דעם איינצעלנעם מענשען איז נאָר זיינע געזעלשאַפטליכע פונקציעס, זיין לעבען פאַר דער געזעלשאַפט און דורך איהר“, האָט די לאָגיק אויף זיין זייט און איז באַרעכטיגט

אין זיינע אויספיהרונגען צו גונסטען פון אַ סאָציאַל־שטאַאט. פאַר־
קעהרט ווידער, אויב די געזעלשאַפט איז נאַטירליכערוויז ניט גע־
בויט ווי אַן אָרגאַניזם, דאַן איז דער איינצעלנער על פי טבע ניט
מחויב צו זיין אונטערוואָרפען אונטער'ן כלל, און ווען ער האָט
שכל, באשטעהט ער אויף זיין אומאָפהענגיגקייט, ווי אַ גלייכער צווי־
שען גלייכע.

דער איינפאַל פון פאַרגלייכען די געזעלשאַפט צו אַן אָרגאַניזם
איז אייגענטליך אַ גאַנץ אַלטער — אַ סך עלטער פון ספּענסער, שעפּ־
לע און די סאָציאַליסטישע דענקער בכלל. אין אַ לעהר־ביכעל פאַר
קינדער ווערט דערצעהלט פון אַן אַלטען קעניג, וועלכער האָט געזוכט
צו באַרוהיגען זיין פאָלק, וואָס איז אומצופרידען געוואָרן מיט זיין
שווערן יאָך, דורך אַ משל ווי אַזוי די באַזונדערע גלידער האָבען גע־
נומען רעוואָלטירן אנטקעגען דעם קערפּער. דער מאָגען האָט גע־
זאָגט, איך וויל ניט פאַרדייען דאָס עסען פאַר'ן גאַנצען אָרגאַניזם;
די פיס האָבען גע'טענה'ט, אַז זיי זיינען שוין מיעד געוואָרן צו טראָ־
גען דעם קערפּער אויף זיך; די הענט האָבען זיך ענטזאָגט צו אַר־
בייטען פאַר'ן כלל; דער מאַרך האָט זיך אָפּגעזאָגט צו דענקען,
און אַזוי ווייטער. דער סוף איז געווען, אַז דער גאַנצער קערפּער
איז שטאַרק אָפּגעצערט געוואָרן און אַלע גלידער האָבען אַזוי שרעק־
ליך געליטען, אַז זיי האָבען איינגעזעהן די נאַרישקייט פון זייערע
טענות און זיי זיינען, פון דאַן אָן און ווייטער, געוואָרן גוטע און
פרומע גלידער, ווי גאָט האָט געבאָטען.

דער נמשל איז דאָ פון אויבענאויף: איהר, איינצעלנע מענשען,
איהר זייט די גלידער פון קערפּער, איהר לעבט פאַר'ן כלל און דורכ'ן
כלל, און איהר זייט נאָר אויף אַזויפיעל וויכטיג, אויף וויפיעל איהר
גיט דער געזעלשאַפט אַ מעגליכקייט צו עקזיסטירן און פונקציאָ־
נירן. פּראָבירט איהר נאָר זיך שטעלען זעלבסטשטענדיג און ווילט
זיין אומאָפּהענגיג פון דער געזעלשאַפט; הערט איהר נאָר אויף צו
דענקען וואָס איז גוט פאַר דער געזעלשאַפט און האַלט נאָר אין זי־
נען דאָס וואָס איז גוט פאַר אייך אַליין, — דאַן וועט אי די געזעל־
שאַפט אונטערגעהן אי איהר וועט קיין קיום ניט האָבען. פאַר־
קעהרט אָבער, ווען איהר זייט גוטע און פרומע בירגער און לאָזט

אייער פערזענליכקייט פארבויגען, דאַן בליהט די גאַנצע געזעלשאַפט און וואקסט אין שטארקייט און אין רייכקייט, און איהר, איינצעל־נע, קאָנט דאַן שטאָלץ זיין וואָס איהר זייט גלידער פון אזא מעכ־טיגער קערפערשאַפט.

די מענשהייט אָבער איז, זינט דער צייט פון יענעם קעניג, א סך עלטער געוואָרן און אויך א ביסעל קליגער. מען פיהלט איצט, אַז עפּעס איז דאָ ניט גלאַט, אַז דער משל, די אַנאַלאָגיע, קאָן זיך זיין גאַנץ שעהן, די גאַנצע מעשה קאָן אָבער ניט זיין קיין אמת. ספּענ־סער'ן האָט די אַנאַלאָגיע געפּאַסט צו קאָנען דערמיט מאַכען פּאָ־פּולער די טעאָריע פון עוואָלוציע אין דער סאָציאָלאָגיע. ער האָט געוואָלט ערקלערן, אַז די אָרגאַניזאַציע פון דער געזעלשאַפט ענט־וויקעלט זיך נאָך דיזעלבע פּרינציפּען ווי די אָרגאַניזאַציע פון קער־פּער, אויסבילדענדיג באַזונדערע אָרגאַנען; ער האָט זיך אָבער ערנסט אָפּגעשטעלט גלייך ווי ער איז געקומען צום פּונקט פון א נערוועו־סיסטעם. עס איז ניטאָ קיין איינציגער טייל פון דער גע־זעלשאַפט, וואָס פּיהלט פאר אַלעמען, אַזוי ווי עס איז דאָ א טייל, וואָס ארבייט פאַר אַלעמען. אַלזאָ, וויבאַלד אַז יעדער איינער פּיהלט פאר זיך, הייסט עס דאָך, אַז יעדער איינער לעבט פאַר זיך,— דעריבער מוז מען שליסען, אַז קיין איינצעלנער איז ניט מחויב צו אָפּפערן זיך פאַר דער געזעלשאַפט. שעפלע אָבער האָט אָנגענומען דעם משל דברים כהויתן ווערטער ווי ברעטער: א גליד איז ניט מעהר ווי א גליד, אַן אָרגאַן איז א קנעכט צום אָרגאַניזם, — אַזוי האָט אויך דער איינצעלנער מענש ניט מעהר דעם ווערט ווי א צעלע אין גוף, וואָרים די געזעלשאַפט איז אַלץ און מעהר קיינער ניט.

אויף דער אנדער זייט ווידער האָבען מיר דעם גרויסען קעמ־פער פאַר אינדיווידואַליטעט, דעם רוסישען דענקער מיכאַילאָווסקי, ער האָט אָבער געלאָזען די פראַגע אָפען. יאָ אַן אָרגאַניזם ניט אַן אָרגאַניזם, איהם איז גאַנץ גלייך: איך וויל ניט, זאָגט ער — און פטור. ער שרעקט זיך ניט אָפּ פאַר דעם משל פון די קינדערשע לעהר־ביכלעך; איך פּראָטעסטיר, טענה'ט ער — און אַן עק. איך קעמף קעגען אָרגאַניזם ווי באַלד נאָר ער גרייפט מיך אָן, ווייל איך

ווייל און מוז זיין פריי! נו, אַ טענה איז דאָס אפילו; די קשיא אָבער בלייבט ווידער די אייגענע: איז די געזעלשאַפט אַן אָרגאַניזם, העלפט ניט פּראָטעסטירן און העלפען ניט די טענות. אונזער קראָפּאָטקין פּטר'ט אָפּ די פראַגע גאַנץ איינפאַך. ער רופט אָן די געזעלשאַפט אַן אַגרעגאַט (אַ הויפען, אַ מאַסע), ד. ה. זי איז ניט קיין אָרגאַניזם, וואו די גלידער זיינען קנעכט צום כלל, נאָר פּשוט אַ מאַסע מענשען, וועלכע דערגרייכען זייערע ציעלען בעסער אין אַחדות. די איינצעלנע דאַרפען און קאָנען זיין פריי פון דער הערשאַפט פון דער געזעלשאַפט, ווייל זיי שטעהען ניט צו איהר אין דער באַציהונג פון אַ גליד צו אַ קערפּער, זאָנדערן פון אַ מיטגליד צו אַ פריוויליגען פאַראיין: ווען עס געפעלט זיי, בלייבען זיי אין דעם געזעלשאַפטליכען פאַרבאַנד, ווען ניט — זיינען זיי פריי צו טאָן וואָס זיי ווילען.

די לעצטע סברא איז אַ גאַנץ שעהנע, מען מוז אָבער צוגעבען, אַז זי איז ניט מעהר ווי אַ באַהויפּטונג, ניט מעהר ווי אַ מיינונג, וואָס איז ניט שטאַרק גענוג צו איבערצייגען די געגנער, וואָס דענקען אַנדערש. ווארים זאָל עס טאַקע זיין אַז די געזעלשאַפט איז אַן אַגרעגאַט, קאָן מען דאָך ניט אָפּלייקענען אַז זי איז אַן אָרגאַניזירטער אַגרעגאַט; און די נאַטור פון דער זאַך איז, אַז וויבאַלד אַן אַגרעגאַט ווערט דויערהאַפט, מוז ער ענטוויקלען אַלע אייגענשאַפטען פון אַ ריכטיגען אָרגאַניזם. די פראַגע, אַלזאָ, לאָזט זיך נאָך דיסקוטירן, כל זמן זי ווערט געשטעלט אין אָט דער פאָרם. אַזוי לאַנג ווי מיר נעהמען אַלע אָן, אַז אַן אָרגאַניזם איז דער אמת'ער קבר פון דעם גליד'ס פרייהייט, קאָנען מיר אַנדערש ניט טאָן ווי — ענטוועדער אָפּלייקענען אַז די געזעלשאַפט איז אַן אָרגאַניזם, אָדער זיך מאַכען ניט־הערנדיג און שרייען פאַר פּערזענליכע פרייהייט. גליקליכערווייז איז דאָ נאָך אַ וועג, זעהר אַ גוטער, און ווי עס שיינט דער ריכטיגסטער.

די באַהויפּטונג איז אָפּט געמאַכט געוואָרן, אַז דער אַנאַרכיסטישער געדאַנק האָט דורכגעדרונגען די מאָדערנע וויסענשאַפטען — לאָמיר אַלזאָ פּרובירן ציהען שלוסען פון דער מאָדערנער וויסענשאַפט צו גונסטען פון דער אַנאַרכיסטישער אידעע. פיזאָלאָגיע איז

די וויסענשאַפט וואָס באַשעפטיגט זיך מיט נאָכפאָרשען די ווירקונגען פון אַן אָרגאַניזם: זי איז די לעהרע פון פונקציעס, די לעהרע ווי אַזוי אַ לעבעדיג וועזען האַלט־אויף זיין עקזיסטענץ, ווי אַזוי ער פאַרריכט זיין אַרבייט, ווי ער פאַרצעהרט און ווי ער געניסט די פּרוכטען פון לעבען. ביי דער פיזיאָלאָגיע דאַרפען מיר אַלזאָ קאָנען אויסגעפינען, וואָס די איינצעלנע טיילען פון אַן אָרגאַניזם מאַכען, ווי אַזוי די גלידער פון קערפּער פיהלען זיך, וואָס פאַר אַ פאַרהעלטעניסען עס געפינען זיך צווישען זיי, און אין וועלכע באַציהונגען שטעהען זיי איינע צו די אַנדערע. דאָס וואָס מיר וועלען לערנען פון דער דאָזיגער וויסענשאַפט, וועלען מיר דאַן קאָנען אַנווענדען אויף די באַציהונגען פון דעם איינצעלנעם מענשען צו דער געזעלשאַפט, און אויף דעם אופן וועלען מיר שטעלען די פראַגע, „איז די געזעלשאַפט אַן אָרגאַניזם אָדער ניין?" אין אַ נייעם ליכט.

„מיט אַ יאָהר זעכציג צוריק, ווען די יונגע שול פון פיזיאָלאָגען פון יענער צייט האָבען צוברעכען דעם אַפּגאָט „לעבענסקראַפט" (Vital force) צו וועלכען די אַלטע האָבען געדינט בלינדערהייט, האָבען זיי שוין דערמיט אַליין געטאָן אַ גרויסע טובה דער וויסענשאַפט, ווייל זיי האָבען אויפגעעפענט די פינסטערע חדרים פון לעבען, כדי דער מאָדערנער פאָרשער זאָל דאָרטען קאָנען אריינברענגען זיין פלאַמענדען ליכט און נעהמען שטודירען די לעבענספּראָבלעמען נאָך די לעצטע מעטאָדען פון דער וויסענשאַפט. דער דאָזיגער פאַרדינסט ווערט היינט אַנערקענט פון אַלעמען: ער באַשטעהט אין דער אָפּשאַפונג פון דער אידעע פון „וויטאַליזם". *

---

* ניט וויסענדיג בעסערס, האָבען די אַמאָליגע זיך ערקלערט דעם פּראָצעס פון לעבען מיט די פּוסטע ווערטער: עס לעבט, ווייל עס האָט אין זיך לעבען, וויטאַליטעט. אַזוי געפינט מען אין די אידישע חקירות אַ כח החי, כח היצירה, כח הצמיחה וכדומה. דער גרויסער בעמיקער ליעביג האָט נאָך אין די 40 יאָהרען פאַרטראָטען די אידעע פון וויטאַליזם. מאָלעשאָט און זיין שול, ווי אויך פאָכט און אַנדערע האָבען שטאַרק באַקעמפט דעם וויטאַליזם און זיינען געוועזען די ערשטע גרינדער פון דער נייער פיזיאָלאָגיע.

אָבער די וויסענשאַפט־רעוואָלוציאָנערן פון יענער צייט האָבען געדינט דער נייער פיזיאָלאָגיע אויף נאָך אַ זעהר וויכטיגען וועג, וועלכער, ווי מיר שיינט, איז ניט גענוג באַקאַנט געוואָרן. דער פונקט איז נעמליך דער: ווען זיי האָבען אָבגעשאַפט די מלוכה פון וויטאַליטעט, די אומפאַראַנטוואָרטליכע רעגירונג פון דער אַזוי גערופענער לעבענס־קראַפט, האָבען זיי ניט געזוכט ארויפצוזעצען אַן אנדער זעלבסטהערשערישע קראַפט אויפ'ן טראָן פון פריהערדיגען סאַמאָדערזשעץ, — זיי האָבען ניט נאָר ארונטערגעזעצט אַ פאַלשען קעניג, זאָנדערן זיי האָבען לחלוטין אָפגעשאַפט דעם גאַנצען מאָנאַרכישען סיסטעם און האָבען עטאַבלירט אַ רעפובליקאנישע אָרדענונג אין געזעלשאַפטליכען לעבען פון אָרגאַניזם״.

„זינט דאָן, אין פאַרלויף פון לעצטען האַלבען יאָהרהונדערט, איז נאָך ניט געבליבען אַ שפּעלטעלע אין מענשליכען אָרגאַניזם, וואו ערנסטע און איבערגעגעבענע פיזיאָלאָגען האָבען ניט אריינגעבראַכט דעם פלאַקער פון וויסענשאַפטליכער פאָרשונג. און דאָך האָט קיינער נאָך ניט געקאָנט אָנצייגען אויף איין־איינציגען אָרגאַן, איין אָרגאַנישען סיסטעם, אָדער איין לעבענס־פּראָצעס, וועלכער זאָל זיין דער הויפּט־גייסט, דער רעכטער אָנפיהרער פון דעם לעבענס־מעכאַניזם. ניט די צעלען, ניט דאָס בלוט, ניט דער פאַרדייאונגס־פּראָצעס, ניט דער צירקולאַציאָנס־סיסטעם, ניט אפילו דער נערווען־סיסטעם—קורץ, קיין איינציגער פאַר זיך אַליין איז ניט פאָרטרויט געוואָרן צו זיין דער פיהרער פון דעם גאַנצען, דער הויפּט־דירעקטירער פון גאַנצען אָרגאַניזם!״ *

ניט אמת? דער דאָזיגער בליק גיט אונז אַ גרונט־נייעם באַגריף פון דעם לעבען פון אַן אָרגאַניזם! אָהן פיהרער, אָהן דירעקטירער קאָנען דאָך ניט זיין קיין געפיהרטע, קיין דירעקטירטע; וואו זיינען אַלזאָ די געקנעכטע, די פאַרשקלאַפטע אָרגאַנען, צו וועלכע מען וויל פאַרגלייכען אונזערע ברידער, די זינדיגע מענשען? אפילו דער נערווען־סיסטעם, דער מאָרד, דער קאָפּ פון קערפּער,

---

* ציטירט פון דר. מעלצער'ס פאָרטראַג, געהאַלטען אויפ'ן קאָנגרעס פון אַמעריקאַנער דאָקטוירים, מאַי 1900.

רעגירט ניט איבער די גלידער, הייסט דאָך אַז אַלע טיילען פון אָר־גאַניזם זיינען גלייכע יחסנים, טאָ וואו איז דאָ דער שרעק וואָס מען שרעקט זיך צו פאַרגלייכען די געזעלשאַפט צו אַן אָרגאַניזם? די ענטדעקונג אַליין, אַז יעדער גליד און יעדער געוועב באַשטעהט פון קליינע אינדיווידומען (צעלען) האָט שוין אומגעביטען אונזער באַ־גריף פון אַ באַלעבטער אָרגאַניזאַציע; וואָרים דער פאַקט האָט אונז מיטגעבראַכט צו שטודירען אַט די קליינע בירגער און איינצו־זעהן די גרויסע ראָלע, וואָס זיי שפּילען אין די אונטערנעהמונגען פון זייער געמיינדע. דאָך האָבען מיר געמיינט, אַז זייער גאַנצע וויכטיגקייט באַשטעהט נאָר אין זייער צאָל, אָבער ווייטער זיינען זיי ניט מעהר ווי קנעכט, אָדער האָריגע, צוגעבונדען צו זייער אומגעבונג און פאַרשקלאַפט צום באַפעהל פון די העכערע אָרגאַנען, — אויך אַט די מיינונג מוזען מיר איצט בייטען, צוליב די ריכטיגערע באַגרי־פען וואָס די נייע פיזיאָלאָגיע האָט אונז געליפערט.

ווען די פיזיאָלאָגען האָבען זיך אָנגעכאַפּט אַן דעם פּאָליטיש עקאָנאָמישען פּרינציפּ פון „צעטיילונג דער אַרבייט" און האָבען איהם אַריינגעפיהרט אין דער עקאָנאָמיע פון קערפּער, האָבען זיי געזעהן פאָר זיך נאָר די אינטערעסען פון אָרגאַניזם, אַזוי ווי די עקאָנאָמיסטען האָבען זיך באַשעפטיגט נאָר מיט די אינטערעסען פון דער נאַציע — די רייכקייט פון דער נאַציע, איהר „באַלאַנס און טרייד", איהר אומאָפּהענגיגקייט א. אַז. וו. און אַזוי ווי אונטער די אומשטענדען פון אומגלייכהייט, איז די נאַציאָנאַלע גרויסקייט גע־שטיגען פּראָפּאָרציאָנעל צו דער דערנידעריגונג פון די איינצעלנע, האָבען די עקאָנאָמיסטען דערפון געשלאָסען, אַז די איינצעלנע מוזען דערנידעריגט ווערן, כדי די נאַציע זאָל זיין גרויס. די פיזיאָלאָ־גען זיינען זיי נאָכגעגאַנגען אפילו אין דער פאַלשער שלום־פאָלגע־רונג אויך און האָבען געמאַכט דעם איינדרוק, אַז די פולשטענדיגע ענטוויקלונג פון אָרגאַניזם פאָדערט אומבאַדינגט, אַז זיינע טיילען זאָלען ווערן אונטערדריקט אונטער איהם. דערפון האָט זיך גענו־מען די באַקאַנטע פאָרמולע: וואָס מעהר אָפּהענגיג די אָרגאַנען, דעסטאָ פולקאָמענער דער אָרגאַניזם.

עס איז פאָרגעבראַכט געוואָרן אַלס באַוויז, אַז דער אָרגאַניזם

פּראָגרעסירט דורכדעם וואָס ער ספּעציאַליזירט די פונקציעס פון זיינע גלידער. און וואָס מיינט עס, אַז אַ גליד איז ספּעציאַליזירט? דאָס מיינט דאָך, אַז דער גליד ווערט אַלץ אומפעהיגער צו פאַרריכטען מעהרערע לעבענס-פונקציעס, אַז ער ווערט דערנידעריגט צו דער שטופע פון אַן איין-זאַך-מאַכער, צו דער מדרגה פון בלויז אַ שרייפעלע אין אַ גאַנצען סיסטעם פון מאַשינעריע. אַקעגען דעם קעמפט עס מ'כאַילאָווסקי — אָבער לײדער נאָר מיט ווערטער, מיט פּראָטעסטען, אָנשטאָט מיט פאַקטען און מיט אַ בעסערער פאַרשטענדניש. אָט לאָמיר נעהמען דעם העכסט ענטוויקעלטען אָרגאַניזם, דעם מענשליכען קערפּער. אָטעמען איז אַ וויכטיגע זאַך און עס איז דאָ דערויף אַ ספּעציעלער אָרגאַן, די לונגען; עס איז אָבער באַקאַנט, אַז די לעבער העלפט אַ סך מיט אין דעם פּראָצעס. דער מאָגען איז ספּעציאַליזירט צו פאַרדייהען דאָס עסען, די אונטערשטע קישקע קאָן אויך באַנוצט ווערן פונדעסטוועגען צו דעמזעלבען צוועק; און דאָ ניט לאַנג, ווען אַ פּאָר כירורגען האָבען געוואָגט אויסצושניידען דעם גאַנצען מאָגען, האָט מען אויסגעפונען, אַז די אויבערשטע קישקע קאָן פולשטענדיג פאַרנעהמען דעם מאָגענ'ס פּלאַץ. די דיסטילעריע פון קערפּער זיינען די נירען—איינע פון די קאָמפּליצירטסטע אָרגאַנען פון קערפּער,—צו דערזעלבער צייט העלפט די הויט אויך אַ סך מיט, און ווען די נירן זיינען קראַנק איז פּשוט אַ גליק פאַר'ן קערפּער, וואָס די הויט קאָן פאַרנעמען טיילוויין זייער פּלאַץ—קאָן מען דערפון ניט דרינגען פונקט פאַרקעהרט, אַז דער קערפּער וואָלט געווען אַ סך פולשטענדיגער און דויערהאַפטיגער, ווען ער וואָלט געהאַט אַ סך מעהר אָרגאַנען וואָס קאָנען פאַרבייטען איינער דעם אַנדערענ'ס אַרבייט?

דאָס אייגענע וועגען די צעלען און די אָרגאַנען. מיר וועלען צוגעבען, אַז אייניגע צעלען זיינען מעהר ענטוויקעלט ווי אַנדערע, אין ז י י ע ר לאַגע אָבער זיינען זיי אַלע פונקט אַזוי זעלבסטשטענדיג און אומאָפּהענגיג, ווי צ. ב. — די פיש אין וואַסער. אמת, זייער חיונה הענגט-אָפּ פון דער לימפע און דאָס בלוט, וואָס די צירקולאַציע ברענגט זיי: אַזוי הענגען אויך אָפּ די פיש פון די נאַהרונגס-שטאָפען וואָס שווימען אַרום אין וואַסער, און אַזוי הענגען אויך אָפּ

די העכסט ענטוויקעלטע וועזענס פון דער לופט, וואָס רינגעלט זיי אַרום. איהר ווערט זאָגען, זיי קאָנען ניט עקזיסטירען אויסער דעם קערפּער, אויסער דעם געוועבע, צו וועלכען זיי זיינען צוגעבונדען? אָבער דער מענש קאָן אויך אַנדערש ניט עקזיסטירען ווי אויף דער ערד! דער קערפּער איז פאַר דער צעלע, וואָס די ערד איז פאַר דעם מענשען: נעהמט דעם מענשען און טראַנספּאָרטירט איהם אַריבער אויפ'ן פּלאַנעט מאַרס, צ. ב., וועט ער שטאַרבען, אַזוי מוז אויך אונטערגעהן די צעלע, ווען איהר נעהמט איהר אַרויס פון קערפּער. פון שטאַנדפּונקט פון דער צעלע עקזיסטירט, העכסט וואהרשיינ־ליך, דער קערפּער פאַר איהר, און ניט זי פאַר'ן קערפּער. זי קען נאָר זיך, אויב זי באַזיצט דערקענטניש איבערהויפּט, און זאָרגט נאָר פאַר זיך, אויב זי קאָן זאָרגען איבערהויפּט.

די צעלען פיהרן אָן גאַנץ אַליין אַ קאַמף קעגען זייערע פיינד, די מיקראָבען, וועלכע קומען זיי פאַרניכטען, און וואַרטען ניט מיט דער אַטאַקע אויף אַ באַפעהל פון אַ העכערער אינסטאַנץ. איי־ניגע צעלען (די פאַגאָציטען, מעטשניקאָפ'ס) פרעסען איינפאַך אויף זייערע פיינד, אַנדערע פאַבריצירען אין זייער אינווענינג אַזאַ גיפט, מיט וועלכען זיי טויטען זייערע געגנער. ווי נוציג אָבער זייער מלחמה מיט די מיקראָבען איז פאַר'ן גאַנצען אָרגאַניזם, דאָך איז ניט ריכטיג צו באַהויפּטען, אַז די דאָזיגע וויכטיגע אַרבייט איז זייער אויפגאַבע, מיט וואָס זיי דינען דעם אָרגאַניזם. ניט די איבעריגע סיסטעמען און גלידער פאַרלאָזען זיך אויף זיי, ניט זיי גיבען זיך איבער איינציג און אַליין מיט דער דאָזיגער סאָלדאַטסקער ספּע־ציאַליטעט. אַלע טיילען פון אָרגאַניזם טוען וואָס זיי קאָנען פאַר זיך, ממילא ווערט שוין אַלץ אָפּגעטאָן; און דוקא ווייל יעדער איינער זאָרגט פאַר זיך — איז דאָס גאַנצע פאַרזאָרגט.

עס איז פאַראַן אין קערפּער אַ קליין אָרגאַנעלע (וועלכער הייסט עפּיגלאָטים), וואָס זיין עובדא איז צו פאַרדעקען דעם קנה יעדעס מאָל וואָס מיר ווילן אַרונטערשלינגען אַ ביסען אין ושט אריין. איהר ווייסט אַלע, אַז דאָס האַרץ איז זעהר אַ וויכטיגער אָרגאַן, און ווען עס הערט אויף שיקען בלוט מוז אַלץ אָפּשטאַרבען; מעגט איהר אויך ווייסען, אַז ווען דער קלייניגקער עפּיגלאָטיס זאָל זיך פאַר־

שלאָפען, ווי עס טרעפט אמאָל דער אָנשטעלער פון די רעלסען ביי דער אייזענבאהן פארשלאָפט זיך, און ניט צומאכען דעם קנה בשעת דער ביסען געהט אין ושט — נועט ניט נעהמען קיין צוויי מינוט און מיר וועלען גאנץ מיאוס שטארבען. מיינט איהר אפשר אז יענער וועכטערל ווייסט ווי וויכטיג זיין ארבייט איז פאר'ן כלל? לחלוטין ניט! ער ווייסט ניט און וויל עס ניט ויסען. עס איז גוט פאר'ן אָרגאניזם וואָס ער האָט אן עפיגלאָטיס, ער קאָן אָהן איהם ניט לעבען, — די מוסקולען, די צעלען אָבער פון יענעם אָרגאַן עקזיסטירן און ווירקען אָהן קיין אנדער צוועק, ווי זייער אייגענע עקזיסטענץ. פונקט ווי די בלום בליהט און גיט־ארויס א פארפיום ניט מיט'ן צוועק צו דערנעהרן די ביהן, אָדער צו דערקוויקען דעם חוש הריח פון שמעקער; פונקט ווי דעם מענשענ'ס קאָפּ גופא, וועלכער זעהט אודאי אויס ווי אן ערדקוגעל פאר דער חיה'לע וואָס קריכט אין איהם ארום ווען ער איז לאַנג ניט געקאַמט, עקזיסטירט ניט מיט דעם צוועק צו זיין פאר איהר א ווארימע אכסניא. יע־דער באַלעבטער וועזען, עס מעג זיין א מיקראָסקאָפּישע צעלע, א צוזאַמענגעשטעלטער געוועב פון צעלען, אן אָרגאַן אָדער אן אָרגאַ־ניזם, האָט נאָר איין אבזיכט אין זיין עקזיסטענץ, נעמליך — צו עקזיסטירן.

דאָס בוך דערצעהלט אייך מכח דעם ענין ווי אזוי דער עפּיגלאָ־טיס דעקט־צו דעם קנה אזא מעשה: ווען דאָס עסען קומט צו א געוויסען פונקט, ווערט יענער פונקט אויפגערעגט און ער שיקט אוועק א דעפּעש אויף א נערוועז־דראָט, וועלכע געהט דורך מעה־רערע סטאַנציעס, ביז זי קומט אָן אין צענטראַל קאַנטאָר. דער באַאמטער פון יענעם דעפּאַרטמענט, וועלכער איז ממונה אויף שלינגען, אזוי באַלד ווי ער קריגט אזא ידיעה, שיקט באַלד א באַ־פעהל צום עפּיגלאָטיס, דער שומר הקנה, ער זאָל זאָפּאַרט צומאַ־כען דעם טויער, ביז דער ביסען וועט אַרונטער בשלום. דאָס אָפּ־געטאָן, עפענט ער זיך ווידער, און אזוי ווייטער. דאָס איז די ביוּ־ראָקראָטישע אויסטייטשונג פון דער זאַך. די מעטאָדע פון דעם סאָרט דענקען איז א גזרה שוה: א מענש איז געגליכען צו א קליין וועלטעל. ווי פיהרט זיך אין דער וועלט? מען שיקט א פּראָשעניע

קריגט מען אַ ראַזרעשעניע, אַזוי איז מסתמא אין קערפּער אויך. היינט ווידער, אַז אַזוי פיהרט זיך אין קערפּער, איז דאָך אַ סימן אַז דאָס איז נאַטירליך, דאַרף מען זיך דאָך טאַקע אין דער וועלט אויך פיהרען אַזוי! די מעשה איז אָבער גאַר פּשוט: אין עפּי־גלאָטים זיינען דאָ אַלערליי צעלען, מוסקול־צעלען, נערוו־צעלען און אַנדערע צעלען; די נערוו־צעלען פיהלען און גיבער־איבער דעם געפיהל ווייטער אַרויף, די מוסקול־צעלען פיהלען אַז עס קיצעלט זיי און ציהען זיך זאָפּאַרט צוזאַמען, די אַנדערע צעלען טוען צוליב דערזעלבער אורזאַך עפּעס אַנדערש — און דערווייל טוען זיי אַלע צוזאַמען אָפּ אַ שטיקעל אַרבייט וואָס איז זעהר וויכטיג פאַר'ן אָרגאַניזם. דער גאַנצער פּראָצעס הייסט אַ רעפלעקס־טאַט. — וואו מיר באַפעהלען? וואָס מיר באַפעהלען? פרעגט זיי באחרים וואָס פאַר אַ רעזולטאַט זייער אַרבייט ברענגט!

לאָמיר הערן ווייטער וואָס דער געלערנטער פיזיאָלאָג דערצעהלט אונז פון דעם לעבען פון אַן אָרגאַניזם. „דער לעבעדיגער קערפּער באַשטעהט אין אַלגעמיין פון אַ גרויסער צאָהל מעכאַניזמען, וועלכע אַרבייטען האַרמאָניש צוזאַמען. יעדער געוועב, יעדער סיסטעם, נעהמט אַ גלייכען אַנטייל אין זייער קאָמפּליצירטער צוזאַמענשטעל־לונג. אונטער אַ מעכאַניזם פאַרשטעה איך, די מיטווירקונג (קאָאָ־פּעראַציע) פון עטליכע אומאָפּהענגיגע פאַקטאָרן אויסצופיהרן אַ געמיינשאַפטליכען צוועק. קיין איינציגער ספּעציעלער מעכאַניזם אָבער ווערט ניט אַנגעטרויט צו זיין דער פיהרער פון די איבעריגע. דער מעכאַניזם פון אָטעמען, צ. ב., ווערט באַאיינפלוסט ניט נאָר פון אַזעלכע וויכטיגע ענדערונגען, וואָס קומען פאָר אין פּראָצעס פון פאַרדייהען, אין צושטאַנד פון בלוט, און די נערוועז־צעלען פון מארך א. אז. וו. נאָר אפילו די ענדערונגען, וואָס קומען פאָר אין די ווייניג ענטוויקעלטע עלאַסטיק־פּעדים פון די לונגען, אדער אפילו אין די פּראָסטע כראָמשקע פון די ריפּען, מאַכען אויך אַן איינדרוק אויף דעם גאַנצען מעכאַניזם פון אָטעמען".

„קורץ געזאָגט: די איינינקייט פון לעבען — דער אָרגאַניזם — איז אַן אידעאַלע געמיינדע, וועלכע האָט ניט קיין קעניג און אפילו ניט קיין מעכטיגען פּרעזידענט. די געמיינדע פון קערפּער ווערט

רעגירט פון אַלע בירגער, איינגעטיילט אין קאָמיטעטען (גרופּען), אין וועלכען יעדער איינער דערפילט זיין אויפגאבע, סיי גרויס סיי קליין, פּינקטליך און אקוראט. די אבזיכט פון יעדען איז — פריי־הער ווי אַלץ צו דערגרייכען זיינע אייגענע צוועקען, דאָן אויך צו שטעהן אין פאַרבינדונג און מיטצואַרבייטען מיט אַלע אַנדערע קאָ־מיטעטען אָדער גרופּען. דורכדעם (דורך אַט די פרייוויליגע קאָאָ־פּעראַציעס) קומט צו שטאַנד די האַרמאָניע און די איינינקייט פון לעבען און געזונט." *

שוין האַקסלי האָט, מיט יאָהרען צוריק, פאַרגליכען די שוואַם (ספּאַנדזש) צו אַ פולשטענדיגער געזעלשאַפט, אין וועלכער די איין־צעליגע חיה'לעך האָבען צו זאָרגען יעדער פאַר זיך. עס קומט אָבער ניט צו אַט דעם נייעם, גלענצענדען, באַגריף פון דעם אָרגאַניזם אַלס אַ קאָאָפּעראַטיווע געמיינדע פון גלייכע בירגער, אָרגאַניזירט אין גרופּען! מיר לערנען איצט צו שעצען יעדע צעלע, יעדען גליד, יעדען טייל פון אָרגאַניזם פאַר זיך אַליין; מיר לערנען צו באַ־טראַכטען יעדע אינדיווידועלע צעלע אַלס אַ פריי־בירגער אין איהר קרייז, אַלס אַ מיטגליד פון איהר לאַנד — אַ קינד פון דער גרויסער פאַמיליע, וועלכע באַוואוינט דעם פּלאַנעט וואָס הייסט אָרגאַניזם.

די פיזיאָלאָגיע און דער אַנאַרכיזם זיינען, לויט אַט דעם באַגריף פון אָרגאַנישען לעבען, אַזוי ענג פאַרבונדען, אַז עס איז כמעט שווער צו זאָגען, ווער האָט דורכגעדרונגען וועמען, צי די פי־זיאָלאָגיע דעם אַנאַרכיזם, צי דער אַנאַרכיזם די פיזיאָלאָגיע? פון איין זייט זעהט עס אויס, ווי דער אָרגאַנישער קערפּער האָט גע־בויט זיין לעבען אויף דעם פונדאַמענט פון אַנאַרכיסטישע פּרינצי־פּען; פון דער אַנדער זייט ווידער קאָן מען מאַכען די באַהויפּטונג, אַז דער אַנאַרכיזם האָט גענומען פאַר אַ מוסטער דאָס לעבען פון אַן אָרגאַניזם, כדי צו בויען מיט דעמזעלבען געדאַנק די ברייטע מענשליכע געזעלשאַפט. יעדענפאַלס שטעקט קיין סכנה ניט אין דעם פאַרגלייך פון אַ געזעלשאַפט מיט אַן אָרגאַניזם פאַר די אַנאַר־כיסטישע אויספיהרונגען. די עטליכע שטריכען, אין וועלכע ספּענ־

* פון דעם דערמאָנטען דאָקטאָר'ס פאָרטראַג.

סער געפינט א גלייכקייט צווישען זיי ביידען, מעגען זיך זיין זעהר גוט באַגרינדעט, — עס פאָלגט אָבער בשום אופן ניט דערפון, אפילו חוץ דעם פאַקט וואָס עס איז ניטאָ אין דער געזעלשאַפט קיין טייל וואָס פיהלט פאַר די איבעריגע, אַז די איינצעלנע מוזען זיין אונ־טעריאָכט צום כלל. צו זיין ספּעציאַליזירט מיינט ניט, אויף דער זייט פון די איינצעלנע, צו זיין דערנידעריגט, אַזוי ווי עס מיינט ניט אויף דער זייט פון כלל צו זיין דערהויבען, אין ריכטיגען זין פון ענטוויקלונג; אַזוי אויך צו זיין אָרגאַניזירט מיינט בשום אופן ניט צו זיין סוביעקטירט, ד. ה. אונטערוואַרפען אונטער וועמען עס איז.

אַלזאָ, ווי בלייבט, איז די געזעלשאַפט אַן אָרגאַניזם און די איינצעלנע מוזען זיין אונטערטעניג צום כלל, אָדער ניין? — איך וועל אייך געבען א משל: אמאָל האָט א קעניג געשיקט רופען די זיבען גרעסטע חכמים פון לאַנד און האָט זיי געפרעגט, פאַרוואָס א פיש אין וואַסער וועגט ווענינער ווי א פיש ארויס פון וואַסער? די זיבען חכמים האָבען גענומען זיבען וואָכען צייט צו געבען א באַ־שייד. ווען עס איז געקומען די צייט, האָט יעדער איינער געבראַכט א פּאַק מיט סברות צו ערקלערן, יעדערער אויף אַן אַנדער אופן, פאַרוואָס א פיש אין וואַסער מוז וועגען ווענינער ווי א פיש ארויס פון וואַסער. ווען דער קעניג האָט אויסגעהערט אַלע זייערע חקירות, האָט ער גענומען א פיש און האָט איהם אָפּגעוואויגען אין וואַסער, דאַן האָט ער איהם אָפּגעוואויגען אויסערן וואַסער, און האָט געצייגט זיינע חכמים, אַז אין ביידע פאַלען וועגט דער פיש אַלץ איינס...

עס קען, עס מעג, נאָר עס מוז ניט

אין דער „פרייע געזעלשאַפט“ * זיינען געווען צוויי אַרטיקלען, וועלכע האָבען באַהאַנדעלט די פאַרבינדונג, אַנאַרכיע מיט קאָמוניזם. דער ערשטער איז געווען פון קאַרלאָ קאַפיעראָ, דער בעסטער מענש אַלס פּערזאָן, אַן אידעלע נשמה, וועלכער האָט אוועקגעגעבען, אין ענד פון די 60גער יאָהרען, זיין גאַנץ פאַרמעגען (150 טויזענט פראַנק) פאַר דער באַוועגונג און האָט זיך אַליין אַנגעטאָן אַן אַרבייטער־בלוזע צו פאַרדינען עהרליך זיין שטיקעל ברויט. דער אנדערער איז געווען פון דר. זשיאָוואַני ראָסי, אַ געלערנטער און טרייער אַנאַרכיסט, וועלכער האָט זיך געאָפּפערט צו גונסטען פון דער אידעע און האָט געגרינדעט אין אַרגענטינע אַן אַנאַרכיסטיש־קאָמוניסטישע קאָלאָניע פון גענאָסען. קאַפיעראָ איז געווען דער ערשטער וואָס האָט געפּרעדיגט, ראָסי איז געווען דער ערשטער וואָס האָט געזוכט צו פאַרווירקליכען די באַהעפטונג פון קאָמוניזם מיט אַנאַרכיע. די לעזער האָבען געלעזען דעם ערשטען'ס טעאָרעטישע אַרגומענטען, ווי אויך דעם אַנדערנ'ס פּראַקטישע איינווענדונגען; אַזוי ווי איך האָב די עהרע ניט איינצושטימען מיט קיינעם פון זיי, נעהם איך מיר די פרייהייט ווייטער פאָרטצוזעצען די באַהאַנדלונג פון דער דאָזיגער אינטערעסאַנטער טעמע.

מיין אייגענע פּאָזיציע איז, ווי איך האָב שוין אַמאָל געשריבען וועגען דעם, — און איך זאָג עס דאָ אַרויס בכיון גלייך פון אַנ־

* מאָנאַטליכער זשורנאַל פאַר סאָציאַלע וויסענשאַפט, ליטעראַטור און צייט־פראַגען, אויגוסט 1900, וואו אויך אָט דער אַרטיקעל איז געווען געדרוקט.

הויב, — אַז קאָמוניזם מעג על פּי סברא, און קאָן על פּי פּראַק־טיק, געהן צוזאַמען מיט אַנאַרכיזם, נאָר — עס מוז ניט דוקא געהן צוזאַמען; וואָרים אויב אַז ניט אפילו, איז אויך רעכט, אי אין טעאָריע אי אין פּראַקטיק.

קאָן איך עס איבערצייגען? — אַט לאָמיר זעהן.

קאַפּיערע זאָגט: אַנאַרכיע און קאָמוניזם „קאָנען ניט זיין אַנדערש ווי צוזאַמען, ווייל אַט די צוויי ווערטער, וועלכע האָבען איינענטליך דיזעלבע באַדייטונג וואָס „פרייהייט" און „גלייכהייט", זיינען די צוויי נויטיגע און אומצעטיילבאַרע טערמינען פון דער רע־וואָלוציע". צוגעגעבען, אַז דאָס איז ריכטיג: אַז די רעוואָלוציע האָט צוויי טערמינען, אומצעטיילבאַרע, און דאָס זיינען פרייהייט און גלייכהייט; פרעגט זיך נאָר, ווי פאַרטייטשט מען די צוויי טער־מינען פרייהייט און גלייכהייט? פרייהייט איז פאַרטייטשט געוואָ־רען אין צוויי וועגען, לאָמיר אָנכאַפּען פּרודאָן און באַקונין: פּרו־דאָן האָט עס פאַרטייטשט אין דעם זין אַלס „די פרייהייט צו האַנד־לען אין אַלץ ווי איינער וויל, אויסער וואו ער גרייפט דערמיט אַן די פרייהייט פון דעם אַנדערן". באַקונין האָט עס אויסגעדריקט אַזוי: „די פרייהייט פון יענעם צושטאַנד, אין וועלכען די נעמליכע פרייהייט פון דעם אַנדערן מאַכט מיין פרייהייט נאָך פולקאָמענער, אַנשטאָט זי צו באַגרעניצען". גאָר איננאַנצען געפעלען זיי מיר ביי־דע ניט. פּרודאָנס דעפיניציע — ווייל זי האָט דעמזעלבען חסרון וואָס ספּענסערס פאָרמולע פון „גלייכע פרייהייט" דערמיט, וואָס זי דעפינירט ניט גענוי דעם „אויסער", די באַגרעניצונג, הייסט עס; און באַקונינס — ווייל זי איז ניט דייטליך און קלינגט אַ ביסעל מיט מעטאַפיזיקע. אַזוי צי אַזוי אָבער, די כונה איז אַ גוטע, און די ריכטיגע פאַרשטענדעניש פון פרייהייט בלייבט אַלץ דער עיקר פון אַנאַרכיזם. אַנדערש אָבער שטעהט עס מיט דער גלייכהייט.

עס זיינען דאָ צוויי וויכטיגע דעפיניציעס פון גלייכהייט. איי־נע איז די גלייכהייט פון פאַרמעגען; דאָס הייסט אַלץ איז אַלע־מענס אָדער קיין זאַך איז קיינעמס ניט: יעדער נעהמט וויפיעל ער וויל און גיט וויפיעל ער קאָן. די אַנדערע איז די גלייכהייט פון

געלעגענהייט; דאָס הייסט אַלץ איז אַלעמענס אַלס געלעגענהייט צו באַארבייטען און באַנוצען; וואָס אָבער און וויפיעל איינער האָט אויסגעאַרבייט איז זיינע און ניט מעהר, — יעדער נעהמט וויפיעל ער האָט געגעבען, ניט מעהר און ניט ווענינער. די ערשטע דעפי־ניציע איז די גלייכהייט פון קאָמוניזם, די אַנדערע איז די גלייכ־הייט פון קאָלעקטיוויזם. איינע איז לאָגיש אַזויפיעל באַגרינדעט ווי די אַנדערע; ביידע זיינען בארעכטיגט צום נאָמען גלייכהייט. ווען מיר גיבען אַלזאָ צו, אַז גלייכהייט איז איינע פון די טערמינען פון דער רעוואָלוציע, קאָן עס פונקט אַזוי גוט זיין קאָלעקטיוויזם ווי עס קאָן זיין קאָמוניזם; און דערפאַר איז קאַפּיעראָ׳ס באַהויפּטונג, אַז וויבאַלד גלייכהייט איז אַ טערמין פון דער רעוואָלוציע, איז דאָס אַ באַווייז, אַז אָהן קאָמוניזם קאָן די רעוואָלוציע ניט זיין אַנאַר־כיסטיש, ניט מעהר ווי אַ פראַזע, וואָס האָט ניט קיין לאָגישען גרונט.

ווייטער זאָגט ער אַזוי: „לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז די רעוואָלוציע איז געמאַכט געוואָרן. די גאַנצע מאַשינעריע און די רויהע שטאָפען ווערן געזעלשאַפטליך אייגענטום. אויב יעדער איינער זאָל קאָנען דאַן האַלטען פאַר זיין פּריוואַט אייגענטום דאָס וואָס ער שאַפט, וואָס־זשע וועט זיין דער פּועל־יוצא דערפון? וואָס וועלען מיר האָבען דאָ אויפגעטאָן? אויף אַזאַ אופן, דורך מעהר אַרבייט אָדער גרעסערע פעהיגקייטען וועט עס איינעם געלינגען אָנ־צוזאַמלען רייכטימער. די גלייכהייט וועט פאַרשטעהט זיך, פאַר־שווינדען; דער וואָס וועט האָבען מעהר, וועט זיין אַ גרעסערער יחסן. די דאָזיגע זאַמלער פון אייגענטום וועלען נאָר דאַרפען מאַ־כען איין שריט כדי ווידער איינצופיהרן דאָס רעכט פון י ר ו ש ה, און עס איז לייכט צו באַגרייפען וואָס דערפון קאָן מיט דער צייט אַרויסקומען.“

נו, אדרבא, וואָס ק אָ ן מיט דער צייט דערפון אַרויסקומען? איך געדענק, איך האָב ערגעץ־וואו געלעזען אין קראָפּאָטקינ׳ס אַ בראָשורע, וואו ער זוכט צו איבערצייגען, אַז מיר דאַרפען דאָס גאָלד פון די מיליאָנערן אויף כפרות, און ער זאָגט ווענען דעם פאָלגענ־דעס (איך ציטיר פון קאָפּ, איך האָב ניט די בראָשורע ביי דער האַנט): לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז דער שטאַאַט איז אָפּגעשאַפט

געוואָרן און מיט איהם אַלע פּריווילעגיעס און אַלע אומגלייכהייטען אין די געלעגענהייטען צו מאַכען אַ לעבען. מיר קאָנען פּריי באַנוצען די ערד און אַלע רויהע מאַטעריאַלען און מיר קאָנען פריי אויסטוישען די פּראָדוקטען איינער מיט'ן אנדערן. צו דערזעלבער צייט איז ראָטשילד געבליבען ביי זיינע מיליאָנען, און אויך ער איז פריי צו טאָן מיט זיין געלט וואָס ער וויל. וואָס וועט ער טאָן מיט זיין רייכטום? אויפעסען דעם קרן איז קיין פּלאָן ניט, ער וויל לעבען אויפ'ן ריוח. פּראָצענט קריגט ער ניט, ווייל קיינער דאַרף ניט זיין געלט. נו, בויט ער אַ פאַבריק און שטעלט ארויס אַ צעטעל, אַז ער דאַרף ארבייטער. „איהר ווילט מיר זאָלען אַרבייטען ביי אייך, מר. ראָטשילד", זאָגען זיי צו איהם, „זעהר שעהן, אָבער אונז לוינט ניט צו ארבייטען פאַר וועניגער ווי דעם פולען איינטראָג פון אונזער ארבייט, וואָרים מיר זיינען דאָך ניט משוגע אוועקצוגעבען אייך אַ טייל פון אונזער ארבייט, בעת מיר האָבען אַלערליי געלעגענהייטען צו אַרבייטען פאַר זיך און האָבען דעם פולען איינטראָג. אַלזאָ, ווילט איהר אזוי, איז רעכט, אַז ניט, דאַרף מען ניט." עס פאַרשטעהט זיך, אַז ראָטשילד וויל עס ניט, וואָרים וואָס וועט ער האָבען דערפון? וואָס דען אָבער בלייבט איהם צו טאָן? בייטען זיין גאָלד, אין וויפיעל מען וועט עס אננעהמען — אויף ברויט, קליידונג און נאָך אַזעלכע נויטיגקייטען, ביז זיין גאָלד וועט זיך אויסנעהמען, פריהער אָדער שפּעטער; און אויב עס וועט קלעקען פאַר זיין לעבען, וועלען אָבער זיינע קינדער אודאי מוזען זוכען עפּעס צו אַרבייטען, כּדי צו האָבען פון וואַנען צו לעבען.

אַט דאָס איז דער סוף פון רייכטימער אין אַ געזעלשאַפט, וואו יעדער איינער האָט אַ גלייכע געלעגענהייט צו טאָן וואָס־עס־איז און פאַרדינען בכבוד זיין ברויט! אַלע ווייסען, אַפילו ניט קיין עקאָנאָמיסטען, אַז פון אייגענער ארבייט ווערט מען ניט קיין מיליאָנער; אַז אום אָנצוקלייבען רייכטימער מוז זיין אַזאַ צושטאַנד, וואָס ערלויבט איינעם צו רויבען דעם איינטראָג פון דער ארבייט פון פיעלע. אַזאַ צושטאַנד קאָן געשאַפען ווערן ענטוועדער דורך ברוטאַלער מאַכט, האַלטענדיג אַ טייל מענשען אין פּראָסטער שקלאַפעריי, אָדער דורך דער מאַכט פון געזעץ, שאַפענדיג פּריווילעגיעס, אומגלייכע

געלעגענהייטען, וועלכע צווינגען אַ טייל מענשען אָפּצוגעבען איין העלפט פון זייער אַרבייט פאַר דער מעגליכקייט צו באַהאַלטען כאָטש די אַנדער העלפט. די אַנאַרכיע, וועלכע שיצט פון ברוטאַלער און געזעצליכער מאַכט, וועלכע שאַפט פאַלגליך גלייכע געלעגענהייטען, האָט זיך ניט וואָס צו שרעקען, טאָמער וועט דער פעהיגער, וואָס קאָן באַארבייטען מעהר ערד, אָדער קאָן מאַכען מעהר רעק, אָדער קאָן צופרידענשטעלען מעהר קונדען, ווי אַן אַנדערער אַ שוואַכע־רער, אָנקלייבען רייכטום און שאַדען דערמיט זיינע מיטמענשען. די סברא איז מחייב, אַז אַזאַ פעהיגער, וואָס זאָרגט ניט פאַר'ן מאָר־גען, וועט פיהלען דעם גרעסטען פאַרגעניגען אויסצוהעלפען מיט זיין איבערפלוס די קראַנקע און די שוואַכע, וועלכע קאָנען ניט אויס־אַרבייטען גענוג, אויב זיי וועלען נאָר וועלען אָננעהמען פון איהם אַ טובה. אויב, ווידער, איינער איז בטבע אַ קאַרגער און באַהאַלט אַלץ וואָס ער האָט אויף שפּעטער, טאָ זאָל ער: פּראָדוקטען וואָס ווערן ניט צירקולירט זיינען קיינמאָל ניט קיין קאַפּיטאַל אין דעם זין, וואָס מאַכט עס זאָל וואַקסען ווי אויף הייוועז, ווי פּראָצענט.

אין אַ וכוח מיט מיר, טאַקע איבער דעמזעלבען פּונקט, האָט מיין געגנער אַמאָל אויסגעשריען מיט טריאומף די גרויסע קלאָץ־קשיא: ס'טייטש, ווי אַזוי קאָן דער מענש זיין פערזענליך פריי, אויב ער איז ניט פריי צו געניסען אַלץ וואָס ער וויל? אויב זיי־נע באַדערפעניששען זיינען מעהר וויפיעל איהם קומט, וועט ער דאָך מוזען זיך ענטזאַגען פון דער באַפרידיגונג פון זיינע פאָדערונגען, הייסט עס, אַז אין אַן אַנאַרכיסטישער געזעלשאַפט, אויב זי איז ניט אויך קאָמוניסטיש, וועט אַזאַ איינער זיין אַ פרייער קבצן! נו, קאָן מען זאָגען ערשטענס, אַז אַ פרייער קבצן איז טאַקע ניט קיין פאַרשקלאַפּטער קבצן, און דערפאַר גם זו לטובה. אָבער לאָמיר אדרבה טאַקע אַליין פאַרשטעהן די זאַך גענויער. ווי וועלען מיר אָנרופען דעם יעניגען אין אַן אַנאַרכיסטיש־קאָמוניסטישער געזעל־שאַפט, וואָס וועט אין איין שעהנעם אָוונט ליידענשאַפטליך זיך פאַרוועלען דאָס, וואָס מען רופט „דאָס טעלערל פון הימעל"? ווי ווייט דער קלאָרער פאַרשטאַנד געהט, שיינט מיר, וועט מען איהם אָנרופען אַ פרייער אַנאַרכיסטיש־קאָמוניסטישער משוגע'נער. אָדער

לאָמיר זאָגען, אז א בלינדען וועט זיך טאַקע פארוועלען זעהן די ליכטיגע שיין אין אַן אַנאַרכיסטיש־קאָמוניסטישער געזעלשאַפט — וועט ער זיין פריי אָדער ניין? פאַרוואָס זאָלען מיר זיך מעהר באַקימערן פאַר יענעם, וואָס איבט אוים זיין פרייען ווילען ניט צו אַרבייטען, ווען עס פאַרווילט זיך איהם צו דערזעלבער צייט צו לעבען אויף דאָס פעטע פון לאַנד?

איהר וועט זאָגען: דאָס „טעלערל פון הימעל“ קאַן א קלאַרער מענש ניט וועלען, ווייל עס איז אוממעגליך. און לעבען אויף יענעמ'ס פראַצע קאַן אַ קלאַרער מענש וועלען? עס איז, דאַכט זיך, פונקט אַזוי אוממעגליך אַ געזעלשאַפט זאָל עקזיסטירן, וואו יעדער איינער איז פריי צו באַפרידיגען זיינע באַדערפענישען ניט אַרבייטענדיג, ווי אַרונטערצונעהמען טאַקע דאָס „טעלערל פון הימעל“. געבראָטענע טייבעלעך וועלען אין מויל ניט אַריינפליהען אפילו אין אַ קאָמוניסטישער געזעלשאַפט; אַרבייט וועט מוזען אויפגעטאָן ווערן, צי פון איינעם צי פון אַן אַנדערן — פרעגט זיך: וועט די געזעלשאַפט, וועלכע מוז פּראָדוצירן, ווען עס איז זיין פריי אָדער ניין? אויב אַ מענש, וועלכער האָט אַלע געלעגענהייטען, אַלע מעגליכקייטען צו באַפרידיגען זיינע באַדערפענישען, נאַטירליך דורך דעם איינציגען וועג, וואָס איז מעגליך, ד. ה. דורך אַרבייט; אויב אַלזאָ אַזאַ מענש הייסט ניט פריי, ווייל איהם קאַן זיך פאַרוועלען צו געניסען ניט שאַפענדיג, דאַן וועט קיין געזעלשאַפט קיינמאָל ניט זיין פריי אויף דער וועלט, וואָרים יעדע געזעלשאַפט וועט שטענדיג מוזען שאַפען, כדי צו קאָנען געניסען! און דאַסזעלבע וועגען דעם בלינדען אויך: אַזוי לאַנג ווי קיינער שטערט איהם ניט צו זעהן, קיינער צווינגט איהם ניט צו האַלטען פאַרמאַכט די אויגען, קיינער רויבט פון איהם ניט אַוועק קיין געלעגענהייט, קיין נאַטירליכע מעגליכקייט צו ווערן זעהענדיג — איז ער אַ פרייער בלינדער. אַ פרייער קראַנקער, אַ פרייער שוואַכער, אַ פרייער אומפעהיגער מענש — מעג זיך זיין, אַז ער איז אומגליקליך, אין אַ סך הינזיכטען אומבאַפרידיגט; אָבער פריי איז ער, אַזוי לאַנג ווי אין דער אורזאַך פון זיין אומגליק איז ניט שולדיג קיין צוואַנג, וואָס שטעהט אויסער איהם און איבער איהם, קיין באַוואוסטע הערשענדע

מאכט, וועלכע האלט איהם אין קנעכטשאפט צוליב איהרע אייגע־
נע צוועקען.

אגב, אז מיר האלטען דערביי, וויל איך באריהרען נאך א פונקט
אויך. קאפיערא זאגט: „מיר ווילען, אז דאס פאלק זאל איבערגעהע־
מען דאס גאנצע עקזיסטירענדע אייגענטום" א. אז. וו. גוט וואס מיר
ווילען; ווייסען מיר אבער ניט, אז דאס „פאלק" איז א פיעל־קעפ־
פיגע חיה, וואס האט אזויפיעל באזונדערע דעות וויפיעל באזונדערע
נעזער? קאן אונז גאר ארויף אויפ'ן געדאנק אויסצוארבייטען א פלאן
און אנהענגען איהם אויף אלעמענ'ס העלזער גלייך? דער וואס
ווארט ביז דאס גאנצע פאלק, ביז אלע פעלקער, ביז די גאנצע מענש־
הייט וועט האבען איין דעה, איין געדאנק ווי א זוי צו לעבען, דער
ווארט אומזיסט. די מענשליכע ענטוויקלונג פיהרט צו פארשיידענ־
קייט, ניט צו איינהייט. אויב פרייהייט איז דער עיקר פון לעבען,
איז גלייכהייט ניט מעהר ווי דער מיטעל ווי צו לעבען, אלע ווילען
גלייך לעבען; די לעבענסמיטלען אבער זיינען זיסער וואס
פארשיידענער זיי זיינען. מיר קאנען דענקען, אז יעדער
געזונטער מענש וויל, און וועט תמיד ווילען, זיין פריי און קאנען
טאן וואס ער וויל, ניט געשטערטערהייט פון א באוואוסטער טיראַ־
נישער מאכט; דער פאקט איז, אז מען קאן אנדערש גאר ניט דענ־
קען וועגען דער מענשליכער נאטור. עס איז אבער זעהר שווער צו
דענקען, אז אלע געזונטע מענשען ווילען וועלען־עס־איז זיך אייניגען
אויף איין געוויסער מעטאדע ווי צו באפרידיגען זייערע באדערפע־
נישען. דער פאקט איז, אז אזא פאל איז ווירקליך אומדענקבאר.
דאס גוטע אין דעם אנארכיזם איז, וואס אונטער איהם קאנען בליהען
אלערליי בלומען. און טאקע דערפאר ווייל די ענטוויקלונג האט
אונז געבראכט די דערקענטעניש, אז איין מענשענ'ס געשמאק איז
אזוי בארעכטיגט און אזוי וויכטיג ווי דעם אנדערנ'ס, דערפאר זע־
הען מיר אלץ קלערער איין די נויטיגקייט פון פולשטענדיגער אנאר־
כיע. וואלטען אלע מענשען געטראגען איין הוט, וואלט, ווי שטיר־
נער זאגט, קיינער ניט געדארפט ארונטערנעהמען דאס היטעל פאר
דעם אנדערן; אין אנדערע ווערטער: די אנארכיע וואלט דאן גע־
ווען אן איבערפליסיגקייט.

איהר מעגט זיך האָבען איינגעלעבט מיט די פראַזען זינט לאַנ־ גע יאָהרען, אָבער פּרובירט זיי אַנאַליזירען, וועט איך אַנהויבען שווינדלען דער קאָפּ. „עס וועט קומען די רעוואָלוציע“; „דאָס פאָלק וועט אָפּשאַפען דעם שטאַאט מיט איין האַנט און פאַרנעהמען אַלע רייכטימער מיט דער אַנדער האַנט“; „וועט פּראָקלאַמירן אַ וואוילשטאַנד פאַר אַלע“, און זעהט — עס לעבע די אַנאַרכיע און דער קאָמוניזם! עס וועט קומען די רעוואָלוציע — ווי אַזוי וועט זי קומען? דענקט איהר נאָך אַלץ פון די טעאַטראַלנע באַריקאַדען און באָמבאַסטישע פּראָקלאַמאַציעס? דאָס פאָלק — ווער איז דאָס פאָלק? מיינט איהר נאָך אַלץ, אַז די ארבייטער זיינען דאָס גאַנצע פאָלק? זיי וועלען דאָס פאַרנעהמען אַלע רייכטימער — און וואָס טאָן מיט זיי? ערקלערן עס פאַר הפקר, פריי פאַר אַלעמען! און די איבעריגע פון פאָלק, דורכשניטליך צוויי דריטעל פון פאָלק, וועלען דאָס מוזען פון דאַן אַז און ווייטער זיך פיהרען ווי די נייע מאַכט־ האָבער וועלען באַשטימען? — אַ שעהנער יאַקאָבינער־אַנאַרכיזם, כ׳לעבען!

מען קאָן לייכט פאַרשטעהן דעם היינטיגען סאָציאַליסט. דאָס פאָלק מיינט ביי איהם זיין פּאַרטיי; די רעוואָלוציע מיינט טאַקע פּשוט, צעברעכען אַלע אַנדערע פּאַרטייען די ביינער; אַריינכאַ־ פּען די מאַכט, האָט טאַקע ביי איהם אַ וואַזשנע ממשות; רעאָר־ גאַניזירן די פּראָדוקציע, הייסט טאַקע ביד חזקה; פּראָקלאַמירן קאָמוניזם אָדער קאָלעקטיוויזם, מיינט טאַקע פשוטו כמשמעו: אָט אַזוי וועט איהר זיך מוזען פיהרן און ניט אַנדערש! מיר אָבער, פּרינציפּיעלע אַנאַרכיסטען, וואָס פאַרשטעהען מ י ר אונ־ טער די דאָזיגע סקאַרבאָווע פראַזען? מיר וועלען ניט קאָנען שטערן די צוויי אָדער דריי מיליאָן סאָציאַליסטען פון איינפיהרן אַ פאָלקס־ שטאַאט און רעגולירן די פּראָדוקציע. מיר וועלען ניט קאָנען, איך מיין פּ ר י נ צ י פּ י ע ל ניט קאָנען, שטערן די עטליכע הונדערט איני־ דיווידואַליסטען פון גרינדען אַ שטירנערשען אינדיווידואַליסטען־ באַנד, צ. ב., און לעבען אויפ׳ן באַזיס פון פּריוואַט אייגענטום. נאָך וואָס זאָלען מיר זיך איינרעדען, אַז מיר מיינען דאָס אַלץ ווען משיח וועט קומען, ווען אַלע סאָציאַלדעמאָקראַטען וועלען ווערן אַנאַרכיס־

טען און אַלע אינדיווידואַליסטען וועלען ווערן קאָמוניסטען? וואָס זיינען מיר, אתה־בחרתנו'קעס, וואָס מיר זאָלען בויען אויפ'ן סמך, אַז אַלע וועלען קומען צו אונז, אַלע וועלען אָנהויבען דענקען ווי מיר, אַלע וועלען זיך אַ הויב טאָן מיט איין געדאַנק, אַ מאַך טאָן מיט דער האַנט, אַ זאָג טאָן מיט'ן מויל און זיך צוריק אַוועקזעצען אין אַ פולשטענדיגער קאָמוניסטישער אַנאַרכיע?

מיר אַנאַרכיסטען קאָנען נאָר רעדען אין נאָמען פון אונז אַליין. מיר קאָנען אָפּשאַפען דעם שטאַאט פאַר זיך, פאַר אונז אַלע, וועלכע דענקען אַז מיר דאַרפען איהם ניט; מיר וועלען איהם ניט אָנערקע־נען, מיר וועלען זיך אָרגאַניזירן ווי אונז וועט געפעלען זיין, און אַז מיר וועלען זיין שטאַרק גענוג, וועלען מיר קאָנען ווידערשטעהן יעדע אַטאַקע פון זיין זייט. דערצו איז נויטיג צו פּראָפּאַגאַנדירן ווי ווייט מעגליך אונזערע אידעען, צו געווינען וואָס מעהר גענאָסען, וואָס מעהר סימפּאַטיזירער, כדי מיר זאָלען קריגען די מעגליכקייט צו לעבען ניט געשטערטערהייט אויף אונזער אייגענעם אופן. מיר דערוואַרטען, אַז אונזער ערפאָלג וועט דינען אַלס גוטערביישפּיל פאַר אַ סך אַנדערע; מיר האָבען אָבער ניט קיין אַנדערע מיטלען ווי איינצופיהרן אונזערע אידעען, קיין מאַכט צו פאַרכאַפּען, קיין מאַכט אויסצואיבען. אַזוי ווי אין דער טעאָריע, אַזוי אויך אין דער פּראַקטיק געהען מיר אַרויס פון דעם שטאַנדפּונקט פון איינ־צעלנעם, פון דער גרופּירונג פון איינצעלנע, און ניט פון כלל, ניט פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער אַלגעמיינקייט, ניט פון אַנבאַטראַכט פון דער מענשהייט, אָדער די פעלקער, אָדער דאָס פאָלק.

עקספּראָפּריאַציע — יאָ; אָבער ניט ען־גראָס, ניט האָלסייל. מיר קאָנען ניט דענקען פון אַ גאַנצען פאָלק האַנדלענדיג איינשטי־מיג. אַ דעקרעט אין נאָמען פון פאָלק, שמעקט מיט דיקטאַטור. ווער עס דענקט, אַז עס איז רעכט און געשייט צו נעהמען אין באַ־זיץ, פאַר'ן אייגענעם געברויך, אַ שטיק לאַנד, אַ הויז, פּאַרטיגע פּראָ־דוקטען, וואָס דינען ניט צום אייגענעם געברויך פון געגענווערטי־גען אייגענטימער, — דער וועט עס טאָן, ווען ער וועט זיין זיכער אויף דער שטיצע פון אַ גענוגענדער צאָהל קאַמעראַדען און סימ־פּאַטיזירער. אויפהערן צאָהלען רענט, ווען אַ גרופּע מענשען זייי־

נען שטאַרק גענוג דאָס צו קאָנען אויספיהרן, הייסט עקספּראָפּרי־אַציע. די מינען פאַר די מינען־ארבייטער, די פּראָדוקטען פאַר די פּראָדוצירער — איז גוט געזאָגט, ווען דאָס זאָגען און טוען די מי־נען־אַרבייטער, די פּראָדוצירער אַליין. איהר קאָנט ניט דעקרעטירן אוועקצונעהמען ביים פּאַרמער זיין שטיקעל לאַנד, וואָס ער באַאַר־בייט אַליין, מיט זיין אייגענער מיה; איהר קאָנט ניט אוועקנעה־מען ביים קליינעם הענדלער זיין קרעמעל, אין וועלכען ער שטעהט אַליין און ארבייט אַ גאַנצען טאָג. איהר קאָנט זיי ניט אָפּשאַ־פען, אזוי לאַנג ווי זיי שאַפען זיך אַליין ניט אָפּ צוליב עטוואָס בע־סערעס; איהר קאָנט צווישען זיי ניט איינפיהרן קיין קאָמוניזם, אַזוי לאַנג ווי זיי פיהרן עס אַליין ניט איין, ווייל עס געפעלט זיי בעסער.

עס איז זיכער ווי דער טאָג, אַז עס וועלען זיך איינגעפינען מיט דער צייט אַ היבש ביסעל פּאַרמערס און קליינע קרעמער און ארביי־טער, וועלכע וועלען שליסען צווישען זיך אַ קאָמונע און אויסטיילען פריי זייערע פּראָדוקטען איינע מיט די אַנדערע און לעבען אַ גוטען־טאָג, אָהן חשבונות און אָהן בוכהאַלטעריע. עס איז אָבער ניט ווע־ניגער זיכער, אַז עס וועלען זיך איינגעפינען אַן אנדער צאָהל פּאַר־מערס און קרעמער און ארבייטער, וואָס וועלען לעבען אַ גוטען טאָג, ניט צאָהלענדיג קיינעם קיין שטייערן, רענט און פּראָצענט, ניט בוי־גענדיג זייער ווילען פאַר קיין גאָט, קיין מענשען און קיין טייפעל, און דאָך פיהרען חשבונות און איינפיהרען אפילו די אזוי־גערופענע איטאַליענישע טאָפּעל־בוכהאַלטעריע. וואָס קאָן מען מאַכען? אַזוי איז שוין די מענשליכע נאַטור: וואָס איינעם שמעקט זיס, קאָן דעם אַנדערן שמעקען ביטער, — אַ דאַנק דעם אַנאַרכיזם, וואָס קיין מוז איז ניטאָ!

זשיאַוואַני ראָסי, ווען ער רופט אָן דעם קאָמוניזם אַ מיטעל, און די אַנאַרכיע דעם ענד־ציעל, האָט ער פולשטענדיג רעכט. ווען אָבער ער זאָגט: „ער וואָלט צווייפלען, אויב דער אַנאַרכיס־טישער קאָמוניזם איז פעהיג צו באַפרידיגען די וואונשען פון דער מענשהייט“, באַגעהט ער אויך דעם געוועהנליכען פעהלער צו ווע־לען שאַפען אַ פאָרמולע, וועלכע זאָל באַפרידיגען די גאַנצע מענש־

הייט. ער דאַרף גאָר ניט צווייפלען, ער מעג זיין פּאָזיטיוו זיכער, אַז עס איז ניטאָ קיין איינציגע פאָרמולע וואָס זאָל קאָנען באַפרידיגען די גאַנצע מענשהייט. קיין מיטעל, קיין מעטאָדע קאָן ניט אַלעמען צופרידענשטעלען גלייך. ווען איין מיטעל, אַפילו דער בעסטער, ווערט איינגעפיהרט פאַר אַלעמען, מוזען זיין אומ־צופרידענע. דער עסענץ פון אַנאַרכיזם איז, יעדער איינער זאָל האָבען די מעגליכקייט, זאָל ניט ווערן פון קיינעם געשטערט, צו געברויכען אירגענד וועלכען מיטעל, אירגענד וועלכע לעבענס־מעטאָדע, צו באַפרידיגען זיינע וואונשען אויף זיין אייגענעם וועג.

פאַרקעהרט ווידער דאַרף ער ניט צווייפלען, אַז אַ געוויסע צאָהל מענשען, פאַר אַ געוויסער צייט, וועלען זיכער זיך באַפרידיגען מיט דער קאָמוניסטישער מעטאָדע. און אויב ער זוכט אַ גאַראַנטיע פאַר דער פרייהייט, האָט ער עס אין דער אַנאַרכיע, וועלכע מאַכט מעג־ליך פאַר יעדען מענשען אויפצוגעבען די קאָמוניסטישע מעטאָדע און אָנצונעהמען אירגענד אַן אַנדער מעטאָדע, אַזוי באַלד ווי דער קאָמוניזם באַפרידיגט ניט מעהר זיינע וואונשען. דער קאָמוניזם, זאָגט ער, איז מעגליך אָנגעווענדעט צו ווערן; ער האָט איהם אַליין באַאָבאַכט אין דער קאָלאָניע סיסילאַ; ער גלויבט אָבער ניט, אַז ער וועט אַלעמען צופרידענשטעלען. עס איז אָבער ניט נויטיג צו גלויבען יאָ צי ניין; עס איז נויטיג צו פאַרשטעהן, אַז ער וועט יאָ צופרידענשטעלען איין סאָרט מענשען און וועט ניט צופרידענ־שטעלען אַן אַנדער סאָרט מענשען. זאָגט ער ניט אַליין, אַז דער קאָ־מוניזם איז אַ מיטעל, פאַרוואָס ניט דענקען, אַז ער קאָן צופרי־דענשטעלען וועמען עס איז?

ראָסי דענקט, אויפ'ן גרונט הפנים פון זיינע ערפאַהרונגען אין יענער קאָלאָניע, אַז דער קאָמוניזם איז אַ מעגליכער אָבער אַ שלעכ־טער מיטעל צוליב צוויי אורזאַכען, — ביידע, דעם אמת געזאָגט, זעהר וויכטיגע. ערשטענס, פיהלט ער זיך אומפריי פּראָדוצירענדיג, צוליב דעם געפיהל פון יוצא זיין קעגען די איבעריגע. עס ווילט זיך אַמאָל ניט אַרבייטען, און איהר זייט דאַכט זיך פריי ניט צו אַר־בייטען ווען איהר ווילט ניט, אָבער איהר האָט מורא טאָמער זייט איהר ניט יוצא געגען אייערע קאָמעראַדען, טאָמער קוקט איינער

קרום אויף איך, טאָמער דענקען זיי אז איהר עקספּלואַטירט זיי. עס איז פּאָזיטיוו אומאָנגענעהם. צווייטענס, פיהלט איהר זיך אומפריי ביים געַנוס, אויך מחמת אייער איידעלקייט, איבעררעכענענדיג, טאָמער באַרויבט איהר די אַנדערע, וועלכע ווילען אויך אַזוי שטאַרק ווי איהר באַזיצען אַ געוויסען זעלטענעם אַרטיקעל. אין די צוויי פּונקטען קוקט דער קאָמוניזם צו קורץ; ער האָט אָבער דערפאַר אַנדערע מעלות, וועלכע שטייגען אַריבער די צוויי חסרונות. דערצו איז קיין חסרון ניט אַזוי שרעקליך, ווען די הילף איז גלייך ביי דער האַנט: איז אייך אומאָנגענעהם — טוט עפּעס אַנדערש!

דערפאַר קאָן אונז ראָסי ניט אָפּרעדען, אַזוי ווי קאַפּיעראָ קאָן אונז ניט איינרעדען דעם קאָמוניזם. עס איז רעכט מיט איהם, אַזוי ווי עס איז רעכט אָהן איהם.

דער געדאַנק פון אַנאַרכיזם ווערט מיט יעדען יאָהר מעהר אויסגעלייטערט. פון אָנהויב האָט מען איהם פאַרשטאַנען אלס די פאַרניינונג פון הערשער און געזעצגעבער. שפּעטער האָט מען איהם אָנגעהויבען פאַרשטעהן אלס די פאַרניינונג פון הערשאַפט און געזעצגעבעריי. נאָך שפּעטער איז ער געוואָרן די אידעע, וואָס פאַרוואַרפט יעדע הערשאַפט און אויטאָריטעט אין אַלע מענשליכע באַציהונגען פון איינעם צום אַנדערן. היינט האָט דער אַנאַרכיזם דערגרייכט די ברייטקייט פון אַן אַלגעמיינער וועלטאַנשויאונג. זיין פילאָזאָפישער אויסדרוק איז — די ווירקונג פון פּערזענליכען עלעמענט אין לעבען בכלל און אין דער מענשליכער געזעלשאַפט בפרט.

דער אינדיווידועלער שטאַנדפּונקט ווערט אַלץ מעהר אָפּגעשאַצט היינטיגע צייטען אומעטום: אין געשיכטע, אין קונסט, אין די לעבענס־וויסענשאַפטען, אין דער געזעלשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע. די פּערזענליכע באַפרידיגונג ווערט, וואָס ווייטער אַלץ זיכערער, דער פונדאַמענט פון אַלע עקאָנאָמישע באַטראַכטונגען. נאָך מעהר, מיר לעגען היינטיגען טאָג שוין ניט מעהר אַזויפיעל געוויכט אויף דעם, וואָס איז בעסער פאַר מענשען, ווי איבערהויפּט אויף דעם, וואָס וויל בעסער דער מענש פאַר זיך. יעדענ׳ס גליק איז זיין אייגענע זאַך; דאָס באַזאָרגען יענעם, דאָס שאַפען אַ וואוילשטאַנד

פאַר אַלעמען, ווערט אַלץ מער באַטראַכט אַלס אַן אומגעבעטענע טובה, זאָגאַר אַלס אַ גראָבקייט, וועלכע דער מענש מיט כאַראַקטער וויל ניט פאַרליידן.

עגאאיזם און אלטרואיזם*

דאס ווארט עגאאיזם, ווי די ווערטערביכער פארטייטשען עס, באצייכענט א צושטאנד פון איבערטריבענער אדער ליידענשאפטליכער ליעבע צו זיך, וואס באטראכט אלצדינג פון דעם שטאנדפונקט פון די אייגענע פערזענליכע אינטערעסען; זעלבסטזיכטיגקייט, אדער נאכמעהר: עקסטרעמע זעלבסטזוכט. אלטוראיזם איז א ווארט, וואס איז געשאפען געווארן פון אגוסט קאנט, און ווערט פארשטאנען אין דעם זין ווי כמעט דער היפך פון אלץ, וואס עגאאיזם באטייט: איבערטריבענע אדער ליידענשאפטליכע ליעבע צו אנדערע, וואס באטראכט דעם וואוילזיין פון אנדערע העכער ווי די אייגענע אינטערעסען א. אז. וו. נעהמט מען די ווערטער אין אט דעם זין, קאנען מיר נארמאל ניט זיין קיין פולשטענדיגע עגאאיסטען און ניט קיין פולשטענדיגע אלטרואיסטען. א צושטאנד פון איבערטריבענער ליעבע צו זיך אדער צו אנדערע איז אן אבנארמאלער צושטאנד פון עקזיסטענץ, א גייסטיגער צושטאנד, וואס קאן זיך לאנג ניט האלטען, אן מוז פריער אדער שפעטער גרייכן יענעם גלייכגעוויכט, וואס באשטעהט סיי פון געפיהלען וואס נעהמען אין באטראכט זיך, סיי פון געפיהלען וואס נעהמען אין באטראכט אנדערע. אין דעם זין פון פשוט׳ער ליעבע צו זיך, האלט איך, אז עגאאיזם איז דער נאטירליכער צושטאנד פון יעדער לעבעדיגער באשעפעניש; אבער אזוי, ניט מעהר און ניט ווייניגער, איז אויך אלטרואיזם, באטראכט אין דעם פשוט׳ן זין פון ליעבע צו אנדערע.ביידע געפיהלען זיינען נארמאלע באשטאנדטיילען פון דער חיה׳שער און מענשליכע נאטור. יעדער איינער, ביי וועמען איינער פון

* „פרי סאסייטי“, סעפטעמבער 9, 1899, איבערזעצט פון ד. א.

די צוויי געפיהלען פעהלט, איז פסיכיש ניט נאָרמאַל. נעמט א מענשען וואָס האָט ניט קיין שום געפיהל פאַר דעם וואוילזיין פון זיינע מיטמענשען, און איהר וועט זיכער געפינען אין איהם סמנים אָדער פון אַן אָפּגעשטעלטער ענטוויקלונג, אָדער פון פולשטענדי־גער דעגענעראציע. פאַרקעהרט, נעהמט איינעם, וואָס הויבט זיך ניט אָן צו קימערן פאַר זיך, נאָר וועט אוועקוואַרפען זיין לעבען צוליב אנדערע ביי דער ערשטער געלעגענהייט — וואָס דען וועט איהר איהם אָנרופען, אויב ניט א שוטה און א חסר דעה? אין א געזונטען גייסט זיינען די דאָזיגע צוויי אויבענאויפיג קעגענגעזעצטע געפיהלען ריכטיג באַלאַנסירט; דער פאַקט פון דעם מענשנס עק־זיסטענץ גופא אין דער געזעלשאַפט זעצט שוין פאָראויס, אַז ער איז באַשאַנקען מיט ביידע געפיהלען.

אַט דער בליק אויף עגאָאיזם און אַלטרואיזם קאָן אויבערפלעכ־ליך באַטראַכט ווערען ווי אַ פשוט'ע פשרה אָדער מיטעל־וועג־פּאָזיציע צווישען די צוויי עקסטרעמע שולען פון אינדיווידואַליזם און אַב־סאָלוטען קאָמוניזם; דער אמת איז, אַז ער איז מעהר וויסענ־שאַפטליך פאַר זיי ביידען, ווארים יעדער איינער פון זיי איז איינ־זייטיג און, אין בעסטען פאַל, בלויז א האַלבער אמת.

די לעהרע פון אינדיווידואַליזם, וועלכע באַטראַכט די עגאָאיס־טישע אינטערעסען פון מענשען אַלס די איינציגע ענטשיידענדע מאָטיווען פון אינדיווידועלע און סאָציאַלע האַנדלונגען, איז גע־צוואונגען צו פאַרטייטשען עגאָאיזם אַזוי, אַז עס זאָל אויך אריינ־נעהמען אַלע האַנדלונגען פון אַן אַלטרואיסטישען כאַראַקטער; זי מוז פּאַקטיש אָננעהמען צוויי סאָרטען עגאָאיזם, אַ נידעריגען און א העכערן. שטילען דעם אייגענעם הונגער, ניט קימערנדיג זיך ווי הונגעריג דער חבר זאָל ניט זיין, ווערט פאַררעכענט אַלס אַ טאַט פון אַ נידעריגערן סאָרט עגאָאיזם; בעת דאָס טיילען דעם ביסען מיט דעם אנדערן, בלייבענדיג דערביי אליין הונגעריג, ווערט גע־לויבט אַלס א העכערער סאָרט עגאָאיזם, ווייל דאָס באַוואוסטזיין פון אָפּפערן זיך פאַר דעם נויטבאַדערפטיגען, קאָן זיין אָנגענעהמער איידער צופרידענשטעלען דעם אייגענעם הונגער. אָבער אַזאַ הע־בערער פאַרגעניגען קאָן קומען בלויז רופענדיג צו הילף אַ צושטאַנד

פון טיפען זעלבסטבאַוואוסטזיין, און וועגענדיג אויפ'ן בעזמען פון שכל, אזוי צו זאָגען, וועלכע האנדלונג עס וועט זיין פאַר איהם מעהר אנגענעהם; דערצו מוז ער פיהלען, אַז דאָס גליק פון זיין מיטמענשען איז זיין אייגענער גליק, וואָרים אויב ניט, איז פאַרוואָס זאָל אַן אומבאַוואוסטזיניגע טאַט, הגם א וואוילטעטיגע, אָנגערופען ווערן „העכער“ איידער אַן איינפאַכע זעלבסטזיכטיגע טאַט? הייגט, ווען מיר זעהען טאַטען, וואָס ווערן באַגאַנגען פון דעם אנדערנס טובה וועגען, אונטער אזַנע אומשטענדען וואָס שליסן אוים אַלע מעגליכע אויסרעכענונגען וועגען זיך, האָבען מיר פאָלגליך קיין גרונט ניט אָנצורופען זיי עגאָאיזם פון וועלכען עס איז סאָרט, נאָר מיר מוזען אָנקומען צו דער אידעע פון אַלטרואיזם אַלס א מיטעקזיסטירנדער געפיהל אין דער נאַטור פון יעדער געזעלשאַפטליכער באַשעפעניש.

פון דער אנדער זייט, די לעהרע פון דאָס, וואָס איך רוף אָן אַבסאָלוטער קאָמוניזם, ד. ה. די לעהרע, אַז פערזענליכען גליק קאָן מען דערגרייכען בלויז אָפּווישענדיג יעדען פערזענליכען אינטערעס און לעבען אינגאַנצען פאַר אַנדערע, קאָן קיינמאָל ניט זיין אינגאַנצען אמת, הגם זי ענטהאלט א טייל פון דעם אמת. וואָרים צוגעבענדיג אפילו, אַז זאָרגענדיג זיך פאַר אַנדערע ווערן אונזערע אייגענע אינטערעסען פאַרזאָרגט אַמבעסטען, דערקלערן מיר דאָך אין דער אייגענער צייט, אַז אונזערע אייגענע אינטערעסען זיינען אַמװיכטיגסטען ביי אונז, אַז אונזער אייגענער װאוילזיין איז דער לעצטער ציעל, און אז דאָס זאָרגען פאַר אנדערע איז בלויז א מיטעל ווי איהם אַמבעסטען צו רעאַליזירן. מיט אַנדערע ווערטער, דער רייגער אַלטרואיזם מוז זוכען זיך אָנצושפאַרן אָן דעם ריינעם עגאָאיזם.

מיר אַנאַרכיסטען, הגם מיר זיינען אין דער אייגענער צייט קאָמוניסטען, האָבען א געוויינהייט אויסצוטייטשען אַלע מענשליכע אויפפיהרונגען פון דעם שטאַנדפונקט פון ריינעם עגאָאיזם. האָבענדיג פאַרוואָרפען די אידעע פון התחיבות'ן צו דער געזעלשאַפט, צוזאמען מיט דער אידעע אז די געזעלשאַפטליכע אינטערעסען שטעהען העכער איידער די אינטערעסען פון די יחידים, האָבען מיר

אָנגענומען אָהן שום באַדינגונגען דעם געדאַנק, אז בטבע זוכט דער מענש בלויז זיין אייגענע צופרידענשטעלונג, און פאָלגליך וועט ער געפינען זיין רעאַליזירונג אין יענעם געזעלשאַפטליכען צושטאַנד, וואָס דערלאָזט די ברייטסטע געלעגנהייטען פאַר יעדען איינעם צו זאָרגען אזוי גוט ווי ער קאָן פאַר זיך אליין. די דאָזיגע פילאָזאָפיע פון עגאָאיזם איז געווען דער ערשטער באַזיס פון אַנאַרכיזם. די עגאָאיסטישע פילאָזאָפיע פון דעם אַכצעהנטען יאָהרהונדערט האָט געשאַפען די אַנאַרכיסטישע אידעע פון פערזענליכער פרייהייט, פון גלייכע רעכט און אַלע אַנדערע אויסגעצייכענטע געדאַנקען, וואָס טרעטען אַרויס קעגען טיראַניי און לייקענען אָפּ אויטאָריטעט. אבער נעהמענדיג אין אָנבאַטראַכט דעם אומגעהויערן פּראָגרעס, וואָס די וויסענשאַפטען וועלכע האָבען א שייכות צום מענשליכען לעבען— פּסיכאָלאָגיע, אַנטראָפּאָלאָגיע און סאָציאָלאָגיע — האָבען געמאַכט זינט יענער צייט, איז עס אוממעגליך געוואָרן פאַר דער אַנאַרכיסטישער לעהרע צו בלייבען שטעהן אויף איהר ספּעקולאַטיווען באַזיס; זי מוז בויען איהר פונדאַמענט ניט בלויז אויף טעאָריעס, נאָר הויפּטזעכליך אויף פאַקטען, און די פאַקטען, וואָס האָבען א שייכות מיט דער פראַגע וועלכע ליגט דאָ פאַר אונז, שיינט גיכער צו אונטערצושטיצען די אַנזיכט, וואָס איך האָב אויסגעדריקט גלייך אין אָנפאַנג.

זאָגט ספּענסער („דאַטאַ אָוו עטיקס“, קאַפּ. 12) : „אויב מיר פאַרשטעהן אונטער אַלטרואיזם יעדע האַנדלונג, וועלכע, אין דעם נאָרמאַלען גאַנג פון זאַכען, ברענגט נוצען אַנדערע אָנשטאָט צו ברענגען נוצען זיך, דאַן איז אַלטרואיזם, פון דעם באַגינען פון לעבען, געווען ניט וועניגער וויכטיג ווי עגאָאיזם. הגם תחילת איז אַלטרואיזם אָפּהענגיג פון עגאָאיזם, ווערט אָבער עגאָאיזם דערנאָך אָפּהענגיג פון אַלטרואיזם.

„אונטער אַלטרואיזם, אין אָט דעם אומפּאַסענדען זין, נעהם איך אריין די האַנדלונגען, דורך וועלכע קינדער ווערן אָפּגעהיט און דער מין ווערט דערהאַלטען... אירגענד וועלכע האַנדלונג, א באַוואוסטזיניגע אָדער אומבאַוואוסטזיניגע, וואָס ענטהאַלט אין זיך א פאַרשווענדונג פון אינדיווידועלען לעבען, כדי צו פאַרשטאַרקען דאָס

לעבען אין אנדערע אינדיווידומס, איז בלי ספק אַלטרואיזם, אין א געוויסן זין, אויב ניט אין דעם געוועהנליכען זין". און נאָכדעם ווי ער ברענגט א פּאָר ביישפּילען, אָנהויבענדיג פון אורשפּרינגליכען לעבען ביז ווייטער ארויף אויפ'ן לייטער פון עוואָלוציע, וואו אזא אַלטרואיסטישע פאַרשווענדונג פון לעבען איז א גרונט־באַדינג פון ענטוויקלונג, זאָגט ער ווייטער: „די יעניגע, וואָס פאַרשטעהען אונטער אַלטרואיזם בלויז די באַוואוסטזיניגע זעלבסטאויפּאָפּפערונג פאַר אנדערע ביי מענשליכע ברואים, וועלען האַלטען פאַר מאָדנע אָדער אפילו נאַריש אויסצוציהען זיין באַדייטונג אַזוי ברייט. אָבער די באַרעכטיגונג דערפאַר איז גרעסער ווי דאָס האָט זיך ביז איצט אויסגעוויזען. איך מיין ניט בלויז, אז אין דעם גאַנג פון עוואָלוציע איז פאָרגעקומען א פּראָגרעס, דורך אומענדליך קליינע איבערגאַנגען, פון ריין פיזישע און אומבאַוואוסטזיניגע אויפּאָפּפערונגען פון דעם איינצעלנעם פאר דעם וואוילזיין פון דעם מין, ביז צו א שטופע, וואו די אויפּאָפּפערונגען זיינען געבראַכט געוואָרן באַוואוסט־זיניג. איך מיין, אז פון דעם ערשטען ביז דעם לעצטען פאַל זיינען די קרבנות, ווען מען רעדוצירט זיי צו זייערע לעצטע אויסדרוקען, בעצם פון דעם אייגענעם כאַראַקטער: אין דעם לעצטען ווי אין דעם ערשטען פאַל, ענטהאַלטען זיי א פאַרלוסט פון קערפּערליכען שטאָף". און ווייטער זאָגט ער: „אזוי ווי עס איז געווען א שטופּ־פּענווייזער פאָרטשריט פון אן אומבאַוואוסטזיניגען אַלטרואיזם פון די עלטערן צו א באַוואוסטזיניגען אַלטרואיזם פון די עלטערן פון דעם העכסטען סאָרט, פּונקט אזוי איז געווען א שטופּענווייזער פאָרטשריט פון דעם אַלטרואיזם פון דער פאַמיליע צו דעם געזעל־שאַפטליכען אַלטרואיזם".

באמת, די בעסטע ביישפּילען פון אַלטרואיסטיש האַנדלען גע־פינען מיר אין געזעלשאַפטליכען לעבען פון חיות אזוי גוט ווי פון מענשען. דער פּאַקט אליין פון געגענזייטיגער הילף, אָהן וועלכער עס וואָלט אוממעגליך געווען זיך פאָרצושטעלען די עקזיסטענץ פון וועל־כער עס איז אמת'ער געזעלשאַפט, זעצט שוין פאָראויס א הויכען גראַד פון אַלטרואיסטישע געפיהלען.

נאָכמעהר, ביי די נידעריגע געזעלשאַפטליכע חיות, וואו מיר קאָ־

נען ניט אָפּ׳פּטר׳ן די אַלטרואיסטישע האַנדלונגען מיט דער השערה, אַז די באַשעפעניש װעגט די נוצען, װאָס זי װעט האָבען אין דער צוקונפט פון אַ פריינדליכער האַנדלונג צו אַנדערע, זיינען מיר גע־צװאונגען צוצוגעבען, אַז עס איז פאַראַן אין זיי אַ נאַטירליכע נייגונג צו האַנדלען אַלטרואיסטיש אין געװיסע פאַלען, װי צו האַנדלען עגאָ־איסטיש אין אַנדערע פאַלען. אַלטרואיסטישע האַנדלונגען, מוזען מיר קומען צום שלוס, שטאַמען פון מאָטיװען װאָס זיינען אינגאַנצען אומאָפּהענגיג פון יענע מאָטיװען, װאָס האָבען פאַר זייער צװעק די פּערזענליכע צופרידענשטעלונג. דער אמת׳ער מאָטיװ פון אַלטרו־איזם איז פּשוט דער פאַרלאַנג צו טאָן גוטס צו אַנדערע.

צו אילוסטרירן די ריכטיגקייט פון דער דאָזיגער פּאָזיציע װעל איך דערמאָנען אַ פּאָר ביישפּילען פון אומצװייפעלהאַפטען אַלטרו־איזם, װאָס איך נעהם צופעליג אַרויס פון ראָמאַנעס׳עס בוך איבער „טיערישע אינטעליגענץ״ („אַנימאַל אינטעלידזשענס״). לאָבאָק האָט איינמאָל באַאָבאַכטעט אַ געװיסע מוראַשקע, װעלכער עס האָט פון געבוירן אָן געפעהלט פיהלהערנדלעך, װאָס איז אָנגעגריפען און פאַרװאונדעט געװאָרן פון אַ מוראַשקע פון אַן אַנדער מין. װען ער האָט זיי פאַנאַנדערגענומען, איז אָנגעקומען אַ צװייטע מוראַשקע פון איהר מין. זי האָט פאַרזיכטיג אונטערזוכט די נעבאַך ליידענדע, האָט איהר צערטליך אויפגעהויבען און אװעקגעטראָגען אין נעסט. עס װאָלט שװער געװען — גיט לאָבאָק צו — פאַר עמיצען, װאָס האָט בייגעװאוינט די דאָזיגע סצענע, צו פאַרלייקענען דער דאָזיגער מוראַשקע דעם באַזיץ פון מענשליכע געפיהלען. עדװאַרד, דער נאַ־טורפאָרשער, װען ער האָט געשאָסען אַ ים־שװאַלב, װעלכע איז מיט אַ צעבראָכענעם פליגעל אַריינגעפאַלען אין װאַסער, האָט באַמערקט װי איהרע באַגלייטער, װאָס האָבען אַרומגעפלאַטערט איבער דעם שװימענדען פויגעל, האָבען אַרויסגעװיזען אַ סך קענטיגע באַזאָרגט־קייט. ער איז ניט געװען זיכער צי די אויפרעגונג װאָס זיי האָבען אַרויסגעװיזען איז טאַקע געװען פון װירקליכער סימפּאַטיע אָדער ניט מעהר װי פון נייגעריגקייט, האָט ער זיך גענומען באַאָבאַכטען זייערע באַװעגונגען. „צו מיין גרעסטער ערשטוינונג און איבעררא־שונג״ — שרייבט ער — „האָב איך דערזעהן װי צװיי פון די ניט־

פאַרוואונדעטע ים־שוואַלבען האָבען אָנגענומען זייער שוואַכער חבר'טע, יעדערע פאַר אַ פליגעל, האָבען איהר ארויסגעהויבען פון וואַסער און געטראָגען ווייטער אַרויס אין ים. צוויי אַנדערע פויג־לען האָבען זיי באַגלייט. נאָכדעם ווי זיי האָבען איהר אָפּגעטראָגען אַ זיבען אָדער אַכט פוס, האָבען זיי איהר פּאַמעלעך ארופּטערגע־לאָזט, און זי איז איבערגענומען געוואָרן אויף אַן עהנליכען אופן פון די אַנדערע צוויי, וואָס האָבען פריהער גאַרנישט געטאָן. און אָט אזוי האָבען זיי, איבערבייטענדיג זיך, איהר געטראָגען ביז זיי האָבען איהר געבראַכט צו אַ פעלז, אַ היבשען מהלך אוועק, אויף וועלכען זיי האָבען איהר ארונטערגעלאָזט אין זיכערקייט". נאָכדעם ווי ער באַשרייבט זייער ווייטערדיגע טעטיגקייט באריכות, פאַרענ־דיגט עדוואַרד זיין דערצעהלונג מיט די ווערטער: „איך האָב זיי גערן געלאָזט אַנגעהן אומגעשטערט מיט זייער ארבייט פון רחמנות און גרויסארטיגען ביישפּיל פון מיטגעפיהל, וואָס דער מענש אַליין דאַרף זיך ניט שעמען נאָכצוטאָן".

אַ ביישפּיל פון סימפּאַטישע געפיהלען, וואָס אַ קאַץ האָט אַרויס־געוויזען צו אַ פּאָפּוגיי, מיט וועלכען זי איז געווען אין פריינדליכע באַציהונגען, ווערט דערצעהלט ווי פאָלגט: „איין אווענט איז קיי־נער ניט געווען אין קיך. די קעכין איז אוועק אין איר צימער אַ פּאָר טרעפּ אין דער הויך און האָט איבערגעלאָזט ביים פייער אַ בעקען פול מיט טייג צום אויפגעהן. אַ ווייל שפּעטער איז די קאַץ אַרויפגעלאָפען צו דער קעכין, מיאַקענדיג און מאַכענדיג אַלע ציי־כענס, וואָס זי האָט געקאָנט, אַז די קעכין זאָל ארונטערגעהן; זי איז אונטערגעשפּרונגען און אָנגעכאַפּט איהר פאַר'ן פאַרטוך און האָט געזוכט איהר ארונטערצושלעפּען. זעהענדיג ווי די קאַץ איז אין אזא צעררודערטען צושטאַנד, איז די קעכין אַרונטער און האָט געטראָפען „פּאָלי'ן" אַ שרייענדיגע, רופענדיג הויך, פּאַטשענדיג מיט די פליג־לען און אָנשטרענגענדיג אַלע כחות זיך ארויסצורייסען פון דעם טייג, וואו זי איז אריינגעקראָכען איבער די קנעכלעך און געבליבען שטעקען פעסט. עס איז קיין ספק ניט, אַז ווען מען וואָלט איהר ניט אַרויסגעראַטעוועט, וואָלט זי פאַרזונקען אין דעם טייג און דער־שטיקט געוואָרן".

דזשיימס פאַרבס, אין זיין „אָריענטאַל מעמואַרס“, וואָס ראָמאַנעס ציטירט, דערצעהלט דעם פאָלגענדען מערקווירדיגען ביישפּיל פון מיטגעפיהל און זאָרג, וואָס א מאַלפּע האָט ארויסגעצייגט צו א טויטען חבר. איינער פון א יאגד־פּארטיע האָט דערשאָסען א נקבה־מאלפּע און האָט איהר אוועקגעטראָגען צו זיך אין געצעלט. באלד איז דאָס געצעלט ארומגערינגעלט געוואָרן פון א 40 אדער 50 פון איהר שטאַם, וועלכע האָבען אנגעמאַכט א ליארם און זיינען קענטיג געווען גרייט אָנצוגרייפען זייער פּארפאָלגער. זיי האָבען זיך צוריקגעצויגען, ווען ער האָט זיי געוויזען די ביקס, די שרעקליכע ווירקונג פון וועלכער זיי האָבען אקארשט געזעהן און קענטיג גאַנץ גוט פארשטאַנען. דער הויפּט פון דער מחנה אָבער איז געבליבען שטעהן אויף אן אָרט און בייז געפּלאַפּעלט. ענדליך איז ער צוגעקומען צו דער טיר, און ניט אָפּשטעלענדיג זיך פאר קיינע סטראָשונקעס, האָט ער אָנגעהויבען יאָמערליך וואָיען און מיט א העכסט אויסדרוקספולער זשעסטיקולאַציע קענטיג געבעטען דעם טויטען קערפּער. מען האָט עס איהם געגעבען; א דערשלאָגענער האָט ער איהם גענומען אין זיינע אָרעמס און אוועקגעטראָגען צו זיינע וואַרטענדיגע חברים. די יעגער, וואָס האָבען בייגעוואוינט די דאָזיגע אויסערגעוועהנליכע סצענע, האָבען באַשלאָסען מעהר קיינמאָל ניט צו שיסען אויף איינער פון דער אַפּען־ראַסע“.

די דאָזיגע פּאר ביישפּילען, ארויסגענומען פון א מאַסע עהנליכע פאַלען, לאָזען ניט איבער קיין פּלאַץ פאר צווייפעל מכח דעם הויך ענטוויקעלטען געפיהל פון זעלבסט־אויפּאָפּערונג, וואָס איז בנמצא ביי די נידעריגע אזוי גוט ווי ביי די העכערע חיות. מיר קאָנען זיכער ניט אננעהמען, אז די קאַץ איז באַשאַנקען מיט דאָס, וואָס מיר וואָלטען געקאָנט אָנרופען א חוש פאר א העכערן עגאָאיזם; מיר קאָנען אויך ניט צושרייבען די אמת פריינדשאפטליכע געפיהלען פון דער מוראַשקע, דער ים־שוואַלב, אָדער אפילו דער מאַלפּע, צו די אימפּולסען פון אן אזוי־גערופענעם העכערן סאָרט זעלבסטזיכטיגקייט. מיר קאָנען זיך ניט העלפען צו זעהן דעם אמת'ן אַלטרואיסטישען מאָטיוו פון אזעלכע האַנדלונגען, וואָס צייגט זיך ארויס אין דעם פאַל פון די דאָזיגע חיות ווי א פשוט'ע נאַטירליכע צוניי־

גונג פון זייער געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער. מעגליך אַז זיי, פּונקט ווי דער מענש, פיהלען א מין פאַרגעניגען, וואָס קומט מיט דער דורכפיהרונג פון זייערע סימפּאַטישע פונקציעס; גאַנץ וואַהרשיינליך פיהלען זיי זיך געטריבען, אונטער די אומשטענדען, צו טאָן ווי זיי האַנדלען, און ווען זייער אימפּולס זאָל מיט גוואַלט אונטערדריקט ווערן, וואָלט עס זיי פאַרשאַפט שמערצען; אָבער דער פאַקט בלייבט דער אייגענער, אַז די פריינדליכע טאַט ווערט באַגאַנגען צוליב דער טאַט גופא און ניט צוליב פּערזעהנליכער גליקזעליקייט.

„סימפּאַטיע", ציטירענדיג ווידער ספּענסער'ן, „איז דער שורש פון יענעם העכערן אַלטרואיזם, וועלכע רופט ארויס דעם וואונש נאָך דעם גליק פון אַנדערע. עס איז א צושטאַנד פון דעם איינצעלנעם, וואָס קאָן איינמאָל זיין אָנגענעהם און א צווייטען מאָל פּיינליך, לויט דעם צושטאַנד פון די אַרומיגע ברואים. ווען אין דער סביבה איז פאַראַן א גרויסע מאָס ליידען, קאָן עס ארויסרופען ביי דעם וואָס באַזיצט סימפּאַטיע, מעהר שמערץ איידער אָנגענעהמקייט; פאַרקעהרט, אין לויף פון דער אַלגעמיינער ענטוויקלונג פון דער מענשהייט אין דער געזעלשאַפט, קומט פאַר אַלץ מעהר, אַז די צושטאַנדען ביי די אַרומיגע זיינען מעהר אָנגענעהמע, און לויט דעם וועט דער רעזולטאַט פון סימפּאַטיע זיין א פאַרגרעסערונג פון פאַרגעניגען".

מיר קאָנען ניט אָפּלייקענען, אַז א וואוילטעטיגע טאַט ווערט באַגלייט פון אַן אָנגענעהמען געפיהל; אָבער מוזען מיר דען צוליב דעם פאַרגעניגען, וואָס איז פאַרבונדען מיט דער טאַט, לייקענען, אַז דער געפיהל פון סימפּאַטיע, וואָס רופט ארויס די וואוילטאַט, האָט ניט קיין באַזונדערע עקזיסטענץ נאָר איז אָפּהענגיג פון זעלבסטזיכטיגקייט? מיר ווילען צוגעבען, אַז אונזער אומשטערבליכער אַלבערט פּאַרסאָנס, בעת ער האָט זיך אָפּגעזאָגט אונטערצושרייבען די פּעטיציע צום גובערנאַטאָר פון אילינאָי, און האָט דערביי מקריב געווען זיין אייגענעם לעבען פאַר זיינע חברים, דענקענדיג אַז די אויסזיכטען זיי צו ראַטעווען וועלען דורך זיין אונטערשרייבען שוואַכער ווערן, — מיר וועלען צוגעבען, זאָג איך, אַז פּאַרסאָנס האָט געהאַט א אומגעהויערן פאַרגעניגען אין דעם מקריב זיין זיין לעבען

פאר זיינע חברים. אזוי איז אויך זיכער געווען פארגעניגען דער מאָטיוו, וואָס האָט געטריבען יענע „פיינע לייט“, די „סמעטענע“ פון דער אָפיציעלער פראַנצויזישער געזעלשאַפט, צו טראַמפּלען מיט די פיס אויף פרויען און קינדער, כדי צו ראַטעווען זייערע אייגענע לעבענס פון דעם פייער אויף דעם „וואוילטעטיגען באַזאַר“. קאָנט איהר אבער אנרופען מיט איין נאָמען יענעביידע האנדלונגען? וואָלט איהר אימיצען געקאָנט איבערצייגען, אַז פּערסאָנס איז בעצם געווען אַזאַ עגאָאיסט ווי יעדערער פון יענע פראַנצויזישע „קאַוואַ־לערן“? פּרובירט זיך מאכען א גייסטיג בילד פון דעם מין געזעל־שאַפט, וואָס מיר וואָלטען געהאַט, ווען אַלע זאָלען זיין ווי פּערסאָנס, און א צווייטען בילד, ווען אַלע זאָלען זיין ווי יענע פראַנצויזישע „אַדעללייט“!

צוגעגעבען איינמאָל פאַר אַלעמאָל, אַז יעדע אַלטרואיסטישע טאַט איז באַגלייט פריהער אדער שפּעטער, דירעקט אָדער אינדי־רעקט, פון אַן אָנגענעהמען געפיהל; און צוגעגעבען אויך, לשם ארגומענט, אַז סיי ווען איינער גיט זיינע מיטמענשען אָדער סיי ווען ער נעהמט פון זיינע מיטמענשען איז זיין מאָטיוו צו דערגרייכען א פּערזענליכע צופרידענשטעלונג, — פרעגען מיר: איז דען ניט פאַ־ראַן אַן אונטערשייד ווי פון טאָג צו נאַכט צווישען דער טאַט פון געבען און דער טאַט פון נעהמען? איז דען ניט פון דער העכסטער וויכטיגקייט אויסצוגעפינען, דורך וועלכע האַנדלונגען מענשען זוכען זייער פאַרגעניגען — דורך געבען אָדער דורך נעהמען? איך זעה ניט קיין גרונט פאַרוואָס איהר זאָלט ניט איינשטימען מיט מיר, אַז דער וואָס געפינט זיין צופרידעשטעלונג אין דער רגילות צו נעה־מען איז אַן עגאָאיסט, און יענער וואָס געפינט זיין צופרידענשטע־לונג אין געבען, איז אַן אַלטרואיסט. מיר קומען, הייסט עס, ווידער צו דער פראַגע וועגען דער דעפיניציע פון די ווערטער. איי־נער דערזעהענדיג די געפאַהר פון א קויל, וואָס איז געצילע־וועט געוואָרן אויף איהם, כאַפּט אַן זיין פריינד, וואָס איז צופעי־ליג געשטאַנען לעבען איהם און שטעלט איהם אוועק ווי א שירעם צווישען זיך און דעם שיסער, כדי צו שיצען זיין אייגענעם לעבען, — מיט וואָס פאַר א נאָמען וועט איהר אָנרופען זיין האַנדלונג?

א צוויטער, זעהענדיג א גאַנץ פרעמדען מענשען טרינקענדיג זיך אין טיפען וואסער, שפרינגט אריין אין וואסער און שטעלט איין זיין אייגענעם לעבען, כדי צו ראַטעווען דעם אַנדערנ'ס — מיט וואָס פאַר א נאָמען וועט איהר אָנרופען זיין האַנדלונג? דער פאַקט, וואָס זיי ביידע פיהלען א געוויסען פאַרגעניגען אין זייערע טאַטען, מוז אויס־געלאָזט ווערן פון באַטראַכטונג, ווייל ער גיט ניט קיין כאַראַקטע־ריסטישע באַשטימונג, — איהר קאָנט צום ביישפיל ניט ציהען קיין שלוס, אַז אַלע מענשען זיינען גלייך, דערפאַר וואָס זיי אַלע עסען ווען זיי זיינען הונגעריג. עס איז קלאָר, אַז מיר האָבען דאָ צוויי־ערליי סאָרטען האַנדלונגען: איינע נעמט זיך פון דעם אורשפּרינג־ליכען אינסטינקט פון זעלבסט־דערהאַלטונג, די צווייטע פון דעם ניט ווייניגער טיעף איינגעוואָרצעלטען אינסטינקט פון זעלבסט־אָפּפערונג אָדער מיטגעפיהל. פאָלגליך מוזען מיר קומען צום שלוס, אַז יעדע האַנדלונג וואָס ווערט באַגאַנגען מיט דעם איינציגען צוועק צו זיין ניצליך פאַר זיך, ניט אַכטענדיג צי עס וועט דירעקט ברענ־גען שאָדען צו אַנדערע אָדער אפילו אינדירעקט זיי ברענגען נוצען — יעדע האַנדלונג אַזעלכע איז ריין עגאָאיסטיש. פון דער אַנדער זייט, יעדע טאַט, וואָס ווערט געטאָן מיט דעם איינציגען צוועק צו זיין ניצליך צו אַנדערע, אומגעאַכטעט צי עס וועט זיין דירעקט אדער אינדירעקט ניצליך פאַר זיך — איז א ריין אַלטרואיסטישע טאַט. פאַרשטעהט זיך, צווישען די דאָזיגע צוויי אַלגעמיינע קלאַסען זיי־נען פאַראַן א גרויסע צאָהל האַנדלונגען, וואָס זיינען אינמיטען, ווי אַזוינע וואָס האָבען דעם טאָפּעלען צוועק פון זיין ניצליך אי פאַר זיך, אי פאַר אַנדערע. מיר קאָנען זיי אָנרופען עגאָ־אַלטרואיסטישע האַנדלונגען, אָדער, אויב איהר ווילט, אַלטרו־עגאָאיסטישע; אָבער דאָס ענדערט ניט דעם פאַקט, אַז עס זיינען פאַראַן האַנדלונגען, וואָס זיינען ריין אַלטרואיסטישע.

די פראַגע, וועלכער סאָרט האַנדלונגען איז דער בעסערער, האָט היינט־צו־טאָג פאַרלאָרן די וויכטיגקייט, וואָס זי האָט געהאַט, ווען סאָציאַל־פילאָזאָפען האָבען מאַראַליזירט מכח וואָס איז גוט און וואָס איז שלעכט בכלל. לויט ווי דאַרווין זאָגט, „וועט א ווילדער איינשטעלען זיין אייגענעם לעבען צו ראַטעווען דאָס לעבען פון א

מיטגליד פון דער אייגענער געמיינדע, אָבער ער וועט זיך לחלוטין ניט קימערן וועגן א פרעמדען. א יונגע און שרעקעדיגע מוטער, געטריבען פון דעם מוטערליכען אינסטינקט, וועט, ניט צוריקהאַלטענדיג זיך אויף א מאָמענט, נעהמען אויף זיך די גרעסטע געפאַהר צוליב איהר אייגען קינד, אָבער (געוועהנליך) ניט פאַר א פשוט'ען מיטמענשען. אָבער ניט איין ציוויליזירטער מאַן, אָדער אינגעל, וואָס האָט קיינמאָל פריהער ניט איינגעשטעלט זיין לעבען פאַר אַן אַנדערן, נאָר איז פול מיט מוט און מיטגעפיהל, וועט פאַרבויגען דעם אינסטינקט פון זעלבסט־דערהאַלטונג און זיך אריינוואַרפען אין א שטראָם צו ראַטעווען א מענשען, וואָס טרינקט זיך, הגם ער איז איהם א ווילד פרעמדער. אזעלכע טאַטען שיינען צו זיין דער פשוט'ער רעזולטאַט פון דעם, וואָס דער געזעלשאַפטליכער אָדער מוטערליכער אינסטינקט איז שטאַרקער איידער וועלכער עס איז אַנדערער אינסטינקט אָדער מאָטיוו; וואָרים זיי ווערן אָפגעטאָן צו־מאָמענטאַן, מ'זאָל קאָנען נאָכדענקען, אָדער פיהלען בעת מעשה צופרידענקייט אָדער שמערץ; הגם מען וואָלט זיך מסתמא געפיהלט געקרענקט און אפילו אומגליקליך, ווען מען זאָל צוליב וועלכער איז סבה געשטערט ווערן אין דעם".

גוט אָדער שלעכט בנוגע צו מענשליכע אויפפיהרונגען איז ניט קיין פראַגע פון אבסטראקטער מאָראל, נאָר פון עוואָלוציע; וואָרים אפילו „מאָראַליטעט", ווי לעסלי סטעפענס דריקט עס אויס, „וואַקסט און ווערט ניט געמאַכט; דאָס הייסט, מאָראַל איז די פרוכט פון א שטופענווייזער ענטוויקלונג פון דעם אָרגאַנישען אינסטינקט וואָס געפינט זיך אין מענען פון לאַנגע דורות אָן". די אמת'ע אָדער נאַטירליכע מאָראַליטעט, פון וועלכער מיר קאָנען ניט אַנטלויפען אפילו ווען מיר זאָלען ווערען, האָט איהר יסוד אין אונזערע ענטוויקעלטע אַלטרואיסטישע געפיהלען. און ווידער אין סטעפענס־עס ווערטער, „אלטרואיזם איז די פונדאמענטאל נויטיגע אייגענשאַפט פאַר'ן מאַראַלען אויפפיהר, אָבער דער אַלטרואיסטישער געפיהל דאַרף ניט צונויפגעמישט ווערן מיט מאָראַליטעט".

„אָט דער נאַטירליכער געזעץ פון מאָראַליטעט", זאָגט העקעל, „איז א סך עלטער ווי יעדע קירכליכע רעליגיע. ער האָט זיך אַרויס־

ענטוויקעלט פון די געזעלשאַפטליכע אינסטינקטען פון די חיות. דאָס באַוואוסטזיין וועגען דער נויטיגקייט פון זעלבסטאויפאָפּפערונג איז ניט קיין אנדער זאַך ווי א געזעלשאַפטליכער אינסטינקט".

אָבער ווען מיר רעדען פון אינסטינקטען מוזען מיר געדיינקען, אַז דער אינסטינקט פון וועלכען עס קומען ארויס די האַנדלונגען, ווי סטעפּענס דריקט עס אויס, איז ניט עפּעס אַן אויסערליכער כח וואָס באַוועגט דעם מענשען; מען קאָן ניט זאָגען דער מענש און זיין אינסטינקט: דער גאַנצער מענש באַשטעהט פון זיינע אינסטינקטען. אַזוי זיינען מיר געוועהנט צו זאָגען, אַז אַ מענש האָט גע־ירש'ענט געוויסע אייגענשאַפטען; אָבער דער מענש אין די גע־ירש'ענטע אייגענשאַפטען זיינען ניט קיין צוויי באַזונדערע זאַכען; דער גאַנצער מענש איז גע'ירש'ענט.

די מאָדערנע סאָציאָלאָגיע קוקט אויף דעם געזעלשאַפטליכען מענשען אקוראט פון אָט דעם שטאַנדפּונקט: ווי אויף א גאַנצען מענשען, וועלכער איז דער סך־הכל פון אַלע זיינע אינסטינקטען אין אַלע זיינע סענטימענטען. די אַלטע סאָציאַל־פילאָזאָפיע פון מיטעל־אַלטער האָט בסדר געצימבעלט אויף די סטרונעס פון מענשליכער סימפּאַטיע: גליקליך איז דער, וואָס מאַכט אַנדערע גליקליך; זייט גוט, דאָס לעבען איז ווערט צו לעבען בלויז ווען איהר לעבט פאַר אַנדערע, עס איז ארויסגעוואָרפען, ווען איהר לעבט בלויז פאַר זיך... — דאָס זיינען געווען די אַקסיאָמען פון דער אַלטער סאָציאַל־פילאָזאָפיע. אין דעם סוף פון דעם זיבעצעהנטען יאָהרהונדערט און אין דעם גאַנצען אַכצעהנטען יאָהרהונדערט האָט זיך דאָס פּענדעל פון דענקען אריבערגעוואָרפען אויף דער אַנדער זייט, האָט פאַרוואָרפען יעדע אידעע פון זעלבסטאויפאָפּפערונג און אָנגענומען דעם געגענ־געזעצטען בליק אויפ'ן לעבען, — די פילאָזאָפיע פון עגאָאיזם. די דאָזיגע נייע באַוועגונג איז היסטאָריש געווען א רעאַקציע קעגען דער אַלטער אויפפאַסונג פון לעבען און קעגען דער רעליגיעזער מאָראַלי־טעט. דער קווינט־עסענץ פון דער נייער לעהרע איז געווען: לעבט פאַר זיך; אַלצדינג אין אונזער וועלטעל איז פאַלש, אחוץ די זעלבסט־ליעבע; קיין זאַך אין דער וועלט איז ניט וויכטיגער ווי

אייערע פּערזענליכע אינטערעסען; קענט זיך און זוכט אייער אייגע־נעם גליק!

די מאכט פון דער נייער פילאָזאָפיע איז באמת געווען אן אומ־געהויערע. די גרויסע פראַנצויזישע רעוואָלוציע איז געווען דער שטורעמדיגער אויסדרוק פון דער טיפער איבערקעהרעניש, וואָס די דאָזיגע בליץ־אידעען האָבען געמאַכט אין די מוחות פון מענשען. זיי האָבען געלעגט דעם פונדאַמענט פאַר די אַנאַרכיסטישע געדאַנקען פון „קיין גאָט און קיין האַר", די פרייהייט פון דער פּערזאָן און פּער־זענליכען גליק.

די דאָזיגע פילאָזאָפיע האָט געצילט ווייט און איז געווען אמת׳־דיג, אָבער צום באַדויערן איינזייטיג. ארויסברענגענדיג אין פאָדער־גרונט נאָר איין זייט פון דער מענשליכער עקזיסטענץ, די עגאָאיס־טישע זייט; בויענדיג אויף דעם פּרינציפּ, אַז דאָס טירישע לעבען איז דורכאויס עגאָאיסטיש, האָבען זיי זיך ניט געקאָנט ארויס־דרעהען פון דער געפעהרליכער לאָגיק, אַז אויב אזוי, דאַן אַנערקע־נען מיר ניט קיין אנדער רעכט אחוץ מאַכט־רעכט. און פאַקטיש איז דער דירעקטער פּועל־יוצא געווען דאָס ענטשטעהן פון דעם בור־זשואזען סיסטעם, וואָס טראָגט אויף זיין שוואַרצער פאָהן דעם שטאָלצען אויפשריפט: „מאַכט איז רעכט און צום טייוועל מיט׳ן פאָלק!"

די אַזוי־גערופענע קריסטליכע פילאָזאָפיע פון מיטעלאַלטער, פּרעדיגענדיג עקסטרעמען אלטרואיזם, האָט סאַנקציאָנירט און געשטיצט די באַרבאַרישע טיראַנייע און דעם שקלאַפישען פאַ־טערנאַליזם; די רעוואָלוציאָנערע פילאָזאָפיע פון אַכצעהנטען יאָהרהונדערט, אַריבערגעהענדיג צו דעם אנדער עקסטרעם און אָפּ־לייקענענדיג אַלע אַנדערע מאָטיווען אחוץ זעלבסטזיכטיגקייט, האָט באַשאַפען אַ פּאָליטישע עקאָנאָמיע, וואָס האָט באַ׳גזל׳ט צוויי־דריטעל פון פאָלק און האָט אפילו דעם איבעריגען דריטל ניט געקענט געבען קיין אמת׳ן גליק.

„אין דעם לעצטען יאָהרהונדערט", זאָגט לאַנגע אין זיין „געשיכ־טע פון מאַטעריאַליזם" איז דער אַלגעמיינער שטייגער געווען צו דערקלערען, אַז דאָס גוטע, וואָס געפינט זיך אין דער וועלט איז אַ

פועל יוצא פון אַלע עגאָאיסטישע ווירקונגען, וואָס ארבעטן צוזאמען. עס איז געווען לייכט צו פּראָטעסטירן אנטקעגען די איבערגעטרײַבענע באהויפּטונגען אין מאנדעוויל'ס באקאנטען בוך „די פאַבעל פון די ביהנען", אבער דער פּרינציפּ, אז אפילו פאַרדאַרבענקייטען ברײַנגען זייער בייטראַג צו דאס אַלגעמיין גוטע, איז ביז אַ געוויסען גראַד געווען אַ געהיימער אויפקלערונגס־ארטיקעל, ספּעציעל אויף דעם געביט פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע.

העלוועציוס'עס סאָפיזמען איז זייער פינקעלדיגען שלייער פון מליצה קאָן מען נאָך לייכט ארויסזעהן; און יעדער פּאַרזוך צו דערקלערן מיט דעם פּרינציפּ פון אייגענליבע אפילו די טוגענדהאַפטיגע געפיהלען פון פּאַטריאָטיזם, פון אָפּפערן זיך פאַר דעם נעקסטען, פון בראַווקייט, מוז צעקלאַפּט ווערן פון דעם פאקט, וואָס דער שכל הישר, איינשטימענדיג מיט דער וויסענשאַפטליכער קריטיק, ווידערשפּרעכט דידאָזיגע דערקלערונג. ניט אזוי אבער אין דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע. דאָ זעהט עס אויס אזוי נאַטירליך אָנצונעמען, אז דער פּראָגרעס פון דעם גאַנצען קאָלעקטיוו איז פּשוט די סומע פון יעדען פּראָגרעס פון די איינצעלנע, און דער איינצעלנער קאָן דערגרייכען מאַטעריעלען וואוילזיין נאָר דורך אַ ריקזיכטלאָזען יאָגען זיך נאָך זיינע אייגענע אינטערעסען: איז, זאָל די טוגענד אויסגעאיבט ווערן אויף אנדערע געביטען, אויף וויפיל אונזערע מיטלען וועלען עס דערלויבען!"

אָט דאָס זיינען געווען די באַדויערליכע רעזולטאַטען, צו וועלכע אָן איינזייטיגער עגאָאיזם האָט געפיהרט; אָבער גאָר גיך איז אַ נייע רעאַקציע נאַטירליך ארויסגערופען געוואָרן דורך די איבערטרייבונגען פון דער אַלטער. אין די ערשטע צעהנדליגער יאָהרען פון דעם איצטיגען יאָהרהונדערט האָט זיך באַוויזען דער אזוי־גערופענער אוטאָפּיסטישער סאָציאַליזם און האָט באַשאַפען אַ נייע אַלטרוריע, פאַרוואַרפענדיג אינגאַנצען די פילאָזאָפיע פון עגאָאיזם צוזאַמען מיט איהרע בעסטע אויספיהרן — פּערזענליכע פרייהייט און אינדיווידועלען גליק. סען סימאָן און זיינע נאָכפאָלגער האָבען ווידער געבויט אויף דער מיטפיהלענדער נאַטור פון מענשען; לויט זיי נאָך מוז די אינדיווידואליטעט זיך פאַרלירן אין די אינטערעסען

פון דער מענשהייט, דער עגא מוז פארשלונגען ווערן פון דער אלטרויע. דער גרעסטער דענקער פון זיין צייט, אגוסט קאנט, דער גרינדער פון פאזיטיוויזם און סאציאלאגיע, איז פונדעסטוועגן אין זיינע פאליטישע לעהרן געווען אן אמת'ער תלמיד פון סט. סימאן. ער האט אויסגעטראכט דעם נייעם טערמין פון אלטרואיזם און האט געגרינדעט די רעליגיע פון הומאניטעט — א פאזיטיווע פארניינונג פון דעם אינדיווידום.

פארשטעהט זיך, די וואס זיינען באקאנט מיט דער געשיכטע פון אידעען וועלען פארשטעהן, אז איך מיין ניט צו באהויפטען, אז עס זיינען גאר קיין קעגענגעזעצטע אנזיכטען ניט ארויסגעבראכט געווארן אחוץ די וואס האבען געהערשט אין יעדער פון די פעריאדען, וואס איך האב דערמאנט. איך וועל דעריבער זיך ניט אפשטעלען אויף דעם פאקט, וואס אלע מעגליכע וואריאציעס פון עגאאיזם און אלטרואיזם האבען געפונען זייערע פארטיידיגער דורך דער צייט פון די דאזיגע יאהרהונדערטען. די מאנטשעסטער שול פון אינדיווידואליזם, די ערשטע קאמוניסטען אונטער די דייטשען, דער פוריעריזם, דער מארקסיזם, דער אינדיווידועלער אדער עגאאיסטישער אנארכיזם, — אט די אלע „איזמס" זיינען איינזייטיגע פראדוקטען אדער פון עגאאיזם אדער פון אלטרואיזם, און האבען זייער מקור אין די אידעען פון דעם לעצטען און דעם אנהויב פון דעם איצטיגען יאהרהונדערט ביז צו קאנט'ן. דער אלגעמיין כאראקטעריסטישער צייכען אבער פון דעם ערשטען העלפט פון דעם איצטיגען יארהונדערט איז דאס ווידעראויפלעבען פון הומאניזם, דער דירעקטער ווידערשפרוך צו דעם עגאאיזם פון דעם אכטצעהנטען יאהרהונדערט. די צווייטע העלפט פון אונזער יאהרהונדערט, וואס האלט זיך ביים ענדיגען, צייכענט זיך אוים מיט דער ערשיינונג פון דער עוואלוציאנס טעאריע און איהר אנווענדונג אויף די וויסענשאפטען פון זאאלאגיע, פסיכאלאגיע, אנטראפאלאגיע און סאציאלאגיע. די דאזיגע טעאריע האט געווארפען א נייעם ליכט אויף די אלע פאקטען פון לעבען; און ניט נאר האט זי אריינגעבראכט ליכטיגקייט דארט, וואו ביז אהער האט געהערשט פינסטערניש, דערמיט וואס זי האט אויפגעעפענט נייע צוגאנגען פאר פארשונג, נאר

נאָכמעהר, איהר הויפּט פאַרדינסט באַשטעהט אין דעם פאַקט, וואָס דורך איהר אַלע ארומנעהמענדיגען כאַראַקטער האָט זי אוממעג־ליך געמאַכט פאַר וועלכער עס איז איינציגער וויסענשאַפט צו זיין פּאַרטייאיש און איינזייטיג.

קורץ, די מאָדערנע סאָציאָלאָגיע נעהמט אַן אַלץ מעהר און מעהר א סינטעטישען כאַראַקטער. זי נישטערט דורך אַלע פאַקטען פון לעבען פון זייערע אַלע פאַרשיידענע שטאַנדפּונקטען; די עגאָ־איסטישע אזוי גוט ווי די אַלטרואיסטיע נייגונגען פון געזעלשאַפט־ליכען מענשען ווערן גענומען אין באַטראַכט און פּינקטליך באַלאַנ־סירט אין א וויסענשאַפטליכען באַריכט פון זיין דעביט און קרעדיט. אַלע סאָציאַלע טענדענצען מוזען אָפּגעשאַצט ווערן, און יעדער סאָ־ציאַלער אידעאַל, יעדער סאָציאָלאָגישער „איזם" — אַנאַרכיזם אריינגערעכענט — מוז זוכען זיין בארעכטיגונג אין די פאַקטען פון סאָציאָלאָגיע, מוז געפינען זיין באַזים אין דער מאָדערנער סינטע־טישער — אַנשטאָט דער אַלטער ספּעקולאַטיווער — פילאָזאָפיע.

אָבער קומענדיג צוריק צום פונקט: די פראַגע פון עגאָאיזם און אַלטרואיזם, הגם זי איז קודם כל א פּסיכאָלאָגישע פראַגע, ווערט אַמבעסטען פאַרשטאַנען און דיסקוטירט אויף דעם פעלד פון סאָציאָלאָגיע. אין דעם געזעלשאַפטליכין לעבען פון מענשען, אזוי גוט ווי פון די נידעריגערע און העכערע חיות, זעהען מיר ווי עס ארבייטען דיביידע נייגונגען, דאָ אין דער פאָרם פון א גע'ירש'ענ־טען אינסטינקט, דאָרט איז דער פאָרם פון אַן אבזיכטליכער טאַט. דער סאָציאַלער אָפּקלייב פאַרהעלפט געוועהנליך דאָס וואַקסען פון סימפּאַטישע און אַלטרואיסטישע געפיהלען מיט דעם, וואָס די יע־ניגע, מענשען אָדער חיות, וואָס זיינען וויליג צו אָפּפערן טיילען פון זייער עגאָ צו גונסטען פון אנדערע פון זייער מיה, וועלען זיין מעהר גרייט זיך צו פאַרבינדען און, דורך זייער געגענזייטיגער הילף, דער־גרייכען א גרעסערן און העכערן געגוס איידער די אנדערע, וואָס שאַפען ניט אַזעלכע געגענזייטיגע פאַרבינדונגען. זייערע שטאַרק ענטוויקעלטע אלטרואיסטישע געפיהלען וועלען אריבערגעהן בירושה צו זייערע קינדער א. אז. וו. ביז, אין עטליכע דורות שפּעטער, ווע־לען זיך די דאָזיגע אַלטרואיסטילע נייגונגען באַווייזען אַלס גוט

פארמירטע אינסטינקטען, וועלכע וועלען טרייבען די וואָס באזיצען זיי, צו באגעהן טאטען פון גוטסקייט, ניט דענקענדיג אויף א האָר וועגען זיך. נאטירליך, בעת איינער האנדעלט אלטרואיסטיש פיהלט ער א געוויסע באפרידיגונג, אן אנגענעהמען איינדרוק, לאָמיר זאָגען א פארגעניגען פון דעם מין, וואָס איינער האָט בעת ער פיהרט דורך א וועלכע עס איז אנדערע נאטירליכע פונקציע. אָבער עס איז זי־כער, אז יעדער פארגעניגען אדער נוצען, וואָס קאָן קומען מיט א גוטער טאַט, איז בלויז א באגלייטענדע ווירקונג און באין אופן ניט די אורזאך פון דער טאַט.

ווי א ביישפיל, וואָס קאָן אילוסטרירן דעם דירעקטען נוצען, וואָס קומט ארויס פון אן אלטרואיסטישער טאַט, וועגען וועלכער מען האָט פריהער ניט געטראכט, וועל איך דאָ דערמאָנען דאָס פאָל־גענדע: עס ווערט דערצעהלט וועגען א שלאכט אין שפּאַניע, אז די דראגונער פון א רעגימענט, וועלכע זיינען צוריקגעטראָטען אונ־טער א שטארקער שיסעריי פון שונא, האָבען ביים אריבערגעהן א טייך זיך אָפּגעשטעלט אריבערצונעהמען איינינע פון די פרויען וואָס זיינען געגאנגען מיט דער ארמיי. באלד דארויף האָבען זיי זיך געפונען באגלייט פון הורא־געשרייען, אנשטאָט די קוילען פון דעם פראנצויזישען שונא. עס איז זיכער געווען א זעלבסטאָפּפּע־רונג מצד די דראגונער, ווען זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט צו העלפען די הילפלאָזע פרויען; און דער פאקט, וואָס זיי איז גלייך ארויס־געקומען א טובה דערפון, קאָן ניט פארוואנדלען די אלטרואיסטישע טאַט אין אן עגאָאיסטישער.

מיט דער וויטערדיגער ענטוויקלונג פון דער געזעלשאפט קומט פאָר א לפי ערכ׳דיג גרעסערע ענטוויקלונג פון אלטרואיסטישע גע־פיהלען ביי די מיטגלידער פון דער געזעלשאפט. דורך די נאָהנטע און אינטימע באציהונגען, וואָס געהען אָן צווישען מענשען אין אן ענטוויקעלטער געזעלשאפט, קומען פאָר געלעגענהייטען אָהן א צאָהל, וואו דירעקטע און אָפטע הילף, וואָס ווערט מיט א ברייטער האַנט אנגעבאָטען און מיט דעמזעלביגען געפיהל אָנגענומען, ווערט א שטענדיגע נויטווענדיגקייט. דער קלוגער געשעפטס־מענש וועט זיך אפשר ווען עס איז אָפּשטעלען צו בארעכענען די נוצען, וואָס א

גוטע טאַט וועט ברענגען; דעם פילאָזאָף וועט וואהרשיינליך באַלד איינפאַלען דער געדאַנק, אַז אַ פריינדליכע טאַט וועט זיך באַצאָה־לען מיט פּראָצענט אין די קומענדיגע דורות; דער פשוט׳ער מענש אָבער טוט און רעכענט ניט. ווען ער זעהט, אַז אַ מענש טרינקט זיך, פאַרכאַפּט איהם באַלד ביים האַרצען, און פאַרקאַשערענדיג די אַרבעל שפּרינגט ער אַריין אין וואַסער און פּרובירט איהם ראַ־טעווען. ער ווייסט אַז ער שטעלט־איין זיין אייגענעם לעבען, — און וואָלט עס אמת געווען, אַז בלויז עגאָאיסטישע מאָטיווען האָבען די אויבערהאַנט איבער׳ן מענשען, וואָלט ניט געווען קיין איין זאַך אויף דער וועלט וואָס זאָל קאָנען באַאיינפלוסען אימיצען צו ריזי־קירן זיין לעבען, — די איינציגע זאַך אונטער דער זון, וואָס מען קאָן ניט צוריקכאַפּען. פאַרקעהרט, אויב מיר גיבען־צו, ווי מיר מוזען עס יעדענפאַלס טאָן, אַז דאָס געפיהל פון זיך מקריב זיין לטובת אַנדערע איז פּונקט אַזוי נאַטירליך און פאַרוואָרצעלט אין דעם מענשליכען כאַראַקטער ווי דאָס געפיהל פון זעלבסט־דערהאַל־טונג, דאַן נויטיגען מיר זיך ניט מעהר אין קיין אויסטייטשונג פון אַלטרואיזם לויט די באַגריפען פון עגאָאיזם.

דער געזעלשאַפטליכער אינסטינקט גופא, אָהן וועלכען מיר וואָלטען ניט געקאָנט דערקלערן אַפילו די עלעמענטאַרסטע געזעל־שאַפטליכע האַנדלונגען, איז אַליין אַ דירעקטע אָפּשטאַמונג פון דעם פּרימיטיווען געפיהל פון סימפּאַטיע און אַלטרואיזם. די נאַטירליכע מאָראַל, וואָס מיינט בעצם די אייגענע זאַך, וואָס קראָפּאָטקין באַ־שרייבט אַלס אַנאַרכיסטישע מאָראַל, באַשטעהט אין דער צופרי־דענשטעלונג פון אונזער גאַנצער נאַטור דורך עגאָאיסטישע אַזוי גוט ווי אַלטרואיסטישע האַנדלונגען. די פילאָזאָפיע פון עגאָאיזם האָט אונז געפיהרט צום אַנאַרכיזם — און וואו איז דער באַזיס פון קאָמוניזם, אויב ניט אין אַלטרואיזם?

טאָלסטאָי אלס רעפאָרמער

עס זיינען דאָ צוויי־ערליי סאָרטען רעפאָרמער. איינינגע רעדען אין נאָמען פון וויסענשאַפט און באהויפּטען, אַז די ענדערונג וואָס זיי פּרעדיגען מוז און וועט קומען; אַנדערע רעדען אין נאָמען פון זייערע עטישע און מאָראַלע געפיהלען און ווענדען זיך צום מענשען, גלויבענדיג, אַז יעדער איינער קאָן ברענגען די גאולה, צו־שטעהענדיג צו דער נייער מאָראַלער לעהרע. זיי האָבעןביידע אַ מעלה און אַ חסרון. די „וויסענשאַפטליכע" רעפאָרמער, אויב זייער אויפפאַסונג איז אַ ריכטיגע, האָבען די מעלה, וואָס זיי שטעהען אויף אַ שטאַרקען פונדאַמענט; דער חסרון איז אָבער, וואָס זיי זיינען צו זיכער, כמעט פאַטאַליסטיש, רעכענענדיג נאָר אויף די בלינדע סאָציאַלע טענדענצען, וועלכע מוזען פאַרווירקליכט ווערן, נאָך זייער מיינונג, צי איהר ווילט, צי איהר ווילט ניט. די עטי־שע אָדער מאָראַלע רעפאָרמער שטעלען זייער זאַך, ווי שטירנער האָט זיך אויסגעדריקט, אויף ניכטס, אויסער זייער אייגענעם באַגריף, וואָס דאָס איז אַ שטיקעל חסרון; זיי האָבען אָבער די מעלה, וואָס זיי רעדען פון לעבען צו לעבעדיגע, וואָס זיי גיבען זיך ניט אָפּ מיט אויסדייטונגען פון „בלינדע טענדענצען", נאָר זיי אַד־רעסירען דירעקט די פּערזאָנען און סטאַרען זיך צו ווירקען אויף זיי צום גוטען.

טאָלסטאָי איז אַ רעפאָרמער פון עטישען סאָרט: ער איז אַ מאָראַליסט. איהר געפינט אין זיינע לעהרן אַ היבש ביסעל קלוגע רייד, אָבער אויך אַ סך נאַרישקייט; פיעל זאַכען, וועלכע זיינען ערהאַבען און אמת, און אויך אייניגעס וואָס איז פשוט ניט ריכטיג. זיין גרעסטער פעהלער באַשטעהט דעריין, וואָס ער איגנאָרירט און

פאַראַכטעט די רעזולטאַטען פון דער וויסענשאַפט און רעדט נאָר פון זיין אייגענער איבערצייגונג, צו וועלכער ער איז געקומען — לייענענדיג דאָס עוואַנגעליום (ברית חדשה)! זיין גרעסטער פאַרדינסט באַשטעהט אין דעם, וואָס ער פאָנגט אָן די אַרבייט פון רעפאָרם פון יעדען איינצעלנעם מענשען גופא, וואָס ער אַפּעלירט צום מענשען, ניט צו זיינע געזעלשאַפטליכע פאַרטרעטער, צום אינדיווידום, ניט צו דעם קלאַס. צווישען זיין גרעסטען פעהלער און זיין גרעסטען פאַרדינסט געפינט איהר אין איהם אַ זעהר ערנסטען מענשען, אַ גרויסען קינסטלער, אַ זאָנדערבאַרען גלויביגען, אַ נאַאיוו, אַ טיפזיניג, אַ גרויסאַרטיג, אַ עובר־בטל'דיג.

טאָלסטאָי, ווי אַלע רעפאָרמער, געפינט, אַז אונזער לעבען איז אַ טרויעריגעס, אַ צרה'דיגעס, אָהן אַ תכלית, אָהן אַ צוועק, פול מיט ביטערניש און אומגערעכטיגקייט. עס איז אַן אמת. אָבער ווי אַזוי געפינט ער דאָס? ניט ווי אַלע רעפאָרמער, זוכענדיג די סיבות פון די מענשליכע פיהרונגען, די אומשטענדען פון געזעלשאַפטליכען לעבען, די אורזאַכען פון דער אומגלייכהייט, פון דער פאַרקנעכטונג, פון דער פאַרדאַרבענקייט, — ער געפינט דאָס לערנענדיג די ביבעל און איינזעהענדיג, אַז די מענשען פיהרען זיך ניט ווי איינער, אַ געוויסער מאַן, מיט ניינצעהן הונדערט יאָהר צוריק, האָט געהייסען מען זאָל זיך פיהרען! דאָס הייסט, אויפהענגען אַ וועלט אויף אַ צווייגעלע און וואונדערן זיך, פאַרוואָס עס האַלט זיך ניט. און דאָך קאָן מען ניט אָפּלייקענען, אַז אין די פעהלערן, וואָס ער זעצט אויס אין אונזער לעבען, איז ער גאָר איינגאַנצען גערעכט, אין איין הינזיכט מעהר אַפילו פאַר די „וויסענשאַפטליכע“ רעפאָרמער. ער דערצעהלט, כדומה למשל, אַזאַ מעשה:

„מענשען זיינען געקומען אויף אַ פאַרם; זיי געפינען דאָרט אַלץ וואָס איז נויטיג צום לעבן, — אַ גוט צוגעקליבען הויז, שפּייכלערס פול מיט תבואה, קעלערן אָנגעפילט מיט עסענוואַרג, אַלערלייזאַכען מיט וואָס צו באַאַרבייטען די ערד, אָקסען און פערד, — מיט איין וואָרט, אַלץ וואָס מען באַדאַרף צו לעבען בכבוד און אין נחת. יעדערער וויל פראָפיטירען פון דער שפע, אָבער יעדער איינער פאַר זיך, קיינעם ניט אַרנדיג פאַר דעם אַנדערן. יעדערער וויל די גאַנ־

צע פאָרם פאַר זיך, און אַלע הויבען אָן צו כאַפּען אַלץ וואָס זיי קאָ־נען. עס ווערט א מהומה, א געשלעג, אן אַלגעמיינע כאַפּעריי; מען צעקוילעט די בהמות, מען צעברעכט די וועגען און די סאָכעס; זיי צעשלאָגען זיך פאַר די מילך און די קאָרן; יעדערער סטאַרעט זיך אַריינצוכאַפּען מעהר וויפיעל ער קאָן פאַרברויכען. קיינער קאָן זיך ניט אָוועקזעצען מיט א רוהיגען קאָפּ געניסען וואָס ער האָט, וואָרים ער האָט מורא טאָמער וועט ווער קומען און אָוועקנעהמען פון איהם דעם רויב וואָס ער האָט אָנגערויבט. דער סוף איז, אַז זיי פאַרלאָזען אַלע די פאָרם צעקיילטע און צעביילטע, אויסגעהונ־גערטע און פאַרמאַטערטע, גלייך ווי זיי וואָלטען גאָר ניט געלעבט..."

דער משל איז אָן אויסגעצייכענטער: דער נמשל איז גלייך אויפ'ן אויג. איהר זעהט איין גלייך די גאַנצע דומהייט פון אונזער פאַרהאָוועטען לעבען, דעם אומגליק, די פאַרדאָרבענקייט, דעם טור־מעל פון א פאַלשער געזעלשאַפט, די משוגעת פון אַן עכטען דול־הויז. וואָס איז די סיבה פון דער מעשה? פאַרוואָס רייסען מיר זיך אַזוי ווי די פאַררייקטע? — טאָלסטאָי דערצעהלט אייך ניט פון קלאַסען־קאַמף, פון קאַפּיטאַל און ארבייט, פון מעהר־ווערט, פון איי־זערנע לוין־געזעצען, פון נאָכפרעג און אָנבאָט: קיין וואָרט ניט פון דעם אַלעמען; מיר זיינען נאַרן, פאַרדאָרבענע מענשען און ווייסען ניט וואָס גוט איז, דאָס איז אַלץ. אָבער ער דערצעהלט אונז ווייטער, אַזוי צו זאָגען:

„די פאָרם האָט ווידער אויפגעלעבט און אַנדערע מענשען זיי־נען דאָרט אָנגעקומען און האָבען אָנגעהויבען זיך רייסען צווישען זיך ווי די פריהערדיגע. ביז עס איז אויפגעשטאַנען איינער און גע־זאָגט צו זיי: „ברידער, זעהט ווי נאַריש מיר זיינען! זעהט וואָס פאַר א שפע עס איז דאָ אויף דער פאָרם, ווי גוט אַלץ איז איינגע־אָרדענט געוואָרן! עס איז דאָ גענוג פאַר אונז און פאַר די וואָס וועלען קומען נאָך אונז; לאָמיר זיך פיהרען אויף א פאַרשטענדיגען אופן. אנשטאָט צו באַרויבען איינער דעם אַנדערן, לאָמיר בעסער זיך העלפען איינע די אַנדערע. לאָמיר אַרבייטען, פלאַנצען, פי־טערן די פיה, און יעדערער פון אונז וועט זיין צופרידען". א טייל מענשען האָבען זיך צוגעהערט און פאַרשטאַנען וואָס דער קלוגער

מענש האָט זיי געזאָגט; זיי האָבען אויפגעהערט זיך ארומצושלאָגען און ראַבעווען איינער פון דעם אַנדערן און האָבען זיך גענומען צו אַרבייטען. דער גרעסטער טייל אָבער האָט איהם ניט געהערט און ניט געוואָלט הערן... דערווייל, אַנשטאָט צו פאָלגען די עצה פון דעם קלוגען מאַן, ראַנגעלט זיך נאָך אַלץ יעדער איינער מיט דעם אַנדערן און זיי ממית'ן איינע די אַנדערע אָהן רחמנות, טענה'נדיג: דער קאַמף אום'ס דאזיין איז אומפאַרמיידליך, מיר קאָנען זיך אַנדערש ניט העלפען".

אַט האָט איהר אייך טאָלסטאָי'ס גאַנצע פילאָזאָפיע פון לעבען, דעם דיאַגנאָז פון די ליידען און די תרופה ווי געזונט צו ווערן. פרידריך ענגעלס האָט בעסערע מענשען פאַר טאָלסטאָי'ן אַנגערופען אוטאָפּיסטען פאַר אַזעלכע מיינונגען, און האָט זיך אויסגעלאַכט פון זיי, וואָס „זיי שטעלען אַוועק די גאַנצע וועלט אויפ'ן קאָפּ". איך האָב אָבער אַמאָל געהערט אַ גוטען אַנאַרכיסט אונזערן, גאָר ניט קיין טאָלסטאָיסט, זאָגענדיג אין אַ לעקטשור כמעט דעמזעלבען תוכן, וואָס טאָלסטאָי מיינט אויסצופיהרן איז זיין משל, נעמליך, אַז אונזער געזעלשאַפט איז משוגע און אַז אַלץ וואָס מען האָרף איז, אריינדרומלען די מענשען אין די מוחות אונזערע אידעען פון ברידערליכקייט אָהן הערשאַפט, פון אחדות אָהן אויבערהאַרן, כדי מיר זאָלען קאָנען לעבען גליקליך און צופרידען אויף אימער און אייביג.

אין גרונט גענומען איז טאַקע ניטאָ אַזוי שטאַרק וואָס אויסצולאַכען זיך פון דער מעטאָדע פון שטעלען די וועלט אויפ'ן קאָפּ. אומגעאַכט אויף ענגעלס'ן מיט זיין אַזוי־גערופענער וויסענשאַפט. וואָרים מיט וואָס איז בעסער פּרודאָן? ער, פאַרקעהרט ווי טאָלסטאָי, האָט ניט גערעדט אין נאָמען פון ליעבע, אָבער ער האָט אויך גע'טענה'ט: לערנט זיך חשבונ'ען, רעכענט אויס, וועט איהר זעהן, אַז עס לוינט זיך ניט אַרומצורייסען צווישען זיך! קומט צום פאַרשטאַנד, וועט איהר לעבען ווי מענשען! שטעלען די זאַך אויפ'ן קאָפּ האָט די מעלה, וואָס מיר קומען אַז דירעקט צום מענשען, ניט בלויז צום אַבסטראַקט פון מענשען, צו זיין קלאַס, צו זיין עקאָנאָמיע, צו זיין פּראָדוקציע, צו זיין פּאָליטישער מאַכט א. אַז. וו. אַ געוויסער סאָרט וויסענשאַפט האַלט דעם מענשען בלויז פאַר אַ

בלינדען אינסטרומענט אין די הענט פון עקאָנאָמיש 'געזעצען אָדער סאָציאַלע טענדענצען; מיר האַלטען ניט פון אַזאַ וויסענשאַפט; מיר באַהויפּטען גראַד פאַרקעהרט, אַז דער מענש מאַכט די עקאָנאָמישע געזעצען פאַר זיינע בלינדע אינסטרומענטען און שאַפט אַליין די סאָציאַלע טענדענצען פון זיין צייט. טאָלסטאָי איז דערפאַר גאַרנישט אַראָפּ פון וועג, ווען ער זאָגט:

„אַט דער פאַלשער באַגריף (אַז מיר קאָנען ניט פאַרבעסערן אונזער לעבען דורך אייגענער אָנשטרענגונג) האָט געמאַכט אַ זעהר קלעגליכען איינפלוס אויף אַלע פאַרשטענדיגע מענשליכע טעטיגקייטען. די דאָגמע פון דעם זינד־פאַל און דער ערלייזונג האָט אָפּגעהאַלטען דעם מענשען פון זיין וויכטיגסטער און גערעכטיגסטער טעטיגקייט — די פּערזענליכע אויסאיבונג פון זיינע קרעפטען; עס האָט ביי איהם אָוועקגענומען אינגאַנצען דעם געדאַנק, אַז ער קאָן טאָן פון זיך אַליין (פון זיין אייגענער איניציאַטיווע, הייסט עס) עפּעס וואָס זאָל מאַכען זיין לעבען בעסער, גליקליכער. וויסענשאַפט און פילאָזאָפיע, וועלכע האַלטען זיך אַזוי שטאָלציג פיינדליך צום קריסטענטום, זיינען אין אמת'ן ניט בעסער פאַר איהם: די וויסענשאַפט און פילאָזאָפיע גיבען זיך אָפּ מיט אַלץ, אַ חוץ מיט דער טעאָריע, אַז דער מענש קאָן פּערזענליך עטוואָס אויפטאָן, וואָס זאָל מאַכען זיין לעבען בעסער און גליקליכער. עטישע און מאָראַלע לעהרן זיינען אינגאַנצען פאַרשוואונדען געוואָרן פון אונזער פאַלש־קריסטליכער געזעלשאַפט“.

פלאָנטערט פאַנאַנדער דעם געדאַנק פון זיין קריסטליכקייט און דיסקאָנטירט טאָלסטאָי'ס פאַראַכטונג צו אַלע וויסענשאַפטען, וועט איהר אויסגעפינען, אַז דער עצם פון זיינע מאָראַלע רעפאָרמען איז אין תוך גאַנץ פאַרנינפטיג. ער ווענדט זיך צו יעדען מענשען און זאָגט צו איהם: ברודער, זיי אַן עהרליכער מאַן; פאַרלאָז זיך ניט אויף זייטיגע גליקען, אויף פרעמדע אויסלייזער וואָס זאָלען קומען און דיך אַרויסשלעפּען פון זומפּ אין וועלכען דו ביזט פאַרזונקען; איב אויס פּערזענליך דיינע קרעפטען און שטאַרק זיך מיט דעם באַשלוס קיינעם קיין עולה ניט צו טאָן, קיין ליגען ניט צו זאָגען, ניט זיך אַליין און ניט דעם אַנדערן; רויב ניט, הרג'ע ניט קיינעם

א. אז. וו. איהר זעהט, ער האַלט די פּערזאָן פאַראַנטוואָרטליך פאַר איהרע טאַטען, און ער נעהמט ניט אָן דעם תירוץ, אַז די אומשטענדען זיינען שולדיג אין אַלץ. טו וואָס רעכט איז און הער קיינעם ניט, טענה׳ט ער צו יעדען מענשען פאַר זיך; פאָלג ניט דער רעגירונג, צאָהל ניט קיין שטייערן, זוך ניט צו לעבען אויף יענעמ׳ס רעכענונג; שטעל זיך העכער פאַר דיינע אומשטענדען, אויף ווי ווייט מעגליך...

איז ער איינגאַנצען אומגערעכט? ווי דען קאָנען מיר דערוואַרטען צו קומען צו א בעסערן לעבען און אַ בעסערער געזעלשאַפט, אויב ניט דורך אונזער פּערזענליכער איניציאַטיווע, וואָס מיר וועלען איגנאָרירן די היינטיגע פאַלשע אינסטיטוציעס און סטאַרען זיך צו פ אַ ר וו י ר ק ל י כ ע ן אונזערע אַנשויאונגען, אונזערע אַנאַרכיסטישע, קאָמוניסטישע אָדער סאָלידאַרישע אידעאַלען, אונזערע עהרליכע און גערעכטע באַשטרעבונגען? דער איינציגער וועג איז צו שטעלען זיך העכער פון די אומשטענדען. איך האָב אַליין צוגעלעגט די ווערטער „אויף ווי ווייט מעגליך“; ביי טאָלסטאָי׳ן איז גאָר ניטאָ קיין „ניט מעגליך“, — מיר וועלען עס צורעכענען צו זיין גרויסען פעקעל פון קריסטליכען ענטוזיאַזם, וועלכער האָט ביי אונז קיין ממשות ניט, — דער וועג זיינער, די מעטאָדע אָבער, ווי ער נעהמט זיך צו רעפאָרמירן די געזעלשאַפט, אָנהויבענדיג פון יעדען איינצעלנעם מענשען, אויפמונטערנדיג אין איהם עהרליכע, מענשליכע געפיהלען, קעגען דעם קאָנען מיר גאָרנישט האָבען; דער גייסט איז אונזערער, און מיר האָבען בדעה צוצולעגען א האנט אויך... בשעת ער, טאָלסטאָי, בלייבט שטעהן א צוגעשמידטער און לאָזט ניט מיט א פינגער אפילו א ריהר טאָן.

אָט איז נאָך אַ פּראָבע פון עהרליכע רייד, וואָס ווענדען זיך דירעקט צו דער פּערזאָן:

„איך וויל רעדען וועגען דעם אַרבייטער׳ס פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער אַרבייט וואָס ער טוט. היינטיגע צייטען ווערט גאָר ניט אָנערקענט, אַז דער אַרבייטער האָט וועלכע עס איז פאַראַנטוואָרטליכקייט. מיר באַטראַכטען יעדען מענשען וואָס אַרבייט פאַר לוין פאַר אַן עהרליכען מאַן — אָהן אונטערשייד וואָס ער טוט.

עס איז כמעט ניטאָ קיין באַשעפטיגונג, ווי גענויין און העסליך זי איז ניט, וואָס ווערט טיכטיג פאַראַכט, אזוי אַז עס זאָל אַפּהאַלטען אין ערנסט ווען עס איז פון באַשעפטיגען זיך דערמיט. עס געפינען זיך שטענדיג גענוג מענשען אַנצונעהמען די אַרבייט פון אַ הענקער, — און איז עס ניט די העכסטע אַמביציע ביי אַ סך צו ווערן אַ פּאָליסמאַן? סאָלדאַטען, וואָס טרעטען אריין אין דינסט מיט'ן אייגענעם ווילען, ווייסען גאַנץ גוט, אַז מען דאַרף זיי ניט צו „פאַרטיידיגען זייער פאַטערלאַנד“, וועלכען קיינער אטאַקירט ניט, — מען דאַרף זיי, און זיי ווייסען עס, צו דערשטיקען אַן אויפשטאַנד פון זייערע אייגענע ברידער, וועלכע קעמפען פאַר אַ שטיקעל ברויט. זיי שעמען זיך ניט פונדעסטוועגען צו זיין סאָלדאַטען, און די מאַסען פון פאָלק שעמען זיך ניט צו זיין זייערע פריינד, זייערע קאַמעראַדען. עס פעהלען אויך ניט קיין אַנגעשטעלטע ביי פּראַצענטניקעס, קיין רענט קאָלעקטאָרס, קיין שטייערן קלייבער, קיין אַגענטען פון שווינדעל קאָמפּאַניעס און דערגלייכען. די אזוי גערופענע עפענטליכע מיינונג, וואָס רעדט אזוי פיעל פון מענשליכקייט, פון ציוויליזאַציע, קימערט זיך ניט וועגען די אלע פאַרדאָרבענע, אדרבה, זי האָט נאָך מיטלייד מיט זיי, וואָרים עס איז ניט זייער שולד“.

„נאָך מעהר, עס זיינען דאָ שענדליכע פאַכען און באַשעפטיגונגען, אַנגעפיהרט פון גרויסע מאַסען אַרבייטער, קעגען וועלכע קיינער זאָגט לחלוטין אַ וואָרט ניט. איך מיין די גאַנצע מאַסע אַרבייטער, וועלכע פּראָדוצירן די שטרויענע טענעמענט־הייזער, די טאַנדעטנע קליידער, די געפעלשטע עסענוואַרג און אזוי ווייטער, וואָס רואינירן און פאַראומגליקען דאָס לייב און לעבען פון זיך אליין און זייערע ברידער מיטאַרבייטער. און ווער זיינען די פאַרקויפער פון די אלע געפעלשטע פּראָדוקטען? אַלץ אַרבייטער, וואָס רעדען איין מיט ליגענס, מיט פאַלשע שבועות, מיט שווינדעל, דעם עולם, זייערע אייגענע מיטאַרבייטער, צוליב דעם פּראָפיט וואָס זייערע בעלי־בתים מאַכען, הגם פאַר זיך אליין בלייבט זיי קדחת. דער אויסרייד איז תמיד דער אַלטער: איך מוז, איך האָב קיין ברירה ניט, אַז איך וועל עס ניט טאָן, וועט עס טאָן אַן אנדערער; איך

אליין וואָלט בעסער געוואָלט טאָן אמת'ע גוטע אַרבייט, אָבער עס איז ניט מיין שולד, די פּאַראַנטוואָרטליכ־קייט ליגט אויפ'ן בעל־הבית, וועלכער צווינגט מיך אַזוי צו טאָן.

„מיין מיינונג איז, אַז אַזוי לאַנג ווי אַלע וועלען אָננעהמען אַט דעם קליינליכען אייגעננוציגען תירוץ, וועט אַלץ אַזוי ווייטער געהן ווי איצט און קיין בעסערע צוקונפט וועט קיינמאָל ניט קו־מען. די בעלי־בתים וועלען אַלעמאָל קאָנען קריגען איין העלפט אַרבייטער, וואָס וועלען זיין גרייט צו אונטערדריקען און באַשווינד־לען די אַנדערע העלפט אַרבייטער. די דירעקטע מערדעריי פון סאָל־דאַטען וואָס שיסען אויף סטרייקערס, און די אינדירעקטע מערדעריי פּראָדוצירנדיג מיט'ן אייגענעם שוויים די אַלע שרעקליכע אומשטענ־דען, וועלכע רואינירן אי קערפּערליך אי גייסטיג זייערע אייגע־נע מיטאַרבייטער — די ביידערליי סאָרטען האַנדלונגען ברענגען גלייכע שעדליכע פאָלגען, און מען מוז דאָס אָנערקענען איידער מען קאָן גאָר אָנהויבען טראַכטען פון אירגענד וועלכער פאַרבעסערונג“.

די דאָזיגע ווערטער האָבען דעם קלאַנג פון טאָלסטאָי'ס פּזמון, געזאָגט האָט זיי אָבער ניט טאָלסטאָי, נאָר אַ געלערנטער אַנאַר־כיסט, דר. נעטלאָו פון לאָנדאָן; און מיר ווילט זיך אונטערשרייבען זיך אונטער זיי מיט ביידע הענט. עס איז מאָראַל — און מוסר זאָגען, האָבען מיר שוין לאַנג באַשלאָסען, איז ניט וויסענשאַפט־ליך,—עס איז אָבער אַן אמת, און דאָס וואָס איז אַן אמת, קאָן ניט זיין ניט־וויסענשאַפטליך. טאָלסטאָי און דער אַנאַרכיסט זיינען זיך צוזאַמענגעפאָהרען — איינער קומענדיג פון מזרח־זייט, דער אַנ־דערער פון מעריב־זייט — אין איין אכסניא: ביי אונז אין די אויי־גען פאַלט דער אַנאַרכיסט ניט אַראָפּ דערפאַר וואָס ער שטעהט צו־זאַמען מיט'ן קריסטליכען טאָלסטאָי; פאַרקעהרט, טאָלסטאָי ווערט ביי אונז העכער, פאַרוואָס ער שטעהט צוזאַמען מיט'ן אַנאַרכיסט.

טאָלסטאָי, טרינקענדיג פון „געטליכען קוואַל פון וואַנגעליום“, מיינט, אַז ער ווייסט ברוח הקודש פונקט אויפ'ן האָר ווי אַ מענש דאַרף זיך פיהרן אונטער אַלע מעגליכע אומשטענדען; מיר, איינ־פאַכע שטערבליכע, קאָנען זיך ניט אונטערנעהמען צו מאַכען רעגע־

לען פאַר יעדען איינציגען מענשען,—אין דעם געהען מיר זיך פאַ־
נאַנדער מיט איהם. מיר מוזען זיך אויך אויסלאַכען פון טויזענט
אַנדערע מיינונגען זיינע, וועלכע האָבען קיין טעם און קיין ריח ניט
און וועלכע עס איז ניט כדאי דאָ צו ברענגען און פאַרנעהמען פּלאַץ
מיט זיי. — עס איז אָבער דאָך אַ מערקווירדיגע זאַך, אַז דער אַל־
טער טאָלסטאָי, וועלכער מאַכט אייך פּיהלען פּשוט איבעל מיט
זיין קריסטליכער אַנשויאונג איבער׳ן לעבען, קומט סוף־כל־סוף צו
דער אידעע פון אַ קלאָרן, באַגרייפליכען קאָמוניזם; און ניט קיין
פאַרקנעכטעטען, קירכען־קאָמוניזם, נאָר דוקא אַ פרייען, כמעט אַז
אַ נ אַ ר כ י ס ט י ש ע ן קאָמוניזם! איז ער ניט, נאָך דעם אַלעמען,
אַ מערקווירהדיגער רעפאָרמער?

אָפט, ווען איהר לעזט איהם און איהר זעהט ווי ער לעגט אריין
ניי־צייטיגע געדאַנקען אין פאַרשימעלטע ביבעל־פּסוקים, און נעהמט
זיי ארויס פון דאָרטען צוריק און ווערט שטאַרק נתפּעל פון דעם
אוצר, דעם לעבענס־קוואַל וואָס ער האָט ענטדעקט פאַר דער שמאַכ־
טענדיגער מענשהייט — טראַכט איהר זיך: זאָל ער, דער אַלטער!
אפשר וועט ער, אין ז י י ן וועג, גרייכען אַזעלכע מענשען, וואָס זיי־
נען ניט צוגענגליך צו אונז מיט אונזערע קאַלטע, טרוקענע, וויסענ־
שאַפטליכע פאָרמולעס. ווידער אָבער, ווען איהר זעהט ווי ער מאַ־
טערט זיך אויסצוטייטשען די פאַקטען פון געשיכטע אַזוי, אַז זיי
זאָלען זיך צופּאַסען צום פּסוק; דהיינו למשל, אַז מיט געוואַלט־מיט־
לען איז קיינמאָל ניט געהאָלפען געוואָרן די זאַך פון פּראָגרעס, וואָ־
רים אין פּסוק שטעהט, אַז מען דאַרף ניט אַנווענדען געוואַלט, און
אַז קריסטוס האָט געזאָגט, מן הסתם האָט ער דאָך געוואוסט, דאַן
דערמאָנט איהר זיך ניט ווילענדיג אָן דעם רוסישען שפּריכוואָרט:
„יעדער גענעראַל געהט אַראָפּ פון זינען אויף זיין אייגענעם אופן״
און וואונדערט זיך, וואָס איז געוואָרן פון דעם גרויסען טאָלסטאָי.

דאָ קומען מיר צו זיין לעהרע פון ניט־ווידערשטאַנד („נאָן־
רעזיסטענס״), ד. ה. ניט צו געברויכען קיין געוואַלט קעגען געוואַלט.
נאָר יעדער עהרליכער מענש זאָל זיך געהן זיין וועג, און ניט נעה־
מענדיג קיין אנטייל אין געוואַלט־טאַטען, וועט די געוואַלט גופא אויפ־
הערען צו ווירקען. עס איז אַ שעהנער חלום, כ׳לעבען; איז ניט

אָבער אַ סך וויכטיגער, אויף׳ן וואָהר, ווי איינער האָט אַמאָל געזאָגט: „ווילט איהר שלום, טאָ גרייט זיך צו אַ מלחמה!״? ווען דער בייזער מענש, וואָס אונטערדריקט דיך מיט גוואַלט, וועט וויסען, אַז דו ביזט גרייט זיך צו שטעלען איהם אַנטקעגען נאָך מיט אַ שטאַרקערער גוואַלט, וועט ער גיכער דיך אָפּלאָזען איידער ווי ווען ער ווייסט, אַז דו ביזט אַזאַ קריסטליכער פויגעל, אַז ווען ער גיט דיך אַ פּאַטש אין איין באַק, שטעלסטו איהם אויס העפליך די אַנדערע אַבי ער זאָל נאָר פּאַטשען. אַ חוץ וואָס די זאַך איז ניט פּראַקטיש, וואָס עס איז איינפאַך קעגען דער נאַטור פון זעלבסטבאַשיצונג, האַלט די דאָזיגע לעהרע ניט אויס קיין קריטיק אַפילו פון דעם ריין טעאָרעטישען שטאַנדפּונקט.

לאַווראָוו האָט גוט פּאַנאַנדערגעלעגט דעם אומזין פון אָט דעם שטאַנדפּונקט, אין זיין קריטיק איבער טאָלסטאָי׳ס לעהרע (אין „וויעסטניק נאַראָדנאַי וואָלי״, נומ. 5), מיט דער פאָלגענדער באַטראַכטונג: „גוואַלט איז אַ טאַט, וואָס מען טוט אַ מענשען קעגען זיין ווילען. עס פאַרשטעהט זיך אַליין, אַז יעדער דענקענדער מענש וועט אויסמיידען אַנצואווענדען גוואַלט וואו מען קאָן דערגרייכען דעם ציעל מיט גוטען, מיט אַרגומענטען, מיט איבערצייגונגען א. אז. וו. די פראַגע אָבער וועגען געברויכען גוואַלט איז נאָר דאַן וויכטיג, ווען אויף ווי ווייט מיר קאָנען אורטיילען, קאָנען מיר אונזער ציעל אָהן גוואַלט ניט דערגרייכען. ווען איך רייס ארויס, למשל, ביי אַ מענשען פון האַנט אַ מעסער, מיט וועלכען ער וויל זיך אַליין אָדער אַן אַנדערן דערשטעכען, באַגעה איך אויף איהם אַ גוואַלט־טאַט. ווען איך ראַטעווע אַרויס פון אַ שכור׳ער חברה אויסגעלאַסענע יונגען אַ פרוי, וועלכער זיי ווילען פאַרגוואַלטעווען, האַנדעל איך גוואַלט־טעטיג קעגען זיי. אין אַזעלכע פאַלען קען מען ניט צווייפלען, אַז קיין פּרעדיגער פון „ניט־ווידערשטאַנד״ וואָלט מיין האַנדלונג ניט פאַרדאַמט; צו דערזעלבער צייט איז גאָר קיין ספק ניט, אַז איך האָב געברויכט אַ ריכטיגע, ריינע גוואַלט־טאַט. עס זיינען אָבער דאָ אַנדערע פאַלען, וועלכע האָבען דיזעלבע באַדייטונג, נאָר אונטער אַן אַנדער פאָרם. עטליכע מענשען ווילען אריינגעהן אין מיין הויז, כדי צו נעהמען מיין פריינד און אוועקשלעפּען איהם

אין טורמע און פאר׳משפט׳ן איהם צום טויט. איך פארשליס די טיר, איך בוי אויף א באריקאַדע פון פאַרנט פון מיין הויז און העלף מיין פריינד אנטלויפען דורך א הינטערשטער טיר. מיין פאַסיווע אָבער ענערגישע פארטיידיגונג שליסט גאנץ געוויס אין זיך איין א גוואַלט־טאַט קעגען מיינע פארפאָלגער. און איז עס ניט פונקט דיזעלבע פאַרטיידיגונג ווי ווען איך וואָלט, אַנשטאַט מאַכען א באַריקאַדע, אוועקגעשטעלט זיך אין טיר מיט א רעוואָלווער אין האַנט און געסטראַשעט מיין פריינד׳ס פאַרפאָלגער זיי צו דערשיסען, און ווען נויטיג טאַקע דערשיסען אויך, כדי צו געבען מיין פריינד א געלעגענהייט דערווייל צו אַנטלויפען? וואו איז דאָ די נפקא־מינה?

„לאָמיר נעהמען נאָך א וויטערען פאַל. איך זעה אַז געוויסע מענשען האַנדלען טיראַניש קעגען אַנדערע מענשען, אַז זיי זיינען שעדליך פאַר דער געזעלשאַפט, און איך שרייב אָן א בוך דעריבער, אָדער האַלט א פייערדיגע רעדע, וואו איך פארדאַם זייערע טאַטען, — איך אַליין געה ניט טאָן זיי קיין גוואַלט־טאַט, אָבער איינינגע פון די לעזער אדער צוהערער געהען איבער פון טעאָריע צו דער פּראקטיק און גרייפען אָן גוואלטטעטיג יענע פערזאָנען. איז עס ניט גלייך ווי איך אַליין וואָלט באַגאַנגען א גוואַלט־טאַט קעגען זיי? טאָר איך דען, אלס געגנער פון גוואַלט, ניט אָנשרייבען אפילו קיין בוך קעגען שלעכטע מענשען, קיין רעדע ניט האַלטען קעגען פאַלשע לעהרען? טאָ ווי אזוי קאָן איך בלייבען אַן עהרליכער מאַן און דערפילען מיין אויפגאַבע צו לערנען און אויפקלערן מיינע מיטמענשען? מיר זעהען אַלזאָ, אַז יעדער איינער וואָס איז א געגנער פון גוואַלט אונטער אַלע אומשטענדען מוז אַריינפאַלען אין א געפעהרליכען ווידערשפּרוך, פון וועלכען עס איז לאָגיש אוממעגליך זיך אַרויסצודרעהען".

אין אָט דעם ווידערשפּרוך איז טאָלסטאָי טאַקע אַריינגעפאַלען, פאַרדאַמענדיג מיט אַזאַ „געטליכען" פייער די דריי צענטראַלע זיילען פון אונזער געזעלשאַפט: פּריוואַט אייגענטום, דעם שטאַאַט און די קירך. טאָלסטאָי גרייפט זיי אָן מיט דער פען, ניט מיט׳ן קולאַק; אָבער זיינע רייד מוזען מאַכען מעהר רעוואָלוציאָנערען ווי פיעל וועמעס עס איז דירעקטע גוואַלט־טאַט, און ער מעג זיכער

שטאָלץ זיין פאַר דער פאַראַנטוואָרטליכקייט וואָס זיין וואָרט־פּראָפּאַגאַנדע לעגט אויף איהם ארויף.

עס איז קיין נייעס ניט צו כאַפּען ביי טאָלסטאָי'ן א ווידער־שפּרוך; אָבער אַ גרויסער מענש מעג זיך אַכצעהן מאָל ווידער־שפּרעכען און דאָך בלייבען גרויס. ווי וועניג ער האַלט ניט פון רעווֹאָלוציאָנערער טעטיגקייט, האַלט ער נאָך וועניגער פון די „פּרידלי־כע נשמות, וועלכע ארבייטען פאר געזעצליכע פּאָליאַטיווען און אַלערליי קאָמפּראָמיסען. „די טעטיגקייט פון די ליבעראַלען", זאָגט ער, „וועלכע ארבייטען מיט דער רעגירונג, איז ניט נאָר ניט קלוג און ניט ניצליך, נאָר זי איז אויך פּאָזיטיוו שעדליך. ערשטענס, איז עס שעדליך דערפאַר, ווייל דערמיט וואָס געבילדעטע, גוטע און עהר־ליכע מענשען טרעטען אריין אין די רייהען פון דער רעגירונג, גיבען זיי איהר צו אַ מאָראַלע ווירדע, וואָס אָהן זיי האָט זי ניט געהאַט. ווען עהרליכע מענשען וואָלטען קיין אָנטייל ניט גענומען אין דער רעגירונג, וואָלטען ביי איהר געבליבען נאָר די גראָבע מערדער, די איינגעננוציגע און פאַלשע יונגען, וועלכע זיינען דער שורש פון יעדער רעגירונג, און דאַן וואָלט זי ניט געקאָנט האָבען קיין קיום. און צווייטענס איז די געזעצליכע טעטיגקייט שעדליך דערפאַר, ווייל די עהרליכע לייט גופא, מאַכענדיג קאָמפּראָמיסען, ווערען ביס־לעכווייז אַליין פאַרדאָרבען און געוועהנען זיך צו צום געדאַנק, אַז צוליב אַ גוטען ציעל מעג מען אַביסעל אָפּטרעטען פון דעם אמת. אי אין ווערטער אי אין טאַטען. עס קאָן זיך זיין זעהר ניצליך דורכצופיהרען אין פּאַרלאַמענט אַן אַכט־שטונדען ארבייטס־געזעץ; אָבער אויב דער מיטגליד פון פּאַרלאַמענט מוז צוליב דעם שווערן פּאַלש, זאָגען ליגען און שעצען לפנים דאָס, וואָס אין הארצען פאַר־אַכט ער, פאַרלירט ער דאַן מעהר דערמיט וואָס ער זאָגט זיך אָפּ פון זיין מענשליכער ווירדע, איידער ער געווינט מיט זיין געזעץ".

טאָלסטאָי איז אַן אמת'ער מענש אונטער אַלע אומשטענדען, ער מיינט מיט'ן גאַנצען הארצען, אַז „דער איינציגער צוועק פון לע־בען איז צו לעבען פאַר אַנדערע"; ער באַהאַלט פאַר זיך נאָר איין זאַך, און דאָס איז — זיין מענשליכע ווירדע. עס זיינען דאַ אַנדערע רעפאָרמער, וועלכע מיינען, אַז דער איינציגער צוועק פון לעבען איז

צו לעבען פאַר זיך; קיינע פון זיי זיינען ניט גערעכט. ווייל יעדער פון זיי איז איינזייטיג. טאָלסטאָי האָט אָבער דעם פאַרדינסט, וואָס לעבענדיג פאַר אַנדערע פאַרגעסט ער ניט אַז זיין בעסטען „איך", זיין מענשליכע ווירדע, בעת אַ סך פון די עגאָאיסטישע רעפאָרמער זיינען אַזויפיעל פאַרטאָן מיט זיך, אַז זיי פאַרלירן אַפּטו דעם מענשען אין זיך.

טאָלסטאָי איז אַ כאַראַקטער־רעפאָרמער, ניט קיין רעפאָרמער פון אינסטיטוציעס. עס איז אַ שווערע אָבער אַ „שטענדיגע באַשעפטיגונג", אַן אומדאַנקבאַרע אָבער אַ ניצליכע אַרבייט...

בערנשטיינ'ס „איסזעצונגען" קעגען דעם עקאָנאָמישען מאַטעריאַליזם

(געווידמעט די יעניגע אידישע סאָציאַליסטען, וועלכע האָבען ניט בכח צו לייענען בערנשטיינ'ען אין אָריגינאַל).

דער סאָציאַליזם אַלס אַן אידעאַל צו פאַרבעסערן די לאַגע פון די אַרבייטער, אָדער אַפילו אין זיין ברייטערן זין, צו שאַפען א גליקליכען צושטאַנד פאַר דער גאַנצער מענשהייט, האָט זיך אויסגעדריקט אין פאַרלויף פון ניינצעהנטען יאָהרהונדערט אין פאַרשיידענע רעפאָרם־פלענער פון די פאַרשיידענע גרויסע רעפאָרמער אין אַלע לענדער. אין דער צווייטער העלפט פון דעם יאָהרהונדערט איז אויפגעשטאַנען קאַרל מאַרקס און האָט דיסקרעדיטירט אַלע פריהערדיגע רעפאָרם־פלענער, אָנרופענדיג זיי אוטאָפּיעס, און האָט געשאַפען א נייע, וויסענשאַפטליכע טעאָריע פאַר'ן סאָציאַליזם, וועלכע האָט געהייסען „די מאַטעריאַליסטישע אָנשויאונג איבער געשיכטע". און פונקט ווי די מאַטעריאַליסטישע אָנשויאונג איבער דער ענטשטעהונג פון דער וועלט האָט אָפּגעלייקענט דעם ווילען פון גאָט און האָט אַוועקגעשטעלט אויף זיין פּלאַץ די נאַטורגעזעצען, אַזוי האָט אויך די מאַטעריאַליסטישע אָנשויאונג איבער דער געשיכטע אָפּגעלייקענט דעם ווילען פון מענשען און האָט אויפגעשטעלט די „עקאָנאָמישע אומשטענדען" אַלס די איינציגע אורזאַך, וואָס בויט און מאַכט חרוב געזעלשאַפטען. אַט די מאַרקסיסטישע פילאָזאָפיע האָט געקראָגען דעם נאָמען „דער עקאָנאָמישער מאַטעריאַליזם".

פאַר מאַרקס'עס נאָכפאָלגער און פאַר אַלע וואָס רופען זיך סאָציאַליסטען, איז דער „עקאָנאָמישער מאַטעריאַליזם" געוואָרן א

תורת משה, הייליג און אומבאשטרייטבאר. דעם, וואס האט געוואגט צו דענקען אנדערש ווי אין מארקס'עס תורה איז געשטאנען, האט מען פארשריען ענטוועדער פאר א בורזשוא, אדער פאר אן אומוויסענדען אינגעל. עס האט אבער אייביג אזוי ניט געקאנט פארבלייבען: אין נייע צייטען ערשיינען נייע פויגלען, ווי דער פאעט זאגט. מיר וויסען אלע וואס די נ י י ע זינגען (אנארכיסטען האבען גענוג געזאגט און געזונגען וועגען דעם); עס וועט אבער זיין אינטערעסאנט איבערצוגעבען וואס אן אלטער פויגעל ווי בערנשטיין, וועלכער האט אויפגעגעסען זיינע צייהן אויף דער אלטער וויסענשאפט, האט צו זאגען און צו זינגען איבער דעם היסטארישען מאטעריאליזם.

בערנשטיין טיילט צוערשט אפ אין דעם מארקסיזם דעם טייל וואס הייסט ר י י נ ע וויסענשאפט פון דעם טייל וואס איז נאר א נ ג ע וו ע נ ד ט ע וויסענשאפט. דער ריין וויסענשאפטליכער טייל איז דער געשיכטליכער מאטעריאליזם, וועלכער ענטהאלט די לעהרע פון קלאסענקאמף אין אלגעמיין און דעם קלאסענקאמף צווישען קאפיטאל און ארבייט ספּעציעל; די טעאריע פון מעהר־ווערט, מיט דער לעהרע פון קאפּיטאליסטישער פּראדוקציע און די ענטוויקלונגס־טענדענצען פון היינטיגער געזעלשאפט, וואס זיינען געבויט אויף דער פּראדוקציע. דאס, זאגט ער, בילדעט די גאנצע געביידע פון דער מארקסיסטישער ריינער וויסענשאפט, און דער גרונטגעזעץ וואס דרינגט־דורך דעם גאנצען סיסטעם איז די ספּעציעל מארקסישע מאטעריאליסטישע אויפפאסונג פון דער געשיכטע. אויף דער ריכטיגקייט פון אט דער אויפפאסונג, זאגט בערנשטיין אויסדריקליך, האלט זיך די גאנצע געביידע; אויב זי פאלט, פאלט דער גאנצער סיסטעם מיט איהר. — און אט וועלען מיר זעהן ווי בערנשטיין אליין זעהט־איין, אז די אויפפאסונג שאקעלט זיך, ווייל זי האלט ניט אוים קיין קריטיק.

„די פראגע אויב די מאטעריאליסטישע געשיכטס־אויפפאסונג איז ריכטיג", פאנגט אן בערנשטיין, „איז דיזעלבע פראגע וואס מען קאן שטעלען אויף וויפיעל איז ריכטיג די טעאריע פון נויטווענדיגקייט אין דער געשיכטע. צו זיין א מאטעריאליסט הייסט אייגענט־

ליך צו באהויפּטען, אז אַלץ וואָס האָט פּאַסירט איז געווען נויטווענ־דיג. נאָך דער מאַטעריאַליסטישער לעהרע מוז דער שטאָף זיך באַ־וועגען מיט דער נויטווענדיגקייט פון באַשטימטע געזעצען, וואָרים עס קאָן ניט זיין קיין אורזאַך אָהן איהר נויטווענדיגער ווירקונג, און קיין זאַך קאָן ניט געשעהן אָהן אַ מאַטעריעלער אורזאַך. און אַזוי ווי די באַוועגונג פון שטאָף באַשטימט אויך דעם געשטאַלט פון אידעען און די ריכטונג פון ווילען, דערפאַר איז אַלץ וואָס קומט פאָר אין דער מענשען־וועלט נויטווענדיג און אַנדערש אומ־מעגליך. דער מאַטעריאַליסט איז אַלזאָ אַ קאַלוויניסט אָהן אַ גאָט— אויף אידיש געזאָגט: אַ מורא'דיגער ירא־שמים וואָס האָט ניט קיין רבונו־של־עולם. אויב ער גלויבט ניט, אַז גאָט האָט אַלץ אין פאָראויס באַשטימט, גלויבט ער דאָך און מוז גלויבען, אַז די באַ־ציהונג פון קראַפט און שטאָף אין וועלכער עס איז צייט זיינען באַ־שטימט פון דיזעלבע באַציהונגען פון אַ פריהערדיגער צייט.

איבערטראַגענדיג דעם מאַטעריאַליזם אויף דער אויפקלערונג פון געשיכטע, הייסט אַלזאָ, אַז עס ווערט אריינגעטראָגען שוין אַ פאַרטיגע באַהויפּטונג, אַז אַלע פאַרגאַנגען און אַלע ענטוויקלונגען פון דער געשיכטע זיינען געווען נויטווענדיג. איין שטופּע האָט געמוזט קומען פריהער, די אַנדערע שפּעטער, פּונקט ווי אַ מזמור! די איינציגע פראַגע, וואָס דער מאַטעריאַליסט שטעלט זיך, איז נאָר: אויף וועלכען אופן האָט זיך די נויטווענדיגקייט דורכגע־זעצט אין דער מענשליכער געשיכטע? וועלכע קראַפט־עלעמענטען, וועלכע פאַקטאָרען האָבען צו ענטשיידן אַז די זאַך זאָל דורכגעזעצט ווערן? וועלכע ראָלע שפּילט אין דער געשיכטע די נאַטור, די עקאָ־נאָמיע, די פּאָליטישע איינריכטונגען, די אידעען פון מענשען? און אויף דעם ענטפערט מארקס פּאָזיטיוו, אַז דער באַשטימענדיגער פאַקטאָר זיינען די פּראָדוקטיווע קרעפטען און די פּראָדוקציאָנס־פאַרהעלטענישען פון יעדער צייט.

„אין דער פאָררעדע פון זיין בוך: „צור קריטיק דער פּאָליטי־שען עקאָנאָמיע", שרייבט מארקס אַזוי:

פון דעם אופן פון דער פּראָדוקציע און מאַטעריעלען לעבען הענגט־אָפּ די פאָרם פון סאָציאַלען, פּאָליטישען און גייסטיגען לעבען איבער־

הויפט. ניט דעם מענשענ׳ס באַוואוסטזיין באַשטימט זיין עקזיסטענץ, נאָר פאַרקעהרט, די עקזיסטענץ פון דער געזעלשאַפט באַשטימט דעם מענשענ׳ס באַוואוסטזיין. עס קומט אַ צייט אין דער ענטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט, ווען איהרע פּראָדוקטיווע קרעפטען שטימען ניט מעהר מיט דער פּראָדוקציאָנס־פאַרהעלטעניש, אָדער, ווי די יוריסטען דריקען זיך אויס, מיט די אייגענטומס־פאַרהעלטענישען, מיט וועלכע זיי זיינען פריהער געגאַנגען האַנט־אין־האַנט. — ווען אַזאַ אומאיינשטימיגקייט קומט פאָר, דאַן ווערט אַ סאָציאַלע רעוואָלוציע. ווי נאָר די עקאָנאָמישע גרונטלאַגע ווערט געענדערט, אַזוי באַלד ווערט איבערגעביטען די גאַנצע געביידע וואָס רוהט אויף דעם עקאָנאָמישען פונדאַמענט: די פּאָליטישע איינריכטונגען, דער באַגריף פון רעכט און דער גאַנצער גייסט פון דער געזעלשאַפט. קיין געזעלשאַפטס־פאָרם געהט ניט אונטער, איידער אַלע איהרע פּראָדוקטיווע קרעפטען זיינען אינגאַנצען ענטוויקעלט; און אַזוי אויך קאָנען ניט פאָרקומען קיין נייע, העכערע פּראָדוקציאָנס־פאַרהעלטענישען, איידער דער באָדען פאַר זייער עקזיסטענץ ווערט ניט פאָרבאַרייטעט נאָך אין דער אַלטער געזעלשאַפט גופא. די פּראָדוקציאָנס־פאַרהעלטענישען, ווי מיר געפינען זיי איצט אין דער בורזשואַזער געזעלשאַפט, זיינען די ל ע צ ט ע פאָרם, וועלכע איז קעגענגעזעצט צו אַ געזעלשאַפטליכען אופן פון פּראָדוקציע. . . . אָבער די פּראָדוקטיווע קרעפטען, וועלכע ענטוויקלען זיך שוין אין דער היינטיגער געזעלשאַפט, גיבען אונז די מאַטעריעלע מעגליכקייט אָפּצושאַפען דעם דאָזיגען קעגענזאַץ. מיט דער דאָזיגער געזעלשאַפטס־פאָרם, אַלזאָ, ענדיגט זיך דער לעצטער קאַפּיטעל פון דער פאָרגעשיכטע פון מענשליכע געזעלשאַפטען.

„פאַרבייגעהענדיג“, זאָגט בערנשטיין, „קאָן מען מאַכען די באַמערקונג, אַז דער גאַנצער לעצטער זאַץ און דער אויסדרוק „ל ע צ ט ע“ אין דעם זאַץ פאַר דעם לעצטען זיינען ניט גאַנץ וויסענשאַפטליך, וואָרים מען קאָן עס ניט באַווייזען... נאָר עס מאַכט ניט אויס“.

און ער געהט ווייטער:

„פון מאַרקס׳עס ווערטער אין דעם צווייטען זאַץ, וועלכע זיינען אַזוי טרוקען אָפּגעשטעלט געוואָרן, קאָן מען ציהען דעם שלוס, אַז די מענשען ווערן באַטראַכט בלויז ווי לעבעדיגע אַגענטען פון (ניט לעבעדיגע) געשיכטליכע קרעפטען, וועמעס אַרבייט די מענשען מוזען דערפילען זאָגאָר קעגען זייער אייגענעם ווילען און

קעגען זייער אייגענעם ווילען! ווייטער אהין ענדערט ער א ביסעל זיין מיינונג און ווארפט ארויס א פּאר ווערטער, אזוי אגב אורחא, אין וועלכע עס הייסט, אז עס איז נויטיג צו אונטערשיידען, אין די צייטען פון סאָציאלע אומענדערונגען, צווישען די געענדערטע אומ־שטענדען פון דער פּראָדוקציע און די נייע פאָרמען פון דענקען. „ווען די מענשען הויבען־אָן צו פארשטעהן דעם קאמף וואס קומט פאָר און קעמפען דערפאר". אינגאנצען גענומען אבער קומט־אויס נאך מארקס'ן, אז דאָס מענשליכע באוואוסטזיין און זיין ווילען שפּילען די קלענסטע ראָלע אין דער גרויסער מאטעריעלער ענטוויקלונג".

דאָ האָט בערנשטיין געזאָלט פארשטארקען זיין אויסזעצונג מיט עטליכע קלאָרע ווערטער, ארויסזאָגענדיג אָפען וואס ער מיינט וועגען אזא שלום, וואס מען קאן ציהען פון יענע ווערטער; אבער צי פון פּחד פאר'ן רבי'ן, צי פּשוט צוליב דעם וואס ער איז אליין נאך אויך ניט ענטשלאָסען וועגען דער פראגע, ענדיגט ער מיט גאר־נישט, און וויל הפּנים מיר זאָלען אליין פארשטעהן וואס מען דארף דערצו זאָגען. אבער אָט אזוי געלאָסענערהייט גראָבט ער דאך אונ־טער ביסלעכווייז דעם פונדאמענט פון מארקס'עס וויסענשאפטליכער געביידע. אין אן אנדער זאַץ ציינט ער ווידער אן אויף א שוואכ־קייט און א ווידערשפּרוך אין מארקס'עס א באהויפּטונג:

„אין פאָרוואָרט צום ערשטען באנד פון „קאפּיטאל" געפינען מיר נאך א זאַץ, וועלכער איז אויך אויפגעפאסט זעהר „מאטעריא־ליסטיש". רעדענדיג פון די „נאטורגעזעצע" פון קאפּיטאליסטישער פּראָדוקציע זאָגט מארקס, „עס האנדעלט זיך דאָ וועגען טענדענצען, וועלכע ווירקען און שפּארען זיך דורך מיט אן אייזערנער נויט־ווענדיגקייט". וואו ער האָט אָנגעהויבען פון הארטע געזעצע, אויס־צולאָזען מיט אזא בויגזאמען באגריף ווי אייגפאכע טענדענצען, נייגונגען, איז א ביסעל צו שוואך. און דאן, אויפ'ן נעקסטען בלעט־טעל, שטעהט דער אָפט ציטירטער זאַץ, אז „די געזעלשאפט קאן אָפּקירצען און פארמילדערן די געבורטסוועהען פון די נאטירליכע ענטוויקלונגס־שטופען".

דער פּונקט איז זעהר א גוטער. ווארים ממה־נפשך: קאן די געזעלשאפט אָפּקירצען און מאכען לייכטער, מילדער, די וועהען

פון דער געבורט פון דער נייער אָרדענונג, הייסט דאָך, אַז וויבאַלד די מענשען קאָנען לענקען די בלינדע קרעפטען פון דער עקאָנאָמיע, מסתמא זיינען דאָך זייער ווילען, זייער פאַרשטאַנד, זייער מאָראַלער באַגריף העכערע קרעפטען, וויכטיגערע פאַקטאָרען, ווי די עקאָנאָמישע טענדענצען. און אויב פאַרקעהרט, די עקאָנאָמישע געזעצען שפּאַרען זיך דורך אין דער געשיכטע מיט אַן אייזערנער נויטווענדיגקייט, טאָ ווי אַזוי קאָן די געזעלשאַפט אַפּקירצען די געבורטס-וועהען פון אַ נייער עקאָנאָמיע אַפילו אויף אַ האָר?!

בערנשטיין שרייבט וויטער:

„דעם מענשענ׳ס אָפּהענגיגקייט פון די פּראָדוקציאָנס-פאַרהעלטענישען שטעלט ענגעלס שוין פאַר עטוואָס ווענינער אַבסאָלוט — אין זיין שריפט קעגען דיהרינג׳ן, וואָס ער האָט פאַרפאַסט בעת מאַרקס האָט נאָך געלעבט און אין פולער איינשטימונג מיט איהם. ענגעלס זאָגט דאָרט: „די לעצטע אורזאַכען פון אַלע געזעלשאַפטליכע אומענדערונגען דאַרף מען ניט זוכען אין די מענשען׳ס קעפּ, זאָנדערן זיי זיינען צו געפינען אין די געענדערטע פאָרמען פון פּראָדוקציע און אויסטויש“. לעצטע אורזאַכען שליסען דאָך איין אַנדערע מיטווירקענדע אורזאַכען אויך; און עס איז קלאָר, אַז וואָס מעהר מען קאָן איינשליסען אורזאַכען פון אַן אַנדער סאָרט, אויסער די עקאָנאָמישע, אויף אַזויפיעל ווערט דאָך אַלץ ווענינער די וויכטיגקייט, אי אין קוואַנטיטעט, אי אין קוואַליטעט, פון די דאָזיגע עקאָנאָמישע אורזאַכען גופא. עס בלייבט טאַקע די טאַטזאַך, אַז די עקאָנאָמישע אורזאַכען ווירקען, אָבער די ענדליכע געשטאַלט פון דער נייער געזעלשאַפטס-פאָרם קאָן דאָך ניט אָפּהענגען פון זיי אַליין. אַ ווירקונג, וועלכע איז אַ רעזולטאַט פון פאַרשיידענע קרעפטען, קאָן מען נאָר דאַן גענוי אָפּשאַצען, ווען אַלע קרעפטען זיינען גענוי באַקאַנט און מען קאָן אויסרעכענען וויפיעל יעדע באַזונדער טראָגט-מיט צום אַלגעמיינעם רעזולטאַט. איגנאָרירענדיג אַפילו איין קראַפט, אַפילו אַזעלכע וואָס האָט נאָר די קלענסטע באַדייטונג, מוז פיהרען, ווי יעדער מאַטעמאַטיקער וויסט, צו זעהר אַ פאַלשער פאַרשטענדניש פון דער גאַנצער זאַך.

„אין זיינע שפּעטערדיגע ווערק האָט פרידריך ענגעלס נאָך

ווייטער פארמינדערט די וויכטיגקייט פון די פראדוקציאנס־פאר־העלטעניששען אלס די באשטימענדע קראפט פון געזעלשאפטליכע ענדערונגען. אין זיינעם א בריעף, וואס איז אפגעדרוקט געווארן אין 1895, רעדט ער פון פאליטישע, יוריסטישע און פילאזאפישע טעאריעס און רעליגיעזע דאגמעס, וועלכע האבען געהאט אן איינפלוסרייכע ווירקונג אויף דעם לויף פון געשיכטליכע קאמפען און אין א סך פאלען האבען זיי „מעהר ווי אלע אנדערע אורזאכען באשטימט די פארם פון דער אומענדערונג אין דער געזעלשאפט“. „עס זיינען דא א גאנצע מאסע קרעפטען, א פאראלעלאגראם פון קרעפטען, וועלכע ברענגען ארויס א רעזולטאט — די עראייגנישען פון געשיכטע — און דער רעזולטאט גופא קאן ווערן באטראכט אלס א פראדוקט פון א באוואוסטלאזער און ווילענלאזער ווירקענדער מאכט. ווארים וואס יעדער איינצעלנער וויל ווערט געהינדערט פון אלע אנדערע, און וואס עס קומט ארויס, איז עטוואס אזעלכעס וואס קיינער האט ניט געוואלט“. „די פאליטישע, רעכטליכע, פילאזאפישע, רעליגיעזע, ליטעראריטשע, קינסטלערישע און אלע אנדערע ענטוויקלונגען רוהען אויף דער עקאנאמישער ענטוויקלונג. א ב ע ר זיי א ל ע ו ו י ר ק ע ן א י י נ ע א ו י ף ד י א נ ד ע ר ע א ו ן ע נ ד ע ר ן א ו י ך ד ע ם ע ק א נ א מ י ש ע ן ב א ז י ס“. „מען מוז צוגעבען“, פיהרט אוים בערנשטיין, „אז די ווערטער קלינגען א ביסעל אנדערש ווי מארקס'עס באהויפטונגען, וועלכע מיר האבען ציטירט באלד פון אנפאנג“.

„מען קאן ניט זאגען, מען געפינט אין איינינע שטעלען ביי מארקס און ענגעלס, אז ניט־עקאנאמישע פאקטארן האבען אויך אויסגעאיבט אן איינפלוס אין דער געשיכטע. אבער די פראגע איז עבען, ווי ג ר ו י ס איז דער איינפלוס? וואס פאר א באדייטונג האבען זיי פאר דער געזעלשאפטליכער ענטוויקלונג? און אין דער הינזיכט קאן מען ניט אפלייקענען, אז מארקס און ענגעלס האבען אין זייערע ערשטע שריפטען צוגעגעבען צו די ניט־עקאנאמישע פאקטארן א פיעל קלענערע וויכטיגקייט ווי ענגעלס האט עס געטאן אין זיינע שפעטערע שריפטען. יעדערער, וואס ווענדט אן דעם מאטעריאליזם צו דער געשיכטע איז פארפליכטעט עם אנצואווענדען אין

זיין אויסגעבילדעטסטע פארם; דאס הייסט, יעדער איינער איז פארפליכטעט זיך צו רעכענען, א חוץ מיט דעם איינפלוס פון דער עקאנאמיע, מיט דעם איינפלוס פון די מאראלע באגריפען, פון די געשיכטליכע און רעליגיעזע טראדיציעס פון יעדער עפאכע, פון געאגראפישע און אנדערע נאטור־איינפלוסען ווי אויך מיט דער נאטור פון מענשען גופא און זיין גאנצען גייסטיגען כאראקטער.

„דעם מענשענ׳ס נאטור איז זעהר עלאסטיש, אין דעם זין וואס זי איז פעהיג זיך צוצופאסען צו די נאטור־פארהעלטענישען. איין פונקט אבער דארף מען קיינמאל ניט פארגעסען: ווען מען רעדט וועגען גרויסע מאסען מענשען, אין וועלכע עס זיינען איינגעוואקסען געווארן, אין פארלויף פון טויזענדער יאהרן, געוויסע לעבענס־געוועהנהייטען, קאן מען ניט ערווארטען א שנעלע ענדערונג אין דער מענשליכער נאטור אפילו פון די גרעסטע עקאנאמישע רעוואלוציעס, שוין אליין דערפאר, ווייל די עקאנאמישע און די אייגענטומס־פארהעלטענישען שטעלען צוזאמען נאר איין טייל פון די געזעלשאפטליכע אומשטענדען, וועלכע האבען א באשטימענדע ווירקונג אויפ׳ן מענשליכען כאראקטער. מען מוז דורכאוים נעהמען אין אנבאטראכט א גאנצע מאסע פאקטארן; די פארמען פון פראדוקציע און אויסטויש, וואס דער היסטארישער מאטעריאליזם לעגט אויף זיי די הויפט־געוויכט, ווערן אליין באווירקט פון א סך אנדערע געזעלשאפטליכע פארהעלטענישען“.

די לעצטע באמערקונג בערנשטיינ׳ס איז א פארטרעפליך גוטע. מען הערט שטענדיג יעדען סאציאליסט טענה׳נדיג (און צו קיין גנאי זאל ניט זיין א היבשע ביסעל „סאציאליסטישע“ אנארכיסטען אויך), אז מיט דער אפשאפונג פון פריוואט אייגענטום וועט ווערן געלייזט די גאנצע סאציאלע פראגע. מען דארף נאר ענדערן די עקאנאמישע אומשטענדען, וועט זיך שוין אלץ ענדערן, אפילו די פאליטישע פארמען. דער שטאאט וועט פארניכטעט ווערן; אלע מענשליכע באציהונגען וועלען אנדערש ווערן, בעסער ווערן; אלע שלעכטע געוועהנהייטען וועלן זאפארט פארשוואונדען ווערן; דער מענש וועט אריינשפרינגען אין א נייער הויט, אזוי באלד ווי עס וועט ווערן אן ענד פון פריוואט־אייגענטום. לײדער געהט עס

ניט אַזוי שנעל צו. אַ חוץ אַן ענדערונג אין די עקאָנאָמישע אומ־שטענדען, און אפילו אין אַלע אַנדערע אומשטענדען, מוז מען האָבען אַן ענדערונג אין די מענשען גופא! אין יעדען מענשען, דורכשניטליך, שטעקט אפשר אַ דריי־פערטעל פון זיין אור־אור־עלטער־זיידען. אַלטע, פאַרשימעלטע יאָהרהונדערטען קוקען ארויס פון די ווינקעלעך פון די אויגען פון אַ מאַסע יונגע קערלעך, וועלכע האָבען נאָך קיין צייט ניט געהאַט זיך זאַט אָנצוקוקען אויף דער וועלטעל פון זייער אייגענעם לעבען. די מוחות דאַרפען זיך ענדערן; אַנדערע מיינונגען, אַנדערע מאָראַלע באַגריפען דאַרפען דאָרט אריינקריכען, איידער אַ גרויסער טייל פון היינטיגע מענשען וועלען קאָנען לעבען מענשליך, ברידערליך, אין עהרליכע באַציהונגען צו זייערע מיטמענשען. מען מוז ענדערן ניט נאָר די עקאָנאָמישע פאַרהעלטענישען, זאָנדערן די פּאָליטישע פאַרהעלטענישען, די געשלעכטליכע פאַרהעלטענישען און אַלע אַנדערע געזעלשאַפטליכע פאַרהעלטענישען אויך, כדי צו האָבען געלייזט די סאָציאַלע פראַגע.

אָנצייגענדיג ווייטער פון ענגעלס'עס שריפטען די וויכטיגקייט פון אַנדערע, אויסער עקאָנאָמישע סיבות, זעצט־פאָר בערנשטיין ווי פאָלגט:

„אָבער יעדענפאַלס זיינען דאָ אַ גרויסע צאָהל אורזאַכען, וועלכע ווירקען אין דער געזעלשאַפט, און עס איז ניט אַלעמאָל אַזוי לייכט אויסצורעכענען וועלכע איז די שטאַרקערע קראַפט אין דער סומע פון ווירקונגען, און וואָס פאַר אַ צוזאַמענהאַנג עס באַשטעהט צווישען די אַלע פאַרשיידענע קרעפטען. די ריין עקאָנאָמישע אורזאַכען שאַפען נאָר די אָנלאַגע פאַר דעם אויפנעהם פון באַשטימטע אידעען; ווי די אידעען קומען־אָן, ווי זיי פאַרשפּרייטען זיך און וועלכע פאָרם זיי נעהמען־אָן, הענגט אָפּ פון דער מיטווירקונג פון אַ גאַנצער רייה אורזאַכען. מען שאַדט דעם היסטאָרישען מאַטעריאַליזם מעהר וויפיעל מען ברענגט איהם נוצען, אויב מען לעגט ניט גענוג געוויכט אויף דעם איינפלוס פון אַנדערע אויסער די עקאָנאָמישע פאַקטאָרן".

„וואָס מעהר אַנדערע געזעלשאַפטליכע קרעפטען אַ חוץ עקאָנאָמישע עס האָבען אַן איינפלוס אויפ'ן געזעלשאַפטליכען לעבען, אַלץ

מעהר פארענדערט זיך די הערשאפט פון דאס וואס מיר רופען די „היסטארישע נויטווענדיגקייט". אין דער היינטיגער געזעלשאפט האבען מיר אין דער הינזיכט צו אונטערשיידען צוויי גרויסע שטרע־מונגען. פון איין זייט וואקסט אלץ מעהר די אנערקענונג פון די געזעצען פון דער עקאנאמישער ענטוויקלונג; פון דער אנדער זייט ווידער באמערקט מען, אז עס וואקסט אין דער געזעלשאפט די פעהיגקייט צו לענקען די עקאנאמישע געזעצען. אזוי ווי די פיזישע נאטור־קרעפטען, אזוי אויך די עקאנאמישע מאכט, וויבאלד מען הויבט אן צו פארשטעהן איהר כאראקטער, ווערט זי באהערשט פון די מענשען און דיענט צו זיי, אנשטאט צו הערשען איבער זיי. די איינצעלנע און גאנצע פעלקער באפרייען זיך אזוי פון דעם איינפלוס פון אן אזוי־גערופענער „געשיכטליכער נויטווענ־דיגקייט", וועלכע פלעגט פריהער זיך דורכזעצען אין לעבען קעגען זייער ווילען".

„אזוי ווי אבער מענשען שענקען שטענדיג מעהר אכטונג צו די עקאנאמישע פאקטארן, האט מען זיך איינגעבילדעט, אז זיי שפי־לען היינטיגע צייטען א גרעסערע ראלע ווי פריהער. עס איז אבער ניט אמת. דער עקאנאמישער מאטיוו שטעלט זיך היינטיגע צייטען קלערער ארויס ווי אמאל; אין גרונט אבער איז די היינטיגע געזעל־שאפט פיעל רייכער אין אידעען און אנדערע גייסטיגע ענטוויק־לונגען, וועלכע זיינען גאר ניט אפהענגיג פון די עקאנאמישע אומ־שטענדען. די וויסענשאפט, די קונסט און אנדערע סאציאלע בא־ציהונגען זיינען היינט פיעל ווענינגער אפהענגיג פון דער עקאנא־מיע, ווי זיי זיינען ווען־עס־איז געוועזען".

בערנשטיין דערמאנט אויך דעם מארקסיסט וואלפגאנג היינע, וואס זוכט צו פארטיידיגען דעם היסטארישען מאטעריאליזם קעגן פאול בארט'ס קריטיק אויפ'ן מארקסיזם, וועלכער וויל מארקס'עס אויפפאסונג באצייכענען מיט דעם נאמען די עקאנאמישע, אנשטאט די מאטעריאליסטישע אויפפאסונג פון גע־שיכטע. אבער היינע לאזט אויך ניט אויס די פראגע אויף וויפיעל די געזעלשאפטליכע ענדערונג ווערט צושטאנד־געבראכט דורך אנ־דערע אורזאכען, אויסער די עקאנאמישע, און בערנשטיין באמערקט

דערויף, אַז „פּרינציפּיעל איז די דאָזיגע פראַגע־שטעלונג אומבאַ־
דינגט ריכטיג. עס האַנדעלט זיך דאָ וועגען אַ גרעניץ־פראַגע, ד. ה.
וואו אָוועקצושטעלען די גרעניץ צו דער ווירקונג פון די עקאָנאָמישע
פאַקטאָרן; אַזוי האָט אויך קאַרל קאַוטסקי געשטעלט די פראַגע
אין זיין ווערק: „וואָס קאָן די מאַטעריאַליסטישע געשיכטס־אויפ־
פאַסונג לייסטען?". מען דאַרף אָבער געדענקען, אַז אורשפּרינגליך
האָט זיך די פראַגע ניט געשטעלט אין אַזאַ באַגרעניצונג, זאָנדערן
מען האָט אויסדריקליך צוגעשריבען כמעט אַן אומבאַשרענקטע וויר־
קונג צו די עקאָנאָמישע פאַקטאָרן".

„צום סוף", זאָגט בערנשטיין, „הויבט זיך אויף די פראַגע, אויף
וויפיעל די מאַטעריאַליסטישע געשיכטס־אויפפאַסונג פאָדערט נאָר
איינגאַנצען צו טראָגען דעם נאָמען, אויב עס זאָל אַזוי ווייטער אָנ־
געהן די ארבייט פון ברייטער מאַכען דעם באַגריף, אריינגעהמענדיג
אַלערליי אַנדערע פאַקטאָרן אויסער די עקאָנאָמישע? דער פאַקט איז,
אַז נאָך ענגעלס'עס לעצטע ערקלערונגען אַליין איז שוין די מאַטע־
ריאַליסטישע אַנשויאונג געוואָרן ניט נאָר ניט ריין מאַטעריאַליס־
טיש, זאָנדערן אַפילו אויך ניט ריין עקאָנאָמיש. איך קאָן ניט אָפּ־
לייקענען, אַז איך אַליין זעה ניט איין אַז דער נאָמען דעקט ריכ־
טיג די זאַך; אָבער איך זוך דעם פאָרטשריט ניט פאַרשמירנדיג
דעם באַגריף, זאָנדערן ערקלערנדיג איהם וואָס פּינקטליכער, און
דערפאַר וואָלט איך איינשטימען מיט פּאָל באַרטה, אַז דער נאָמען
„עקאָנאָמישע אויפפאַסונג" פּאַסט זיך פיעל ריכטיגער פאַר דער
מאַרקסיסטישער טעאָריע פון געשיכטע".

עד כאן אומרים... אַזוי ווייט געהט בערנשטיין אין זיין קריטיק
איבער דער באַריהמטער, ספּעציעל־מאַרקסיסטישער אויפפאַסונג פון
דער געשיכטע. ער געהט ניט ווייט גענוג און זאָגט ניט אַלץ וואָס
עס איז דאָ צו זאָגען וועגען דעם. עס איז אָבער ניט אַזויפיעל וויכטיג
וואָס ער זאָגט, ווי דער פאַקט אַז ע ר זאָגט עס, ער, בערנשטיין,
איינער פון די אָנגעזעהענסטע סאָציאַלדעמאָקראַטען פון אונזער
צייט. ליעבקנעכט און בעבעל און די אַנדערע האָבען געקריצט מיט די
צייהן אויפ'ן האַנאָווער קאָנגרעס, האָבען געשאָקעלט מיט די קעפּ

און געוואָלט אין חרם אריינלעגען דעם אפּיקורוס בערענשטיין, וועל־
כער האָט געוואָגט צו צווייפלען אין דער אומפעלבאַרקייט פון דעם
אַלטען, זכרונו לברכה׳ס טעאָריעס. עס איז באמת משיח׳ס־צייטען:
אלץ ענטוויקעלט זיך, אפילו דער סאָציאַליזם אויך...

איינִיגע פאַלשע באַגריפען פון אַנאַרכיזם *

עס זיינען פאַראַן אַן ערך דריי שולען אין אַנאַרכיזם: 1) די רעוואָלוציאָנערע שול פון באַקונין און קראָפּאָטקין, אויך באַקאַנט אַלס קאָמוניסטישער אַנאַרכיזם; 2) דער עטישער אָדער פילאָזאָפישער אַנאַרכיזם פון גאָדווין, פּרודאָן און טאָקער; און 3) דער רעליגיעזער אַנאַרכיזם פון טאָלסטאָי.

דערפאַר, ווען מען רעדט פון די פאַלשע באַגריפען, וואָס זיינען שטאַרק פאַרשפּרייט וועגען אַנאַרכיזם, איז נויטיג צו האָבען אין זינען, אַז ניט נאָר ווערט יעדע שול באַזונדער מיסרעפּרעזענטירט, נאָר אַז עס קומט אויך אַרויס א צעמישעניש שוין צוליב דעם אַליין, וואָס עס איז פאַראַן מעהר ווי איין שול, וועלכע אונטערשיידעט זיך נויטיגערווייז אין געוויסע פּרטים פון די אַנדערע.

ווייטער, די וואָס באַגרייפען פאַלש דעם אַנאַרכיזם, זיינען אויך פון פאַרשיידענע טיפּען. צו מאַכען עס פּשוט׳ער, וועלען מיר זיי איינטיילען אין דריי קאַטעגאָריעס: 1) די קאָנסערוואַטיווע, וועלכע שרעקען זיך פאַר יעדען ראַדיקאַלען פאָרשלאַג פאַר א סאָציאַלער ענדערונג; 2) סאָציאַליסטען און אַנדערע רעפאָרמער, וועלכע קאָנען ניט, דערפאַר ווייל זיי ווילען ניט, זעהן דעם צווייטענ׳ס שטאַנדפּונקט; און 3) פּאַרטייאישע אַנאַרכיסטען אַליין, וועלכע גלויבען, אַז זיי האָבען א מאָנאָפּאָל אויפ׳ן אמת.

---

* א פאָרטראַג, וואָס איז געלעזען געוואָרן פאַר דעם „ראַדיקאַל קלאָב“, ניו יאָרק, יאַנואַר 1904, און פאַרעפענטליכט אין „פרי סאָסייטי“ (אין ענגליש) פון אפּריל 1904. איבערזעצט אין אידיש פון ד. א.

עס איז, אַלזאָ, קלאָר, אַז די פאַלשע באַגריפען מוזען זיין פיעל און פאַרשיידען, און צו רעדען וועגען זיי אַלע וואָלט געהייסען צו־פיעל מיסברויכען אייער געדולד. איך וועל דעריבער באַשרענקען מיינע באַמערקונגען בלויז אויף איינגע פון זיי, און באַזונדערס אויף די פאַלשע באַגריפען וועגען דער רעוואָלוציאָנערער שול, — די וואָס מאַכט אַן דעם גרעסטען טומעל און ווערט אַם מייסטען געהאַסט און מיסרעפּרעזענטירט.

דער ערשטער און וויכטיגסטער פאַלשער באַגריף, וואָס ווערט איבערגעגעבען בשוגג אָדער במזיד פון פריינד און שונא צוגלייך, איז, אַז די דריי־איינגקייט פון אַ נ אַ ר כ י ז ם, ק אָ מ ו נ י ז ם און ר ע וו אָ ל ו צ י ע איז אומאויפלעזבאַר; אַז אַנאַרכיזם איז אין זיין עצם פאַרבונדען מיט בלוטיגער רעוואָלוציע פון איין זייט, און מיט דעם בריהדערליכסטען קאָמוניזם פון דער צווייטער; מיט איין וואָרט, אַז אַנאַרכיזם זעצט־פאָראויס רעוואָלוציע און שטעלט־פעסט דעם קאָמוניזם אַלס אַ סאָציאַל־עקאָנאָמישע נויט־ווענדיגקייט.

אַז עס איז פאַראַן אַ געוויסער גרונט פאַר אַזאַ פאַלשען באַגריף, וואָס לאָזט זיך אַרויסדרינגען פון די לעהרען גופא פון געוויסע פרעדיגער פון אַנאַרכיזם, קאָן מען אינגאַנצען ניט אָפּלייקענען. אַזוי ווי יעדע גענעראַליזאַציע, וואָס איז ניט געבאָרן פון ערפאַהרונג (אינדוקציע), איז דער אַנאַרכיסטישער באַגריף געוועזן דרייסט אָבער אומקלאָר. און אַ חוץ דעם, האָט ער, פּונקט ווי אַ סך אַנדערע טעאָריעס, לכתחילה ניט געקאָנט אויסמיידען דעם איינפלוס פון זיין סביבה.

די געבורט־פּעריאָדע פון דעם אַנאַרכיזם פאַלט צונויף מיט דער רעוואָלוציאָנס־פּעריאָדע פון 1848־71. די טראַדיציע פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע איז דאַן נאָך געווען פריש אין די מוחות פון פאָלק; די לופט איז געווען אָנגעפילט מיט פּאָליטיש־סאָציאַלע ענדערונגען; די מענשליכע שטרעבונגען זיינען געפלויגען הויך, און דאָס בויען פון באַריקאַדען איז דעמאָלט געווען אַ בליהענדע אינדוסטריע. עס איז געווען אַ צייט, ווען פּאַפּירענע קאָנסטיטוציעס און סאָציאַלע סיסטעמען זיינען געמאַכט געוואָ־

רען על רגל אחת, — און דעמאָלט איז דאָס געבאָרן געוואָרן דער סיסטעם פון א געזעלשאַפט אָהן אויטאָריטעט.

די שאַרפסטע קריטיקער פון די טיראַנייען פון שטאַאט זיינען נאַטירליכערווייז געווען די אַם מייסטען אומגעדולדיגע און אַם מייסטען פאַרפאָלגטע רעוואָלוציאָנערן פון דער צייט. דער אידעאַל פון קיין־אויטאָריטעט האָט זיי אינספּירירט נאָך עקשנות'דיגער אַרויסצוטרעטען קעגען די עקזיסטירענדע הערשער; בעת זייער ברענענדיגע ליעבע פאַר דער אונטערדריקטער מענשהייט האָט ניט געקאָנט געפינען קיין צופרידענשטעלונג, ווי נאָר אין דעם העכסטען אויסדרוק פון מענשליכער סאָלידאַריטעט — די עקאָנאָמישע אומבאַזאָרגטקייט פון ברידערליכען קאָמוניזם.

אָבער, בעת עס איז היסטאָריש ריכטיג, אַז די ערשטע אַנאַרכיסטען זיינען קודם כל געווען רעוואָלוציאָנערע קאָמוניסטען, איז נאָך ניט קיין מוז צו דרינגען דערפון, אַז אַנאַרכיזם איז אוממעגליך אָהן דער עקאָנאָמיע פון קאָמוניזם און אָהן דער מעטאָדע פון גוואַלט־רעוואָלוציעס. טעאָרעטיש איז זיכער ניט פאַראַן קיין עצמ'דיגע פאַרבינדונג צווישען די דריי, אַפילו ווען אַ געוויסע צאָהל פּערזאָנען גלויבען יאָ אין דער דריי־אייניגקייט אַלס גאַנצע. מענשען, וואָס גלויבען ניט אין דער נויטווענדיקייט פונ'ם שטאַאט, מעגען יאָ אָדער ניט זיין קיין פּרעדיגער פון רעוואָלוציע און דער פּראָפּאַגאַנדאַ דער טאַט, מעגען יאָ גלויבען אָדער ניט גלויבען אין קאָמוניזם. די פאַרטיידיגונג פון פרייהייט אין געזעלשאַפטליכע באַציהונגען, דער פּרינציפּ פון וואָלונטאַריזם, אָדער דאָס רעכט פון צוריקציהען זיך פון דער געגעבענער געזעלשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע, זעצט־פאָראויס — ווי איך וועל באַלד ערקלערן אויספיהרליכער — בלויז איין פונדאַמענטאַלען עקאָנאָמישען באַדינג, און דאָס איז — גלייכע געלעגענהייט צו פאַרזיכערן זיך מיט עקאָנאָמישער זעלבשטענדיגקייט.

און ווייטער, עס איז א פאַקט, אַז דער ריינער אַמעריקאַנער אַנאַרכיזם, ווי ער איז באַשריבען געוואָרן פון זיין באַגרינדער דזשאָסוא וואָרן (און אויך קרעפטיג אויסגעדריקט פון טהאָראָ), איז אינגאַנצען פריי אי פון קאָמוניזם, אי פון דער רעוואָלוציאָנע־

רער טאַקטיק. דער אַנאַרכיזם פון בענדזשאַמין ר. טאַקער, גע־וועהנליך דער לאָגישסטער און אויסגעהאַלטענסטער, איז שטאַרק געגנעריש צום קאָמוניסטישען סיסטעם און איז אויסערסט פריד־ליך אין זיינע מעטאָדען. אַפילו פּרודאָן, דער פראַנצויז, האָט גע־זוכט איינצופיהרען אַנאַרכיע דורך די פרידליכע מיטלען פון דער פאָלקס־באַנק און דער אַרבייטס־בערזע.

עס איז, אַלזאָ, קלאָר, אַז אידענטיפיצירן אַנאַרכיזם מיט רע־וואָלוציע אָדער מיט קאָמוניזם מיינט האָבען אַ פאַלשען באַגריף פון דער טעאָריע און געהן להיפך צו די פאַקטען פון דער געשיכטע פון אַנאַרכיזם. פונדעסטוועגען הערן מיר עס ווידער און ווידער איבערגע׳חזר׳ט בשוגג פון די סימפּאַטיזירער, וועלכע האָבען גע־מעגט וויסען בעסער, און במזיד פון רעאַקציאָנערען און פּאָליטישע סאָציאַליסטען, וועלכע ווילען ניט וויסען בעסער, ווייל עס דינט זייער צוועק צו דיסקרעדיטירן דעם אַנאַרכיזם פאַר׳ן פאָלק.

אַלס אַ מוסטער פון אַזאַ בייזוויליגער אומוויסענקייט, וואָס איז פאַרשפּרייט וועגען אַנאַרכיזם, וועל איך ציטירן אַ פּאָר פּאַראַ־גראַפען פון אַ בוך, וואָס איז ערשינען מיט עטליכע חדשים צוריק, וועלכער איז שטאַרק געלויבט געוואָרען פון דער סאָציאַליסטישער פּרעסע און איז פון דעם רעדאַקטאָר פון „דהי קאָמרייד״ אָנגערופען געוואָרען „אַ מערקווירדיגער בוך פון אַ מערקווירדיגען מענשען״. אויף זייט 332 פון דער „געשיכטע פון סאָציאַליזם אין די פאַראיי־ניגטע שטאַאַטען״ לעזען מיר ווי פאָלגט:

„ניט אנערקענענדיג דעם אָרגאנישען כאראקטער פון דער מענשליכער געזעלשאַפט, לייקענט דער אנארכיסט אָפּ דעם שטופענווייזען און לאָגישען גאנג פון איהר ענטוויקלונג. די וועלט איז צו אלע צייטען גרייט פאר די ראדיקאלסטע רעוואָלוציעס, און אלץ וואָס עס פאָדערט זיך פאר זייער ערפאָלגרייכער דורכפיהרונג איז א הייפעל ענטשלאָסענע מענשען, וואָס זאָלען זיין גרייט איינצושטעלען זייערע לעבענס פאר דעם וואוילזיין פון דער אונטערדריקטער באפעלקערונג.

„אין איינקלאנג מיט אָט די אנזיכטען, פארווארפען אנארכיסטען די פּאָליטישע טעטיגקייט אלס א נוצלאָזען פורים־שפּיל און לאכן אויס די באמיהונגען פון טרייד־יוניאָנס און סאָציאליסטען צו פארבעסערן די לאגע פון דעם ארבייטער־קלאַס אלס א רעאקציאָנערע טעטיגקייט, וואָס

האַלט צוריק די רעוואָלוציע, פאַרשטיקענדיג די אומצופרידענקייט פון די ארבייטער מיט זייערע היינטיגע באַדינגונגען. זייער ארבייט האָט דעם צוועק צו פאַרזייהען די זאמען פון רעוואָלט צווישען די אָרימע און אָנצופיהרען א *פערזענליכע* מלחמה מיט די, וועמען זיי באַטראַכטען אלס פאַראַנטוואָרטליך פאַר אלע געזעלשאַפטליכע אומגערעכטיגקייטען, די שטאַרקע און מעכטיגע פון אלע פעלקער. זייערע וואַפען זיינען די פראָפאַגאַנדא פון וואָרט און די פראָפאַגאַנדא פון טאַט.״

עס זעהט אויס, אַז דער דאָזיגער „מערקווירדיגער״ מענש האָט קיינמאָל זיך ניט אַריינגעטראַכט עטוואָס טיעפער אין דעם אַנאַרכיזם. כמעט יעדער זאַץ אין אָט די צוויי פּאַראַגראַפען איז א פּשוט'ע פאַרדרעהונג פון פּראַזען, וואָס ער האָט מסתמא אויפגעכאַפּט פון די התלהבות'דיגע רעדעס פון דעם וועטעראַן־רעוואָלוציאָנער, יאָהאַן מאָסט, אַן ערך פופצעהן יאָהר צוריק. אָבער אומגליקליכערווייז ווערט די טעאָריע פון אַנאַרכיזם אַזוי שלעכט פאַרשטאַנען, אַז אַזאַ מישמאַש פון אומזיניגקייטען ווערט אָנגענומען פאַר גוט־געלט אפילו צווישען שריפטשטעלער, שוין ניט צו רעדען פון די פּרומע לעזער, וועלכע ווערן פּשוט אויפגעשוידערט פון די „געפעהרליכע טעאָריעס פון יענע שרעקליכע משוגעים, די אַנאַרכיסטען״.

א צווייטער פאַלשער באַגריף, פון וועלכען איך וויל רעדען, איז א באַגריף, וואָס האָט צו טאָן מיט דעם פונדאַמענטאַלען פּרינציפּ פון אַנאַרכיזם — אינדיווידועלע פרייהייט.

דער אויסדרוק איז זייער פיעל מיסברויכט געוואָרן. אין דעם נאָמען פון פרייהייט פאַרטיידיגט דער זעלבסט־צופרידענער בורזשוא די סאַמע „שקלאַפעריי פון אונזער צייט״; און אין דעם מוח פון זיין זעלבסט־באַשטימטען נאָכפאָלגער, דעם סאָציאַל־דעמאָקראַטישען שטרעבער צו דער פּאָליטישער מאַכט, פּאָרט זיך פרייהייט גאַנץ גוט צונויף מיט דער „קומענדער שקלאַפעריי״. דער אַנאַרכיזם איז פאַרהאַסט, ווייל מען מיינט, אַז ער שטעלט זיך איין פאַר אומגעצוימטער פרייהייט, פאַר פּראָסטער הפקרות, וואָס מאַכט א חורבן פון יעדען געזעלשאַפטליכען לעבען; בעת אַנאַרכיסטען אליין זיינען צעטיילט בנוגע דער דעפיניציע פון

פרייהייט. די פילאָזאָפישע" שול בלייבט צופרידען מיט דער ספּענסערישער פאָרמולע פון „גלייכער פרייהייט", ד. ה., אז יעדער איינער איז פריי צו טאָן ווי איהם געפעלט, בתנאי אויב ער שטערט ניט די אייגענע פרייהייט פון אנדערע. אָבער דאָס פּראָבלעם איז דערמיט ניט געלייזט, עס ווערט בלויז אָפּגעשטופּט אַ טריט ווייטער; ווארים די פאָרמולע ענטהאַלט ניט אין זיך קיין אויסטייטש פון איהר באַשרענקענדען זאַץ, נעמליך: אין וואָס באַשטעהט אַ שטערונג אָדער אַן אַנגריף? אַ חוץ דעם ווערט געמאַכט נאָך אַן איינווענדונג, און זי שיינט צו זיין גאַנץ באַגרינדעט, אַז מיט אַזאַ באַשרענקונג איז עס ניט מעהר דער פּ ר י נ צ י פּ פון פרייהייט, וואָס דינט אַלס וועגווייזער אין אונזער אויפפיהר, נאָר גיכער די ב אַ ש ר ע נ ק ו נ ג פון פרייהייט, וועלכע איז דער זעלבער אַלטער בורזשואַזער באַגריף פון פרייהייט געשיצט דורכ'ן געזעץ.

די וואָס געהערן צו דער „ניט-פילאָזאָפישער" שול פון אַנאַרכיזם, קוקען דעריבער אויף דער דאָזיגער פאָרמולע מיט פאַראַכט. פאַר זיי ענטהאַלט פרייהייט ניט ווייניגער ווי יענעם אידילישען צושטאַנד, אין וועלכען יעדער איינער איז פולשטענדיג פריי ניט נאָר צו טאָן, נאָר צו ג ע נ י ס ע ן אַלצדינג. זיי פאַרלאָזען זיך, גאַנץ ניט-פילאָזאָפיש, אויף דער איינגעבאָרענער גוטסקייט פון דער מענשליכער נאַטור און ענטזאָגען זיך אויפצושטעלען וועלכען עס איז גרעניץ צו פרייהייט. אָט די שטרעבונג פון די קאָמוניסטישע אַנאַרכיסטען צו פולשטענדיגער אידילישער פרייהייט איז עס, וואָס טרייבט דעם גוטהערציגען, נאָר פאַרזיכטיגען, רעפאָרמער זיך אַרויסצודרעהען מיט דער סימפּאַטישער באַמערקונג, אַז אַנאַרכיזם איז זיכער אַ שעהנער אידעאַל, נאָר ליידער, אַזוי אומפּראַקטיש!

אָט אַזוי געפינען מיר, אַז דער אַנאַרכיזם ווערט פון איין זייט פאַרשאָלטען אַלס אַ העלישע טעאָריע פון כאַאָס, און פון דער אַנדער זייט ווערט ער אידעאַליזירט אַלס אַ הימלישער נאָר אוממעגליכער טרוים.

דער אמת איז, אַז די פרייהייט, וואָס דער אַנאַרכיזם פּרעדיגט, איז ניט אַזוי שרעקליך, אַז זי וועט ברענגען כאַאָס, און ניט אַזוי

הימליש, אַז זי זאָל ניט קאָנען פּאַרווירקליכט ווערן. די צרה איז נאָר וואָס מען פאַרשטעהט זי שלעכט. מיר רעדען שטענדיג פון פרייהייט אַזוי ווי דאָס וואָלט געווען אַ פּאָזיטיווע קראַפט, אַזוי־צו־זאָגען אַ וואָפע, וואָס איינצעלנע קאָנען געברויכען צו גוטעס אָדער צו בייזען. מיר הערען אָפט זאָגענדיג: „גיב אַ מענשען פרייהייט און ער וועט זי מיסברויכען, און שעדיגען דעם אַנדערען"; אָדער פאַרקעהרט, „גיט אַ מענשען פרייהייט און ער וועט זיין פריינד־ליך און האָבען איינזעהענייש מיט אַנדערע". אָבער פרייהייט איז ניט אַ זאַך צום געבען. עס איז ניט קיין באַזיץ־רעכט אויף אַ שטיק איינענטום, אָדער אַ „באַפּולמעכטיגונג" צו געהן און טאָן וואָס איינעם געפעלט. בעצם איז פרייהייט ניט מעהר ווי אַ רעלאַציע, און בלויז אַ נעגאַטיווער באַדינג, די אָפּוועזענהייט פון עפּעס, וואָס לאָזט זיך פיהלען גאַנץ פּאָזיטיוו, נעמליך, די א פּ װ ע ז ע נ־ה י י ט פ ו ן ב אַ ש ר ע נ ק ו נ ג.

נאָך מעהר, פרייהייט איז אַ ג ע ז ע ל ש אַ פ ט ל י כ ע פ אַ ר ה ל ט ע נ י ש, ניט קיין אינדיווידועלע באַגאַבונג. אַרויס פון געזעלשאַפט קאָנט איהר אפשר גאָר ניט האָבען קיין באַגריף פון פרייהייט. איהר קאָנט אַבסאָלוט טאָן מיט זיך אַלץ וואָס איהר ווילט, און דאָך זאָל עס גאָרנישט האָבען צו טאָן מיט דער פראַגע פון פרייהייט. אייערע האַנדלונגען באַקומען אַ באַדייטונג אין דעם זין פון פרייהייט, ווען זיי האָבען אַ באַשטימטע שייכות צו די האַנדלונגען פון אַנדערע מענשען, ד. ה. ווען זיי זיינען ג ע ז ע ל־ש אַ פ ט ל י כ ע האַנדלונגען. ווען מיר זאָגען פרייהייט, כאַראַק־טעריזירן מיר בלויז די שייכות, וואָס אונזערע טואונגען האָבען צו דעם וואָס אַנדערע טוען, און מיר דריקען אויס דערביי, אַז דאָס וואָס מיר טוען, האַלט ניט צוריק אָדער שטערט ניט די טעטיגקייט פון אימיצען אַנדערש. האָבען פרייהייט, אין די באַציהונגען פון מענש צו מענש, מיינט לחלוטין ניט צו זיין באַשאַנקען מיט דער מאַכט יענעם עפּעס אָפּצוטאָן; עס מיינט געניסען די מזל־ברכה פון דעם נעגאַטיווען צושטאַנד, וואָס יענער וועט מיר עפּעס ניט אָפּטאָן.

מיר הערן מענשען זאָגען: „עס איז אַלץ גאַנץ גוט צו רעדען

פון פולקאמענער פרייהייט פאר דער צוקונפט, ווען די אלטרו־איסטישע געפיהלען וועלען זיין א סך מעהר ענטוויקעלט איידער די עגאאיסטישע געפיהלען, און די זארג פון מענשען וועט הויפט־זעכליך באשטעהן, ווי ספענסער מאלט עס אויס, אין העלפען אנ־דערע. אבער מיט דער היינטיגער נאטור פון מענשען, און די קאמ־פליצירטע פארהעלטענישען פון קעגענגעזעצטע אינטערעסען, מוז דער לייטענדער פרינציפ פון געזעלשאפטליכער ארגאניזאציע גי־כער זיין באשרענקונג איידער פרייהייט".

דער טעות שטעקט דא וויידער אין דעם פאלשען באגריף פון פרייהייט. פרייהייט איז ניט קיין אפפער, וואס איינער ברענגט לטובה פון א צווייטען. עס וואקסט ניט ארויס פון דעם אלטרו־איסטישען געפיהל פון געבען הילף, פון זיין ניצליך. עס איז ניט קיין געבאט פון „טו צו אנדערע א. אז. וו."; עס איז ניט מעהר ווי דער עגאאיסטישער רוף: נעהם אוועק די הענט! לאז מיך צו־רוה!

די דעפיניציע פון אינדיווידועלער פרייהייט איז ניט, יעדער איינער קאן טאן ווי איהם געפעלט, מיט דעם שטילען אדער אויס־דריקליכען באדינג פון ניט שעדיגען דערביי א. אז. וו., ווי נאר: יעדע־רער מעג זיך צוריקהאלטען פון טאן זאכען, וועלכע איהם געפעלען ניט, אהן קיין שום צוגעטשעפעטען שטילען אדער אויסדריקליכען באדינג.

אויב אינדיווידועלע פרייהייט קאן ניט געהן צוזאמען מיט געזעלשאפטליכער ארגאניזאציע, — אלץ ערגער איז עס פאר דער געזעלשאפטליכער ארגאניזאציע.

לאזט געמאך דעם אינדיווידום. צווינגט איהם ניט צו טאן זאכען, וואס ער וויל ניט, און איהר וועט ניט האבען קיין אורזאך איהם צו שטערן פון טאן זאכען, וואס ער וויל יא טאן.

דער ציעל פון געזעלשאפט, טעלעלאגיש גערעדט, איז די ענט־וויקלונג פון דעם איינצעלנעם, און ניט אומגעקעהרט. די סאציאלע ארגאניזאציע איז נאר אויף אזויפיעל וויכטיג, אויף וויפיעל עס דינט די צוועקען פון די איינצעלנע: וואס פולשטענדיגער עס איז

זיין פּערזענליכע פרייהייט, אָלץ בעסער דינט די סאָציאַלע אָרגאַ־
ניזאציע זיין צוועק.

אַנאַרכיזם איז די פאַרניינונג פון געצוואונגענער אָרגאַניזאציע,גאַנץ זיכער ניט פון יעדער אָרגאַניזאציע. ער לייקענט ניט אָפּ דעם אָרגאַנישען כאַראַקטער פון געזעלשאַפט, און זיכער ניט דעם שטופּענווייזען גאַנג פון איהר ענטוויקלונג. אָבער צו אָנערקענען אַן אָרגאַנישען כאַראַקטער אין געזעלשאַפט מיינט דאָך ניט, אַז זי איז אַן אָרגאַניזם אין דעם פּראָסטען זין פון דעם וואָרט, וואו אַלע אָרגאַנען, וואָס שטעלען איהם צונויף, פאָלגען שקלאַפיש אוים דעם ווילען פון דער צענטראַלער אויטאָ־ריטעט, דעם העכסטען סענסאָריום (עמפּפינדונגס־טייל פון גע־הירן). די פּאָליטישע אָרגאַניזאציע פון געזעלשאַפט איז א גאַנץ אַנדער באַגריף איידער די ביאָלאָגישע אָרגאַניזאציע. די געזעל־שאַפט איז אַן אָרגאַניזאציע אָהן ספּעציעלע אָרגאַנען; עס איז אָרגאַניזירט בלויז א דאַנק דעם פאַקט, וואָס די איינצעלנע שטע־הען אין געגענזייטיגע באַציהונגען איינע צו די אַנדערע. וואָס איז דער כאַראַקטער פון די דאָזיגע געגענזייטיגע באַציהונגען — דאָס איז אינאַנצען א פּאָליטישע פראַגע. וואָס איז געוועזען דער גאַנג פון זייער ענטוויקלונג און וואָס זאָל זיין, דער כאַראַקטער פון די דאָזיגע געגענזייטיגע באַציהונגען? דאָס איז א פראַגע פון אידעאַל. דער אַנאַרכיזם לערנט, אז עס דאַרף זיין א פרייהייטלי־כער; אז די געגענזייטיגע באַציהונגען, ד. ה. די געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאציע דאַרף זיין א פרייווילליגע און ניט קיין געצוואונגענע.

דער איינצעלנער איז מיט גאָרנישט ניט פאַרפּליכטעט צו וועלכער עס איז פּערזאָן אָדער גרופּע פון פּערזאָנען. ער דאַרף זיין פריי, פולשטענדיג פריי, מיטצואַרבייטען מיט זיינע חברים, פאַר וועלכען עס איז צוועק, אויב איהם געפעלט, אָדער צו שטעהן אַליין און ניט באַטייליגען זיך אין דער אַרבייט און אין די נוצען פון אַזא געזעלשאַפטליכער אונטערנעהמונג. דער פּרינציפּ פון אינדיווידועלער פרייהייט איז דאָס רעכט פון אָפּטיילען זיך, דאָס רעכט פון צוריקציהען זיך פון דער באַשטעהענדער פּאָליטישער

אָרגאַניזאַציע, דאָס רעכט ניט צו טאָן זאַכען, וואָס ער וויל ניט טאָן, דאָס רעכט ניט איינצושטימען מיט די באַשלוסען פון דער מאַיאָריטעט; מיט איין וואָרט, דאָס רעכט אויף דעם אַבסאָלוטען באַזיץ פון דער אייגענער פּערזענליכקייט.

די אידעע פון אַרכיזם, פון שטאַאַט אין אַלע זיינע געשטאַלטען און פאָרמען, איז באַזירט אויף דער טעאָריע, אַז איין טייל פון דער געזעלשאַפט — אַ מינאָריטעט אין דער אָליגאַרכישער פאָרם פון שטאַאַט, אַ מאַיאָריטעט אין דער דעמאָקראַטישער—האָט דאָס רעכט צו צווינגען די איבעריגע צו פאָלגען איהרע באַפעהלען. יעדע פאָרם פון שטאַאַטליכער אָרגאַניזאַציע לייקענט פּרינציפּיעל אָפּ דאָס רעכט פון איהרע באַשטעהנדע מיטגלידער זיך צוריקצוציהען, איינציגווייז אָדער ברבים, פון דער דאָזיגער אָרגאַניזאַציע. קיין שטאַאַט וועט ניט דולדען, אין זיין יורisדיקציע, קיין אַנדער אָרגאַניזאַציע, וואָס איז ניט אָפּהענגיג פון זיין אויטאָריטעט. פאַר דעם אָנהענגער פון רעגירונג איז קיין זאַך ניט אַזוי מורא'דיג שלעכט, ווי „אַ שטאַאַט אין אַ שטאַאַט“. דער אַנאַרכיזם ערקלערט זיך שולדיג אין האַלטען דעם שטאַנדפּונקט, וואָס איז פּונקט אַנטקעגענגעזעצט דעם שטאַנדפּונקט פון דעם צוואַנגשטאַאַט. ער פאַרטיידיגט דעם פּערזענליכען אויסוואָהל אַנשטאַט דער מאַיאָריטעט הערשאַפט, די פרייהייט ניט צו טאָן וואָס די אויטאָריטעט באַפעהלט; מיט איין וואָרט: פרייוויליגע אַנשטאַט געצוואונגענע אָרגאַניזאַציע.

דאָס אַלץ איז אַנאַרכיזם — אָבער מעהר גאָרנישט. און דאָס ברענגט אונז צו דער באַטראַכטונג פון נאָך אַ פאַלשען באַגריף פון אַנאַרכיזם.

מען נעהמט שטענדיג אָן, אַז דער אַנאַרכיזם זעצט־פאָראויס אַ געוויסען ספּעציעלען עקאָנאָמישען סיסטעם, וואָס זאָל געהן האַנט אין האַנט מיט איהם; אַז אָהן אַזאַ ספּעציעלען עקאָנאָמישען באַדינג איז אַנאַרכיזם אוממעגליך, אָדער לוינט זיך ניט. איך רעד דאָ ניט קעגען אַנאַרכיסטען, וואָס ציהען־פאַר קאָמוניזם, אָדער פּריוואַט־אייגענטום, אָדער וועלכען עס איז אַנדערן סיסטעם,

אַלס אַ ווינשענסווערטען עקאָנאָמישען באַדינג אַ ז א ו ן פ אַ ר ז י ך; איך רעד בלויז קעגען דער אָנשויאונג, וואָס זעהט אין איינעם אָדער אין דעם אַנדערן פון די עקאָנאָמישע סיסטעמען אַן א ו מ פ אַ ר מ י י ד ל י כ ע ן ב אַ ד י נ ג פאַר דעם ריכ־טיגען אָנגאַנג פון דער אַנאַרכיסטישער אָרגאַניזאַציע; וואָס לייקענט אָפּ די מ ע ג ל י כ ק י י ט פון אַנאַרכיזם אָהן דעם צווייטען ערגענצענדען „איזם“. אין דער הינזיכט זיינען אי די קאָמוניסטען, אי די אַזוי־גערופענע אינדיווידואַליסטען גלייכע שולדיגע. דער אַרגומענט פון די קאָמוניסטען איז, ערשטענס, אַז דער מענש קאָן ניט זיין פולשטענדיג פריי, כל זמן ער איז ניט פריי צו געניסען אַלץ וואָס ער דאַרף פון די זאַכען וואָס זיינען דאָ אויף דער וועלט, אומגעאַכט אויף זיין חלק אין דער פּראָדוק־ציע. און, צווייטענס, אַז דאָס אויסגלייכען פון פאַרמעגען איז אַן אַבסאָלוטע נויטווענדיגקייט פאַר דער פאַרזיכערונג פון דער אינסטיטוציע פון פרייהייט.

די טענה פון די אינדיווידואַליסטען, אויפהאַלטענדיג פּרי־וואַט־אייגענטום, איז, אַז קאָמוניזם איז בעצם אַן עקספּלואַטי־רונג פון דעם שטאַרקען פאַר דעם שוואַכען, וואָס, ערשטענס, געהט עס קעגען דעם פּראָגרעס פון דער ראַסע; און, צווייטענס, פאַר־שמעלערט עס די פרייהייט פון דעם שטאַרקערן צו גונסטען פון דעם שוואַכערן.

אויף די טענות פון די קאָמוניסטען וואָלט איך געענטפערט: גאַנץ זיכער קאָן מען ניט זיין פולשטענדיג פריי אויף דער וועלט, וואָרים אפילו אין קאָמוניזם קאָנט איהר ניט זיין פריי פון אַלע דאגות און זאָרג. איהר קאָנט ניט זיין פריי פון קראַנקהייטען און פון אומפאַרמיידליכען טויט, און פון די אומצעהלבאַרע איבלען און צרות וואָס דער מענשליכער קערפּער און גייסט האָבען אויס־צושטעהן. נאָכמעהר, עס איז גאַר אַ גרויסער ספק, צי אפילו אַ קאָמוניסט האָט אַ „פרייען ווילען“.

געוויס, איך לייקען ניט, אַז עס וואָלט גאַנץ גוט געווען צו האָבען אַט די אַלע זאָרטען פרייהייט; איך לייקען אָבער יאָ גאַנץ פּאָ זיטיוו, אַז מיר קאָנען ניט האָבען קיין אַ נ אַ ר כ י ס ט י ש ע

פרייהייט אהן זיי. געדענקט, אז די פרייהייט, וואס דער אנארכיזם באשטרעבט, איז די פרייהייט ניט צו טאן געזעלשאפטליך דאס, וואס איינער וויל ניט טאן; ניט צו זיין געצוואונגען פון שטאט, אדער פון וועלכער עס איז ארגאניזאציע צו באטייליגען זיך אין אונטערנעהמונגען, וואס דער מענש האט אליין זיך ניט אויסגעקליבען. דאס איז אנארכיסטישע פרייהייט, און דאס איז אלץ צו וואס דער אנארכיזם שטרעבט; דאס איבריגע איז א פראגע פון געלעגענהייט און פרייוויליגער איינשטימונג.

אלץ וואס א מענש האט נויטיג, כדי ווירקליך אויפצוהאלטען זיין פרייהייט און ניט אונטערווארפען זיך צו אויטאריטעט, איז, א חוץ א געזונטען פארשטאנד, ע ק א נ א מ י ש ע א ו מ א פ ה ע נ ג י ג ק י י ט. און דאס איז מעגליך, ווען יעדער האט א גלייכע געלעגענהייט אויסצונוצען די ערד און די פרייע מתנות פון דער נאטור. איז דאס פאראנען, קאן דער מענש דורך געגענזייטיגער איינשטימונג אין אן אמת־פרייוויליגער ארגאניזאציע, לעבען פריי און גליקליך אויף אימער און אייביג.

ניט די גלייכהייט פון פארמעגען, נאר די גלייכהייט פון געלעגענהייט, אין צו־גאב צו פרייהייט, וועט ברענגען ברידערליכקייט. ווארים דער שטארקערער און מעהר אויסגערעכענטער וועט קיינמאל ניט האבען די מעגליכקייט צו אונטערדריקען דעם שוואכערן און וועניגער אויסגערעכענטען, — אויב אפילו די שוואכע און אומבאהאלפענע קאנען זיין שטארק גענוג און ערפינדעריש גענוג, דורך גלייכער געלעגענהייט, צו באשטעהן זייער אייגען שטעדטעל און זיין פריי.

פון דער אנדער זייט, איז ניטא קיין גרונט פאר דעם אינדיווידואליסט מורא צו האבען פאר א קאמוניזם, וואס איז פרייוויליג ארגאניזירט אויף געגענזייטיגער צושטימונג. עס קאן ניט זיין קיין עקספלואטאציע אונטער געגענזייטיגקייט (מוטואליזם). איהר קאנט קיינמאל ניט עקספלואטירן א מענשען, וואס איז ניט געצוואונגען אנצונעהמען אייערע באדינגונגען; און קיין אנארכיסט האט קיינמאל ניט פארגעשלאגען ארויפצוצווינגען קאמוניזם

אויף אימיצען. וואָס איז שייך דעם פּראָגרעס פון דער ראַסע — נו, געווינט אין דער לעצטער צייט אַלץ מעהר באָדען גראָד דער געדאַנק, אז דער פּראָגרעס ווערט גאָר שטאַרקער, ניט שוואַכער, דורך געגענזייטיגער הילף, און מיר מעגען מיט א ריינעם געוויסען איהם לאָזען צורוה.

נאָך מעהר, דאָס איינשטעלען זיך דורכאויס פאַר איין ספּע־ציעלען עקאָנאָמישען סיסטעם איז אליין א טרויעריגע מיספאַר־שטענדניש וועגען דעם עצם כאַראַקטער פון סאָציאַלען פּראָ־גרעס. אַלץ אין דער וועלט געהט אין דער ליניע פון קלענסטען ווידערשטאַנד, און וועט געהן אין דער צוקונפט, פּונקט אַזוי אומ־פאַרמיידליך ווי עס איז געגאַנגען ביז איצט; אָבער ווער קאָן פאַר־שרייבען די ליניע, אין וועלכער די פאַרשיידענאַרטיגע מענשליכע נויטען וועלען זיך באַוועגען, כדי צו קריגען זייער צופרידענשטע־לונג?

עס וועט זיין גענוג פּלאַץ אי פאַר דעם קאָמוניזם, אי פאַר דעם אינדיווידואַליזם; זאָלען מיר נאָר האָבען אַנאַרכיזם.

פּאָלעמישעס

אנאַרכיזם, ווי אַן אַנאַרכיסט פאַרשטעהט אים. *

אנאַרכיזם איז די טעאָריע פון אַ נייער געזעלשאַפטליכער אָרדענונג, וואָס וועט זיין געבויט אויפ'ן פּרינציפּ פון פ ר י י־וויליגער באַטייליגונג, אָדער סתּם געזאָגט — פרייהייט. דער נאָמען אַנאַרכיזם גופא האָט ניט און קאָן ניט האָבען קיין אַנדער באַדייטונג, און איז קיינמאָל ניט געברויכט געוואָרן אין קיין אַנדער זין, ווי פּרודאָן האָט איהם געברויכט צום ערשטען מאָל. די נאַרישקייטען און פאַרלוימדונגען, וואָס קאַפּיטאַ־ליסטען און אַנדערע טשעפּען־אַן אַן איהם, קלעפּען זיך נאָר צום וואָרט אַנאַרכיע, וואָס איז לאַנג געברויכט געוואָרן אין דעם זין פון אומאָרדענונג, און ווערט איצט געברויכט אויך אין דעם זין פון אָהן־הערשאַפט.

סיי עטימאָלאָגיש און סיי היסטאָריש מיינט אַנאַרכיזם — די טעאָריע, און אַנאַרכיע (אין אונזער זין) — דער צושטאַנד פון אַ געזעלשאַפט געבויט אויף פרייהייט.

אָבער זאָגען סתם פרייהייט מיינט נאָך ניט קיין זאַך באַ־שטימט. יעדער צופרידענער בירגער טענה'ט, אַז היינטיגע גע־זעלשאַפט איז געבויט אויף פרייהייט. און יעדער סאָציאַלדעמאָ־קראַט איז אש להבה אויף ספּענסער'ן, וועלכער זאָגט, אַז אין דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע וועט הערשען שקלאַפעריי. ס'טייטש פריי־הייט! ווער וויל דאָס ניט אַזא טייערן פערל אין האַלזבאַנד פון זיין צוקונפטס־אידעאַל? הגם אַפילו קאַוטסקי אַליין זאָגט *), אַז „סאָציאַליסטישע פּראָדוקציע קאָן ניט געהן האַנט אין האַנט מיט

---

* די „צוקונפט", מערץ, 1903.

* „דער באַזיס פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע".

פרייהייט פון ארבייט, דאָס הייסט מיט דעם ארבייטער׳ס פרייהייט צו שאַפען ווען און ווי ער וויל... אין אַ סאָציאַליסטישער געזעל־שאַפט״, זאָגט ער, „וועלען אַלע מיטלען פון דער פּראָדוקציע זיין קאָנצענטרירט אין די הענט פון שטאַאט, דעם איינציגען ארבייטס־געבער, און קיינער וועט ניט האָבען קיין ברירה. היינטיגען טאָג גע־ניסט דער ארבייטער מעהר פרייהייט ווי ער וועט האָבען אין אַ סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט״. הגם ער זאָגט דאָס, און ער ווייסט וואָס ער זאָגט, וועט אייך יעדער סאָציאַלדעמאָקראַט אויסקראַצען די אויגען אויב איהר וועט איהם זאָגען, אַז אין דער סאָציאַלדע־מאָקראַטיע וועט ניט זיין קיין פרייהייט.

איז דאָך די קשיא: היינט וואָס וויל דער אַנאַרכיזם? וואָס פאַר אַ נייעס גיט ער אונז, וואָס די גדולי הדור פון דער „איינציגער אמת׳ער ארבייטער פּאַרטיי״ האָבען שוין לאַנג ניט דערקלערט אָפען פאַר דער גאַנצער וועלט?

קודם אָבער, איידער מיר קומען צו אַנאַליזירן די באַדייטונג פון פרייהייט און די אַנאַרכיסטישע טעאָריע, וויל איך אויף אַ ווײַלע זיך אָפּשטעלען אויף די פּאַראורטיילען וואָס הערשען וועגען דעם.

רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדאַ און אַנאַרכיזם

פון דעם גרעסטען ביז דעם קלענסטען כמעט צווישען די סאָ־ציאַלדעמאָקראַטען ווערט דער אַנאַרכיזם אַנגעקלאָגט פאַר זיין שטע־לונג בנוגע דער רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדאַ. בעבעל אין זיין לעצטער רעדע אין רייכסטאַג האָט גענומען נאָכאַמאָל די געלע־גענהייט צו פאַר׳מסר׳ן די אַנאַרכיסטען אַלס היצקעפּיגע רעוואָלו־ציאָנערן, וועלכע אַטאַקירן די פּערזאָנען פון הערשער, בעת זיין פּאַרטיי האַלט יעדען הערשער פאַר פּערזענליך אומשולדיג. דאָגע־גען, דער שרייבער איבער אַנאַרכיזם אין „צוקונפט״ פון לעצטען מאָנאַט, קלאָגט אָן דעם אַנאַרכיזם, אַז „ער איז אַוועק ווייט־ווייט צוריק; ער האָט, נעמליך, אייגנאַנצען פּאַרלאָזען יענעם באָדען פון רעוואָלוציאָנערן קאַמף, וואו דער אַנאַרכיזם פון אַמאָל, ווי אומפּראַקטיש ער איז אויך ניט געווען, האָט דאָך אַמווּעניג־

סטענס געקאָנט פאַרבלייבען טריי צו זיך זעלבסט און זיין פּי־לאָזאָפיע".

דער אַנאַרכיזם, ווי עס איז צו זעהן פון אַט דעם ווידערשפּרוך, ווערט באַשולדיגט אַי פאַרוואָס ער שטעהט יאָ אויף דעם באָדען פון רעוואָלוציאָנערן קאַמף, אַי פאַרוואָס ער שטעהט ניט אויף דעם דאָזיגען באָדען. הצד השוה שבהם איז, אַז זיי האָבעןביידע אַ טעות, מיינענדיג, אַז די רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדאַ האָט אין עצם אַ פאַרבינדונג מיט דער טעאָריע פון אַנאַרכיזם. אָבער ניט די לאָגיק פון דער אידעע און ניט דער היסטאָרישער פאַקט גיט אירגענד וועלכען גרונט פאַר אַט דער מיינונג. פון אַלע לעהרער פון אַנאַרכיזם זיינען נאָר צוויי — באַקונין און קראָפּאָטקין — פאַר רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדאַ; אַלע איבעריגע — גאָדווין, שטירנער, פּרודאָן, טאָלסטאָי און טאַקער — זיינען קעגען רעוואָ־לוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדאַ, הגם זיי שטימען אַלע איין אין גרונט־פּרינציפּ פון אַנאַרכיזם. די וואָס פאַרשטעהען דעם אַנאַרכיזם ווייסען, אַז די רעוואָלוציאָנערע טעטיגקייט איז בלויז אַ מ ע ט אָ ד ע ווי צו פאַרווירקליכען די אידעע, אָבער איז ניט אַ טייל פון דער אידעע גופא.

עס איז געווען אַ צייט, ווען די רעוואָלוציאָנער־געזאָנענע אַר־בייטער פון דעם „אינטערנאַציאָנאַל" האָבען ניט געקאָנט איינ־שטימען מיט די פּאָליטישע טעטיגקייטען פון מארקס און זיין פּאַרטיי און זיינען צוגעשטאַנען צו באַקונין דעם רעוואָלוציאָנער. אין זייער גאַנצען דענקען וועגען דער געזעלשאַפט בכלל און פּאָ־ליטישער עקאָנאָמיע בפרט זיינען זיי געווען אַלגעמיין סאָציאָ־ליסטיש אָדער קאָמוניסטיש, נאָר זיי האָבען פאַרוואָרפען די פּאָ־ליטישע אַקציאָן און דעם אויטאָריטערן שטאַאַט און האָבען זיך גערופען אַנאַרכיסטען.

אין דער אידישער באַוועגונג דאָ אין לאַנד, ווי איך געדענק זי מיט אַ יאָהר פופצעהן צוריק, איידער די אידישע סאָציאַלדע־מאָקראַטיע איז געבאָרן געוואָרן, זיינען די באַוועגער געווען סאָ־ציאַל־רעוואָלוציאָנערן אויפ'ן ערשטען פּלאַן, און נאָר איניגע האָ־בען זיך גערופען אַנאַרכיסטען ספּעציעל. אַזוי פאַרווירט זיינען דאַן

געוועז די אידעען איבער סאָציאַליזם און אַנאַרכיזם, און אַזוי־פיעל איז דער רעוואָלוציאָנערער טייל געשטאַנען אין פאָדער־גרונט, אַז ביז היינטיגען טאָג זיינען נאָך געבליבען אַזעלכע ווי טשערקעסאָוו, וועלכע פאָרמולירן זייער גדאַנק אין די ווערטער: קאָמוניזם און רעוואָלוציע — איז אַנאַרכיזם.

זינט דאַן אָבער זיינען די גדאַנקען פיעל קלערער געוואָרן; פון סאָציאַליסטען זיינען געוואָרן סאָציאַלדעמאָקראַטען, און פון קאָמוניסטען־רעוואָלוציאָנערן זיינען געוואָרן אַנאַרכיסטען. יעדער לאַגער האָט געשאַפען נייע אַנשויאונגען און טיפערע קריטיקען, און זייערע וועגען זיינען געוואָרן כרחוק מזרח ממערב. די ריפ־וואַן־ווינקעלס, וואָס שיסען איצט מיט פאַר־צוועלף־יעהריגע האַר־מאַטען, קאָנען פארניכטען בלויז פאַנטאָמס, וועלכע האָבען שוין לאַנג אויסגעהויכט דעם גייסט און האָבען געמאַכט פּלאַץ פאַר אַנ־דערע און קליגערע פאַר זיי.

אינדיווידועלע פרייהייט

דער איינציגער פונדאַמענטאַלער פרינציפּ פון אַנאַרכיזם איז די פרייהייט פון דעם איינצעלנעם אין דער געזעלשאַפט. ער איז ניט קיין דריי־איינינגקייט, אַזוי ווי ער איז ניט קיין דרייצעהן־איי־ניגקייט. ער איז ניט נאָר קעגען געזעצען, שטאַאט און אויטאָרי־טעט, נאָר ער איז קעגען יעדען פּלאַן און יעדער איינריכטונג, וועלכע פאָדערט, אַז איטיצער זאָל זיך מ ו ז ע ן פיהרען לויט דעם באַשלוס פון אַנדערע מענשען. ער איז קעגען דעם גאַנצען סאָציאַלדעמאָקראַטישען געזעלשאַפטס־פּלאַן, ווייל נאָך דעם פּלאַן נאָך קאָן דער איינצעלנער ארבייטער ניט געניסען אפילו אַזוי־פיעל פרייהייט וויפיעל ער האָט איצט. דאָס איז דער פ ר י נ צ י פּ פון אַנאַרכיזם; זיין טעאָריע ערקלערט די מעגליכקייט דעם דאָ־זיגען פרינציפּ צו פאַרווירקליכען; און זיין אַנשויאונג גיט דעם פילאָזאָפישען בליק איבער דעם גאַנג פון פראָגרעס און ענטוויק־לונג, וועלכע פיהרן צום אידעאַל פון אַ פרייער געזעלשאַפט.

אַבער קודם וועט יעדערער פרעגען: וואָס איז אינדיווידועלע פרייהייט? מיינט עס, אַז יעדער איינער איז פריי אָפּצונעהמען ביי דעם אַנדערן וואָס ער וויל? ניין, ליעבער פריינד, דאָס מיינט עס בשום אופן נים. דאָס איז טיראַניי, אויטאָקראַטיע, די פאַר־לייקענונג, דער היפך פון פרייהייט. פרייהייט מיינט נאָר — דאָס רעכט צו טאָן מ י ט ז י ך ז ע ל ב ס ט וואָס איינער וויל, — פרייהייט איבער זיך און נים איבער קיינעם.

נו, פרעגט ווידער איינער, דאָס איז אַלץ רעכט ווען אַ מענש לעבט איינער אַליין אויף אַן אינזעל, קאָן ער טאָן מיט זיך וואָס ער וויל; ווי איז אָבער אין אַ געזעלשאַפט, צווישען נאָך מענשען, וואו יעדע זאַך וואָס ער טוט באַריהרט אַנדערע מענשען און קומט אָפּטמאָל אין קאָנפליקט מיט זייערע אינטערעסען? ניין, דאָס איז אויך קיין קשיה נים. אַ מענש איינער אַליין אויף אַן אינזעל האָט גאָרנישט קיין פרייהייט; ער קאָן אפילו דעם ב אַ ג ר י ף פון פרייהייט נים האָבען ווען ער איז איינער אַליין. דער באַגריף קומט ערשט דורך די פאַרהעלטעניסען פון אַ געזעלשאַפט; ערשט דאַן, ווען זיינע טאַטען באַריהרען אַנדערע מענשען, קאָן ער האָבען די פרייהייט צו טאָן מיט זיך ווי ע ר וויל, אָדער ווי ז י י ווילען.

עס פאַרשטעהט זיך, אַז איך גיב דאָ נים קיין דאָגמעס וועגען פרייהייט; איך לעג דאָ נים אַוועק קיין הלכה למשה מסיני. איך זאָג נאָר דאָס, וואָס עס פאָלגט פון דער לאָגיק פון דער זאַך אַליין, ווי יעדער מענש מיט אַ גלייכען פאַרשטאַנד קאָן עס פאַר זיך אויס־דענקען. עס זיינען דאָ מענשען, וואָס הערן נים וואָס זיי רעדען, וועלכע צע'טענה'ן זיך אָפּטמאָל: ס'טייטש! ווי אַזוי בין איך פריי, אַז איך האָב נים אַלץ וואָס איך וויל? דער ענטפער אויף דעם איז: פרייהייט האָט גאָרנישט צו טאָן מיט האָבען. איך בין פריי, ווען קיינער שטערט מיך נים צו שאַפען דאָס וואָס איך וויל האָבען. אויב מיר ווילט זיך דאָס טעלערל פון הימעל, אָדער מיר ווילט זיך, למשל, בויען אַזאַ בריק, וואָס קיינעם פאַלט גאָר נים איין, דאַרף איך זיין משוגע אַ מיינען אַז איך בין נים פריי, וויל איך קאָן עס נים באַהויפּטען. דאָס יאָ, איך בין פריי נים

מיטצוהעלפען בויען א משונה'דיגע בריק, ווען איך וויל ניט, און די גאַנצע געזעלשאַפט האָט קיין רעכט ניט מיך צו צווינגען דערצו.

הייסט דאָס אַבסאָלוט פריי? ניין, עס איז ניטאָ אויף דער וועלט קיין אַבסאָלוטע פרייהייט! מיר רופען עס פּ ו ל־ ש ט ע נ ד י ג ע פרייהייט, פולשטענדיג אונטער די געגעבענע באַציהונגען; אָדער פולקאָמע פרייהייט, ד. ה. פולקאָם אונטער די געגעבענע אומשטענדען. ווען אונטער אַלע אומשטענדען און אין יעדער געגעבענער באַציהונג קאָן דער איינצעלנער פרייוויליג יאָ נעהמען אַנטייל אָדער ניט נעהמען אַנטייל אין געזעלשאַפטליכע אַנגעלעגענהייטען, דאַן איז דער איינצעלנער פולקאָם פריי, און די געזעלשאַפט, וואָס איז געבויט אויף דעם באַזיס, איז אַ פרייע גע־ זעלשאַפט.

אהא! — צעוווערטעלט זיך דאָ אַ גוטהאַרציגער קריטיקער: אַ שעהנער אידעאַל, כ'לעבען! זעהר שעהן און גוט פאַר מלאכים; אָבער ווי איז דאָס מעגליך צווישען בשר־ודם'ס, אין אַ געזעלשאַפט אויף דער וועלט, וואו יעדערער האָט אַנדערע מיינונגען? א. אז. וו. איך מיין אָבער גראָד פאַרקעהרט: מלאכים, אויב זיי האָבען ניט קיין מיינונגספאַרשיידענקייטען צווישען זיך, קאָנען לעבען און מיינען, אַז זיי זיינען פריי, אפילו אין אַ סאָציאַלדעמאָקראַטישער גע־ זעלשאַפט אויך; מענשען אָבער, גראָד דערפאַר וויל זיי האָבען פאַרשיידענע מיינונגען, קאָנען צופרידען זיין נאָר אין אַ געזעל־ שאַפט, וואו יעדער איינער קאָן האַנדלען לויט זיין אייגענער מיי־ נונג נאָך.

די אייבּיגע שרעק פון די דאָזיגע קריטיקער איז, אַז געוועהנ־ ליכע מענשען וועלען חס־וחלילה מיסברויכען זייער פרייהייט. זיי האָבען מורא, אַז געבען מענשען פרייהייט איז גראָד ווי דערלאַנ־ גען זיי אַ בולאַווע אין די הענט צו ברעכען איינע די אַנדערע די קעפּ דערמיט. דער טעות שטעקט אין דעם, וואָס זיי מיסברויכען גלייך די מיינונג פון פרייהייט. זיי רעדען פון דעם, אזוי ווי פריי־ הייט וואָלט געמיינט ק אַ ר ט־ב ל אַ נ ש צו שניידען ווי אין קרויט; אזוי ווי דאָס וואָלט געמיינט צו געבען אַ וואַפען אין די הענט פון ישמעאל, וואָס ידו בכל ויד כל בו. אָבער, אין גרונט

גענומען, איז פרייהייט אין ריכטיגען זין דורכאויס ניט קיין פּאָזיטיווע מאַכט. עס איז פיעל מעהר אַ נעגאַטיווער רעכט נ י ט צו טאָן וואָס איינער וויל ניט. אין אַ פרייער געזעלשאַפט האָט יעדער איינער די פרייהייט צו ענטזאַגען זיך מיטצוהעלפען אין דאָס, וואָס ער וויל ניט עס זאָל געטאָן ווערן.

אין היינטיגער געזעלשאַפט, ווי אויך אין אַ צוקינפטיגער סאָ־ציאַלדעמאָקראַטישער געזעלשאַפט, מוז איך מיטהעלפען בויען אַ בריק, אָדער פלאַסטערן אַ גאַס מיט שטיינער, ווען איך וויל בעסער אַספּאַלט, אָדער בויען אַ שול וואָס זעהט אויס ווי אַ קאַזאַרמע — צי איך וויל צי איך וויל ניט. אין אַן אַנאַרכיסטישער געזעלשאַפט בין איך פריי ניט מיטצוהעלפען, אויב איך וויל ניט. איך האָב ניט קיין פרייהייט צו שטערן יענע, וואָס ווילען עס יאָ, און עס מעג מיר אפילו וועה טאָן דאָס הארץ צו קוקען אויף יענער שול ווי אַ קאַזאַרמע: איך קאָן קיינעם ניט צווינגען צו טאָן ווי איך וויל, און קיינער קאָן מיך ניט צווינגען צו טאָן ווי ער וויל. דאָס איז וואָס דער אַנאַרכיסט מיינט מיט דעם רעכט „אוועקצוגעהן" ווען ער שטימט ניט איין —ניט ווי דער שרייבער אין „צוקונפט" האָט זיך צעווערטעלט, אַ שטייגער, אוועקצוגעהן פון האָצעפּלאָץ קיין ארץ־ישראל אָדער אַרגענטינע.

דאָס רעכט פון דער געזעלשאַפט איבער די איינצעלנע

לאָמיר אָננעהמען, ווי יענער שרייבער זאָגט, אַז „רעכט — איז אַ פוסט פלעשעל", און מיר ווילען זיך ניט אָפּעסען דאָס הארץ איבער דער פראַגע, צי הונדערט מענשען האָבען אַ גרעסערן רעכט איידער ניין־און־ניינציג מענשען, צי ניין. מיר ווילען די זאַך באַ־טראַכטען בלויז ווי אַ פראַגע פון פּראַקטישען האַנדלען (עקספּי־דיענסי). די פראַגע, אַלזאָ, איז — וואָס זאָל אַ געזעלשאַפט אָדער אַ געמיינדע טאָן, ווען עס האַנדעלט זיך דורכצופיהרן אַ נויטיגען פּראָיעקט, ווי למשל, בויען אַ בריק? מיר נעהמען אָן, אַז אייניגע זיינען געגען דעם פּלאַן און אַנדערע זיינען פאַר — ווי זאָל מען באַשליסען? מען ווייסט, אַז קהל איז קיין גזלן ניט; אַז ווען מענשען האָבען ניט קיין אינטערעס פון איינגעננוצען זיינען זיי גוט־

מוטיג און ברידערליך איינער צום אַנדערן; דאָך אָבער מוז מען האָבען עפּעס אַ פּרינציפּ, אַ מעטאָדע, ווי צו באַשליסען אויף יאָ אָדער ניין.

משה רבינו, ע"ה, האָט געגעבען אַן עצה: אחרי רבים להטות. מיט ווייניג אויסנאַהמען האָט די גאַנצע וועלט, ביז היינטיגען טאָג, אַנגענומען די עצה. עס האָט אפילו זעהר אָפט געשאַפען אומצופרי־דענקייט און מען האָט געמוזט אַמאָל באַשליסען, אז וואו עס האַנ־דעלט זיך וועגען אַ וויכטיגער פראַגע איז אַ מאַיאָריטעט פון איינעם ניט גענוג, נאָר מען מוז האָבען אַ מאַיאָריטעט פון צוויי־דריטעל. אין העכסט־וויכטיגע פראַגען טרעפט זאַגאָר, אַז מען פאַרוואַרפט די עצה איינגאַנצען און מען מוז האָבען, אַז אַ ל ע זאָלען איינ־שטימען. בכלל אָבער הערשט היינטיגען טאָג די מעטאָדע פון אחרי רבים להטות, און דער נאַטירליכער רעזולטאַט איז, אַז די מינאָריטעט בלייבט אומצופרידען און קאָן זיך ניט העלפען.

איז דען גאָר ניטאָ קיין אַנדער מעטאָדע? די סאָציאַלדעמאָ־קראַטיע קאָן קיין אַנדערע ניט געפינען. וואָס דען ווילט איהר, טענה'ט זי צו איהרע קריטיקער, אַז די מינאָריטעט זאָל אויס־פיהרען? אָ, איהר זייט די וואָס זאָגען, אַז די מאַיאָריטעט איז אימער דום און קאָנסערוואַטיוו; אַז די מינאָריטעט איז פּראָגרע־סיוו און דעריבער דאַרף זי פיהרען! אַן אַלגיאַרכיע ווילט איהר האָבען! איהר זעהט ניט, אַז איהר באַגראָבט זיך אַליין; אַז איהר קוילעט זיך, הרג'עט דערמיט אייער אייגענעם אַנאַרכיזם!

לאָ מיט אַן אלף, מיין פריינד! האָט נאָר קיין פחד ניט, אונזער לעבען איז ניט אין געפאַהר! די מאַיאָריטעט מעג טאַקע אימער זיין דום, אָבער מיר זאָגען ניט, אַז די מינאָריטעט זאָל זי פיהרען; אדרבה, קיינער זאָל ניט פיהרען, ניט אויספיהרן איבער דעם אַנדערן; עס זאָל גאָר דער מין ניט זיין פון אויספיהרן קעגען דעם אַנדערן.

— טאָ ווי וועט איהר בויען אַ בריק, ברוקירן אַ גאַס, שטעלען פּאָקען, קאָכען פיש?...

כאַפּט ניט, איהר קאָנט זיך נאָך ח"ו דערשטיקען מיט אזוי פיעל הארבע קשיות אויף אַמאָל. אָט לאָמיר זעהן: אין אַ געמיינ־דע קומט ארויף די פאָדערונג צו בויען אַ בריק. קומען זיך צוזאַמען

מענשען אין סיטי האָל, אָדער אויפ'ן מארק־פּלאַץ, און מען דיס־קוטירט וועגען דעם. מען קאָן ניט קומען צו א טאָלק. שטימט מען ווער איז פאַר און ווער איז געגען. ציינט זיך ארויס, אז ניין־צעהנ־טעל זיינען פאַר און איין־צעהנטעל איז געגען. מען זוכט זיי אי־בערצורעדען. עס געהט ניט. וואָס זאָל זיין? פּשוט. די ניין־צעהנטעל בויען זייער בריק, קיינער קאָן זיי ניט שטערן, און דער איין־צעהנטעל, וואָס וויל ניט, העלפט ניט — דאָס איז אַלץ. האָט דער איין־צעהנטעל, די מינאָריטעט, בכח אליין צו בויען א בריק, קאָן איהם קיינער ניט פאַרוועהרן; האָט ער עס ניט בכח, איז ווער איז שולדיג דעם בלינדען, וואָס ער קאָן ניט זעהן? וואָלט איהם ווער־עס־איז ניט געלאָזען טאָן וואָס ער קאָן, אָדער פאַר־קעהרט, געצוואונגען טאָן דאָס, וואָס ער וויל ניט — דאן איז ער ניט פריי; אָבער אין אַן אַנאַרכיסטישער געזעלשאַפט שטערט איהם קיינער ניט, איז אַלץ רעכט.

נאָך דער מעטאָדע פון אחרי רבים להטות קומט אויס, אז אויב די ניין־צעהנטעל האָבען באַשלאָסען צו בויען א בריק, מוז דער איין־צעהנטעל, וואָס וויל ניט, אויך העלפען בויען: אָדער מען באַשטייערט איהם אינדירעקט, ווי, למשל, היינט, אָדער מען וועט איהם באַשטייערען דירעקט אין דער סאָציאַל דעמאָקראַטישער געזעלשאַפט. די ניין־צעהנטעל, די מאַיאָריטעט, איז די „געזעל־שאַפט“ און זי באַהויפּטעט, אז זי האָט אַ רעכט איבער דעם איינ־צעלנעם, די מינאָריטעט, צו צווינגען איהם ער זאָל ביישטייערען צו דער ארבייט, וואָס די „געזעלשאַפט“ באַשטימט, אז זי האָט נויטיג. לויט דער מעטאָדע פון פּריוויליגער באַטייליגונג איז די מאַיאָריטעט ניט מעהר די „געזעלשאַפט“, ווי די מינאָריטעט. אַ געוויסער טייל פון דער געזעלשאַפט וויל עפּעס טאָן, זאָל ער טאָן; אַן אַנדער טייל פון דער געזעלשאַפט וויל דאָס ניט טאָן, זאָל ער ניט טאָן: קיין טייל איז ניט די גאַנצע געזעלשאַפט. זיי האָבען ביידע פונקט דאָס זעלבע רעכט, אָדער ווי יענער שרייבער זאָגט בלשון שעקספּיער — דאָסזעלבע פוסטע פלעשעל. . .

איהר וועט אָבער זאָגען: בויען אַ בריק איז נאָך ניט די וויכ־טיגסטע אויפגאַבע פון א געזעלשאַפט; אין אַזא פאַל קאָן מען נאָך

„ערלויבען" א געוויסען טייל אָפּצושטעהן פון דער מאַיאָריטעט און בויען אָהן זיין הילף. ווי איז אָבער, קאָנט איהר טענה'ן, אין דעם פאַל פון א וויכטיגען צווייג פון דער אינדוסטריע, וואו די פאָדערונג פון דער געזעלשאַפט מוז נעמען אין אנשפרוך אלע קרעפטען פון איהרע מיטגלידער? די ביורא פון סטאַטיסטיקס האָט אויסגעפונען, לאָמיר זאָגען, אז א געוויסע געמיינדע פארברויכט טויזענט לעבלעך ברויט א טאָג, און ווען א טייל בעקער וועלען אָפּשטעהן פון די איבעריגע און ניט וועלען באַקען קיין ברויט גלייך מיט יענע, וועט דער עולם ניט האָבען געננוג צו עסען, — קאָן מען דאָ אָנגעהן מיט דער מעטאָדע פון פרייוויליגער טיילנעהמונג און לאָזען די מינאָריטעט בעקער אויספיהרן זייער קאַפּריז? היינט איז ברויט, מאָרגען וועט זיין א צרה מיט שיך, מיט קליידער, מיט באַלייכטונג, אָדער גאָר מיט בינע־פּילען: א קשיא אויף די ליידאַקעס, די אנאַרכיסטען!

דאָס איז א וויכטיגער פּונקט, וועלכער פאָדערט א טיפערע ערקלערונג פון דער אנאַרכיסטישער טעאָריע.

אין אן אנדער פּלאַץ האָב איך אויסגעדריקט דעם אונטערשייד צווישען סאָציאַליזם און אנאַרכיזם אין דעם אַלגעמיינעם שטריך, וואָס דער סאָציאַליזם איז אן אידעאַל פון א געזעלשאַפט, וואָס פארזאָרגט די איינצעלנע, בעת דער אנאַרכיזם איז דער אידעאַל פון איינצעלנע (פריי גרופּירטע), וועלכע פארזאָרגען די געזעלשאַפט. אין פּלוג איז עס, דאַכט זיך, דיזעלבע זאַך; באַטראַכט מען עס אָבער טיפער, דערזעהט מען דעם גרויסען חילוק צווישען זיי.

רעדענדיג וועגען איינצעלנע און געזעלשאַפט, מוז מען קודם כל איינזעהן דעם אונטערשייד אין דיביידע באַגריפען. די איינצעלנע זיינען ווירקליכע עקזיסטענצען, לעבעדיגע מענשען; די געזעלשאַפט איז בלויז א נאָמען, וואָס דריקט אויס דעם מאָדוס אָדער אופן פון זייער עקזיסטענץ. עס פארשטעהט זיך, אז אין דעם זין קאָן דאָך קיין רייד ניט זיין, אז די געזעלשאַפט, וואָס איז ניט מעהר ווי א נאָמען, אן אבסטראַקציע, זאָל דארפען אָדער קאָנען פארזאָרגען די ווירקליכע, לעבעדיגע איינצעלנע. די מעשה איז אָבער, וואָס די, וועלכע ריידען אין נאָמען פון דער געזעלשאַפט,

פאַרוואַנדלען מניה וביה א באַגריף אין א ווירקליכקייט, א נאָמען אין א זאַך. די געזעלשאַפט, זאָגען זיי, לעבט אייביג, בעת די איינ־צעלנע קומען און פאַרגעהען; ממילא קומט ביי זיי אויס, אַז זי איז גאָר אפילו דער עיקר, אַז איהרע אינטערעסען שטייגען אַרי־בער די אינטערעסען פון די פאַקטישע איינצעלנע; און דער סוף איז, אַז דער כלל ווערט דער הערשער איבער די פּרטים.

דער אמת איז, אַז די געזעלשאַפט איז ניט מעהר ווי א פאָרם פון דעם לעבען פון די איינצעלנע. זייער מיטגעבוירענע געזעל־שאַפטליכע נאַטור ברייינגט זיי מיט זיך צו פאַרזאָרגען מיט א גע־זעלשאַפטליכער פאָרם פון צוזאַמענלעבען. דער עיקר איז אָבער סוף כל סוף דאָס פּערזענליכע לעבען, און עס געפינט נאָר זיין העכ־סטען אויסדרוק אין דער פאָרם פון געזעלשאַפטליכקייט, וואָס שטאַמט פון דעם מענשענס מיטגעבוירענער נאַטור. דעריבער קומט ממילא אויס, אַז ווען יעדער איינער אָדער יעדע גרופּע זאָרגט פאַר זיך, זיינען אַלע, דאָס הייסט, די גאַנצע געזעלשאַפט, פאַרזאָרגט.

דער סאָציאַליזם זעהט ניט די בוימער צוליעב דעם וואַלד. ער שטעלט זיך אויפ'ן שטאַנדפּונקט פון כלל און קוקט אויף אַלץ פון איין צענטער. דער כלל דאַרף האָבען אַזוי פיעל קליידער, אַזוי פיעל וואוינונגען, א. ד. ג., מוז מען מאָביליזירען די בעקער, די שניידער און די בויער; ארויסגעבען אָרדערס, באַשטימען קאָמאַנ־דירער, איינפיהרען דיסציפּלין און באַשטראָפען פאַר אומגעהאָרכ־זאַמקייט. דער אַנאַרכיזם געהט אַרויס פון דעם שטאַנדפּונקט פון די איינצעלנע און קוקט אויף דער באַפרידיגונג פון זייערע נויטען ווי אויף א זאַך, וואָס געהט זיי פּערזענליך אָן אין לעבען. דער כח פון נויט פירט יעדען איינעם צו באַזאָרגען זיינע פאָדערונגען אויף דעם אופן ווי עס זעהט איהם אויס בעסער. דער נאַטירליכער גאַנג אין דער ליניע פון קלענסטען ווידערשטאַנד וועט איהם אָפט פיהרען צו פאַראייניגען זיך מיט זיינע חברים, אָבער צו אַלע צייטען דאַרף ער בלייבען דער בעל הבית איבער זיך אַליין. די גע־זעלשאַפט אַלס גאַנצע וועט שוין ממילא ווערען פאַרזאָרגט. וואָרים ווען יעדער איינער קעהרט אָפּ דעם פאַרענט פון זיין הויז, איז די גאַנצע גאַס ריין. . .

דאַרפֿט איהר א גרעסערן עקאָנאָמישען כאַאָס ווי עס הערשט אין דער היינטיגער געזעלשאַפֿט? — דער רבי אליין האָט עס טאַקע ממש אָנגערופֿען די „אַנאַרכישע" פּראָדוקציע — זאָרגט ווער היינטיגען טאָג, אז אלע זאָלען האָבען בולקעס אין דער פריה, אָדער א גאַנצען בגד אָדער א שעהנעם שוך? פּונדעסטוועגען, אבי מיטלען, בולקעס קאָן מען קריגען, און קליידער און שיך אויך, וואָרים יעדער הענדלער וויים זיינע קונדען; א פּשיטא שוין אין דער צוקונפֿט, וואָס צו אזוי צי אזוי וועט יעדער איינער האָבען די מיטלען צו מאַכען א לעבען.

די צוקינפֿטיגע געזעלשאַפֿט פֿון פֿרייע מענשען וועט אודאי שטעהן הויך אין גייסט און אין מאָראַל, הגם די השערה, אז מאַנכע איינצעלנע זעהן אימער ווייטער ווי זייערע צייטגענאָסען איז א היסטאָרישער פֿאַקט. און די הויכקייט און גרויסקייט פֿון דער געזעלשאַפֿט וועט באַשטעהן אין דעם, וואָס קיין טייל פֿון איהר, סיי דער גרעסטער סיי דער קלענסטער, וועט זיך ניט פֿיהלען באַרעכטיגט צו קאָנטראָלירען די געזעלשאַפֿטליכע אנגעלעגענהייטען, וואָרים אזא קאָנטראָל מוז ברייגנען די מענשהייט שאַדען.

די מאַיאָריטעט הערשאַפֿט איז א צרה, וועלכע מען קאָן און מען מוז פֿאַרמיידען. דער אַנאַרכיזם, לערנענדיג דעם פּרינציפּ פֿון פֿרייוויליגער באַטייליגונג, פּלאָנטערט זיך ניט און ווידערשפּרעכט זיך ניט. ער זוכט דעם אמת, און אדרבה, ער וואָרט מיט אומגעדולד אויף דעם סאָציאַל דעמאָקראַט, וואָס זאָל קאָנען איהם פֿאַרטרייבען אין א זאַוואַוליק אָדער צושפּאַרען צו דער וואַנט. חוזק מאַכען איז קיין קונץ ניט, דער וואָס דענקט ערנסט, האָט אויף דעם קיין צייט ניט.

שטאַאַט און געזעץ

ווענן שטאַאַט איז פֿאַראַן פֿיעל צו זאָגען, דאָ איז אָבער ניט דער פּלאַץ אריינצוגעהן אין לאַנגע חקירות ווענען איהם. וואָס עס איז וויכטיג צום פּונקט, איז נאָר צו פֿאַרשטעהן, אז אַנאַרכיזם איז ניט קיין אמונה, און דערפֿאַר איז עס ניט קיין „געבאָט" צו פֿאַרלייקענען דעם שטאַאַט. דער אַנאַרכיזם איז קעגען דער

אידעע פון שטאַאט, קעגען דער נויטווענדיגקייט פון געזעץ, ניט דוקא קעגען דער אָדער יענער פאָרם פון שטאַאט, קעגען דעם אָדער יענעם געשריבענעם געזעץ. דער עצם פון שטאַאט איז ניט די מעשענע קנעפּלעך אָדער די קוקאָרדעס, עס איז די אַרמיי און די טורמעס; דער עצם פון געזעץ איז ניט דער פאַרמעט און די בוכשטאַבען, עס איז דער קלאָב און דער פּסק־דין פון ריכטער.

אין דעם אויטאָקראַטישען שטאַאט ליגט די מאַכט אין דער האַנט פון איין הערשער, און זיין איינציגער ווילען איז אויסגעקריצט אין די געזעצען, וועלכע אַלע מוזען פאָלגען. אין דעם דעמאָקראַטישען שטאַאט ליגט די מאַכט אין די הענט פון דעם שטאַרקערן טייל פון דער געזעלשאַפט, צי עס איז אַ ווירקליכע אויטאָריטעט צי עס איז נאָר אַ שיינבאַרע, און די געזעצען דריקען אויס דעם קלאָב, וואָס די דאָזיגע מאַיאָריטעט האַלט איבער אַלע איבעריגע. אין דעם סאָציאַל דעמאָקראַטישען שטאַאט, וועלכער וועט ניט אָפּשטאַרבען כל זמן די מאַיאָריטעט וועט קאָנען צווינגען די מינאָריטעט מיט גוואַלט אָנצונעמען איהר באשלוס, וועט עס ווידער אַמאָל זיין די מיליץ און די טורמעס, מיט'ן קלאָב און פּסק־דין פון „איספּאָלניטעלנעם קאָמיטעט“, וועלכע וועלען הערשען אין דער געזעלשאַפט.

ווענען עס געפעלט אַזאַ אָרדנונג — זאָל איהם וואויל באַקומען; נאָר עס איז אומזיסט די טרחה אונז איינצורעדען, אַז דאָס הייסט פרייהייט. איהר טענה'ט, דער סאָציאַל דעמאָקראַטיזם קומט, די אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע פיהרט צו איהם, די עקאָנאָמישע טעכניק טרייבט איהם אָן! אפשר. אוראַגאַנען, ערדציטערנישען און פאַרפּלייצונגען קומען אויך אַמאָל אָן — ליידער גאָטעס! איז דען אַלץ גוט וואָס עס קומט? נאָך העלפען עס זאָל קומען? צו־רופען? איינלאַדען? — משוגע, שונאי ציון!

פאַרכאַפּען דעם שטאַאט, כדי איהם אָפּצושאַפען, דאָס הייסט שלאָגען דעם שונא מיט זיין אייגענעם וואָפען? — אַ וואוילע זאך,

אַ טייערער איינפאַל, בנאמנות. אָבער גלויבט דען אפילו אַ דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַט, אַז ער וועט ווען עס איז קריגען אַ מאַיאָריטעט אין רייכסטאַג? די פאָרשטעהער פון דער פאַרטייזאָגען אויסדריקליך, אַז עס וועט מוזען ווערן רעוואָלוציע אייד־דער עס וועט האַלטען דערביי צו האָבען אַ מאַיאָריטעט פון אָפּגעאָרדענטע. פאַקטיש, רעדען שוין איצט סאָציאַל־דעמאָקראַטען אין דייטשלאַנד פון אַ גענעראַל סטרייק, — אַ מיטעל, וועלכען קאָוטסקי האָט מיט אַ קנאַפּען יאָהר צוריק אויסגעלאַכט אַלס אַן אומזיניגען אַנאַרכיסטישען רעוואָלוציאָנערן איינפאַל.

פאַרכאַפּען די פּאָליטישע מאַכט און אָרגאַניזירן די געזעלשאַפטליכע פּראָדוקציע — איז אויך זעהר אַ וואוילע זאַך פאַר די, וואָס דענקען, אַז אין דעם באַשטעהט דער מענשליכער פּראָגרעס. אונזער אַנשויאונג איבער פּראָגרעס איז אַ גאַנץ אַנדערע. אונז נוצט ניט די פּאָליטישע מאַכט; מיר ווילען ניט צווינגען די סאָציאַל־דעמאָקראַטיש געזאָנענע מענשען צו פיהרן זיך אַנאַרכיסטיש, אפילו ווען מיר זאָלען האָבען די מאַכט דערצו. מיר דענקען ניט איינצופיהרן דעם קאָמוניזם פער דעקרעט. די יעניגע פון אונז, וועלכע האַלטען זעהר פון דער עקאָנאָמיע פון קאָמוניזם, האָפען בלויז, אַז סוף כל סוף וועלען מענשען איינזעהן, אַז דאָס איז די בעסטע עקאָנאָמישע מעטאָדע, זיי וועלען דאָס אָבער ניט אַרויפדרינגען אויף קיינעם מיט געוואַלט.

דער אַנאַרכיזם לערנט מענשען אָפּצושאַפען דעם שטאַאט; צו פאַרשטעהן, אַז אין דער פאַרגאַנגענהייט און אין דער געגענוואַרט איז ער געווען און איז אַ שעדליכע אינסטיטוציע, און פאַר דער צוקונפט איז ער ניט נויטיג. דער אַנאַרכיסט אַטאַקירט דעם שטאַאט מיט אַרגומענטען, דער רעוואָלוציאָנער — מיט באָמבעס. מיר מיינען, אַז אידעען, געדאַנקען, האָבען פּונקט אַזאַ שטאַרקען איינפלוס אויף מענשען, אויב ניט מעהר, ווי די עקאָנאָמישע טעכניק; און מיר דערוואַרטען, אַז אין דעם פּאַראַלעלאָגראַם פון קרעפטען, וועלכע אַרבייטען אויס די צוקונפט, וועט אונזער אידעע אויך האָבען איהר איינפלוס אין דער ריכטונג פון פרייהייט.

איך ווייס, אז עס לאזט זיך נאך פיעל זאגען אויףביידע זייטען; עס קאן אויך זיין, אז איך האב אויסגעלאזען וועלכע עס איז וויכטיגע פונקטען; איך וויל אבער דעם ארטיקעל ניט מאכען צו לאנג. איין פונקט וויל איך נאך ווידערהאלען: דער אנארכיזם וויל קיינעם ניט צווינגען מיט קיין מאכט אויף דער וועלט, אויסער אין אן ארגומענט מיט דער מאכט פון לאגיק.

דער שטאאט, אין אלע זיינע פארמען, האלט, אז א געוויסער טייל פון דער געזעלשאפט האט א רעכט צו צווינגען אלעמען צו טאן וואס ער וויל. יעדע שטאטליכע ארגאניזאציע פארלייקענט אין פרינציפ דאס רעכט פון אירגענד וועמען צוריקצוציהען זיך פון דער ארגאניזאציע. קיין שטאאט דערלאזט ניט אין זיין קרייז אן אנדער ארגאניזאציע מיט געזעלשאפטליכע פונקציעס, אומאפהענגיג פון זיין אויטאריטעט. פאר דעם שטאאטסמאן איז ניטא עטוואס שרעקליכערעס ווי א שטאאט אין א שטאאט (מלוכה בתוך מלוכה). קעגען אט דער אידעע אגיטירט דער אנארכיזם, ניט נאר קעגען דעם קלאסען־שטאאט, וועלכער טיראניזירט איבער דעם שוואכערן קלאס, אי פרינציפיעל אי ניט פרינציפיעל.

דער אויסדרוק פון דער דאזיגער מאכט פון שטאאט זיינען די געזעצען. זיי ווערן ניט געשריבען אויף שפאס: די אנדערע העלפט פון יעדען געזעץ באשטעהט פון א „קאפולער אנצוהערעניש", וואס פאר א שמיץ מען וועט געבען, אויב מען וועט ניט פאלגען. דער, וואס האט געלעזען, לכל הפחות, באקל'ען, ווייסט, וואס פאר א שרעקליכען איינפלוס טיראנישע געזעצען האבען געהאט אויף דער גאנצער ציוויליזאציע. מען דארף אויך ניט זיין קיין יוריסט צו פארשטעהן דעם חילוק צווישען שטאאטס־געזעצען און די ניט־געשריבענע געזעצען אדער מנהגים פון די אומציוויליזירטע. דער ווילדער, אויף וועמען געוויסע „פאד־מענשען" לעגען אזוי דאס רחמנות, וואס ער האט נעבעך געליטען פון זיינע אומגעשריבענע געזעצען, איז אן אומשולדיגע בריאה, וואס ווייסט ניט פון וואס צו זאגען. ער האט געהאלטען זיינע מנהגים, ווייל ער האט געגלויבט, אז אויב ניט, קאן זיין אייגענע וועלטעל אונטערגעהן. זיינע אומגעשריבענע געזעצען האבען אפגעשטאמט פון זיינע אור־

אור־עלטערען, וועלכע זיינען געווען געטער אין זיינע אויגען. די מנהגים זיינען געווען זיין רעליגיע, און קיין עכט־גלויביגער פיהלט ניט גאָט׳ס געבאָט פאר א לאַסט אָדער א טיראַנײ. זיי זיינען גע־ווען איינגעוואקסען אין דעם מארך פון זיינע ביינער; ער האָט זיי ניט געפיהלט אלס א לאַסט אויף זיך, ווייל זיי זיינען געווען א טייל פון איהם.

ניט אזוי אָבער זיינען שטאַאטס געזעצען, געוועהנליך געשרי־בענע, וועלכע יעדערער פיהלט, אז זיי זיינען ארויפגעלעגט געוואָרן אויף איהם פון מענשען, ניט בעסערע, אָדער אפילו ערגערע פון איהם. וועגען רעספּעקט פאר זיי איז אָפּגערעדט: ענטוועדער זיי זיינען גערעכטע געזעצען און דערפאר איבערפליסיג, ווייל קיינער וואָלט סיי ווי ווי ניט געהאַנדעלט אנדערש; אָדער זיי זיינען אומ־גערעכטע, און דערפאר טיראַניש. א רעגולאַציע, וועלכע פּאַסט פאר א באשטימטער געזעלשאַפט, — אויב אלע, וואָס באטייליגען זיך אין דער זאַך, שטימען איין דערצו און עס האָט ניט דעם זין פון א געזעץ, — האָט קיין זין ניט צו פארשרייבען; מאכט דאָס אָבער פאר א פּאַרמאַלנעם געזעץ לדור דורות, וועט דאָס פריהער אָדער שפּעטער ווערן צו לאַסט און עס וועט אויסאיבען א טיראַנישען איינפלוס. דאָס געזעצבוך איז ניט מעגליך אָהן דער שטאַאט־מאכט; וואו עס עקזיסטירט דער עצם פון שטאַאט, דאָרט עקזיס־טירט אויך די טיראַניי פון געזעץ.

שטאַאַט אָדער ניט שטאַאַט. *

זאָלען די, וואָס מיינען, אַז די גאַנצע וויסענשאַפט ליגט ביי זיי אין קעשענע, דענקען וועגען דער פראַגע וואָס זיי ווילען. איך וויל באַרגען ביים לעזער אַ פּאָר מינוט, כדי נאָכאמאָל זיך דורכצורעדען, צי עס לוינט זיך צו האָבען אַ שטאַאַט צי ניט.

„צי עס לוינט זיך!" — טוען אַ שמייכעל די, וואָס צעטיילען די וויסענשאַפט ביז מאַרקס און נאָך איהם. — „פאַרוואָס ניט פרעגען" — הער איך זייער סאַרקאַסטישע באַמערקונג — „צי עס לוינט זיך די זון זאָל אויפגעהן מאָרגען? צי דער ים זאָל ווייטער פליסען? צי דער ווינט זאָל בלאָזען פון צפון־זייט?"

מיט אַ פּנים, וואָס גיט זיך ניט אַ קרים, דערקלערן זיי אייך: „אַזוי באַלד ווי דער פּראָלעטאַריאַט וועט פאַרכאַפּען די פּאָליטישע מאַכט, וועט מניה וביה ווערן פון איהר אוים מאַכט; די קלאַסען־הערשאַפט וועט פאַרשווינדען און דער שטאַאַט וועט נעהמען און שטאַרבען — און אוים".

דאָס איז דער רבנן־קדיש, וואָס זיי זאָגען נאָכ'ן שטאַאַט; די תכריכים אָבער, שיינט מיר, נייהען זיי ניט פאַר איהם, נאָר פאַר דער פרייהייט. וואָרים זיי מאַכען מיט'ן שטאַאַט ווי יענע פראַנצויזען מיט'ן קיסר: „דער שטאַאַט איז טויט — עס לעבע דער שטאַאַט!", נאָר אין אַן אַנדער פאָרם.

איך שטעל בכיון די פראַגע: צי עס לוינט זיך, ווייל איך גלויב ניט אין דעם פּאָקום און צווייפעל אין דער אומפעהלבאַרקייט פון דער דאָזיגער וויסענשאַפט, אפילו ווען זי טראָגט דעם שטעמפּעל, „געמאַכט אין דייטשלאַנד". די זון וועט טאָקע זיכער אויפגעהן

---

* „צוקונפט", אָקטאָבער 1905.

און דער ים וועט געווים ווייטער פליסען; אָבער ווי דער ווינט וועט בלאָזען — ווער קאָן זאָגען? אליין מארקס — אָט רופט ער עס אָן „אייזערנער געזעץ“, אָט בלויז אַ „טענדענץ“, וועלכע זוכט זיך דורכצושלאָגען אין לעבען. סוף־כל־סוף אָבער וועט די רעוואָלוציע געמאַכט ווערן פון לעבעדיגע מענשען, ניט פון דער אַבסטראַקטער פּאָליטישער עקאָנאָמיע; און לעבעדיגע מענשען האָבען אַ טבע אַ קלער צו טאָן, צי עס לוינט זיך.

דערפאַר זאָג איך: ממה נפשך: דאַרף דער שטאַאט שטאַרבען, טאָ לאָמיר אַכטונג געבען, ער זאָל זיין טויט אויף אָן אמת. עס איז ניט גענוג צו הרג'ענען זיין קערפּער, דעם חומר; דאָס איז קיין פּעולה ניט. אַז פאַרניכטען, מוז מען דעם גייסט פאַרניכטען, דעם עיקר, דעם עצם שטאַאט.

און וואָס איז דער עיקר פון שטאַאט?

אַ סך אומקלאָרקייט עקזיסטירט נאָך היינטיגען טאָג וועגען דעם באַגריף שטאַאט. עס זיינען פאַראַן חכמים, וועלכע פאַרמישען שטאַאט מיט געזעלשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע; דער שטאַאט הייסט ביי זיי דער צושטאַנד פון דער געזעלשאַפט, דאָס לעבען פון דעם כלל — היינט ווי קאָן ער שטאַרבען? ווער זאָל איהם פאַרניכטען? דאָס איז אָבער פּשוט אַ מיספאַרשטענדניש. מיר געברויכען ניט דאָס וואָרט אין אָט דעם זין, און מיר פאַרהאַנדלען ניט וועגען פאַרניכטען די געזעלשאַפט.

אַ פיעל וויכטיגער פונקט איז, וואָס דאָס רוב מענשען זעהען ניט איין קיין חילוק צווישען שטאַאט און רעגירונג. עס פאַלט זיי גאָר ניט איין צו מאַכען אַזאַ חילוק. זיי זעהען, אַז יעדער שטאַאט איז אַ רעגירונג, שליסען זיי דערפון, אַז יעדע רעגירונג איז אַ שטאַאט; און אַזוי ווי יעדע געמיינדע האָט תמיד געהאַט עפּעס אַ מין רעגירונג, קאָנען זיי זיך ניט פאָרשטעלען, אַז מען זאָל ווען עס איז קאָנען אויסקומען אָהן אַ רעגירונג, אָדער אין אַנדערע ווערטער, אָהן אַ שטאַאט. אין אמת'ן איז אָבער דאָ זעהר אַ גרויסער חילוק צווישען דיביידע; און אויב עס קאָן זיין אַ פרייע, אַ פריייווילליגע רעגירונג, קאַן אָבער קיינמאָל ניט זיין אַ **פרייער** שטאַאט. אַ „פרייער שטאַאט“ מוז שטענדיג בלייבען אַ ווידערשפּרוך אין זיך גופא.

דער היינטיגער מאָדערנער שטאַאט איז אייגענטליך גאָר ניט אַזאַ זקן ווי מען מיינט. ווען מיר זאָלען אָנפאַנגען רעכענען אונזער אייראָפּעאישע ציוויליזאַציע פון דער פּעריאָדע, ווען די נאַטור־קרעפטיגע באַרבאַרען האָבען פאַרניכטעט די רוימישע אימפּעריע, וועלען מיר געפינען ניט נאָר אַ קרעפטיגען געזעלשאַפטליכען לע־בען, נאָר אויך געוויסע פאָרמען פון רעגירונג, איידער דער שטאַאט האָט נאָך בדעה געהאַט געבוירען צו ווערן.

די באַרבאַרען־פעלקער האָבען אַריבערגעטראָגען די טראַדיציעס פון זייער אַלטען קאָמוניזם אין זייערע נייע אומשטענדען. זייערע קעניגען און מלחמה־פיהרער זיינען מיט דער צייט געוואָרען די אויב־ערהאַרען פון לאַנד, דאָס פרייליכע לעבען איז אָבער געבליבען אויף די אַלטע וועגען פון די מאַרק־גענאָסענשאַפטען און דער דאָרף־גע־מיינדע.

יעדע פּראָווינץ האָט געהאַט איהרע אייגענע מנהגים, יעדע גע־מיינדע האָט געהאַט איהרע אייגענע ריכטער און אייגענע לאָקאַלע רעגירונג. קאַרל דער גרויסער האָט זיך געמעגט רופען קעניג פון אַלע פראַנקען און גערמאַנען, דאָס אינערליכע לעבען פון די פעלקער האָט זיין מלוכה ניט אָנגעריהרט.

שפּעטער האָבען די פריצים גענומען פאַרניכטען די פרייע דאָרף־געמיינדעס. זיי האָבען געמאַכט אַ טייל פון פאָלק פאַר זייערע לייב־אייגענע, האָבען באַרויבט זייער פרייהייט און געשטעלט די דערפער אונטער דער מאַכט פון זייער וואָפען. אַרום דעם צעהנטען און עלפטען יאָהרהונדערט איז געווען די פינסטערסטע צייט אין אייראָפּע — דאָך איז דער גייסט פון די פרייע געמיינדעס ניט פאַר־לאָשען געוואָרען, און באַלד, אין דעם צוועלפטען יאָהרהונדערט, זע־הען מיר אַ מערקווירדיגע אויפלעבונג פון פרייע געמיינדעס אין די שטעדט.

די דאָזיגע אויפגעקומענע פרייע שטעדט, וועלכע זיינען גע־וואַקסען אין צאָהל פון טאָג צו טאָג, האָבען ניט געוואוסט פון קיין אויסערליכער מאַכט אַ חוץ זייער אייגענער אָרגאַניזאַציע. אויב זיי זיינען געשטאַנען אונטער דעם שוץ פון פעאָדאַלען באַראָן אָדער קעניג, האָבען זיי איהם געצאָהלט אַ שטייער; אָבער אין זייערע

אינערליכע עסקים: אין זייער ארבייט און האנדעל, זייערע משפטים און דינים, זייערע קהל'שע ענינים און צדקות — אויף זייער ווירקליכען געזעלשאַפטליכען לעבען — האָט דער קעניגליכער הערשער קיין שליטה ניט געהאָט.

פון קיין שטאַאט איז נאָך אַלץ קיין זכר ניטאָ. לאָקאַלע אויטאָנאָמיעס, לאָקאַלע רעגירונגען, פאַראיינען און געזעלשאַפטען פאַר ספּעציעלע צוועקען: גילדען פון אַלערליי פאַך־אַרבייטער, פון הענדלער, פון אַלערליי פּראָפעסיעס; אונטערשטיצונגס־פאַראיינען, פאַרטיידיגונגס־פאַרבאַנדען — אַלע אַזעלכע פרייע גרופּען האָבען געפיהרט אַ זעלבסטשטענדיג לעבען. אפילו די שטאָדט גופא איז געווען אַ פרייע פעדעראַציע פון עטליכע זעלבסטשטענדיגע קוואַרטאַלען, וואָס זיינען אויסגעוואַקסען איינער לעבען אַנדערן. און יעדער קוואַרטאַל, יעדע גרופּע האָט געהאַט אַן אייגענע אסיפה (אַסעמבלי), אַן אייגענעם טריבונאַל, אַן אייגענע מיליץ, אַן אייגענע פאָהן, און אָפט אויך אַן אייגענעם זיגעל.

ערשט אין זעכצעהנטען יאָהרהונדערט האָט דער שטאַאט אָנגעהויבען וואַקסען. ער איז ניט אויפגעשטאַנען אויף איין מאָל, פאַרטיג מיט אַלע כלים; ער איז לאַנגזאַם געוואַקסען, ביסלעכווייז געוואַקסען, ווי אַלע שטערבליכע. און דער סימן פון זיין אָנקומען איז געווען — דאָס ערשטע אריינמישען זיך פון אַן אויסערליכער הערשאַפט אין די אינערליכע אָנגעלעגענהייטען פון דער זעלבסטשטענדיגער געמיינדע.

מיר האָבען דאָ ניט צו טאָן מיט די אורזאַכען, וועלכע האָבען געמאַכט מעגליך דאָס וואַקסען פון דעם שטאַאט; מיר לויפען דורך בלויז די פאַקטען, און „פון זיינע מעשים וועלען מיר דערקענען זיין כאַראַקטער". פון זעכצעהנטען יאָהרהונדערט אָן האָט דער שטאַאט אָנגעהויבען אויסשטרעקען זיינע לאַפּעס און פאַרגוואַלטיגען דעם זעלבסטשטענדיגען לעבען פון די געמיינדעס אין די שטעדט. ער האָט גענומען מאַכען געזעצען, וועלכע האָבען צעשטערט די אַלטע מנהגים; ער האָט געשיקט זיינע ריכטער און

האָט צוגענומען פון די געמיינדעס דאָס רעכט אליין אויסצוטיילען גערעכטיגקייט; ער האָט זיך אריינגעמישט אין זייער האנדעל און געשאפען מאָנאָפּאָלען; ער האָט אוועקגערויבט דאָס קהל'שע לאַנד און האָט עס פאַרוואַנדעלט אין פּריוואַט־אייגענטום.

ער האָט וואָס ווייטער אַלץ מעהר געשטיקט דעם צאפּעלדיגען לעבען פון די געמיינדעס, ביז ער האָט עס אינגאנצען דערשטיקט. און ער האָט אויפגעבויט אויף זייערע רואינעס אַ קאָנצענטרירטע מאכט, אַ צענטראַליזירטע הערשאפט, וועלכע איז פול אומעטום, וועלכע לעגט אַרויף איהרע הענט אויף יעדער געזעלשאַפטליכער איניציאַטיווע און הרג'עט אוועק די מענשליכע פּערזענליכקייט גופא.

אָט דאָס איז דער שטאאט! זעהט איהר אין וואָס זיין כאראַק־טער באַשטעהט? וואָס זיין עצם, זיין עסענץ איז?

„האָט איהר וועלכע עס איז געמיינשאַפטליכע אינטערעסען אין שטאָדט, אין אייער געמיינדע — ווענדט זיך צום שטאאט, ער וועט שוין אכטונג געבען. נאָר ניט אַליין! דירעקט זיך פאַראייני־גען און עפּעס אָפּטאָן צווישען זיך איז שטרענג פאַרבאָטען!"—אָט דאָס איז די פאָרמולע פון שטאאט; דאָס דריקט אויס דעם רעכ־טען עיקר.

אַ הערשער איז דער שטאאט — אָבער ניט אַליין צוליב דער הערשאַפט איז ער שעדליך. אַ רויבער, אַ מערדער איז דער שטאאט — אָבער פון רויב און מאָרד מעג ער זיך ריינוואשען, און בלייבט אַלץ שעדליך אַלס שטאאט. ניט נאָר ווייל די מאַכט איז קאָנצענ־טרירט אין איין האַנט, (אבסאָלוטע מאָנאַרכיע) אָדער בלויז אין איינינע הענט (אָליגאַרכיע), איז ער געפעהרליך: זיין מאַכט מעג ליגען אין די הענט אפילו פון אַלערליי פאָלקס־פאַרטרעטער, בלייבט ער אַלץ דערזועלביגער. געפעהרליך איז ער דערפאַר, ווייל ער, דער שטאאט, איז אַ קאָנצענטראַציע פון אַ סך פונקציעס פון געזעלשאַפטליכען לעבען אין איין צענטער פון אויטאָריטעט.

און דער סאָציאַליסטישער צוקונפטס־שטאאט?

איז ניט דער „וויסענשאַפטליכער" סאָציאַליזם אויך אַ פיינד פון שטאַאַט? — יאָ, פאַר דער „וויסענשאַפט" וועט ער אין דער צוקונפט זיין טויט... אָבער וואָס וועט פון איהם אָפּשטאַרבען? שטאַרבען וועט די בייטש, מיט וואָס דער הערשענדער קלאַס שמייסט אונז; דער קערפּער, וועלכער איז צונויפגעשטעלט פון די שם"ה אברים פון דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס. אָבער זיין גייסט פון צענטראַליזאַציע, זיין אידעע פון ווירטשאַפטען, באַלעבאַטעווען איבער די פונקציעס פון געזעלשאַפטליכען לעבען — דאָס וועט ניט נאַר בלייבען לעבען, נאַר זיך פאַרמעהרען און פאַרשפּרייטען און וואַקסען!

אפשר ניט? — אַט לעזט אין קיצור שולחן ערוך, אין קאַוטס־קי'ס „ערפורטער פּראָגראַם", דף 130, די פאָלגענדע אונטערשטראָ־כענע ווערטער:

„ערשט ווען די אַרבייטער־קלאַסען וועלען ווערען די הערשער אין שטאַאַט, וועט דער שטאַאַט אויפהערען זיין אַ קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעהמונג; ערשט דאַן וועט ווערען מעגליך איהם אומצוגע־שטאַלטען אין אַ סאָציאַליסטישער גענאָסענשאַפט".

„דערפון נעהמט זיך די אויפגאַבע, וואָס די סאָציאַלדעמאָקראַ־טיע האָט זיך געשטעלט: זי וויל, אַז די אַרבייטער־קלאַסען זאָלען אריינכאַפּען די פּאָליטישע מאַכט, כדי זי זאָל קאָנען מיט זייער הילף אומוואַנדלען דעם שטאַאַט אין אַ גרויסער ווירטשאַפט־גענאָסענ־שאַפט".

רעדט מען אַזוי פון אַ טויטער זאַך? איצטער איז דער שטאַאַט אַ קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעהמונג, זאָגט מען אייך, אַז לעתיד לבוא וועט ער ווערען אַ סאָציאַליסטישע אונטערנעהמונג. מיט דער הילף פון די אַרבייטער וועט די סאָציאַלדעמאָקראַטיע דעם שטאַאַט איבערמאַכען, איבערניצעווען; אַנשטאַט צו דינען די אינטערעסען פון די קאַפּיטאַליסטען, זאָל ער דינען די אינטערעסען פון אַלעמען. שעהן און עהרליך! אָבער ווי אַזוי זאָל ער עס טאָן? — ער זאָל ווירטשאַפטען מיט דער עקאָנאָמיע פון פאָלק: מיט דעם לאַנד, מיט די מיטלען פון פּראָדוקציע, מיט דער פּראָדוקציע גופא; ער זאָל אָנפיהרען די העכסטע גרויס־פּראָדוקציע און פיהרען דעם פאָלק'ס

חשבונות, וויפיעל מען דארף שאפען, ווי ווער זאָל ארבייטען, א. אז. וו. א. וו.

מיינט דאָס, אז דער עצם שטאאט וועט שטארבען? דאכט זיך, לחלוטין ניט! איצט קאָנטראָלירט דער שטאאט דעם פּאָליטישען לעבען, און נאָר טיילוויז דעם עקאָנאָמישען, און דורכ־אויס אין די אינטערעסען פון די קאפּיטאליסטען, — ווייל די סאָ־ציאלדעמאָקראטיע, ערשטענס, ער זאָל ניט קאָנטראָלירן אין די אינטערעסען פון קאפּיטאליסטען, נאָר אין די אינטערעסען פון אר־בייטער־פּאָלק; וועט ער דאַן הייסען א סאָציאליסטישע געזעלשאַפט. און צווייטענס, ער זאָל קאָנטראָלירן טאקע אלץ, די חיונת גופא פון מענשען. וועט ער הייסען א ווירטשאפט־געזעלשאַפט.

אין אַנדערע ווערטער: איצטער איז ער א קאפּיטאליסטישער שטאאט, דאַן וועט ער זיין א סאָציאליסטישער שטאאט, מיט אלע זיינע קליפּערלעך. איז אייך ליעבער דער נאָמען געזעלשאַפט? מיר ניט: פון א געזעלשאפטליכען קאָנטראָל זאָל מען גאָר אָפּ־געהיט ווערן...

און פאַרוואָס מיינט איהר, ווייל דאָס אזוי די סאָציאלדעמאָקראָ־טיע? אויב איהר דענקט, אז זי וויל אזוי, ווייל זי זעהט איין, אז אזוי וועט זיין בעסער פאַר דער מענשהייט, האָט איהר א טעות. ביי „וויסענשאפטליכע" איז דער ווילען ניט משמש כלום — טוט גאָרנישט אויף. זי וויל אזוי, ווייל עס מוז זיין אזוי; ווייל עס איז א „נאטור־נויטוועגדיג געבאָטענע זאך", לפּחות אזוי זאָגט זי.

פון וואַנען איז דאָס געדרונגען? — אָט הערט:

ווען מענשען האָבען געארבייט יעדער פאַר זיך (קליין־באטריב), האָט יעדערער געהאט די פּראָדוקציאָנס־מיטלען פאַר זיך. „די איינ־צעל־פּראָדוקציע מאַכט דאָס איינצעל־אייגענטום נויטווענדיג". אין דער היינטיגער פאָרם פון גרויס־אינדוסטריע ארבייטען א סך מענ־שען צו שאפען איין זאך, און פונדעסטוועגען זיינען די פּראָדוק־ציאָנס־מיטלען אלץ פּריוואט־אייגענטום. איז דאָס א ווידערשפּרוך. אָבער א ווידערשפּרוך קאָן זיך לאַנג ניט האלטען, דארום מוזען

די פּראָדוקציאָנס־מיטלען ווערן געזעלשאַפטס־אייגענטום. דאָס איז מוז נומער איינס.

קאָן דאָך זיין, מען זאָל דערקלערן, אַז די פּאַר־אַרבייטער פון יעדער אינדוסטריע־צווייג זאָלען נעהמען אין באַזיץ די פּראָדוקציאָנס־מיטלען פון זייער צווייג און שאַפען סחורה צום פאַרקויף, ווי היינט די קאַפּיטאַליסטען. דאָס ווילען טאַקע (זאָגט קאַוטסקי) די אַנאַרכיסטען, אָבער עס נוצט ניט; וואָרים דאַן וועלען די אַרבייטער־פאַבריקאַנטען קאָנקורירן איינע מיט די אַנדערע, און די גליקליכערע וועלען פאַרשלינגען די ווייניגע גליקליכע, און עס וועט ווידער ווערן אַ קלאַס לוין־אַרבייטער. אַלזאָ „מען מוז געהן אַ שריט ווייטער ווי די אַנאַרכיסטען (?) און אָפּשאַפען די וואַאַרן־פּראָדוקציע“. — מוז נומער צוויי.

נו, אַז ניט „וואַאַרן־פּראָדוקציע“ איז פּראָדוקציע פאַר „זעלבסט־באַדאַרף“; ד. ה. מען זאָל ניט פּראָדוצירן אויף צו פאַרקויפען, נאָר פּראָדוצירן פאַר'ן אייגענעם געברויך. איידער דער קאַפּיטאַליזם איז אָנגעקומען האָט די דאָזיגע מעטאָדע פון פּראָדוקציע טאַקע עקזיסטירט אומעטום (איך געברויך דאָ דורכאויס קאַוטסקי'ס אייגענע ווערטער). זי איז געווען פון אייביג אָן. ווען מען זאָל רעדען פון אַ נאַטירליכער פּראָדוקציע, איז זי די נאַטירליכסטע. מענשען האָבען געאַרבייט אין חברותא און האָבען זיך געטיילט מיט די פּראָדוקטען פאַר זייער אייגענעם געברויך. דאָס איז געווען אַן אמת קאָמוניסטישע פּראָדוקציע.

זי איז אָבער געשטאָרבען — און טויטע קאָן מען ניט לעבעדיג מאַכען: טאָ זאָל זי ליגען אין איהר רוה! (זאָגט קאַוטסקי.) באַלד ווערט געבאָרן די סאָציאַליסטישע פּראָדוקציע. אָבער זי וועט זיך ניט אָנבינדען אָן דעם „איבערגעוואַקסענעם“ קאָמוניזם, זאָנדערן אָן דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע (זאָגט קאַוטסקי). זעלבסטשטענדיגע געמיינדעס זאָלען אַרבייטען קאָמוניסטיש פּאַסט זיך נאָר פאַר אַן עקאָנאָמישען קליין־באַטריב; די היינטיגע גרויס־אינדוסטריע פאָדערט אַ צוזאַמענפאַסונג פון אַלע צווייגען, זי מוז ווערן „איין איינציגע גרויסע גענאָסענשאַפט — דער מאָדערנער שטאַאַט“.

אָט האָט איהר אייך דעם דריטען און לעצטען מ ו ז, וועלכער פאַרזיגעלט די וויסענשאַפט, פאַרמאַכט דאָס מויל פון יעדער קריטיק און—ביט פאַסעמו!

און ווי איז, אז מען איז אן אפיקורוס און מען גלויבט ניט אין דער גאַנצער מעטאַפיזיק? צו וואָס טויג דאָס פלאָנטערן זיך אויף אזא „וויסענשאַפטליכען" אופן? איהר ווייסט פאַרוואָס עס איז אין אמת'ן אַן אומזין? פאַרוואָס די פּראָדוקציאָנס־מיטלען דאַרפען אויפהערן זיין פּריוואַט־אייגענטום? — ווייל מענשען געהען אויס פון הונגער דורכדעם! ווייל עס איז אוממעגליך אזוי ווייטער צו עקזיסטירען! ווייל עס לוינט זיך ניט, פון אַ מענשליכען שטאַנדפונקט באַטראַכט, צו ברענגען אזויפיעל קרבנות אויפ'ן מזבח פון געלט־גאָט!

איז דאָס ניט אַ קלערערער גרונט איידער דאָס שטיק מעטאַפיזיקע פון „ווידערשפּרוך"? איהר זעהט דאָך, אַז דער ווידערשפּרוך איז אַ פאַקט און צאָהלט גוטע דיווידענדען, הייסט דאָך, אַז די עקאָנאָמיע באַצאָהלט זיך, — אָבער מענשען געהען צו גרונט, דערפאַר לוינט זיך עס ניט, דערפאַר מוז ווערן אָפּגעשאַפט דאָס פּריוואַט־אייגענטום פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען!

„וואַרען־פּראָדוקציע מוז אָפּגעשאַפט ווערן", כדי די פעהיגע זאָלען ניט פאַרשלינגען די אומפעהיגע און ווידער שאַפען אַ קלאַס לוין־אַרבייטער — קומט אָט דאָס אויך אויס על פּי פּאָליטיש־עקאָנאָמישער וויסענשאַפט? איז דאָס אויך אַ געבאָט פון אַ שטרענגען נאַטור־געזעץ?

ווידער אַמאָל מעטאַפיזיקע! דער פּשוט'ער פאַקט איז, אַז ניט האָבענדיג קיין פּראָדוקציאָנס־מיטלען, מוזען די אַרבייטער פאַרקויפען זייערע כחות צו דעם וואָס האָט די מיטלען, און ער דאַרף זיי נאָר אויף צו פּראָדוצירען וואַארען. וואָלט ער זיי געצאָהלט שכירות פאַר שרייבען מזוזות, וואָלטען זיי געשריבען מזוזות. זיי אַרבייטען ניט ווייל עס געהט זיי אום לעבען צו שאַפען וואַארען, נאָר ווייל זיי דאַרפען עסען. זאָלען זיי נאָר האָבען די מיטלען צו פּראָדוצירען, וועלען זיי שוין שאַפען אַלץ וואָס זיי באַדאַרפען און אויסטוישען זייערע פּראָדוקטען צווישען זיך; און זאָלען די מיטלען

צו פּראָדוצירן שטעהן פריי פאר יעדען איינעם, וועט קיינמאָל קיי־נער ניט זיין געצוואונגען צו ווערן א לוין־ארבייטער ביי דעם אנ־דערן.

און פאַרוואָס זאָלען זיי מוזען אויפגעבען זייער זעלבסטשטענ־דיגקייט? צי דערפאר ווייל שפּילקעס קאָן מען פּראָדוצירן זעהר ביליג און א סך, ווען מען צעפּיצעלט די ארבייט (און די ארבייטער אויך) אויף הונדערט פּיצלעך, מוז מען דעריבער האָבען א „מאָדער־נעם שטאאט", וועלכער זאָל קאָמאַנדעווען מיט דער גאַנצער פּראָ־דוקציע פון גאַנץ דייטשלאַנד, צום ביישפּיל?

„די גרויס־פּראָדוקציע פאָדערט א צוזאַמענפאַסונג פון אלע צווייגען". פאַרוואָס פאָדערט זי דאָס? ליגט עס אין דעם וועזען פון דער היינטיגער מעטאָדע ווי צו פאבריצירן שיך, אז די אינדו־סטריע פון איי׳זען און די פאבריצירונג פון בנין־פּילען, למשל, זאָ־לען אלע זיין צוזאַמענגעפאַסט אונטער איין קאָנטראָל? איז עס א נאַטור־נויטווענדיגער געזעץ פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע? ניין. זי פאָדערט עס, ווייל מען מיינט, אז דורך א „צוזאַמענפאַסונג" וועט די פּראָדוקציע קאָסטען דער געזעלשאַפט ביליגער, עס וועט אוועק־נעהמען ווייניגער צייט; קורץ — ווייל די סאָציאַלדעמאָקראַטישע טעאָרעטיקער דענקען, אז אזוי לוינט זיך בעסער.

נו, גוט! ווייבאַלד אז די „וויסענשאַפט" קומט אויך ענדליך צום פּונקט, וואָס עס לוינט זיך בעסער, טא פאַרוואָס זאָלען מיר ניט טאָרן שטעלען א פראַגע־צייכען פון אונזער זייט און א פרעג טאָן גאַנץ שטאַרק: לוינט זיך עס?! לוינט זיך צו מאַכען אזא טאַראַראַם מיט א מאָדערנעם שטאאט און „העכסט וויסענ־שאַפטליך" אוועקרויבען פון יעדען איינצעלנעם, פון יעדער גרופּע, אי די פרייהייט, אי די מיטלען צו פּראָדוצירן זעלבסטשטענדיג? לוינט זיך עס צו פאַרשאַכערן די פרייהייט פאר א ביליגען טאָפּ לינזען?

אז דער סאָציאַלדעמאָקראַטישער ווירטשאַפט־שטאאט נעהמט אוועק ביי די ארבייטער (ביי אלעמען, וואָרים אויסער די באַאַמטע וועלען דאָך אלע זיין ארבייטער אין דער צוקונפט) די פרייהייט, איז קאַוטסקי מודה גאַנץ אָפען אין דעמזעלבען „ערפורטער פּראָ־

גראם". ער זאָגט: „עס איז ריכטיג, די סאָציאַליסטישע פּראָדוקציע קאָן ניט געהן צוזאַמען מיט דער פולער פרייהייט פון דער אַרבייט; דאָס הייסט מיט דער פרייהייט פון אַרבייטער צו אַרבייטען ווען, וואו און ווי ער וויל".

„אין אַ סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט זיינען אַלע פּראָדוקציאָנס־מיטלען פאַראייניגט אין איין האַנט; עס איז דאָ נאָר איין־איינציגער אַרבייטסגעבער, וועלכען מען קאָן ניט בייטען".

אָבער — „שולדיג אין דעם איז די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג גופא, ניט די סאָציאַלדעמאָקראַטיע; שטערן די ענטוויקלונג וויל זי ניט און קאָן ניט".

דאָס זיינען קלאָרע דבורים; און ער פאַרדינט אַ דאַנק פאַר זיין אָפענהערציגקייט. נאָר ניט דאָס אַליין בין איך אויסען.

קאוטסקי צערעדט זיך אין אַ גאַנצען קאַפּיטעל וועגען דער פרייהייט פון דער אַרבייט און סטאַרעט זיך צו באַווייזען, אַז מיט דער צעטיילונג פון דער אַרבייט פון דער גרויס־אינדוסטריע איז פרייהייט איבערהויפּט אַן אוממעגליכע זאַך; דער אַרבייטער איז ניט מעהר ווי אַ קליין רעדעל, ווי אַ שרייפעל, אין אַ גרויסער מאַשין; אויף יעדען שריט און טריט איז ער אָפּהענגיג פון אַלע אַנדערע מיט־אַרבייטער; ער מוז אַרבייטען ווען און ווי די זאַך פאָדערט, ניט ווען און ווי ער וויל, — הייסט עס, אַז ער קאָן ניט זיין פריי.

אָבער מיט אַזאַ רעכענונג קאָן מען דאָך זאָגען, אַז עס קאָן איבערהויפּט ניט זיין קיין פערזענליכע פרייהייט אין אַ געזעלשאַפט. וואָרים איז דען ניט יעדער מענש דורכגעשרויפט און דורכגעבונדען מיט אַלע מענשען, אַזוי אַז איינער אַליין וואָלט קיינער ניט געקאָנט לאַנג עקזיסטירן? און פאַרוואָס גראָד אין דער געזעלשאַפט? איז אַ מענש פאַר זיך אַליין פריי? איז זיין ווילען ניט אָפּהענגיג פון אַזויפיעל אורזאַכען, איבער וועלכע ער האָט קיין מאַכט ניט?

דער טעות ליגט דאָ אין דער סאַמע באַדייטונג פון פרייהייט. אָט גיט אַ קוק וואָס עס טוט זיך איצט אין רוסלאַנד. די איידעלסטע מענשען, די גרעסטע העלדען, גיבען אַוועק זייער לעבען אין קאַמף פאַר דער באַפרייאונג פון פאָלק, פאַר פרייהייט. ווען איהר זיי

פרעגען צו וואָס זיי טוען עס, לויט דעם חשבון אז עס קאָן גאָר קיין פרייהייט אויף דער וועלט ניט זיין? ניין. איהר פיהלט, אז עס איז ניט גלייך, אז עס איז דאָ אַ חילוק צווישען דער פרייהייט, פאַר וועלכער זיי קעמפּפען און דער פרייהייט, פון וועלכער איהר רעדט דאָ.

איהר רעדט און טראַכט בעת מעשה פון אַבסטראַקטער פרייהייט, פון דעם מעטאַפיזישען באַגריף פון פרייהייט, — וועגען אַזאַ פרייהייט קאָן מען זיך חקירה'נען און אפשר צוגעבען, אויב איהר ווילט, אז זי איז ניטאָ און קאָן ניט זיין, ניט אין געזעלשאַפטליכער ארבייט, ניט אין געזעלשאַפטליכען לעבען, ניט אין דעם מענשען'ס פּסיכאָלאָגיע גופא. יענע אָבער קעמפּפען פאַר קאָנקרעטער פרייהייט: פאַר פרייהייט צו לעבען און ארבעטן געזעלשאַפטליך ניט געשטערט פון הערשער; פאַר פרייהייט צו מעגען זוכען גליק. יעדער איינער אויף זיין אייגענעם וועג; צו זיין אַליין בעל־הבית איבער זיך און ניט זיין אונטערוואָרפען אונטער דעם ווילען פון אַן אַנדערן.

מעג דעם מענשען'ס ווילען זיין פריי פּסיכאָלאָגיש אָדער ניט, — איין מענשען'ס ווילען דאַרף ניט זיין געצוואונגען צו ווערן אונטערוואָרפען אונטער דעם ווילען פון אַן אַנדערן. מיר זוכען ניט קיין „פרייען ווילען“, — מיר זוכען פרייהייט פאַר דעם ווילען ווי ער איז. מיר זוכען פרייהייט פאַר דעם ווילען — אַקעגען דעם ווילען פון אַן אַנדערן, ניט אַקעגען אומשטענדען, וועלכע מען קאָן ניט ענדערן. אַ מענש מיט שכל קאָן ניט וועלען אַז אויפעסען דעם בייגעל אַז איהם האָבען.

גרויס־אינדוסטריע פאָדערט אַ צעטיילונג פון דער ארבייט און פאָלגליך אַן אָפּהענגיגקייט פון דעם ארבייטער בעת ער ארבייט — ריכטיג. די פראַגע איז אָבער: ווער פאָדערט די גרויס־אינדוסטריע? פאָדער איך עס? אויב איך וויל עס, געה איך איין, מיט מיין ניט־געצוואונגענעם ווילען, אויף די אומשטענדען, וועלכע מאַכען מיך בעת מעשה אָפּהענגיג פון מיינע מיטאַרבייטער. ווייל איך עס ניט, נאָר די געזעלשאַפט גיט מיר קיין ברירה ניט און

איך מוז זיין די הונדערטסטע האַנט אין אַ פאַבריק פון שפּילקעס — דאָן רויבט זיי ביי מיר אַוועק מיין פרייהייט און זי מאַכט מיך פאַר אַ שקלאַף צו איהר ווילען.

„אין אַ סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט זיינען אַלע פּראָדוקציאָנס־מיטלען פאַראייניגט אין איין האַנט" — הייסט עס, אַז זי גיט מיר ניט די ברירה צו אַרבייטען פאַר זיך, אויב איך וויל, נאָר איך מוז אַרבייטען אַלס אַ רעדעל אין אַ גרויסער מאַשין, צי איך וויל, צי איך וויל ניט — הייסט עס, אַז די סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט רויבט אַוועק מיין פרייהייט און מאַכט מיך פאַר אַ שקלאַף צו איהר ווילען.

און טאַקע זי, די סאָציאַלדעמאָקראַטיע, איז שולדיג אין דעם, ניט די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג. די מעטאָדען פון גרויס־אינדוסטריע האָבען אַ סך מעלות — אין די נייערע צווייגען קאָן מען אָהן זיי גאָר ניט אויסקומען, — אָבער די סאָציאַלדעמאָקראַטיע פאַרגעסט, אַז זיי זיינען געמאַכט געוואָרן פאַר דעם מענשען, ניט דער מענש פאַר זיי.

עס איז דער סאָציאַלדעמאָקראַטישער שטאַאַט, — דאָס פאַראייניגען אַלע פּראָדוקציאָנס־מיטלען אין איין האַנט, דאָס רעגולירן פון איין צענטער די פּראָדוקציע פון גאַנצען לאַנד, דאָס קאָנטראָלירן די פּראָדוקטיווע טעטיגקייט פון יעדען איינצעלנעם, — אַט דער עקאָנאָמישער שטאַאַט־הכולל איז עס, וועלכער באַגראָבט די פרייהייט און פאַרשקלאַפט די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט!

„מיר גיבען די מענשען" — שרייט די סאָציאַלדעמאָקראַטיע — „די העכסטע פרייהייט וואָס קאָן געבען: אָנשטאָט די „פרייהייט דער אַרבייט" מאַכען מיר זיי „פריי פון אַרבייט"! מיר באַפרייען זיי פון דאַרפען שווער און ביטער אַרבייטען".

אַ וואָרט־שפּיל איז דאָס אפשר אַ שעהנער, אָבער ניין, מוהמעלע! פריי פון אַרבייט מיינט ניט פרייהייט. איהר מעגט אונז מאַכען פריי אַפילו פון ציינוועהטאָג און פון צער גידול־בנים, — און עס וועט אַלץ ניט הייסען, אַז איהר גיט אונז פרייהייט. פאַר אַ פּאָר שטונדען אַרבייט אין טאָג וועט איהר אונז געבען חיונה

—איהר זייט א גוטע עקאָנאָמקע און א גוטהארציגע בעל־הבית'טע— אָבער דערפאַר וועלען מיר אייך מוזען דינען ווי לייבאייגענע און פאָלגען וואָס איהר וועט הייסען.

עס זיינען דאָ מענשען, איך ווייס, וואָס וועלען לעקען די פינגער פון אזא מערכה: ס'טייטש א שטעלע — ארבייט ניט מעהר ווי דריי שטונדען א טאָג העכסטענס, חיונה בשופע, און א קאָנטראַקט אויפ'ן גאַנצען לעבען! אָבער אזעלכע קאָנען ניט זיין פיעל; איך וויל האָפען, אז א דור פון מענשען, וואָס וועט האָבען דעם מוט צו מאַכען א רעוואָלוציע און אָפּשאַפען דאָס אייגענטום פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען — וועט ניט פאַרשאַכערן זיין פרייהייט פאַר א ביליגען, גרויסען טאָפּ לינזען.

שטאַאט און פרייהייט

אן ענטפער אויף אן ענטפער

אין מיין אַרטיקעל „שטאַאט אָדער ניט שטאַאט?" האָב איך גע־מאַכט פינף באַהויפּטונגען. נומער איינס: די סאָציאַלדעמאָקראַ־טיע זאָגט, אַז דער שטאַאט וועט שטאַרבען און תיכף ומיד בויט זי אויף אן אַנדערן. נומער צוויי: שטאַאט און פרייהייט זיינען צוויי הפכים. נומער דריי: די „געזעצע" פון פּאָליטישע עקאָנאָמיע פיהרן ניט דוקא צו אַ צוזאַמענפאַסונג פון אַלע אינדוסטריע־צוויי־גען אין איין צענטער פון רעגירונג. נומער פיער: פּערזענליכע פרייהייט שליסט ניט אויס קאָאָפּעראַטיווע אַרבייט. נומער פינף: דער סאָציאַלדעמאָקראַטיש עקאָנאָמישער שטאַאט באַגראָבט די פרייהייט און פאַרשקלאַפט די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט.

איצט לאָמיר באַטראַכטען יעדען פּונקט באַזונדער און זעהן צי דר. פאַרנבערג האָט אויף דעם געענטפערט און וואָס ער האָט גע־ענטפערט.

אַז דער שטאַאט וועט שטאַרבען האָט געזאָגט אַליין פרידריך ענגעלס אין זיין בוך: דער סאָציאַליזם פון אויטאָפּיע צור וויסענ־שאַפט; — אַז דער שטאַאט וועט לעבען האָבען געזאָגטביידע, אי מאַרקס, אי ענגעלס, אין קאָמוניסטישען מאַניפעסט — „אָפען און קלאָר", ווי דר. פאַרנבערג רוקט מיר אַליין אונטער די ציטאַטע, אַזוי צו זאָגען, אונטערן נאָז. — דאָרטען שטעהט בפירוש: „דער פּראָ־לעטאַריאַט וועט באַנוצען זיין מאַכט אַלץ מעהר און מעהר אַוועק־צונעהמען ביי דער בורזשואַזיע דאָס קאַפּיטאַל און אַלע פּראָדוק־ציאָנס־אינסטרומענטען, צו צענטראַליזירן אין די הענט פון שטאַאט".

— הייסט עס וואָס: יאָ שטאַאט, אָדער נ י ט שטאַאט? נאָך דר. פ. נאָך קומט אויס, אַז אודאי יאָ שטאַאט, דוקא שטאַאט.

שטאַאט איז סאָציאַליזם, ניט־שטאַאט איז אַנאַרכיזם, זאָגט ער. אַי ענגעלס? ענגעלס זאָגט דאָך, אַז דער שטאַאט וועט שטאַרבען? נו, מסתמא מיינט ענגעלס, אַז דער קאַפּיטאַליסטישער שטאַאט וועט שטאַרבען, און אויף זיין אָרט וועט אויפלעבען דער סאָציאַליסטישער שטאַט. אָבער דאָס האָב איך דאָך אויך געזאָגט, — ניט געמאַכט קיין בלבול — טאָ וואָס בייזערט ער זיך אַזוי, דער דאָקטאָר?

אין כעס איז ער אפּנים פאַר מיין צווייטען פּונקט, וואָס איך ציינ אויף, אַז שטאַאט און פרייהייט זיינען צוויי הפכים. פרייהייט איז פאַר אַ סאָציאַלדעמאָקראַט, ווי דער גוי זאָגט, „האַרקא יעסטש אי זשאַלקאָ בראָסיטש“ — ביטער אָראָפּצושלינגען און אַן עברה אוועקצואוואַרפען. — זאָגען אַז ניין, עס וועט ניט זיין קיין פריי־הייט, איז עפּעס סאָוועסטנע, מאַכט מען ווי יענער 48ער טייטש האָט געזאָגט: „פיר דען קייזער אונד אויך פיר די פרייהייט“... איז מיין עובדא געוועזן צו אַרגומענטירן, אַז ענטוועדער — אָדער: ענטוועדער שטאַאט, אָדער פרייהייט; ביידע צוזאַמען איז אַן אומ־מעגליכקייט.

געטאָן האָב איך דאָס אַזוי: איך האָב געגעבען אַ דעפיניציאָן פון שטאַאט און אַ דעפיניציאָן פון פרייהייט; איך האָב געצייגט מיט לאָגיקע, אַז עס קאָן ניט זיין קיין פרייהייט אין שטאַאט. וואָלט געדאַרפט אַ געלאַסענער קריטיקער מיר אויפצייגען, אַז מיינע דעפי־ניציאָנען זיינען ניט ריכטיג, דאַן וואָלט ממילא אוועקגעפאַלען מיין לאָגישער שלום. איז אָבער מיין קריטיקער ניט קיין געלאַסענער און, כאָטש ער האָט צוברעקעלט יעדעס וואָרט, וואָס איך האָב גע־זאָגט, האָט ער דאָך מיינע דעפיניציאָנען אין עצם געלאָזט אומבאַ־ריהרט. טענה איך דערפאַר, אַז מיין לאָגישער שלום איז אַ לאָגי־שער שלום, און זיין קריטיק איז קיין קריטיק ניט.

מיין דעפיניציאָן פון שטאַאט איז — אַ **קאָנצענטראַציע פון אַסך פונקציאָנען פון געזעלשאַפטליכען לעבען אין צענטער פון אויטאָריטעט**. אין אַנדערע ווערטער: דאָס אַריינמישען זיך פון אַ אויסערן קאָנטראָל אין די אינערליכע אַנגעלעגענהייטען פון אַ

זעלבסטשטענדיגער געמיינדע. אויף דארויף זאגט מ׳יז געגענער: אמת, אין די איינהייטס־שטאאטען ליגען טאקע א סך פונקציאנען אין איין צענטער פון אויטאריטעט, אבער אפילו דארטען איז אויך דא א דריי־איינציגקייט פון געזעצגעבענדע, ריכטערליכע און אדמי־ניסטראטיווע צענטרען. מילא, איז דאס א שפּילכעל מיט א ווארט: ער ווייס אליין, אז אין גרונט זיינען דאס דריי דעפּארטאמענטען פון איין צענטער פון שטאאט־אויטאריטעט.

זאגט ער ווייטער: „עס זיינען אבער דא בונדעס־שטאאטען, וועלכע האבען ניט א סך פונקציאנען, נאר אפט גאנץ ווייניג פונק־ציאנען". איז וואס? הייסט עס דען, אז יעדער שטאאט, וועלכער טרעט אריין אין דעם בונדעס־שטאאט האט ניט קיין סך פונקציא־נען? הייסט עס, אז יעדער טייל־שטאאט איז ניט א צענטער, וואס רעגולירט דעם לעבען פון פיעלע געמיינדען און גרופּען פון זיין טע־ריטאריע? איז דען א בונדעס־שטאאט א קלענערע צענטראליזא־ציע, א ווייניגערע קאנצענטראציע פון די העכערע פונקציאנען פון אלע טעריטאריען, וואס זיינען פאראייניגט אין דעם פארבאנד?

האט ער אבער נאך א טענה. „איינצעלנע שטעדט, זאגט ער, זיינען פון טויזענטער יאהרען אן שוין געווען שטאאטען: אזוי ווי די גריכישע שטאדט־שטאאטען, אזוי ווי די פרייע שטעדט פון מי־טעלאלטער". — אז עס זיינען געווען שטאאטען פון טויזענטער יאהרען אן איז עס לכתחילה גאר ניט צום פונקט. אודאי זיינען זיי געווען: גריכישע און רוימישע, עגיפּטישע און פּערזישע און כאל־דעאישע און נאך און נאך. איך האב געשריבען: „אז מיר זאלען אנפאנגען רעכענען אונזער אייראפּעאישע ציוויליזאציאן פון דער פארניכטונג פון דער רוימישער אימפּעריע, וועלען מיר געפינען א. ז. וו.". אז מיר זאלען רעדען פון אלע שטאאטען פון ששת ימי בראשית אן, וואלטען מיר געפונען אי גרויסע, אי קליינע, אי מיטע־לע שטאאטען; מיט מעהר פונקציאנען, מיט ווייניגער פונקציאנען; צוויי טויזענט, פינף טויזענט, צעהן טויזענט יאהר צוריק.

וואס ער וויל ארויסברייגגען איז, אז אפילו איין שטאדט קען זיין א שטאאט. די גריכישע שטעדט ספּארטא, אטהענס, צ. ב.,

זיינען געוועזן שטאַאַטען. מילא בכן? ליגט דען אין מיין דעפיני־ציאָן אַ באַשטימטע מאָס פון קוואַדראַטנע מיילען וויפיעל אַ שטאַאַט מוז ענטהאַלטען, כדי צו הייסען אַ שטאַאַט? אַ שטאָדט באַשטעהט פון פאַרשידענע גרופען מיטגלידער — אויב יעדע גרופע האָט אויטאָנאָמיע — איז די שטאָדט ניט קיין שטאַאַט; אויב יעדע גרופע האָט ניט קיין אויטאָנאָמיע, איז די שטאָדט אַ צענטראַליזירטער שטאַאַט.

„אַזוי ווי די פרייע שטעדט", זאָגט ער, אין מיטעלאַלטער". אָט דאָס זאָגען איז שוין גאָרניט געזאָגט: פונקט וועגען די פרייע שטעדט פון מיטעלאַלטער געהט דאָך ערשט אָן דער ויכוח, קאָן מען דאָך פון זיי אַליין קיין ראיה ניט ברייננגען. דאָס מוז מען שוין באַ־ווייזען, אַז ניט הייסט עס אויפ'ן געלערנטען לשון פעטיציא פרינ־ציפי, אָדער אויף פראָסט ענגליש, בעגגינג דהי קוועסטיאָן. די פרייע שטעדט (אָהן קאַוויטשקעס) אין מיטעלאַלטער זיינען באַ־שטאַנען, ווי איך האָב עס באַשריבען, פון אויטאָנאָמע גרופען, און דאַרום זיינען זיי ניט געווען קיין שטאַאַטען. ווען דער שטאַאַט פון דרויסען, אָדער די פאַטריציער פון אינעווייניג, האָבען גענומען שטיקען דאָס לעבען פון די גרופען, זיינען זיי דאַן געוואָרן אוים פרייע שטעדט. וואו דער שטאַאַט קומט אַרויף, ווערט אַ סוף פון געזעלשאַפטליכער פרייהייט.

נו, האָט מיין קריטיקער געפונען אַ זכות פאַר'ן שטאַאַט. צווי־שען די פונקציאָנען, וואָס ער נעהמט אַריבער פון די געזעלשאַפטס־גרופען זיינען דאָ, זאָגט ער, אַזעלכע ליבענסווערטע פונקציאָנען ווי פאָלקס-בילדונג, סאַניטעט, קאַראַנטין און אַרבייטער־שוץ. יאָ, זיי זיינען דאָ און אַזוי ווי איך דענק וועגען זיי און וועגען מיין קריי־טיקער, שטעלט זיך מיר די פראַגע: „זאָל איך לאַכען, אָדער זאָל איך וויינען?" דער שטאַאַט האָט גוטע פונקציאָנען אויך — איז דאָס די פראַגע? די פראַגע איז דאָך, מיט וואָס פאַר אַ רעכט קומט ער צו זיי? און ווי ערפילט ער די פונקציאָנען?

דענקט איהר, אַז אָהן דעם שטאַאַט וויל דאָס פאָלק זיך ניט בילדען? דאַרף מען אפילו די רוסישע מוזשיקעס מיט נאַגייקעס טרייבען זיי זאָלען געהן אין שולע? אַ פרייע, זעלבסטשטענדיגע

געמיינדע האָט איהר מורא וועט ניט שאַפען קיינע בילדונגס־אַנ־שטאַלטען פאַר איהרע מיטגלידער? אַ זכות פאַר'ן שטאאט, ער גיט שולען! דאָס איז דאָך טאַקע די צרה מיט די שטאַאט־שולען, וואָס זיי טויגען אויף כפּרות! אריבערנעהמענדיג, אוועקרויבענדיג די פונקציאָן פון בילדונג פון דער געזעלשאַפט, האָט דער שטאַאט די בילדונג געלעגט אין דער ערד!

ווען מיין קריטיקער וועט מיר איבערצייגען, אַז אונטער לאָקאַ־לער אויטאָנאָמיע וועלען די מיטגלידער פון אַ געמיינדע ניט באַזאָר־גען בילדונג, סאַניטערע איינפיהרונגען און שוץ פאַר זייערע קינדער פון עפּידעמיען, ווי פון אומגעזונטער ארבייט, און אַז נאָר אַ שטאַאט אַ צענטראַליזירטע מאַכט, קאָן און באַזאָרגט דאָס — דאַן צוגעבען, אַז דער שטאַאט האָט גוטע פונקציאָנען אויך.

געפעהלט איהם דאַן ניט, וואָס איך האָב געזאָגט, אַז עס איז דאָ אַ חילוק צווישען שטאַאט און רעגירונג. ס'טייטש, אָט דער און דער פּראָפעסאָר האָט דאָך אַליין ערקלערט, אַז „דעם סך הכל פון דער טעטיגקייט פון שטאַאט רופט מען רעגירונג!“ אָבער איך האָב דאָך אויך געזאָגט: „זיי זעהען אַז יעדער שטאַאט איז אַ רעגירונג, שליסען זיי דערפון, אַז יעדע רעגירונג איז אַ שטאַאט“. טאָ וואָס האָט דאָ זיין פּראָפעסאָר אויפגעטאָן, אַז איך אַליין זאָג, יעדער שטאַאט איז אַ רעגירונג? — שלאָגט ער מיך מיט פּרודאָן'ען, דעם פאָטער פון אַנאַרכיזם, וועלכער האָט געזאָגט (והראיה, פּלעכאַנאָוו האָט ציטירט), אַז די בעסטע רעגירונגס־פאָרם איז אַן אוממעגליכע זאַך. איז וואָס? וויבאַלד זיי טויגען ביידע אויף כפּרות, קען גאָר ניט זיין קיין חילוק צווישען זיי, קאָן גאָר ניט זיין איינע ערגער פאַר דער אַנדערער?

אַזוי ווי אָבער ער אַדוועטייזט מיך, ניט געבעטענערהייט, פאַר אַן אַנאַרכיסט, און נאָך אַ אינדיווידואַליסט, איז כדי אַרונטערצו־נעהמען פון זיך אירגענד וועלכען חשד, אַז איך שטים ניט איין מיט פּרודאָנ'ען, וויל איך זיך שטיצען אויף אַן אַנדער לעהרער פון אַנאַר־כיזם, נעמליך, אויף קראָפּאָטקינ'ען. אין זיין בראָשורע „דער שטאַאט“ זאָגט קראָפּאָטקין: שטאַאט און רעגירונג רעפּרעזענטירן צוויי פאַרשידענע געדאַנקען. די אידעע פון שטאַאט האַלט אין זיך

איין אַ גאַנץ פאַרשידענע זאַך ווי די אידעע פון רעגירונג. ניט נאָר איז דער שטאַאט אַ מאכט איבער דער געזעלשאַפט, נאָר עס איז אויך אַ טעריטאָריאַלע קאָנצענטראַציאָן, אַ קאָנצענטראַציאָן פון אַ סך פונקציאָנען פונ'ם לעבען פון געזעלשאַפט אין די הענט פון איי־ניגע אָדער פיעלע. דער שטאַאט ברייננגט אריין נייע באַציהונגען צווישען די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט".

געוויס איז קראָפּאָטקין ניט פאַרנבערג'ס פּראָפעסאָר, און ניט פאַר איהם האָב איך דאָס ציטירט פון קראָפּאָטקינ'ען:—ניט מעהר, וואָס שלאָגט ער מיך מיט פּרודאָנ'ען?

אגב וואָלט איך געוואָלט באַמערקען מכח שטעלען די געשיכטע מיט'ן קאָפּ אַראָפּ, ווי מיין קריטיקער חזר'ט איבער עטליכע מאָל, אז דער „אילאָווייסקי" באַגריף פון געשיכטע, וועלכען ער שטעלט פאָר, איז כלל ניט שטעלען די געשיכטע מיט'ן קאָפּ אַרויף. „וואָס פאַר אַ ביטערע איראָניע, זאָגט ער, פאַרצושטעלען די מיטעלאַל־טערליכע פינסטערניש פאַר אַ אידעאַל פון פרייהייט און פּראָגרעס!" — אַזוי ווי מען וואָלט געקענט ריידען פון אומוויסענהייט אַלס אַ געגענזאַץ צו פרייהייט; אַזוי ווי מיר וואָלטען געזאָגט, אַז פינס־טערניש איז אַ אידעאַל פון פּראָגרעס! די ווילדע אין דער אור־צייט האָבען אודאי געהאַט מעהר פרייהייט אין זייער געזעל־שאַפטליכען לעבען, ווי מיר הויך־ציוויליזירטע אין אונזער גע־זעלשאַפטליכען לעבען, פונדעסטוועגען האָט נאָך קיינער ניט אַפילו פון די הייסע חסידים פון דער „צוריק צור נאַטור"־שולע, געראַטען אָוועקצוואַרפען די וויסענשאַפטען, די קונסט און די איבעריגע ציערונגען פון דעם ציוויליזירטען מענשען'ס גייסט.

יאָ, די מיטעלאַלטערליכע פינסטערניש!

„אונזער מאָדערנע אינדוסטריע איז צו אונז געקומען פון יענע פרייע שטעדט. אין דריי יאָהרהונדערטען האָט מען די אינדוסטריע און די קונסט אַזוי ענטוויקעלט, אַז אונזער אייגענער יאָהרהונדערט האָט זיי נאָר געקענט אריבערשטייגען אין שנעלקייט פון פּראָדוצירן, זעלטען אָבער אין קוואַליטעט און זעהר זעלטען אין שעהנקייט פון פּראָדוקט. אין דער העכערער קונסט — האָבען מיר אריבער־

געשטיגען די שעהנקייט פון א ראפאעל? די קראפט און די העזה פון א מיכעל אנגעלא? די וויסענשאפט און קונסט פון לעאנארדא דא ווינטשי? די פאעזיע און שפראך פון דאנטע, אדער די אר־כיטעקטור וועלכע האט געשאפען די קאטעדראלען פון ליאן, פון רהיימס, פון קאלאן? — דאס פאלק אליין איז געווען זייער מייס־טער, האט וויקטאר הוגא גוט געזאגט — די אוצרות פון שעהנהייט פון פלארענץ און ווענעציע, די סיטי־האלס פון ברעמען און פראג, די טורעמס פון נירענבערג און פיזא, און נאך אהן אן ענדע? אלע די גרויסע ערובערונגען פון קונסט זיינען געווען די פראדוקטען פון יענער פעריאדע".

„איהר דענקט פון דעם פראגרעס פון ציוויליזאציאן פון 19טען יאהרהונדערט, מיט וועלכען מען הערט ניט אויף זיך צו האלטען גרויס? קוקט זיך צו! אלע גרויסע ענטדעקונגען פון וועלכע עס זיינען ארויסגעקומען אונזערע מאדערנע וויסענשאפטען — דער קאמפאס, דער זייגער, די דרוקעריי, די ים־פאהרט ענטדעקונגען, פולווער, דאס געזעץ פון גראוויטאציאן, דאס געזעץ פון אטמאס־פערן־דרוק פון וועלכען די דאמפשיפען איז בלויז א ווייטערע ענט־וויקלונג, די אנפאנגען פון כעמיע, די וויסענשאפטליכע מעטאדע, וועלכע ראדזשער בייקאן האט אנגעוויזען און וועלכע האט זיך שוין פראקטיצירט אין די איטאליענער אוניווערזיטעטען — פון וואנען איז דאס אלץ געקומען, אויב ניט פון די שטעדט, וועלכע האבען זיך ענטוויקעלט אונטער דעם שוץ פון קאמונאלע פרייהייטען?"

די אויסציגע זיינען גענומען פון פעטער קראפאטקין, וועלכער איז אודאי ניט קיין אויטאריטעט פאר מיין קריטיקער; אבער א מיינונג איז דאס, און מען מעג זיך צוהערן צו איהר.

די סקארבאווע היסטאריקער הערן ניט אויף צו פויקען אין די באראבאנעס וועגען דער פינסטערניש פון מיטעלאלטער און דער ליכ־טיגקייט פון דעם בורזשוא־רעזשים. וואס פינסטערער זיי קענען פארשטעלען דעם מיטעלאלטער, אלץ מעהר קרעדיט נעהמט זיך די בורזשואזיע פאר איהר הונגער־ציוויליזאציאן און שקלאפען־פראָ־גרעס. פאר א סאציאליסט וואלט זיך געפאסט ארייננקוקען אין דער געשיכטע א ביסעל טיפער; ארייננקוקען מיט מענשליכע אויגען,

ניט דורך די בורזשואזנע געפּאַרבטע ספּעקולען.

דער מיטעלאַלטער האָט ניט געוואוסט פון די נעבעל־טעאָריע — קיינער איז אָבער דאַן ניט געשטאָרבען פון הונגער, ווייל ער האָט קיין אַרבייט ניט געקענט קריגען. קיין עלעקטרישע טעלעגראַפען און טעלעפאָנען זיינען דאַן ניט געווען — אָבער דערפאַר האָבען זיי געהאַט אין זייערע געמיינדען מוניציפּאַלען סאָציאַליזם, וויפיעל איהר האָפט צו קריגען דורך אייער פּראָפּאַגאַנדא אין די נעכסטע פופציג יאָהר!

ניט איך אַלזאָ דריק די הענט פון די פינסטערע רעאַקציאָנערן; ניט די פינסטערע רעאַקציאָנערן זוכען צו אידעאַליזירן די פרייע שטעדט פון מיטעלאַלטער. אדרבא, פאַרקעהרט, איך האָב מורא, אַז מיין קריטיקער גופא איז אין טעות בנוגע צו דעם; און ניט נאָר דריקט ער די האַנט וואו מען דאַרף ניט, נאָר דאַכט זיך, אַז ער איז אויך ניט קלאָר וואו דער קאָפּ איז...

צולעצט האָט ער ביי מיר נאָך אַן עולה. איך האָב געזאָגט, אַז דער שטאַאט האָט וואָס ווייטער אַלץ מעהר געשטיקט דעם צאַפּעלדיגען לעבען פון די געמיינדען, ביז ער האָט זיי דערשטיקט אינגאַנצען — לאָזט זיך גאָר אויס, דערצעהלט ער, אַז די מערקאַנטילע עפּאָכע האָט טאַקע געזוכט אויסצוברייטען איהר הערשאַפט און פאַרכאַפּען אַ סך פונקציאָנען; און אַז היינטיגע צייטען זוכט דער שטאַאט אויך איבערצונעהמען וואָס מעהר פונקציאָנען — דערפאַר אָבער איז אין מיטען געווען אַ רעאַקציע, און די מאַנטשעסטער שולע פון עקאָנאָמיקער האָבען אין ענגלאַנד אויסגעווירקט פרייטרייד!

היינט פּאָליטיש קען מען, נאָך זיינע רייד נאָך, אָנטאַפּען דעם פּראָגרעס ממש בידים: פון אַ באַשרענקטער מאָנאַרכיע געהט ער איבער צום אויפגעקלערטען דעספּאָטיזם (!), דאַן צו אַ קאָנסטיטוציאָנעלער מאָנאַרכיע, אָדער צו דעמאָקראַטישער רעפּובליק, — נו, שעהמען מעג איך זיך איצט, אַ חדר־אינגעל ווייס דאָך דאָס! אַז איך טראַכט מיר איבער די זאַך, הויבט זיך מיר אָן צו דאַכטען, אַז דאָס ווייס טאַקע נאָר אַ חדר־אינגעל. עלטערע מענשען ווייסען, אַז אַפילו אין פראַנקרייך'ס דריטער רעפּובליק מוזען פופציג דאָ־

קומענטען ווערן געשריבען און דורך צוועלף דעפארטאמענטען מוזען זיי דורכגעהן, איידער א „פראגרעסיווער" בירגער קען אויספיהרן אפצוראמען א בוים פון וועג, וועלכען א ווינט האט דארטען אנידערגעווארפען! אז איך וואלט זיך ניט געשעמט, וואלט איך מעיז געווען צו רעכענען, אז עס איז א סברא, אז אפילו אין א רעפובליק (אפשר דוקא?) איז נאך דא א היבש ביסעל צענטראליזאציע פון פונקציאנען.

בקיצור, מיין דעפיניציאן פון שטאאט איז ניט אפגעלייקענט געווארן; וועלען מיר איצט זעהן מכח מיין רעפיניציאן פון פרייהייט.

איך האב געזאגט, פרייהייט אין דער געזעלשאפט מיינט: יעדער איינער זאל מעגען זוכען גליק אויף זיין אייגענעם וועג; אליין זיין בעל־הבית איבער זיך, און ניט זיין אונטערווארפען אונטער דעם ווילען פון אן אנדערן; פרייהייט פאר מענשען געגענאיבער אנדערע מענשען, ניט געגענאיבער אומשטענדען, וועלכע מען קען ניט ענדערן.

קומט מיין קריטיקער און שרעקט אן דעם עולם: דער טייפעל געהט! דער יחיד, דער אינדיווידואליזם וויל גובר זיין דעם כלל! „די גאנצע פראגע איז, א י ך אדער מ י ר, איינער אנטקעגען אלעמען. ער איז א אינדיווידואליסט, ביי איהם איז זיין פרייהייט די ערשטע זאך אין דער וועלט; ביי אונז סאציאלדעמאקראטען איז דער כלל קודם פאר'ן פרט. מיר, דער כלל, די געזעלשאפט, די מענשהייט איז דער עיקר — דערפאר לעבען זאל דער סאציאלדעמאקראטישער צוקונפטס־שטאאט!"

זאג איך דערצו: „עולם, שרעקט זיך ניט! „יעדער איינער" מיינט דיזעלבע זאך וואס „מיר אלע"; יעדער יחיד איז דאסזעלבע וואס דער „גאנצער כלל". דער כלל, די געזעלשאפט, די מענשהייט — ווער זיינען זיי אויב ניט די יחידים, די איינצעלנע, על פי חשבון פון חיבור און כפל? אויב י ע ד ע ר איינער פון א געזעלשאפט, לאמיר זאגען, פון טויזענט, וועט זיין בעל הבית איבער זיך, וועט די גאנצע געזעלשאפט זיין בעל הבית איבער זיך. אויב אבער בלויז 501 וועלען זיין בעלי בתים איבער דער געזעלשאפט, וועלען

די איבעריגע 499 זיין די שקלאַפען פון דער געזעלשאַפט. מיין קריטיקער האָט ניט פּרובירט אָפּלייקענען דעם חשבון, נאָר ער ברייגנט אַ תניא דמסיע ליה, וואָס קאוטסקי האָט געזאָגט אין דער „נייע צייט" 1905, אַז דער צוועק איז נאָר די געזעלשאַפט, דער כּלל, צו וועלכען יעדער איינצעלנער האָרף דינען?

אַ געזעלשאַפט צו וועלכער יעדער איינער דאַרף דינען — וואָס מיינט ער דערביי? וואָס פאַר אַ מעטאַפיזיקע איז דאָס? צו וועמען זאָל יעדער איינצעלנער דינען? ווער איז די געזעלשאַפט, אויב ניט יעדער איינצעלנער? זיינען נאָר 501 פון יעדען 1000 די געזעלשאַפט? און די איבעריגע 499 וואָס זיינען זיי? נעלמים? ווער זאָל דינען? און צו וועמען זאָל מען דינען? און פאַר־וואָס זאָל מען דינען?

מיין קריטיקער האָט געקענט טענה'ן: פרייהייט איז ניט דאָס וואָס איך זאָג; עס איז גאָר אַן אַנדער זאַך; עס איז, למשל, אַ פולער מאָגען. דאַן וואָלט ער מיר געצייגט, אַז אין סאָציאַלדעמאָ־קראַטישען שטאַאט וועט זיין אַ פולער מאָגען — וואָלט דאָס באַ־וויזען, אַז אין יענעם שטאַאט וועט זיין פרייהייט. וואָס טוט ער? ער לייקענט ניט אָפּ מיין דעפיניציאָן פון פרייהייט, און גיט צו, אַז אַזעלכע פרייהייט קען ניט זיין אין צוקונפטס־שטאַאט, נאָר ער שטעלט זיך אויף דעם שטאַנדפּונקט, אַז מען דאַרף גאָר ניט אַזעלכע פרייהייט!

מעג זיך זיין אַזאַ שטאַנדפּונקט אויסגעצייכענט פאַר איהם מיט זיינע פילאָסאָפען ווי דיעטצגען, ווי קאוטסקי און אַנדערע — וואו איז אָבער די שאַרפע קריטיק אויף דער אַנאַרכיסטישער אַנשויאונג?

מיין דריטער פּונקט איז געוועזן, אַז די גרעסטע פון פּאָליטישע עקאָנאָמיע מוזען ניט דוקא פיהרען צו אַ צוזאַמענפאַסונג פון אַלע אינדוסטריע־צווייגען אין איין צענטער. דאָס הייסט איך האָב באַ־הויפּטעט, אַז די סאָציאַליסטישע קריטיק פון דער קאַפּיטאַליסטי־שער פּראָדוקציאָן איז טאַקע אין עצם ריכטיג, נאָר ניט גראַדע אין דער מאַרקסיסטישער פאָרמע, ווי מען שניידט דאָס אונז צו שלחן־ערוך מעסיג. — זאָגט ניט מיין קריטיקער אַליין: „ניט מיט מאַרקס'ן הויבט זיך אָן דער סאָציאַליזם, און ניט מיט מאַרקס'ן

וועט ער זיך ענדיגען?" דער מוז, אַלזאָ, פון אַ צוזאַמענפּאַסונג, פון אַ שטאַאט, פאָלגט ניט אַלס נויטווענדיגקייט פון די ענטוויקלונגס־געזעצע פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, נאָר עס איז בלויז איינע פון די מעגליכקייטען. פאָלגליך, האָב איך געזאָגט, דאַרף מען נאָך דורכדענקען, צי די מעטאָדע פון שטאַאט וועט געבען מעהר גליק יעדען איינעם אין דער געזעלשאַפט, איידער די אַנדער מעטאָדע פון ניט־שטאַאט.

איך פרעג דעם לעזער: איז דען דאָ אין מיין באַהויפּטונג אַזעלכעס, וואָס מען דאַרף וועגען דעם אַזוי מרעיש עולם זיין, ווי דאָס האָט געטאָן מיין קריטיקער? איין פּראָפעסאָר האָט ער געבראַכט צו צייגען, ווי מען דאַרף קריטיקירן די וויסענשאַפט נאָך מאַרקס'ן; נאָך אַ פּראָפעסאָר האָט ער געבראַכט עדות צו זאָגען, אַז מאַרקס איז געווען דער גרעסטער סאָציאַליסטישער דענקער; און אַ דריטען האָט ער געבראַכט, וועלכער גיט אַ הסכמה אויפ'ן סאָציאַליזם בכלל — און, וויצעלט זיך איבער מיר אַז „פאַר די קריטיק פון די פאַראויסזעצונגען, גרונט־געדאַנקען, טעאָריען, באַווייזע און שליסע פון סאָציאַליזם האָט ער (ד. ה. איך) קיין חשק, קיין צייט און קיין...

דאָס שטראָפט מען מיך, האָב איך מורא, פאַר מיינע אַמאָליגע חטאים; איצטער האָב איך אַזוי פיעל ניט אָנגעזינדיגט. וואָרים ווי וואָלט איינער געקענט יאָ האָבען חשק און צייט און פינטעלאַך, אין אַ זעקס־זייטיגען אַרטיקעל, יאָ צו קריטיקירן, אי די פאָראויסזעצונגען, אי די גרונט־געדאַנקען, אי די טעאָריען, אי די באַווייזע און שליסע פון אירגענד וועלכער לעהרע?

איך גיב צו, אַז קונא פישער האָט געצייגט דעם ריכטיגען וועג ווי צו קריטיקירן אַ פילאָזאָפישען סיסטעם; איך בין פאָלשטענדיג איבערצייגט, אַז מאַרקס איז געווען דער גרעסטער סאָציאַליסטישער דענקער, אָהן דער הסכמה פון געאָרג אַדלער; און קען דעם סאָציאַליזם בכלל שוין אַ יאָהר צוואַנציג — אָבער וואָס האָט דאָס צו טאָן מיט דער פראַגע, צי עס פאָלגט פון די אימאַנענטע געזעצע פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג, אַז דער העכסטער גליק פון דער

געזעלשאַפט ליגט אין אַ צוזאַמענפּאַסונג פון אַלע אינדוסטריע־צווייגען, אין אַ שטאַאַט?

אויב דורכריידענדיק זיך, צי עס לוינט צו פאַרקויפען די פרייהייט פאַר אַ ביליגען טאָפּ לינזען, הייסט וועלען „טריף און פּסול מאכען“ דעם סאָציאַליסטישען אידעאַל? אויב אַנדרייטען, אַז אין אַ שטאַאַט קען קיין פרייהייט ניט זיין, מיינט „ארויסגעהן צו צוברעכען און צושטערן די סאָציאַליסטישע וועלט־אַנשויאונג — דאַן קומט דאָך אויס, אַז דער סאָציאַליזם איז געוואָרן אַזאַ הייליגטום, אַז אויסער תהלות ותשבחות טאָר מען וועגען איהם חלילה אַ וואָרט ניט אויס־ריידען!

אַ זינדיגער מענש בין איך: ווען איך הער ווי אַ סאָציאַלדע־מאָקראַט רעדט אַזוי ווי ער וואָלט מיינען, אַז די גאַנצע וויסענשאַפט ליגט טאַקע ביי איהם אין פּאַקעט, דערוועקען זיך ביי מיר הירהורים רעים; דאָס איז אמת. ווען איך לעז ווי איינער טיילט איין די גאַנצע וויסענשאַפט, די פילאָזאָפיע דער געשיכטע, די סאָציאָלאָגיע, אין צוויי פעריאָדען: ביז מארקס און נאָך מארקס, בין איך מצרף די מחשבה רעה למעשה און לאָך אָפּ פון דעם. קיין פאַרפאַלענער מענש אָבער בין איך ניט. אדרבה, אפילו אַלס „אומגעבעטענער גאַסט“ קריך איך אין אַ סאָציאַליסטישען זשורנאַל, נאָר כדי צו זוכען און זיפּען וואו עס ליגט די וואַרהייט, אָדער יעדענפאַלס מעהר וואַרהייט.

וואו ליגט די וואַרהייט? צי דאָרט, וואו מען זאָגט, אַז די צו־זאַמענפּאַסונג פון אַלע צווייגען איז „אַ נאַטור־נויטווענדיג געבאָ־טענע זאַך“; צי דאָרטען, וואו עס ווערט גערעדט נאָר פון „טענ־דענצען, וועלכע זוכען זיך דורכצושלאָגען אין לעבען?“

וואו ליגט מעהר וואַרהייט — אין דעם געדאַנק, אַז מען מוז אָפּשאַפען די וואַארען־פּראָדוקציאָן, אַוועקנעהמענדיג ביים עולם די מיטלען צו פּראָדוצירן; אָדער אין דעם געדאַנק, אַז די מיטלען צו פּראָדוצירן דאַרפען שטעהן פריי פאַר אַלעמען, און מענשען זאָ־לען קענען פיהרן אַ נאַטירליכע פּראָדוקציאָן פאַר׳ן אייגענעם גע־ברויך?

ווען איך האָב געוואָלט געבען אַ ביישפּיל ווי דעם אַרבייטער איז וויכטיג לעבענסמיטעל און ניט מאַרק־וואַארע, האָב איך בעת מעשה ניט געקענט דענקען פון קיין אַנדער געגענשטאַנד וואָס איז גאָר קיין סחורה ניט, ווי מזוזות. אין אמת'ן, אַ מזוזה — אויך מיר אַ סחורה! נעהמט דער קריטיקער אָן מיין משל צו ערנסט און פרעגט, מיט וואָס אונטערשיידען זיך מזוזות פון אַנדערע סחורות? אַזוי ווי איך מיין חלילה ניט צו פאַרלעצען קיינעמס געפיהלען, נעהם איך צוריק דעם משל פון מזוזות און וועל שטעלען אויף זייער פּלאַץ — וואָס? נו, זאָל זיין נאַאיווע קריטיקען...

וואו ליגט מעהר וואַרהייט — צי אין דעם שטאַנדפּונקט פון כלל (לעז מאַיאָריטעט) איז קודם פאַר'ן פּרט". צי אין דעם שטאַנד־פּונקט, אַז די גרעסטע פרייהייט פאַר י ע ד ע ן איינצעלנעם גיט דעם גרעסטען גליק פאַר אַלעמען?

וואו ליגט מעהר וואַרהייט? — דאָס איז די פראַגע, וואָס ווערט קיין מאָל ניט אַלט, וואָס געהט קיין מאָל ניט אַרויס פון מאָדע, וואָס איז ביי אַן אויפגעקלערטען מענשען קיינמאָל ניט טריף. אָבער ווי זאָגט מיין קריטיקער? איהר ווילט פרייהייט, געזונטערהייט! עס זיינען דאָ צוויי וועגען פון גוטס: איך וויל דעם אַנדער וועג. נאָר קריכט ניט אין אַ סאָציאַלדעמאָקראַטישען זשורנאַל!

אַן ענטפער האָב איך געזוכט צו דעם גרויסען „מוז" פון „צענ־טראַליזירן אַלע פּראָדוקציאָנס־אינסטרומענטען אין די הענט פון שטאַאט", און האָב געמיינט, מען וועט מיר זאָגען: שלעכט, ברו־דער! אויב מיר ווילען אַז „אין סך הכל זאָל עקזיסטירן וואָס וועניגער נויט און עלענד, אַרמוטה, עקספּלואַטאַציע, אונטערדריקונג", איז ניטאָ קיין אַנדער מיטעל סיידען שטאַאט. אויב עס איז ניטאָ, טאָ וואָס קען מען טאָן? — האָב איך ניט געטראָפען. מען זאָגט מיר גאָר, עס זיינען דאָ צוויי וועגען פון גוטס: געהט זיך אייך אויף אייער וועג, אַבי לאָזט אונז געהן אויף אונזער וועג!

מיר האָט זיך געראַיעט אין מח די טענה, אַז אָהן צענטראַלי־זאַציע קען ניט זיין קיין גרויס־אינדוסטריע, און ווי וועט מען דאָס קענען לעבען אָהן גרויס־אינדוסטריע? דערפאַר מוז מען פאַרביי־געהן אַ ביסעל די פרייהייט, וואָרים לעבען איז בילכער. צוליב דעם

האָב איך אריינגעבראַכט מיין ארגומענט, אז פערזענליכע פרייהייט שליסט ניט אויס קאָאָפּעראַטיווע ארבייט; אז מען קען ארבייטען מיט דער מעטאָדע פון גרויס־אינדוסטריע, וואו מען מוז, און דאָך בלייבען פריי.

איך האָב באַוויזען, אז אַלע וואָס מען דאַרף, איז האָבען די ברירה, לאָזען די מעגליכקייט, ניט צו ארבייטען לויט דער מעטאָדע פאַר די, וואָס ווילען ניט. איך האָב געפאָדערט, מען זאָל איינזעהן, אז די גרויס־אינדוסטריע דאַרף זיין פאַר'ן מענשען, און ניט דער מענש פאַר דער גרויס־אינדוסטריע. וואו מען מוז, וואו מען איז געצוואונגען פון אומשטענדען, קריגט קיינער ניט, פיהלט זיך קיינער ניט בארויבט פון זיין פרייהייט; וואו אָבער עס איז ניטאָ קיין מוז — פאַרוואָס זאָל חאַצקעל און טאָדרעס און דר. פאַרנבערג און איך ניט טאָרן טאָן ווי מיר ווילען?

די פראַגע האַט ביי מיר אזא חן, אזא צוציהונגס־קראַפט, אז איך בין נאָך אפילו איצט, נאָך אזא אָפּשניט ווי איך האָב געקראַגען, בארייט זי צו דיסקוטירן, אויף וועלכען אופן איהר ווילט.

נו, קום איך צו מיין שלום־פונקט, אז דער סאָציאַלדעמאָקראַטישער עקאָנאָמישער שטאַאט פאַרשקלאַפט די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט.

די גאַנצע רייד געהט דאָ וועגען אַ טעאָריע פון אַ געזעלשאַפטליכער אָרדנונג אין דער צוקונפט. קיין פאַקטען זיינען נאָך ניטאָ, דארום קענען די באַווייזע דערפאַר אָדער דאַגעגען ניט זיין קיין אַנדערע, ווי נאָר לאָגישע, אויב די פּרעמיזען זיינען ריכטיג, מוז דער לאָגישער שלוס זיין ריכטיג. קיין קונצען העלפען דאָ ניט. פּראָפ. אדלער, דער באַריהמטער פּסיכיאַטר קראַפט עבינג, אָדער לאָמבראַזאָ, מעגען זעהן אין אַנאַרכיזם אַ „פּאָליטישע משוגעת", אַ „קראַנקהייט פון דער פאָלקס־נשמה" — זאָל אָבער מיין קריטיקער פריהער פאַרטיג ווערן מיט דעם לאָגישען שלוס, און נאָכהער שטעלען דעם דיאַגנאָז איבער אַנאַרכיזם.

שטעלט זיך פאָר, אז אַלע אינסטרומענטען פון פּראָדוקציאָן זיינען צענטראַליזירט אין קאָנגרעס, וועלכער טאָגט אין וואַשינגטאָן. שטעלט זיך פאָר וויפיעל ביוראָס עס וועלען דאַרפען מוזען

זיין, כדי צו קאָנטראָלירן די פּראָדוקציאָן פון אַ שפּילקע־קעפּעל ביז אַ האָר־פּרעס־מאַשין, פון אַ הויזען־קנעפּעל ביז אַ גרויסען טעלעסקאָפּ. שטעלט זיך פאַר די מחנה אויפזעהער און באַאַמטע, וואָס אַזאַ צענטראַליזאַציאָן וועט פאָדערן — און זאָגט מיר: ווי־פיעל דאָקומענטען וועלען דאַרפען געשריבען ווערן, און וויפיעל ביוראָס וועט עס מוזען דורכגעהן, ביז אַ גענאָסע וועט קענען קריגען געבאָרגט אַ קהל'שע האַק, למשל, אויף אויסצוהאַקען אַ בוים פון אַ קהל'שען וואַלד, אויף אויסצומייסטערן אַ שטול נאָך ווילימעס מאָררים'עס אַ מוסטער?

קען דען געבען אַ פרייע באַוועגונג, אַ גייסטיגע לעבעדיגקייט אונטער אַזאַ סיסטעמע? בעט זיך דען ניט אַן אָנווענדונג פון דעם פּרינציפּ פון לאָקאַלער אויטאָנאָמיע, כדי אַ מענש זאָל קענען אַ בי־סעל פרייער אויפאָטעמען? לאָקאַלע אויטאָנאָמיע פאַר יעדען סטייט, פאַר יעדער שטאָדט, פאַר יעדער געמיינדע, פאַר יעדער גרופּע. אויטאָנאָמיע פּאָליטיש און עקאָנאָמיש, אין וועלכער יעדער גענאָסע פון אַ גרופּע פאָרטרעט זיך אַליין, וואו יעדע גרופּע איז פרייוויליג פאַראייניגט מיט אַנדערע, וואו אַ נאַציאָנאַלע פראַגע ווערט פאַרהאַנדעלט פון דעלעגאַטען, ווי היינט אויף אַ וויסענ־שאַפטליכען קאָנגרעס, וואו מען דאַרף ניט קיין אויפזעהער און ניט קיין באַאַמטע.

איך בין נייגעריג צו וויסען, וואָס דענקט די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פון דעם פּרינציפּ פון לאָקאַלער אויטאָנאָמיע. דענקט זי אָנצור־ווענדען דעם פּרינציפּ כאָטש וויפיעל עס איז? און וואו מיינט זי זיך אָפּצושטעלען?

װעגן שטאַאַט און פֿרייהייט

אין אָקטאָבער נומער „צוקונפֿט" (פֿאַריגען יאָהר) איז ערשינען מיינער אַ אַרטיקעל אונטער'ן נאָמען „שטאַאַט אָדער ניט שטאַאַט". די באַהויפּטונגען, װאָס איך האָב דאָרטן געמאַכט, האָבען זיך אַרויסגעװיזען דעם דאַמאָלסדיגען רעדאַקטאָר װיכטיג גענוג אַרויסצורופֿען אַ דיסקוסיאָן װעגען דעם. ער האָט אָבער קיין מזל ניט געהאַט אין זיין אויסװאַהל פֿון דעם דעבאַטאַנט, װעלכער האָט דעם גאַנצען ענין אויפֿגעפּאַסט אַלס סאָציאַליסטישע מאַיעסטעט באַליידיגונג, און האָט מיט העזה אַפּגעזידעלט און אָפּגעהאַקט אַלע דיסקוסיאָנען װעגען אַזעלכע עיקרים פֿון זיין אמונה.

דערפֿאַר הפּנים, האָט געמוזט מיין פֿריינד יוסף געצאָװ (על פּי טעות: געץ) אָנקומען צום „צייט־גייסט", װאו איך געפֿין (9טען מערץ) אַ פֿאָרטזעצונג פֿון יענער אָנגעפֿאַנגענער דיסקוסיע, מיט דר. פֿאַרנבערג.

גענאָסע געצאָװ, װי עס איז צו ערװאַרטען, איז ניט אַן ערך עדעלער פֿאַר יענעם „באַשיצער פֿון גלויבען", אָבװאָהל פֿון זיין אַרגומענטאַציע איז אויך ניכר, אַז ער קומט פֿון דייטשלאַנד און אימפּאָרטירט דעם אמת פֿון סאַמע מקור. נאָך פֿאַרנבערג'ן אָבער איז צו אַרגומענטירן מיט געצאָװ'ן כמעט אַ שטיקעל פֿאַרגעניגען.

כדי צו קענען פֿאַרשטעהן װי שלעכט פֿריינד געצאָװ האָט מיך פֿאַרשטאַנען, מוז איך איבערגעבען בקיצור דעם הויפּט־אַרגומענט פֿון מיין ערשטען אַרטיקעל, װאו די קאַשע איז פֿאַרקאָכט געװאָרן.

מיין אַרגומענט האָב איך אויסגעדריקט אין דער פֿאָרמע פֿון אַ ס י ל לאָ ג י ז ם (דאָס איז איינע פֿון די מדות, מיט װעלכע לאָגיק װערט גע'דרש'נ'ט) אַזוי צו זאָגען: שטאַאַט און פֿרייהייט זיינען

צוויי הפכים, סאָציאַלדעמאָקראַטיע איז געבויט אויף שטאַאַט, אַל־זאָ איז די סאָציאַלדעמאָקראַטיע דער היפך פון פרייהייט. די באַ־הויפּטונגען, „שטאַאַט און פרייהייט זיינען צוויי הפכים" און „סאָ־ציאַלדעמאָקראַטיע איז געבויט אויף שטאַאַט" ווערן אָנגערופען בלשון לאָגיקע פּרעמיססען (גרונדאַננאַהמען); דער אויספיהר, „די סאָצ. דעמאָק. איז דער היפך פון פרייהייט, הייסט דער לאָגי־שער שלום.

אין לאָגיקע איז אָנגענומען אַז, אויב די פּרעמיססען זיינען ריכטיג, מוז דער שלום זיין ריכטיג, — אַלזאָ האָב איך געמוזט אי־בערצייגען, אַז די פּרעמיססען זיינען ריכטיג.

אויב מען זאָל פּאַרטייטשען שטאַאַט אַלס געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציאָן, אָדער איינפאַך אַלס רעגירונג אין דעם זין פון נויטיגער רעגולירונג, אדער גאָר אַלס קאַפּיטאַליסטישע הערשאַפט, איז ער ענטוועדער העכסט ניצליך, אָדער גאַנץ אומשולדיג, אָדער ער איז דער היפך פון סאָצ. דעמ., וועלכע פאַרניכטעט די קאַפּיטאַליס־טישע הערשאַפט און בויט אויף אַ קהל'שע הערשאַפט.

אויב, ווידער, מען זאָל פּאַרטייטשען פרייהייט אַלס פריי פון פּאַנשציזנע, פריי פון שווער אַרבייטען, פריי פון דאגות חיונה, און דער גלייכען — דאַן וועט די סאָצ דעמאָקראַטישע געזעלשאַפט גע־בען די העכסטע פרייהייט, און איך קען צו איהר קיינע טענות ניט האָבען.

נון, האָב איך באַוויזען, אַז די אַלע פּאַרטייטשונגען פון שטאַאַט זיינען ניט ריכטיג, און האָב געזוכט אויסצוגעפינען זיין ריכטיגע באַדייטונג, דעם עצם, דעם עיקר פון שטאַאַט. און כדי אויסצומיי־דען די מעטאַפּיזישע מעטאָדע פון סתם געבען אַ דעפיניציע און בויען אויף דעם הרים וגבעות, האָב איך בכיון באַנוצט די היסטאָרי־שע מעטאָדע ווי ער האָט זיך אַנטוויקעלט אין לויף פון צייט, און האָב געצייגט, אַז אין עצם איז צ ע נ ט ר א ל י ז א צ י ע, פאַרניכ־טונג פון לאָקאַלער אויטאָנאָמיע אין די געזעלשאַפטליכע פאַרהעלט־ניסע דער הויפּט כאַראַקטער־שטריך פון שטאַאַט.

דאָס גלייכען וועגען פרייהייט האָב איך געצייגט, אַז פריי זיין פון צרות איז ניט פרייהייט אין אַ סאָציאַל־פּאָליטישען זין; אַז

עס קען אַנדערש קיין באַדייטונג ניט האָבען ווי נאָר — די פּריי־הייט צו אָרגאַניזירן זיך, צו שאַפען, צו רעגולירן די אייגענע פּאַר־העלטניסע, וואו מען קען נאָר האָבען די ברירה, אויף וועלכען עס איז אופן, וואָס יעדער געזעלשאַפטליכער יוניט (יחיד) וויל עס טאָן.

דערצו נאָך באַוויזענדיג, אַז די סאָצ. דעמאָקראַטיע איז אין דעם פּרט פון צענטראַליזאַציע גאָר ניט דער היפך פון היינטיגען שטאַאַט, נאָר אדרבה, א וויטערע אַנטוויקלונג פון אַט דעם כאַראַק־טער זיינעם — האָב איך געגלויבט, אַז דערמיט זיינען מיינע פּרע־מיססען באַוויזען, און האָב זיך איבערגעגעבען מיינע קריטיקער אין די הענט.

איצטער לאָמיר זעהן וואָס פריינד געצאָוו מאַכט פון מיר.

ערשטענס, רופט ער מיך מעטאַפיזיקער, פאַרוואָס איך האַלט, אַז דער שטאַאַט, ד. ה. צענטראַליזאַציע, איז אימער שלעכט, און האַלט ניט פון דער דיאַלעקטיקע אַז יע — ניין, ניין — יע, ד. ה. א זאַך קען זיין שלעכט און ווערן גוט, אָדער פאַרקעהרט.

צווייטענס, זאָגט ער, אַז איך האָב בנוגע צום שטאַאַט געהאַנ־דעלט ווי אַ רוסישער פּראָקוראָר, (פאַרוואָס דוקא אַ רוסישער? איז דען א דייטשער אָדער אַ אַמעריקאַנער בעסער?) אין דעם וואָס איך האָב ניט אונטערזוכט די אורזאַכען, וועלכע האָבען איהם אַרויסגערופען. איך האָב אָנגערעכענט, זאָגט ער, אַ ספּיסאָק פון זיינע פאַרברעכענס, און קום צום שלום, אַז אַזאַ חיה רעה מוז מען הרג'ענען, אי דעם קערפּער, אי דעם גייסט. אָבער אַזאַ ספּיסאָק פון פאַרברעכענס איז לייכט צוזאַמענצושטעלען אפילו געגען דער מענשהייט גופא, און דאַן קומען צום שלום, אַז מען מוז אויסראָ־טען די גאַנצע מענשהייט.

און דריטענס מיינט ער, אַז צענטראַליזאַציע איז גאָר קיין סתירה ניט צו פריהייט, והראיה „דער פּראָצעס פון אַנטוויקלונג אין דער ריכטונג, וואָס מאַכט דעם יחיד אַלץ מעהר אָפּהענגיג פון קהל, געהט אָן וואָס וויטער אַלץ מעהרער, און די פרייהייט פאַר וועל־כע דר. מ—ן האָט אַזוי מורא מען זאָל זי ניט אונטערדריקען, ווערט דאַדורך גאָר ניט באַריהרט, אָדער זי ווערט נאָך פאַרגרע־סערט“.

מילא, וואָס געהערט צום נאָמען מעטאַפיזיקער, בין איך איהם מוחל: איך האָב גענוּמען אַנרופען קאַוטסקי׳ס באַגרינדונגען מעטאַפיזיקע? מעג ער מיר צאָהלען מיט דערזעלביגער מטבעה. די עולה איז נאָר וואָס ער פאַרשטעהט ניט, אַז ווען איך האַלט, אַז צענטראַליזאַציע איז אימער שלעכט, מיין איך ניט, אַז עס איז שלעכט צוצולעגען צו א געשוויר, אָדער שלעכט אין א רעגענדיגען טאָג, און דערגלייכען. איך מיין גאַנץ איינפאַך אַז צענטראַליזאַציע איז שלעכט פאַר דער ז ע ל ב ס ט ש ט ע נ ד י ג ק י י ט פון די צענטראַליזירטע מיטגלידער. פאַר זייער מאָגען קען דאָס היינט זיין שלעכט און מאָרגען אפשר ווערן גוט; פאַר א געשוויר קען דאָס היינט זיין גוט און מאָרגען אפשר שלעכט: פאַר זייער זעלבסטשטענדיגקייט, פאַר זייער פריַיהייט, קען עס קיין מאָל ניט זיין גוט. שוואַרץ קאָן זיין אַ גוטער קאָליר; שוואַרץ קאָן היינט ניט טויגען און מאָרגען יאָ טויגען — אבער ווייס איז עס דאָך ניט; וואָס עס איז היינט שוואַרץ, קאָן דאָך מאָרגען ניט ווערן ווייס.

ווי וואָלט דאָס איהם איבערראַשען, ווען איך וועל איהם צוגעבען, אַז דער שטאַאט האָט אין געוויסע הינזיכטען געהאַט זיינע נוצען אויך! וואָלט דאָס מיך באַרעכטיגט אין זיינע אויגען צום „הויכען“ נאָמען דיאַלעקטיקער? וועל, איך גיב צו, אַז אפילו אַ דעספּאָטישער שטאַאט קען האָבען אַ זעהר וויכטיגע ק ו ל ט ו ר ע ל ע באַדייטונג פאַר אַ געוויסען פאָלק. איך באַהויפּט נאָר, אַז קיין פ ר י י ה י י ט פאַר די אונטערטאַנען צו פיהרן זיך ווי זיי ווילען, גיט דער דעספּאָטישער שטאַאט ניט. צי עס איז גוט פאַר זיי צו האָבען פריַיהייט, צי ניט, איז אַ גאַנץ אַנדער פראַגע; איך רייד דאָ נאָר פון דער לאָגיקע, אַז א דעספּאָטישער שטאַאט איז דער היפך פון פּאָליטישער פריַיהייט — הייסט דאָס מעטאַפיזיקע?

„ווי אַן אמת׳ער מעטאַפיזיקער“, זאָגט פריינד געצאָוו, „באַטראַכט דר. מ—ן די זאַכען ניט אין זייער צוזאַמענהאַנג, ניט אין זייער אַנטוויקלונג און עוואָלוציאָן, נאָר אָפּגעריסען, יעדע באַזונדער“. — איך ווייס ניט וועלכע זאַכען ער מיינט, אז איך נעהם זיי ניט אין זייער צוזאַמענהאַנג; אויב ער מיינט, אַז זוכענדיג אַ דע-

פּיניציאָן פאַרן עצם שטאַאט, האָב איך אַרויסגעלאָזען די אורזאַ־
כען, וועלכע האָבען געמאַכט מעגליך, אַז זיין גייסט פון צענטראַלי־
זאַציע זאָל זיך אַלץ מעהר אַנטוויקלען, איז דאָס אַן אמת, אָבער ניט
וויכטיג צום פּונקט. ווען איך רייד וועגען די כאַראַקטער־צייכען
פון לונגען־אַנטצינדונג צ. ב. בין איך גאַר ניט מחויב צו דערצעה־
לען די אורזאַכען פון וואָס מען קריגט לונגען־אַנטצינדונג.

איך האָב בפירוש געשריבען: „פון זיינע מעשים וועלען מיר
דערקענען זיין כאַראַקטער", האָב איך געדאַרפט דערצעהלען די
מעשים. וואָלט אַ דיאַלעקטיקער געהאַנדעלט אַנדערש? אַז אַ
דיאַלעקטיקער וויל געפינען דעם פּיזישען אָדער כעמישען כאַראַק־
טער פון דעם עלעמענט אייזען, למשל, מוז ער דען צו גלייכער צייט
דערצעהלען, וואָס פאַר אַן ערציהונג דער סלאָוואַק האָט געקראָגען,
וואָס אַרבייט אין די אייזען־מינען פון בריטיש קאָלאָמביא? ווען מיר
וועלען דאַרפען די אורזאַכען וואָס האָבען אַרויסגערופען דעם
שטאַאט, האָף איך, בעזרת השם, זיי צו געפינען, אַזוי גוט ווי מיין
פריינד געצאָוו; איך בין נאָר מסופק צי מיר וועלען איינשטימען
אפילו דאַן.

באַהויפּטעט האָב איך, אַז דער עצם כאַראַקטער פון שטאַאט
איז קאָנצענטראַציע, און האָב געצייגט ווי אַט דער כאַראַקטער זיינער
ציהט זיך, ווי אַ רויטער שנירעל, פון אָנפאַנג פון זיין געשיכטליכער
ערשיינונג, ביז היינטיגען טאָג און אויף ווייטער—אין די לעהרען פון
דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע. קומט פריינד געצאָוו, מיט זיין דיאַלעק־
טישען טייטעל, און לערנט אונז שעפּטשען די היסטאָרישע עברי פון
ענגעל'ס סדור: יע — ניין. געוועזען איז אַמאָל אַ פעאָדאַלער שטאַאט,
האָט זיך זיין כאַראַקטער געביטען; ניין — יע, איצט איז אַ בור־
זשואַזער שטאַאט, וועט ער זיך בייטען אין אַ קהל'שען שטאַאט,
אַלזאָ, קמץ אלף — בום!

איך מיין דאָס אָהן שפּאַס. פריינד געצאָוו ענדיגט אָט אַזוי
זיין זאַץ: „זאָגען דאַריבער גלאַט, אַז דער שטאַאט איז אַ גזלן
און אַן אונטערהדריקער, איז געשיכטליך און לאָגיש ניט ריכטיג".
אָט אַזוי זאָגען עברי איז וואַהרהאַפטיג קמץ אלף — בום!

איך האָב אָנגערעכענט, זאָגט ער, אַ ספּיסאָק פון דעם שטאַאטס פאַרברעכען און קום צום שלום, אַז אַזאַ חיה רעה מוז מען הרג׳ענען. עס וואָלט אויף נאמנות געווען לעכערליך, אויב איך וואָלט עס ריכטיג אַזוי געטאָן. איך רוף דאָס, צוזאַמענמישען קאַשע מיט באָרטשווינע. דאָס איבעררעדען ווערט שוין מיר אַפילו אַ ביסעל פּריקרע, איך מוז אָבער נאָך אַמאָל זאָגען, אַז איך האָב ניט גערעכענט דעם שטאַאט׳ס פאַרברעכען, איך האָב אָנגערעכענט זיינע מעשים — צי זיי זיינען פאַרברעכענס, צי טוגענד, צי מעלות, צי חסרונות, איז לגמרי ניט וויכטיג געווען פאַר מיין אַרגומענט. מיין עובדה איז געווען צו צייגען אַז פעדעראַלער, בורזשואַזנער, אָדער קהל׳שער שטאַאט זיינען נאָר פאַרשיידענע פאָרמען, דער עיקר איז די קאָנצענטראַציע, דורך דעם איז ער אַ שטאַאט, אָהן דעם איז ער בלויז רעגירונג, וועלכע קען אויך זיין פון אַזאַ סאָרט, וואָס איז ניט דער היפּוך פון פרייהייט, אויב זי איז געבויט אויף לאָקאַלער אויטאָנאָמיע א. ז. וו.

עס פאַרשטעהט זיך, אַז נאָך מיין מיינונג איז קאָנצענטראַציע, אָדער צענטראַליזאַציע אַ חסרון, ניט קיין מעלה; בין איך אָבער ניט געגאַנגען אָנקלאָגען, ווי מען זאָגט עס, דעם טייפעל פאַר זיין שווינגער־מוטער. מיין איינציגע כונה איז געווען, צודריקען צום וואַנט די פאַרטיי, וועלכע זאָגט, דער שטאַאט וועט שטאַרבען, אַז זיי זאָלען אַכטונג געבען, ער זאָל זיי פון טרונע ניט אויסשטעלען אַ צונג און אָפּלעבען אין קהל׳שען שטאַאט נאָך מיט מעהר פרישקייט. קערען זיי זיך איבער מיט׳ן פּנים און זאָגען: אונטער שטאַאט פאַרשטעהען מיר, „די אָרגאַניזאַציאָן פון דער הערשענדער קלאַסע צו האַלטען די באַהערשטע קלאַסע אין געהאָרכזאַמקייט" — דאָס וועט שטאַרבען, אָבער קהל׳שע קאָנצענטראַציע איז אַ מעלה און מיר וועלען עס נאָך ווייטער אַנטוויקלען: טענה איך דאַן צו זיי, טוט ווי איהר פאַרשטעהט, ווייסט נאָר אַז דאָס איז דער היפּוך פון געזעלשאַפטליכער פרייהייט.

וואָס קענען סאָציאַל־דעמאָקראַטען ענטפערן אויף דער פראַגע? ענטוועדער אַז מיר זיינען מוחל די פרייהייט, אַבי צו געניסען די טובות פון קאָנצענטראַציע, אָדער אַז עס איז ניט אמת, אַז צענ־

טראַליזאַציע איז גאָר ניט דער היפּוך פון פרייהייט. נו, האָב איך טאַקע געקראָגעןביידערליי ענטפערן. דר. פאַרנבערג האָט געהיי־סען דאנקען און האָט זיך אָפּגעטרייסעלט פון דער יונגפרוי פרייהייט ווי אַ כשר'ער איד פון טרפות; און יעצט קומט פריינד געצאָוו מיט דעם אנדער ענטפער, אז עס איז גאָר קיין חסרון ניט.

ניט ווילענדיג מוז מען צוגעבען, אז פון די ביידע פאַרדינט דער ערשטער אַ געוויסען רעספּעקט פאַר זיין מוטיגער האַלטונג: ווי־ניט־ווי מוז מען דאָך באַזיצען קוראַזש אָפען צו געשטעהן, אז מען דאַרף די פרייהייט אויף כפּרות. דער אַנדערער האָט, ליידער, אַפילו די פאַרדינסט אויך ניט.

פיליכט איז שולדיג אין דעם די אָרימקייט פון אונזערע שפּראַ־כען אין אויסדריקע פאַר די פאַרשידענע באַגריפען פון פרייהייט. אַ איזוואָזשציק, וואָס האָט ניט קיין פּאַסאַזשיר איז פריי; טהאָראָ אין זיין שטיבעלע אין וואַלדען איז געווען פריי; אז איינער צאָהלט אָפּ אַ חוב איז ער פריי; דער וואָס רויכערט אַ ציגאַר אום שבת איז פריי; דער אַרבייטער איז פריי אויפצוגעבען זיין דזשאָב און שטאַרבען פון הונגער; דער דעספּאָטישער הערשער איז פריי צו טאָן מיט זיינע בירגער וואָס ער וויל — אַלע הייסט פריי!

היינט פרעגט זיך, וועגען וועלכע פרייהייטען ריידען מיר בעת מיר אונטערהאַנדלען וועגען דער סאָציאַל־פּאָליטישער אָרגאַניזאַציאָן פון דער געזעלשאַפט? אַמאָליגע יאָהרען האָט אַ שניידער ניט גע־טאָרט טראָגען קיין שטריימעל מיט עקלעך, היינט מעג ער טראָ־גען אַפילו אַ צילינדער — הייסט עס זיין פרייהייט האָט זיך פאַר־גרעסערט. אַמאָליגע יאָהרען האָט אַ שניידער געקענט אַריבערלייגען אַ פוס אויף אַ פוס, נעהמען אַ נאָדיל־פאָדים און מאַכען אַ לעבען פאַר זיך; היינט מוז ער אָנקומען צו אַ פאַבריקאַנט, נאָכאַנאַנד שטעפען איין שטיקעל טייל פון אַ בגד און האָט קיין דעה ניט אויף די געצייג מיט וועלכע ער אַרבייט, ניט אויפ'ן בגד וואָס ער אַרבייט, ניט ווען און וואו צו אַרבייטען. הייסט עס, דאַכט זיך, אז זיין פרייהייט האָט זיך פאַרקלענערט — פרעגט זיך. אַלזאָ, ריידענדיג פון דעם שטאַנד־פּונקט פון דער אינדוסטריעלער ענדערונג, וואָס איז פאָרגעקומען

אין דער געזעלשאַפט, האָט דער שניידער געוואונען אָדער פאַרלאָ־רען פרייהייט?

פריינד געצאָוו זאָגט: „דורך דער פאַרטיילונג פון ארבייט אַ ז. וו. איז יעדער איינער געוואָרען אַלץ מעהר אָפּהענגיג פון דער געזעלשאַפט... און דאָך זיינען מיר יעצט פרייער ווי אַמאָל“. אין וועלכען זין מיינט ער „פרייער“? מיר זיינען פריי צו טראָגען אַ שטריימעל מיט עקלעך? אַז מען רעדט פון געזעלשאַפטען, פאַר־גלייכט מען געוועהנליך די מעלות און חסרונות פון די צוויי פע־ריאָדען אויף ווי ווייט זיי ריהרען אָן די זעלבע פּרטים. רעדט ער פון פרייהייט אין פּרט פון אָפּהענגיגקייט פון דער געזעלשאַפט, קען דאָך ניט זיין, אַז מיר זיינען אין דערזעלבער צייט אי מעהר, אי ווע־ניגער אָפּהענגיג. רעדט ער ווידער פון פרייהייט אין אַן אנדער פּרט, טו וואָס פאַר אַ לאָגיקע איז דאָס צו מאַכען אַ גזרה שוה צווישען אַ שטריימעל, למשל, מיט אַ טאָרבע פלעקער?

אַ איזוואָזשציק וואָס רויכערט אַ ציגאַר אום שבת און פיהרט אַ פּאַסאַזשיר איז פריי און ניט פריי, און עס איז גאַר קיין סתירה ניט, ווייל עס רעדט זיך וועגען צוויי באַזונדערע פּרטים: אין איין פּרט איז ער פריי, אין דעם אנדערן ניט. כאַפּט אָבער אַן אינדיאַ־נער און שטעלט איהם אוועק אַנטקעגען אַ ניו יאָרקער בירגער פון אַ טענעמענט הויז, און דערלאַנגט אַ פרעג, ווער איז מעהר און ווער איז ווייניגער אָפּהענגיג פון דער געזעלשאַפט? אין אַנדערע ווער־טער: ווער פון זיי איז פרייער אין פּרט פון אָפּהענגיגקייט? וועט איהר טאַקע מוזען ענטפערן, אַז דער אינדיאַנער איז פרייער.

אונזער אָפּהענגיגקייט פון אונזערע מיט־מענשען אין דער גע־זעלשאַפט שטעהט ניט אין באַציהונג צו זייער הערשאַפט איבער אונז. מיר זיינען אַלע פאַרבונדען איינע מיט די אַנדערע אָרגאַ־ניש. טו וואָס פאַר אַ משל איז דאָס, וואָס דאָך זיינען מיר יעצט פרייער, דהיינו מיר מוזען ניט אַרויסנעהמען קיין פּאַספּאָרטען? דער דאָך איז דאָ לעכערליך. אַ שטייגער ווי איינער וואָלט זאָ־גען: וואָס נעהענטער עס געהט צו זומער, אַלץ וואַרעמער ווערט עס — און דאָך האָב איך אַ געלע קאַץ.

עס פאַלט מיר איין, צי ווייל דאָ ניט פריינד געצאָוו אַריינגעבראַכט א קאַץ אין זאַק? „מיר ווערן אַלע מעהר אָפּהענגיג פון דער געזעלשאַפט" — אָפּהענגיג פון גראָסערי מאַן, פון דעם, פון יענעם, אָדער פון איינציגען קהל'שען אַרבייטגעבער, דעם סאָציאַליסטישען שטאַאַט: וואָס איז ניט אַלץ איינס? „און דאָך זיינען מיר יעצט פרייער" — הייסט עס, אז ווערענדיג אָפּהענגיג פון קהל'שען שטאַאַט, וועלען מיר זיין נאָך פרייער!

אויב אַזוי האָט ער א טעות געהאַט אין חשבון. וואָס מיר ווערן דורך דער פאַרטיילונג דער אַרבייט א. ז. וו. איז ניט אָפּהענגיג פון דער געזעלשאַפט, אלס א „אָרגאַניזירטעם גאַנצעם" (ווי א טייטש וואָלט זאָגען), א שטייגער ווי פון דער ממשלה פון א קהל'־שען שטאַאַט, נאָר מיר ווערן אָפּהענגיג פון אונזערע מיטמענשען אין דער געזעלשאַפט, איינער מיט דעם אַנדערן, מיר פון זיי, זיי פון אונז. די אָפּהענגיגקייט אָבער פון א איינציגען אַרבייטגעבער, סיי א קהל'שען, סיי א פריוואַטען, איז גאָר פון אַן אַנדער סאָרט, לחלוטין. דאָס מיינט פשוט זיין אָפּהענגיג פון איהם מיט'ן גוף און מיט דער נשמה; דאָס שמעקט שוין פשוט מיט שקלאַפעריי!

איהר האָט אַמאָל געהערט פון דער שטעדטעל פולמאַן? די פאַבריק איז פולמאַן'ס, די שולען זיינען פולמאַן'ס, די הייזער, וואו די אַרבייטער וואוינען זיינען פולמאַן'ס, די סטאָרס זיינען פול־מאַן'ס, די באַנק, די טשווירטשעס, די קארס, די גאַז, די וואַסער, אַלץ איז פולמאַן'ס: און די אַרבייטער גופא זיינען אויך פול־מאַן'ס... אין פולמאַן זיינען ניטאָ קיין צוויי מיינונגען, אין פולמאַן זיינען ניטאָ קיין פאַרטייען, אין פולמאַן זיינען ניטאָ קיין ליידאָ־קעס: עס איז דאָ נאָר איין מיינונג, דעם באָס'עס מיינונג, איין פאַרטיי, דעם באָס'עס פאַרטיי; שלאָפען געהען אַלע 9 אזייגער ביינאַכט, און ליידאַקעס טרייבט מען אַרויס.

א קהל'שער שטאַאַט שמעקט מיט פולמאַן: זאָגט ניט קאוט־סקי אליין —„אין א סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט זיינען אַלע פראָ־דוקציאָנסמיטעל פאַראייניגט אין איין האַנט; עס איז דאָ נאָר איין איינציגער אַרבייטגעבער, וועלכען מען קען ניט בייטען?"

פּולמאַניזם מיט פרייהייט, פריינד געצאָוו, קענען בשום אופן ניט געהן צוזאַמען! „די קאַפּיטאַליסטען, זאָגט פריינד געצאָוו, אָרגאַניזירן און קאָנצענטרירן די ארבייט גאַנץ גוט, דער סאָציאַליסטישער שטאַאט וועט נאָר דאַרפען איבערנעהמען אַ פאַרטיגע זאַך. פאַרוואָס וועמעס עס איז פרייהייט זאָל דאַדורך ליידען, איז מיר אומבאַגרייפליך“.

אויף נאַמנות, מיר איז אויך אומבאַגרייפליך — ווי אַ מענש קען זיין אַזוי נאַאיוו...

„מיינט דר. מ—ן, פרעגט פריינד געצאָוו ווייטער, אַז ווען ראָקעפעלער איז דער באָס פון דעם אויל־טראָסט, גען־קאָמפּאַניעס, סטיל־טראָסט און אַנדערע, איז עס בעסער? מענעדזשט ער זיי בעסער לטובת הכלל ווי אויסגעקליבענע פון פאָלק וואָלטען עס געטאָן?“ הערט זיך איין: אַז איינער כאַפּט מיך אָן פאַר'ן לאַץ און דערלאַנגט מיר אַ פרעג, וואָס ווילסטו בעסער, אַ צאָהן־געשוויר, אָדער אַ מכה אין זייט? זאָג איך איהם — דאָס וואָס מען טאָר ניט אָנשרייבען, און געה מיר מיין וועג. אַזוי איז דאָס אויך: איך וויל ניט ראָקעפעלער'ן פאַר אַ באָס און וויל ניט „אויסגעקליבענע פון פאָלק“ פאַר באָסעס. איז דען דער סכסוך צווישען אונז ווער עס מענעדזשט בעסער? דיסקוטירן מיר דען, צי די פּראָדוקציאָנס־מיטלען זאָלען בלייבען ראָקעפעלערס אייגענטום, צי זיי זאָלן געהערן צו אַלעמען? אונזער ויכוח געהט, דוכט זיך, אָן נאָר וועגען דעם פונקט, צי עס איז ניט אַ סברה אַז די פּראָדוקציאָנס־מיטלען זאָלען שטעהן פריי פאַר יעדען איינעם, אַנשטאָט צו קאָנצענטרירן אַלעס אין די הענט פון איין איינציגען ארבייטגעבער, דעם סאָציאַליסטישען שטאַאט! — דער פונקט איז דאָך: שטאַאט, ד. ה. קאָנצענטרירן די פּראָדוקטען אין איין צענטער, וועלכער זאָל פאַרוואַלטען מיט אַלע פּראָדוקציאָנס־מיטלען לטובת הכלל? אָדער ניט שטאַאט? ד. ה. ניט קאָנצענטרירן די פּראָדוקציאָן, נאָר לאָזען די מיטלען פריי פאַר אַלעמען, וועלכע וועלען זיך פריי גרופּירן און שאַפען אַלעס וואָס זיי ברויכען, צי קאָמוניסטיש, צי קאָלעקטיוויסטיש, צי ווי זיי וועלען דאַרטען וועלען?

פריינד געצאָוו זאָגט: „די מאַכט פון דער ביוראָקראַטיע איז

(אין סאָצ. דעמאָק. שטאאט) א ריין עקאָנאָמישע, ניט א פּאָליטי־שע. דער סאָציאַליסטישער מענעדזשער פון אייזענבאהנען וועט איבער אונז האָבען צו זאָגען אזוי ווייניג, ווי וואנדערבילט׳ס איי־זענבאהן מענעדזשער".

די מאכט אין פּולמאָן איז אויך א ריין עקאָנאָמישע; און דארף איך דערמאָנען א סאָציאַלדעמאָקראַט אז די עקאָנאָמישע אומ־שטענדען רופען ארוים די פּאָליטישע? פאָלגט ניט דערפון, אז אויב איך בין אונטערוואָרפען אן עקאָנאָמישער מאכט, בין איך אויך פּאָליטיש ביי יענער מאכט אין די הענט? עס איז מיר א קנאַפּע טרייסט, וואָס דער סאָציאַליסטישער מענעדזשער וועט איבער אונז האָבען צו זאָגען אזוי ווענינ ווי וואנדערבילטס. אויב ניט וועני־גער, וועט עס אודאי האַלטען שמאָל מיט אונז, ווארים וואנדער־בילטס מענעדזשער האָט זעהר פיל צו זאָגען איבער אונז.

ווייסט איהר, אז די אייזענבאהן־מענעדזשערס האָבען באשאַ־פען ראקעפעלער׳ס סטאנדארד אָיל טראָסט? ווייסט איהר אז זיי האָבען רואינירט טויזענטער געשעפטען און געהאָלפען אויפבויען פילע מאָנאָפּאָלען? ווייסט איהר, אז זיי האַלטען אין זייערע הענט די פאַרמערס פון גאַנצען לאַנד? אז זיי מאַכען דעם פּרייז פון תבואות און פון פלייש? ווייסט איהר ניט אז די אייזענבאהן אינטערעסען קאָנטראָלירען די לעגיסלאטורן און האָבען אינדירעקט צו זאָגען איבער אונזער גאַנצען פּאָליטישען לעבען?

אויב דער סאָציאַליסטישער מענעדזשער וועט אויך האָבען אַזוי־פיל צו זאָגען, דאַן האָב איך שוין מעהר גאָר ניט צו זאָגען אַנטקע־גען דער סאָציאַליסטישער צענטראַליזאציע; דאן זאָגט פריינד גע־צאָוו אַלעם פאר מיר, און מיר בלייבט נאָר צו וואונדערן זיך, וואָס, נאָר אַלעם דעם, מיינט ער ווען ער געברויכט דעם וואָרט פרייהייט? וואָס פאַרשטעהט ער אונטער דעם וואָרט? וואָס איז זיין באַגריף פון דער זאַך?

דער עצם שטאַאט

איך האָב אפילו געוואָלט אָנפאַנגען מיט אַ שטיקעל הקדמה מכח פריינד געצאָוו'ס ברייטקייט אין זיין פּראַקטאַגעדיגען אַר־טיקעל אין פ. א. ש., נאָר גענוג פאַנג זיך אָן מיט אַ פריינד! טו לאָז שוין בעסער מיינע איבערגעהן. דער עצם ויכוח איז נאָך אַלע־מען וועגען שטאַאט און פרייהייט, וויל איך בעסער זיך האַלטען צום פּונקט.

מיין דעפיניציאָן איז: — „דער שטאַאט איז אַ קאָנצענטראַציאָן פון אַ סך פונקציאָנען פון געזעלשאַפטליכען לעבען אין איין פּלאַץ, אין איין צענטער פון אויטאָריטעט".

פריינד געצאָוו'ס דעפיניציאָן איז: — „דער עצם שטאַאט איז, די אָרגאַניזאַציאָן פון דער הערשענדער קלאַסע צו אונטערדריקען די באַהערשטע קלאַסע".

יעצט לאָמיר זעהן ערשטענס, צי די צוויי דעפיניציאָנען ציי־גען אַרויס גלייך אויפ'ן קוק, אַז איינע איז געבאָרן געוואָרן פון אַ פאַלשער מעטאָדע און די אַנדערע פון אַן אמת'ער מעטאָדע? צוויי־טענס, לאָמיר זעהן, וועלכע פון זיי ענטפערט בעסער די פראַגע, וואָס איז דער עצם שטאַאט?

אין וויסענשאַפט זיינען באַקאַנט צוויי מעטאָדען: די אינדוק־טיווע און די דעדוקטיווע. די אינדוקטיווע מיינט, אויספאָרשען פאַקטען ווי מען געפינט זיי, אַזוי גרינדליך ווי מעגליך, אין אַלע זייערע באַציהונגען, און געפינען אַן אַלגעמיינעם פּרינציפּ אָדער גע־זעץ, וועלכער זאָל ערקלערן זייער אינערליכען צוזאַמענהאַנג אין צייט און רוים.

די דעדוקטיווע מעטאָדע מיינט, אָננעהמען אַ געוויסען פּרינ־ציפּ אָדער געזעץ און באַהויפּטען, אַז ער איז דער אינערליכער צו־זאַמענהאַנג פון אַ געוויסען קלאַס פאַקטען.

אין אונזער היינטיגער וועלט פון וויסענשאַפט איז אָנגענומען, אַז די פאַקטען זיינען דער העכסטער געריכט, פון וועמעס פּסק־דין מען קען ניט אַפּעלירן צו קיין העכערן געריכט. דערפאַר, וואו עס איז נאָר מעגליך, באַנוצט מען די אינדוקטיווע מעטאָדע, ווייל זי פאַנגט גלייך אָן פון די פאַקטען, פון גרינדליך אויסגעפאָרשטע פאַקטען, ד. ה., מען שטעהט דאַן אויף אַ פעסטען באָדען; און אויב דער פּרינציפּ ערקלערט זייער אינערליכען צוזאַמענהאַנג, איז ער דער ריכטיגער פּרינציפּ; אויב ניט, זוכט מען אַן אַנדערן.

די דעדוקטיווע מעטאָדע מאַכט אַ באַהויפּטונג: צי עס איז ריכטיג, צי ניט, קען מען ניט וויסען, ביז מען פאָרשט נאָך די פאַקטען און מען זעהט. מען קען נאָכפאָרשען די פאַקטען און מען געפינט, אַז די באַהויפּטונג ערקלערט זייער צוזאַמענהאַנג, איז זי ריכטיג, אויב ניט, איז זי פאַלש. מאַכען אַ באַהויפּטונג און פעסטשטעלען איהר ריכטיגקייט דורך פאַקטען, הייסט די דעדוקטיוו־אינדוקטיווע מעטאָדע. קען מען די פאַקטען ניט נאָכפאָרשען, בלייבט די באַהויפּטונג אַ בויך־סברא, ניט קיין וויסענשאַפטליך־באַגרינדעטע היפּאָטעזע.

מעטאַפיזיקע איז לכתחילה געווען די „לעהרע" פון גייסטיגע געגענשטענדע, אין געגענזאַץ צו די קערפּערליכע „פּשוט'ע" פאַקטען פון דער נאַטור. שפּעטער האָט עס באַטייט, די שכל'דיגע חקירות בכלל איבער דעם צוועק פון לעבען, די צוועקען פון דער נאַטור, דעם עצם פון מאַטעריע און גייסט — אַלץ ניט אָנריהרענדיג קיין פאַקטען, נאָר גלאַט סברות, השערות און דעדוקטיווע באַהויפּטונגען.

ביז עס איז וויסענשאַפטליך פעסטגעשטעלט געוואָרן די טעאָריע פון עוואָלוציאָן — ביז דאַרווין און ספּענסער — האָבען די מעטאַפיזיקער געהערשט איבער דעם גאַנצען פעלד פון הויכע חקירות און האָבען געבויט פאַרשידענע פילאָזאָפישע סיסטעמען ווי צו ערקלערן די וועלט. איינער האָט געזאָגט, אַז די וועלט איז אַ גלגול החוזר, אַ ראָד וואָס דרעהט זיך, אַן אַנדערער האָט געזאָגט, אַז זי איז אַ מגילה וואָס וויקעלט זיך אויף, אַ דריטער האָט געזאָגט, זי איז ווי אַ קניילכעל פּאָדים וואָס אַ קעצעלע שפּילט זיך מיט איהר און מאַכט פון איהר פאַרשידענע פּלאָנטערס...

בקיצור, צווישען די אַלע מעטאַפיזיקער איז געווען איינער, מיט'ן נאָמען העגעל, וואָס האָט געזאָגט, אַז די וועלט דרעהט זיך און קומט צוריק צום זעלבען פונקט. זי פאַנגט אָן מיט עפּעס, פון דעם עפּעס ווערט אַ גאַרנישט, פון דעם גאַרנישט ווערט ווידער אַן עפּעס, נאָר אַן אַנדערער אין פאָרמען און געשטאַלט. די תורה האָט ער גערופען דיאַלעקטיקע. מען קען זי דרשנ'ען אויף טויזענטערליי אופנים, מען קען אין איהר געפינען אַלערליי סתרי תורה; מען קען זי אָנווענדען אויף טויזענטער זאַכען, אַמאָל קען זי זיין ריכטיג, אַמאָל פאַלש — נאָר היינטיגע צייטען געהט זי קיינעם ניט אָן. די וויסענשאַפט לעבט און וואַקסט, פאָרשענדיג די נאַטור מיט די צוויי מעטאָדען, די ריין אינדוקטיווע, און די דעדוקטיוו־אינדוקטיווע, און פון העגעל'ס דיאַלעקטיקע רעדט מען שוין מעהר קיין וואָרט ניט. אַ חוץ מיין פריינד, ריפּ וואַן־ווינקעל־געצאָוו. ער לעבט נאָך הפנים אין די 40ער יאָהרן פון 19טען יאָהרהונדערט. די דיאַלעקטישע מעטאָדע איז נאָך ביי איהם גאָלדענער קוראַנט. מיט איהר שפּרייזט ער דורך אַלע ערשיינונגען פון דער וועלט. די יע־ניין, ניין־יע מעטאָדע איז געווען גוט פאַר ענגעלס'ן, איז זי גוט פאַר איהם אויך. וואָס וויל ער אָבער פון מיר? אין דער געאָלאָגיע, ביאָלאָגיע, פּסיכאָלאָגיע, סאָציאָלאָגיע און די אַנדערע „לאָגיעס“ איז ניטאָ קיין מעטאָדע פון יע־ניין, ניין־יע. די דיאַלעקטישע מעטאָדע איז אַן אַלטע באָבעצע וואָס שטאַמט אָפּ פון דער פאַמיליע מעטאַפיזיקע: מיר, פריינד געצאָוו, לעבען אין 6טען יאָהר פון צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט. מיר ריידען שוין ניט מעהר אויף אייער שפּראַך.

ביי אונז איז „מעטאַפיזיקער“ געוואָרן אַ זידעל־וואָרט. ווען איך וויל איינעם רופען קוואַטש־קאָפּ, רוף איך איהם מעטאַפיזיקער; ביי געצאָוו'ן איז דאָס אַ פּראָפעסיע, אַלהי אַ שוסטער, אַ שניידער. ווען ער זאָגט, אַז „די מעטאַפיזיקע זיצט אין מיר אַזוי מיף“ — ווירקט דאָס אַזוי פיל אויף מיינע נערווען, ווי ער וואָלט געזאָגט: מיין מוח איז פול מיט קוואַטש; און ווען ער ווידערהאָלט דאָס נאָך, איינינע מאָל, פיהלט זיך מיר ווי עס וואָלט מיר עפּעס קריכען אויפ'ן לייב... איך באַשולדיג איהם ניט ח"ו; איך ווייס וואָס ער מיינט, ער האָט טאַקע געגעבען אַ דיאַלעקטישע דעפיניציאָן פון וואָרט מע־

טאַפּיזיקער, אָבער מיינע נערוועז ווייסען ניט פון דיאַלעקטיקע — נאָר, זאָל מיינע איבערגעהן.

אַלזאָ, ליבער לעזער, זייט אַזוי גוט און קוקט איבער נאָך אַמאָל אונזערע ביידענס דעפיניציאָנען און זעהט אַליין, טראָגט מיינע אַ פּלאָמבע: קוואַטש, און געצאָוו'ס אַ פּלאָמבע: אמת? דער שטאַאט איז אַן ערשיינונג פון געזעלשאַפטליכען לעבען. אַלעס אויף דער וועלט האָט אורזאַכען און פאָלגען, פאַרשטעהט זיך, אַז דער שטאַאט אויך. ווי קען מען איהם שטודירען? עס פאַרשטעהט זיך, מיט דער אינדוקטיווער מעטאָדע. מען פאָרשט דורך די פאַקטען, מען באַטראַכט איהם ווען ער האָט זיך אָנגעפאַנגען, מען זעהט ווען ער האָט זיך אַנטוויקעלט, מען זעהט וואָס ער איז געוואָרען. ווען מען האָט די אַלע פאַקטען, פאַסט מען דאַן אַ מיינונג וואָס איז דער קערן פון דער דאָזיגער ערשיינונג, וואָס איז זיין עצם. די געפאַסטע מיינונג דריקט מען אויס אין דער פאָרמע פון אַ דעפיניציאָן. מיט דער מעטאָדע איז מיין דעפיניציאָן (ניט מיין אייגענע) פאָרמולירט געוואָרען. האָט ווער וואָס אויסצוזעצען? זאָל ער קומען און באַווייזען, אַז די פאַקטען זיינען ניט אַזוי, און אַז וועגען דעם עצם פון דער ערשיינונג קען מען גאָר פאַסען אַן אַנדער מיינונג.

אָסור אויב איך האָב צו אַ מענשען וואָס האָט זיך געפאַסט אַן אַנדער מיינונג, קוקענדיג אויף די פאַקטען מיט זיינע אויגען. געזונטערהייט! מענשען האָבען ליב דורכצוקלופּטערן זייערע מיינונגען, דיסקוטירען זיי אַמאָל איינע מיט די אַנדערע, און יעדער איינער סטאַרעט זיך צו באַווייזען מיט'ן שכל, אַז די און די פאַקטען ערקלערן זיך אַזוי בעסער, יענע פאַקטען ערקלערן זיך אַנדערש בעסער. וואָס עס רעגט אויף אַ מענשען איז, ווען איין דעבאַטאַנט דערלאַנגט זיך אַ זאָג: אַי, דו ביסט דאָך גאָר אַ קוואַטשער! די מעטאַפיזיקע ליגט דיר טיף אין די ביינער! שאַ, ברודערקע, דאָס קען איך דאָך אויך זאָגען. דאָס איז קיין ארגומענט ניט.

איך בין זיך דערפאַר אמת מחיה, ווען איך דערטאַפּ אין געצאָוו'ס אַן אַרטיקעל ערגעץ וואו אַן אַרגומענט. אָט איז איינער: „וועלכע פונקציאָנען מוזען זיין קאָנצענטרירט, אום די באַטרעפענדע קאָנצענטראַציע זאָל זיין אַ שטאַאט־פּאָליטישע, מיליטערישע

אָדער עקאָנאָמישע? אויב די לעצטע, דאַן מוז דאָך דער סטענדאַרד אָיל טראָסט זיין איינער פון די גרעסטע שטאַאַטען אין דער וועלט. באַטראַכט נאָר וויפיל געזעלשאַפטליכע פונקציאָנען ער קאָנטראָלירט. מיר ווייסען גאָר אַליין ניט וויפיל „שטאַאַטען“ מיר האָבען דאָ אין די יונייטעד סטייטס. דאָס איז דאָך שוין באַלד דר. מ—ן'ס אידעאַל: „לאָקאַלע אויטאָנאָמיען, לאָקאַלע רעגירונגען, פאַראיינען און געזעלשאַפטען פאַר ספּעציעלע צוועקען“... זאָלען עס אַבער זיין די ערשטע צוויי פונקציאָנען, ד. ה. פּאָליטישע און מיליטערישע, דאַן וועט דאָך דער סאָציאַליסטישער שטאַאַט גאָר קיין שטאַאַט ניט זיין, און מאַרקס און ענגעלס וועלען דאָך זיין גערעכט, ווען זיי זאָגען, אז דער שטאַאַט וועט אָפּשטאַרבען“.

פריינד געצאָוו! אז מען זאָגט אַ סך פונקציאָנען פון געזעלשאַפטליכען לעבען, מיינט מען אַ סך פונקציאָנען פון געזעלשאַפטליכען לעבען. וועלכע פונקציאָנען האָט אַ געזעלשאַפט אין לעבען? דאָס ערשטע איז אָרגאַניזאַציאָן בכלל: אַ געזעלשאַפט אָרגאַניזירט זיך נאָך דעם פיזיאָלאָגישען פּרינציפּ פון צעטיילונג דער אַרבייט אין פאַרשידענע גרופּען, חברות, קאָמפּאַניעס, כדי צו ערפילען געוויסע פאָדערונגען פון מענשליכען לעבען. אַזעלכע קענען זיין אויטאָנאָמיש, אָדער אונטערוואָרפען דעם קאָנטראָל פון אַ צענטראַלער רעגירונג. יעצט לאָמיר נעהמען די אָרגאַנישע פונקציאָנען בפרט. ערשטענס די עקאָנאָמישע, מיט אַלע צווייגען פון פּראָדוקציאָן, טראַנספּאָרטאַציאָן, א. אַז. וו. נו, קוקט זיך צו: דעם טויש־מיטעל, געלט, מאַכט דער שטאַאַט; קרעדיט און באַנק־אָפּעראַציעס קאָנטראָלירט דער שטאַאַט; דורך טעקסעס, טאַריף און זאַנסטיגע געזעצען ווערן קאָנטראָלירט אַ סך אַנדערע טיילען פון דער עקאָנאָמישער פונקציאָן. דורך די פּאָסט, טעלעגראַף און אייזענבאַהנען קאָנטראָלירט דער שטאַאַט די טראַנספּאָרטאַציאָנען, אין איין לאַנד וויינינגער, אין די אַנדערע מעהר.

די קולטור איז נאָך אַ פונקציאָן פון געזעלשאַפטליכען לעבען, וועלכע איז גרעסטענטיילס קאָנטראָלירט פון שטאַאַט איבעראַל. די פונקציאָן פון באַשיצונג, סיי דורך פאָלקס־מיליץ, סיי דורך געדינגענע סאָלדאַטען איז אין גאַנצען אין די הענט פון שטאַאַט. די

פּאָליס־פונקציאָן איז אין עצם אַ לאָקאַלע אויפגאַבע, דאָך כאַפּט דער שטאַאט אַלץ מעהר די פונקציאָן אויך אַריין, שאַפענדיג אַ שטאַאט־פּאָליס און זאָנסטיגע פיסקאַלען.

מיט איין וואָרט: מענשען, וועלכע רײדען פון „געזעצמעסי־גער אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט“ דאַרפען וויסען וואָס מען מיינט, אַז מען זאָגט „אַ סך פונקציאָנען פון געזעלשאַפטליכען לע־בען“. ווען מען רעדט פון דער געזעלשאַפטס עקאָנאָמישער פונק־ציאָן און פון דעם שטאַאטס־קאָנטראָל איבער איהר, פאַרשטעהט מען געוועהנליך טאַקע דאָס וואָס איך האָב פריהער געזאָגט: טויש־מיטעל, צענטראַלער קאָנטראָל פון קרעדיט־און באַנק־געשעפטען, קאָנטראָל פון טראַנספּאָרט, וועגען, טאַריף און אַנדערע צענטראַל־רעגולאַציאָנען פאַר׳ן גאַנצען לאַנד.

טראָסטס זיינען די באַשעפענישען פון שטאַאט; ער גיט זיי פּריווילעגיעס און ער זוכט זיי צו רעגולירן. דער סטענדארד אָיל טראָסט קאָנטראָלירט אין ווירטשאַפטליכען זין די פּראָדוקציאָן פון אַ געוויסען אַרטיקעל. אַן אַנדער טראָסט קאָנטראָלירט ווירטשאַפט־ליך די פּראָדוקציאָן פון אַן אַנדער נויטיגען אַרטיקעל. מיט אַ סאָרט דזשאָמפּינג־דזשעק לאָגיקע שליסט דערפון פּר. געצאָוו, אַז יעדער טראָסט איז אַ שטאַאט; הייסט אַז מיר האָבען עטליכע טראָסטס, הייסט עס, אַז מיר האָבען עטליכע שטאַאטען אין די יונייטעד סטייטס — „דאָס איז דאָך שוין באַלד דר. מ—ן׳ס אידעאַל פון לאָ־קאַלע אויטאָנאָמיען א. אַז. וו.“.

ער מיינט הפּנים, אַז איך ווייס ניט דעם טייטש־וואָרט פון לאָקאַלע אויטאָנאָמיען, ווען ער שעהמט זיך ניט מיר צו זאָגען, אַז האָבענדיג איינינע שטאַאטען אויף איין קאָנטינענט, איז דאָס שוין באַלד גאָר מיין אידעאַל פון לאָקאַלע אויטאָנאָמיען. זיין גלויבענס־גענאָסע, פאָרנבערג, האָט אויך געטרייט מיך צו כאַפּען מיט דער טענה, אַז איינצעלנע שטעדט אין איין לאַנד זיינען געוועזען שטאַאטען. איך האָב איהם דאַן געענטפערט („צוקונפט“, דעצ. 5): מילא בכן? ליגט דען אין מיין דעפיניציאָן אַ באַשטימטע מאָס פון קוואַדראַטנע מיילען וויפיל אַ שטאַאט מוז אַנטהאַלטען כדי

צו הייסען א שטאאט? א שטאַדט באשטעהט פון פארשיידענע גרופען מיטגלידער, אויב יעדע גרופע האט אויטאָנאָמיע, איז די שטאַדט ניט קיין שטאאט; אויב יעדע גרופע האט ניט קיין אויטאָנאָמיע, איז די שטאַדט א צענטראַליזירטער שטאאט".

וועט איהר דאָך אודאי וועלען גלייך אריינפאַלען אין די רייד און שרייען, אז עס איז גוט אזוי, אז עס דארף אזוי זיין, אז עס האט זיך אַנטוויקעלט דערצו, אז עס קען אַנדערש ניט זיין! זאָג איך אייך ערשטענס, אז אַלע אַזעלכע טענות זיינען דאָ ניט צום פונקט: מיר ריידען דאָ וועגען וואס דאָס איז, ניט צי עס איז גוט, שלעכט, מוז אָדער מוז ניט. צווייטענס, צי עס איז גוט, צי שלעכט וועלען מיר ריידען אין אַן אַנדער פּלאַץ. און דריטענס, זייט ניט אַזוי זיכער, אז עס קען אַנדערש ניט זיין. מיר קענען אייך אריינקוקען אין די שוואַרצע פינטעלעך און האָבען אויך א מיינונג.

אַלזאָ, א „קאָנצענטראַציע פון א סך פונקציאָנען פון געזעל־שאַפטליכען לעבען" שליסט איין די עקאָנאָמישע פונקציאָן, און דער טראָסט, לאָמיר אָננעהמען, איז אין זיין וועג אויך א שטאאט, און מיר האָבען דאָ, אין די יונייטעד סטייטס, ווער ווייסט וויפיל שטאאַטען, און דאָך... און דאָך — איז דער שטאאט א קאָנצענטראַציע פון א סך פונקציאָנען פון געזעלשאַפטליכען לעבען!

„זאָלען עס אָבער זיין", זאָגט ער ווייטער, „די ערשטע צוויי פונקציאָנען, ד. ה. פּאָליטישע און מיליטערישע, דאַן וועט דאָך דער סאָציאַליסטישער שטאאט גאָר קיין שטאאט ניט זיין". אזוי? פארוואס ניט? ווער, אַן ערד, וועט האָבען צו זאָגען צי די פּאָלקס־מיליץ זאָל געברויכען, למשל, דעם סאָרט געוועהר אָדער אַן אַנדער סאָרט? וועט עס ניט זיין דער גענעראַל־שטאַב אין וואַשינגטאָן? וועט די פונקציאָן פון באַשיצונג ניט זיין קאָנצענטרירט אין סע־נאַט־קאָמיטע, אדער אין אַן אַנדער ביוראָ פון דער בונדעס־רעגירונג? — צוגעגעבען, אז ער וועט ניט זיין קיין מיליטער־שטאאט ווי היינ־טיגע צייטען דייטשלאַנד, אָבער מיליץ וועט דאָך זיין — ביז וואַ־נען אַלע מענשען וועלען ניט זיין דורכגעדרונגען מיט דער אַנאַר־כיסטישער פּסיכאָלאָגיע פון אַזא סאָציאַלדעמאָקראַט ווי זאַמעטקין, וועלען סאָציאַלדעמאָקראַטען, אונטער מאַיאָריטעט הערשאַפט, אַפּט

זיין געצוואונגען צו מאַכען געברויך פון עטליכע אַרמייען — יוער וועט רעגולירן זייער מיליטערישע פונקציאָן? וועט די פונקציאָן ניט זיין קאָנצענטרירט אין איין פּלאַץ פון אויטאָריטעט?

די פּאָליטישע? האַ, וואָס — די פּאָליטישע? דער סאָציאַ־ליסטישער שטאַאט וועט ניט זיין קיין פּאָליטישער שטאַאט? ווי איז דאָס אַ שטאַאט אָהן אַ פּאָליטישע קאָנסטיטוציאָן? דאָס לאַנד וועט געהערן צו איהם? די מיטלען פון פּראָדוקציאָן וועלען זיין זיינע? אָנפיהרן די פּראָדוקציאָן וועט ער? איז ניט אַזאַ אומגיי־הייערע אויפגאַבע פּאָליטיש גענוג פאַר אירגענד וועלכען שטאַאט? גענוי גערעדט איז דער וואָרט „פּאָליטיש“ נאָר אַ שם הכולל פאַר געוויסע באַציהונגען צווישען דעם מקור פון אויטאָרי־טעט און די בירגער: די פונקציאָן פון מאַכען און באַוואַהרען די געזעצע; פון באַשטראָפען פאַר ניט פּאָלגען זיי; משפּט'ן זוער עס האָט רעכט אדער אומרעכט, דיפּלאָמאַטישע באַציהונגען מיט אַנדערע לענדער; נאַציאָנאַלע און אינטערנאַציאָנאַלע אונטערנעה־מונגען — דאָס אַלעס פאַרשטעהט מען אונטער פּאָליטישער פונק־ציאָן. און דאָס אַלעס וועט אויסגעפיהרט ווערן דורך אַ פאַרטרע־טער־סיסטעם, געוועהלט פון אַ מאַיאָריטעט שטימען, באַשלאָסען פון אַ מאַיאָריטעט פאַרטרעטער, פאַרווירקליכט דורך אַן עקזעקוטי־ווער אָפּטיילונג — איז דאָס ניט אַ קאָנצענטראַציאָן פון אַ סך פונק־ציאָנען פון געזעלשאַפטליכען לעבען?

איך בין כמעט ווי זיכער אַז אויסער פריינד געצאָוו וועט קיי־נער אין מיין דעפיניציאָן פון שטאַאט ניט דערשפּירן דעם ריח פון מעטאַפיזיקע גלייך מיטן ערשטען שמעק. בלייבט מיר נאָך איבער צו באַטראַכטען, וועלכע פון אונזערע ביידענס דעפיניציאָנען ענט־פערט בעסער אויף דער פראַגע: וואָס איז דער עצם שטאַאט?

ווי וואָלט זיין ווען איך מאַך מיין דעפיניציאָן אַ ביסעל לענגער און זאָג אַזוי: „דער שטאַאט איז אַ קאָנצענטראַציע פון אַ סך פונקציאָנען פון געזעלשאַפטליכען לעבען אין איין פּלאַץ, אין איין צענטער פון אויטאָריטעט, כדי — אַלס אָרגאַניזאַציאָן פון דעם הער־שענדען קלאַס, צו אונטערדריקען דעם באַהערשטען קלאַס“? דאָס וואָלט געווען אי אַ דעפיניציאָן פון דעם ע צ ם, פון ע ס ע נ ץ, פון

דער שטאַאט אָרגאַניזאַציאָן, אי אַן ערקלערונג פון דעם צ ו ו ע ק, פון דער א ב ז י כ ט, פון דער דאָזיגער אָרגאַניזאַציאָן. איך בין איבערציינגט, אַז די אַבזיכט פון שטאַאט איז צו אונטערדריקען די באַהערשטע, און איך מיין טאַקע, אַז אַנדערש קען דאָס גאָר ניט זיין: טאַקע דערפאַר טענה איך דאָך געגען אַ סאָציאַלדעמאָקראַטישען שטאַאט. אָבער וואָס איז דער ע צ ם פון יענער אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע אונטערדריקט די באַהערשטע? פריינד געצאָוו האָט ריכטיג דעפינירט דעם צ ו ו ע ק פון שטאַאט — איך האָב דעפינירט דעם עצם, דעם ע ס ע נ ץ פון דער זאַך.

און איך וואונדער זיך גאָר ניט וואָס פריינד געצאָוו געפינט אין זיין קורצער דעפיניציאָן פון דעם צוועק פון שטאַאט א שליסעל צו פאַרשטעהן דעם כאַראַקטער פון קאַנטשוק, מיט וועלכען ער שמייסט די באַהערשטע. ווען מען וויים איינעמס כונה, קען מען זיך לייכט אָנשטויסען אויף די מיטלען, מיט וועלכע ער וועט זוכען זיין אַבזיכט צו פאַרווירקליכען. אָט לאָמיר נעהמען אַ פּראָסטען משל: אַ טאַבעקאָניסט איז דער, וואָס האַנדעלט מיט טאַבאַק; זיין אַבזיכט איז צו מאַכען אַ לעבען — קענען מיר דערפון פאַרשטעהן, אַז אַמאָל, ווען דער עולם איז געווען גרעבער, האַמעטנער אין זיינע תענוגים, ברוטאַלער, אַזוי צו זאָגען, האָט דער טאַבעקאָניסט געהאַלטען אַ גרויסען סטאַק פון מאַכאָרקע. היינטיגע צייטען אָבער, אַז דער עולם איז געוואָרען עדעלער, באַשטעהט דער סטאַק פון אונזער טאַבעקאָניסט פון „גאָלען געלען טערקישען טיטון“. די ערקלערונג פון דער כונה קען אָבער ניט פאַרנעהמען דעם פּלאַץ פון דער דעפיניציאָן פון עצם גופא.

מיר וועלען נעהמען נאָך אַ משל, דעם טראָסט. וואָס איז אַ טראָסט? פריינד געצאָוו וואָלט זאָגען: אַ טראָסט איז אַן אָרגאַניזאַציאָן צו פאַרניכטען קאָנקורענץ און מאַכען א סך געלט. וואָלט דאָס ערקלערן דעם עצם פון אַ טראָסט? וואָלט דאָס געגעבען אַ אידעע וואָס פאַר אַ סאָרט אָרגאַניזאַציאָן דער טראָסט איז? וואָס איז דער עסענץ פון דער אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע איז געגרינדעט צום צוועק צו פאַרניכטען קאָנקורענץ און מאַכען א סך געלט? איך וואָלט דאָס דעפינירט אַזוי: א טראָסט איז א פאַראייניגונג

פון די באַלעבאַטים איבער דער פּראָדוקציאָן פון אַ געוויסען אַרטיקעל אונטער איין צענטער פון קאָנטראָל. אפשר קען מען דעם געדאַנק אויסדריקען בעסער — יעדער איינער קען פּרובירן — אָבער דעם זין פון מיין דעפיניציאָן מוז עס אַנטהאַלטען, אויב מיר זוכען צו פאַרשטעהן דעם עצם; אויב אונז אַרט נאָר צו פאַרשטעהן דעם צוועק פון טראַסט, קענען מיר זיך באַנוצען מיט דער דעפיניציאָן, וואָס געצאָוו וואָלט געבען.

דעם נמשל קען דער לעזער אַליין איינזעהן. פריינד געצאָוו'ס דעפיניציאָן פון שטאַאַט איז אַן ערקלערונג פון דעם צוועק פון שטאַאַט, מיינע איז אַ דערקלערונג פון דעם עצם פון שטאַאַט: פּונקט דאָס וואָס איך האָב זיך אונטערגענומען צו דעפינירן. היינט, פרעג איך אייך, וואָס פאַר אַ פנים האָבען געצאָוו'ס ווערטער, ווען ער דערלאַנגט אַ זאָג מיט אַזאַ גרינגען האַרצען: „דעם עצם שטאַאַט האָט דר. מ—ן מיט זיין דעפיניציאָן גאָר ניט אָנגעריהרט".

איך וויל אָבער ניט פאַרגעסען, אַז פריינד געצאָוו באַשעפטיגט זיך מיט דעפיניציאָנען נאָר כדי מיר צו „טאָן דעם פאַרגעניגען"; זאָנסט גיט ער זיך מיט אַזעלכע אַרבייט ניט אָפּ. ביי איהם, זאָגט ער, האַנדעלט זיך נאָר „אום טהאַטזעכליכע אַנטוויקלונג, און וואָרהין די ענטוויקלונג פיהרט". ער האָט באַוויזען, זאָגט ער, „אַז עס האַלט ניט דערביי, מען זאָל זיך אומקעהרען צו די „גוטע אַלטע צייטען", ווען מען האָט אַליין געפלאָכטען לאַפּטשעס און אַליין געטראָגען וואַסער, נאָר מען פיהרט אַלץ איין מעהר און מעהר קאָנצענטראַציע און פאַרשטאַאַטליכונג".

נו, לאָזט מיר אייך זאָגען, אַז איך האַנדעל מיט ביידערליי אַרטיקלען, אי מיט דעפיניציאָנען, אי מיט טהאַטזעכליכער אַנטוויקלונג; און ווען פריינד געצאָוו וואָלט ניט „באַוויזען" אַז מיר האַלטען ניט דערביי ווידער צו פלעכטען אַליין לאַפּטשעס און טראָגען וואַסער, וואָלט איך זיך אַליין אָנגענומען דאָס צו באַווייזען. און אַז מען פיהרט אַלץ איין מעהר און מעהר קאָנצענטראַציע און פאַרשטאַאַטליכונג — וועגען דעם האָט ער זיך גאָר ניט געדאַרפט מטריח זיין צו באַווייזען: דאָס באַווייז איך דאָך די גאַנצע צייט, געגען דעם טענה איך דאָך. מיר דיסקוטירן דאָך נאָר וועגען

דעם, וואָס ער זאָגט אַז עס איז גוט אַזוי און איך זאָג אַז דאָס איז ניט גוט אַזוי. די עולה איז נאָר וואָס ער מיינט, אַז וויבאַלד איך זאָג, אַז קאָנצענטראַציע און פאַרשטאַאטליכונג איז אַן אומגליק אין באַציג צו פּערזענליכער פרייהייט, בין איך מסתמא דערפאַר, אַז מענשען זאָלען ווידער נעהמען פלעכטען לאַפּטשעס און אַליין טראָגען וואַסער. עס איז אַן עולה, ערשטענס, וואָס ער קען זיך אַליין ניט אָנשטויסען אויף דעם פּלאַן פון גוטע קאַמאַשען אָהן פאַרשטאַאטליכונג; און אַן עולה איז עס צווייטענס, וואָס ער לעזט ניט איבער אַפריהער, דאָס וואָס ער געהט מבטל זיין מיט אַזעלכע אָריגינעלע באַווייזע.

איך האָב געזאָגט בפירוש אין מיין גאָר ערשטען אַרטיקעל („שטאַאט אָדער ניט שטאַאט“), אַז ווען די לאַנד און די פּראָדוקציאָנס־מיטלען זאָלען ניט זיין פאַרשטאַאטליכט סאָציאַלדעמאָקראַטיש, נאָר עס זאָל פּשוט שטעהן פריי פאַר אַלע מענשען צו געברויכען ווי זיי פארשטעהען אליין אמבעסטען, וועלען זיי פאבריצירן דאָס שעהנסטע און דאָס בעסטע, פאַר־זיך אויב מעגליך און אנגענעהם, אַלע צוזאַמען אויב נויטיג און וויגאָדנער. דערפון קען, מען, דאכט זיך, ניט דרינגען אַז מיין אידעאַל איז לאַפּטשעס מיט וואַסער טראָגען. דערפון זעהט מען נאָר, אַז איך מיין, אַז אָהן קאָנצענטראַציע קען מען אויך האָבען דאָס שעהנסטע און דאָס בעסטע. אויב ער מיינט אַז ניט, זאָל ער ד אָ ס באַווייזען!

מען קען האָבען דאָס שעהנסטע און דאָס בעסטע, טענה איך, ווען די ערד און די פּראָדוקציאָנס־מיטלען זאָלען שטעהן פריי פאַר יעדען איינעם, סיי באַזונדער, סיי צוזאַמען, אויף צו געברויכען ווי זיי פאַרשטעהען. קומט פריינד געצאָוו און רעדט צו מיר אַזוי ליבליך: „פרייהייט איז זעהר אַ גוטע זאַך, אָבער מיט פרייהייט אַליין לעבט דער מענש ניט. ער דאַרף נאָך אַנדערע זאַכען אויך.“ אַי דאַרף ער! ער דאַרף די ערד מיט די מיטלען צו פּראָדוצירן, ניט דאָס אָנגעשריבענע וואָרט „פרייהייט“ אויף פּאַפּיר! ער דאַרף און מוז האָבען דאָס רעכט צו געברויכען אַלע מיטלען צו מאַכען אַ בכבוד’ען און עהרליכען לעבען, ניט דאָס אַלעס זאָל געהערן צום קהל, רעפּרעזענטירט דורך געוועהלטע פון אַ מאַיאָריטעט, און

פאַרשטאַאטליכט אין צענטראַליזירטע ביוראָס, און קאָמאַנדירט פון אַן עקזעקוטיווע, וועלכער באַשטימט ווער און וואו און וואָס מען זאָל אַרבייטען, און וויפיעל מען זאָל האָבען דערפאַר באַצאָהלט.

ווענען פרייהײט צו געברויכען די פּראָדוקציאָנס־מיטלען רייד איך, ליעבער פריינד! ניט ווענען פרייהייט סתם אין דער וועלט אריין. איהר מיינט, אז עס איז אוממעגליך דאָס צו האָבען? באַ־וױיזט פאַרוואָס! איהר מיינט, אז עס זיינען פאַראַן גרויסע שוועריגקייטען אויף דעם וועג? רעכענט אויס וועלכע זיי זיינען! ועל כולם, פאַרשטעהט דאָך אמאָל, אז פאַר אונז איז ניט די פראַגע: אָדער ראַקעפעלער, אָדער פון פאָלק אויסגעקליבענע מענעדזשערס? ווען עס וואָלט קיין אַנדער ברירה ניט געווען, שווער איך אייך ביי מיין אידישקייט, אז איך וואָלט, אַזוי געוויס ווי איהר, זיך ער־קלערט פאַר די קהל'שע מענעדזשערס: וואָס איז? מעהר ווי איין מאָל שטאַרבט מען דאָך ניט... איך באַהויפּט אָבער, אז עס איז דאָ א ברירה א בעסערע, א כפּרה ביידע, אי ראַקעפעלער, אי אויסגע־קליבענע מענעדזשערס. די ברירה איז — גאָר אַהן „מענע־דזשערס", אָבער טאַקע לחלוטין!

איהר גלויבט ניט, ניין איהר זייט זיכער, אז עס קען ניט זיין? אַרויף מיט די אַרגומענטען! ציינט פאַרוואָס עס קען ניט זיין! נאָר ווערט ניט קיין נביא און זאָגט מיר ניט, אז עס וועט ניט זיין. איך האַלט ניט פון נביאות. מיט א נביא דיסקוטיר איך ניט...

אָבער לאָמיר אפילו אַננעהמען, אז עס איז ניטאָ קיין בעסערע ברירה, אז עס מוז זיין אָדער ראַקעפעלער, אָדער פון פאָלק אויס־געקליבענע מענעדזשערס — איז ניט כדאי דאַן אַנצוציינען, אז אויסגעקליבענע מענעדזשערס פון פאָלק איז אויך ניט קיין אידע־אַל פון פרייהייט און גליק? וואָרים אויב אפילו מיר וואָלטען גע־קענט קלאָר זעהן, אז מאָרגען קומט אַן דער סאָציאַלדעמאָקראַטיזם, ווי מען קאָן אָפט פאָראויסזעהן, אז א בליזאַרד קומט אָן, מוז מען דען דערפאַר אַליין זאָגען, אז עס איז גוט, ווייל עס קומט? איז דער בליזאַרד גוט, ווייל ער קומט? איז אימפּעריאַליזם גוט, ווייל מען זעהט קלאָר, אז ער קומט דאָ אין לאַנד? אַרגומענטירט,

פריינד געצאָוו, אַז פון פאָלק אויסגעקליבענע מענעדזשערס איז גוט, זעהר גוט; אָבער פארשטעהט דאָך מ י י ן פּאָזיציע ווען איך פאַר־גלייך די ביידע „אָדערס" צו אַ צאָהן־געשוויר אָדער אַ מכה אין זייט! זאָגט מיר ניט, אַז איהר האָט ניט וואו אוועקצוגעהן, זאָגט נאָר, אַז עס איז גאָר ניט קיין מכה אין זייט, אַז עס איז גאָר געבראָטענע ענדיקעס מיט ייז המשומר! און ענטפערט אויף מיינע ארגומענטען, ווען איך זאָג אַז עס א י ז אַ מכה אין זייט.

איהר זאָגט אַזוי איראָניש: „און דר. מ—ן מיינט אַז ער רעדט צו דער זאַך", ווען איך צייג אָן, אַז אויב דער צוקינפטיגער מענע־דזשער פון אייזענבאַהנען וועט איבער אונז האָבען אַזוי פיעל צו זאָגען וויפיעל וואַנדערבילטס מענעדזשער (נאָך אייער באַהויפּ־טונג), וועט זיין אַז אָך און אַז וועה צו אונז. פאַרוואָס איז דאָס ניט צו דער זאַך? וואָצו די איראָניע? דער פּאָסט־אָפיס איז היינט אַזוי גוט פארשטאַאטליכט ווי ער קען בעסער ניט זיין אין אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישען שטאַאַט — אויב דער היינטיגער מענעדזשער פון פּאָסט־אָפיס, אין טעאָריע אַן אויסגעקליבענער פון פאָלק, קען פאַר־באָטען ווילשייר'ס סאָציאַלדעמאָקראַטישען זשורנאַל, אָדער קאָנ־פיסקירן הארמאַן'ס לוסיפער, און נאָך הונדערטע אַנדערע פעלע, פאַרוואָס זאָל דער צוקינפטיגער מענעדזשער ניט קענען פארבאָטען די „פרייע ארבייטער שטימע" אָדער אַנדערע אַנארכיסטישע ליטע־ראַטור? ער וועט זיך שטיצען אויפ'ן געזעץ, וואָס וועט דורכגע־פיהרט זיין פון אַ מאַיאָריטעט, אַז דרוק־זאַכען וועלכע רופען צו אָן אָפּענעם ווידערשטאַנד געגען די באַשטעהענדע אָרדנונג איז פאַר־ברעכעריש, און אַגיטאַציאָן פאַר פרייע ליעבע איז אוממאָראַליש. איז דאָס ניט גערעדט צו דער זאַך?

איהר זאָגט: „זאָל נאָר דר. מ—ן ניט מורא האָבען: זיי וועט לען זיך אליין ניט שמייסען!" איהר האָט מיך אסור פארשטאַנען— וואָס איך האָב מורא איז, זיי זאָלען אַ נ ד ע ר ע ניט שמייסען, די מאַיאָריטעט זאָל ניט שמייסען די מינאָריטעט. דאָס פאָלק איז דאָך ביי אייך ניט מעהר ווי אַ העלפט מיט עפּעס, בלייבט דאָך נאָך אַ גענויע העלפט, וועלכע קען און וועט, וואַרשיינליך געשמיסען ווערן אויפ'ן גרויסען אופן.

איהר זאָגט: „דער לעזער קען יעצט זעהן, ווי כאַראַקטעריס־טיש עס איז פאַר אַ מעטאַפיזיקער ווי דר. מ—ן איז, צו פאַרגלייכען דעם צוקונפטיגען סאָציאַליסטישען שטאַאט מיט אַ פולמאַן" א. אז. וו. ווי זאָל דער לעזער אורטיילען אויב עס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר אַ מעטאַפיזיקער, אָדער ניט? אָט לאָמיר נעהמען דהיינו ספּענסער'ן. ער זאָגט אַזוי: „צום עצם קנעכטשאַפט איז קיין חילוק ניט, צי איינעמס באַס איז אַן איינצעלנע פּערזאָן, צי אַ גאַנ־צע געזעלשאַפט. אויב ניט האָבענדיג קיין ברירה, מוז ער אַרביי־טען פאַר דער געזעלשאַפט און קריגען דערפאַר פון קהל'שען שטאַאט וויפיעל די געזעלשאַפט באַשטימט, ווערט ער אַ שקלאַף פון דער גע־זעלשאַפט". אויב דאָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר אַ מעטאַפיזי־קער, דאַן איז ספּענסער אַ מעטאַפיזיקער אַזוי גוט ווי איך — אונ־טערשטעהט איהר זיך, פריינד געצאַוו, אַנצוריפען, בפני געבילדע־טע מענשען, ספּענסער'ן אַ מעטאַפיזיקער?

און אונטערשטעהט איהר זיך אויך אַנצורופען ספּענסער'ס יוער־טער נאַאיוו און קינדיש, ווי איהר רופט מיינע, ווען איך זאָג, אַז מיר וועלען מוזען דינען ווי לייבאייגענע און פאָלגען וואָס די סאָ־ציאַלדעמאָקראַטישע געזעלשאַפט וועט אונז הייסען, פאַר דער חיונה, וואָס זי וועט אונז געבען? — פאַרשטעהט מיר וואויל, איך זאָג ניט חס ושלום אַז איך בין גערעכט, ווייל ספּענסער זאָגט אויך אַזוי: פון גדולים ווייסט איהר דאָך האַלט איך נאָך וויניגער פאַר־איך. אָבער אָנרופען ספּענסער'ן אַ מעטאַפיזיקער, באַצייכענען זיינע ווערטער אַלס נאַאיוו און קינדיש, איז אַ ביסעלע אריבער־געכאַפּט די מאָס, ניט וואָהר?

איהר זאָגט: „אויב פרייהייט וואָלט געווען ביי מענשען טייער ווי אַלץ, וואָלט געווען אוממעגליך, אַז די גרעסטע מאַיאָריטעט פון דער מענשהייט זאָל זיין פאַרשקלאַפט". — ערשטענס, זאָג איך אייך גאָרנישט, אַז פרייהייט איז ביי מענשען טייערער ווי אַלץ, אָבער ווי וועט איהר ערקלערן פאַרוואָס די גרעסטע מאַיאָריטעט פון דער מענשהייט לײדט הונגער? „די גרויסע מאַיאָריטעט האָט פאַרטראָגען שקלאַפעריי, זאָגט איהר, ווייל אַנדערש האָט זי ניט גע־קענט עקזיסטירן" — פון וואַנען ווייסט איהר דאָס, אַז זי האָט אַנ־

דערש ניט געקענט עקזיסטירן? די גרויסע מאיאָריטעט, אַן ערך דריי פערטעל פון דער מענשהייט, האָט אַנדערש ניט געקענט עקזיסטירן, סיידען די איבעריגע פערטעל זאָלען זיין איהרע שקלאַפען! קומט עס אַזוי אויס נאָך אייער מאַטעריאַליסטישען בליק אויף דער געשיכטע? אויף'ן מעטאַפיזישען לשון רופט מען דאָס אַ „פּאָסט־האָק" אַרגומענט: אַזוי איז געווען, אַזוי האָט געמוזט זיין — אַ שכל גדול, בנאמנות!

איהר מיינט אַז. „ווי שלעכט אַ געוויסע געזעלשאַפטליכע אָר־דנונג זאָל זיך אונז ניט דוכטען צו זיין, אויב אָבער די מענשען, זיי־נען מאַטעריעל גוט פאַרזאָרגט, ארבייטען נאָר קורצע שטונדען און זיינען אַלע גלייכגעשטעלט, וועלען זיי שוין פרייהייט אויך האָבען". איך בין דאָ מסופק ווי צו פאַרשטעהן די ווערטער: „וועלען זיי שוין פרייהייט אויך האָבען" — אויב דאָס מיינט, אַז זייענדיג מאַ־טעריעל גוט פאַרזאָרגט האָט מען שוין „איפּסאָ פאַקטאָ" (מניה וביה) פרייהייט אויך, איז דאָס זעהר און זעהר ווייט פון אמת. אַ גוט־געהאַלטענער שקלאַף, אָדער פשוט אַ פערד, אָדער אפילו אַן איידעם אויף קעסט, איז, ווי באַקאַנט, לגמרי ניט פריי. אלא וואָס דען, איהר מיינט אַז, זאָלען זיי נאָר זיין גוט פאַרזאָרגט, דאַן איז געוועהר מיינד, זיי וועלען שוין האָבען פרייהייט! „עס איז ניטאָ אַזא מאַכט אין דער וועלט וועלכע זאָל זיי אונטערדריקען" און ניט דערלאָזען דאָס קריגען! — איז דאָס דאָך „נאַאיוו און קינדיש", וואָרים דאָס שטעהט אין דער זעלבער ציטאַטע פון מיין אַרטיקעל, וועלכע איהר האָט באַצייכענט מיט דעם דאָזיגען ליבליכען נאָמען! איך זאָג דאָרט נעמליך: „אַ דור פון מענשען וואָס וועט האָבען דעם מוט צו מאַכען אַ רעוואָלוציאָן און אָפּשאַפען אייגענטום פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, וועט ניט פאַרשאַפען זיין פרייהייט פאַר אַ ביליגען, גרויסען טאָפּ לינזען".

יעצט בלייבט מיר נאָך איבער זיך אַ ראַנגעל צו טאָן מיט פריינד געצאָוו'ס אָנווענדונג פון דעם נאַטור־געזעץ, אַז „אויף אַ געוויסען פּונקט פון אַנטוויקלונג בייט די קוואַנטיטעט איבער די קוואַליטעט", און דאַן בין איך פאַרטיג. זיין ערשטער ביישפּיל איז מיליטאַריזם. אין זיין קאָנזעקווענטעסטער אַנטוויקלונג קומט דער מיליטאַריזם

צו פאָלקס־מיליץ, וועלכע פאַרוואַנדעלט זיך אין די שטאַרקסטע וואַפע אין די הענט פון פאָלק געגען זיינע אונטערדריקער". על פּי לאָגיקע קומט טאַקע אַזוי אויס, איך וואָלט אָבער פאַרלאַנגט אַ פּאָר פאַקטען פון געשיכטע, וואו און ווען עס האָט זיך אַזוי אַרויסגעציגט אין דער ווירקליכקייט. ווערט ער מיר טאָן די טובה? דער צווייטער ביישפּיל איז קאָמפּעטישען. „קאָמפּעטישען אין איהר גרעסטער אַנטוויקלונג ברייננגט צו האַרמאָניע אין דער פאָרם פון אַ טראָסט". די האַרמאָניע איז גרויסאַרטיג; עס דערמאָנט ניט ווילענדיג אָן מוראַוויאָווס פריעדען אין וואַרשע"... „וואָס גרעסער די אָרגאַניזאַציע, זאָגט ער, אַלס וועניגער איז דער יחיד צו איהר געבונדען: אַ משל פון אַ קלוב א. אַז. וו.". — יעס, ווען מען רעדט פון דער טובה פון קלוב. פאַר'ן קלוב איז בעסער, ווען עס זיינען דאָ מעהר מעמבערס; דער מעמבער אָבער האָט דאַן וויינינגער נוצען פון קלוב. ווען די אָרגאַניזאַציע פון די רוסישע אימפּעריע איז גרעסער געוואָרן אַריינגעהמענדיג דעם זאַבאַיקאַלסקי קראַי (אין ווייטען סיביר), האָט פאַר איהר טאַקע גאָר ניט אויסגעמאַכט צי טשיטאַ ווערט האָבען אַ טשאַסאַווניאַ, צי ניין (איהר האָט געמוזט לעזען די מעשה אין קראָפּאָטקין'ס אויטאָביאָגראַפיע): די רוסישע אימפּעריע ווערט זיך האַלטען, ווען טשיטאַ ווערט אָפּברענען אויך. אָבער פאַר דעם שטעדטעל טשיטאַ איז דאָס גאָר ניט געווען אַזאַ מעלה, וואָס זי איז צוגעבונדען צו אַזאַ גרויסער אָרגאַניזאַציע.

נאָך אַמאָל: „ביי אַ גרעסערער צאָהל אַרבייטער קענען עטליכע אָוועקבלייבען פון דער אַרבייט, און די אַרבייט ווערט דאָך אָנגעהן". גוט פאַר דער אַרבייט! אָבער ווי שטעהט עס מיט'ן אַרבייטער? ווערט ער אויך אָנגעהן, ווען ער ווערט אָוועקבלייבען? „וואָס גרעסער די אָרגאַניזאַציע, טרייסט אונז פריינד געצאָוו, אַלץ מעהר פרייהייט קענען האָבען די אַרבייטער צו קומען צו דער אַרבייט אָדער ניט". דאָס דערמאָנט מיר אָן קאַוטסקי'ס „פרייהייט פון אַרבייט", וועלכע איך האָב אַ ביסעלע קריטיקירט אין דעם אַרטיקעל „שטאַאט אָדער ניט שטאַאט". ניט כדאי איבערצורייידען.

„אין אַ גרויסער שטאָדט, זאָגט ער, געפינט זיך יעדער זיין קרייז און ווערט ניט געשטערט אין זיין פרייהייט". אין זיין פריי־

היים צו טאָן וואָס? צו רויכערן אַ פּאַפּיראָס אום שבת? אָדער אין זיין פרייהייט צו קענען האַלטען אַ בהמה, מיט עטליכע היהנער, און נאָך אַזעלכע דאָרפישע וויגאָדעס?

„די גרעסטע פרייהייט וועט דער מענש געפינען אין דער גרעס־טער אָרגאַניזאַציע — די סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט". יע, יע: די פרייהייט פון אַ קליינטשינקען שרייפעלע פון אַ גרויסער, גרוי־סער מאַשין. מיט דעם שרייפעלע, אָהן דעם שרייפעלע, אַ דאַגה דאָס איז, די מאַשין וועט אויסקומען אָהן איהם...

אָרימע פרייהייט, ווי צוקאַליעטשעט דו ווערסט נעבאָך פון מיין קריטיקער!

פייגענבוים׳ס קריטיק איבער אנארכיזם

1

א סעריע פון 19 ארטיקלען האט פייגענבוים אנגעשריבען אין „צייט־גייסט“, קריטיקירענדיג דעם אנארכיזמוס. אנהויבען צו ענטפערן אין מיטען האט ניט געפאסט: מ׳מוז דאך לאזען איינעם זיך אויסרעדען ביז צום סוף. האט מען, אלזא, געמוזט אריבערווארטען — געפינט מען יעצט פאר זיך א בארג מיט שרייבאכץ, אין וועלכען עס איז אביסעל שווערלאך צו געפינען א טאלק. פייגענבוים איז ניט קיין קארגער אויף א ווארט, אדרבה, ער איז גאר א פזרן: ווערטער אהן א שיעור, מעהרער אפילו וויפיעל דער געדאנק פאדערט; דערפאר האט זיך עס צוזאמענגעקליבען א בארג מיט 19 ארטיקלען...

מיין פלאן איז נאכצוגעהן כסדר די טעמאס פון זיינע ארטיקלען, אריינגעמענדיג א פיער, פינף אין איינעם (ווער נאך האט עס די געדולד צו שרייבען 19?!) און קורץ ווי מעגליך אנצייגען פייגענבוים׳ס טעות׳ן. אלזא, דאס ערשטע איז —

אנארכיסטישע פרייהייט און סאציאליסטישע

די טהעמא צוטיילט פייגענבוים אין צוויי: א) אנארכיסטישער און סאציאליסטישער אידעאל און ב) וואס הייסט פרייהייט? מכח דעם אידעאל זאגט ער אזוי: „דער כלל קען ניט לעבען אין א גוטע פרידליכע ארדנונג, ווי עס איז נויטיג פאר דעם גליק פון אלע, סיידען ווען דער סוף פון אלע ויכוחים איבער שותפות׳ע אנגעלעגענהייטען איז, אז מען זאל אפשטימען און עס זאל בלייבען ווי די מאיאריטעט וויל; און די מינאריטעט זאל עס האלטען פאר

איהר פליכט, ניט צו וועלען מעהר דוקא אויספיהרן, ניט צוקלא־פען די אחדות צוליעב דעם, וואס עס איז ניט ווי זי וויל, נאר נאכגעבען און לאזען די איינינגקייט גאנץ. דאס איז און וועט איביג זיין אינטערעסאנט לטובת הכלל. — „דעריבער איז דער באליעבטסטער אידעאל פון דער מענשהייט (נאך דער איבערציי־גונג פון די סאציאל דעמאקראטען) אז דער איינצעלנער זאל דאס אליין באגרייפען און זאל אליין, מיט פארגעניגען, וועלען זיך אונ־טערוואַרפען אונטער דעם באשלוס פון דער מאיאריטעט — ווי באלד עס געהט אין א וויכטיגע זאך פאר טובת הכלל, וואס וואלט ביי א צושיידונג צושטערט ווערן".

דער לעזער וועט דא באמערקען א שטיקעלע חילוק צווישען דעם אנפאנג און דעם ענד פון דעם זאץ: פריהער שטעהט, אז דער כלל קען ניט לעבען סיידען ווען דער סוף פון אלע ויכוחים איבער שותפות׳ע אנגעלעגענהייטען זאל אפגעשטימט ווערן און בלייבען ווי די מאיאריטעט וויל; צום סוף שטעהט: וויבאלד עס געהט אין א וויכטיגע זאך לטובת הכלל, וואס וואלט ביי א צושיידונג צושטערט ווערן! נאך דעם „וויבאלד" נאך קומט אויס, אז עס זיינען דא וויכטיגע זאכען, וואס וואלטען ביי א צושיידונג ניט צושטערט ווערן, מוז דאן ניט בלייבען ווי די מאיאריטעט וויל, טו ווי קומט עס, אז דער סוף פון אלע ויכוחים זאלען בלייבען ווי די מאיאריטעט וויל? — פייגענבוים איז „פריי־טיקלע" צו דערצעהלען, אז ער רעדט דא ניט פון צווינגען די מינאריטעט, ער רעדט בלויז פון דעם אידעאל, אז די מינא־ריטעט זאל דאס אליין וועלען, אז מ׳זאל זי גאר ניט דארפען צווינגען מיט געוואלט. קען מען דארויף זאגען: ממה נפשך, איז דאס א וויכטיגע זאך, וואס וואלט ביי א צושיידונג צושטערט ווערן, און צווינגען די מינאריטעט קען מען ניט, איז אודאי דער אידעאל, אז איין זייט זאל מיטן גוטען ווילען נאכגעע־בען; איז עס אבער ניט אזא וויכטיגע זאך, טו וואס פאר א אי־דעאל שטעקט דא אין דעם נאכגעבען? דערביי דארף מען ניט פאר־געסען, אז וואו עס האנדעלט זיך וועגען נאכגעבען מיטן גוטען ווילען, פאלט אין גאנצען אוועק דער חילוק פון מאיאריטעט און

מינאָריטעט. אויב דער אידעאַל איז אחדות, מאַכט ניט אוים ווער עס וועט נאָכגעבען וועמען, וועט די אחדות אַלץ מקוים ווערן; איז דער אידעאַל דאָס נאָכגעבען, מאַכט דאָך אודאי ניט אוים ווער וועמען, אבי איין זייט וועט נאָכגעבען.

פייגענבוים מאַכט אין דעם גאַנצען אַרטיקעל אויף מיר דעם איינדרוק, ווי ער וואָלט בכיון פאַרשטעלען דעם סאָציאַל דעמאָקראַטישען אידעאַל אביסעל איידעלער ווי ער איז אויף אַן אמת. קומט דערפון אַרויס, אַז די אַנאַרכיסטען האָבען אין גרונד גאָר ניט וואָס אויסצוזעצען געגען דעם סאָציאַל דעמאָקראַטישען אידעאַל, ניט מעהר וואָס זיי זיינען עקשנים און האָבען הנאה חוזק צו מאַכען פון סאָציאַל דעמאָקראַטען. איז דאָס אָבער, אין מיין מיינונג, לגמרי ניט אַזוי. אַלע מענשען האָבען איין אידעאַל, דעם גליק פון אַלע. דער חילוק איז נאָר ווי ווער שטעלט זיך פאָר וו אָ ם מאַכט דעם גליק פון אַלע. סאָציאַל דעמאָקראַטען, מיינען אין טעאָריע, אַז דער איינצעלנער עקזיסטירט צוליעב דער געזעלשאַפט און דאַרום מ ו ז, אין דער פּראַקטיקע, דער יחיד אָדער די מינאָריטעט, זיך אונטערגעבען אין אַ ל ע ויכוחים איבער שותפת'ע אַנגעלעגענהייטען אונטער דעם רבים אָדער דער מאַיאָריטעט, מיטן גוטען ווילען אויב עס געהט, און מיט צוואַנג אויב עס מוז. וועהרענד אַנאַרכיסטען מיינען אין טעאָריע, אַז די געזעלשאַפט עקזיסטירט צוליעב דעם איינצעלנעם, און דאַרום מוז דער יחיד אָדער די מינאָריטעט, אין דער פּראַקטיקע, זיך ניט אונטערגעבען אין „אַלע" ויכוחים איבער שותפות'ע אַנגעלעגענהייטען; וואו אָבער אַ טובה פאַר אַלע וועט קענען צושטערט ווערן דורך אַ צושיידונג, דאָרט וועט איין זייט פ ר יי ו י ל י ג זיך אונטערגעבען, און דער חילוק פון מאַיאָריטעט און מינאָריטעט וועט אין גאַנצען אָפּפאַלען.

בקיצור, די מחלוקה איז ניט, צי אַ כפרה אַ יחיד פאַר אַ רבים, צי אַ כפרה אַ רבים פאַר אַ יחיד, דען דער אידעאַל איז — אַ ל ע מ ע נ ם אידעאַל — קיינער זאָל ניט געהן קיין כפרה פאַר קיינעם. די מחלוקה איז, וועלכע זיינען די ב אַ ד י נ ג ו נ ג ע ן, וואָס וועלען ניט דערלאָזען ווער עס איז זאָל געהן אַ כפרה פאַר אַן אַנ־

דערן? און אין דעם פונקט געפינען די אנארכיסטען, אז אונטער די סאציאל דעמאקראטישע באדינגונגען קען דער אידעאל ניט מקוים ווערן, זאנדערן דער יחיד, אדער די מינאריטעט, וועט מוזען געהן א כפרה פארן רבים אדער די מאיאריטעט.

אויף דער שאלה, וואס הייסט פרייהייט? גיט פייגענבוים אן ענטפער, וואס האט לחלוטין גאר ניט צו טאן מיט דער זאך. ער באהאנדעלט די „פרייהייט צו טאן ווי איינער וויל" אין אב־סטראקט, און ער מאטערט זיך צו באווייזען, אז א מענש האט עטליכע ווילענס, און דארום איז שווער צו זאגען וועלכען ווילען ער זאל פאלגען. בלייבט ביי איהם מ׳זאל הערן וואס שפינאזא האט געזאגט, אז „א מענש פיהלט זיך מעהר פריי אין א געמיינ־שאפט פון נאך מענשען, וואו ער לעבט נאך דעם באשלוס פון דער געמיינשאפט". אין פייגענבוים׳ס אייגענע ווערטער קומט דאס אויס אזוי: „די מינאריטעט דארף פארשטעהן, אז זייער פאר־שטאנד דארף ניט זיין דער שקלאף פון זייער ענגען „איך", וואס רייצט זיי צו בלייבען ביי זייער ווילען; נאר זייער פארשטאנד דארף זיין פריי צו קענען זיך ארויפהויבען צו דער מדרגה פון איינפאסען זיך אין דער געזעלשאפט און פארבויגען דעם יחיד פארן רבים".

דאס הייסט אזוי: א מענש האט עטליכע ווילענס. אלע ווי־לענס פאלגען קען ער ניט, איז די בעסטע זאך כדי קיין ווילען זאל קיין פאראיבעל ניט האבען, קיינעם ניט צו פאלגען, נאר פאלגען דעם ווילען פון אנדערע מענשען! א מענש דארף פארשטעהן, אז זיין פארשטאנד איז א שקלאף פון זיין איך, דארף דארום זיין פארשטאנד זיין פריי צו ווערען א שקלאף פון אן אנדערענס איך!

א חסידישער רבי האט אמאל גע׳דרשנ׳ט: „אי איז דאך די קשיא ועתודים? איז דער תירוץ, לא חפצתי!" אין בין ניט בא־האוועגט אין קבלה, אבער דער תירוץ געפעלט מיר: לא חפצתי, און פטור... ראשית, פארשטעהט איהר מיך, האט א מענש נאר איין ווילען, וועלכער איז צו יעדער צייט דער רעזולטאט פון דעם נצחון פון איין טריעב איבער די אנדערע טריעבען פון זיין

גאַנצען „איך!“ והשנית, און צווייטענס, ענטהאַלט אימער דער באַגריף פון פרייהייט דעם היפוך פון אויסערליכען צוואַנג, וועלכער קען נאָר פאָרקומען אין אַ געמיינשאַפט פון נאָך מענשען, דערפאר איז פרייהייט נאָר אַ געזעלשאַפטליכער באַגריף; און דערפאר איז די סאָציאַל דעמאָקראַטישע פשרה צו פאַרבויגען דעם יחיד פאַרן רבים אַ פשוט'ע פאַרלייקענונג פון דער פרייהייט גופא; און דערפאר ענטפערט אויף דעם דער אַנאַרכיסט, לא חפצתי!

זיין דריטער ארטיקעל באַהאַנדעלט די פראַגע פון מאַיאָריטעט און מינאָריטעט: אַ) איז אַן ערקלערונג פון דער סאָציאַל דעמאָקראַטישער פּאָזיציע, און ב) איז אַ פאָרשונג וועגען דאָס רעכט פון דער מאַיאָריטעט צו באַפעהלען די מינאָריטעט. „אין גרונד, זאָגט פייגענבוים, ווילען, נאַטירליך, די סאָציאַל דעמאָקראַטען אויך, אַז דער געביט, איבער וועלכען די מאַיאָריטעטס רעגירונג זאָל האָבען אַ דעה צו זאָגען, זאָל ווערן איינגעשרענקט אזוי ענג ווי נאָר מעגליך, און דער געביט, אין וועלכען דער איינצעלנער זאָל קענען טאָן וואָס זיין הארץ געלוסט, זאָל ווערן אויסגעברייט אזוי ווייט ווי נאָר מעגליך“.

„דאָ, זאָגט ער ווייטער, וואו עס וועט קיינעם ניט שאדען און ניט אָנגעהן, ווען איינער וועט זיך פיהרן ווי ער האָט אַ חשק, דאָ וועט נאַטירליך קיין מאַיאָריטעט ניט באַפעהלען. די מאַיאָריטעט וועט באַשליסען און באַפעהלען בלויז ביי אזעלכע זאכען, וואו מענשען האָבען אַ וויכטיגען אינטערעס בשותפות; וואו דעם איינצעלנעמס פרייהייט צו טאָן ווי ער וויל, וועט הייסען אַ שווערע שקלאַפעריי פון אלע, צו מוזען דולדען אין זייער שותפות'דיגען אינטערעס דעם איינצעלנעמ'ס קאַפּריז, און וואו דורך צושיידען זיך, וואָלט די שותפות'ע זאך צושטערט געוואָרן, נאָר אין אזעלכע אנגעלעגענהייטען וועט די מאַיאָריטעט באַשליסען און באַפעהלען“.

פייגענבוים זאָגט איבער דעם זעלבען געדאַנק, אין כמעט די זעלבע ווערטער, אפשר אַ דוצענד מאָל — וואָרום טהוט ער דאָס

אזוי? איך מיין, אז ער זאָגט דאָס איבער אזוי פיעל מאָל, ווייל דער געדאַנק איז פאר איהם אליין ניי, חזר׳ט ער דאָס איין, כדי ניט צו פארגעסען און ניט צו פארדעדען זיך. סאָציאל דעמאָקראַטען ווילען דעם געביט וואו די מאַיאָריטעט האָט אַ דעה צו זאָגען, איינשרעקען אזוי ענג ווי מעגליך! עפּעס גלויבט זיך ניט... די געזעלשאפטליכע עקאָנאָמיע איז, דאכט זיך, נאָך זייערע רייד נאָך, דער באַזיס פון גאנצען געזעלשאפטליכען לעבען; אַ געביט ניט קיין קליינער, אין פאַקט גאָר אַ גרויסער געביט, מ׳קען זאָגען אפשר דער גרעסטער געביט פון לעבען — און אויב איך האָב קיין טעות ניט, וועט די געזעלשאפטליכע עקאָנאָמיע זיין שטארק, זעהר שטארק סאָציאל דעמאָקראטיש רעגולירט פון מאַיאָריטעטס רעגירונג; אזוי שטארק, אז דער איינצעלנער וועט ניט קענען וואָס אַ שפּילקע קעפּעל איז ווערטה צו געבען אָדער אָפּנעמען פון דער פּראָדוקציאָן! הייסט דאָס איינשריינקען דעם געביט אָדער אויסברייטען איהם?

קויטסקי איז דער רבי פון דער סאָציאל דעמאָקראטיע. ער פאַרשטעהט פרייהייט אלס די מזל און ברכה פון ניט דארפען פיעל ארבייטען, (פריי פון שווערער ארבייט איז ביי איהם די העכסטע פרייהייט, וואָס די סאָציאל דעמאָקראטיע קען דעם מענשען געבען), ווי, וואו און ווען אָבער צו ארבייטען, אין דעריין, זאָגט ער, וועט קיין פרייהייט ניט זיין; אין דעריין, זאָגט ער, וועט נאָך זיין וועניגער פרייהייט ווי היינט — אלזאָ, איין איינשרענקונג פון דעם געביט פון איינצעלנעמס פרייהייט, ניט אן אויסווייטערונג! זעהט איהר, אין קאָנסומפּציאָן־זאכען, (צי קאָכען לאָקשען, צי פארפעל, בדרך פייגענבוימ׳ס משל) וועט זיך די מאַיאָריטעט ניט מישען. און ווייסט איהר ווי קויטסקי רופט דאָס אָן? דעם ניט מישען זיך אין קאָנסומפּציאָן־זאכען רופט ער אן א נ א ר כ י ז מ ו ס! אין פרט פון קאָנסומפּציאָן איז קויטסקי אנאַרכיסטיש (דערלעבט צייטען!) — ווייל אונז פייגענבוים איינשמועסען, אז דאָס אנארכיסטישע ניט־מישען זיך וועט זיך אויך אויסשפּרייטען אויף דעם געביט פון דער פּראָדוקציאָן? ניין, הס מלהזכיר! פּייגענבוים האָט זיך נאָר אָנגעטאָן נייע אנארכיסטישע קליידער, און

געהט צווישען די אנארכיסטען דרשנ׳דיג: מאַ קאַ משמע לן? איהר האָט עפּעס בעסערע קליידער?

דער נאקעטער סאָציאַל דעמאָקראט סטאַרטשעט אַרויס אָבער ווען ער זאָגט: „די מאָיאָריטעט וועט באַשליסען און באַפעהלען „בלויז“ ביי אזעלכע זאכען, וואו מענשען האָבען אַ וויכטיגען אינ־טערעס בשותפות“. די עניוות פון די ווערטער „בלויז“ איז צו באַ־וואונדערן. דער „בלויז“ שליסט בסך הכל איין די גאַנצע געזעל־שאַפטליכע פּראָדוקציאָן, אַלע געזעלשאַפטליכע אויפגאַבען, די באַשיצונג פון לאַנד, די אינסטיטוציאָנען פון ערציהונג און בילדונג, פון ליטעראַטור און קונסט, וכ״ו, וכ״ו. בלויז ד י ז ע קליינינ־קייטען“; דערפאַר אָבער אויפן „גרויסען“ געביט פון לאָקשען קאָ־כען — פולע פרייהייט פאַר יעדען איינעם צו טאָן ווי ער האָט חשק.

שעהן, כ׳לעבען, איז נאָכהער דער אויספיהר: „נו, אַז עס איז ניט מעגליך „אבסאָלוטע פרייהייט“ אין אַלצדינג, גיבען דאָך די פּאַרשטענדיגע אַנאַרכיסטען אליין צו“... מיינע ליעבע! איהר האָט די „אבסאָלוטע פרייהייט“ אין פּרט פון קאָכען לאָקשען, וואָס ווילט איהר נאָך מעהר? —

וועגען דאָס „רעכט“ פון דער מאָיאָריטעט צו באַפעהלען די מינאָריטעט האָט פייגענבוים אפנים גאָר ניט געהאָט צו זאָגען פּאָזיטיוועס, האָט ער אויסגעקערט דעם פעלץ און צוגעטשעפּעט זיך צו די אנארכיסטען, פאַר וואָס זיי זאָגען (?) אַז דער מענש האָט אַ נאַטירליכעם רעכט צו זיין פריי. די סברה וואָלט דאכט זיך מחייב זיין פאַרקערט. די סאָציאַל־דעמאָקראַטען זאָגען, אַז די מאָ־יאָריטעט האָט אַ רעכט צו באַפעהלען די מינאָריטעט, טו באַווייז־זשע פון וואנען נעמט זי זיך דאָס רעכט? פייגענבוים, דער גמרא למדן, ווייס דאָך, אַז המוציא מחבירו עליו הראיה: די מאָיאָריטעט באַ־הויפּטעט, אַז זי מעג באַפעהלען, טאָ זאָל זי באַווייזען מיט וואָס פאַר אַ רעכט. דער אנארכיסט זאָגט, ניט זיי מיר קיין פעטער און ניט נעה מיר קיין שיך, קענט איהר צו איהם גאָר ניט האָבען; די מאָיאָריטעט זאָגט, זי איז מיר אַ פעטער, זאָל זי ציינגען איהר יחוס־

בריעף. מילא, האבען מיר אן עולה ביי פייגענבוים'ען — וואס זיי־נען אבער זיינע טענות?

„דער גאנצער א"ב, באהויפטעט פייגענבוים, פון דער אנאר־כיסטישער פילאזאפיע איז א פאלשער. זייער א"ב הויבט זיך אן מיט דעם געדאנק: פון נאטור האט דער מענש דאס רעכט צו זיין פריי, און אזוי ווייטער".

ווי וואלט זיין, א שטייגער, ווען איך לייקען גאר אין גאנצען אפ, אז דאס איז דער אנארכיסטישער א"ב? ווי, אן ערך, וואלט פייגענבוים געקענט איבערצייגען, אז די גאנצע אנארכיסטישע רעכט־פילאזאפיע איז א פאלשע? זיין פארצייטיגער אנארכיסט, עמיל אקאלאס, וועמעס פילאזאפיע ער צוקלאפט מיט ריטינגהוי־זען'ס ארגומענטען, האט דאך, ווי פייגענבוים אליין ציטירט, ניט מעהר ווי געזאגט: „איך אנערקען קיין שום אנדערען אויבערהאר איבער מיר, נאך מיך אליין. איך אנערקען קיין אנדערעס רעכט ניט ווי מיין אייגענעס. איך האב פונקט אזוי פיעל רעכט ווי אלע אנדערע מענשען. איך ערקלער מיך פאר מיין אייגענעם בעל הבית איבער זיך". פון דיזע ווערטער איז דאך ניכר, אז אקאלאס רעדט ניט אין נאמען פון א „נאטירליכעס" רעכט, און ניט ער, ניט די אנדערע אנארכיסטען פארדינען דארום די ערנידרונג באלערענט צו ווערען פון פייגענבוים'ען, אז „פון דער נאטור האט דער מענש גאר קיין רעכט ניט". אקאלאס ערקלערט זיך פאר זיין אייגענעם בעל הבית איבער זיך, און שליידערט אייך אין פנים צוריק אייער טענה, אז א י ה ר האט א נאטירליכעס רעכט איהם צו באַ־פעהלען, אז א י ה ר האט מעהר רעכט פאר איהם! איהר דארפט זיך פארענטפערען פאר איהם, ניט ער פאר אייך.

מיינע לעזער, איהר קענט זיך ניט משער זיין, וואו איהר וועט אליין ניט דורכלעזען דעם טייל פון פייגענבוים'ס ארגומענטאציע, וויפיל קינדהייטען דער מענש האט דארטען אנגעשריבען. אט כאפט אן אזא זאץ: „ווען א מענש וויל געניסען פון די אלע גע־זעלשאפטליכע זאכען אויף דעם אופן ווי ער אליין האט חשק, הייסט דאס שוין ניט, אז ער וויל פולע פרייהייט „פאר זיך". ניין, דאס הייסט, אז ער וויל זיך נעהמען פרייהייט צו רעגירען מיט די

אויפטואונגען פון אַ נ ד ע ר ע, זיי צו געניסען נאָך זיין איי־גענעם ווילען און וואונש. און דאָס איז ט י ר אַ נ י י, ניט פ ר י י ה י י ט! דאָס איז צאַריזמוס! דער צאַר איז דער פאָל־שטענדיגסטער, קאָנסעקוועגטעסטער „אַנאַרכיסט“ פון דער וועלט. ער וויל פאַר זיך די אבסאָלוטעסטע פרייהייט“.

ווילט זיך אייך ניט דאָ זאָגען צו איהם: ליבער מענש, קאַרל מאַרקס איז מיט אייך! וואָס רעדט איהר? געניסען פון אַלע גע־זעלשאַפטליכע זאכען איז דאָך די נאָבעלע לעהרע פון קאָמוניזמוס! און אין הלכות געגוס גיט איהר דאָך צו, צוזאמען מיט קויטסקי׳ן, אז מ׳מעג נאָכ׳ן אייגענעם ווילען און וואונש — איז דאָס טיראַניי? איז דאָס צאַריזמוס? דער קאָמוניזם זאָגט דאָך: יעדער זאָל נעמען פון די געזעלשאַפטליכע זאכען וויפיל ער וויל, און געבען וויפיל ער קען — איז דער קאָמוניזם ביי אייך אזוי טריף ווי דער צאַ־ריזמוס? עס פארשטעהט זיך אָבער, אז ער מיינט דאָס ניט, נאָר ער האָט זיך פאַרבלאָנטערט, פאַרפּלאָנטערט... און ניט דאָס איינציגע מאָל — בעוונותינו הרבים!

גערעדט מעהר אָדער וועניגער צו דער זאך, געגען וועלכעס עס ווילט זיך ארגומענטירן, איז דער פאָלגענדער זאַץ:

„ווען עס האנדעלט זיך וועגען געזעלשאפטליכע זאכען, וואָס מענשען קענען זיי ניט האָבען סיידען ווען זיי ארבייטען צוזאמען און האָבען זיי און פארוואלטען זיי צוזאמען, דאָ קען מען זיך פאַר־שטעלען בלויז פאָלגענדע ברירות:

1) אָדער אלע זאָלען דערביי האָבען איין מיינונג — דאָס איז אבסאָלוט אוממעגליך.

2) אָדער יעדער זאָל דוקא וועלען אויספירן זיין מיינונג — דאַן קענען זיי בשום אופן ניט טהון די זאך צוזאמען און ניט האָ־בען איהר פרוכט.

3) אָדער יעדער זאָל אָנווענדען אלע זיינע כוחות עס זאָל בליי־בען ביי זיין מיינונג און דער וואָס האָט די ש ט אַ ר ק־ס ט ע כ ח ו ת זאָל געווינען. דאָס איז די אַלטע ווילדקייט און טיראַניי.

בלייבט אַלזאָ נאָר די איין איינציגע ברירה:

4) „יעדער איינער זאָל האָבען דאָס רעכט פאָרצוברייגגען אַלע אַרגומענטען פאַר זיין מיינונג, און די אַרגומענטען, וואָס וועלען זיין די שטאַרקסטע צו א י ב ע ר צ י י ג ע ן די גרעסטע צאָהל—די מאַיאָריטעט—די זאָל געווינען“.

עס איז אמת, איך גיב צו, אַז ווען עס האַנדעלט זיך וועגען געזעלשאַפטליכע זאַכען, וואָס מענשען קענען זיי ניט האָבען סיידען ווען זיי אַרבייטען צוזאַמען און האָבען זיי און פאַרוואַלטען זיי צוזאַמען, קען מען זיך פאַרשטעלען בלויז די ברירות, וואָס פייגענבוים האָט אויסגערעכענט. ערשטענס אָבער וואָלט איך צוגעלעגט צו די אַלע באַדינגונגען נאָך איין באַדינגונג, נעמליך: און אויב זיי ווילען האָבען די דאָזיגע זאַכען. און צווייטענס, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען אַזעלכע זאַכען! דעם תוך פון דער אַנאַרכיסטישער אידעע האָט פייגענבוים אין גאַנצען אויסגעלאָזט — אָדער זאָל איך מעיז זיין און זאָגען, אַז פייגענבוים פאַרשטעהט ניט דעם תוך? — דעם עיקר באַריהרט ער ניט. די מעשה איז אַזוי: אַז מען שווימט אין וואַסער, מוז מען נאַס ווערן, עס איז לית ברירה, אויב אָבער מען וויל ניט נאַס ווערן, מוז מען דען שווימען אין וואַסער? ווען מען וויל ניט אַנדערש אַזעלכע זאַכען, וואָס מע קען ניט האָבען סיידען מען זאָל אַרבייטען צוזאַמען א. ז. וו., איז לית ברירה; איז אָבער דער־פון געדרונגען, אַז די מאַיאָריטעט האָט אויך אַ דעה צו זאָגען, אַז מען מוז שווימען אין וואַסער, און נאָכהער זיין אַזוי אומפאַרשעמט און זאָגען, שווימט איהר אין וואַסער, ברידערלאַך, מוזט איהר נאַס ווערן?!

איהר, סאָציאַל דעמאָקראַטען, ווילט אָרגאַניזירן און צענטראַליזירן די גאַנצע פּראָדוקציאָן פון לאַנד אונטער איין קאָנטראָל; איהר ווילט אוועקנעהמען די קלענסטע מעגליכקייט פון יעדען איינעם צו אַרבייטען און פּראָדוצירן אָהן אַ צענטראַלען קאָנטראָל; איהר צווינגט אַלעמען צו מ ו ז ע ן אַרבייטען און האָבען און פאַרוואַלטען נור צוזאַמען — און דאַן קומט איהר און זאָגט: קענט איהר דען האָבען אַן אַנדער ברירה ווי די, אַז די מאַיאָריטעט זאָל געווינען? אַנאַרכיסטען באַהויפּטען, אַז מען דאַרף ניט אָרגאַניזירן און צענטראַליזירן די פּראָדוקציאָן פון גאַנצען לאַנד אונטער

איין קאָנטראָל; אז אַלעם בעסטע וועט געשאַפען ווערן אין אַ פּרייער פּראָדוקציאָן — דאַן מוז מען ניט אָנקומען צו אייער איינציגער ברירה; עס איז ניט קיין מוז צו שווימען אין וואַסער, און פאָלגליך ניט נויטיג נאָס צו ווערן.

וועגען דעם שטאַנדפּונקט וועט מיר מסתמא אויסקומען צו ריידען ניט איין מאָל אין די נעקסטע אַרטיקלען.

2

אין זיין פּערטען אַרטיקעל פרעגט פייגענבוים: קען עס זיין, אַז יעדער מענש זאָל מעגען טאָן וואָס ער וויל? און ענטפערט אויף דעם: „אמת, די ענטשיידונג פון געזעלשאַפטליכע פראַגען דורך אַ מאַיאָריטעט האָט אין זיך חסרונות. עס איז ניט פאַלקאָמען, עס איז ניט זיכער, אַז דערפון זאָל אַרויסקומען דאָס ריכטיגע און דאָס בעסטע. מיר גיבען דאָס צו. אָבער וואָס אין דער וועלט האָט ניט קיין חסרונות? וועלכע זאַך אין דער וועלט איז יאָ פאָלקאָמען" — וואָס, איינגענטליך, דער ענטפער האָט צו טאָן מיט דער פראַגע, איז ניט זעהר קלאָר; מיר וועלען זיך אָבער צופרידענשטעלען מיט'ן ענטפער „אַן און פיר זיך"; מיר וועלען אָננעהמען פייגענבוים'ס הנחה, אַז די ענטשיידונג דורך מאַיאָריטעט האָט אין זיך חסרונות, און מיר וועלען געהן ווייטער.

„קען מען אויסקומען אָהן מאַיאָריטעט־ענטשיידונג?" — איז פייגענבוים'ס נעקסטע פראַגע. זיין קלאָרער און דירעקטער תירוץ איז: „היות אזוי ווי קיין אַנדערע בעסערע עצה ווי מאַיאָריטעט־ענטשיידונג איז פאַרט ניטאָ, וועלען מיר יעצט באַווייזען, אַז אונטער דיזע אומשטענדען איז מאַיאָריטעט טאַקע אַ פּ אַ ר נ י נ פ־ ט י ג אַ ר ע כ ט פ ע ר ט י ג. דאָס איז ניט נאָר בלויז אַ מין גורל וואַרפען, ווייל עס איז קיין אַנדער ברירה ניטאָ, ניין, די מיי־נונג פון די מאַיאָריטעט איז טאַקע גיכער אַ פאַרנינפטיגע און עס איז אויך מעהר יושר איהר נאָכצוגעבען".

און אַם ענדע פון אַ צימליך לאַנגען פינפטען אַרטיקל זאָגט ער

אזוי: „מיר האבען אלזא באוויזען קלאר ווי דער טאג, אז די ענט־שיידונג דורך דער מאיאריטעט איז 1) נויטוועגדיג, 2) פארנינפ־טיג, 3) רעכטפערטיג“. אויב דאס איז נאך וויניג, לעגט ער צו פאלגענדעס: „דאס אלץ איז דאכט זיך אזוי זעלבסטפארשטענד־ליך, דאס עס ווילט זיך כמעט פרעגען, צו וואס דארף מען גאר טענה׳ן וועגען דעם?“

אויף מיין גורל איז אויסגעפאלען צו ענטפערן פייגענבוים׳ען גראד איצט אין די הייסע טעג (פאר קיין גרויסען פארגעניגען האלט איך עס ניט אפילו אין מיטען ווינטער) — און איך פיהל מיך אין דער לאגע פון יענעם פארנומענעם אידען, וועמען א מלמד האט אפ־געשטעלט אין גאס בעטענדיג ביי איהם א שמעק טאבאק מיט א פלפול אויף א שעה לאנג, און אז ער האט זיך גוט אנגעשמעקט, מאכט ער צו איהם, א דרעה־טאענדיג מיט׳ן גראבען פינגער: עט, כ׳לעבען, צו וואס האט מען גאר געדארפט טענה׳ן וועגען דעם? לי־בער איד, ווילט זיך מיר זאגען, אויב מען דארף ניט, טענה׳ט ניט! נאט אייך א שמעק טאבאק און געהט געזונטערהייט...

וויבאלד דער גאנצער פלפול געהט דא אן נור אום אזעלכע בשותפות׳ע זאכען, וואס מענשען ווילען און מוזען עס האבען און פארוואלטען צוזאמען, און וואס עס וואלט ביי א צושיידונג צור־שטערט ווערן — טא וואס איז דא דער רעש? וואס דארף מען דער־ביי דרעהען מיט׳ן גראבען פינגער? „אונטער דיזע אומשטענ־דע“ רעדט קיין אנארכיסט ניט פון „אוועקגעהן“; אין אזעלכע פע־לע ארבייטען אלע צוזאמען, צי דירעקט אונטערוואַרפענדיג זיך דער ענטשיידונג פון דער מאיאריטעט, צי דורך א פשרה פוןביידע צדדים, אויב די חלוקי דעות זיינען זעהר שארף און קיין צד איז ניט מרוצה אין גאנצען זיך צו אנטזאגען פון זיינע מיינונגען און איבערצייגונגען. וואס איז די פעולה צו טענה׳ן מכח דעם צי די מאיאריטעט איז דום, צי ניט? אין פארגלייך מיט אזא זשעניע, ווי א געטהע, למשל, איז די מאסע אודאי דום, וואס האט דאס אבער צו טאן מיט די אלטעגליכע לעבענספראגען, אין וועלכע די מאסע איז דירעקט פאראינטערעסירט און האט איהרע אייגענע פארלאנגען און אייגענע מיינונג ווי אזוי איהרע וואונשען צו באפרידיגען? קיי־

נער האָט קיינמאָל אין נאָמען פון אנארכיזם ניט געקענט זאָגען, אז די רומע האָבען וועניגער רעכט אין כלל־זאַכען ווי די קלוגע. אדרבה, אויב איהר ווילט וויסען, האַלט קראָפּאָטקין זעהר און זעהר פון דער מאַסע: דאָס בעסטע, דאָס אידעלסטע און זאָגאר דאָס קלינגסטע געפינט ער נור ביי דער מאַסע פון פאָלק. און ווענען קען עס איבערהויפּט איינפאַלען צו מיינען, אז וויבאַלד איין צד איז מיט צעהן מעהר פאר דעם אנדער צד, לאָמיר זאָגען טויזענט געגען 990, דאריבער איז דער צד פון טויזענט די דומע מאַסע, און דער צד פון 990, וויל ער איז א מינאָריטעט, איז ער דער כלו חכם ונבון!

פוסטע שמעק־טאַבאַק חקירות! אויב אויף איין זייט שטעהען טויזענט מענשען און אויף דער אנדער זייט טויזענט מיט איינעם, און אויב מיר זאָלען האַלטען מיט פייגענבוים'ען, אז די ענטשיידונג פון א מאַיאָריטעט פון איינעם איז נויטווענדיג, פארנינפטיג און רעכטפערטיג — דאן ציינען מיר ערשט ארויס, אז די מיינונג פון א י נ ע ם איז וויכטיגער פון די גאַנצע טויזענט פון דער אנדער זייט, אז איין איינציגער קען אריבערוועגען די מיינונגען פון א מאַסע! לאָמיר זיך אבער ניט נארן, די אנארכיסטען זאָגען ניט אז די מאַיאָריטעט איז דום, דערפאר דארף מען זי ניט פאָלגען. די סאָציאַל־דעמאָקראַטען זאָגען, אז די מאַיאָריטעט איז בכלל אימער פארנינפטיג, און דערפאַר דארף מען זי אימער פאָלגען — אויף דעם ענטפערן מיר: ניין, די מאַיאָריטעט איז ניט בכלל אימער פארנינפטיג, און דערפאר דארף מען זי נ י ט אימער פאָלגען. טויזענט מיט איינעם זיינען ניט אימער קליגער אָדער נארישער, ווי טויזענט א ה ן איינעם. מיר אנארכיסטען, אבוואָהל מיר פארשטעהען אז איין מענש ק ע ן אמאָל זיין מעהר גערעכט און פארנינפטיג פאר דער גאַנצער וועלט, זיינען מיר אָבער שטאַרק דאגעגען, אז דער איינער זאָל קענען מכריע זיין און נויטען די גאַנצע וועלט זי זאָל זיך פירן נאָך זיין שכל נאָך. און מיר לעגען צו: די גאַנצע וועלט האָט אויך קיין ר ע כ ט ניט צו נויטען דעם איינעם ער זאָל זיך פיהרן נאָך איהר שכל נאָך. ניט וועגען רעכט אָדער פארנונפט איז די רעדע — נ ו י ט וו ע נ ד י ג ק יי ט איז דער פונקט!

און דער בעסטער ענטפער אויף דעם פּונקט איז: אַן ערליכע פּשרה!

אין שותּפות׳ע זאַכען קומען אָפט פאָר סכסוכים, פאַרשידענע צדדים האָבען פאַרשידענע מיינונגען — ווי זאָל בלייבען? אויב איהר געהט אַרויס פון דעם שטאַנדפּונקט, אַז דער צד, וואָס האָט מיט איינעם מעהר איז בּאַרעכטיגט אויסצופיהרן, ווייל ער איז די מאַיאָריטעט, פאַרפעהלט איהר צו פאַרשטעהן דעם עסענץ פון גערעכטיגקייט און יושר, און פאָלגליך פאַרפעהלט איהר אויך דעם הויפּט־צוועק פון סאָציאַליזם, דאָס גליק פון דער מענשהייט. געהט איהר אָבער אַרויס פון שטאַנדפּונקט, אַז איינער איז אַזוי גוט ווי א מיליאָן און אַ מיליאָן איז אַזוי גוט ווי איינער; אַז ניט דערפאַר ווייל די מאַיאָריטעט ווערט איהם צווינגען, נאָר ווייל אַ וויכטיגע זאַך איז אין געפאַהר צושטערט צו ווערן, אויב ער וועט ניט נאָכגעבען צו דעם וואונש פון אנדערע — פון אָט דעם שטאַנדפּונקט אַרויס, וועט איהר אימער טרעפען דעם עסענץ פון גערעכטיגקייט און יושר, און וועט ניט פאַרפעהלען דעם הויפּט־צוועק, דאָס גליק פון דער מענשהייט.

פּיגענבוים זאָגט אַזוי לייכטזיניג: איהר אַנאַרכיסטען פיהרט זיך דאָך אויף דער פּראַקטיקע טאַקע אויך פאָלגענדיג דער מאַיאָריטעט, טאָ וואָס קריגט איהר אַזוי געגען אונז אין טעאָריע, ווען מיר זאָגען, אַז די מאַיאָריטעט דאַרף ענטשיידען? ווען ער וואָלט אונז קענען פאַרשטעהן, וואָלט ער אין דעם גאַנץ ריכטיגען פאַקט געזעהן ניט א פראַגע, נאָר די שטאַרקסטע בּאַגרינדונג פאַר אונזער פּאָזיציע. צו וואָס רייסט זיך פּיגענבוים אַזוי פאַר אַ מאַיאָריטעט־ענטשיידונג? כדי אַ וויכטיגע זאַך פון שותּפות, וואָס ביי אַ צו־שיידונג וואָלט צושטערט ווערן, זאָל ניט צושטערט ווערן. און אָט זעהט ער אליין, אַז מיר, ניט האַלטענדיג פון מאַיאָריטעט, צושטערן ניט וויכטיגע בשותּפות־זאַכען, נאָר וואו עס איז ניטאָ קיין אנדער ברירה פאָלגען מיר די מאַיאָריטעט און מאַכען דערפון קיין וועזען ניט. אין טויזענטער אנדערע סכסוכים, וואו עס איז יאָ דאָ אַן אנדער ברירה, בלייבט עס ווי ביידע צדדים שטימען איין אויף אַ פּאַסענ־דער פּשרה: וואָלטען מיר אָבער אָנגענומען אין טעאָריע, אַז די

מאַיאָריטעט איז אימער גערעכט און פאַרנינפטיג און זי מעג צווינ־גען אין אַלע בשותפות'ע סכסוכים צו האַנדלען ווי זי באַשליסט. דאַן וואָלטען מיר יעדען מאַיאָריטעט־באַשלוס באַטראַכט פאַר אַ לאַסט, זעהענדיג אַז אין נאָמען פון איהר רעכט וויל די מאַיאָריטעט אויף קיין פּשרה ניט איינגעהן.

דער בעסטער און פאַרנינפטיגסטער באַזיס פון געזעלשאַפטלי־כען לעבען איז די גלייכבאַרעכטיגונג פון יעדען יחיד מיט יעדען רבים, און בלויז די נויטווענדיגקייט אַליין פון יעדען פאַל באַזונדער קען אונז באַוועגען, וואו עס איז קיין אַנדער ברירה ניטאָ, צו פאָל־גען די מאַיאָריטעט. דער אידעאַל איז פאָלגליך אַזאַ אָרדנונג, וועל־כע גיט די גרעסטע צאָהל ברירות פאַר ביידע צדדים!

* * *

וועגען רעפּרעזענטאַציאָן שרייבט אָן פייגענבוים גאַנצע צוויי זייטען פון „צייט־גייסט", און דריקט אויס דעם איינציגען געדאַנק, אַז ווען מען וואָלט געקענט אויסקומען אָהן רעפּרעזענטאַנטען וואָלט אודאי גוט געווען, נאָר אַזוי ווי עס איז אוממעגליך, מוז מען זיי האָ־בען. אַי מען זעהט דאָך, אַז די רעגירונג פון רעפּרעזענטאַנטען טויג אויף כפּרות? איז דער תירוץ די קלאַסען־הערשאַפט; לעתיד לבוא אָבער וועלען די רעפּרעזענטאַנטען ניט רעגירען, נאָר פ א ר וו א ל־ט ע ן די גרויסע פירמע פון פאָלק, וועט עס זיין אַל־רייט.

אויף דעם ברעקעלע געדאַנק האָב איך אַ ברעקעלע קשיא צו פרעגען: וויבאַלד אַז אָהן רעפּרעזענטאַנטען איז אודאי גוט, נאָר מען מוז זיי האָבען, ווייל מען קען אָהן זיי ניט אויסקומען, וואָלט ניט געווען אַ סברא צו זעהן, מען זאָל זיי דאַרפען וואָס וועניגער? איך זאָג עס, ערשטענס, על פּי שכל, און צווייטענס האָבען מיר אַ גזירה שוה: אַזוי ווי אין הלכות פּערזענליכע פרייהייט זאָגט פייג־גענבוים, אַז די סאָציאַל־דעמאָקראַטען „ווילען נאַטירליך אויך", אַז דער געביט, אין וועלכען דער איינציגער זאָל קענען טאָן וואָס זיין הארץ געלוסט, זאָל ווערן אויסגעברייטעט אַזוי ווייט ווי נאָר מעג־ליך; טאָ פאַרוואָס זאָלען אין הלכות פאַרטרעטערשאַפט די סאָ־ציאַל־דעמאָקראַטען ניט „אויך נאַטירליך וועלען", אַז דער „נויטי־גער איבעל" פון רעפּרעזענטאַנטען זאָל ווערן וואָס וועניגער?

גוט, מיר נעהמען אן, אז מען קען ניט אלץ טאן מיט די אייגענע הענט; מען מוז איין געוויסע פארהעלטנישע האבען פארטרעטער; די אנארכיסטען לייקענען עס אויך ניט; איז ניט דער שכל מחייב, אז עס איז בעסער צו מאכען א סך קליינע זעלבסטשטענדיגע פירמעס, וועלכע האבען ניט נויטיג פיל פארטרעטער, איידער צו מאכען איין גרויסע מאנסטער פירמע, וועלכע האט נויטיג וואס מעהר פארטרעטער? דער תירוץ וואס לעתיד לבוא וועלען די פארטרעטער ניט באהערשען, נאר באדינען דעם פאלק, איז ניט קיין תירוץ מספיק, ניט קיין גענוגענדער ענטפער; ווארים מיר רעדען דאך דא ניט וועגען באהערשער, מיר זאגען דאך, אז אפילו פארטרעטער־באדינער זיינען אויך ניט אזוי גוט, ווי די אייגענטימער אליין. נאך פייגענבוים'ס משל מיט ראקפעלערן קומט דאך אויס, אז אויב ראקפעלער וואלט געקענט אליין אפמעסטען יעדען קווארטעל אויל אנשטאט צו פארלאזען זיך אויף משרתים, וואלט ער דאביי אויסגעמאכט א סך בעסער. פרעג איך אלזא, פארוואס איז עס פייגענבוים'ען ניט איינגעפאלען, ווען ער גיט צו, אז די אנארכיסטישע טענות אין דעם פונקט „זיינען ריכטיג ווי גאלד", גלייך צוצולעגען: מיר סאציאל־דעמאקראטען ווילען נאטירליך אויך אזוי איינארדערן די צוקונפט, אז מען זאל דארפען וואס וועניגער רעפרעזענטאנטען; און איהר, ברידער אנארכיסטען, עקשן'ט זיך אזוי מכח דעם מינימום וואו מען מוז זיי האבען, און, וואו בדאי צוריים זיך, קען מען אהן זיי ניט אויסקומען?

האבען מיר, הייסט עס, נאך אן עולה ביי פייגענבוים'ען; יעצט ווייטער.

נאכדעם ווי ער האט געוואונען א לייכטען זיעג איבער אונז אויף איין פלאנק, שווייגט ער ניט, נאר נעהמט זיך גלייך אטאקירן דעם אנדער פלאנק. רעפרעזענטאנטען מוז מען האבען, אי וואס איהר ווילט ניט וועהלען? מוזט איהר דאך זאגען, אז „ווער עס וועט זיך פיהלען פעהיג און אינטערעסירט צו מאכען רעגולאציאנען, דער וועט געהן און מאכען" — איז דאס „אלזא ווידער א פאל — ווי אין אלע פונקטען פון דעם אנארכיסטישען פראגראם (?) אז דער אנארכיזם איז ניט מעהר פרייהייט, ניט מעהר פארטשריט,

ניט מעהר געלעגענהייט פאר יעדען איינעם צו האָבען זיין ווילען;
נאָר עס מוז פיהרן, פארקעהרט, צוריק צו ווילדקייט און טיראניי!"

אַפּזאָגענדיג דעם פסוק, האָט פייגענבוים געפיהלט, אַז ער האָט איבערגעכאַפּט די מאָס, אַנטשולדיגט ער זיך און פארזיכערט אונז, אַז ער מיינט ניט קיין באַליידיגונג, אַז ער „שטעכט" זיך ניט, נאָר ער אַרגומענטירט ערנסט. — וועל, אויב דאָס איז זיין ערנ־סטער ארגומענט, באַליידיגט ער זיך, ניט אונז, און איך פיהל אַז אמת'ן פארדרוס, אַז אַן אַנשטענדיגער מענש, וואָס „שטעכט" זיך ניט, זאָל זיך אַליין אַזוי מיאוס באַליידיגען... פארשטעהט פייגענ־בוים ווירקליך אַזוי פארדאַמט ווייניג דעם אַנאַרכיזם, אַז ער מיינט, אַנאַרכיסטען וואָלטען שוין מושוה געוואָרן אויף רעפּרעזענטאַנטען, אַבי מען זאָל זיי ניט דאַרפען וועהלען? און קען ער זיך ערטאינערן וועןעס איז געהערט צו האָבען פון אַ פחות שבפחותים אפילו פון די אַנאַרכיסטען, אַז וועראם וועט זיך פיהלען פעהיג און אינטע־רעסירט צו מאַכען רעגולאַציאָנען, דער וועט געהן און מאַכען? ווי ווייט איך וויים, זאָגען אַנאַרכיסטען, אַז דער וואָס וועט זיך פיהלען פעהיג און אינטערעסירט צו טאָן אַ נויטיגע אר־בייט, דער וועט געהן און טאָן. לאָזען ווען עס וויל געהן און מאַכען רעגולאַציאָנען פאר אַלעמען, דאָס איז ניט פאר אונז געדאַכט! דעם „צוריק צו ווילדהייט" קען איך נאָך פייגענבוים'ען מוחל זיין; אָבער אַז דער אַנאַרכיזם, אין דיזען פאַל, ווי אין אַלע פונקטען פון דעם אַנאַרכיסטישען פּראָגראַם, מוז פיהרן צוריק צו טיראַניי — די דומהייט קען איך ניט מוחל זיין!

זאָגט פייגענבוים ווייטער:

„ניין, ניט רעפּרעזענטאַנטען צו אַ טיראַניי־מאַשין, צו אַ מאַ־שין פון „געוועלטיגער", מיינען די סאָציאַל־דעמאָקראַטען. זיי מיי־נען ניט מעהר ווי רעפּרעזענטאַנטען צו מאַכען געזעלשאַפטליכע רע־גולאַציאָנען. און אויף דעם קענען די אַנאַרכיסטען אויך באַ־שטעהן, האָבען זיי טאַקע קיין שום אורזאַכע ניט צו פיהרן אַזאַ אַטאַקע אויף די סאָציאַל־דעמאָקראַטען. זיי שלאָגען זיך אויף דעם פונקט נאָר מיט סאָציאַל־דעמאָקראַטישע שדים פון זייער איי־גענער איינבילדונג".

נו, אויב פייגענבוים מיינט, אז דאס איז אויך אן ארגומענט, ווייס איך שוין ניט וואס איז ניט קיין ארגומענט. א מענש נעהמט זיך ארגומענטירן מיט א געגנער, וועלכער זאגט, אז די סיסטעמע פון פארטרעטער צו מאכען געזעלשאפטליכע רעגולאציאָנען בויט אויף א מאשין פון טיראניי, א מאשין פון געוועלטיגען — זאגט ער צו איהם, מיר מיינען ניט קיין טיראניי, מיר מיינען נאר געזעלשאפטליכע רעגולאציאָנען! ליבער מענש! איז דען וואס איהר מיינט וויכטיג? די געזעלשאפטליכע רעגולאציאן דורך פארטרעטער, וויבאלד אז דאס שליסט איין די גאנצע געזעלשאפטליכע פּראָדוקציאָן און אלע אנדערע וויכטיגע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציאָנען, איז דאך גופא א טיראניי, עבען דאס איז דאך א מאשין פון געוועלטיגען, הייגט וואס טענה׳ט איהר, אז איהר מיינט ניט, אז איהר טוט עס?!

„אויב, זאגט ער, אויף דעם קענען די אנארכיסטען אויך באשטעהן, א. ז. וו.“ נא, סער! אנארכיסטען באשטעהען בשום אופן ניט אויף דעם! אנארכיסטען קענען אמאל וועהלען און שיקען א פארטרעטער צו בּאראטען זיך מיט פארטרעטער פון אנדערע געמיינדען וועגען אן ענין אדער ענינים, וואס זיינען זיי אלעמען נוגע; אנארכיסטען קענען שיקען דעלעגאטען אויף א נאציאנאלען קאנגרעס צו באהאנדלען געוויסע פונקטען און שליסען, לויט די אינסטרוקציאָנען, וואס מען גיט זיי, געוויסע אפּמאכונגען — אבער אויסקלייבען א צאהל פארטרעטער און אוועקזעצען זיי אויף א יאהר אדער צוויי אין נאציאנאל־ראט, און זיי זאלען דארטען מאכען רעגולאציאָנען אויף בערג און אויף טהאלען, אויף שיך און אויף ווארשטלאך, אויף הויזען אן אויף בילדונג, אויף ברויט און אויף מוזיק; און זייערע רעגלאציאָנען זאלען זיין הייליגע געזעצע פאר נערען דערפעל אין לאנד גלייך — אויף דעם באשטעהען אנארכיסטען בשום אופן ניט! ניין! מיר שלאגען זיך ניט מיט סאָציאל־דעמאקראטישע שדים פון אונזער איינגענער איינבילדונג. נאר מיר שלאגען זיך מיט אייך, ווי איהר אליין מאלט זיך אפּ, צי איהר מיינט עס, צי איהר מיינט עס ניט.

דער סאציאל דעמאקראטיזם נעהמט די ערד מיט די מיטלען

פון פּראָדוקציאָן און אַלע אינסטיטוציאָנען פון עפענטליכען לעבען און צענטראַליזירט זיי אין א פּאַרוואַלטונגס ראַט הכולל, וועלכער מאַכט רעגולאַציאָנען און צווינגט אַלעמען זיי צו פאָלגען — איז דאָס אַן איינבילדונג אונזערע, אָדער אַ שפּיגעל פון אייערע טעאָריעס? — נון, מוזט איהר האָבען רעפּרעזענטאַנטען, מוזט איהר האָבען אַ מאַיאָריטעט געזעצע: זיי זיינען די עלעמענטען פון אייער מאַשין, אָהן זיי קענען איהרע רעדער זיך ניט דרעהען. דער אַנאַרכיזם לאָזט פריי די ערד מיט די מיטלען פון פּראָדוקציאָן, און אַלע אינסטיטוציאָנען פון עפענטליכען לעבען פאַר אַלעמען, צו גרופּירען און קאָמבינירען זיך ווי זיי פאַרשטעהען אַליין — פאַרטרעטער זיינען דאַרום ביי אונז ניט קיין נויטיגער עלעמענט, נאָר אַ צופאַל: ווען מען וועט דאַרפען, וועלען מיר זיי אויף דעם מאָל וועהלען און שיקען; און דער אָפּמאַך פער מאַיאָריטעט קען ביי אונז ניט זיין דער רעגעל, נאָר בלויז אַן אויסנאַהם.

* * *

„צייט־גייסט“ זייטען זיינען הפּנים בילינג: פייגענבוים האָט ווידער אוועקגענומען גאַנצע צוויי אויסצודריקען דעם „אָריגינעלען“ און „עפּאָכע־מאַכענדען“ געדאַנק, אַז — „פאַר אַלע צייטען, אפילו פאַר די ווייטסטע צוקונפט, בלייבט אַלס איינציגער פונדאַמענט פון גלייכע רעכט פאַר אַלע און פרייהייט פאַר אַלע — דאָס אַלגעמיינע, גלייכע און דירעקטע שטימרעכט פון אַלע מענשען, אָהן אונטערשיד פון ראַסע, רעליגיאָן, קאָליר און געשלעכט“.

איך וואָלט אַ בעלן געווען אַ פרעג טאָן פייגענבוים'ען, וואָס האָט ער באַצוועקט מיט דעם וואָס ער האָט אונטערגעשטראָכען די דאָזיגע אויבערשטע ווערטער? היינטיגען טאָג אונטערשטרייכען זיי ניט אפילו די פאַרעווע רוסישע ליבעראַלען, — אַזאַ קאָמאַן־פליים־פאָדערונג איז עס געוואָרן, אַזוי זעלבסטפאַרשטענדליך איז עס געוואָרן. מיינט ער דען, אַז אַ פאָדערונג, וואָס איז שוין וואָכעדיג געוואָרן ביי די רוסישע קאַדעטען, איז נאָך גוטער יו"ט־כבוד פאַר די אַנאַרכיסטען? אָדער איז דיזע „שפּאָגעל־נייע“ פאָרמולע זיין וואונדער־שטעקעלע, מיט וועלכען ער וויל, נאָר ווי משה רבנו,

להבדיל, אונז ארויספיהרן „פון מדבר פון ווילדהייט“, וואו דער אנארכיזם האט אונז פארשלעפט, צוריק צו דער סאציאל־דעמאקראטישער ציוויליזאציע — וואו „שטימרעכט איז דער העכסטער אידעאל?“

אה, גרויסער ים־שפאלטער! זייט איהר זיכער, אז קיין העכערן אידעאל, ווי שטימרעכט גיט עס גאר ניט, אפילו פאר די וויטעסטע צוקונפט? מיינט איהר, אז עס איז גאר קיין פעולה ניט אנצושטרענגען אונזער פארשטעלונגס־קראפט און א מאטער טאן דעם כח־הדמיון, טאמער וועלען מיר פארט זיך קענען משער זיין עפעס א ברעקעלע העכערן אידעאל ווי שטימרעכט אהן אונטערשייד פון ראסע, רעליגיאן, קאליר און געשלעכט? קיין פאעט בין איך, דאכט זיך, ניט (הלואי וויטער!) פונדעסטוועגען פאלט מיר איין שוין גלייך א שטיקעלע „אימפראוומענט“ אויף דעם העכסטען אידעאל, נעמליך: אהן אונטערשייד פון עלטער. אט דהיינו למשל, היינט מיינען מיר, אז שטימען מעג נאר איינער אדער איינע וואס איז אלט לכל הפחות 20 יאהר, וואלט איך פארגעשלאגען פאר די וויטעסטע צוקונפט, ווען מיליאנען־מיליאסען יאהרען פון סאציאלדעמאקראטישער הערעדיטע וועט ארויסברייננגען א נייעם דור, וועלכער וועט געבארן ווערן מיט שטים־צעטלעך אין די פיצינקע פויסטלאך, וואלט איך, הייסט עס, פארגעשלאגען — שטימרעכט אהן אונטערשייד פון עלטער, אזוי אז א קינד אין וויג זאל טאקע קענען מקיים זיין די העכסטע מצוה פון א „סיטיצנעם“...

קיין אנדערע ארגומענטען געגען יענעם ארטיקל געפין איך ניט פאר נויטיג.

וועגן געזעץ און פרייהייט

3

צוויי מיינונגען וועגן געזעץ געפינט פייגענבוים: די אנאר־ביסטישע מיינונג און די סאציאליסטישע. די אנארכיסטישע מיי־נונג איז, זאגט ער, אז „דער העכסטער אידעאל פון דעם מענשען איז, ער זאל ניט האבען קיין שום דרך־ארץ פאר קיין שום געזעצע". „דאריבער דארף מען אויסווארצלען פון די מענשען דעם געדאנק פון „מען טאר ניט". ניטא קיין שום „מען טאר ניט!" מען מעג אלעס! „טו וואס דיין הארץ געלוסט און וואס דיין פארשטאנד זאגט דיר, אז דו מעגסט" — דיזע ווערטער פון ספענסער זיינען די איינציגע היילינע תורה פון אנארכיזם".

„די סאציאליסטישע מיינונג, זאגט ער, איז דוקא פארקעהרט. די אמת'ע פרייהייט פון אלע מענשען, זאגען זיי, קען נאר באפעס־טיגט ווערן דורך געזעצע. די מענשהייט וועט קיין פרייהייט פרי־הער ניט האבען, וואו די מענשען וועלען ניט קריגען אמת'ען טיפען רעספעקט פאר געזעצע, וואס וועלען געמאכט ווערן דורך אלע מענ־שען צוזאמען, דורך אלגעמיינע און גלייכע שטימרעכט".

ווען אלע ביכער איבער סאציאליזם און אנארכיזם וואלטען פארניכטעט געווארען, און על פי סיבה וואלט נור געבליבען פייגענ־בוים'ס ארטיקל, וואלט דער פארשער פון די צוויי איזמוס'ען, לע־זענדיג אט דיזע דארלעגונג, מסתמא א טראכט געטאן: עפעס גלויבט זיך דאס ניט! וועל, מיר גלויבט זיך דאס אויך ניט... און ניט נאר גלויב איך דאס ניט וועגען אנארכיזם, איך גלויב אפילו ניט, אז פייגענבוים האט אין דעם פרט ריכטיג פארגעשטעלט זיין אייגענעם סאציאליזם.

ספענסער'ס ווערטער, אפילו ווי פייגענבוים האט זיי „איבער־

געפיהרט", זיינען די איינציגע הייליגע תורה פון אנארכיזם! ספענסער און דער אנארכיזם זאגען ביידע אז „מען מעג אלעס!", אז עס איז ניטא קיין שום „מען טאר ניט!" איז עס ניט א סברא, אז פייגענבוים האט דא א טעות געהאט?"...

די ספענסערישע „איינציגע תורה פון אנארכיזם" האט הפנים מפרשים אויך. איינער פון זיי איז קראפאטקין, נעהמט פייגענבוים ביי דער ערשטער געלעגענהייט און דערצעהלט אייך אז קראפאטקין האט אזוי געזאגט: „די ערשטע זאך, וואס מען וועט דארפען טאן, ווען די סאציאלע רעוואלוציע וועט קומען, איז — פארברענען אלע געזעצביכער". הייסט אז מען שטעלט אוועק אזא „ווילדען" שפרוך אנטקעגען פייגענבוים'ס סאציאליסטישע מיינונג, אז „די אמת'ע פרייהייט פון אלע מענשען קען נור באפעסטיגט ווערן דורך געזעצע" — טו וואס פאר א פנים קען שוין דער אנארכיזם האבען? די איינציגע טרייסט איז נור, וואס „געגנאסע ידזשין דיעטצגען" האט אליין געזאגט, (איך ציטיר פון פייגענבוים'ען): „מיט דעם זיג פון סאציאליזם, וועלען נאטירליך מעהר ווי ניין צעהנטעל פון אלע היינטיגע געזעצע אוועקפאלען". מעהר ווי ניין צעהנטעל הייסט עס וועט אוועקפאלען, טא וויפיל איבעריגע וואלט קראפאטקין פארברענען? בסך הכל א האלבען צעהנטעל! עט, זאגט א איד, פון וואס ער מאכט דא א ווזען!...

דאס איז אבער ערשט אן אנהויב. געגעבען די איינציגע הייליגע תורה פון אנארכיזם, האט ספענסער, אבער, „דערווירקליכער פאטער פון אנארכיזם, דערצעהלט אונז פייגענבוים, איז געווען מאקס שטירנער". (א פאר צעהנדליג קאלומס שפעטער זאגט פייגענבוים, אז דער „הויפט" פאטער פון אנארכיזם איז געווען באקונין. האבען מיר שוין א „ווירקליכען" פאטער און א „הויפט" פאטער. פרודאן איז מסתמא דער „אמת'ער" פאטער, און קראפאטקין אודאי דער „געזעצליכער" פאטער — א גליק וואס דער אנארכיזם האט קיין מאמען ניט, אז ניט וואלט זי פייגענבוים'ען געקענט „סוען" פאר רכילות...) און דער „ווירקליכער" טאטע־שטירנער האט געזאגט: „אפילו ווען דאס געזעץ זאל ווירקליך זיין דער ווילען פון אלע צוזאמען, איז דאס אלץ דעספאטיע". וועל,

אזאַ שטיק גאָלד זאָל משיח קומען, וואָס פאַר אַ שטיק מעטאַפּיזישער אמת עס ליגט אין שטירנער'ס ווערטער — פונדעסטוועגען, כדי מקצר צו זיין דעם ענין, וועל איך בעסער צוליב טאָן פייגענבוים'ען און איהם גאָר אין גאַנצען מוחל זיין פּאַפּאַ־שטירנער: זאָל זיין מיט אַ טאַטען ווייניגער און אַ סוף, אוים טענות!

זעהט נור אָבער, אויפ'ן אַנאַרכיזם וואָלט ער אויסגעטראַכט אַ ממזר־בלבול, און ווי זאַרגפעלטיג ער איז דאָס בנוגע דער סאָציאַלדעמאָקראַטישער רעפּוטאַציע! „אין זייער פון קאַמף־צוהיצטע פאַנטאַזיע, קלאָגט זיך פייגענבוים, מאָהלען די אַנאַרכיסטען אַ שוואַרץ־יאָהריגען שד פון אַ סאָציאַלדעמאָקראַט, וועלכער וויל אויף איטליכען שריט האָבען אַ געזעץ". בעת „אין אמת'ן ווילען די סאָציאַלדעמאָקראַטען ניט מעהר געזעצען ווי היינט איז דאָ אין אַ פאָרטגעשריטענע רעפּובליק, נאָר נאָך ווייניגער". ער זעצט פאָרט: „דער גרויסער אַנאַרכיסט עליזע רעקליו (אַ גליק וואָס ניט נאָך אַ טאַטען!) ברייננגט אין זיינע אַ בראָשורע דאָס באַקאַנטע שפּריכוואָרט: „די בעסטע רעגירונג איז די וואָס רעגירט אַם ווענִיגסטען" און זאָגט דערצו: „דאָס איז אויך אונזער מיינונג". מיר סאָציאַלדעמאָקראַטען זאָגען אָבער נאַטירליך דאַרויף: „דאָס איז אויך אונזער מיינונג".

קומט דאָך גאָר אוים, הייסט עס, אַז פייגענבוים וויל אויך (און אַלץ „נאַטירליך"!) וואָס ווייניגער רעגירונג, טו וואָס איז דער חילוק צווישען איהם און אונז? איז דער תירוץ, אונזער גרויסער רעקליו זאָגט: „דער שכל איז דאָך מחייב, אַז אויב די בעסטע רעגירונג איז די וואָס רעגירט אַם ווענִיגסטען, איז דאָך נאָך בעסער ווען קיין רעגירונג רעגירט גאָר ניט". און קראָפּאָטקין דריקט זיך אוים: „גאָר דער לעצטער ציל פון דער געזעלשאַפט איז, אַז די רעגירונג און געזעצע זאָלען פאַרמינדערט ווערען ביז — גאָר ניט". אָבער ער, פייגענבוים, זאָגט: „אַלצדינג האָט אַ שיעור. עס איז דאָ צו יעדע זאַך אַ גרענעץ, וואו ווייטער קען עס שוין ניט געהן. און אויך די פרייהייט פון געזעצע האָט אַ גרענעץ: עס זיינען דאָ פעלע, וואו מענשען, וואָס לעבען צוזאַמען, מוזען אָפּמאַכען צווישען

זיך אָפּמאַכונגען. די אָפּמאַכונגען וועלען נאַטירליך ווערן אויפגעשריבען. און אויפגעשריבענע אָפּמאַכונגען זיינען — געזעצע“.

נון, שיינט עס, ווי. פּ. וואָלט זאָגען, אַז האָבען מיר יעצט דעם קווינט עססענץ פון די טעאָריעס פוןביידע צדדים, און לאָזען די לעזער אַליין אורטיילען וועלכער צד רעדט מיט שכל און וועלכער איז פּשוט אונזין! וויל איך, „די פּאַרטי און די סעקאָנד פּאַרט“, מאַכען וועגען דעם אַ פּאָר באַמערקונגען.

דער ענין וועגען געזעצע, פריהייט און רעגירונג איז זעהר אַ ברייטער און אַ טיפער. אריינלאָזען זיך אין הויכע חקירות איז ניט דאָ דער פּלאַץ, און ניט פייגענבוים׳ס קריטיק פאָרדינט עס. עס איז אָבער נויטיג קלאָר צו זיין אין איניגע פּונקטען, אויב מען וויל איבערהויפּט דעם ענין באַריהרן מיט מעהר אדער וועניגער לאָגיק; און דער ערשטער פּונקט איז, פריהער פאַר אַלעם אַ דעפיניציאָן פון די ווערטער, וועגען וועלכע מען ספּאָרעוועט. וואָס איז געזעץ? — דער תמצית פון אַלע ויכוחים און פון אַלע דעפיניציאָנען פון געזעץ איז — *אַ געבאָט וואָס אַ העכער געשטעלטער מענש גיט אַרויס צו אַ נידעריג־געשטעלטען מענשען*. דער העכער־געשטעלטער מענש מעג זיין אַן אַבסאָלוטער מאָנאַרך, אַ פּרעזידענט פון אַ רעפּובליק, אַן ערוועהלטער ריכטער, אָדער די מאַיאָריטעט פון פאָלק: דער געבאָט פון אַזאַ העכער־געשטעלטען מענשען אָדער קערפּערשאַפט צו אַ נידעריגער געשטעלטען מענשען אָדער קערפּערשאַפט איז אַ געזעץ. דאָס וואָרט געזעץ ווערט אָבער אַמאָל אויך געברויכט ניט אין אַזאַ פּינקטליכען זינען, מאַכט מען דעריבער אין לאָגיקע א חילוק צווישען אַזעלכע וואָס האַלטען סטריקט אויס די דעפיניציאָן און הייסען דארום *פּאָזיטיווע* געזעצע, און אַזעלכע, וואָס האַלטען ניט אויס די דעפיניציאָן, און הייסען סתם געזעצע. נעהמט צ. ב. ש. די רעגעלען און רעגולאַציאָנען, וואָס א חברה אדער אַ קלוב מאַכט, וועלכע ווערן געהאַלטען אין קראַפט נאָר דורך דעם שטראָף פון אויסשליסען פון דער חברה אַזעלכע מיטגלידער, וואָס זיינען עובר די רעגעלן, די זיינען ניט קיין פּאָזיטיווע געזעצע. נעהמט

ווידער די זאַגענאַנטע מנהגים־געזעצע (קאַסטאַמערי לאָוס), וועלכע ווערן געמאַכט און געהאַלטען דורך דער אַלגעמיינער מיינונג פון דער גאַנצער געמיינדע, אָבער טראָגען ניט קיין לעגאַלע אָדער פּאָליטי־שע סאַנקציע, די זיינען, ריכטיג גערעדט, גאָר ניט קיין געזעצע, נאָר פּאָזיטיווע מאָראַל: וויבאַלד אָבער זיי ווערן קאָדי־פיצירט (ד. ה. פאַרשריבען אין סוואָד זאַקאָן) און די רעגירונג צווינגט מען זאָל זיי פאָלגען, ווערן זיי ריכטיגע און פּאָזיטיווע גע־זעצע.

ווען מיר ריידען אַלזאָ וועגען געזעצע, סיי פון דעם שטאַנד־פּונקט, אַז מען דאַרף זיי פאַרברענען, סיי פון דעם שטאַנדפּונקט, אַז „די מענשהייט וועט קיין פרייהייט ניט האָבען, וואו די מענ־שען, וועלען ניט קריגען אמת'ן טיפען רעספּעקט פאַר געזעצע", מוז מען אימער האַלטען אין אויג, אַז ניט אַלעס איז געזעץ, וואָס מען רופט געזעץ; און דאַרום איידער מען געהט יענעם קריטיקי־רען, מוז מען פריהער וויסען וואָס יענער מיינט. קראָפּאָטקין זאָגט אַז מען זאָל פאַרברענען אַלע געזעצביכער — מה רעש? זיי זיי־נען דאָך אַלע געמאַכט געוואָרן פון א הערשענדען קלאַס, ווי פּ. אַליין זאָגט, און „געגאַסע יודזשין דיעטצגען" גיט דאָך אויך צו, אַז מעהר ווי ניין צעהנטעל פון זיי וועלען „אָוועקפאַלען"! העכ־סטענס האָט פּ. געקענט אויף דעם באַמערקען, אַז קראָפּאָטקין הייסט טאָן אַן איבעריגע אַרבייט: וואָס דאַרף מען זיי פאַרברענען, אַז זיי מוזען פון זיך אַליין אָוועקפאַלען? דער עצם געדאַנק אָבער, אַז אַלע היינטיגע געזעצע זיינען וועררטה פאַרברענט צו ווערן, דאַריין צווייפעלט דאָך פּ. אויך ניט, טו וואָס שטעלט ער אַוועק בעגענאיבער קראָפּאָטקינ'ס ווערטער זיין סאָציאַליסטישע תורה, אַז די אמת'ע פרייהייט קען נאָר באַפעסטיגט ווערן דורך געזעצע? ממה נפשך, וועלען זיי זיין פון דעמזעלבען סאָרט ווי היינטיגע געזעצע, טויגען זיי דאָך אויף כפּרות, נאָך פייגענבוים'ס מיינונג גופא; אַלע וואָס רען, זיי וועלען זיין פון אַן אַנדער סאָרט, טו פון וואַנען ווייס ער וואָס קראָפּאָטקין וואָלט דיינקען וועגען זיי?

און פון וואַנען נעהמט עס פּ. אַז די אַנאַרכיסטישע מיינונג איז, אַז עס איז דער העכסטער אידעאַל, דער מענש זאָל ניט האָ־

בען קיין שום דרך ארץ פאר קיין שום געזעץ? דאכט זיך, ער אליין ציטירט פון קראפאטקינ׳ען (א ביסעל שפעטער אין זיין ארטיקעל) אזעלכע ווערטער, וועלכע באווייזען, אז קראפאטקין האט גרויס דרך־ארץ צום וועניגסטענס פאר איין סארט געזעץ, נעמליך די מנהגים־געזעץ. פייגענבוים מעג דרך ארץ האבען פאר וועלכע געזעצע ער וויל, זאל ער אבער ניט אויסטראכטען קיין בלבולים אויף אנדערע מענשען. און אויב עס ווילט זיך איהם שוין יע אויסטראכטען בלבולים אויף אנדערע, זאל ער כאטש וויסען וואס ער וויל אליין. אט מאכט ער איין אלגעמיינע באהויפטונג, אז די אמת׳ע פרייהייט פון אלע מענשען קען נאר באפעסטיגט ווערן דורך „געזעצע“, און אויספיהרן פיהרט ער אויס, אז „עס זיינען דא פעלע וואו מענשען מוזען אפמאכען צווישען זיך אפמאכונגען“. אפמאכונגען, וואס מענשען מאכען אפ צווישען זיך אין געוויסע פעלע, רופט ער אויך אן געזעצע? איז דאך ערשטענס די קשיא, וואו האט ער עס גענומען, אז אנארכיסטען האלטען ניט אפילו פון צווישען־זיך׳עדיגע אפמאכונגען אין געוויסע פעלע? איך קען איהם אדרבא פארזיכערן, אז די גאנצע אנארכיסטישע טעאריע פון אנטישטאאטליכען געזעלשאפטליכען לעבען איז באגרינדעט דורכאויס אויף דעם געדאנק, אז אזעלכע אפמאכונגען אין געוויסע פעלע איז פאלשטענדיג גענוג און גאנץ פראקטיש פאר אלע געזעלשאפטליכע פאדערונגען. און צווייטענס, אויב „אפמאכונגען צווישען זיך אין געוויסע פעלע“ זיינען דאס די געזעצע, וואס נאר זיי קענען באפעסטיגען די אמת׳ע פרייהייט, דאן האב איך מורא, אז פייגענבוים אליין געהט אראב פון דרך הישר און רעדט גאר כמעט אנארכיסטיש, רחמנא לצלן!

לאמיר אבער א ביסעל גענויער באטראכטען דעם חילוק צווישען פאזיטיווע געזעצע און אפמאכונגען־געזעצע. דער גרונט פון יעדען פאזיטיווען אדער רעגירונגס־געזעץ איז א געבאט עטוואס צו טאן, אדער עטוואס ניט צו טאן; דער באוויז איז — די שטראף פאר ניט פאלגען. למשל: מוזט צאהלען א קאפ־שטייער, אויב ניט, זעצט מען אריין אין טורמע; טארסט ניט האלטען א לאטעריי־צעטעל, אויב דו טוסט עס יא, זעצט מען אריין אין טורמע.

וואָס איז דער גרונט פון אַן אָפּמאַך־געזעץ? קיין געבאָט איז דאָ ניטאָ, אַ ראיה, עס איז ניטאָ קיין שטראָף. מיר האָבען אָפּגעמאַכט אין אונזער חברה געוויסע זאַכען צו טאָן און געוויסע אַנדערע זאַכען ניט צו טאָן — ווי איז, אַז איך וויל ניט פאָלגען? אין טורמע וועט מען מיך דערפאַר ניט זעצען, מען קען מיך דערפאַר ניט מעהר ווי אַרויסוואַרפען פון חברה. אַן איידעלער וועג איז, אַליין אַוועקגעהן, רעזיגנירען, ניט וואַרטען ביז מען וועט אַרויסוואַרפען. קורץ און גוט: רופט עס וואָס איהר ווילט, דעם רעגירונגס־עלעמענט פון געבאָט האָט אַזאַ אָפּמאַך ניט. איך מוז ניט פאָלגען אויף אַלע אופנים; איך קען רעזיגנירען, אויב איך וויל, — איז דאָס פּראַקטיש ניט קיין געזעץ, און איך בין מיר, אין מיין חברה, אַ פרייער מענש.

ווען קראָפּאָטקין זאָגט: „גאָר דער לעצטער ציל פון דער געזעלשאַפט איז, אַז די רעגירונג און געזעצע זאָלען פּאַרמינדערט ווערן ביז גאָר ניט" — שליסט דאָס בשום אופן ניט אויס די אָפּמאַכונגען וואָס מענשען מוזען אין געוויסע פעלע אָפּמאַכען צווישען זיך. דער וואָס האָט אַ ידיעה וועגען דער באַדייטונג פון געזעץ, וויס, אַז אַזעלכע „אָפּמאַכונגען" טראָגען ניט דעם כאַראַקטער פון געזעצע; דאָס גלייכען דער, וואָס האָט אַ ידיעה וועגען דער באַדייטונג פון פרייהייט, וויים אַז די רעגירונגס־געזעצע, די פּאָזיטיווע, די געבאָט־געזעצע, וועלכע קראָפּאָטקין זאָגט זיי זאָלען פּאַרמינדערט ווערן ביז גאָר ניט, קענען ניט „באַפעסטיגען" אַלעמענס פרייהייט, נאָר אדרבא פאַרקעהרט, זיי קענען נאָר צ ע ר ש ט ע ר ן אַלעמענס פרייהייט. ווען פייגענבוים וואָלט געהאַט אַ ידיעה וועגען דער באַדייטונג פון דיביידע זאַכען, וואָלט ער זיך איינגעשפּאָרט עטליכע אַרטיקלען פון זיין סעריע, און וואָלט ניט געצוואונגען געווען צו טאַנצען פון איין פּוס אויף דער אַנדערער, דאָ וויזענדיג ניט דערווייזענדיג, אַז אַ מינימום געזעצע וועט מוזען זיין, און דאָ זאָגענדיג ניט דערזאָגענדיג, אַז אַלץ וואָס מען דאַרף, איז אָפּמאַכונגען צווישען זיך אין געוויסע פעלע.

* * *

האָט דאָך דער לעזער געקענט מיינען, אַז פייגענבוים איז אַזאַ תם, וואָס גלויבט ווירקליך, אַז אַנאַרכיסטען שפּייען אויף אַלע

געזעצע און מאכען אש און בלאטע פון יעדען מענשליכען אפמאך — לאזט זיך אויס, ווי א ליטוואק זאגט, אז עס הויבט זיך גאר ניט אן! אין דעם דריטען ארטיקעל פון זיין אפהאנדלונג איבער „געזעץ און פרייהייט“ מאכט זיך פייגענבוים גאר ניט וויסענדיג פון אלץ, וואס ער האט אנגעדרעהט מיט׳ן גראבען פינגער אין די פריערדיגע צוויי אכט־קאלומדיגע ארטיקלען, און קומט ארויס מיט א שפאגעל־נייע צורה אין אן איבערגעקעהרטען פעלצעל, און מאכט אזוי: „די פארשטענדיגע אנארכיסטען זאגען אליין ניט, אז מען דארף ניט קיין שום געזעצע. אדרבה, זיי זאגען אליין אויסדריקליך, אז אהן געוויסע געזעצע וואלט א צוזאמענלעבען פון מענשען געווען אוממעגליך“.

אך, דו ליבער גאט! האב איך געדארפט אזוי שווער קנעלען מיט פייגענבוים׳ען און געבען איהם צו פארשטעהן דעם גרונט־געדאנק פון אנארכיזם מכח געזעץ, אז אלץ וואס עס איז געווען נויטיג, איז נאר א קעהר אויס דעם פעלץ, און פייגענבוים אליין פאטשט פייגענבוים׳ען אין פנים! און מיינט איהר, ווער זיינען דאס די „פארשטענדיגע“ אנארכיסטען, וועלכע זיינען אזוי קלוג געווארן און האבען אויפגעהערט צו שפייען אויף אלע געזעצע? דערזעלבער קראפאטקין, אויף וועמען פייגענבוים האט זיך אין די פריערדיגע צוויי ארטיקלען אנגעזעצט, פארוואס ער זאגט, אז מען דארף ניט קיין שום געזעצע! גאר ווי ניט איהם מיינט מען דאס. פוילט זיך ניט פייגענבוים און ציטירט ניט זשאלעווענדיג א גאנצע שטיק פון קראפאטקינ׳ס „מאדערנע וויסענשאפט און אנארכיזם“, וואו קראפאטקין זאגט אונטער אנדערעס, ווי פאלגט:

„עס איז קלאר, אז אנארכיזם שטעלט פאר די ערשטע זאך, דאס הייסט, די שטרעבונג, אז דאס פאלק אליין זאל האבען די מאכט צו באשאפען און אויפבויען געזעלשאפטליכע איינריכטונגען, דורך אנטוויקלען איינפיהרונגען פון „מ נ ה ג ־ ג ע ז ע צ ע“.

עס פארשטעהט זיך, אז פייגענבוים זעהט ניט דעם הומאר פון א פנים אהער און א פנים אהין, און נעהמט זיך גאנץ געמיטליך און בהרחבה „קריטיזירן“ דעם „פארשטענדיגען“ אנארכיסט, ווייטער אויף וואס די וועלט שטעהט. אזוי ווי איך האב שוין באלד

מעהר קיין פּלאַץ ניט, וועל איך זיך באַנוגענען היינטיגס מאָל מיט איבערקלייבען נאָר איין חכמה'דיגען פּונקט פון די אַלע פערלדיגע קריטיקען, וואָס מאַכען פייגענבוים'ען אַזוי פיל פאַרגעניגען.

„וואָס דען איז דער גאַנצער געוואַלד־געשריי פון דעם אַנאַר־כיזם? פרעגט זיך אַליין פייגענבוים, און ער ענטפערט אַליין: „דער גאַנצער געשריי איז, אַז די גאַנצע געוועבאַכטס פון מנהגים און איינפיהרונגען זאָל נאָר למען השם, חלילה וחס ניט אויפגע־שריבען ווערן! נאָר תורה שבעל פּה זאָלען זיי בלייבען! נאָר מנהגים־געזעצע זאָלען פאַרגלייכען אירגענד וועלכען סכסוך, וואָס קען אַרויסקומען צווישען מענשען".

ביי פייגענבוים'ען קומט אויס די זאַך גאַנץ לעכערליך; זאָגט ער זיך „אַפּעט" גאַנץ קאָלטבלוטיג: „און אַזוי ווי מיר זיינען שוין ברוך השם ניט קיין ווילדע, וואָס קענען ניט שרייבען; אַזוי ווי מיר האָבען זיך דערשלאָגען צו די באַקוועמע זאַך פון אויפשרייבען דאָס, וואָס מיר ווילען געדענקען — ווערען נאַטירליך די אָפּמאַכונ־גען ווערן אויפגעשריבען". דאָס הייסט: רעדט זיך וואָס איהר ווילט, די אָפּמאַכונגען וועלען ווערן אויפגעשריבען, און אייך אויף צו להכעיס וועלען מיר האָבען געשריבענע געזעצע!

איך וויל זיך מיט פייגענבוים'ען ניט קריגען, איך וויל איהם נאָר דערמאָנען, אַז ער האָט דאָ צו טאָן מיט קראָפּאָטקינ'ען, אויף וועמען ער אָן אַליין מודה, אַז ער איז אַ פאָרשטענדיגער אַנאַרכיסט, און פאָרשטענדיגע אַנאַרכיסטען האָבען בכלל ניט פיינט שרייבען — איז דאַריבער, זאָג איך, זאָל ער ניט לאַכען: יעדער וואָרום האָט אַ דאָרום... פאַרשטענדיגע אַנאַרכיסטען האַלטען פון מנהגים־געזעצע, וויל זיי זיינען צווישען־זיך'עדיגע אָפּמאַכונגען, וועלכע טראָגען ניט קיין לעגאַלע אָדער פּאָליטישע סאַנקציע; וויל זיי זיינען, ריכטיג געזאָגט, ניט קיין געזעצע, נאָר, ווי איך האָב אויבען געזאָגט, פּאָזיטיווע מאָראַל. ווען די רעגירונגען האָבען די דאָזיגע פאָלקס־אָפּמאַכונגען קאָדיפיצירט און דאָדורך צוגע־געבען זיי דעם כאַראַקטער פון געבאָט, זיינען זיי געוואָרן געזעצע מיט דיזעלבע חסרונות, וואָס אַלע רעגירונגס־געזעצע האָבען. אין

דער צוקונפט, ווען פון רעגירונג וועט קיין לעק ניט זיין, וועלען די נײ־באַשאַפענע מנהג־אָפּמאַכונגען ניט קענען זיין קיין געבאָט־געזעצע — אפילו ווען פייגענבוים אַליין זאָל זיי אַלעמען אויפשרייבען אין ריינע כתיבה׳ט...

4

געזעץ און פרייהייט איז אַ ברייטער ענין און, ווי איך וואַלט ניט געוואָלט פארברייגען צופיל צייט אויף דעם, מוז מען דאָך באַריהרן אַלע די פונקטען, אויף וועלכע דער קריטיקער האָט אָנגע־דרשנ׳ט תלי תלים של הלכות: קומט אוים דערפאַר נאָך אַמאָל צו שרייבען איבער דער זעלבער טהעמא.

ג., פרעגט פייגענבוים, ווי לאַנג זאָלען געזעצע גילטען?

„עס ווענדט זיך וועלכע געזעצע“, ענטפערט אויף דעם פייגענ־בוים: „פון איין זייט אַזאַ גרונט־געזעץ, ווי למשל, אַז קיינער טאָר ניט ווערן קיין צאַר, דאַרף געווים קיינער קיין מאָל ניט טאָרן אָפּשאַ־פען. און אויב איינער אָדער איניגע וועלען דאָס וועלען אָפּשאַפען, דאַרף מען זיי געווים, מיט געוואַלט, ניט לאָזען. און אויב אַ צופע־ליגע געוואַלט פון איינצעלנע מענשען העלפט ניט, דאַרף מען גע־ווים דערצו אַ שטענדיגע אָ ר ג אַ נ י ז י ר ט ע פאָ ל ק ס־ג ע וו אַ ־ל ט“. פון דער אַנדער זייט, זאָגט פ. זיינען דאָ „אַזעלכע אָפּמאַכונגען, ביי וועלכע יעדער איינער קען אפילו היינט אויך צו יעדער צייט זאָגען: נו, האָב איך נעכטען אַזוי אָפּגעמאַכט, היינט האָב איך ניט קיין חשק, און קיינער טוט איהם גאָר ניט דערפאַר. אפילו אין רוסלאַנד זיינען דאָ אַזעלכע פעלע. דאָס איז דער פאַל ביי אָפּמאַכונגען פון אַ פריוואַטען כאַראַקטער, ביי וועלכע עס שטע־הען ניט אין קאַן קיין ערנסטע שותפות׳ע אינטערעסען פון פאָלק“.

„צווישען די צוויי ענדפונקטען געפינען זיך טויזענטער גראַדען, שטאַפּלען, פון אָפּמאַכונגען פון פאַרשידענע וויכטיגקייט... קיין אַלגעמיינע פרינציפּען וועגען דעם, וועלכע געזעצע דאַרפען האָבען, וועלכע פעסטקייט און וועלכען דויער, זיינען אפילו היינט וועגען היינטיגע געזעצע ניט פעסטגעשטעלט. פאַר דער צוקונפט קען מען

זיי אודאי ניט פעסטשטעלען... אלע ווינשען שווין היינט, אז ווי ווייט נאר מעגליך, זאל דער סטייט ניט זיין געבונדען פון יונייטעד סטייטס געזעצע, די קאונטי ניט פון סטייט געזעצע, די שטאדט ניט פון קאונטי געזעצע און דער בירגער ניט פון שטאדט געזעצע. ווי ווייט איז מעגליך? אין וועלכע פונקטען קען די אויטאנאמיע געהן אזוי ווייט, און אין וועלכע אזוי ווייט? וועגען דעם קען מען פאר־אויס קיין רעגעל ניט פעסטשטעלען. נאטירליך זיינען די סאציאל־דעמאקראטען דערפאר, אז עס זאל זיין וואס מעהר פרייהייט. מעהר קען מען פאראויס ניט זאגען".

דער קורצער זין פון דער לאנגער ציטאטע איז — מען קען ניט וויסען! די איין זייט פון אזא גרונט־געזעץ, אז קיינער טאר ניט ווערן קיין צאר, איז אן אומזין צו נעהמען פאר א משל, ווייל דעם־פאטען, וועלכע האבען די מאכט צו ווערן זעלבסטהערשער, זוכען ניט קיין געזעצליכע פארמען פאר זייערע אונטערנעהמונגען, ספע־ציעל נאך א סאציאלער רעוואלוציע. די אנדער זייט פון אזעל־כע פריוואטע אפמאכונגען „וואס מען מעג אפילו אין רוסלאנד", איז נאך א גרעסערער אומזין, ווייל אפמאכונגען פון אזא כאראק־טער געהען קיינמאל ניט אריין אין קיין קאטעגאריע פון געזעצע. בלייבט אייגענטליך דער גאנצער געביט פון געזעצע, וועלכע זיינען נוגע די שותפות'ע אינטערעסען פון פאלק — אויף דעם ענטפער פ. „מען קען ניט וויסען". דערמאנט דאס מיר אן יענעם קונדס, וועל־כער ווען זיין מאמע האט איהם געפרעגט: יאסקע, וואו איז דער מעסער? מאכט ער: וועלכער מעסער? דער געקארבטער? מיט'ן הילצערנעם הענטעל? מיט'ן צובראכענעם שפיץ? וואס איז גע־לעגען אין טיש־קעסטעל? — וויים איך ניט!...

דערפאר אבער וויים פייגענבוים יא, אז „די אנארכיסטען ווי־לען ארגאניזירן א פאלקס־געוואלט (!) צו ערהאלטען זייערע גרונט־פרינציפען". ער וויים, אז „עס איז קיין חילוק ניט צווישען אן אנארכיסטישע פרינציפען־ערקלערונג און א קאנסטיטוציע". און ער וויים אויך, אז די ארגאניזירטע פאלקס־געוואלט וואס די אנאר־כיסטען ווילען (?) איז גענוי דאס זעלבע וואס א פאלקס־רעגירונג". דער פועל יוצא פון זיינע חקירות קומט אויס ווי יענער זאגט ווע־

גען מאַן און ווייב: מאַן און ווייב זיינען איינס און דער איינס איז — דער מאַן. אַזוי איז דאָ אויך: אַנאַרכיזם און סאָציאַלדעמאָקראַטיזם זיינען אייגענטליך איינס, און דער איינס איז — דער סאָציאַלדעמאָקראַטיזם...

געפין איך ניט פאַר נויטיג באַהילפיג צו זיין מיינע איינגערע גענאָסען צו ענטפערן אויף אַזעלכע פייגענבוימישע ארגומענטען.—

די נעכסטע פראַגע וואָס פייגענבוים באַהאַנדעלט איז — זיינען געזעצע אונטערדריקונג?

דערצעהלט פ., אַז אַנאַרכיסטען האַלטען, אַז „געזעצע זיינען אַלע מאָל געווען געמאַכט און באַנוצט צו אונטערדריקען דאָס פאָלק". — וואָלט איך צו איהם, פאַר דעם סטייטמענט, גאַרניט געהאַט. אויב אַ „פאַרשטענדיגער" אַנאַרכיסט האָט אַמאָל פונקט אין די ווערטער אויסגעדריקט דעם געדאַנק, אַז אַלע געזעצע, וואָס זיינען ביז אהער געמאַכט געוואָרן, זיינען באַנוצט געוואָרן צו אונטערדריקען דאָס פאָלק, האָט ער אויסגעדריקט כמעט די זעלבע זאַך וואָס גענאָסע יודזשין דיעטצגען, ווען ער האָט געזאָגט, אַז ניין צעהנטעל פון אַלע היינטיגע געזעצע וועלען פאַרשווינדען מיט דער איינפיהרונג פון סאָציאַליזם. פייגענבוים פיהרט אָבער אוים (מיט קאַוויטשקעס, גאַר ווי ער וואָלט עם ציטירט אות באות פון די רייד פון אַ „פאַרשטענדיגען" אַנאַרכיסט): „על כן איז, ווען מען וויל אָפּשאַפען אונטערדריקונג, מוז מען אָפּשאַפען געזעצע". דעם אויספיהר האָט פ. אַליין געמאַכט פאַר די אַנאַרכיסטען, כדי צו קענען זיי מאַכען לעכערליך: איז דאָס ניט רעכט. ווען איהר הערט איינעם זאָגען: ווען עס איז קאַלט, טו איך אָן אַ פעלץ, קענט איהר ניט אַריינלייגען יענעם אין מויל, אַז על כן, ווען איך טו אָן אַ פעלץ, ווערט קאַלט. בעט איך איבער זיין כבוד און זאָל ער ניט דערצעהלען קיין מעשיות, אַז „די אַנאַרכיסטען האָבען אין זייערע געדאַנקען אַ הפקר־וועלט", און אַז „זיי שרייען, אַז די געזעצע האָבען „געמאַכט" אַלע אונטערדריקונגען". ניין, די וועלט איז ניט הפקר, און אפילו אויפ'ן אַנאַרכיזם קען מען אויך ניט אַזוי אַלץ אַנפלוידערן; אָהן אַ טעם און אָהן אַ ריח, אַבי געשריבען: מען מוז וויסען, וואָס

מען רעדט, אפילו אז מען געהט צוברעכען דעם אנאַרכיזם...

צו וואָס טויגען געזעצע? — איז פּייגענבוים'ס נעכסטער פּונקט.

„בלויז נעבענביי“ אַמוזירט זיך פּ. מיט אַן אייגענעם געמאַכטען דזשעק־אין־די־באָקס־אנאַרכיסטעל, וועלכען „ער פּרעסט אריין אין קאָפּ“, אַז געזעצע זיינען לא מעלה ולא מוריד, אבער אין אַ מינוט ארום, אויפ'ן שטייגער פון „נאָו יו סי איט, ענד נאָו יו דאָנט„ שפּרינגט זיין אנאַרכיסט אָפּ „צוריק צו זיין באַליבטען געשריי, אַז די געזעצע זיינען אימער געווען די אורזאַכע פון אַלע אונטערדריקונ־גען און זיי קענען גאָרניט זיין אנדערש!“ — מילא, אַ קריטיקער מעג זיך אויך אַמאָל אַ שפּיל טאָן: זאָל איהם וואויל באַקומען... דער עיקר קומט ערשט.

„אַלע געזעצע, זאָגט פּ., קען מען איינטיילען אין צוויי מינים: 1) רעגולאַציאָנען און 2) רעכטס־געזעצע. מיט רעגולאַציאָנען מיינען מיר אַזעלכע געזעצע, וואָס די מענשען האָבען בשותפות. ביי אַזעל־כע געזעצע האַנדעלט זיך ניט וועגען די גרענעצען פון די רעכטע פון מענשען און קלאַסען פון מענשען, נאָר וועגען דעם ווי אַזוי עס זאָל צוגעהן אין קהל'שע זאַכען, כדי איינער זאָל ניט קריכען דעם אנדערן אין וועג“. „וועגען רעכטס־געזעצע, זאָגט ער, מיינען מיר די געזעצע, וואָס באַשטימען די רעכטע און פּריווילעגיען פון יעדען בירגער און יעדע קלאַס פון בירגער. וועגען דיזע געזעצע איז דאָס געזאָגט, אַז זיי אַליין באַשאַפען ניט קיין רעכטע און אומרעכטע, נאָר זיי ווערן באַשאַפען פון באַשטעהענדע רעכטע און אומרעכטע וואָס האָבען שוין אַ מאַכט אין דער געזעלשאַפט אָהן זיי“.

איז אַלזאָ, צו וואָס טויגען אָט די דאָזיגע רעכט־געזעצע? זיי טויגען אויף אויפגעשריבען צו ווערן, מיינט פּ., און, זאָגט ער, „אַזאַ אויפגעשריבענער באַשלוס איז דאָס אַ געזעץ“. און, טענה'ט ער ווייטער, „ווער קען זאָגען, אַז אַזעלכע געזעצע מוזען נאָר זיין שלעכטע, וואָס זאָלען אָוועקנעהמען פון מענשן פרייהייט? וואָרום קענען זיי ניט זיין קיין גוטע, וואָס זאָלען געבען מענשען פרייהייט, אָוועקנעהמענדיג פון אנדערע מענשען דאָס רעכט צו טאָן זיי אומ־רעכט?“

איך וויל באַמערקען, אַז מיר איז דאָ עפּעס ניט גלאַטלאַך אין

פייגענבוים'ס חקירה. מיר ריידען דא, זאגט ער, נאר פון רעכטס־געזעצע, ד. ה., א באשלוס פון דעם סארט, אז ער ווערט אויפגע־שריבען, איז דאס א געזעץ. נו, און די גאנצע קאטעגאריע פון רעגולאציאנען, וואס רעגולירן ווי די בשותפות'דיגע זאכען זאלען זיך פיהרן, אז מען שרייבט זיי אויף, זיינען זיי ניט קיין געזעצע? מו וואס האט ער גע'טענה'ט אין די פריהערדיגע ארטיקלען, אז די אפמאכען אין בשותפות'דיגע זאכען, וואס מיר וועלען אפמאכען, וועלען מיר אויפשרייבען און זיי וועלען זיין געזעצע? און וואס מיינט ער מיט אזעלכע ווערטער ווי „געזעצע וואס באשטימען די רעכטע און פריווילעגיען פון יעדען בירגער און יעדע קלאסע פון בירגער?“ וואס פאר פריווילעגיען פון בירגער און רעכטע פון קלאסען וועט ער אונז געבען אין זיין סאציאלדעמאקראטי־שער געזעלשאפט? אמת, ער זאגט אונז, אז „ווען דער ארבייטער־קלאס וועט קריגען די מאכט, וועט דאס זיך נאטירליך, אויסדריקען אין גערעכטע געזעצע פאר די טובה פון דעם ארבייטער קלאס“, אבער וואס פאר פריווילעגיען קענען די געזעצע פארצייכענען? און וועלכע נאך קלאסען וועלען זיין אין א סאציאלדעמאקראטישער גע־זעלשאפט אחוץ דעם ארבייטער־קלאס? מיינט עס ניט אפטמאל דעם קלאס טשינאווניקעס? היינט געפעלט מיר גלאט ניט די נאַ־איוויטעט פון דער פראגע „ווארום קענען אזעלכע געזעצע ניט זיין קיין גוטע?“ געזעצע, וואס פארצייכענען פריווילעגיען פון געוויסע בירגער און רעכטע פון געוויסע קלאסען, אנטהאלטען אין זיך, דאכט זיך, אומרעכטע פאר אנדערע בירגער און אנדערע קלאסען!

היינט, ווידער, אויב געזעצע טויגען נאר, ווי פ. זאגט, אויפגע־שריבען צו ווערן, כדי מען זאל געדענקען, אז וואס עס איז ענדליך אפגערעדט און אפגעשטימט געווארן, איז אזוי געבליבען, אייביג קען מען ניט שטרייטען, און ווער עס קען ניט אריבער, מוז ארונ־טער“ — אויב אזוי, טויגען דאך די געזעצע גאר אויף כפרות, צוי־נען זיי דאך גאר ניט אזוי אומשולדיג ווי פ. שטעלט זיך פאר. רעד א פארשריבענער געזעץ, וועלכער פארצייכענט „די פריווילעגיען פון געוויסע בירגער און די רעכטע פון געוויסע קלאסען“ און זאגט צו די איבעריגע: „אזוי איז געבליבען, ווען מען קען ניט אריבער,

מוז מען אָרונטערן!" אַזעלכע געזעצע באַפעסטיגען דאָך די פּאַרהעלטניסע, וועלכע זיי רעגיסטרירן, און גאָט ווייס, ווען מען וועט קענען פון זיי פּטור ווערן!

וואָס איז די פּעולה זיך פאַרצושטעלען אַן אַנאַרכיסט מיט אַ „הפקר־וועלט אין זיין קאָפּ" און איהם אריינלייגען אין זיין מויל, אַז „די אורזאַכע פון אַלע אונטערדריקונגען איז דאָס געזעץ", ווען אַלץ, וואָס דער אַנאַרכיסט טענה'ט איז ניט מעהר ווי דאָס, וואָס מאַרקס און ענגעלס האָבען אַליין צוגעגעבען, נעמליך — „אַבוואָהל די געזעצע קומען אַליין אַרויס פון די פאַרהעלטניסע, ווירקען די געזעצע אָבער דערנאָך פון זייער זייט אויך מיט, צו באַפעסטי־גען די פאַרהעלטניסע וועלכע זיי רעגיסטרירן?" מאַרקס און ענגעלס הפנים האַלטען די געזעצע ניט פאַר אַזאַ אומשולדיגע זאַך, ווי פייגענבוים, דען זיי גיבען דאָך יאָ צו אַ זעלבסטשטענדיגע ווירקונג צו די געזעצע, און ווייבאַלד זיי קענען באַפעסטיגען פאַרהעלטני־סע געררעכטע, קענען זיי דאָך אויך באַפעסטיגען פאַרהעלטניסע אומגערעכטע, הייסט וואָס ווילט זיך אַזוי פייגענבוים'ען אריינ־פּרעסען דעם אַנאַרכיסט אין קאָפּ, אַז געזעצע זיינען לא מעלה ולא מוריד?

פייגענבוים געפינט אַ פלאָנטער ביי קראָפּאָטקינ'ען אין קאָפּ. „ווי ער (קראָפּאָטקין) שטעלט פאַר, קומט אויס, אַז ווער עס וויל נאָר אירגענד וועלכע געשריבענע געזעצע, דער וויל ממילא, אַז די־זע געזעצע זאָלען געגעבען ווערן אַלס באַפעהל פון אויבען" פון „גע־קליבענע זעלטענע גרויסע מענשען". אַזוי שרייבט פייגענבוים און וויל די לעזער מאַכען גלויבען, אַז אַ קינד קען איינזעהן ווי קראָ־פּאָטקין'ס קאָפּ איז פאַרפלאָנטערט. איז איהם דאָס נאָך ווייניג, מאַכט ער גלייך אַ באַהויפּטונג, אַז אַלע אַנאַרכיסטען פאַרוועקסלען דעם וואָרט „אויסגעקליבענע" מיט דעם וואָרט „געקליבענע", און אַז „ביי די אַנאַרכיסטען זיינען די צוויי באַגריפע צונויפגעפלאָנ־טערט אין איינס, און אַזוי ווייטער, און אַזוי ווייטער.

קראָפּאָטקין אין זיין בוך „מאָדערנע וויסענשאַפט און אַנאַר־כיזם", פון וואַנען פ. ציטירט כלומר'שט וואָס קראָפּאָטקין זאָגט וועגען געזעצע, זאָגט אַזוי: „דער שטאַאט (דער הייניגער, ניט פיי־

געגנבוים׳ס צוקינפטיגער שטאַאט) און זיינע שולען און אוניווערסיטעטען שטיצען די מיינונג, אַז דער מענש איז פון נאַטור אויס פאַרדאָרבען. אַלעס — אונזער רעליגעזע, היסטאָרישע, געזעצליכע און געזעלשאַפטליכע ערציהונג — איז דורכגעדרונגען מיט דער אידעע, אַז ווען מען זאָל לאָזען אַ מענשען פריי, וועט ער גלייך ווערן אַ בעסטיע. ווען ניט די אויטאָריטעט, וואָס מען איבט אויס איבער די מענשען, וואָלטען זיי אויפגעגעסען איינער דעם אַנדערן. נאָר ברוטאַליטעט און מלחמה פון איינעם אַנטקעגען אַלעמען קען מען דערוואַרטען פון דעם „מאָב“. זי וואָלט אומקומען, ווען דער שעריף און דער הענקער — עטליכע אויסגעקליבענע, די זאַלץ פון דער ערד, (ד. ה. גאַנץ קלאָר, די קעניגע, די געזאַלבטע פון גאָט, דר. מ—ן) וואָלטען ניט געשטאַנען איבער דעם „מאָב“ און איינגעשטעלט זיך ניט צו דערלאָזען אַן אַלגעמיינעם געשלעג, צו בילדען דעם פאָלק, ער זאָל רעספּעקטירען די הייליגקייט פון געזעץ און דיסציפּלין א. א. וו.“.

פון אַט דעם זאַץ מאַכט פ. אַן אויסצוג, וועלכען ער שטעלט אין קאַוויטשקעס, אַזוי: „מען רעדט זיך איין, אַז ווען *געקליבענע זעלטענע הויכע מענשען* וואָלטען ניט געגעבען דאָס פאָלק געזעצע און ניט אויסגעלערנט די מאַסען צו רעספּעקטירן די הייליגקייט פון דיזע געזעצע און דיסציפּלין, וואָלטען די מענשען איינגעשלונגען די אַנדערע“. און ער שטעלט אַוועק דעם זאַץ צווישען אַנדערע, וועלכע ריידען אין אַ וויטערדיגען קאַפּיטעל וועגען אַנאַרכיזם אַלס געגנער פון געשריבענע געזעצע, און טרייט צו באַשאַפען אַ פּלאַנטער, אַז קראָפּאָטקין זאָגט, ווער עס וויל נאָר אירגענד וועלכע געשריבענע געזעצע, דהיינו סאָציאַלדעמאָקראַטען, דער וויל ממילא, אַז דיזע געזעצע זאָלען געגעבען ווערן אַלס אַ באַפעהל פון אויבען, פון געקליבענע, זעלטענע גרויסע מענשען!

און אַט דער מענש שרייבט אַן זייטען „ארויסצופּלאָנטערן פּינקטען פון קראָפּאָטקינ׳ס צוזאַמענפּלאָנטערונג“, און ער זאָגט אויך, אַז „קראָפּאָטקין פיהלט אַליין ניט, ווי דאָס איז אין אמת׳ן זיין גאַנצער אַנאַרכיזם“, און אַט דער קריטיקער באַהויפּטעט, אַז „דאָס איז דאָס איינציגע וואָס אַנאַרכיזם האָט צו זאָגען וועגען געזעצע!“

אַזוי ווייט איז פּייגענבוים בלינד (בשוגג אָדער במזיד) ניט

איינצוזעהן וואָס קראָפּאָטקין און אַנדערע אַנאַרכיסטען פאַרשטעהען אונטער מנהגים־געזעצע, אַז ביי איהם איז אַן עסק אָנצורעכענען אַ סך ביישפּילע פון מנהגים־געזעצע, וועלכע זיינען ווילד און טיראַניש. ער מיינט, אָדער ער מאַכט זיך, אַז אָנצייגענדיג איניגע, אָדער אַפילו אַלע פון די מנהג־געזעצע ביי ווילדע און פּרימיטיוו־באַרבאַרישע פעלקער אַלס באַרבאַריש און ניט פריי, ווערט ער דערמיט „ליגען אין דער ערד“ דעם אַנאַרכיסטישען שטאַנדפּונקט מכח געזעצע בכלל און מנהג־געזעצע בפרט. זאָל ער אַלזאָ וויסען, און קיינעם ניט פאַרדרעהען דעם קאָפּ, אַז אַנאַרכיסטען ריידען פון מנהג־געזעצע אַלס מאָראַל־געזעצע, וועלכע נויטיגען זיך ניט אין קיין פּאָליטישע אָדער לעגאַלע סאַנקציעס, זאָנדערן שפּרינגען אַרויס פון די פאַרהעלטניסע פון לעבען און באַפרידיגען דעם גאַנצען פאָלק, זאָלאַנג די דאָזיגע מאָראַל שטימט איין מיט זייער לעבען. וויבאַלד נאָר די מאָראַל ווערט צולאַסט און די מנהגים אַנטשפּרעכען ניט מעהר אַלע פאַרהעלטניסע פון לעבען, איז דער אַנאַרכיסט דער ערשטער, וועלכער פּרעדיגט ווידערשטאַנד געגען זיי און פייפט אויף דעם רעספּעקט צו זיי, ווי אויף דעם רעספּעקט צו די פון די טיראַנען געמאַכטע געבאָט־געזעצע.

זאָל פ. אויך אויפהערען צו מאַראַטשען אַ קאָפּ מיט זיינע געשריבענע און ניט געשריבענע געזעצע. יעדער געבאָט־געזעץ, יעדער רעגירונגס־געזעץ, געשריבענער אָדער ניט געשריבענער, באַפעסטיגט די פאַרהעלטניסע, וועלכע האָבען איהם אַרויסגערופען און איז דאַרום אַן איבעריגען מאָל שעדליך. רעגולאַציאָנען און אָפּמאַכונגען דורך פרייער איינשטימונג האָבען ניט דעם כאַראַקטער פון געזעצע, און מעגען יאָ געשריבען ווערן, ניט געשריבען ווערן, זייענען זיי אַלץ איינס מיטלען ווי מענשען פאַרשטענדיגען זיך איינע מיט די אַנדערע און טוען אויף אַלעם וואָס זיי דאַרפען. דאַגעגען אָבער די רעגולאַציאָנען און אָפּמאַכונגען, וועלכע ווערן יעצט ניט געמאַכט דורך פרייער איינשטימונג, נאָר דורך שטרענגער אָפּשטימונג; וועלכע לעגען אַרויף אַ שטראָף פאַר'ן ניט פאָלגען, אָנשטאָט איינצושליסען דאָס רעכט פון צוריקציהען זיך פון דער ניט־געווינשטער פאַראייניגונג; די רעגולאַציאָנען פון סאָציאַלדעמאָ־

קראטישען שטאאט, וועלכע וועלען פער מאיאריטעט פון פארטרעטער אפריהער באשליסען וואו, ווען און ווי אזוי יעדער איינער פון דער גאנצער געזעלשאפט זאל ארבייטען אויף זיין חיונה — אלע אזעלכע רעגולאציאנען זיינען עכטע רעגירונגס געבאט־געזעצע, און מיר זיינען זיי מוחל פייגענבוים'ען.

„א הארטען ווידערשפרוך אין סאמע פונדאמענט פון אנארכיזם" האט פ. געפונען. ער מאכט זיך פשוט לעכערליך. ווען ער וואלט מוחל זיין פארשטעהן, אדער ניט וועלען בכיון פארדרעהען דעם אמת, וואלט ער ניט דערצעהלט קיין בבא מעשיית, אז קראפאטקין זאגט, אז „נאר מנהגים און תורה שבעל פה קענען פארגלייכען סכסוכים וואס מוזען זיין צווישען מענשען". אלץ וואס קראפאטקין זאגט איז — אז דאס פאלק אליין געפינט זיך זיינע נויטיגע וועגען און מיטלען ווי צו ארבייטען געזעלשאפטליך און אין פרידען, און ציינט מיט ביישפילע, ווי טיראנען האבען זיי אויסגענוצט פאר זייערע אייגענע צוועקען, און האבען די גאנצע געזעלשאפט אומגעוואנדעלט אין א שטראף־קאלאניע.

איך האב קיין אנדער נאמען ניט אויסער „בלאף" פאר א זאץ, וועלכער זאגט: „אלזא, מיר סאציאלדעמאקראטען ווילען דאס אין אמת'ן באפרייען דעם איינצעלנעם פון די שווערסטע קייטען, פון די ערגסטע פינסטערניש — פון מינדליכע, אומקלארע טראדיציע!"

אדער פאר אזא זאץ: „דער סאציאלדעמאקראטישער געדאנק וועגען געזעצע איז אין דער ווירקליכקייט די איינציגע גרעסטע, ציוויליזירטע, פארנינפטיגע מעגליכקייט צו פארזיכערן אזוי פיל פרייהייט פאר דעם איינצעלנעם ווי עס קאן נאר זיין. וועהרענד דאס וואס קראפאטקין שטעלט פאר אלס בעסערן מיטעל — דער נאטירליכער רעספעקט צו מנהגים — איז אין דער ווירקליכקייט די טיפסטע פינסטערניש און ערדריקונג פאר דעם איינצעלנעם!"

עס איז פון איין סארט מיט אזעלכע רייד, ווי „נאטירליך זיינען סאציאלדעמאקראטען דערפאר, אז עס זאל זיין וואס מעהר פרייהייט". אנארכיסטען ווילען איינפיהרען טיראניי, און סאציאלדעמאקראטען לייגען זיך אין דער לייננ און אין דער ברייט, כדי דער איינצעלנער זאל נאר האבען וואס מעהר פרייהייט!

א פרינציפיעלע פראגע

אין נומ. 6 „אווענט צייטונג איז געווען געדרוקט א בריף פון א „דאקטאר", וועלכער פארדינט, נאך מיין מיינונג, אן ערנסטע באַ־טראכטונג. דער שרייבער ריהרט דארט אן א פראגע, וועלכע איז קיינמאל ניט דורכדיסקוטירט געווארן, נאר אימער ניט מעהר ווי אנגעריהרט געווארן, און דאס אויך נאר איינזייטיג.

דער שרייבער רעדט דארט ספעציעל פון די אנאנסען פון די קוועק־דאקטארען, און דערמאנט נאר פארבייגעהענדיג די פראגע אויף וויפיל די צייטונג איז פאראנטווארטליך פאר די אדווערטייז־מענטס, וואס ערשיינען אין איהר, אין אלגעמיין. ער מאכט דארט די באהויפטונג, אז אן עהרליכע צייטונג, ניט נאר וואס זי אליין באשווינדעלט קיינעם ניט, טאר זי אויך ניט דינען אנדערע מענשען אלס א מיטעל צו באשווינדלען: דערמיט אבער וואס זי נעהמט אריין אנאנסען פון די קוועק־דאקטוירים דינט זי אלס מיטעל פאר באקאנטע שווינדלער אפצונארן און בארויבען איהרע אייגענע לעזער.

ער מאכט דאריבער א פארשלאג איינצופיהרן א רעפארם, וועלכע וועט ניט לעזען אינגאנצען די פראגע, אבער וועט וועניג־סטענס מאכען די ארויסגעבער פון דער צייטונג אביסעל ווייניגער שולדיג, נעמליך: „אלע אנאנסען זאלען געדרוקט זיין אויף א בלאט, אויף וועלכען עס שטעהען ניט קיינע רעדאקציאנעלע אר־טיקלען אדער נאכריכטען, און פון אויבען אפדרוקען די ווערטער: „פאר דעם בלאט־מיט אדווערטייזמענטס איז די רעדאקציע ניט פאראנטווארטליך".

ביי מיר קומט אויס, אז עס וואלט ניט געשאדט צו באהאנד־

לען די זאך א ביסעל ברייטער. ערשטענס דארף מען מאכען אז אונטערשייד צווישען סתם אן „עהרליכע" צייטונג און א גענאסענשאפטליכע אדער פרינציפיעלע צייטונג; און צווייטענס דארף מען באטראכטען ניט נאר דעם פונקט וואס אזא פרינציפיעלע צייטונג ווי אונזערע נעהמט אריין געוויסע אדווערטייזמענטס, נאר אויך דעם פונקט, וואס זי נעהמט נ י ט אריין געוויסע אנדערע אדווערטייזמענטס, נעמליך, די כשר'ע.

דער שרייבער באמערקט גאנץ ריכטיג, אז א צייטונג קען, היינטיגע צייטען, ניט לעבען אהן אדווערטייזמענטס. אבער לעבען צו לעבען איז ניט גלייך. א צייטונג וואס ווערט ארויסגעגעבען ניט מעהר ווי צוליב ביזנעס, באנוגענט זיך ניט מיט בלויז מאכען א לעבען, זי וויל מאכען געלט, און א סך געלט, און וואס מעהר, אלץ בעסער. פארקעהרט, אבער, פרינציפיעלע צייטונגען זוכען ניט צו מאכען געלט, זיי זוכען נאר די צייטונג זאל זיך באצאלען, כדי צו האבען א מעגליכקייט צו פראפאגאנדירן זייערע אידעען און פרינציפען.

עהרליכקייט איז א פארהעלטניסמעסיגער באגריף. דער גאנצער גרויסער מיטען צווישען גנב'ענען ביי יענעם פון קעשענע אויף איין זייט, און אינדירעקט מיטבריינגען איינער זאל ווערן באשווינדעלט, אויף דער אנדער זייט, דער גרויסער צווישען־שטח ווערט אויסגעטייטשט פון דורכשניטס עהרליכע געשעפטסלייט אויף פארשיידענע ארטען. דא אין אמעריקע איז מען געוואוינט מתיר צו מאכען א סך צווייפעלהאפטע האנדלונגען מיט דעם פסק, אז ביזנעס איז ביזנעס, ד. ה. זאלאנג מען קריכט ניט אריין צו יענעם דירעקט אין קעשענע, איז דאס געשעפטסמעסיג און כשר. אנדערשוואו ווערט עהרליכקייט אויסגעטייטשט אביסעל סטריקטער.

צווישען די גרויסע ביזנעס־צייטונגען זיינען דא אייניגע, וועלכע שליסען אויס פון זייערע קאלומס אזעלכע אפענע שווינדעל־אנאנסען, ווי די קוועק־דאקטוירים, „אוממאראלע" און אנדערע אדווערטייזמענטס. זיי קענען עס „אפארדען", כדי צו באריהמען זיך מיט זייער „עהרליכקייט".

פרינציפיעלע צייטונגען, ד. ה. אַזעלכע ביי וועמען די געלטאייננאַהמע איז נאָר אַ מיטעל צום צוועק פון לערנען און פאַרשפּרייטען געוויסע געדאַנקען, טייטשען אויס געוועהנליך, און זיי זיינען מחויב אויסצוטייטשען, דעם באַגריף פון עהרליכקייט אַ סך ברייטער און טיפער. אַנאָנסען, וואָס יעדער געניטער מענש וויים, אַז עס איז אַן אָפענער שווינדל, טאָרען זיך אין אַזעלכע צייטונגען ניט געפינען. אַפילו ווען עס איז אַ ספק צי עס איז פשוט׳ער שווינדעל, צי גלאַט ביזנעס, מוז אויך אַ פּרינציפּיעלע צייטונג דן זיין לכף חוב און בעסער זיך באַגעהן אָהן זיי. פאַר איהר איז קיין תירוץ ניט וואָס זי מוז לעבען: יעדער גנב און שווינדלער זאָגט אויך, אַז ער מוז לעבען: איך זעה אָבער ניט איין די נויטיגקייט דערפון, און איך וואָלט געהן, אין אַזעלכע פעלע, ווייטער ווי יענער שרייבער. איך וואָלט ניט אַנגענומען דעם קאַמפּראָמיס צו דרוקען אַזעלכע אַנאָנסען אויף אַ באַזונדער פּיידזש און אויפשרייבען, אַז די רעדאַקציע איז פאַר זיי ניט פאַראַנטוואָרטליך. אין מיין אַנזיכט איז דאָס ניט בעסער, ווי העלפען עפענען הייזער פון פּראָסטיטוציע און אויפשרייבען אויפ׳ן טיר, אַז דער העלפער איז ניט פאַראַנטוואָרטליך פאַר די וואָס געהען דאָרטען. וואָרים ממה נפשך: וועט די אויפשריפט פאַרמיידען דעם שווינדעל, וועלען דאָך יענע אַדווערטייזערס ניט זיין משוגע און צאָהלען געלט דערפאַר; וועט זיך אָבער יאָ לוינען פאַר די שווינדלער, טאָר זיך דאָס ניט לוינען פאַר אַ פּרינציפּיעלער צייטונג.

עס זיינען פאַראַן „געגנאָסען", וואָס זעהען קיין חילוק ניט אין ביזנעס פון טריפה אָדער כשר — ביי זיי איז יעדע ביזנעס טריפה. זיי טענה׳ן, אַז יעדער קרעמער איז אַ שווינדלער, יעדער באָס אַ גזלן און יעדער אַדווערטייזער אַ גנב. נאָך אָט דער לאָגיק זייערער קומט אויס, אַז אויב מען מעג אָננעהמען אַן אַדווערטייזמענט פון אַ שוה־סטאָר, מעג מען אויך אַננעהמען אַן אַדווערטייזמענט פון אַן אָפענע שווינדעל־קאָמפּאַניע אָדער פון אַ קוועק־דאָקטאָר.

מען קען מבטל זיין די טענה מיט צוויי טעמים. עס איז אמת אַז פון אַ סאָציאַליסטישען שטאַנדפונקט איז יעדע ביזנעס טריפה. ד. ה. טריף אין דעם זין פון אידעאַלער עהרליכקייט אין געזעלשאַפט־

ליכע באציהונגען. דיינקענדיג, דהיינו, אז קאמוניסטישע באציהונגען איז דער אידעאל פון עהרליכקייט, קומט אויס, אז טאן ביזנעס אויף היינטיגען אינדיווידואליסטישען אופן איז ניט עהרליך, איז טריפה. אבער, ווי געזאגט, עהרליכקייט איז א פארהעלטניסמעסיגער באגריף. אין א קאמוניסטישען לעבען איז קויפען און פארקויפען אן עסק פון אימיצען אפנארען; היינטיגע צייטען באטראכטען דאס כמעט אלע מענשען פאר אן עהרליכע באשעפטיגונג, און מען האלט ניט די געוועהנליכע קרעמערשע פראפיטען פאר גניבה און גזילה.

זאלאנג מיר זיינען ניט פארטיג ארויסצוגעהן אפען און פרעדיגען אז מען מוז זאפארט צושליסען אלע קראמען און אלע געשעפטען און אנהויבען צו לעבען קאמוניסטיש, אנערקענען מיר, שוין דערמיט אליין, אז ביז וואנען וואס, קען מען דערווייליגע אהן זיי ניט אויסקומען. און וויבאלד זיי האבען נאך א רעכט צו עקזיסטירן, איז קיין עולה ניט אנצוצייגען דורך אנאנסען וואו זיי זיינען; בפרט נאך ווען דאס איז ניט מעהר ווי א מיטעל צו א גוטען צוועק.

דער ריכטיגער גרונט פארוואס א פרינציפיעלע צייטונג מוז זיין ריין פון צווייפעלהאפטער ביזנעס־מאכעריי איז כדי איהר פרעדיגען זאל ניט פארלירען די ווירקונג, וואס זי מיינט צו האבען. מענשען טייטלען געוועהנליך מיט די פינגער אויף די וואס פראקטיצירען אליין דאס וואס זיי פארוועהרען פאר אנדערע. אט דעם גרונט וואלט איך אנגענומען פאר א מאסשטאב, אורטיילענדיג איבער דער פראגע פון אדווערטייזמענטס בכלל.

שווינדעל־אנאנסען, אדער אפילו די וואס שמעקען מיט שווינדעל, זיינען, זעלבסטפארשטענדליך, אויסגעשלאסען לכל הדעות. אנאנסען אבער פון דעם געוועהנליכען סארט, וועלכע מען מוז באטראכטען, צום ווייניגסטען היינטיגע צייטען, פאר א ניצליכער און א נויטיגער זאך, איז ניטא קיין גרונט ניט אנצונעהמען. דיינקענדיג אפילו אז דער עצם פון אלע ביזנעס איז גניבה, וויבאלד אבער דאס דרוקען פון אדווערטייזמענטס ווערט ניט באטראכט פאר אן עולה, מעג א פרינציפיעלע צייטונג זיך באנוצען מיט אזא מיטעל, כדי צו קענען פראפאגאנדירן איהרע אידעען.

מיין אנדער טעם איז, וואָס איך דיינק גאָר ניט, אז דער עצם פון אַלע ביזנעס איז גניבה. די מעטאָדען צו טאָן ביזנעס זיינען היינטיגע צייטען דאָס רוב ניט קיין עהרליכע; אין עצם אָבער איז קויפען און פאַרקויפען ניט אומעהרליך.

אונזער מאסשטאב פון עהרליכקייט איז געוועהנליך אַרבייט. האָב איך אויפגעטאָן ארבייט בין איך בארעכטיגט צו אַ געצאָהלט; נעהם איך געצאָהלט ניט טאָענדיג קיין אַרבייט, הייסט עס יענעם בעראבעוועו. און וואָס הייסט ארבייט? די קירצסטע און אפשר ריכטיגסטע דעפינישען איז — איבערשטעלען מאטעריאל פון איין פּלאַץ אויפ׳ן אַנדערן. למשל, מאַכען פון אַ קלאָץ אַ טיש, אַדער פון אייזען אַ קאַסטען: דער מאַטעריאל איז דערזעלבער פריהער און נאכהער, נאָר עס איז איבערגעשטעלט געוואָרן פון איין פּלאַץ אויף דעם אַנדערן.

דער קרעמער טוט אומגעפעהר דיזעלבע ארבייט. ער ברייננט צוזאמען געוויסע סחורות פון פארשיידענע מקומות אין איין פּלאַץ און האַלט זיי פאַר מיין באקוועמליכקייט, כדי איך זאָל ניט דאַר־פען אַנקומען אין פארשידענע פּלעצער, ווען איך האָב עפּעס נוי־טיג. פאַרוואָס איז ער ניט בארעכטיגט צו אַ געצאָהלט פאַר זיין טרחה? וועט איהר זאָגען, ער נעהמט צופיל? די פאַבריקאַנטען זאָגען אויך דאָס זעלבע, אז די ארבייטער נעהמען צו פיל. פאַר מיין ארבייט האָב איך אַ רעכט צו פאַרלאַנגען וויפיל איך וויל, לוינט זיך אייך ניט? דינגט אַן אַנדערן!

זעהט איהר, „קאָרנערן דעם מאַרקעט", מאַכען אַ מאָנאָפּאָל — דאָס איז רויבעריי. אָבער פאַרקויפען אין אַן אָפענעם מאַרקעט, בדרך פרייע קאָנקורענץ, איז קיין רויבעריי. מען קען נאָך אפילו מאַכען אַ פּשט׳ל און זאָגען, אז דרוקען אדווערטייזמענטס איז גאָר אַ שטיקעל מצוה, ווייל עס צייגט אָן דעם עולם, אז דער און דער קרעמער איז ניט דער איינציגער זכר אין מאַסקווע: עס זיינען דאָ אַנדערע.

איצט קומט דער צווייטער פּונקט, מכח די „כשרה" אַדווערטייז־מענטס, וואָס אונזער צייטונג נעהמט ניט אריין.

דער מנהג צו האלטען א כשר־אנאנסע ווי א טריפה זאך פאר א גענאסענשאפטליכער ציימונג איז ביי אונז שוין א גאנץ אלטער. איך געדיינק נאך דעם חרם, וואס אונזערע רבנים האבען געלייגט אויף דעם נאך אין אונזער ערשטער ציימונג „די ווארהייט", פון יאהר 1888. עס איז ידוע אז א מנהג ברעכט א דין, על כן מייי נען די גענאסען, אז ווענען דעם איז אפגערעדט: מען טאר ניט און א סוף. איך בין אבער נאך גאר ניט אזוי זיכער ווענען דעם.

שמערעל האט א כשר רעסטאראן, אדער חאצקיל פארקויפט כשר'ע ווורשט, וויל ער מודיע זיין דעם עולם ווענען דעם, און איז מרוצה צו באצאהלען פאר אדווערטייזען דעם פאקט. שמערעל און חאצקעל מעגעןביידע זיין גוים גמורים, זיי האלטען „כשר" פאר א געוויסען ארטיקעל, אויף וועלכען עס זיינען דא בעלנים. איז דאס אזא גרויסע עבירה פאר אונז צו העלפען מאכל כשרות זיין א אידען אן אפיקורוס, א גענאסע, רחמנא לצלן?

דער איד איז כשר, אבער זיינע עסענס מעגען דוקא שמעקען גוט. און איך אפיקורוס בין זיך מודה, אז עסען א מיטאג וואלט איך נאר אין א כשר'ן רעסטאראן, און בין קאפאבעל אריינצוקוקען אין בלאט אפילו, צו זוכען אזא פלאץ. אזא אדווערטייזמענט באי טראכט איך פאר פשוט גלייך ווי אלע אנדערע אדווערטייזמענטס: פאר דעם רעסטאראטאר מיינט עס קונדען, פאר די קונדען מיינט עס באקוועמליכקייט, און פאר דער ציימונג מיינט עס א געוויסען איינקונפט צו קענען פראפאגאנדירן, לאמיר זאגען, למשל — אז רעליגיעזע כשרות איז טאקע א בלאף, נאר מאכען פון אנטי־כשרות א רעליגיאן איז אויך א בלאף.

מיר באקעמפען די רעליגיאן, אבער ניט די רעליגיעזע מענשען. מיר פאלען ניט אן אויף אידען פארוואס זיי פאסטען יום כפור, ווי זיי פאלען אן אויף אונז פארוואס מיר עסען אום יום כפור. מיר ווייסען אז עס זיינען דא אין ניו יארק א סך אידען וואס עסען פסח מצה; נו, דארפען זיי דאך וויסען וואו מען קען קריגען פסח'־ דיגע מצה. טוען מיר זיי אפ א שפיצעל און אדווערטייזען ניט אזעלכע פלעצער; ד. ה., מיר מאכען זיך ניט וויסענדיג, אז עס זיינען דא אידען וואס פארקויפען מצה, און אידען וואס עסען מצה.

א שטייגער ווי דער שטרויספויגעל וואָס באַהאַלט זיין קאָפּ אין זאמד, און מיינט אז קיינער זעהט איהם ניט...

איך האָב א פריינד, א געגאָסע, און אַן אפיקורוס גמור, וועל־כער געהט אליין און קלייבט אויס פאר זיין פאָטער, א איד א פרו־מאק, אן אמת'ן מהודר'דיגען אתרוג און לולב אויף סוכות. (איך וואָלט דאָסזעלבע געטאָן פאר מיין טאַטען, אז ער וואָלט דאָ גע־ווען.) עס קומט איהם אויס דאָן, ניט פאר קיינעם געדאַכט, צו קויפען א „פאָרוועַרטס" און זעהן אן אדווערטייזמענט, וואו מען פאַרקויפט אתרוגים מיט לולבים. איך פארגין יענעם בלאָט די פע־ני און גיב איהם קרעדיט דערפאר, וואָס ער איז מקיים דעם מאמר „רעליגיאָן איז פריוואַטזאַכע" אין דעם פרט פון „כשר" אדוועַר־טייזמענטס.

איך זעה אבסאָלוט קיין ווידערשפרוך ניט אין אריינגעהמען אן אדווערטיימענט פון כשר'ע טהעע און צוקער אויף פסח, און פראָ־פאגאנדירן ווען עס מאכט זיך, אז דער גלויבען אין א בורא עולם מיט א תורה און רעליגיעזע צערעמאָניעס איז א פוסטע און שעד־ליכע זאך בכלל, און זעהר שעדליך בפרט, אויב די זאכען וואָס בין אדם למקום ווערן אפגעהיט אויפ'ן רעכענונג פון די זאכען וואָס בין אדם לחבירו.

איך גלויב אלזא, אז עס איז שוין צייט אונזערע געגאָסען זאָלען ווערן א ביסעל פרייער; זיי זאָלען ווערן אפיקורסים אין דער אפיקורסות גופא, און ניט האַלטען אזוי שטאַרק פון דער טראַדיציע. עס וואָלט טאַקע ניט געשאַדט צו פראָפאגאנדירן א ביסעל מעהר געגען אלע רעליגיאָנען, ובתוכם אויך געגען דער רעליגיאָן פון די געגאָסען־אפיקורסים.

וואָס הייסט אַרבייט?

דאָ ניט לאַנג האָב איך געהאַט די געלעגענהייט צו זאָגען („אָוועגט צייטונג" נומ. 14), ריידענדיג וועגען דער אַרבייט פון סטאָר־קיפּערס, אַז די קירצעסטע און אפשר ריכטיגסטע דעפינישען פון אַרבייט איז — איבערשטעלען מאַטעריאַל פון איין פּלאַץ אויף אַן אַנדערן. און איך האָב אַרגומענטירט: „דער קרעמער טוט אומגעפעהר דיזעלבע אַרבייט. ער ברייגט צוזאַמען געוויסע סחורות פון פאַרשידענע מקומות אין איין פּלאַץ, און האַלט זיי פאַר מיין באַקוועמליכקייט, כדי איך זאָל ניט דאַרפען אָנקומען אין פאַרשידענע פּלעצער, ווען איך האָב עפּעס נויטיג. פאַרוואָס איז ער ניט באַרעכטיגט צו אַ געצאָהלט פאַר זיין טרחה? וועט איהר זאָגען, ער נעהמט צופיל? די פאַבריקאַנטען זאָגען אויך דאָס זעלבע, אַז די אַרבייטער נעהמען צופיל. פאַר מיין אַרבייט האָב איך אַ רעכט צו פאַרלאַנגען וויפיל איך וויל. לוינט זיך אייך ניט? דינגט אַן אַנדערן!"

געגען דעם איז אַרויסגעקומען אַ גענאָסע, א. פּאַט, וועלכער נעהמט זיך אָן די קריוודע פון די „פּאַנאַטיקער" און באַהויפּטעט, אַז מיין אַרגומענט איז „אַ משל פון אַ טאָרבע פּלעקער". „דער אַרבייטער, זאָגט ער, נעהמט אַ געוויסען מאַטעריאַל און מאַכט פון דעם אַ צווייטע זאַך, (ניט ער שטעלט נאָר איבער פון איין אָרט אויף דעם צווייטען) און דערצו גיט ער צו זיין מיה, זיין אַרבייט, זיין קונסט און צייטענווייז זיין שוויים און זיין בלוט".

איך האָב מורא, אַז גענאָסע פּאַט געברויכט דעם אויסדרוק „אַ משל פון אַ טאָרבע פּלעקער" ניט אַלע מאָל וואו עס פּאַסט. ער האָט געדאַרפט זיין מעהר פאָרזיכטיג, מען קאָן אַמאָל אַריינפּאַלען.

אָט, צום ביישפּיל, נעהמט די מלאכה פון שרייבער גופא. עס מעג איך אָנקומען מיט שוויים און בלוט אָנצושרייבען אַן ענטפער צו א „פּראַקטישען“ געגאָסע, — וואָס האָט איהר אָבער אויפגעטאָן? איהר האָט ניט מעהר ווי איבערגעשטעלט אַ פּאָר טראָפּען טינט פון טינטער אויפ'ן פּאַפּיר! נעהמט נאָך אַ משל. אַ פּאַסטוך איז אַן ארבייטער. וואָס טוט ער? ער טרייבט די בהמות פון שטאַל אין פעלד און פון פעלד אין שטאַל צוריק. אַ פורמאַן איז אויך אַן ארבייטער. וואָס טוט ער? ער פיהרט איבער מאַטעריאַלען, סחורות, מענשען און בהמות פון איין פּלאַץ אויף דעם אַנדערן. דער שמיד מאַכט אַן אַקער־אייזען, דער פּאַרמער אַקערט דערמיט די ערד, דער באַהן ברייננט די תבואה אין שטאָדט, די שיף פיהרט עס אַוועק מעבר לים אין אַ ווייטע מדינה, די דאָק־ארבייטער לאָדען אויס די שיף, די פורמאַנעס ברייננען עס צום בעקער, דער בעקער באַקט ברויט, וועלכע די בעל־הבית'טע קויפט פון איהר נאָהענט־סטען גראָסערי־מאַן. דער שמיד און דער בעקער זיינען די איינ־ציגע וואָס האָבען געמאַכט פון מאַטעריאַל אַ „צווייטע זאַך“ נאָך געגאָסע פּאַט'ס מיינונג, און אַלע איבעריגע? זיי זיינען הפּנים ביי־טעל־שניידער און הויט־שינדער?

דזשאָהן סטוארט מיל, אויב געגאָסע פּאַט האָט געהערט פון איהם, איז געווען אַ טיפער און אַן עהרליכער דענקער. אַן ארביי־טער האָט ער מיט'ן האַנט ניט אַוועקגעמאַכט. ער האָט אַזוי גע־זאָגט:

„ווען מיר אונטערזוכען אירגענד וועלכען פאַל פון מענשליכער ארבייט געפינען מיר, אַז די גאַנצע ארבייט טוען אויף די נאַטור־קרעפטען, אָדער די אייגענשאַפטען פון שטאָף גופא, אַלץ וואָס דער מענש דאַרף טאָן איז נאָר אַוועקשטעלען די זאַכען אין זייער ריכ־טיגען פּלאַץ. אַוועקשטעלען זאַכען אין ריכטיגען פּלאַץ איז אַלעס וואָס דער מענש טוט און וואָס ער קען טאָן מיט די מאַטעריאַלען וואָס ער באַנוצט זיך. ער שטעלט נאָר איבער, ער מופּט נאָר אי־בער זאַכען, איינע פון די אַנדערע. — ער מופּט איבער אַ זריעה פון זעקעל אין דער ערד און די נאַטירליכע קרעפטען שאַפען די

ווארצלען, דעם שטאָק, די בלעטער, די בלומען, די פרוכט; ער „מופט" א האק דורכ'ן בוים און די גראוויטאציאָן מאכט דער בוים זאָל פאלען. ער מופט די זעג דורכ'ן קלאָץ און דער קלאָץ צופאלט אין ברעטער. דער מענש שטעלט צוזאמען די ברעטער, „מופט" אריין נעגעל אין זיי און מאכט דערפון א טיש אָדער א הויז. ער ברייננט א פונק פייער צו מאטעריאלען וואָס ברענען און צינדט זיי אָן; און דורך דער קראפט פון ברענען קאָכט ער דאָס עסען, שמעלצט אָדער מאכט ווייך אייזען, מאכט פון מאלץ ביער און פון בוריקעס צוקער. קורץ, ער האָט קיינע אנדערע מיטלען ניט ווי צו ווירקען אויף שטאָף, אויסער מופען, איבערשטעלען זאכען פון איין פלאץ אויף דעם אנדערן".

גענאָסע פאט מעג טאקע זיין ניט קיין פראקטישער גענאָסע, אָבער ווי יענער מינסקער דאָקטאָר פלעגט זאָגען צו זיינע פאציענ־טען ווענען צימעס — איין ביסכען טעאָריע שאַדעט ניכט... אויב ארבייט איז טאקע ניט מעהר ווי איבערשטעלען זאכען פון איין פלאץ אויף דעם אנדערן, דאן איז דענקען אויך ניט מעהר ווי צוזאַ־מענשטעלען א געדאנק צו א געדאנק. א פורמאַן וואָס פיהרט איבער אַן ארימען ארבייטער'ס „פוירניטשע" פון איין טענעמענט הויז אין אַן אנדערע, פארדינט זיין ברויט מיט שוויים, אפילו אז ער ליגט אין דעם ניט אריין זיין קונסט; און א גראָסערי מאַן וואָס שטעהט זיך ווי א גראף הינטערן קאונטער פון 5 אין דער פריה ביז 12 ביינאכט און עסט זיך אוים דאָס הארץ א גאנצען טאָג מיט די ווייבער, און מאכט זיך א „בכבוד'ן" לעבען — איז א רויבער און א שווינדלער. דער פורמאַן, פארשטעהט איהר, קריגט באצאָהלט א „נאטינג"; דער גראָסערי־מאַן אָבער פארדינט א ניקעל פון יעדע פעני וואָס די מיסעס גיט איהם צו לייזען אויף באָרג. דער פורמאַן קען מעהר ווי 12 שטונדען א טאָג ניט אויסארבייטען — דעם אר־בייטער'ס פראָדוקציאָן, זאָגט גענאָסע פאט, איז באגרעניצט — דער גראָסערי מאַן קען שארען געלט 25 שטונדען אין יעדען מעת־לעת...

„וואו דער ארבייטער, זאָגט גענאָסע פאט, באנוגענט זיך מיט 5 סענט, שעהמט זיך ניט דער ביזנעס־מאַן צו פארדינען 50 סענט און אמאָל נאָך מעהר..." דיינקט איהר ניט, גענ. פאט, אז די שאַנדע

איז גרעסער, וואָס דער ארבייטער באַנוגענט זיך מיט אַזוי ווייניג, איידער וואָס דער ביזנעס־מאַן באַנוגענט זיך ניט מיט די קלענליכע פאַרדינסטען פון אַן ארבייטער? שטעלט צוזאַמען אַ געדאַנק, גע־נאָסע פּאַט, און דיינקט איבער, טוט ניט דער קרעמער אַ נוציגע אר־בייט אין היינטיגער געזעלשאַפט? ליינט ער ניט צו זיין מיה, זיין ארבייט, זיין קונסט און צייטענווייז אויך זיין שוויים און בלוט גראָדע אזוי פיל ווי דער ביער־וואָגען דרייווער, דער שלאַכט־הויז ארבייטער, דער גאַסען־ריינינגער, דער קוימען־קעהרער, דער גלעזער וואָס שטעלט אריין אַ שויב, דער „פּרעס־פידער" פון אַ דרוקעריי אָדער אפילו ווי דער מענעדזשער פון אַ גענאַמענשאַפטליכער צייטונג?

און דיינקט איהר ניט, אַז אפילו אין אַ קאָמוניסטישער געזעל־שאַפט וועלען איניגע מענשען זיין באַשעפטיגט אין די מאַגאַזינען פאַנאַנדערצולייגען און דערלאַנגען די געניאַסען די ארטיקלען וואָס זיי וועלען קומען נעהמען דאָרטען? און ווייסט איהר ניט, אַז דאָס פאַנאַנדערלייגען און דאָס דערלאַנגען וועט זיך רעכענען פאַר גראָדע אזא וויכטיגע באַשעפטיגונג ווי שאַבען בולבע אין פּאַמי־ליען־עס־שטוב? מאַכט ניט אזוי אַרונטער מיט'ן האַנט דעם סטאָר־קיפּער'ס ארבייט: קלוירקס קריגען אָפט גאַנץ גוטע ווייזשעס, און גוטע קלוירקס זיינען אימער ווערטה מעהרער וויפיל זיי קריגען, ווייל זיי טוען וויכטיגע, געזעלשאַפטס־ניצליכע ארבייט.

איך וויים וואָס איהר ווילט זאָגען: קלוירקס זיינען עהרליכע ארבייטער, ווייל זיי ארבייטען פאַר ווייזשעס, זיי זיינען נעבעך די באַרויבטע. גאַנץ ריכטיג. אָבער איז ניט דער פאַקט וואָס מיר זעהען איין, אַז זייער ארבייט איז ווערטה מעהר וויפיל זיי קריגען באַצאָהלט, אַ גוטער באַווייז, אַז די קרעמערשע ארבייט פון בריינ־גען, אויסלייגען און דערלאַנגען וואָרע איז אַן ארבייט וואָס פאַר־דינט גוט באַצאָהלט צו ווערן?

איהר דאַרפט מיר ניט דערצעהלען, ליבער גענאָסע, אַז „דער עיקר פאַרוואָס מען רופט אַן די ביזנעס־לייט גנבים, איז ווייל זיי באַ־שווינדלען טאַקע". און איהר דאַרפט מיר ניט פרעגען, „צי דאָס

הייסט ניט אמת'ע גניבת־הדעת ווען מען מיסברויכט אזוי יענעמס צוטרויען?" — איך האָב געשריבען: „די מעטאָדען פון טאָן ביזנעס זיינען היינטיגע צייטען דאָס רוב ניט קיין עהרליכע; אין עצם אבער איז קויפען און פארקויפען ניט אומעהרליך". איהר וועט מיר אנטשולדיגען ווען איך וועל אייך אָנצייגען ווי פאָרזיכטיג איך האָב זיך אויסגעדריקט מכח דעם ענין אין יענעם ארטיקעל, אויף וועלכען איהר זייט אזוי אָנגעפאלען. א שווינדלער א ביזנעס־מאַן, אָדער אן אפּערייטאָר ביי קלאָוקס וואָס בארויבט זיין ארויסהעל־פער, האָב איך ניט מעהר ליב ווי איהר אליין, כאָטש איהר רופט מיך אָן א „פּראקטישער" גענאָסע. איך האָב ניט פארגעסען צו זאָ־גען, אז די ביזנעס־מעטאָדען זיינען היינטיגע צייטען דאָס רוב ניט קיין עהרליכע; איך האָב געוואויגען מיינע ווערטער ווען איך האָב געזאָגט, אז איך דיינק ניט, אז דער עצם פון אלע ביז־נעס איז גנבה. אין עצם, האָב איך געזאָגט, איז קויפען און פארקויפען ניט אומעהרליך. קענט איהר די סטייט־מענט צוקלאַפּען מיט אייער לאָגיקע? נעהמט איהר זיך אונטער צו ארגומענטירן מיט מיר דעם פונקט?

דעם גענאָסענשאַפטליכען גרימצאָרן פון פאַט האָב איך אויף זיך ארויסגערופען הויפּטזעכליך פאַר מיין אפּיקורסישע מיינונג וועגען די כשר־אדווערטייזמענטס. מיט מיינע פאַר ווערטער ווע־גען מתיר מאַכען כשר'ע אדווערטייזמענטס האָב איך צוריעט א גאַנצען מוראַווייניק — זאָל מען אָפּגעהיט ווערן! אויף דער קאָנ־ווענשאָן האָט מען אבסאָלוט גע'אסר'ט אלערליי כשרות, און דער מענעדזשער האָט מיר געזאָגט (ניט על פּי סוד), אז טאָמער וואָלט ער אָנגענומען א כשר אדווערטייזמענט, איז ער זיכער, אז חברה גענאָסען וואָלטען איהם געלינטשט...

נון, קוקט זיך צו: די אידישע תורה גופא מאַכט א חילוק צווישען דברים שבין אדם לחברו און דברים שבין אדם למקום, און האַלט אז עהרליכע באַציהונגען צווישען איין מענשען און דעם אנדערן זיינען א סך וויכטיגער ווי דעם מענשענ'ס באַציהונגען צו זיין גאָט; און איהר, ענטוועדער איהר מאַכט גאַר קיין חילוק ניט, אָדער ביי אייך קומט אויס פאַרקעהרט, אָדווערטייזען אַן אַפּע־

נעם שווינדעל איז ווי עס איז, אָבער אַדווערטייזען אַ כשר רעסטאָ־ראַנט איז גאָר חיות, בדאי לינטשען דערפאַר!

זאָל מען טאַקע נאָר אָפּגעהיט ווערן! זיינען אונזערע לעזער ווירקליך אַזעלכע קטני־הדעת, אַז אויב זיי וועלען דערזעהן אין „אָווענט צייטונג" אַן אַדווערטייזמענט אַז חיים יוסיל האָט כשר'ע מאכלים אָדער חאַצקיל פאַרקויפט כשר'ע מצה, וועלען זיי זיך גלייך איבער'שמד'ן אויפ'ן אידישען גלויבען און אָנהויבען צו פאַס־טען יום כפור? „שטעלט זיך אָבער פאָר, זאָגט גענ. פּאַט, וואָס פאַר א מיש־מאַש עס וועט ווערן אין זייערע קעפּ, אַז זיי וועלען טרעפען אויף די פיידזשעס פון א. צ. אַן אויפפאָדערונג (?) צו קויפען מצה כשרה אָדער לולבים ואתרוגים מהודרים. דאָס וועט דאָך פאַר זיי הייסען, אַז גאָט'ס געבאָט מוז מען פאָלגען לכל הדעות; און אָנשטאָט ליכט וועט גאָר די א. צ. אַריינברייננגען פינסטערניש".

גלויבט איהר, אַז אונזערע לעזער באַטראַכטען אַן אַדווערטייז־מענט ווי אַן אויפפאָדערונג פון דער רעדאַקציע צו געברויכען דעם אַרטיקעל וואָס ווערט אַדווערטייזט? איז דאָס אייער עהרליכע מיינונג וועגען דעם פאַרשטאַנד פון דעם דורכשניטס־לעזער פון דער „אָווענט־צייטונג"? זייט איהר קאָמפּעטענט צו אורטיילען וועגען די לעזער? עפּעס גלויבט זיך מיר דאָס ניט.

און אפשר? ... זעהט ווי פּאַטעטיש גענ. פּאַט ענדיגט זיין אַר־טיקעל — ער זאָגט: „ניין, פריינד דר. מ—ן, עס איז קיין פאַנאַ־טיזם. אַזוי לאַנג מיר פאַרדאַמען די רעליגיאָן, וועלכע איז דער ווירקליכסטער און שטאַרקסטער שונא פון פּראָגרעס, פאַרדאַמען מיר אויך אַלע די, וואָס זוכען צו מאַכען אַ לעבען פון רעליגיאָן. ווער רעדט נאָך, זיי העלפען אין זייערע פינסטערע אַרבייט איז געווים דער גרעסטער פאַרברעכען."

אַזוי ערנסט־טרויעריג קען ריידען א מענש, וואָס גלויבט אַליין אין דאָס וואָס ער זאָגט. עס הערט זיך ניט קיין בלאָף אין די ווער־טער. — ווי טרויעריג ווירקליך דאָס איז אַנצורופען יענעם מצה־פּעדלערס מיה א פינסטערע אַרבייט, וועלכע צו העלפען דורך אַ פּלאַץ פאַר אַדווערטייזמענט איז „געווים דער גרעס־

ט ע ר פ א ר ב ר ע כ ע ן!!" ניין, פריינד גענאָסע פאט, עס איז ניט קיין אקסיאָמע, אז פארדאמענדיג די רעליגיאָן, פארדאמען מיר אויך די וואָס זוכען צו מאַכען אַ לעבען פון רעליגיאָן. מיר פאר־דאמען אויך דעם קאפּיטאליזם און פונדעסטוועגען פארדאמען מיר ניט אַלע די וואָס זוכען צו מאַכען אַ לעבען פון קאפּיטאליזם. אויב אייער פּאָזיציע שטאמט ניט פון פאנאטיזם אנטקעגען רעליגיאָן, טו פאַרוואָס ווערט איהר ניט אויפגעבראַכט פון דעם זעלבען הייליגען צאָרן אנטקעגען די באַנק און טראַסט קאמפּ. וואָס ווערט אד־ווערטייזט אין א. צ.?

איך מוז אייך אויך זאָגען, אז איך בין ניט קיין איבערצייגטער עקאָנאָמישער מאטעריאליסט, פונדעסטוועגען האַלט איך ניט פון אייערע ווערטער אז די רעליגיאָן איז דער „ווירקליכסטער און שטאַרקסטער" שונא פון פּראָגרעס. אין מיטעלאַלטער איז דאָס אפשר ריכטיג געווען, היינטיגע צייטען האָט די רעליגיאָן ניט מעהר אזא מאכט אנטקעגען פּראָגרעס. עס זיינען פאַראַן שטאַרקערע און ווירקליכערע שונאים פון פּראָגרעס איידער די רעליגיאָן.

מיר וועלען אפשר אמאָל זיך נאָך דורכריידען וועגען דעם אין די „פרייע ארבייטער שטימע".

טאַקטישע פֿראַגען

טאַקטישע פֿראַגן

דער אַנאַרכיזם אַלס אידעאַל פֿאַר דער צוקונפֿט דאַרף זיך
היינטיגע צייטען שוין ניט מעהר פֿאַרטיידיגען, ווען ער קומט צו
פֿאַרנעמען זיין עהרענפּלאַץ צווישען דער פֿאַמיליע פֿון ראַדיקאַלע
געזעלשאַפֿטליכע רעפֿאָרמען. צי גוט, צי שלעכט פֿאַרשטאַנען, גי־
בען איהם כמעט אַלע עהרליכע דענקער קרעדיט פֿאַר זיין שאַרפֿער
קריטיק, זיין ערהאַבענעם ציעל און זיין טיפֿען באַגריף פֿון אַ פֿאָל־
קאָמענעם מענשען. ליידער קען מען אָבער ניט זאָגען דאָס זעלבע
וועגען דער אַנאַרכיסטישער טאַקטיק. אַלע ניט אַנאַרכיסטען פֿאַרדאַ־
מען זי אי פֿאַר דאָס וואָס זי האַלט, אי פֿאַר דאָס וואָס זי האַלט
ניט: דאָס הייסט, פֿאַר דער „פּראָפּאַגאַנדאַ דער טהאַט“, מיט וועל־
כער זיי מיינען, אַז זי איז אינטים פֿאַרבונדען, און פֿאַר וואָס זי פֿאַר־
וואַרפֿט לחלוטין אירגענד וועלכע פּאָליטישע טעטיגקייט.

איך זאָג אַלע „ניט אַנאַרכיסטען“, איך וואָלט מיט רעכט גע־
קענט זאָגען, אָפּילו איינינגע אַנאַרכיסטען אויך; דען וואָס וויטער
ווערט אַלץ קלערער, צום ווייניגסטען פֿאַר איינינגע, אַז איידער דער
אַנאַרכיזם וועט קענען זיך פֿאַרשפּרייטען צווישען די מאַסען,
וועט ער מוזען ענדערן זיין טאַקטיק. טאַקע אין ביידע פּרטים,
אי אין זיין האַלטונג געגענאיבער דעם טעראָר, אי אין דעם פּרט
פֿון פּאָליטישער טעטיגקייט. קיינע פֿון די ביידע זאָגענאַנטע זייטען
פֿון דער אַנאַרכיסטישער טאַקטיק, ניט די עשה, ניט די לא־תעשה,
פֿאָלגען אומבאַדינגט פֿון דער אַנאַרכיסטישער טעאָריע, בעת אין
דער פּראַקטיקע שטערן זיי פּאָזיטיוו זיין וויטערע ענטוויקלונג
און הינדערן זיין מעגליכע פֿאַרווירקליכונג. די אַטענטאַטען־
מעשים, וואָס ווערן געטאָן אין זיין נאָמען, איז אַ געפֿערליכע צו־

טשעפּענים, און די שב־ואל־תעשה טאַקטיק איז אַ פּעלערהאַפטע אַפּטשעפּענים פון ארומיגען לעבען.

די טאַקטיק־פראַגע איז נויטווענדיגערוויזע פארבונדען מיט דער אָרגאַניזאַציאָנס־פראַגע. דעם אמת געזעדט, האָבען די אַנאַרכיסטען היינטיגען טאָג ניט קיין אָרגאַניזאַציאָן. עס איז ניטאָ קיין פּלאַנמעסיגקייט אין דער ארבייט. ענטוועדער מ׳כאַפּט צו פיעל טאָן, אָדער מ׳טוט גאָר ניט. ניט די, וואָס טהוען פיעל וועניג קולטורעלע ארבייט, ניט די וואָס פארברייגען זייער צייט שרייענדיג „האָך לעבע די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן", און זיכער ניט די וואָס האַלטען פון וואָרפען באָמבעס, זיינען פאראייניגט צווישען זיך, אָדער אַלע צוזאַמען. ניט רעדענדיג פון אַנאַרכיסטישען געדאַנק, וועלכער טראָגט אַלע טאַקטישע פּעלערן געווינט, אַנשטאָט צו פּאַרלירן, פּרעסטיזש ביי דענקענדע מענשען, איז די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג, אין ענגערען זין, אַ באַוועגונג פון אַ שטורם־ווינד אין אַ גלאָז וואַסער. זי באַוועגט זיך ניט פאָרווערטס, זי שאָקעלט זיך בלויז אויף איין פּלאַץ... אָדער מ׳קען זאָגען, זי איז אַ בליץ און דונער־באַוועגונג, וועלכע רופט פון אַנפאַנג ארויס די נייגיערדע פון די צושויער, און טרייבט זיי באַלד אָפּ פון זיך מיט שרעק און פאַראַכטונג.

פאַרוואָס האָבען מיר ניט קיין אָרגאַניזאַציאָן, און פאַרוואָס טשעפּעט מען אויף אונז אָן יעדע משוגענע באָמבען וואַרפעריי?— אָט די פּראַגע, צוליעב דעם פּאַל אין מאַדריד, איז איצט מעניגא דיומאַ, דאַרום וויל איך דעם מאָל זיך אָפּשטעלען אויף דעם פּונקט און לאָזען די באַהאַנדלונג פון די פּאָליטישע טהעטיגקייטען פאַר דעם נעקסטען ארטיקעל.

קודם כל וואָלט איך וועלען דורכוואַרפען אַ פּאָר בלעטלעך פון דער געשיכטע ווי די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג איז ענטשטאַנען. קיין פּינקטליכען דאַטום, ווען אַ באַוועגונג איז געבאָרען געוואָרען, קען מען, פאַרשטעהט זיך, קיין מאָל ניט אָנגעבען. אין געוויסע פּאַזען פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן קען מען שוין באַמערקען געוויסע אַנאַרכיסטישע פאָדערונגען, אָבער אָנגעמען יענע פּעריאָדע אַלס די התחלה פון אַ אַנאַרכיסטישער באַ־

וועגונג, וואָלט זיין זיכער ניט ריכטיג. נאָך אַ קורצער צייט פון דער נאַפּאָלעאָנישער רעאַקציע האָבען אָנגעפאַנגען ארויסצושפּראָצען מאַסען סאָציאַליסטישע (די דייטשען רופען זיי אוטאָפּיסטישע) געדאַנקען און ריכטונגען, באַגלייט פון קליינע פּאָליטישע ערד־ציטערנישען, וועלכע די גרויסע צושטערונג פון פראַנקרייך האָט ארויסגערופען אין די ארומיגע לענדער. די לופט איז פול געווען דאַן מיט פּאָליטישע רעוואָלוציאָנען, און אפילו דייטשלאַנד האָט זיך אַ שאָקעל געטאָן אין 1848. דער קאָמוניסטישער מאַניפעסט איז ערשינען אַ יאָהר שפּעטער. עס האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ סאָציאַליסטישע באַוועגונג; אבער צוליעב דער רעאַקציע פון די 50־ער יאָהרען, און צוליעב דער רעוואָלוציאָנערער טראַדיציע און מעטאָדען, איז די באַוועגונג נאַטירליך געווען אַ מעהר אָדער ווייניגער קאָנספּיראַטיווע, געשלאָסענע און ענגע. עס האָט זיך שפּעטער געבילדעט דער „אינטערנאַציאָנאַל“. דער גרויסער פאַרבאַנד איז געווען אַ גייסטיגער צענטער פאַר דער ענטוויקלונג פון סאָציאַליסטישע אידעען: ביי די ראָמאַנישע פעלקער פאַרבונדען מיט רעוואָלוציאָנערע קאָנוואולסיעס, ביי די גערמאַנישע — מיט געמיטליכער ביוראָקראַטישער טהעטיגקייט. באַקונין, דער אינטערנאַציאָנאַלער קאָנספּיראַטאָר און רעוואָלוציאָנער, איז געוואָרן דער פאָטער פון דער אַנאַרכיסטישער ריכטונג; מאַרקס, דער דייטשער דענקער און פּאָליטישער עקאָנאָם — דער פאָטער פון דער סאָציאַל דעמאָקראַטישער ריכטונג.

די מעהר פאַרביסענע געגען די אומגערעכטיגקייטען פון זייער צייט, די מעהר אומגעדולדיגע און רעוואָלוציאָנער געזאָנענע, און פיליכט אויך די מעהר פרייהייטליכע נאַטורען, האָבען געבילדעט דעם אַנאַרכיסטישען פליגעל פון דעם צושפּאָלטענעם „אינטערנאַציאָנאַל“. וועגען רעאַל־פּאָליטישער טהעטיגקייט האָט ביי זיי קיין רעדע ניט געקענט זיין: אפילו ליבקנעכט איז דאַן געווען אַ רעוואָלוציאָנער. ביז די צייטען האָבען זיך געביטען אין דייטשלאַנד — דאַן זיינען די סאָציאַל דעמאָקראַטען געוואָרן ניט מעהר ווי אַ פּאָליטישע פּאַרטיי; וועהרענד די אַנאַרכיסטען זיינען געבליבען וואַרטען אויף דער סאָציאַלער רעוואָלוציאָן, פאַרבריינגענדיג „דער־

ווײַלע" די צײַט אין אנטוויקלען דעם אנאַרכיסטישען געדאַנק אײנערזײַטס, און רעוואָלוציאָנירן די מאַסען און בונטעווען די ארבײַטער אנדערזײַטס.

נו, אזוי ווי אָרגאַניזאציאָן קען געטריבען ווערען צו ווײַט, קען ווערען צופיעל צענטראַליזירט און דיסציפּלינירט און פאַר־גליווערט פון די ברעגעס צום צענטער צו, אזוי אויך האָט דאָס זיצען און וואַרטען זײַנע שעדליכע זײַטען. מ'ווערט פּשוט אומ־געדולדיג. די „גרויסע" רעכענען אוים דעם קץ: דאַן און דאַן וועט די בורזשוא־אָרדנונג מוזען פּלאַצען און די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן וועט זיך מוזען פונאַנדערפּלאַקערן. עס קומט יענער „קץ" און די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן פּלאַקערט נאָך אַלץ ניט: עס פּלאַצט די געדולד ביי אַ היציגען „גענאָסע" און ער נעהמט זיך אליין און גלייך מאַכען די רעוואָלוציע. ער וועט זיין, טראַכט ער זיך, די ערשטע שוואַלב, וואָס וועט ברייננגען דעם זומער; ער וועט געבען דעם ערשטען שאָס — און עס קראַכט אַ באָמבע, וועלכע רופט ארוים ענטריסטונג, נייגירדע, פאַראַכטונג און פאַרפאָלגונג — און אויך מעהר ערביטערונג, מעהר אָפּגעשלאָסענהייט פון געזעלשאַפט־ליכער טעטיגקייט און מעהר באָמבעס.

אַ טאַקטיק פון וואַרטען אויף דער צוקונפט און פאַרשפּאָטען יעדע געזעלשאַפטליכע באַוועגונג פון דער געגענוואַרט, דאַרף ניט האָבען קיין אָרגאַניזאַציאָן: וואַרטען און אָפּלאַכען קען יעדערער פאַר זיך. און אַז עס איז ניטאָ קיין אָרגאַניזאַציאָן, איז יעדער איי־נער, וואָס וויל זיך רופען אנאַרכיסט, אַ מיטגליד פון דער אומאָר־גאַניזירטער ברודערשאַפט. וואָס פאַר דומהייטען, אָדער זאַגאַר איינפאַכע לומפּערייען, אַזאַ איינער זאָל ניט באַגעהן, ווערט עס ביי דער וועלט אָנגענומען אויף דער רעכענונג פון „די אנאַרכיס־טען", ווערענד די אנאַרכיסטען אַליין האַלטען אין איין טענה'ן: מיר האָבען איהם ניט ארייננעמומען, מיר קענען איהם ניט אָפּ־שטויסען. אָט אזוי איז עס געקומען דערצו, אַז די פרידליכע טעאָריע פון אנאַרכיזם, וועלכע שטעלט זיך איין מעהר ווי יע־דער אנדערע טעאָריע פאַר דאָס מינדעסטע רעכט פון יעדען מענ־שען, וועלכע פאַרדאַמט דעם קלענסטען אנגריף אויף דער פרייהייט

פון איינצעלנעם — אז אַט די טעאָריע זאָל ביי איבערפלעכליכע
מענשען זיין פאַרבונדען מיט אַ טאַקטיק, פון וועלכער דער כלל
קעהרט זיך אָפּ מיט שרעק און ענטריסטונג, און די בעסטע מענשען
קענען עס נאָר ערקלערען, אָבער צומאָל ניט אפילו פאַרטיידיגען.

עס איז א פאַקט, וועלכער איז אין מיין מיינונג, צום באַדויע־
רען, אז די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג טראָגט נאָך היינטיגען טאָג
דעם כאַראַקטער פון א קאָנספּיראַטיווער פּראָפּאַגאַנדא — אויסגע־
שלאָסען פון דער עפענטליכקייט, איינגעשלאָסען אין קלייזלאַך, אָפּ־
געשניטען פון קאָכעדיגען לעבען, גאָר ווי אין באַקונינ׳ס צייטען
פון בונטאַרסקער טהעטיגקייט. יאָ, מיר האַלטען לעקטשורס —
פאַר געגאָסען; מיר מאַכען מאַסענפארזאמלונגען — פאַר סימפּאַ־
טיזער, אָבער הייסט דאָס אנטיילנעמען אין די טעגליכע לעבענס
פראגען פון לאַנד? די טעאָריע, וועלכע דער דענקער באַקונין האָט
פאָרמולירט, איז געוואַקסען און האָט פּראָגרעסירט, און די טאַק־
טיק פון באַקונין דעם רעוואָלוציאָנער איז געבליבען ביי אונז די־
זעלבע ווי געווען. אבער צי דען האָט זיך גאָר ניט געענדערט אין
לעבען זייט יענעם גרויסען רעוואָלוציאָנער און דענקערס צייט?
זיינען די מעטאָדען פון זיין צייט גוט פאַר אימער אין אלע לענ־
דער? זיינען די קאַמפּס־מעטאָדען פון רוסלאַנד, אויף וועלכע אונ־
זער גרויסער לעהרער קראָפּאָטקין האָט זיך ערצויגען, די פאַסענד־
סטע וועגען און מיטלען ווי אריינצופירן אין לעבען די געדאַנ־
קען פון אַנאַרכיזם אין אזעלכע קאָנסטיטוציאָנעלע לענדער ווי
אמעריקע, ענגלאַנד, די שווייץ און אַנדערע?

אין טעאָריע זיינען מיר געגנער פון דער סאָציאַל דעמאָקראַ־
טישער אנשויאונג, וועלכע זעהט אין דער געזעלשאַפט ניט מעהר
ווי צוויי קלאַסען און זייער מאַטעריעלען קאַמף מיט איינאַנדער.
מיר זעהען אויסער קלאַסען אינטערעסען נאָך אַנדערע העכערע
מענשליכע אינטערעסען. מיר זעהען אויסער דעם קאַמף פאַר ברויט
פון די הונגעריגע אויך א קאַמף פאַר פריהייט פון אלע אונטער־
דריקטע. מיר זעהען אויסער דעם פאַרלאַנג נאָך מאַטעריעלע באַ־
פרידיגונגען אויך א פאַרלאַנג נאָך גייסטיגער באַפרידיגונג אויף די
פעלדער פון עסטעטיק, קונסט און מענשליכען פאַרקער — און

דאָך, אין דער טאַקטיק זעהען מיר ניט מעהר ווי דעם ארבייטער קלאַס, און האַנדלען אזוי, ווי מיר וואָלטען ערוואַרטען, אז נאָר זיי וועלען מאַכען די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן, אז נאָר זיי איז וויכטיג צו ערציהען אין רעוואָלוציאָנערן גייסט, אז נאָר די ארבייטער באַוועגונג איז דער ציעל פון אונזער גאַנצער טהעטיגקייט.

אונזערע קאַמפּס לוסטיגע געזינונגס גענאָסען האָבען ערפונדען דעם סאָציאַלען געגעראַל סטרייק און ווייזען מיט שטאָלץ אָן אויף דעם איינפאַל, שרייענדיג: אָט האָט איהר אייך פּראַקטישע טהעטיגקייט! אָט האָט איהר א נייע מעטאָדע פון קאַמף — אגיטירט! אָבער ערשטענס, וואָס פאר א נייע מעטאָדע איז דאָס? איז ניט א סאָציאַלער געגעראַל סטרייק א סאָציאַלע רעוואָלוציע? און צווייטענס, איז אגיטירען פאר א סאָציאַלער רעוואָלוציע פּראַקטישע טהעטיגקייט? האָבען מיר ניט אַגיטירט פאַר דער סאָציאַלער רעוואָלוציע פון באַקונינס צייטען אָן? און וואָס האָט זיך אויסגעלאָזען פון אונזער „פייערדיגער“ אגיטאַציע? — מיר האָבען געקראָגען ביים עולם א מיאוס'ע רעפּוטאַציע פאר באָמבען־וואַרפער, קרימינאַליסטען און קריינקס!

נאָך קראַפּאָטקינ'ס צווייטען באַזוך דאָ אין לאַנד, וועלכער האָט געמאַכט א גוטען איינדרוק אויף אלע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט, האָט מען אָנגעפאַנגען אָפטער הערן רעדען פון אַנאַרכיזם, און ניט זעלטען פון דער גוטער זייט. עס האָט אויסגעוויזען, אַז מיר וועלען קענען אויפטאָן א סך פּראָפּאַגאַנדאַ און געווינען א סך נייע גענאָסען. — מיט איין מאָל איז ווי פון דער ערד ארויסגעשפּרונגען א שוואַרץ יאָהר — ווער ווייס ווער ער איז געווען? — און האָט עפּעס אָפּגעטאָן, וואָס עס האָט געמאַכט רוזוועלט'ען פאר פּרעזידענט... און האָט מיט איין קלאַפּ צושטערט אלע אונזערע האָפנונגען, צו געווינען דעם אויער פון אונזערע אמעריקאַנער פאַרן אַנאַרכיזם, צום וועניגסטענס אויף שעהנע עטליכע יאָהר! יעצט פרעגט זיך, וואָרום זאָל אונזער באַוועגונג דאַרפען ליידען צוליעב א טהאַט פון א זשאָלגאָזש, א לוטשעני, א מאָראַלעס, אָדער ווי ער הייסט דאָרטען, דער שפּאַנישער „העלד“ — אלע אזעלכע, וואָס דער אַנאַרכיזם האָט ניט געוואוסט פון זיי, און זיי האָבען ניט

געוואוסט פון אַנאַרכיזם? „מיר האָבען זיי ניט אריינגענומען און מיר קענען זיי ניט אַפּשטויסען“ — אָבער פאַרוואָס זאָלען מיר זיי ניט אָפּשטויסען? שאַדען זיי ניט דעם אַנאַרכיזם, דיסקרעדיטירען זיי ניט אונזער אידעאַל? האָט זייער טהאַט איבערהויפּט וועלכען עס איז צוזאַמענהאַנג מיט דער טעאָריע פון אַנאַרכיזם? דאַרפען מיר טראָגען די פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער טהאַט פון איינעם, וועלכער האָט אין קיין זין ניט געקענט האַנדלען נאָך דעם באַשלוס פון אונזער פאַרטיי, שוין אוים דעם גרונד אליין, וואָס מיר זיינען ניט קיין פאַרטיי?

און פאַרוואָס זאָלען מיר צום ווענינסטען ניט פאַרדאַמען די טהאַט, אויב אפילו מיר זאָלען זיך שוין שטעלען אויף דעם שטאַנדפּונקט, אז דער טוער איז ניט מעהר ווי א פּראָדוקט פון די אומערטרעגליכע פּאָליטיש עקאָנאָמישע אומשטענדען פון דער געזעלשאַפט, א פאַרביטערטער מענש, אן אומגליקליכער, וועלכער איז ניט פאַראַנטוואָרטליך? קען מען דען געפינען אירגענד וועלכען זין, אירגענד וועלכע באַרעכטיגונג אין דאָס הרג'ענען פון אן אַלטער אומשולדיגער פרוי, וועלכע האָט דעם נאַרישען טיטול, קייזערינע פון עסטרייך? אדער אין דעם לעצטען אַטענטאַט אויף א יונגער פּאָר פאָלק, וועלכע האָבען פאַרלויפיג אויסער זייערע נאָמען נאָך קיינעם ניט טיראַניזירט? — אויב, צו פאַרדאַנקען דעם פאַקט, וואָס מיר האָבען ניט קיין אָרגאַניזאַציע, האָבען מיר דעם אומגליק צו ווערן גערעכענט פאַר מיטשולדיגע מיט יענע אומבאַקאַנטע. פאַרוואָס זיינען מיר דאָס מחויב צו טראָגען די שווערע פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר טהאַטען, וואָס קיינער האָט ניט געפרעגט אונזער צושטימונג זיי צו טאָן, און וועלכע צושטימונג מיר וואָלטען ניט און האָבען ניט געגעבען? וואָס פאַר א מאָראַלע פליכט קענען מיר פיהלען צו אַן אומגערעכטען, שעדליכען אַטענטאַטער, וואָס זאָל אונז אָפּהאַלטען פון אָפּצוזאָגען זיך פון איהם עפענטליך און פאַרדאַמען איהם פאַר זיין טהאַט אין די שטאַרקסטע אויסדרוקען?

די באָמבעס הרג'ענען ניט אַוועק די מעקינלי'ס און די עליזאבעטאַ'ס, זיי הרג'ענען אוועק די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג. א גע-

זעלבשטענדיגער אידעאל פון פרייוויליגער מיטארבייטערשאפט קען ניט אריינגעקלאפט ווערען אין די מוחות דורך די שלאגענדע באַווייזע פון א באמבע און קינזשאל. אפילו דער גענעראל סטרייק איז ניט דער בעסטער מיטעל צו לערנען דעם עולם די מעלות פון לאָקאלער אויטאָנאָמיע. פראקטישע טעטיגקייט פון דעם סאָרט, וואָס איבערציינגט ניט אַפשרעקענדיג, וואָס ציהט צו און געווינט סימפּאַטיע, אנשטאָט וואָס שטויסט אָפּ און געווינט האַס — דאָס איז וואָס די אָנארכיסטישע באוועגונג האָט נויטיג. אָבער כדי דאָס צו שאפען, מוז מען פריהער אויפגעבען די שב ואל תעשה טאַקטיק און אָננעהמען א פּראקטישען פּלאַן פון אָרגאַניזאַציאָן.

2.

אָנאַרכיזם און פּאָליטישע טהעטיגקייט זיינען פון תמיד באַטראכט געוואָרען ווי צוויי הפכים, ווי פייער און וואסער, ווי מלחמה און שלום, ווי לעבען און טויט. אנארכיזם — דאָס איז שפּייען פייער, שטעהן אין מלחמה מיט דער קאפּיטאליסטישער וועלט, מיט איין וואָרט, לעבען אין קאמף און דורך דעם קאמף, וועהרענד פּאָליטישע טהעטיגקייט איז וואסערדיג, פריעדליך, טויט. עס איז שוין צייט, גלויב איך, איינצוזעהן, אז עס איז געמאכט געוואָרן א טעות, און דער טעות שטעקט אין דעם, וואָס מ'האָט פארביטען דעם באַגריף רעוואָלוציאָן מיט אנארכיזם און פּאָליטישע טהע־טיג־קייט מיט פּאָליטישער מאכט. אנארכיזם און פּאָליטישע מאכט איז פייער און וואסער; רעוואָלוציאָנערע און פּאָליטישע טהעטיגקייט איז מלחמה און שלום — אָבער צי דען מוז אנארכיזם זיין דוקא פארבונדען מיט רעוואָלוציאָן, און פּאָליטישע טהעטיגקייט מוז דוקא מיינען אריינכאפּען די פּאָליטישע מאכט?

עס זיינען פאראן אנארכיסטען, וועלכע פארוואָרפען, אין נאָמען פון אָנאַרכיזם, אלערליי געוואלדטהאטען, סיי טעראָריסטישע, סיי רעוואָלוציאָנערע קאמפּס מיטלען. טאָלסטאָי, צ. ב. ש. איז א נאָן רעזיסטאנט, ער שטעלט זיך ניט דאגעגען אפילו אז מען גרייפט איהם אָן. טאָקער האַלט נאָר פון פּאסיוו־רעזיסטאנס, דאָס הייסט, ווען מען גרייפט דיר אָן, שטעל זיך דאַגעגען, אָבער

אָנפאַנגען אַן אַטאַקע טאָר מען ניט. איך, מיינערזייטס, זעה ניט איין, אַז די אידעע פון אַנאַרכיזם וועט פאַרשוועכט ווערן, ווען מיר זאָלען ענטפערען מיט אַ פּאַטש אָדער ווען מיר זאָלען אַטאַקירען אַ פריהער די, וואָס בארויבען אונז פון אונזערע מענשליכע רעכטע. עס איז אַ פראגע פון טאַקטיק, עס איז אַ פראגע, וועלכע מעטאָדע איז מעהר פּראַקטיש — קיין חלול השם פון דער אַנאַרכיסטישער אידעע זעה איך אין דעם ניט. און טאַקע צוליעב דעם זעלבען טעם קען איך ניט איינזעהן די פאַרקערטע מיינונג, אַז דער אַנאַרכיזם מוז דוקא זיך באַנוצען מיט רעוואָלוציאָנערע מעטאָדען, אַז דער אַנאַרכיסט איז ניט קיין ריכטיגער, כשר'ער אַנאַרכיסט, אויב ער אַגיטירט ניט פאַר אַ באַריקאַדען־רעוואָלוציע אָדער פאַר אַ גענעראַל סטרייק. דעם רעוואָלוציאָנערס פּראָפעסיע איז זעהר אַ נאָבעלע, זעהר אַ וויכטיגע פּראָפעסיע, עס איז אָבער אַ באַזונדער ספּעציאַליטעט, און איך קען מיר גאַנץ גוט פאָרשטעלען אַן אַנאַרכיסט, וואָס איז ניט קיין רעוואָלוציאָנער.

די אויפגאַבע פון אַן אַנאַרכיסט איז צו פּראָפּאַגאַנדירען דעם אַנאַרכיזם, צו פאַרשפּרייטען אַנאַרכיסטישע געדאַנקען צווישען אַלע קלאַסען פון פאָלק; צו קריטיקירען אַלע פאַרוואַלטיגונגען פון פערזענליכער פרייהייט דורך דעם היינטיגען שטאַאַט, און אַנצוצייגען דעם בעסערען, דעם אַנאַרכיסטישען וועג, ווי צו סעטלען סכסוכים אין קהל'שע זאַכען. אַנצוצייגען אויף דער אומבאַדינגטער נויטווענדיגקייט אָפּצושאַפען פּריוואַט אייגענטום פון די נאַטירליכע רייכטימער, כדי צו פאַרזיכערן עקאָנאָמישע אומאַבהענגיגקייט פאַר יעדען מענשען, און דאַדורך פאַרבארייטען דעם וועג פאַר די העכסטע אידעאַלען פון דער מענשהייט — פאַר פאָלקאָמענע פרייהייט און סאָלידאַריטעט. דער אַנאַרכיסט איז קודם כל אַ פּראָפּאַגאַנדיסט, אַ מענש, וואָס פּרעדיגט נייע אידעען, ניט אַ דיקטאַטאָר, וואָס צווינגט אַרויף נייע פיהרונגען; ער איז אַ וועגווייזער, ניט קיין ראַכע נעהמער פאַר די אומגערעכטיגקייטען וואָס זיינען געטאָן געוואָרען. אין דער צייט פון אַ רעוואָלוציע איז ער מיט'ן פאָלק אַנטקעגען די הערשער און טיראַנען, ווען אַ מעכטיגעס פאָלק זוכט פּאָליטיש צו אונטערדריקען אַ שוואַכערן, אַ קלע־

נערן פאָלק, איז זיין פּלאַץ אויף דער זייט פון שוואַכערן, צו רופען איהם אין קאַמף און קעמפען מיט איהם פאַר זעלבסטשטענ־דיגקייט און פרייהייט. אין פרידליכע צייטען איז זיין פּלאַץ אי־בעראל וואו מענשען קומען זיך צוזאַמען צו באַשפּרעכען און באַ־שליסען אלערליי סאָציאַל פּאָליטישע ענינים: אויפן פּלאַטפאָרמע, אויף די סטריט קאָרנערס און אויף די פּאָליטישע קאָנווענשאַנס, אין שטאָדט ראַטה, אין לעגיסלאַטיווע אסעמבלי — אין פּאַרלאַ־מענט!

עס זיינען פאַראַן מענשען, וועלכע דענקען, אז זיי האָבען א גלייכערן וועג ווי צו מאַכען די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן, א שנע־לערן, א מעהר דירעקטען וועג איידער די לאַנגזאַמע פּראָפּאַגאַנ־דאַ, — דאָס קנעלען און טענה'ן און אריינרעדען און פאַרברייגנען צייט אויף קלייניגקייטען — זיי וואָלטען מיט דער הילף פון א גע־וויסער צאָהל אָרגאַניזירטע ארבייטער ארויסרופען אַן אויפשטאַנד געגען קאַפּיטאַליזם און שטאַאט, ערוואַרטענדיג, אז דאָס פּאָלק וועט אונטערכאַפּען דעם קאַמף, און די רעוואָלוציאָן וועט זיין פאָלענדעט. אפשר זיינען זיי גערעכט. פיעל ערפאַהרונג מיט סאָ־ציאַלע רעוואָלוציאָנען האָט די וועלט ניט געהאַט, אפשר זיינען די מעטאָדען ווי מ'רופט ארויס פּאָליטישע רעוואָלוציאָנען גראָדע אזוי גוט פאַר סאָציאַלע רעוואָלוציאָנען. זיי קענען אָבער ניט באַהויפּ־טען מיט זיכערהייט, אז די אויפשטאַנד מעטאָדע איז דער איינציגער וועג ווי צו פאַרווירקליכען דעם אַנאַרכיזם. אויף וויפיל מיר פאַר־שטעהען שוין היינטיגען טאָג די ביזנעס פון רעוואָלוציאָן מאַכעריי איז זיכער, אז נאָר אזוי פיעל פון די פאָדערונגען פון די רעוואָלו־ציאָנערען קען פאַרווירקליכט ווערן דורך א רעוואָלוציאָן, וויפיל דאָס גאַנצע פאָלק, אָדער דער גרעסטער טייל פון פאָלק, איז פעסט אַנטשלאָסען, אז עס מוז האָבען, און איז פאַרטיג צו קעמפען דאפיר. דערפון נעמט זיך די נויטיגקייט צו פּראָפּאַגאַנדירן איידער מען געהט רעוואָלוציאָניזירן. און ניט נאָר מוז מען לאַנג פּראָפּאַגאַנ־דירן איידער מ'קען ארויסרופען א רעוואָלוציאָן, נאָר מיר מוזען אויך קאָנקורירן אין דער פּראָפּאַגאַנדא מיט אנדערע רעוואָלוציאָ־נערע פּאַרטייען, וועלכע האָבען די געגענזעצטע ציעלען פון די,

וואָס מיר האָבען. נאָך מעהר, מ׳קען ניט אַפּלייקענען, אז די טענדענץ פון אונזער צייט איז זעהר שטאַרק אין דער ריכטונג פון שטאַאט, צענטראַליזאציע און סאָציאַל דעמאָקראַטיע; דער ווינט שיינט צו בלאָזען אין זייער זייט. און מיר דאַרפען אלזאָ ניט נאָר דערוועקען זעהר טיפע סאָציאַלע פאָדערונגען אין די מוחות פון פאָלק, נאָר מיר מוזען דערוועקען אנארכיסטישע פאָדערונגען, אזוינע פאָדערונגען, וואָס געהען אַנטקעגען דעם ווינד, אַנשטאָט די סאָציאַל דעמאָקראַטישע וואָס געהען מיטן ווינט. ווען מ׳נעמט דאָס אלעס אין אנבאַטראַכט, מוז מען אָנהויבען אביסעל מסופק צו ווערן אין דער ניצליכקייט פון די זאָגענאַנטע באַלדיגע רעוואָלוציאָנערע מעטאָדען צו פאַרווירקליכען דעם אנאַרכיזם. מען מוז קומען צו דער איבערצייגונג, אז וואָס לענגער און טיפער מיר וועלען קענען אָנהאַלטען די פּראָפּאגאנדא, אלץ מעהר שאַנסען וועלען מיר האָבען ארויסצורופען מעהר אנארכיסטישע פאָדערונגען ביים פאָלק, אלץ מעהר שאַנסען זיי צו פארווירקליכען. און ווי באַלד מיר מוזען אזוי פיעל געוויכט לעגען אויף דער פרידליכער פּראָפּאגאנדא פון אויפקלערונג, טאָרן מיר ניט זיין אָפּגעשלאָסענע אין קליינע קלייזלאָך, טאָרן מיר ניט זיין אויסגעשלאָסענע פון אלטעגליכען לעבען פון פאָלק. מיר מוזען אנטיילנעמען אין פּאָליטישען לעבען פון לאַנד; מיר מוזען פארשפּרייטען אונזערע געדאַנקען ניט בלויז אין אבסטראַקציעס, נאָר מיר מוזען זיי אויך אָנווענדען בפועל אין די פּראַקטישע פראגען פון לאָקאלער זעלבסטרעגירונג. מיר מוזען זיך שאַפען די מעגליכקייט צו פּראָטעסטירען געגען דעם מאָנאָפּאָל פון די נאַטירליכע רייכטימער און געגען די אָנגריפע אויף פּערזענליכער פרייהייט דורכ׳ן געזעץ, אין דעם פלאַץ גופא וואו דאָס געזעץ ווערט פאָרגעשלאָגען און אָנגענומען. מיר טאָרן ניט פאַראַכטען קיין וויכטיגע געלעגענהייט אויף דעם פעלד פון פּאָליטישער טהעטיגקייט ארויסצודריקען אונזערע געדאַנקען און פאָרצושלאָגען אונזערע פּלענער — ווען אפילו עס זאָל אונז פיהרן צו נעמען אנטייל אין וואַהל קאַמף און געהן אין פארלאַמענט!

איך זאָג: ווען אפילו עס זאָל אונז פירן אין פּאַרלאַמענט,

ניט דערפאר ווייל איך אליין האלט אזא גאנג פאר א ראדיקאלען שריט, נאר ווייל איך קען דעם גערדאנקען גאנג פון די גענאָסען און ווייס ווי מורא'דיג אפיקורסיש אזא פארשלאג וועט זיי קלינגען. ווען מערלינא האט מיט גענויע צעהן יאהר צוריק פארגעשלאגען דיזעלבע ארבייט, האבען די אנארכיסטען איהם באקלאגט ווי מען באקלאגט א געשטארבענעם, אדער ווי א פרומער איד באקלאגט א גע'שמד'טען זוהן — איך האלט היינטיגען טאג אזוי ווייט ווי ווען עס איז, און אפשר נאך ווייטער, פון ארויסלאזען אן ערקלערונג: „פארוואס איך בין געווארן אוים אנארכיסט?" איך רעד אין נאמען פון אנארכיזם און מאך די באהויפטונג, אז דער אנארכיזם מ ע ג און ז א ל פראפאגאנדירט ווערן איבעראל, אפילו אין פארלאמענט!

א פארלאמענט אן און פאר זיך איז ניט טריף, אבוואהל די מאיאריטעט מאכט דארט געזעצע אנטקעגען פרייהייט. אנארכיסטען וועלען אזעלכע געזעצע ניט העלפען מאכען, און עס וועט זיי קיינמאל ניט דראהען חלילה די געפאהר פון קריגען ח"ו די מאיאריטעט און טראגען אויף זיך די פאראנטווארטליכקייט פון אנפירן א רעגירונג. זיי וועלען ניט געהן אין פארלאמענט אפילו מיט דער ווייטעסטער אבזיכט אריינצוכאפען די פאליטישע מאכט. זיי וועלען דארט פראטעסטירן און פראפאגאנדירן און ארבייטען אפצושוואכען די צענטראליזירענדע שטאאט-מאכט. זיי מעגען זיין דארט די קלענסטע מאיאריטעט, וועלען זיי דאך האבען די ווינשטיגסטע געלעגענהייט צו פארשפרייטען אנארכיסטישע גערדאנקען צווישען גאנצען פאלק.

דער פארוואורף איז אונז געמאכט געווארן דא ניט לאנג (פון דר. זשיטלאָווסקי, אין זיין רעדע איבער סאציאליזמוס און אנארכיזמוס), אז מיר זיינען צופרידען ווען סאציאל דעמאקראטען ווערען געוועהלט אין פארלאמענט, אבער אליין געהן טאן די ארבייט ווילען מיר ניט. עס איז איהם ניט צו פארדענקען פאר זיין פאלשער מיינונג. אויבערפלעכליך זעהט עס אוים ווי ער וואלט רעכט האבען. דער אמת איז, אז אנארכיסטען קענען בשום אופן ניט זיין צופרידען מיט סאציאל דעמאקראטישע געוועהלטע אין פארלאמענט,

אַזוי ווי זיי קענען ניט זיין צופרידען מיט סאָציאַל דעמאָקראַטישע רעדנער אויפֿן פּלאַטפאָרמע אויסערן פּאַרלאַמענט. סאָציאַל דעמאָקראַטען געהען אין פּאַרלאַמענט מיט דער דירעקטער אבזיכט צו העלפען מאַכען געזעצע, וועלכע זאָלען דעם שטאַאַט געבען מעהר מאַכט און שווערערע פליכטען אין דער רעגולירונג פון דער געזעלשאַפט. און זייער ווייטעסטע אבזיכט איז צו פּאַרכאַפּען די פּאָליטישע מאַכט, און דורך דער מאַכט צו צווינגען די גאַנצע געזעלשאַפט צו זיין גליקליך על פּי נוסח פון דער זעלבער מאַכט און פּער דעקרעט פון שטאַאַט. — אַנאַרכיסטען זיינען ניט צופרידען, נאָר נייגעריג צו זעהן, ווי אָפט די סאָציאַל דעמאָקראַטען וועלען זיך בלאַמירן. אַנאַרכיסטען דאַרפען געהן אין פּאַרלאַמענט אפילו צוליעב דעם צוועק אליין אָפּצואַשוואַכען דעם איינפלוס פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּראָפּאַגאַנדאַ. זיי האָבען אַ פּאַרטייל איבער אונז, וואָס זיי קענען רעדען צום פאָלק פון דער אַלערהעכסטער טריבונע פון לאַנד, און די שטימע פון אונזער קריטיק הערט קיינער ניט, אויסער אייגענע מענשען.

ניט די סאָציאַל דעמאָקראַטישע ארבייט דאַרפען מיר געהן טאָן אין פּאַרלאַמענט, נאָר אונזערע אייגענע ריין פּרינציפּיעלע אַנאַרכיסטישע ארבייט. איך שלאָג ניט פאָר קיינע קאָמפּראָמיסען. ווען פּאָליטישע טהעטיגקייט, אין דעם זין פון זוכען אַ געלעגענהייט צו פּראָפּאַגאַנדירן דעם אַנאַרכיזם, מישענדיג זיך אין אַלע פּאָליטישע ויכוחים פון לאַנד, וואָלט אונז געצוואונגען צו מאַכען אַ קאָמפּראָמיס מיט די אַנאַרכיסטישע פּרינציפּען, וואָלט איך דער ערשטער באַדויערט אזא פּאָרשלאַג פון ווענען ער וואָלט ניט ארויסגעקומען. ווען, למשל, כדי צו קריגען די שטיצע פון אַנדערע אָפּצושאַפען אַ געזעץ, וואָס איז שעדליך פאַר פריהייט, וואָלטען מיר מוזען פאַרשפּרעכען אונזער שטיצע איינצופירן אַן אַנדער געזעצע פּונקט אזוי שעדליך; אָדער ווען אפילו כדי צו קריגען שטימען פאַר אונזער אַ קאַנדידאַט, וואָלטען מיר מוזען פאַרשפּרעכען אונזער שטימע צו אַ קאַפּיטאַליסטישער פּאַרטיי, וועלכע שטעלט ארויס אַן אָפּענעם געגנער פון אַנאַרכיזם אַלס איהר קאַנדידאַט — דאַן וואָלט איך אזעלכע טהעטיגקייט באַטראַכט פאַר שעדליך צו דער

פּראָפּאַגאַנדאַ פון אַנאַרכיזם און וואָלט געקעמפּט דאַגעגען. אָבער צי דען מוז אַ פּאַרטיי, וועלכע זוכט ניט צו קריגען קיין פּאָליטישע מאַכט, מאַכען ווען עס איז אַזעלכע קאָמפּראָמיסען?

דער היפּוך פון אַנאַרכיזם איז פּאָליטישע מ אַ כ ט, ניט פּאָליטישע ט ה ע ט י ג ק יי ט. פּאָליטישע טהעטיגקייט געהט להיפּוך צו דער רעוואָלוציאָנערער פאָרמולע, אָדער גאָר, אָדער גאָרנישט, דאָס הייסט גאָר, און גלייך איצטער אויף אַמאָל! אין אויפקלערענדע פּראָפּאַגאַנדאַ קען אַזאַ אולטימאַטום ניט שטעלען: איהרע וועגען זיינען זיכער און דאַרום לאַנגזאַמער. זעהענדיג די רעזולטאַטען פון אונזער דרייסיג יעהריגער רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדאַ, מיין איך, אַז אַנאַרכיסטען דאַרפען מעהר ניט צווייפלען, וועלכע מעטאָדע איז די ריכטיגערע. ווער כולם וואָלט איך ווינשען מיינע אַנאַרכיסטישע לעזער זאָלען פאַרשטעהן, אַז די פראַגע איז דאָ ניט ווי צו האַלטען ריין דעם אַנאַרכיסטישען אידעאַל, ווי ניט צו דערשטיקען איהם אין דעם זומפּף פון פּאָליטישער קאָררופּציאָן! די פראַגע, ווי איך פאַרשטעה זי, איז — צי זאָל מען האַלטען דעם אַנאַרכיסטישען אידעאַל פאַרשלאָסען אין אַ קעסטעלע, חלומ׳ען פון רעוואָלוציעס, און אַז עס וועט שוין זיין נאָך אַלעמען, ארויסנעמען דעם אוצר׳ל, באַווייזען איהם פאַרן פאָלק און זאָגען צו איהם כזה ראה וקדש — זעה און לעב אַנאַרכיסטיש! אָדער ארויסטראָגען שוין היינט דעם אַנאַרכיזם אין מאַרק, קלאָרלעגען זיינע מעלות פאַרן גאַנצען עולם, און ווער עס וויל, זאָל נעמען פון איהם וויפיל ער קען פאַרטראָגען?

אמת, אויפן מאַרק איז בלאָטיג; קליינינקע סוחרים׳לאַך רייסען זיך דאָרט ארום איינע מיט די אַנדערע פאַר אַ גראָשען איינגעננוצען; זיי באַשפּריצען זייערע קאָנקורענטען מיט בלאָטע און זעהען ניט איין ווי זייערע אייגענע וואַרע ווערט קויטיג און פאַרדאַרבען. אָבער וואָס זאָל מען טאָן? דאָס היינטיגע פּאָליטישע לעבען קאָכט אין אַ בלאָטיגען מאַרק, — וועט חלילה ווער פון אונזערע שמוציג ווערן, וועלען מיר שיקען אַן אַנדערן צו פאַרנעמען זיין פּלאַץ. קיין סכנה חס ושלום פאַרן אידעאַל אַליין, זעה איך ניט איין. אָדער איז דערפאַר בעסער באַהאַלטען דעם אידעאַל

אויף א ריינעם בית עולם, איידער צו לאָזען אויף איהם פאַלען אפילו א שטויבעלע פון קאָכינגען און קויטיגען מארק פון פאָלי־טישען לעבען?

מיר האָבען קיין מאָל ניט געקענט אָפּלייקענען, אז די סאָציאַל דעמאָקראַטען מאַכען פּראָפּאַגאַנדא אין פאַרלאַמענט. אונז איז ניט געפעלען ז יי ע ר פּראָפּאַגאַנדא; מיר האָבען אָפּט אויסצוזעצען געגען די קאָמפּראָמיסען וואָס זיי מאַכען אי ביי די וואַהלען, און אין פאַרלאַמענט גופא. מיר מוזען אָפּט לאַכען פון זייער באַנעמען זיך אקוראַט ווי זיי וואָלטען שוין באַלד קריגען די מאַיאָריטעט און אָנפאַנגען באַלעבאַטעווען אויף זייער אייגענעם אופן. אָבער פּראָפּאַגאַנדא מאַכען זיי לכל הדעות! פאַרוואָס זאָלען מיר בלייבען שטעהן דרויסען און מורא האָבען צו באַנוצען זיך מיטן פאַר־לאַמענט פאַר אונזער פּראָפּאַגאַנדא? וואו איז דער שכל פון האַל־טען זיך ווי „די פּרושים וואָס קענען קיין עולות ניט פאַרטראָגען און פאַרלאָזען דערפאַר דעם ישוב און פאַרקלייבען זיך אין א וויסטע שטיבעלע און זוכען אין התבודדות מתקן צו זיין די וועלט נשמה?" ווער האָט גע'אסר'ט פּאָליטישע טהעטיגקייט פאַר אנאַר־כיסטען? ווער האָט עס ארייננעלעגט אין חרם? און ביז ווי לאַנג וועט דער חרם זיין געלעגט?

3.

פאָריגע וואָך האָב איך געענדיגט מיין אַרטיקעל, איבער דער זעלבער טהעמא, מיט דער פראַגע: ווער האָט די פּאָליטישע טהע־טיגקייט אַריינגעלעגט אין חרם פאַר אנאַרכיסטען, און ביז ווי לאַנג וועט דער חרם זיין גילטיג? (ג י ל ט י ג, ניט „געלעגט" ווי דער זעצער מיטן רעדאַקטאָר האַלטען אין איין פאַרבעסערען מיין אי־דיש). א חרם לעגט מען געוועהנליך ארויף אויף א זאַך, וואָס על פי דין איז עס ניט פאַרבאָטען, נאָר מחמת געוויסע אומשטענדען ווערט די זאַך שעדליך פאַר די אינטערעסען פון די עיקרים פון דער אמונה. און נאָך מיין מיינונג איז די פּאָליטישע טהעטיגקייט אויך א זאַך, וואָס על פי דין פון אנאַרכיזם איז עס ניט פ אַ ר־ב אָ ט ע ן, נאָר צוליעב געוויסע אומשטענדען איז עס אפנים

אריינגעלעגט געוואָרן אין חרם, און איך פרעג דאָרום. ווי לאַנג וועט דער חרם זיין גילטיג?

וויסען האָב איך געוואוסט, אז אויסדריקען אזא מיינונג און שטעלען אזא פראגע וועט באטראכט ווערן פון די געגאָסען פאר א מורא׳דיג שטיק אפיקורסות, און ווי ביי אונז פיהרט זיך, לעגט מען דערפאר אריין דעם אפיקורוס אין חרם. איך האָב אָבער ניט „געטאָן וויסען“, אז פאר אזא חטא ערלויבט זיך דער רעדאַקטאָר אָנצופאלען אויפן שרייבער און געברויכען נעגען איהם די טיפסטע זידלעריי מיט וואס א מענש קען באשימפט ווערן, נעמליך, אז ער איז אראָפּ פון זינען, צומישט געוואָרן, א חורבן איז נעמאַכט געוואָרן פון זיין קאָפּ! אָנצורופען א געגנערס שרייבאַכץ „ליגען“, „נאַרישער בלאָף“, „אומגעלומפּערטע אידיאָטסטוואָ“, ווי דאָס טהוט דער זעלבער רעדאַקטאָר אויף דיזעלבע פּיידזש, (געגען וועלכע, אגב אורחא, איך וויל דאָ פּארצייכענען מיין פּראָטעסט, אין נאָמען פון אנשטענדיגקייט) — אזעלכע עפּיטעטען זיינען שירות ותשבחות לגבי די ערנידעריגונג וואָס עס ליגט אין שימפען איינעם, אז ער איז פשוט משוגע געוואָרן, רחמנא לצלן! די איינ־ציגע טרייסט איז, וואָס די „בלומען“ זיינען פון דעם „ליבען רע־דאַקטאָר“ ארויסגעשיקט געוואָרן נאָר „דערוויילע“; ארגומענטען וועט ער געברויכען געגען דעם „צומישטען“ שפּעטער, ווען דער דאָזיגער „מטורף“ וועט ענדיגען זיין רייהע ארטיקלען וועגען דעם געגענשטאנד. איך האָב אָבער מורא, אז איינער מוז ווירקליך משוגע זיין צו האָבען א חשק רייהען ארטיקלען צו שרייבען אונטער דער רעדאַקציע פון א מענשען מיט אזא „ריינעם צונג“, אויב דער בעל לשון וועט ניט כאַפּען גלייך די ערשטע געלעגענהייט צו ענטשול־דיגען זיך, אָהן פּשט׳לאַך, פאר דעם באַליידיגטען שרייבער.

מיין פראגע, פארשטעהט מיך וואויל, געגאָסען, איז ניט, ק ע ן דער אנאַרכיזמוס פּראָפּאגאנדירט ווערן אין פּאַרלאַמענט? זאָג־דערן מ ע ג דער אנאַרכיזם פּראָפּאגאנדירט ווערן אין פּאַר־לאַמענט? איך שטעל ניט די פראגע, צי א געוויסע ארבייט איז פּראַקטיש, אויב זי קען געטאָן ווערן ניט שטעלענדיג דעם ציעל גופא אין סכנה; נאָר צי מ ׳ מ ע ג זי טאָן, אין פּרינ־

ציפּ פון דער זאַך, ווען עס זאָל זיך אַרויסווייזען, אַז פאַרן ציעל שטעקט קיין סכנה ניט אין דעם? אויב עס „קען“ איז אַ וויכטיגע פראַגע פאַר זיך אַליין און איך בין שטאַרק גענייגט צו ענטפערן „יאָ“ אויף דעם, שוין זייט אַ שטיקעל צייט פאַר דער שפּאַנישער באַמבע. איך בין אָבער אַ מענש, וואָס ליעבט אַ סדר אין אַרגו־מענטען, וואָס זוכט אַן ענטפער על ראשון — ראשון, ועל אחרון — אחרון, דערפאַר בין איך אַזוי מקפיד קלאָר צו מאַכען מיין מיינונג, און וויל פערטיג ווערן צוערשט מיט דער וויכטיגערער פראַגע, צי מעג דער אַנאַרכיזם געהן אין פּאַרלאַמענט? צי מען מעג ווע־לען און ווערן ערוועהלט, מיט דעם איינציגען צוועק צו פּראָפּאַגאַנדירן אין פּאַרלאַמענט די פּרינציפּען פון אַנאַרכיזם? צי הייסט אַזאַ טהעטיגקייט צוזאַמענצופּאָרן דעם אַנאַרכיזם מיטן פּרינ־ציפּ פון רעפּרעזענטאַציאָן און מיט געזעצמאַכעריי?

זעהט איהר, גענאָסען, פליישיגע מיט מילכיגע איז נאָכ'ן אי־דישען דין אודאי טריף, אויב אָבער אַ מילכיגע לעפעל האָט זיך אַנגעריהרט אָן אַ טרוקענעם פליישיגען טאָפּ, איז נאָך אַ שאלה, צי עס איז טריף. רעפּרעזענטאַציאָן און אַנאַרכיזם איז על פּי שכל אודאי טריף, אויב אָבער דער אַנאַרכיזם ריהרט זיך אָן אָן דער טרוקענער מעטאָדע פון רעפּרעזענטאַציאָן, צו שיקען אַ דעלעגאַט, וואָס זאָל פּראָטעסטירן געגען אַנטי־פרייהייטליכע געזעצמאַכע־ריי אין פּאַרלאַמענט — אויב דאָס איז טריף, איז נאָך אַ שאלה. גענאָסען! וואָס שלאָג איך פאַר? איך שלאָג פאַר, לאָמיר אַננעמען בדרך משל, אַז מיר, היגע אַנאַרכיסטען, זאָלען ביי די נעקסטע עלעקשאָנס אַרויסשטעלען יאַנאָווסקי'ן פאַר אַ קאַנדידאַט אין קאָנ־גרעס, ער זאָל דאָרט פּראָטעסטירן געגען אַלע געזעצען וואָס שאַ־פען מאָנאָפּאָלען, וואָס גיבען פּריווילעגיעס צו געוויסע קלאַסען, וואָס באַרויבען לאָקאַלע געמיינדען פון זייער אויטאָנאָמיע, וכדומה; ער זאָל אַגיטירן פאַר אָפּשאַפען דעם טאַריף און אַלע רויבער־געזעצע, מיט דער גאַנצער צענטראַליזירטער שטאַאַטס־סיסטעם גופא. שטעלט זיך יעצט פאַר בדרך וויטעסטען משל, וואָס קען געבען, אַז אונזער קאַנדידאַט איז ערוועהלט געוואָרן און ער פּראָטעס־טירט דאָרטען און אַגיטירט געגען דאָס אַלעס, וואָס איך האָב דאָ

אין קורצען אָנגערעכענט — הייסט עס, אז אונזער אַנארכיזם איז טריף געוואָרן, ווייל מיר האָבען געשיקט א רעפּרעזענטאַנט? וועט דאָן די טהעטיגקייט פון דעם „פּאַרטרעטער“ אונזערן אויס־געאיבט ווערן דאָרטען צו ה ע ל פ ע ן די שטאַאַטליכע גע־זעצמאַכעריי?

אויב איהר, גענאָסען, האַלט ניט אזוי שטאַרק ווי איך פון אַרגומענטירן מיט א סוד, וועט איהר מיר גלייך ענטפערן: א סך וועט יאַנאָווסקי דאָרטען אויפטאָן! פּראָטעסטירן וועט ער! ווער וועט אים הערן? ווער וועט איהם זעהן? א גרויסע פּעולה וועט עס זיין, זיי וועלען זיך דאָך אויסלאַכען פון איהם! — וואָלט איך אייך אָבער געזאָגט: צי עס וועט זיין א גרויסע פּעולה, צי עס וועט זיין א קליינע פּעולה, צי עס וועט גאָר קיין פּעולה ניט זיין, איז א פראגע א שפּעטערדיגע; דערווייל‌ע, גענאָסען, ענט־פערט: איז אזא ארבייט טריף צי ניט? געהט עס להיפּוך צו דעם אַנאַרכיזם? מ ע ג ע ן מיר דאָס טאָן, אויב מיר וועלען דענ־קען, אז עס וועט יא זיין א פּעולה?

איהר וועט מיר ענטשולדיגען, אויב איך וועל זיך אויף א ווייל‌ע פאַרשטעלען, אז איהר האַלט זיך נאָך אַלץ ניט צום פּונקט און שלאָגט מיר איבער די רייד, זאָגענדיג: סטייטש, דו אליין האָסט דאָך מיט ציפערן באַוויזען, ווי נאַריש זיי מאַכען זיך די מענשען, די סאָציאַל דעמאָקראַטען, וואָס זיינען זיך עוסק מיט פּאַרלאַמענטאַריזמוס, ווי זיי האָבען קיין האָפנונג ניט ווען עס איז אריינצוכאַפּען די פּאָליטישע מאַכט דאָ אין לאַנד, ווייל דאָ איז דאָס א פראגע פון מיליאָנען, און אין געלד רייכקייט קענען זיי ניט אריבערשטייגען די קאַפּיטאַליסטישע פּאַרטייען! וואָלט איך אייך ווידער געזאָגט: גענאָסען! איך בין גרייט עס נאָך אמאָל צו באַ־ווייזען, אז עס איז ניטאָ קיין האָפנונג פאר א פּראָלעטאַריער פּאַרטיי א ר יי נ צ ו כ א פּ ע ן ד י פּ אָ ל י ט י ש ע מ אַ כ ט דאָ אין לאַנד, וואו די פּאַרטיי, וואָס קען ספּענדען מעהר מיליאָ־נען, די ערוועהלט דעם פּרעזידענט. עס איז דארום אודאי נאַריש צו טרייען אריינכאַפּען די פּ אָ ל י ט י ש ע מ אַ כ ט; עס איז אָבער ניט נאַריש צו וועלען מאַכען פּ ר אָ פּ אַ ג אַ נ ד אַ ד ו ר ך

פּ אָ ל י ט י ש ע ר ט ה ע ט י ג ק י י ט; יעדענפאַלס האָב איך מיט אַ מאַנאַט צוריק ניט געזאָגט, אַז ד אָ ס איז נאַריש. און די הויפּט זאַכע איז, אַז דערווײַלע אונטערהאַנדלען מיר, ניט צי עס איז קלוג, צי נאַריש, נאָר צי עס איז ט ר י פ, צי כ ש ר; צי מ׳ מ ע ג על פּי דין אַנאַרכיזם געהן אין פּאַרלאַמענט?

אַ צרה איז נאָר וואָס עס איז ניטאָ קיין שולחן ערוך פון אַנאַרכיזם, וואו מ׳זאָל קענען געהן אויפזוכען דעם דין און ענטפערן די פראַגע יע צי ניין. פון אויטאָריטעטען האַלטען מיר אויך ניט, קענען מיר אפילו ניט שרייבען צו קראָפּאָטקינען און בעטען איהם ער זאָל אונז פּסק׳ענען דעם דין. מיר מוזען — אָה, אומגליק! אפּעלירן צום שכל, צו דער לאָגיקע: צו אונזער א י י ג ע נ ע ם שכל, צו דער א י י ג ע נ ע ר לאָגיקע; און ווי באַלד אַזוי, געדאַסען, טו לאָמיר איין מאָל פאַר אַלע מאָל „פאַרטיליגען" אַלע חרמות און קללות פון אונזערע דיסקוסיאָנען, און זאָל נאָר דער שכל און די לאָגיקע זיין דער פּאָרזיצענדער אויף אונזער פאַרזאַמלונג פון אַרגומענטען.

דער אַנאַרכיזם איז אונזער אידעאַל. וואָס איז אַ אידעאַל? אַ אידעאַל איז דער בעסטער צושטאַנד, וואָס מיר קענען זיך פאָרשטעלען. קען אַ אידעאַל מקוים ווערען שוין היינט? ניין. וועט אונזער אידעאַל מקוים ווערען סיי ווי סיי, אָדער מיר מוזען אַרבייטען פאַר איהם? מיר מוזען אַרבייטען פאַר איהם. זיינען מיר באַגרענעצט אין דעם אויסוואַהל פון מיטלען און מעטאָדען ווי צו אַרבייטען פאַר איהם, אָדער מיר מעגען אָנווענדען אַלע מעטאָדען? מיר זיינען באַגרענעצט. ערשטענס, קענען מיר ניט עובר זיין די גרעניצען פון עהרליכקייט און מענשליכקייט; צווייטענס קענען מיר ניט געברויכען אַזעלכע מעטאָדען, וואָס פיהרען אוועק פון ציעל; יעדער מיטעל, וואָס מיר געברויכען, מוז ברייננען נעהענטער צום ציעל. — וואָס איז דער ציעל פון אַנאַרכיזם? צו דערגרייכען אַזאַ צושטאַנד פון געזעלשאַפטליכען לעבען, ווען יעדער איינער זאָל זיין עקאָנאָמיש אומאָפּהענגיג און פּאָליטיש פריי, דאָס הייסט ניט געצוואונגען זיין צו טאָן זאַכען, וואָס זיינען נוגע זיינע באַציהונגען צו אַנדערע מענשען, נעגען זיין איינענעם פרייען ווי־

לען. קען אַט דער ציעל עררייכט ווערן מיט אַמאָל, אָדער ער קען נאָר אריינגעפיהרט ווערן אין לעבען ביסלעכווייז? אין דעם ענטפער זיינען פאראַן חלוקי דעות: א טייל אַנאַרכיסטען דענקען, אז די פעלקער בכלל זיינען פערטיג צו לעבען אנאַרכיסטיש כאָטש מאָרגען פריה; אלץ, וואָס מ׳דאַרף, איז אָפּשאַפען די פּאַראַזיטען און טיראַנען, וואָס דערלאָזען ניט דערצו. דאַרף מען, אלזאָ, קריגען א מחנה מענשען, וואָס זאָל זיך נעמען גלייך פאר דער ארבייט פון אָפּשאַפען, דאַן וועלען די פעלקער באַלד, אויף מאָרגען, האָבען עררייכט אונזער אידעאַל, דעם אַנאַרכיסטישען ציעל. נאָך א טייל אנאַרכיסטען דענקען, אז די פעלקער בכלל זיינען ניט פאַרטיג צו לעבען אנארכיסטיש מאָרגען פריה. אז די טיראַנען און פּאַראַזיטען קומען ארויס פון זיי אליין, און דארום קען מען זיי מיט געוואַלט ניט אָפּשאַפען. וואָס דען? מ׳מוז מאַכען א רעוואָלוציע אין די מוחות פון פאָלק גופא: מ׳מוז זיי לערנען, לערנען, אז זיי קענען אויסקומען אָהן פּאַראַזיטען און טיראַנען; מ׳מוז זיי באַווייזען, געבען צו פארשטעהן, קלאָר מאַכען, אז עס איז אין זייערע אינטערעסען, אז עס איז גאַנץ לייכט, צו געהן אויפ׳ן וועג, וואָס פיהרט צום אַנאַרכיסטישען ציעל. און, גלויבט דער טייל אנאַרכיסטען, וואָס מעהר די מוחות וועלען ווערן רעוואָלוציאָנירט, אלץ מעהר סטאַנציעס וועלען מיר האָבען פארבייגעפאָהרן, אלץ נעהענטער וועלען מיר זיין צום ציעל, אלץ מעגליכער וועט זיין צו פארווירקליכען דעם אידעאַל.

יעצט לאָמיר צוגעבען אויף א ווײַלע, אַז דער אנדער טייל אנאַרכיסטען — רופט זיי, אויב איהר ווילט, עוואָלוציאָניסטען — זיינען גערעכט: אז מ׳מוז ארבייטען פאר א רעוואָלוציע אין די מוחות פון פאָלק גופא, ווייל היינטיגען טאָג איז נאָך דאָס פאָלק ניט רייף צו לעבען אנארכיסטיש. וואָס דאַרפען זיי טאָן כדי צו העלפען מאַכען די רעוואָלוציע אין די מוחות? זיי דאַרפען פראָפּאַגאַנדירן זייערע אידעען! פארשפּרייטען די אידעען פון אַנאַרכיזם! ווי טהוט מען דאָס? די ערשטע זאַך איז ארויסצוגעבען א צייטונג אָדער א בראָשורע. די צווייטע זאַך איז האַלטען פאַרזאַמלונגען. פינף און צוואַנציג יאָהר איז אָט די ארבייט

געטאָן געוואָרן דאָ אין לאַנד; פינף און זיבעציג מיליאָן מענשען זיינען פאראן דאָ אין לאַנד — וואָס איז דער רעזולטאַט? עס זיינען דאָ צוויי קאַפּיטאַליסטישע פּאַרטייען, וועלכע שאַלטען און וואַלטען איבער דעם גאַנצען לעבען פון לאַנד; עס שטייגען ארויף רעפאָרם פאַרטייען פון צייט צו צייט און פארשווינדען; עס איז פאראַן אַ סאָציאַל דעמאָקראטישע פּארטיי, וועלכע פארשווינדט ניט, נאָר ביסלעכווייז האַלט אין וואקסען (איין גאָט ווייס ווי איך פארגין זיי דאָס ניט...) און א גרויסע מאַסע אומצופרידענע ראַדיקאַלע עלעמענטען, וועלכע וואָלטען זיין פארטיג צו בויען אונזער טעמפעל, ווען מיר וואָלטען זיי געקענט גרייכען, און רעדען צו זיי און באווייזען זיי ווי פּראקטיש אונזערע פּלענער זיינען — אָבער אונזער פּראָפּאַגאנדאַ, אין בעסטען פאַל, גרייכט ניט מעהר ווי אַן ערך פון א פינף און צוואנציג טויזענד מענשען אין גאַנצען לאַנד. אלזאָ, ניט מעהר, ווי איין דרייסיגטייל פון איין פּראָצענט!

נון, איז דאָ נאָך אַ מיטעל, די פּאָליטישע טהעטיגקייט, צו פארשפּרייטען די אידעע פון אַנאַרכיזמוס — ניט די „פּאָליטישע טהעטיגקייט“ פון היסטאָרישען 56 אָרטשאַרד סטריט, וואו פאַר אַ מאַסע פון צוויי הונדערט גענאָסען פּלעגען מיר שטורעמען און שרייען, אז „זיי“ זיינען אלע גנבים און גזלנים, אין דער צייט פון א קאַמפּיין, ווי אין יעדער אנדער צייט, און אז מ'מוז מאכען „טאַבולא ראזא“ פון דער גאַנצער פארפלוכטער אָרדנונג — ניט די, נאָר פשוט נעמען שטעלונג אין אַ געוויסער פּאָליטישער פראגע, און אגיטירן פאַר אונזער א גענאָסע אלס קאַנדידאַט פארן פּאַרלאַמענט, מיט דער אבזיכט איהם צו ערוועהלען און ער זאָל פון דאָרט רעדען צום גאַנצען פאָלק וועגען אונזערע אידעען און האָפנונגען. עס פארשטעהט זיך, אז דערצו איז נויטיג אן אָרגאניזירטע פּאַרטיי, מיט א קלאָרער און דייטליכער פּלאַטפאָרמע, אין וועלכער עס ווערט אָפּען דערקלערט, ערשטענס — אז מיר זיינען דאַגעגען באָמבען וואַרפעריי און אַנדערע טעראָריסטישע מיטלען און, צווייטענס, אז מיר מיינען צו געהן אין פּארלאמענט, ניט מיט דער אַבזיכט ענדליך צו געווינען פּאָליטישע מאַכט, נאָר מיט דער האָפנונג צו געווינען די מוחות פון פאָלק פאר די און די גרינדליכע פּרינציפּען

פון אנאַרכיזם. אַט די פּ אַ ק ט י ש ע פּאָליטישע טהעטיג־קייט רוף איך אָן א מיטעל, יא, דער וויכטיגסטער מיטעל ווי צו פאַרשפּרייטען די אידעע פון אנאַרכיזם.

אומוויסענדע אנאַרכיסטען, ווי אויך אומוויסענדע סאָציאַל דע־מאָקראַטען, האָבען שוין לאַנג ביי זיך באַשלאָסען, אז סיי סאָציאַל דעמאָקראַטען, סיי אנאַרכיסטען, זוכען א גן עדן אויף דער וועלט פאַר דער צוקינפטיגער מענשהייט. אלא וואָס איז דער חילוק צווישען זיי ביידען? דער חילוק איז, וואָס אנאַרכיסטען האַלטען ניט פון פּאָליטישען קאַמף, און סאָציאַל דעמאָקראַטען האַלטען יא פון פּאָליטישען קאַמף! עס וואָלט מיר דארום א האָר ניט וואונדערן, אויב עטליכע סאָציאַל דעמאָקראַטישע פערד וואָלטען מיר געשיקט אָן איינלאַדונג צו ווערן ביי זיי א סטאַמפּ־ספּיקער, און אויב בהמות פון אנאַרכיסטישען לאַגער וואָלטען מיר אָפּגעשיקט מיינע פּאַספּאָרטען און אָפּגעזאָגט זיך פון חבר'שאַפט מיט מיר... אָבער נאָך אַלעם דעם ווער רעדט פון זיי? מיר האָבען אָפּגעמאַכט צו פאַרלאָזען זיך אויפן שכל, און וואָס זאָגט דער שכל דערצו? — ערשטענס, מאַכט דער שכל א חילוק צווישען פּרינציפּ און מע־טאָדע; צווייטענס, זעהט מען מיט שכל, אז די פּאָליטישע אקציאָן, אזוי גוט ווי די רעוואָלוציאָנערע בונטאָווסטוואָ, זיינען ניט קיין פּרינציפּען, נאָר מעטאָדען. דריטענס, ווייסט מען, אז רעוואָלוציאָ־נערע בונטאָווסטוואָ איז ניט אויסשליסליך א מעטאָדע פאַר אנאַר־כיסטען. סאָציאַל דעמאָקראַטען האָבען באַנוצט די רעוואָלוציאָנערע מעטאָדע, און איך צווייפעל ניט, אז אַלס ערנסטע מענשען, וועלען זיי זי ווידער באַנוצען, ווען זיי וועלען מיינען, אז זי וועט זיי העלפען צו פאַרכאַפּען די פּאָליטישע מאַכט. די ליבעראַלע בורזשואַזיע האָט געמאַכט רעוואָלוציעס; קאָנסערוואַטיווע איירישע פאַרמערס און רוסישע פּויערים מאַכען רעוואָלוציאָנערע בונטען פאַר זייער אַג־ראַר פּראָגראַם. און פערטענס, — פערטענס, איז דער הויפּט פּונקט, וואָס איך וויל דאָ באַווייזען מיטן שכל.

פערטענס איז, אז די פּאָליטישע אקציאָן איז ניט אויסשליס־ליך א מעטאָדע פאַר סאָציאַל־דעמאָקראַטען; אז אנאַרכיסטען מעגען גראָדע אזוי גוט זיך באַנוצען מיט דער מעטאָדע צו פאַר־

שפּרייטען דעם אַנאַרכיזם ווי מיט אירגענד וועלכער אנדער מעטאָדע; אז דער פּרינציפּ וועט דאַדורך ניט ליידען, און דער אידעאַל וועט דאַדורך ניט אָפּגעשטופּט ווערן, נאָר פאַרקערט, ער וועט נעהענטער ווערן.

דער פּרינציפּ פון אַנאַרכיזם איז, ערשטענס, אז דער שטאַאַט, דאָס הייסט, די צענטראַליזירטע מאַכט, דורך געזעצגעבונג פון מאַיאָריטעט פאַרטרעטער, איז אַן אָנגריף אויף דער פרייהייט פון דער מינאָריטעט. צווייטענס, אז אלע געזעצע, וואָס עקזיסטירן היינט אויפצוהאַלטען אייגענטום אין לאַנד, און מאָנאָפּאָל אויף די מיטלען פון פּראָדוקציאָן, זיינען אומגערעכטע, און מוזען דאַרום אָפּגעשאַפט ווערן. נון, ווען מיר נעמען אָן די לאַנגזאַמע מעטאָדע פון אויפקלערונג, פאַרשטעהען מיר, אז מ'קען ניט אַלעס אָפּשאַפען מיט איין מאָל, מוזען מיר זיך אַלזאָ באַנוגענען פּועל צו זיין א שטופענווייזע אָפּשאַפונג. כאַפּט אָן, מיר ווילען אָפּשאַפען די מאָנאָפּאָלען פון דער רעגירונג און די באַנקען ארויסצוגעבען געלד. מיר מאַכען אזא פאָרשלאַג און גיבען אונזערע גרינדע און ערקלערען אונזער שטאַנדפּונקט וועגען מאָנאָפּאָל בכלל און אגיטירן וועגען דעם פּונקט בפרט. זינדיגען מיר דערמיט געגען דעם פּרינציפּ פון אַנאַרכיזם, וועלכער פאָדערט אַן ענדליכע אָפּשאַפונג פון אלע מאָנאָפּאָלען? ניין. מיר האַלטען אין אויג דעם ג אַ נ צ ע ן אידעאַל און ארבייטען פארלויפיג פאר דאָס, וואָס מ'קען: תפשת מרובה לא תפשת.

אָנגענומען, אז מיר זיינען צאָהלרייך גענוג צו קענען ערוועהלען א קאָנגרעסמאַן, און מיר האָבען איינעם ערוועהלט, און ער נעמט א געוויסע שטעלונג אין פארשידענע פראַגען, וואָס קומען דאָרט פאָר, — האַנדעלט ער ניט ווי א פאַרטרעטער? און איז ניט זיין שטעלונג אַן אַנגריף אויף דער פרייהייט פון דער מינאָריטעט? ניין. אונזער פאַרטרעטער״ איז אונזערער א דעלעגאַט אויסצודריקען מיינונגען אין איינקלאַנג מיטן אַנאַרכיזם; ער גרייפט קיין מאָל ניט אָן וועמעס עס איז פרייהייט, דען ער שטימט קיינמאָל ניט איינצופירן אַן אַנטי־פרייהייטליכען געזעץ. אין פאַל

אפילו, ווען ער ציהט פאַר איין ביל, וואָס איז מעהר אין איינקלאַנג מיט פרייהייט, איבער אן אנדערען וואָס איז מעהר אין איינקלאַנג מיט צענטראליזאציע, האנדעלט ער אויך אין זין פון אונזער אי־דעאל, און געגען טיראניי. און א חוץ דעם, ווען עס וועט האַלטען דערביי, וועלען מיר ערפינדען אלערליי סייגים וגדרים, אונזער דע־לעגאַט זאָל פאַר יעדען פונקט באזונדער קריגען אונזער מאַנדאַט, און זאָל דינען ווי א שליח מיוחד פאַר יעדער ספּעציעלער פראגע.

נעמט אַ לעבעדיגען ביישפּיעל: אין קאָנגרעס קאָכט זיך יעצט וועגען דעם שיקאגא יאַטקע־דזשאַנגל. עס ווערט פּראָיעקטירט א נאַ־ציאָנאַלע אינספּעקציאָן און די מאַיאָריטעט איז דערפאַר. ווען דאָרט זאָל זיין א סאָציאַל דעמאָקראַטישער פארטרעטער, וואָס וואָלט ער פאר א שטעלונג גענומען ? ער וואָלט, ערשטענס, פאַר־געשלאָגען וואָס מעהר נאַציאָנאַלע אינספּעקציאָן ; און צווייטענס, ניט נאָר אינספּעקציאָן, נאָר אויך די גאַנצע מענעדזשמענט, דאָס אייגענטום און קאָנטראָל זאָל זיין נאַציאָנאַל. — ווען דאָרט זאָל זיין אַן אנארכיסטישער פארטרעטער, וואָס פאר א שטעלונג וואָלט ער גענומען ? ערשטענס, אז די איינפיהרונג פון נאַציאָנאַלע אינ־ספּעקציאָן איז אַן אַנגריף אויף דער לאָקאַלער פרייהייט פון דער באַ־טרעפענדער מוניציפּאַליטעט, און עס עפענט אַ ברייטע טיר פאר די אנטי ־ פרייהייטליכע אריינמישונג פון שטאַאַט אין נאָך אנדערע לאָקאַלע אנגעלעגענהייטען. צווייטענס, וואָלט ער אריינ־געבראַכט א רעזאָלוציאָן, אז דער קאָנגרעס זאָל ערקלערן, אז ער מישט זיך ניט אין אזעלכע זאכען, און דער עולם זאָל זיך ניט פאַר־לאָזען אויף שטאַאַטליכע אינספּעקציאָנען, נאָר זאָל אליין, אוים־איבענדיג דעם דרוק פון באָיקאָט פאָדערן א גאַראַנטיע, אז אין די יאַטקעס געהט אלעס צו כשר וישר.

איך מיין, אז ניט נאָר וואָלט אזא שטעלונג געווען פאָלשטענ־דיג פּרינציפּיעל, נאָר זי וואָלט אויך געפונען א גרויסע אנהענגער־שאַפט ביים עולם, און עס וואָלט געמאַכט גוטע פּראָפּאַגאַנדא פארן אַנאַרכיזם. איך וויל זיך אָבער פּאַרלויפיג האַלטען אָן מיין סדר און דיסקוטירן דעם הויפּט פּונקט, צי עס איז פּרינציפּיעל ? און

אויב ניט, פאַרוואָס ניט? די פראַגע צי קען מען עס אויספיהרן און די נעקסטע פראַגע פון אָרגאַניזאַציאָן, גלויב איך, וועלען זיך בעסער לאָזען באַהאַנדלען נאָך דעם ווי אָט די ערשטע און וויכטיג־סטע פראַגע וועט גרינדליך דיסקוטירט ווערן.

פאָליטישע טעטיגקייט און אַנאַרכיסטישע פּרינציפּען *

אין זיין דריטען אַרטיקעל, קריטיקירנדיג מיין פאָרשלאַג, אַז אַנאַרכיסטען זאָלען זיך נעהמען פאַר פּאָליטישער טעטיגקייט, גרייפט גען. ראָקער אָן די וויכטיגסטע פונקטען פון מיין פאָרשלאַג און אַרגומענטירט וועגען זיי אַזוי עהרליך און געלאַסען, אַז איך פיהל מיך ווי אויסצודריקען אָפען מיין דאַנקבאַרקייט און אָנערקענונג צו איהם פאַר דעם גוטען ביישפּיל, וואָס ער האָט דערמיט געגעבען, ווי אַן עהרליכע קריטיק דאַרף געפיהרט ווערן. איך וויל דאָ בקיצור רעזומירן זיינע אַרגומענטען און געבען מיין ענטפער אויף יעדען פונקט כסדר.

גען. ראָקער זאָגט, ערשטענס: דערמיט וואָס איך האָב באַשרענקט די דיסקוסיאָן צום פונקט, צי מען מעג נעהמען אַנטייל אין פּאַרלאַמענטאַרישע טעטיגקייט, אַנשטאָט צו דיסקוטירן, צי מען קען דאָס טאָן, האָב איך געמאַכט די פראַגע נאָך דונקעלער און אומבאַשטימטער; און ער פאָדערט מיך אַרויס צו זיין „אַ ביסעל דייטליכער אין מיינע אויספיהרונגען". „די פראַגע, זאָגט ער, איז ניט, מעג איך פליהען? זאָנדערן, קען איך פליהען? אויב גען. מעריסאָן וואָלט אונז געציינט, ווי אַזוי מיר קענען אָנפיהרן אַ פּאַרלאַמענטאַרישע טעטיגקייט אַלס אַנאַרכיסטען, דאַן וואָלט ער געקענט פאַרשפּאָרן דעם גרעסטען טייל פון זיינע ווערטער, און די דיסקוסיאָן וואָלט באַקומען אַ פּראַקטישען פונדאַמענט".

דער פאַקט איז, אַז איך האָב טאַקע געשטעלט די פראַגע, צי מיר קענען אָנפיהרן אַ פּאַרלאַמענטאַרישע טעטיגקייט אַלס

* „זשערמינאַל", לאָנדאָן, 1907.

אַ נ אַ ר כ י ס ט ע ן ; ד. ה. צי די אַנאַרכיסטישע פּרינציפּען ער־לויבען דאָס אונז, אין אַנדערע ווערטער: צי מיר מ ע ג ע ן עס טאָן. דאָס קענען אַליין, דאָס פיזישע קענען, אַזוי צו זאָגען, איז זיכער ניט די הויפּטוויכטיגקייט: יעדע חברה קען, אויב ניט היינט איז מאָרגען, אָרגאַניזירן זיך אַלס פּאָליטישע פּאַרטיי און באַטרייבען פּאַרלאַמענטאַרישע טעטיגקייט. די פראַגע, אַלזאָ, איז דאָ ניט, ק ע ן איך פליהען אין פּאַרלאַמענטאַרישע טעטיגקייט אריין? זאָנדערן די פראַגע איז: קען איך פליהען אין אַזעלכע טעטיגקייט אַ ל ס אַ נ אַ ר כ י ס ט? און דאָס מיינט פּונקט דאָס זעלבע ווי די פראַגע, „מעג איך דאָס טאָן?“ עס איז קלאָר אַז פּאַקטיש קענען מיר אַרויסשטעלען אַ קאַנדידאַט אפילו מאָרגען, אויב מיר וועלען צו־ערשט איינשטימען, אַז מיר מעגען אָדער קענען דאָס טאָן פּ ר י נ ־ צ י פּ י ע ל אַלס אַנאַרכיסטען. דאָס איז אומבאַדינגט דער איינצי־גער פּונקט צו דיסקוטירן פאַר אונז אַנאַרכיסטען, דען דער אַנדער פּונקט, צי מיר וועלען עפּעס געווינען דערביי, איז אַ פראַגע פון צייט און אָרט, וועלכע קען ניט פאַרענטפערט ווערן איין מאָל פאַר אַלע מאָל און איבעראַל גלייך. אָנגענומען, אַז אין שפּאַניען וועלען מיר דערביי ניט געווינען, קען אָבער זיין, אַז דאָ אין אַמעריקא וואָל־טען מיר דערביי יאָ געוואונען: אויב די פראַגע פון מ ע ג ע ן וואָלט זיין „געסעטעלט“, וואָלטען מיר וועגען דעם פּ אַ ק ט י ש ע ן „קע־נען“ גאָר ניט געהאַט וואָס צו דיסקוטירן.

עס איז פאַר מיר קלאָר, אַז געג. ראַקער האָט איינפאַך ניט איינ־געזעהן, אַז „מעגען“ עפּעס טאָן און „פּרינציפּיעל קענען“ עפּעס טאָן איז איינס און דאָס זעלבע זאַך; אַז דער חילוק פון מעגען און קענען איז נאָר אַ חילוק ווען אונטער „קענען“ פאַרשטעהט זיך „פיזי־שער קענען“, ווי למשל פאַר אַ מענשען צו קענען פליהען אין דער לופטען. אַזוי ווי אָבער וועגען דאָס פיזישע קענען פון אָרגאַניזירן זיך אַלס פּאָליטישע פּאַרטיי איז גאָר קיין פראַגע ניט, מוז די פראַ־גע אַליין בלייבען אַ ריין פּרינציפּיעלע — הייסט דאָס אַז איך האָב נ י ט „ליידער באַשרענקט“ די דיסקוסיאָן, און האָב זי ניט געקענט מאַכען דאַדורך „דונקעלער און אומבאַשטימטער“, ווי זי מוז נויט־ווענדיגערווייזע זיין.

דער הויפּט און וויכטיגסטער פּונקט איז טאַקע דאָך, צי פּאַר־לאַמענטאַרישע טעטיגקייט שטימט מיט די אַנאַרכיסטישע פּרינ־ציפּען, און גענאָסע ראַקער'ס אַרגומענטען אויף דעם פּונקט זיינען דער וויכטיגסטער טייל פון זיין גאַנצען אַרטיקעל. ער זאָגט אַזוי: „גענ. מעריסאָן זוכט אונז צו באַווייזען, אַז די פּאַרלאַמענ־טאַרישע טאַקטיק איז ניט מעהר ווי אַ מעטאָדע, אַ וועג, ווי צו דער־גרייכען אַ געוויסען ציעל, פּאָלגליך האָט זי גאַרניט צו טאָן מיט די פּרינציפּען פון אַנאַרכיזם. אָבער דאָס איז דאָך נאָר אַ באַהויפּטונג! פּרינציפּ און טאַקטיק זיינען ענג פאַרבונ־דען איינער מיט דעם אַנדערן". — ווי וואָלט גע־ווען, ווען איך וואָלט פּאַראַפראַזירט זיין זאַץ און וואָלט געזאָגט: גענ. ראַקער זוכט אונז צו באַווייזען, אַז די אַנטי־פּאַרלאַמענטאַרישע טאַקטיק און די אַנאַרכיסטישע פּרינציפּען זיינען ענג פאַרבונדען איינע מיט די אַנדערע. אָבער דאָס איז דאָך נאָר אַ באַהויפּטונג. פּרינציפּ און טאַקטיק זיינען ניט ענג פאַרבונדען איינער מיט דעם אַנדערן. וואָלט איך אויף דעם אופן ניט געהאַט פּונקט אַזאַ גערעכ־טען אַרגומענט ווי גענ. ראַקער? דאָס, וואָס איך זאָג, איז אַ באַ־הויפּטונג, וועלכע איך זוך צו באַווייזען, און דאָס, וואָס ער זאָגט, איז אַ באַהויפּטונג, וועלכע ער זוכט צו באַווייזען. אַ פּרינציפּיעלע פראַגע איז אַ פראַגע פון לאָגיקע, און אַ לאָגישע דיסקוסיאָן קען נאָר אָנגעפיהרט ווערען מאַכענדיג באַהויפּטונגען און זוכען זיי צו באַווייזען. ווי קען מען אַנדערש אַרגומענטירען? אַלץ וואָס מען דאַרף, איז צושלאָגען יענעמס באַווייזען, און דאָס האָט גענ. ראַקער גראַד ניט געטאָן. וויל איך אַלזאָ פּאַרזוכען צו צושלאָגען זיינע באַווייזען. ער אַרגומענטירט ווי פאָלגט:

„דער אַנאַרכיסט איז אַ געגנער פון יעדער רעגירונג, אונטער וואָס פאַר אַ פאָרמע זי זאָל זיך ניט מאַניפעסטירען. זיין ציעל איז ניט די עראָבערונג, זאָנדערן די פאַרניכטונג פון דער פּאָליטישער מאַכט: פאָלגליך קען ער ניט זיין קיין אַגענט אָדער פאַרטרעטער פון דער רעגירענדער מאַכט. דער אַנאַרכיזם גרינדעט זיין גאַנצע לעהרע אויף דער פרייער פּערזענליכקייט, און דער טאַקטישער אויס־דרוק פון דיזער לעהרע איז לאָגישערווייזע די פּערזענליכע איני־

ציאטיווע און די דירעקטע אקציאן. די פארמען פון דיזער טאקטיק מעגען זיין פארשידען לויט די אומשטענדען, אבער דער קאמף אליין וועט שטענדיג זיין א דירעקטער קאמף".

דער ערשטער זאץ, ווען מען זאל איהם נעהמען ווערטליך, איז דורכאויס ניט ריכטיג. דער אנארכיסט איז *ניט* קיין געגנער פון *יעדער* רעגירונג. אויב די רעגירונג מאניפעסטירט זיך אין דער פארמע פון א לאקאלער אויטאנאמיע, איז דער אנארכיסט ניט געגען איהר, זאנדערן זעהר שטארק פאר איהר. דער אנארכיסט איז א געגנער הויפטזעכליך פון איין געוויסער פארמע פון רעגירונג, און דאס איז, פון *שטאאט*, וועלכער, נאך קראפאטקין'ס מייסטער־האפטער דעפיניציאן, איז — *די קאנצענטראציאן פון אסך פונקציאנען פון געזעלשאפטליכען לעבען אין איין צענטער פון אויטאריטעט*. דער אנארכיסטישער אידעאל איז די אויטאנאמע גרופע, וועלכע רעגירט זיך און פארוואלטעט איהרע אינטערעסען זעלבסטשטענדיג, אהן דער אריינמישונג פון אן אויסערליכער אויטאריטעט. קיין שטאדטישער צוזאמענלעבען איז ניט מעגליך, סיידען איינעגע אזעלכע אויטאנאמע גרופען וועלען זיין פעדערירט אין א מוניציפאליטעט. די בעראטונג וועגען די אלגעמיין מוניציפאלע אינטערעסען וועט נויטווענדיגערווייזע מוזען פארקומען דורך דעלעגירטע פון יעדער גרופע, וועלכע וועלען ווערן געוועהלט און וועלען זיין די אמת'ע פארטרעטער פון זייערע גרופען. אויב אירגענד וועלכע גרופע וועט האבען גענוג אורזאך צו זיין אומצופרידען מיט די באשלוסען פון דער מוניציפאלער פארוואלטונג, וועט זי קענען צוריקציהען איהר דעלעגאט און ניט נעהמען קיין אנטייל אין דער באטרעפענדער מוניציפאלער ארבייט. דאס רעכט פון צוריקציהען זיך נעהמט אוועק דעם שטאאטליכען כאראקטער פון דער פעדערירטער פארוואלטונג, און איז אלזא ריין אנארכיסטיש. אויף דעם אופן אליין איז מעגליך אן ענטוויקעלטעם געזעלשאפטליך צוזאמענלעבען אויף אנארכיסטישע פרינציפען.

דערפון פאלגט, אז דער אנארכיסט איז א געגנער בלויז פון דער שטאאטליכער, אבער ניט פון דער לאקאלער פארוואלטונג פון

דער געמיינדע פון וועלכער ער איז א מיטגליד. פארקערט, דער אנאַרכיסט דאַרף זיין די גרעסטע שטיצע פון אזעלכע לאָקאַלע רעגירונגען, און דאַרף זעהן צו געווינען וואָס מעהר אויטאָנאָמיע, וואָס מעהר „האָום רול", פאַר זיין לאָקאַלער געמיינדע, אָנהויבענדיג שוין איצט, אפילו ווי זי איז היינטיגען טאָג קאָנסטיטואירט, כדי צו בויען און ע נ ט וו י ק ל ע ן זיין אידעאַל, און ניט וואַרטען ביז וואַנען א שטורעמדיגע רעוואָלוציע וועט געבען די מעגליכקייט איינצופיהרן דעם פאָלשטענדיגען אידעאַל מיט איין קלאַפּ.

דער צווייטער זאַץ איז ריכטיג, אָבער ניט וויכטיג פאַר אונזער דיסקוסיאָן. עס איז ריכטיג, אַז דעם אנאַרכיסט'ס ציעל איז די פארניכטונג פון דער פּאָליטישער (דער שטאַאַט'ס) מאַכט, און פאָלגליך קען ער ניט זיין קיין אַגענט אָדער פארטרעטער פון דער רעגירענדער (דער שטאַאַטליכער) מאַכט — אָבער צי דען שלאָג איך פאָר, אַז דער אנאַרכיסט זאָל ווערן דעם שטאַאַט'ס אַגענט אָדער פארטרעטער? גענ. ראקער פארשטעהט דאַכט זיך גענוג אידיש צו וויסען, אַז איך שלאָג פאָר, אַז דער אנאַרכיסט זאָל זיין א ו נ ז ע ר אַגענט און פארטרעטער, דער אַגענט און פארטרעטער פון אונזער באַוועגונג, פון אונזער פּאַרטיי, פון אונזער פּראָפּאַגאַנדאַ, א ו ן א י מ ע ר א י ן א פּ א ז י צ י א ן צ ו ם ש ט א א ט א ו ן צ ו ז י י ן פּ א ל י ט י ש ע ר מ א כ ט! יעדער פאָרשלאַג צו ווירקען אלס אָפּאָזיציאָן צום שטאַאַט איז, טעאָרעטיש צום ווענינגסטענס, פּרינציפּיעל אנאַרכיסטיש. יעדער פאָרשלאַג צו פּראָפּאַגאַנדירן א ו נ ז ע ר ע אידעען, צו פארשטאַרקען א ו נ ז ע ר באַוועגונג, איז אנאַרכיסטיש אין פּרינציפּ. געהן אין פּאַרלאַמענט מיט דער אבזיכט צו ווירקען דורך פּראָטעסט און אויפקלערונג געגען דער שטאַאַטליכער פארגוואַלטיגונג פון די רעכט פון פּערזאָנען און געמיינדען, קען בשום אופן ניט הייסען צו ווערן דעם שטאַאַט'ס אַן אַגענט און פארטרעטער.

דער דריטער זאַץ פון אַרגומענט לויטעט: דער אנאַרכיזם גרינדעט זיין גאַנצע לעהרע אויף דער פרייער פּערזענליכקייט, דאַרום איז לאָגישערווייזע זיין טאַקטישער אויסדרוק די פּערזענליכע

איניציאַטיווע און די דירעקטע אַקציאָן. — לאָגיש באַטראַכט איז דאָס אַן איינפאַכער וואָרט־שפּילכעל, וועלכער קען נאָר פאַרפיהרן אַ בלינדען. די לעהרע פון אַנאַרכיזם איז צו שאַפען אַ מעגליכקייט, עס זאָל קענען זיין אַ פרייע פּערזענליכקייט, ניט זי איז גע־גרינדעט אויף דעם פאַקט פון אַ פרייער פּערזענליכקייט. דער טאַקטישער אויסדרוק פון אָט דער לעהרע איז לאָגישערווייזע די אָפּשוואַכונג, אָדער אָפּשאַפונג פון יעדער מאַכט, וועלכע צעשטערט די פרייע פּערזענליכקייט, דורך יעדען פּאַסענדען מיטעל, וואָס קען פיהרן צום געווינשטען ציעל. דער אַנאַרכיזם גרינדעט זיין גאַנצע לעהרע פון פּערזענליכער פרייהייט אויף די נויטווענדיגע באַדינגונ־גען פון אַ פאָרטשריטליכער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג, און די מיטלען פון אַנטוויקלונג זיינען איבעראַל אין דער נאַטור — דער קאַמף געגען אויסערליכע אומשטענדען. די געשיכטע פון דער מענשהייט באַשטעהט ניט דוקא פון עקאָנאָמישע קלאַסען־קאַמפען, זי באַשטעהט אָבער הויפּטזעכליך פון קלאַסען אָדער גרופּען־קאַמפען, ניט פון איינצעל־קאַמפען. די פּערזענליכע איניציאַ־טיווע איז בלויז איינער פון די וויכטיגסטע עלעמענטען אין יעדען אָרגאַניזירטען קאַמף, — אַפילו אין דעם חיל פון אַ טיראַן׳ס אַרמיי, פיהרנדיג אַ מלחמה געגען פרייהייט, ניט דוקא אין דער רעוואָלו־ציאָנערער אַרמיי פון אַנאַרכיזם, פיהרנדיג אַ מלחמה פאַר פּערזענ־ליכער פרייהייט.

גען. ראָקער׳ס לאָגיקע דערמאָנט מיר אָן דער לאָגיקע פון אַ סאָציאַלדעמאָקראַט, וועלכער האָט מיט מיר גע׳טענה׳ט, אַז די אינדיווידועלע אַטענטאַטען און די באָמבען־וואַרפעריי זיינען אַ לאָגישע קאָנסענקווענץ פון דער אַנאַרכיסטישער טעאָריע, וועלכע פּרעדיגט פּערזענליכע פרייהייט און די פּערזענליכע איניציאַטי־ווע. אויב דער טאַקטישער אויסדרוק פון אַנאַרכיזם איז ווירקליך די פּערזענליכע איניציאַטיווע (אין דעם זין פון איש כל הישר בעיניו יעשה) און די דירעקטע אַקציאָן אַלס געגענזאַץ צו דער פּראָפּאַגאַנ־דאַ דורך פּאַרלאַמענטאַרע טעטיקייט, דאַן איז דער אינדיווידועלער אַטענטאַט און די באָמבע די ריכטיגסטע קאָנסעקווענץ פון דער אַנאַרכיסטישער טאַקטיק און פון אַנאַרכיזם גופא. איז גען. ראָ־

קער פאַרטיג צוצוגעבען, אַז יענער סאָציאַלדעמאָקראַט האָט ריכטיג אויסגעדריקט דעם עסענץ און די קאָנסעקווענץ פון אַנאַרכיזם?

לאָמיר זיך ניט נאַרן, דירעקטע אַקציאָן מיינט אין לעצטער רעבענונג, אַז געזעלשאַפטליכע ענדערונגען קומען געוועהנליך דורך רעוואָלוציאָנערע קאַמפען, ניט דורך די הערשענדע מאַיאָריטעטען פון פאַרלאַמענט. זעהר גוט. איך גיב עס צו מיט מיין גאַנצען פאַרשטאַנד; אָבער איידער רעוואָלוציאָנערע קאַמפען קענען פאָרקומען, מוז מען דאָך פראָפּאַגאַנדירן, טאָ וואו ליגט עס אין דער פאָרמולע פון „דירעקטע אַקציאָן“, אַז אַנאַרכיסטען מוזען פיהרן זייער פראָפּאָגאַנדא בלויז אין יוניאָנס און אויף געגנאָסענשאַפטליכע פאַרזאַמלונגען, און ניט אויך אין פאַרלאַמענט? איך קען פאַרשטעהן די ספּעציעלע ארגומענטען, פאַרוואָס פאַרלאַמענטאַרישע פראָפּאַגאַנדע טויג פאר אונז ניט, דהיינו, אַז אין איינִיגע לענדער איז עס ניט פראַקטיש, אין אַנדערע איז עס איבערהויפּט אוממעגליך א. אַז. וו. איך זעה אָבער ניט איין, ערשטענס, אַז די דירעקטע אַקציאָן איז ספּעציעל אַן אַנאַרכיסטישע קאָנסעקווענץ, און צווייטענס, ווי אַזוי די דאָזיגע פאָרמולע שליסט אויס געוויסע פאָרמען פון פּראָפּאַגאַנדא, וועלכע מוזען אומבאַדינגט באַטריבען ווערן, כדי צו מאַכען מעגליך די געווינשטע רעוואָלוציאָנערע קאַמפען.

גענ. ראָקער גיט צו, אַז די פאָרמען פון דער דאָזיגער טאַקטיק קענען זיין פאַרשידען און קענען זיך בייטען לויט די אומשטענדען, „אָבער דער קאַמף אַליין, זאָגט ער, וועט שטענדיג זיין אַ דירעקטער קאַמף“. — וואָלט איך איהם פרעגען: און אין וועלכער קאַטעגאָריע רעכענט ער אריין די פּראָפּאַגאַנדא, וואָס מוז געמאַכט ווערן איידער דער קאַמף וועט שטאַטפינדען? געהערט עס צו דער קאַטעגאָריע פון קאַמף גופא, אָדער צו אַ פאָרמע פון טאַקטיק, וועלכע גרייט צו צום קאַמף? אויב עס געהערט צו דער לעצטער, דאַן קען מען דאָך זיך פאָרשטעלען אַזעלכע אומשטעדען, ווען די פּראָפּאַגאַדא אין פאַרלאַמענט קען ווערן דער וויכטיגסטער מיטעל ארויסצורופען אַ דירעקטען קאַמף אויפ'ן גאַס! גענ. ראָקער געדיינקט דאָך, אַז איך זוך בלויז די פּלאַטפאָרמע פון פאַרלאַ־

מענט, צו אַגיטירן דאָרט פאַר אונזערע אידעען, און דערוואָרט קיינ־מאָל ניט צו מאַכען דאָרט געזעלשאַפטליכע רעוואָלוציעס. טאַ אויף וויפיעל קען זיין ריכטיגע מיינונג וועגען אַ דירעקטען קאַמף אַנגרייפען מיין אַרגומענט וועגען פּראָפּאַגאַנדירן אונטער פּאַסענ־דע אומשטענדען אַפילו אין פּאַרלאַמענט, כדי וואָס גיכער אַרויס־צורופען אַ דירעקטען קאַמף?

מיר שיינט, אַלזאָ, אַז לאָגיש באַטראַכט איז אין עצם פון די אַנאַרכיסטישע פּרינציפּען ניטאָ קיין פאַרבאָט געגען אירגענד וועל־כען פּאַסיגען מיטעל צו פאַרשפּרייטען די אידעען פון אַנאַרכיסטי־שער פרייהייט. די איינציגע פראַגע איז נאָר, צי איז די פּאַרלאַ־מענטאַרישע טעטיגקייט אַ פּ אַ ס י ג ע ר מיטעל? גענ. ראַקער איז איבערצייגט, אַז עס איז ניט; און אָט זיינען זיינע אַרגומענטען:

„דער מאָדערנער פּאַרלאַמענטאַריזם, דאָס זאָגענאַנטע רע־פּרעזענטאַטיאָן־סיסטעם, איז אין דער ווירקליכקייט נאָר אַ נייע פאָרמע פון׳ם שטאַאט־פּרינציפּ. דער אַנאַרכיסט וויל עס אָפּ־שאַפען. דער פונדאַמענט פון דיזען איבעל איז די אומוויסענ־הייט, דער אַבערגלויבען, דער רעספּעקט פון די מאַסען פאַר דיזע איינריכטונגען. דיזער רעספּעקט מוז פאַרניכטעט ווערן. אַבער דאָס איז ניט מעגליך דורך דעם, וואָס מיר וועלען אַליין נעהמען אַן אָנטייל אין דער לעגיסלאַטיווער אָדער עקזעקוטי־ווער טעטיגקייט און שפּילען די ראָל פון רעדלאָך אין דעם רע־גירונגס־מעכאַניזם. פּאַרקערט, נעהמענדיג אַזאַ אָנטייל וועלען מיר ניט צעשטערן, נאָר אויפהאַלטען און סאַנקציאָנירן דיזען אַבערגלויבען אין דער אַלמעכטיגקייט פון דער פּאַרלאַמענטאַ־רישער רעגירונג. געהן אין פּאַרלאַמענט אַלס אָפּאָזיציאָן צו דער רעגירונג איז ניט קיין תירוץ. דער פּאַקט אַליין, אַז מיר געהען אריין אין פּאַרלאַמענט איז א לאָגישער באַוויז, אַז מיר אָנערקענען מאָראַליש דעם ווערטה און די נויטווענדיגקייט פון דיזער קערפּערשאַפט. דאָס אַלטע שפּריך־וואָרט: „זאָג מיר מיט וועמען דו געהסט, און איך וועל דיר זאָגען ווער דו ביסט“ וואָלט אויף אונז אויך גענען אָנגעווענדעט ווערן“.

קומט דאָס ניט אויס ווי מיר וואָלטען זיך אדומגעשלאָגען מיט די ווערטער, אָנשטאָט מיט די געדאַנקען, וואָס זיי דריקען אויס? דער אַנאַרכיזם איז די פאַרלייקענונג פון שטאַאט — אָבער וואָס פאַרלייקענט דער אַנאַרכיזם, די געביידע, וואו דער פאַרלאַמענט פאַרזאַמעלט זיך? די רעגעלן, וואָס ווערן דאָרט געברויכט אָנצוּפיהרן די פאַרהאַנדלונגען? די מעטאָדע פון צוזאַמענקומען זיך און באַשפּרעכען די נאַציאָנאַלע אינטערעסען? — וואָס דער אַנאַרכיזם פאַרלייקענט ווירקליך, איז ניט די געביידע, ניט די רעגעלן, ניט די מעטאָדע, זאָנדערן דעם פּרינציפּ פון צענטראַליזירטער אויטאָריטעט, וועלכער ליגט אין גרונט פון דער שטאַאט-אידעע, — ניט צו ריידען פון די גניבה און גזילה, וואָס דער הערשענדער קלאַס באַגעהט, שאַפענדיג פאַר זיך אַזעלכע פּריווילעגיעס, וועלכע באַפעסטיגען זיין הערשאַפט. אָנשטאָט דעם פּרינציפּ פון צענטראַליזירטער אויטאָריטעט, שלאָגט דער אַנאַרכיזם פאַר פעדעראַליזירטע פּרייוויליגקייט, נויטווענדיגערווייזע אויך דורך אַ סיסטעם פון פאַרטרעטער, וועלכע וועלען אויסגעקליבען ווערן לויט אַ באַשטימטער מעטאָדע, און וועלען פאַרזאַמלען זיך אין אַ געביידע, וואָס וועט הייסען פאַרלאַמענט, און וועלען אויסאַרביטען געוויסע רעגעלן ווי אָנצופיהרן די פאַרהאַנדלונגען פון די פעדערירטע אינטערעסען. די פאַרטרעטער וועלען ניט האָבען די וואָפען פון אויטאָריטעט אין זייערע הענט, ווי זיי האָבען עס היינט; די אינטערעסען וועלען ניט זיין אַזעלכע געגענגעזעצטע און פיינדליכע, ווי זיי זיינען עס היינט — אָבער אויך אין דער אַנאַרכיע וועלען זיין געזעלשאַפטליכע אינטערעסען און עס וועלען זיין אויסגעקליבענע פאַרטרעטער, וועלכע וועלען פאַרלאַמענטירן, מיט די וועגען און מעטאָדען ווי זיי וועלען עס דאַן פאַרשטעהן, צו וואהל און בעסטען.

דער אַנאַרכיסט, אַלזאָ, וויל ניט אָפּשאַפען דעם קערפּער, זאָנדערן דעם גייסט פון היינטיגען פאַרלאַמענטאַריזם; ער שלאָגט זיך ניט מיט'ן נאָמען, זאָנדערן מיט דעם עסענץ פון רעפּרעזענטאַטיוו-סיסטעם. די צענטראַליזירנדע מאַכט פון שטאַאט איז דער איבעל, און דער פונדאַמענט פון אַט דעם איבעל איז ניט נאָר דער סוביעקטיווער עלעמענט פון אומווויסענהייט און אַבערגלויבען, נאָר

אויך דער אָביעקטיווער עלעמענט פון דער אָרגאַניזירטער מאַכט, וועלכע לעגט אויף אונז אַרויף די קייטען פון צענטראַליזירטער אויטאָריטעט, צי מיר גלויבען אין דעם, צי ניט. פאַרניכטען דעם אַבערגלויבען איז טאַקע גאַנץ וויכטיג, אָבער דעם שטרויס־פויגעלס מעטאָדע פון איינבויגען דעם קאָפּ, כדי דער פיינד זאָל איהם ניט זעהן, שיינט מיר ניט צו זיין די בעסטע מעטאָדע, וואָס אַנאַרכיסטען־קאָפּ־מענשען קענען אויסקלערן. צי דערמיט, וואָס מיר געהען ניט אין פּאַרלאַמענט, וועט די אומוויסענהייט, וועלכע מיינט, אַז אָהן צענטראַליזירטער אויטאָריטעט קען מען ניט לעבען, פאַרניכטעט ווערן? אויב מיר אַנאַרכיסטען זיינען יאָ וויפיעל עס איז מאַסגעבענד, וועלען מיר עס זיין טויזענטער מאָל מעהר, אין דער מיינונג פון פּובליקום, ווען מיר וועלען אַלס פּאַרטרעטער שטערן די לעגיסלאַטיווע און עקזעקוטיווע טעטיגקייט פון שטאַאט, און וועלען אפשר האַבען די מעגליכקייט אויסצוברעכען אַ פּאָר ציינער פון די רעדלאַך פון'ם שטאַאט־מעכאַניזם. אין פאַקט, זייענדיג „קיקערס“ אין פּאַרלאַמענט גופא, וועט דער עולם ערשט זיך דערוויסען, אַז עס זיינען איבערהויפּט דאָ „קיקערס“ געגען דעם שטאַאטליכען פּאַרלאַמענט: ווי מיר האַלטען זיך איצט, ווייס דער עולם גאָר אינגאַנצען ניט געגען וואָס מיר קעמפען.

קלאָר גערעדט איז די מעשה אַזוי: ווייס דער עולם, וואָס ער וויל, לעבט ער ניט אין אומוויסענהייט און אַבערגלויבען איבער די פּונקטען, וואָס ער מוז געווינען, דאַן געהט ער אַרויס אויפ'ן גאַס, בויט אַ באַריקאַדע און שלאָגט זיך מיט זיינע פיינד פאַר זיינע רעכטע — ער מאַכט, הייסט עס, אַ רעוואָלוציע און פאַרדרעהט זיך ניט אַ קאָפּ מיט טענות אין פּאַרלאַמענט. אַזוי לאַנג אָבער ווי ער ווייס ניט וואָס ער וויל, איז ער ניט פאַרטיג צו שלאָגען זיך אויף באַריקאַדען, נאָר ער געהט טענה'ן אין פּאַרלאַמענט, זיך מישב זיין, אַזוי צו זאָגען, וואָס ער האָט צו טאָן. דערפאַר איז וויכטיג אויף אַן אמת, אַז עס זאָל זיין פאַרטראָטען אַן אָפּאָזיציאָנעלע מיינונג אין יענעם פּלאַץ; דערפאַר וואָלט זיין וויכטיג אויך אונזער אָפּאָזיציע: לאָז דער אומוויסענדער עולם דערוויסען זיך, אַז עס זיינען פאַראַנען מענשען, וועלכע קעמפען געגען דער צענטראַליזירונג

פון שטאאט, וועלכע פאַרטרעטען די אידעע פון וואָס מעהר „האָם־רול“, פון וואָס מעהר לאָקאַלע אויטאָנאָמיע, פון וואָס מעהר פּער־זענליכע פרייהייט. יאָ., דער פאַקט פון געהן אין פאַרלאַמענט אַלס אָפּאָזיציאָן פון שטאאט, וועט דינען ווי אַ לאָגישער באַווייז, אַז מיר אָנערקענען מאָראַליש דעם ווערט פון אַ פאַרלאַמענט און די נויט־ווענדיגקייט אויסצודריקען אונזערע אָפּאָזיציאָנעלע אידעען אין דער עקזיסטירנדער קערפּערשאַפט פון פאַרטרעטער. דאָס אַלטע שפּריך־וואָרט: „זאָג מיר מיט וועמען דו געהסט קעמפען, און איך וועל דיר זאָגען ווער דו ביסט“, וועט טאַקע גאַנץ ריכטיג אָנגעווענדעט ווערן אויף אונז אויך — און מיר וועלען געווינען דערביי.

ווי די זאַך פון אונזער באַוועגונג שטעהט היינט, ביי אונז אין אַמעריקא, אָדער ביי אייך אין ענגלאַנד, האָבען מיר וואָס צו פאַר־לירן אודאי ניט. אונזער פּרעסטיזש וועט ניט ליידען, ווייל מיר האָבען אבסאָלוט קיין פרעסטיזש ניט. אונזער ווירקונג אויפ׳ן סאָציאַל־פּאָליטישען לעבען וועט ניט געמינערט ווערן, ווייל מיר האָבען אבסאָלוט קיין ווירקונג ניט, וואָס זאָל קענען געמינערט ווערן. אונזער אויפגאַבע פון צעשטערן דעם אבערגלויבען אין פאַרלאַמענט אַלס דעם קוואַל פון לעבען א. אז. וו. — יאָ, דאָס איז זעהר אַ וויכטיגע אויפגאַבע, פאַר וועלכער מיר האָבען ביז אהער ליידער גאָר ניט געטאָן. עס איז שוין צייט מיר זאָלען ווירקליך וואָס טאָן דאַפיר, און טאָן קען מען נאָר אויף צוויי וועגען: ענט־וועדער פאַקטיש איגנאָרירן דעם שטאאט, נעהמענדיג זיך אַלע רעכטע, וועלכע דער שטאאט רויבט אַוועק פון אונז; געהן איהם עפענטליך דאַגעגען, און באַווייזען דער וועלט דורך אונזער לעבען און ליידען, ווי מיר האָבען קיין מורא ניט פאַר׳ן שטאאט, ווי מיר באַטראַכטען איהם פאַר אַן אבערגלויבען, אַ פיקציע, אַ בלאָף. אדער אויב מיר האָבען ניט דעם נויטיגען מוט אויף דעם אופן צו דינען אונזער אויפגאבע, איז דער אנדער וועג — צו באַווייזען זיך אין דער עפענטליכקייט, צייגען דעם עולם, אַז מיר זייגען דאָ, אַז מיר האָבען אַ נאָכפאָלגערשאַפט, וואָס פאַרטרויט אונז מיט אַ מאַנדאַט, און דאָן פּראָטעסטירן, דאָן אויפדעקען דעם גאַנצען שווינ־דעל, די דומע פיקציע, דעם נאַרישען אָבערגלויבען פון פאַרלאַמענט!

גענ. ראקער האָט אָבער מורא, אַ חוץ וואָס מיר וועלען פאַרלי־
רען אונזער פּרעסטיזש, אַז אונזערע פאַרטרעטער וועלען אונז פאַר־
ראַטען. אַ געפעהרליכע מעשה. דעם פּראָטעסטירנדען אַנאַרכיסט׳ס
ווילען וועט באַקומען אַ לעגיסלאַטיווע און עקזעקוטיווע מאַכט, און
— גאָט וייס וואָס עס וועט נעבאַך ווערן פון אונזערע אָרימע גענאָ־
סען, וועלכע ניאַנטשען זייער הייליגע אויפגאַבע אין דעם געמיטלי־
כען בערנער סטריט קלוב!... אויף דעם פונקט איז כמעט אוממעג־
ליך צו דיסקוטירן לאָגיש מיט מענשען, וועלכע מיינען ערנסט, אַז
אַ בעבעל, אַ בערנשטיין, אַ מעהרינג, האָבען פאַרראַטען דעם סאָציאַל־
דעמאָקראַטיזם אין פאַרלאַמענט; אַז ווייבאַלד די אַמאָליגע סאָ־
ציאַליסטען, מיט 30 יאָהר צוריק, האָבען דעם וואָרט „רעוואָלוציע“
פון מויל ניט אַרויסגעלאָזען, און די היינטיגע זיצען אין רייכסטאַג
און זוכען צו קריגען אַ געניגענדע מאַכט, כדי צו קענען פאַרווירק־
ליכען די רעוואָלוציע, איז דאָס מסתמא זייער געהן אין פאַרלאַ־
מענט שולדיג אין דעם, וואָס די רעוואָלוציע איז נאָך ניט געקומען.

שעהנע, אמת׳ע ווערטער זיינען גענ. ראַקער׳ס, וואָס ער זאָגט,
„אַז מיר דאַרפען ניט אַנטרויען אונזערע פּערזענליכע איבערציי־
גונגען, אונזער רעכט, „אונזער איך“ צו אַ צווייטען מענשען, וועל־
כער קען דערמיט מאַכען וואָס ער וויל“. — אָבער וואָס פּאַסען אָט
די שעהנע ווערטער אַהער צו אונזער ענין? וועלכע איבערצייגונ־
גען, וואָסער רעכט, וועלכען „איך“ טרויען מיר דאָ אָן? און ווי
אַזוי וועט דער „דעפּוטאַט“ קענען מאַכען דערמיט, וואָס ער וויל?
ווען ער זאָל דאָרטען ווערען אַפילו דער ערגסטער בודלער, ווי אַזוי
וועט ער קענען שאַדען מיינע פּערזענליכע איבערצייגונגען? אויב
ער וועט דאָרטען ניט פּראָטעסטירן ווי עס דאַרף צו זיין, וועל איך
אין איהם קיין פאַרטרעטער ניט האָבען, וועל איך פּראָטעסטירן גע־
גען איהם גופא, און ביז איך וועל קריגען אַ בעסערן שליח, וועלען
מיינע פּערזענליכע איבערצייגונגען ניט זיין פאַרטראָטען אין פאַר־
לאַמענט — אָבער אָפּפערן מיט מיינע אַנאַרכיסטישע איבערצייגונ־
גען, וועט ער דאָך ניט קענען מאַכען, איך זאָל אָפּפערן! און דאָס
זיינען די גרונדען אויף וועלכע גענאָסע ראַקער שטיצט זיין פּער־

זענליכע מיינונג, אז דער אנארכיסט טאָר ניט און קען ניט טאָן אזא געפעהרליכע זאך ווי וועהלען א פארטרעטער אין פארלאמענט. גענ. ראקער זוכט לעבערליך צו מאכען די ראָלע פון דעם אנאר־כיסטישען קאנדידאט אין דער צייט פון וואהל־קאמף. דאָס איז קיין קונץ ניט. ווען עס וואָלט ניט געווען אזוי טרויעריג, וואָלט מען קיין מעהר לעבערליכע סיטואציאָן ניט געקענט באשרייבען, ווי דעם גענאָסע'ס מורא צו סאנקציאָנירן דעם שטאאט, דורך דעם וואָס ער וועט געהן דאָרטען פראָטעסטירן. איך בין ניט קיין עקס־פערט אין פאָליטיש פראָגראמען, אָבער דאָך גלויב איך, אז עס וואָלט גאָר ניט זיין אזוי געפעהרליך שווער אריינצוליגען דעם קאנדידאט אין מויל קליגערע רייד, ווי די, וועלכע גענ. ראקער האָט אויסגעקלערט. זאָל דאָ זיין גענוג צו באמערקען, אז די אידעע פון שיקען אנארכיסטישע פראָטעסטירער אין פארלאמענט איז באַ־גרינדעט אויף דער היפּאָטעזע, אז עס זיינען פאראן גענוג מענשען אין לאנד, וועלכע ערווארטען ניט קיין גליקליך־מאכענדע געזעצען פון פארלאמענט, נאָר ווינשען אויפצוהויבען זייער שטימע, צום ווענינגסטען, געגען די פארשקלאפונגס־געזעצען, וועלכע פארשטאר־קען די מאכט פון שטאאט וואָס ווייטער מעהרער.

נאָך איין באמערקונג: לאז גענאָסע ראקער זיך ארויסשלאגען פון קאפּ דעם געדאנק, אז „קיין מענש קען ניט פארטרעטען א צווייטען מענשען" אין קיין זאך ניט. דאָס איז פּשוט אן אונזין און אויב מען וואָלט געקענט מיט רעכט באשולדיגען דעם אנאר־כיזם, אז ער ענטהאלט אזא געדאנק, וואָלט דאָס אליין געווען גענוג צו פאראורטהיילען דעם אנארכיזם אלס די דומסטע געזעלשאפטס־טעאָריע פון יאָהר הונדערט. מענשען וועלען אימער שיקען, וועלען מוזען שיקען, וועלען ניט קענען אויסקומען ניט שיקענדיג קיין פארטרעטער צו פערהאנדלען א נאציאָנאלע פראגע; ווארום קיין פאלק וועט קיינמאל פיזיש ניט קענען זיך צוזאמענ־קומען אין איין פלאץ, כדי צו פארהאנדלען אלע זיינע נויטיגע אינטערעסען.

נאָך א חסרון האָט גענ. ראקער אנטדעקט אין מיין פארשלאָג, און דאָס איז, אז „עס איז גארניט אזוי ניי, ווי מאנכע שטעלען זיך

פאָר“. די סאצ. דעמ. האָבען אויך אָנפאנגס באשלאסן בלויז צו פראטעסטירן, און דערנאך האָבען זיי ביסלעכווייז זיך גענומען צו דער פראַקטישער מיט־ארבייט. דאָס זעלבע מיינט ער, וועט פּאַסירן מיט אונז, און „מיינע בעסטע אבזיכטען וואלטען ניט געקענט פארהינדערן דיזע נאטירלאכע ענטוויקלונג.“ — ליעבע גענאסען! איך בין מנדב אלע פרעטענזיעס אויף אריגינאליטעט אירגענד וועלכען באדירפטיגען גענאָסע, וואָס נויטיגט זיך אין דעם... איך זוך די וואהרהייט און אינטערעסיר זיך מיט דער אנארכיסטישער באוועגונג, און שלאָג פאָר, וואָס איך מיין, אז עס וועט זיין נוצליך, און מיר געהט גאָרניט דעראן, צי עס איז נײַ, צי עס איז אלט און עס געהט מיר אויך ניט דעראן, וואוהין די „נאטירליכע ענטוויקלונג“ וועט מיך אוועקפיהרן. אויב אונזער פאָהן וועט „נאטירליכערווייזע“ באשפריצט ווערן מיט אביסעל פארלאמענטארישע בלאטע, וועל איך אלץ מעהר צופריעדען זיין צו לאזען איהר פלאַטערן א באַשפריצטע, איידער צו האלטען זי איינגעוויקעלט אין אַן אָרון קודש און לאָזען זי דאָרט פארשימעלט ווערן. אז מען געהט אין וואלד, דאַרף מען פאר וועלף קיין מורא ניט האָבען, יעדע זאך וואָס מען נוצט, נוצט זיך אָפּ: אז מען נוצט די גילאטינע צו־פיעל, וויסען מיר א ביישפּיעל פון דער פראנצויזישער רעוואלוציאן, נוצט זיך דער געווויסען אָפּ א ביסעל צופיעל; אז מען באנוצט זיך אפט מיט אינדיווידועלע עקספּראפּריאציעס, ווערט די מעטאַדע פון „דירעקטע אַקציאָן“ אויך א היפּש ביסעל באַדעקט מיט שמוטץ — וואָס זאָל מען טאָן? די „נאטירליכע ענטוויקלונג“ מאכט א תל פון גאָר פיעלע צארטע בלימעלעך, ווען מעהרערע הענט הויבען זיי אָן איבערצוטאפּען...

וואָס אנבאלאנגט דעם וואוקס פון דער סאציאל־דעמאקראטישער פּארטיי, מעג מיר גען. ראָקער גלויבען אויף נאמנות, אז איך האָב קיין אורזאָך ניט צו וועלען איבערטרייבען זייער ערפאלג. איך בין איבערצייגט, אז עס איז א שלעכטער ווינט וואָס בלאָזט אלץ מעהר אין דער ריכטונג פון צענטראַליזאציע און שטאַאט קאנטראל פון פאָלק'ס לעבענס מיטלען. איך האָף, אז זייער אידעאל וועט ניט פארווירקליכט ווערן — איך בין אָבער ניט אזוי

פאַנאַטיש פערבלענדעט, ניט איינציזעהן, אז לײדער בלאזט דער ווינט דאָך אין זייערע זעגלען היינטיגען טאָג; אז דער דעמאקראַטישער סאציאליזם האָט געמאַכט אן איינדרוק אויף׳ן עולם, און אז זייערע גרונד־פּרינציפּען ווערן אלץ מעהר בעקאַנט צווישן די מאסן, געג. ראקער מיינט, אז „אלס סאציאליסטישע פּארטיי איז איהר ערפאלג נול און נאך אמאָל נול.“ פון די גאנצע דריי מיליאן סאצ. דעמאק. וועהלער, פרעגט ער, „וויפיעל ווירקליכע סאציאליסטען געפינט איהר דארטען?“ און ער דיינקט, אז „אויב ניט די אנארכיסטען, וואָלט דער סאציאליזם אין גאנצען דערטרונקען געוואָרן אין די מוטנע וואסער פון דער פּארלאמענטארישער טעטיגקייט“.

— איך וואָלט איהם געפרעגט: וואָס מיינט ער א סאציאליסטישע פּארטיי דארף אויף אן אמת זיין? וואָס וואָלט ער אָנגערופען „ווירקליכע“ סאציאליסטען? און ווי אזוי מיינט ער, האלטען דאָס די אנארכיסטען אויף זייער איינציגען ברעקעל סאציאליזם, וואָס איז נאָך ניט אין גאנצען דערטרונקען געוואָרן? איך קען פאראויס זאגען זיין ענטפער, עס באשטעהט פון איין וואָרט: „רעוואָלוציאָנער!“ א סאָציאליסטישע פּארטיי, נאָך זיין מיינונג, דארף שלאפען אין די שטיוועל מיט א ביקס צוקאָפּענס, און שרייען אז אט־אט מאַכט זי די סאציאלע רעוואָלוציע, באטש דריי מאָל א טאָג. א „ווירקליכער סאציאליסט“ איז דער, וואָס איז פארטיג יעדע מינוט אויפצורייסען דעם ברוק און בויען א באריקאדע; און דער פארדינסט פון די אנארכיסטען איז, וואָס זיי צווינגען ארויס פון צייט צו צייט אן ערקלערונג פון די סאָציאל־דעמאקראטען, אז זיי זיינען נאָך אלץ רעוואלוציאנער. נו, וואָלט איך ווירקליך גאָרניט געהאט דאגעגען, ווען זיי וואלטען דאָס אלעם געווען; איך האלט אָבער פון דער מיינונג, אז מען קען זיין א סאציאליסטישע פּארטיי און דער ביקס זאָל איהר ניט ארויסשטארצען פון אונטער׳ן קישען; אז מען קען זיין א ווירקליכער סאציאליסט, ניט פארדארבענדיג דעם ברוק און פּראַקטיצירענדיג באריקאדען־ארכיטעקטור; און אז אָהן די אנארכיסטען וואָלט דער סאָציאל־דעמאָקראטיזם אלץ געבליבען טריי זיינע פּרינציפּען. זיי זיינען ניט קיין ראקערישע רעוואָלוציאָנערן. אָבער

עס איז אבסאלוט זיכער אז סאציאל־דעמאקראטען זיינען זיי...

איך האב דארום אזוי וויניג פחד, אז אנארכיסטען אין פארלאמענט וועלען ווערן אויס אנארכיסטען, ווי איך האָב וויניג פחד, אז דער פארלאמענט וועט דערטרינקען דעם סאציל־דעמאקראַטיזם. גענ. ראקער פרעגט: „איז דען די פארלאמענטארישע טריבונע ווירקליך דער איינציגער פלאץ, וואו מיר קענען רעדען צום פאלק און געבען אונזער באוועגונג א פראקטישע באדייטונג? ער דיינקט, אז ניט. בין איך מיט אים פאָלקאָם איינפארשטאנען: איך דיינק אויך, אז ניט. אלץ וואָס איך זאָג איז — אז מיר מוזען אונבעדינגט זיך נעהמען פאר פאליטישער טעהטיגקייט, אין *ברייטען זיין פון וואָרט*, און אז די פארלאמענטאַרישע טהעטיגקייט איז *אויך* איינע פון די פראפאגאנדא־מיטלען, וועלכע מיר טאָרן ניט אויסלאזען. און זאל גענאסע ראקערן ניט זיין אזוי שוועהר צו בעגרייפען, פארוואָס איך בין גראד איצט געקומען מיט מיין פאָרשלאַג. איך וויל זיין אָפען מיט איהם: איך גלויב ניט, אז די פראנצויזישע אדער די שפאנישע אדער אירגענד וועלכע געווערקשאפטס־באוועגונג וועט ווען עס איז קענען איינפיהרן דעם אנאַרכיזם! איך גלויב ניט, אז די געווערקשאפטען האָבען די גרויסע היסטאָרישע מיסיאָן צו אָרגאניזירן די צוקונפטיגע פראָדוקציאָן! איך גלויב ניט, אז אין די אלע לענדער, וואָס ער האָט אויסגערעכענט האָט די ארבייטער באוועגונג פון אָנפאנג אָן געהאט אן אנאַרכיסטישען כאראָקטער! איך ווייס, אז אין ענגלאנד און אמעריקא איז דער אנאָרכיזם טאָטאל אומבעקאנט! איך ווייס, אז קיין *סאָציאלע* רעוואָלוציע קען מען אויף אמאָל ניט מאכען, און קיין אנארכיסטישע אודאי ניט! און איך מיין, אז איך פארשטעה גענוג דעם אנארכיזם, ניט אנצונעהמען יעדע רעוואלוציאנערע פראזע אדער טהאט פאר אן אנארכיסטישע מאניפעסטאציאן.

יא, איהר האָט רעכט, גענ. ראקער, אז פרינציפ און טאקטיק זיינען ענג פארבונדען. איך זעה עס איצט קלאר איין, אז כדי צו דיסקוטירן ווי געהעריג איז וועגען דער אנארכיסטישער טאקטיק, מוז מען אָנפאנגען די דיסקוסיאן פון די אנארכיסטישע פרינציפען. זאָלען מיר אָנפאנגען?—

אנאַרכיסטישע טעאָריע און פּראַקטיק*

דער פונדאמענט פון גאנצען אנארכיזם, דער גרונד־געדאנק פון דער אנאַרכיסטישער טעאָריע, איז די אידעע, אז מענשען קענען לע־בען, און דארפען לעבען, אין געזעלשאפטען אָהן אויבערהארן און הערשער. ביז אַ געוויסען גראד איז אָט די אידעע שוין אָנגענו־מען געווארן כמעט פון דער גאנצער קולטורעלער מענשהייט. קיין דיינקענדער מענש האלט שוין היינטיגען טאָג ניט מער, אז די גע־זעלשאפט קען קיין קיום ניט האָבען, סיידען איינער, אַ קיסר, געוועל־טיגט איבער איר, ווי זיין שכל און יושר טראָגט אים אוים. אדרבה, אומעטום הערשט דער געדאנק, אז דאס פאָלק, ד. ה. יעדער מיטגליד פון דער געזעלשאפט, האָט אַ רעכט אנטייל צו נעמען אין דער פאר־וואלטונג פון די קהל'שע עסקים; און אז וואָס מעהר יעדער איינער איז זעלבסטשטענדיג פּאָליטיש, אלץ שטארקער און לעבענספיאיגער איז דער גאנצער כלל.

אזוי ווייט — אזוי גוט, די צרה איז נאָר, וואָס די מענשהייט איז ביז איצט ניט געגאנגען נאָך ווייטער: וואָס זי האָט נאָך ניט געצויגען די לאָגישע שלוסען פון דעם געדאנק. די בורזשואזיע האָט באפרייט די געזעלשאפט פון אן אויסערליכען הערשער און האָט געשטעלט יעדען איינצעלנעם אונטער דער אייזערנער הערשאפט פון דער געזעלשאפט גופא. זי האָט קאָנצענטרירט די פונקציאָנען פון געזעלשאפטליכען לעבען אין איין צענטער פון אויטאָריטעט, און האָט געמאכט פון דעם רעכט זיך צוריקצוציהען דעם גרעסטען פּאָ־ליטישען פארברעכען, וואָס אַ בירגער קען באגעהן. דער סאָציאל־דעמאָקראטיזם האָט צוגעשפּאנט זיין אידעאל צום קאפּיטאליסטי־

---

* „זשערמינאל", אָקטאָבער, 1907.

שען וואָגען און טענה׳ט: מיר נעמען אָן די צענטראַליזאַציע אַלס א געזעצע פון אנטוויקלונג, אבער מיר פאָדערן, די געזעלשאַפט זאָל אונז געבען עסען אויך. אויב דאָס שאַפען איז געווארן א געזעלשאַפט־ליכע פונקציאָן, מוז אויך דאָס געניסען ווערן געזעלשאַפטליך: די קאָנצענטרירטע אויטאָריטעט פון דער געזעלשאַפט וועט אנפיהרן אונזער פּראָדוקציאָן און וועט אונז באַזאָרגען מיט חיונה, און דאָס צוריקציהען זיך וועט ניט מעהר זיין א פארברעכען, נאר פּשוט אן אוממעגליכקייט.

דער אנאַרכיזם זעהט אין אַט דער צענטראַליזירטער אויטאָרי־טעט פון דער געזעלשאַפט דעם גרעסטען אויבער־האַר און הערשער, צו וועמען די מענשען זיינען ווען עס איז געוווען פארקנעכטעט; און דאָרום איז זיין אידעאַל — פּאָלקאָמענע פּאָליטישע זעלבשטענדיג־קייט, דורך גלייכע גלעגענהייטען פאר אלעמען און פרייוויליגער מיטארבייטערשאַפט פון יעדען איינעם. דאָס איז די לאָגישע קאָנ־זעקווענץ פון דער אומאויפהערליכער אנטוויקלונג צו פּערזענליכער פרייהייט, וועלכע מיר געפינען אין דער מענשליכער געשיכטע, און דאָס איז די אנאַרכיסטישע טעאָריע וועגען דער טענדענץ פון גע־זעלשאַפטליכען פּראָגרעס. צי דער אנאַרכיסט טייטשט אויס ריכ־טיג די דאָזיגע טענדענצען, צי ניט, איז א פראגע, וואָס לאָזט זיך דעבאַטירן. מיר שטעלען ניט „אונזער זאכע״ אויסשליסליך אויף אביעקטיווע פּאָרשונגען, ווי דער „ריינער״ מארקסיסט טוט עס. מיר האַלטען די סוביעקטיווע מעטאָדע פאר ניט ווייניגער וויסענשאַפט־ליך ווי די אביעקטיווע, וועלכע אין אזא קאָמפּליצירטען ענין ווי געזעלשאַפטליכער פּראָגרעס, קען אויך קיינמאָל ניט זיין עקזאַקט, און מוז אימער בלייבען דעבאַטירבאַר. מיט איין וואָרט: אונזער גרונד־געדאַנק איז, אז מענשען קענען און דארפען לעבען אונטער די קאָנזעקווענטעסטע פרייהייט, וועלכע איז נאר מעגליך אין אן אָרגאַניזירטער געזעלשאַפט; און מיר מאַכען דעם דאָזיגען געדאַנק צום אידעאַל פון א גליקליכער צוקונפט, צו וועלכער מיר שטרעבען, און פאר וועלכער מיר זיינען צופרידען צו ארבייטען.

ווי אזוי קענען מיר ארבייטען פאר אונזער אידעאַל? אין וועל־כער פּראַקטישער טעטיגקייט קען אונזער ארבייט זיך אויסדריקען?

— אין צווייערליי אויפגאבען: איינע איז אן אינדירעקטע, נעמליך, צו שאפען וואס מעהר פראָפּאַגאנדיסטען, וואס מעהר ארבייטער פאר אונזער אידעאל; צו דערפארשען און פארשפרייטען אנארכיסטישע אידעען און שאפען איבערצייגטע אנארכיסטען, וועלכע זאָלען קענען ווירקען אין זין פון אונזער אידעאל. די צווייטע איז א דירעקטע אויפגאבע — צו פארשטארקען און העלפען די אנטוויקלונג פון די פרייהייטליכע טענדענצען, וועלכע מיר זעהען אין דער היינטיגער געזעלשאפט, און זוכען אָפּצושוואכען, ווירקענדיג דאגעגען, די געגענגעזעצטע טענדענצען, וועלכע פירן צו א גרעסערער צענטראַליזאציע און א שטאַרקערער פארשטאאטליכונג.

עס איז קלאָר, אז ווי וויכטיג די אינדירעקטע ארבייט זאָל ניט זיין, איז עס וויכטיג נאר דערפאר, ווייל אָהן איהר קען די ד י ר ע ק ט ע ארבייט ניט געטאָן ווערן — די דירעקטע ארבייט פון העלפען לעגען א ציגעל אויף א ציגעל אין דער לאנגזאמער געביידע פון דער צוקונפט; די אנטוויקלונגס-ארבייט, וועלכע מוז זיך אנפאנגען היינט, אויב מיר דערווארטען זי זאָל בליהען איבערמאָרגען, וועלכע מוז אנטייל נעמען אין די לעבענס-פּראָבלעמען פון דער גענענווארט, כדי צו קענען האָפען צו לייזען זיי אין דער צוקונפט. דאָס פּראָפּאַגאנדירן אליין, די ארבייט פון שאפען אנהענגער פון אונזערע אידעען, איז אין עסטען פאַל בלויז א מיטעל צום צוועק, ניט דער צוועק אליין. די גרויסע מאסען בלייבען אימער טויב פאר אבסטראקטע טעאָריען; זיי לאָזען זיך באוועגען נאר פון פראקטישע פאָרשלעגע, וועלכע קענען העלפען צו די צרות פון היינטיגען טאָג. די פּראָפּאַגאנדא קען גרייכען נאר א קליינעם פראצענט פון דער באפעלקערונג פון יעדען לאנד, און דער קליינער טייל אליין קען מיט געוואלט ניט רעוואָלוציאָנירן די געזעלשאפטליכע פארהעלטניסען. ער קען נאר דינען ווי די הויוען, וואס מאכט אויפגעהן די טייג, און די מענשען-טייג, די מאסע, האָט ניט קיין באוואוסטזיין פאר סאָציאלע רעוואָלוציאָנען אין אבסטראקט: זי געהט ניט אויף פאר אלגעמיינע אידעאלען, זי ווערט אָנגערעגט נאר פון אונמיטעלבארע פאָדערונגען, איהר גאנצע פסיכאָלאָגיע דריקט זיך אויס אין דער עלעמענטארער „רעפלעקסיווע טהאַט“.

אין דער אַנאַרכיסטישער פּראַקטיקע אָבער איז ליידער דער מיטעל געוואָרן צום צוועק. פון אָנפאַנג אָן האָט די באַוועגונג זיך באַגרענעצט מיט דער א י נ ד י ר ע ק ט ע ר אַרבייט פון שאַפען אַרבייטער פאר איהרע אידעען, און לאָ די וואָס זי האָט זיי ניט געגעבען קיינע געגענוואַרטס־אויפגאַבען, האָט זי זיי נאָך „פּרינצי־פּיעל" אָפּגעהאַלטען פון אַנטייל צו נעמען אין אַזעלכע אַרבייט. איהר טרוקענע אידעען־פּראָפּאַגאַנדא האָט געשאַפען אַ גענאָסענ־שאַפט, וועלכע האָט זיך אַוועקגעשטעלט, אַזוי צו זאָגען, אויפ'ן ברעג פון דער געזעלשאַפט, גרייט יעדע מינוט אריינצושפּרינגען אין דער צוקונפט, רייטענדיג אויף אַ פאַנטאַסטישען רויטען פערדעל פון רע־וואָלוציע. אָבער מעהר ווי אַ פאַרפעלטען שאָס האָבען זיי קיינמאָל ניט אויסגעפיהרט צו דערלאַנגען; און אַזוי ווי ביי יעדען אַנדערן פּראָנטיער־גאַרניזאָן, וועלכער שטייט ליידיג און קוקט נאַר אויס אויף מלחמה, האָט ביי זיי אויך געמוזט אריינטרעטען אַ דעמאָראַ־ליזאַציע. פון איין זייט זיינען די גענאָסען פאַרפרעמדעט געוואָרן פון ארומיגען לעבען, האָבען געמאַכט פון אַנאַרכיזם אַ מין רעליגיע און זיינען געוואָרן איהרע פאַנאַטיקער. פון דער אַנדער זייט, כדי צו טאָן עפּעס פּראַקטישעס, געפינען מיר זיי קריכענדיג אין אַלערליי סעפּאַראַטיסטישע באַוועגונגען — נאַציאָנאַליסטישע, טרייד־יוניאָ־ניסטישע, קינדער־ערציהונג, פרייע ליעבע, קאָלאָניזאַציאָן־באַוועגונג, אַ. ד. ג., נאָר ניט אויף דעם פעלד, וואו זיי מוזען אייגענטליך זוכען צו דערפילען זייער דירעקטע אויפגאַבע—אויפ'ן געביט פון ברייטען פּאָליטיש־סאָציאַלען לעבען פון גאַנצען פאָלק.

די אַנאַרכיסטישע האַלטונג פון ביטערקייט, צאָרן און האַס גע־גענאיבער יעדער פּאָליטישער טעטיגקייט איז אַן אמת'ער רעליגיע־זער פאַנאַטיזם. ער דערמאָנט אָן דעם געפיל פון אָפּשטויסונג, וואָס חזיר רופט ארויס אין די נאָזלעכער פון אַ פרומען אידען. נאָר ווען מען מאַכט פון דעם אַנאַרכיסטישען פּרינציפּ פון פרייהייט אַ רע־ליגיעזען געבאָט, קען מען דערקלערן די שטרייננגקייט און פאַרבי־סענקייט פון אונזערע גענאָסען געגען יעדער פּראַקטישער טעטיג־קייט, וועלכע איז פאַרבונדען מיט'ן היינטיגען פּאָליטישען לעבען. וויבאַלד חזיר איז טריף, טאָר מען ניט נוצען די כלי, אין וועלכער

די טרפה איז געלעגען: ווייבאלד דער שטאַאט איז ניט פאַראייניבאַר מיט סאָציאַלער פרייהייט, טאָר מען זיך ניט באַנוצען מיט'ן פאַרלאַמענט און אפילו ניט בילדען א פאַראַנטוואָרטליכע פּאַרטיי־אָרגאַניזאַציע, כדי צו אַרבייטען פאַר אַנאַרכיסטישע צוועקען. ווייבאַלד אונזער אידעאַל איז די פאָלשטענדיגע פרייהייט פון אינדיווידיאום, טאָרען מיר ניט פאַרדאַמען איינעם, וואָס וואַרפט א באָמבע אין א טעאַטער, (אבוואהל מיר ווערען ניט מיעד פאַרדאַמענדיג, מיט כאַראַקטעריסטיש רעליגיעזע אונקאָנסיסטענץ יעדען בורזשוא, יעדען קאַפּיטאַליסט, און זאָגאַר יעדען סאָציאַל דעמאָקראַטישען פיהרער). ווייבאַלד די אַנאַרכיסטישע טעאָריע. אז עס איז מעגליך און ווינשענסווערטה א געזעלשאַפטליכער לעבען אָהן הערשער, איז געוואָרען ביי אונז א רעליגיאָנס־תורה, זעהען די גענאָסען איין בעשיינפּערלאַך, אז מען טאָר ניט פּראַקטיש אינטערעסירן זיך מיט א צייטליבער פראַגע פון „האָם־רול", פון עקאָנאָמישער רעגירונג, פון מוניציפאַלע תקנות, פון שוץ און זיכערהייט אָרדנונגען, און אַנדערע געגענוואַרטיגע לעבענס־פאָדערונגען!

עס איז אוממעגליך אונזער האַלטונג אַנדערש צו באַגרייפען. מען קען פאַרשטעהן פאַרוואָס א חברה, וועלכע גרינדעט זיך פאַר א ספּעציעלען צוועק, קען ניט, לאָגיש, האַנדלען געגען איהרע סטאַטוטען. א חברה ישוב ארץ ישראל, צ. ב. ש. קען ניט אלס אזעלכע זוכען צו גרינדען קאָלאָניעס פאַר אידען אין אוגאַנדאַ, אדער אויסטראַליען. אדער א געזעלשאַפט פון צער בעלי חיים פאַר הײמלאָזע קעץ, קען ניט פאַרווענדען איהרע פאָנדס אויף הכנסת כלות, אדער אויף א מושב זקנים. א מיטגליד פון א „טעמפּערענס סאָסייטי", אויב ער איז אן אויפריכטיגער מענש, קען ניט אַליין געברויכען שטאַרקע געטרענק, דען עס איז פשוט געגען זיין פּרינציפּ. ווי קען מען אָבער פאַרשטעהן די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג, וועלכע איז אן אַלגעמיינע געזעלשאַפטליכע באַוועגונג; וועלכע זוכט צו אַנטוויקלען די טענדענץ פאַר וואָס מעהר פּערזענליכע פרייהייט אין געזעלשאַפטליכען לעבען; וועלכע זעהט איין די געפאַהרען זאָגאַר פון א קהל'שער פאַרוואַלטונג, וואָס וועט אונז אַלעמען געבען חיונה בשופע — ווי קען מען אזא באַוועגונג פאַרשטיין, ווען זי שאָקעלט זיך אָפּ

פון יעדער געזעלשאַפטליכער טעטיגקייט; ווען זי הויבט ניט אויף מיט א פינגער, איינצושטעלען זיך פאַר די אַלטעגליכע קאַמפּען פון לאָקאַלער אויטאָנאָמיע און די רעכט פון איינצעלנעם, געגענאיבער דער צענטראַליזירענדער מאַכט פון שטאַאט; ווען זי האַלט איר־גענד וועלכע טיילנאַמע אין היינטיגען פּאָליטישען לעבען פאַר טריף ווי חזיר און מורא׳דיג שעדליך?

אלס אַנאַרכיסטען זיינען מיר געגען דעם שטאַאט. א פרומער איד, וואָס פּאַרטייטשט דעם „לא תעשו כל מלאכה ביום השבת“, אז מען טאָר אפילו די האָר ניט פאַרקאַמען אום שבת, טאָר זיך ניט אָנרירן אָן דער קעמעלע, ווייל עס איז מוקצה. דאַרף פאַר אונז דער שטאַאט אויך זיין מוקצה? וואָס הייסט מיר זיינען געגנער פון שטאַאט? געגנער פון „דער אָרגאַניזירטער געוואַלט, וועלכע איז געשאַפען געוואָרן פון די רויבער, כדי אויפצוהאַלטען די שרעקליכע אומגערעכטיגקייט, וואָס איז באַגאַנגען געוואָרן געגען דער מענש־הייט“? זיינען דען סאָציאַל־דעמאָקראַטען ניט קיין געגנער פון אַזאַ אָרגאַניזירטער געוואַלט, וואָס האַלט אויף די שרעקליכע אומגע־רעכטיגקייט? מען דאַרף ניט זיין קיין אַנאַרכיסט, כדי צו זיין א געגנער פון א באַנדע רויבער, וועלכע באַגעהען אַזעלכע שרעקליכע מעשים געגען דער מענשהייט. דאָס כאַראַקטעריסטישע אינ׳ם אַנאַר־כיזם איז, וואָס ער געפינט שעדליכעס אין יעדער געזעלשאַפטליכער (שטאַאטליכער) קאָנצענטראַציע פון פונקציאָנען, ווען דאָס ווערט באַגאַנגען אפילו פון די בעסטע מענשען מיט די בעסטע אַבזיכטען. אונזער געגנערשאַפט צום שטאַאט מוז זיך אַלזאָ אויסדריקען אין א געגנערשאַפט צו יעדער אַרט איינפירונג פון מעהר פּאָליטישער קאָנ־צענטראַציע; און דאָס קען מען ניט אויספיהרן שילטענדיג אָדער הרג׳נענדיג די היינטיגע באַנדע רויבער, אָדער „עקספּראָפּריערנדיג די עקספּראָפּריאַטאָרס“ דורך אַן אַרבייטער־רעוואָלוציע, (ווען מיר וואָלטען עס אפילו געקענט פועל זיין). דאָס איז אַן אַרבייט פון ענדערן די באַגריפען פון די גרויסע מאַסען וועגען די פונקציאָנען פון רעגירונג; די גרויסע מאַסען אָבער לערנען ניט פון בראָשורען און פילאָזאָפישע רעדעס. זייער לעהרער קען נאָר זיין דאָס לעבען אַליין, די פּראַקטישע נוצליכקייט און נויטווענדיגקייט פון צייט־

מעסיגע פּאָליטישע רעפאָרמען. און אויב מיר האלטען אזעלכע ארבייט פאר מוקצה, דאַן וועט אפשר דער אַנאַרכיזם דאָך וויפיל עס איז מקוים ווערן, אבער ניט וויל מיר אנארכיסטען האָבען מיט עפּעס געהאָלפען דערצו, זאָנדערן ט ר אָ ץ אונז און אונזער פּראַקטישער „טעטיגקייט“.

דער טאָלסטאָאישער אַנאַרכיזם איז אָפען רעליגיעז. יעדע רעליגיע פאָדערט פון איהרע גלויביגע, זיי זאָלען זיך מוסר נפש זיין על קידוש השם. טאָלסטאָי, וועלכער האלט יעדע פּאָליטישע רעגירונג פאר א פארברעכען, פּרעדיגט, אז יעדער איינער זאָל אויפהערן זאָפאָרט צו האָבען אירגענד וועלכע מגע ומשא מיט דער רעגירונג. צאָהל ניט קיין שטייערן, געה ניט אין סאָלדאַטען, פאָלג ניט די געזעצען פון לאנד, שרייט ער צו אונז—אי די רעגירונג וועט דיך אריינזעצען אין טורמע, וועט דיר אָנטאָן שרעקליכע ענוים, וועט דיך ממית'ן? זיי זיך מוסר נפש פאר דיין הייליגען אידעאל! דער אַנאַרכיזם איז געגען געוואלט — פּרעדיגט טאָלסטאָי, אז אויב אימיצער בארויבט דיך, שענדעט דיין ווייב און דיין טאָכטער, מערדערט דיין פאמיליע, שטעה רוהיג, א פינגער זאָלסט דו ניט ארויפּליגען אויף דעם מערדער! אָט דאָס הייסט קאָנסעקווענץ, דאָס איז לאָגיש; אָט אזוי דינט זיין אידעאל א שטריינג־גלויביגער, א רעליגיעזער מענש! ווען א ל ע וואָלטען אזוי געטאָן, וואָלט אין אכט טאָג צייט דער הימעלרייך געווען אויף דער ערד; ווען פ י ע ל ע וואָלטען אזוי געטאָן, וואָלט זייער ביישפּיל געהאט א גרויסע ווירקונג אויפ'ן עולם; ווען א קליינע צאָהל נאָר וואָלט אזוי געטאָן, וואָלטען מיר זיי געאכטעט אלס אויפריכטיגע פאַנאַטיקער, און—באדויערט...

אונזער „רעוואָלוציאָנערער“ אַנאַרכיזם אבער איז ניט קאָנסעקווענט און ניט לאָגיש. ער איז אויך געגען געוואלט, דאָס הייסט געגען דער געוואלט, וואָס דער הערשער און עקספּלואטאטאָר געברויכט; אבער געוואלט געגען איהם איז גראד א מצוה צו געברויכען, און מען לויבט אזא טוער ביז אין זיבעטען הימעל. פאר דער אויבערמאכט פון שטאַאט בויגט מען דעם קאָפּ ווי טיעף ער הייסט, (אויסער ווען מען קען עובר זיין אויף זיינע געזעץ באהאלטענער־

הייט) — מישען זיך אבער אין פּאָליטישען לעבען און ווירקען ווי־פיעל מעגליך געגען דעם פּרינציפּ פון שטאַאט, דאָס הייסט שוין אנערקענען דעם שטאַאט און האנדלען להיפּך צו די אַנאַרכיסטישע פּרינציפּען! פּאָלגען דעם שטאַאט מעג מען, הרג'נען זיין פאַרטרעטער איז א לויבענסווערטע טאַט, ווירקען געגען איהם מיט פּראַקטיש איבערצייגענדער ארבייט — דאָס איז געגען פּרינציפּ!

מיר האָבען א פאָרמולע: „פּערזענליכע איניציאַטיווע". וואס איז די מיינונג פון דעם? עס איז א פילאָזאָפיש־היסטאָרישע גענעראַליזאציע, וועלכע דריקט אוים דעם געדאנק, אז ווען א מענש פארלאָזט זיך ניט אויף דעם אנדערן, איז ער בעסער אָפּ. די ריכטיגקייט פון דעם געדאנק איז א שטיצע פאר אונזער טעאָריע, אז קהל'שע פאַרזאָרגאכע טויג אויף א כפּרה, און אז די בעסטע צופרידענהייט און דער העכסטער פּראָגרעס וועט ארויסקומען, ווען יעדער איינער וועט האָבען די געלעגענהייט. און וועט זיך באנוצען דערמיט, אליין צו טאָן דאָס בעסטע וואָס ער קען. נעמען די גענאָסען און מאכען פון דער גענעראַליזאציע א דאָגמאַ, פון וועלכער זיי דרינגען, אז מען טאָר ניט שיקען קיין רעפּרעזענטאַנטען, און במילא טאָר מען ניט וועהלען קיין רעפּרעזענטאַנטען, און נאָך אמאָל במילא טאָר מען ניט זיין קיין רעפּרעזענטאַנט, ווייל דאָס רויבט אוועק יענעמס פּרייהייט, (אַזוי ווי עס מוז!) און דארום איז עס געגען דעם אַנאַרכיסטישען פּרינציפּ פון פּערזענליכער איניציאַטיווע! אַ וואָס מיר האָבען איצט ניט די מעגליכקייט אליין צו טאָן דאָס בעסטע, וואָס מיר פארשטעהען? אַ מיר מוזען זיך בויגען אין אונזערע פּאָליטישע פארהעלטניסע היינטיגען טאָג צו אנדערע מענשען'ס פארטרעטער, וועלכע זיינען אָפּען געגען אונז און מאכען אפילו גאר קיין אָנשטעל ניט צו פּאַרטרעטען אונזערע מיינונגען? — איז דען ניט בעסער פאר אונזער צופרידענהייט און פאר'ן פּראָגרעס, ווי מיר פארשטעהען איהם, אז מיר זאָלען האָבען לכל הפּחות א פארטרעטער פון אונזערע מיינונגען און שטרעבונגען, אזוי לאַנג ווי מיר האָבען ניט די געלעגענהייט אליין איינצופירן אונזערע בעסטע אידעען אין לעבען?

אין די עקאָנאָמישע שייכותן פון געגענזייטיגע אינטערעסען

אין דער געזעלשאפט, קענען די פעכטערייען אָנגעפירט ווערן אמאָל מיט מעהר ערפאָלג אויפ'ן גאַס, ווי אין קהל־שטיבעל; און אויפ'ן גאַס איז דער אייגענער פויסט אָפט מעהר ווירקזאם, ווי דעם פאר־טרעטערס טענות. אין א ריין פּאָליטישער פראגע אבער, ווי למשל, וואו עס האנדעלט זיך וועגען דאַס רעכט פון מיין שטעטעל צו בויען א בריק, אדער מאכען א פּאַרק, אדער אײנפירן מוניציפּאלע פאר־וואלטונג פון „פּובליק יוטיליטים“, ניט דארפענדיג אנקומען וועגען דעם נאָך א ערלויבנים פון דער צענטראלער סטייט־רעגירונג — דא קענט איהר מיט אנארכיסטישער איניציאטיווע היינטיגע צייטען קיין איינציגען שריט ניט מאכען. איהר מוזט האָבען אייער מיינונג פארטראָטען אין דער לאָקאלער רעגירונג; אייער זייט מוז זיין רעפּרעזענטירט אין דער סטייט־רעגירונג; איהר מוזט זיך איבער־הויפּט אינטערעסירן מיט דעם, און אגיטירן פאר אייער פרינציפּ פון אויטאָנאָמיע אין אלע עפענטליכע פּלעצער, וואו איהר קענט נאָר טרעפען אַן עולם. ווען איהר טוט טיכטיגע ארבייט און עס גליקט אייך דורכצופירן אייער פּאָרשלאַג, וועט דער ערפּאָלג פון די אויס־געפּאָכטענע רעפּאָרמען אין פּראקטישען לעבען עפענען דעם עולם די אויגען צו זעהן דעם פּאָרצוג פון פרייהייט איבער שטאַאט־קאָנטראָל, און עס וועט זיין לייכטער צו אגיטירן און אפשר דורכפיהרן נאָך מעהר אויטאָנאָמיע און מעהר פרייהייט. געהט אזא ארבייט להיפּך צו די אנארכיסטישע פּרינציפּען? איז אזעלכע אנארכיסטישע אר־בייט געגען דעם אנארכיזם?

„דירעקטע אקציאָן אָנשטאָט פּאָליטישע קאָפּ־פאררדרעהעניש“— איז נאָך א פּאָרמולע, וועלכע מיר האָבען אנגעשריבען אלס מאָטאָ אויף אונזער קאמף־באנער. דאָס קלינגט זעהר אָנארכיסטיש און רעוואָלוציאָנער, און עס איז צו באמערקען א גדלות, אַן אויסדרוק פון נצחון אויף די פּנים'ער פון די געגנאסען, ווען זיי שרייען אויס אין אָט די צוויי ווערטער זייער גאנצען פּראקטישען פּראָגראם. עס איז גוט און שעהן — אבער ווי ווייט קען מען דערמיט געהן? אָט דער שטאָלצער אויסדרוק פון א פּראָקטישען פּראָגראם קען אנגע־ווענדעט ווערן העכסטענס אין דער טרייד יוניאָן באוועגונג, וואו דער אָרגאָניזירטער ארבייטער פירט אַן א קאמף מיט זיינע עקספּלואַ־

טאַטאַרס. אין די אַלגעמיינע געזעלשאַפטליכע טהעטיגקייטען פון פּאָלק קען די דאָזיגע מאַטאָ גאַנץ ווייניג פּראַקטישעס פּועל זיין. אין טרייד־יוניאָן אינטערעסען איז אַ סטרייק אַ דירעקטע אַקציאָן, וועלכע, לאָמיר צוגעבען צוליב'ן אַרגומענט, איז אימער מעהר ראַטזאַם, איידער צו וואַרטען אויף גליקען פון אַרבייטער־פריינד־ליכע געזעצען, וואָס פּאָליטיקער וועלען דורכפירן אין פּאַרלאַמענט. פון דייטשלאַנד, למשל, ברייננגט מען אַ באַוויז, אַז צו פּאַרדאַנקען די סאָצ. דעמאָק. פּאָליטיקער, וועלכע אַנטמוטיגען סטרייקס, איז די אַרבייטער לאַגע דאָרט זעהר אַ קלעגליכע. דזשאָהן טורנער באַווייזט מיט ציפערן, אַז זינט די „ליבעראַליסט" אין ענגלאַנד האָבען זיך גע־נומען פאַר פּאָליטיק, איז די מיטגלידערשאַפט פון די יוניאָנס באַ־טרעכטליך געפאַלען. אונזערע היגע גענאָסען ציינגען אָן אויף די „וועסטערן פעדעריישאַן אָוו מיינערס", אַז נאָר דער מעכטיגער סטרייק, ניט די איינפירונג פון גינסטיגע געזעצען דורך פּאָליטישער אַרבייט, האָט זיי געהאָלפען אין זייערע קאַמפּען. צוגעגעבען, אַז דאָס איז אַלעס אמת, (הגם איך מיין, אַז עס איז נאָר אַ האַלבער אמת), איז וואָס פאָלגט דערפון? דערפון פאָלגט, אַז אויב דער אַרבייטער וויל פאַרבעסערן זיין לאַגע, מוז ער זיך אָרגאַניזירן און סטרייקען, און ניט פאַרלאָזען זיך אויף הבטחות פון דער לעגיסלאַ־טור. שעפּט אָבער דען דער אַרבייטער אויס מיט זיין סטרייק אַלע פּראָבלעמען פון געזעלשאַפטליכער אַנטוויקלונג? נעמט דעם אַנאַר־כיסט'ס רונדשוי ניט מעהר אַרום ווי דעם קרייז פון טרייד־יוניאָן טעטיגקייט? איז עס אַזוי בעצם אַנאַרכיסטיש דאָס, וואָס דריקט אויס, לאָמיר זאָגען, אַ גוטען ראַט פאַר יוניאָן־לייט?

עס איז אפשר געווען גוט גענוג פאַר אַ באַקוניסט, באַלד 40 יאָהר צוריק, צו מיינען, אַז „די געווערקשאַפטען וועלען צונויפשטעלען די פרייע קאָמונען פון דער צוקונפט; אַז זיי וועלען אָרגאַניזירן די פּראָדוקציאָן און איבערנעמען די פאַרוואַלטונג, דורך די דעלעגאַ־טען פון די האַנדווערקער־קאָרפּאָראַציאָנען, אַנשטאַט פון אַ רע־גירונג". די אינדוסטריעלע אַנטוויקלונג זייט דאַן האָט, דאַכט זיך, געגעבען גאָר קנאַפּע גרונדען פאַר אַזעלכע האָפנונגען. איך ווייס ניט ווי וייט נעהענטער די שפּאַנישע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציאָנען

האָבען געבראכט די פּארווירקליכונג פון די דאָזיגע ערוואַרטונגען, די אמעריקאנישע, די ענגלישע, די דייטשע, די איטאַליענישע, און אפשר אויך די פראנצויזישע טרייד־יוניאָנס, האָבען נאָך דערווייל קיין אהנונג ניט פון אזא וויכטיגער היסטאָרישער באדייטונג, וואס איז אויסגעפאלען אויף זייער גורל. איך מיין דורכאויס ניט דערמיט צו זאָגען, אז די טרייד־יוניאָן־באוועגונג פארדינט ניט געשטיצט צו ווערן; אז איהרע צוועקען און קאמפען האָבען קיין באדייטונג ניט אין די רעוואָלוציאָנערע ענדערונגען, וועלכע די פארשיידענע אינטע־רעסען־אַנטאַגאָניזמען רופען ארויס אין דער געזעלשאַפט. אדרבא ואדרבא! מען מוז גאר ניט זיין קיין מארקסיסטישער אנהענגער פון קלאסען־קאמף טעאָריע, כדי צוצושרייבען א גרויסע וויכטיגקייט צו דער אינטערנאַציאָנאלער ארבייטער באוועגונג. אבער אויפלייזען אין איהר די אנארכיסטישע באוועגונג; ארויסשטעלען דעם סינ־דיקאליזם, מיט א פאר 40 יאָהריגען בליק, אלס דעם ברייטען טויער, דורך וועלכען די אנארכיסטישע קאַרעטע וועט אריינפאָרן אין דעם צוקונפטס־לאַנד — דאָס איז אזא קורצזיכטיגקייט, פון וועלכער עס קען נאָר ליידען א פּארטיי, וואס האָט פארלאָרן יעדען האלט אויף די באַגעבענהייטען פון לעבען; וועלכע ווארפט זיך ארום אין א בייזען ים, ווי א שיף אָהן א רודער, און האָט אפילו קיין קאָמפּאַס ניט, צו וויסען וואוהין זי בלאָנדזשעט...

די אויפגאבען פון א ברייטער אַנארכיסטישער באוועגונג שפּריי־טען זיך אויס ווייט אריבער די גרענעצען פון טרייד־יוניאָניזם אדער סינדיקאליזם. זי שליסט איין א ל ע געזעלשאַפטליכע קאמ־פען פאר פרייהייט און געגען שטאַאט־הערשאפט; פאר גלייכע געלעגענהייטען און געגען פּריווילעגיען און מאָנאָפּאָלען: זי לייזט זיך אָבער ניט אויף אין קיין א י י נ צ י ג ע ן פון די דאָזיגע קאָמפען.

„מיר זוכען דעם פראָגרעס אין דעם אינדיווידומס פאָלשטענדי־גער באפרייאונג פון דעם שטאַאט׳ס אויטאָריטעט; אין דער גרעס־טער אנטוויקלונג פון אינדיווידועלער איניציאַטיווע, און אין דער ב א ג ר ע נ צ ו נ ג פ ו ן א ל ע ר ע ג י ר ו נ ג ס (שטאַאט) פ ו נ ק צ י אָ נ ע ן. מיר האַלטען, אז דער פאָרטשריטליכער גאַנג

פון די פּאָליטישע אינסטיטוציעס פיהרט ערשטענס, אָפּצושאַפען די שטאַאַט־אויטאָריטעט, וועלכע זוכט אויסצושפּרייטען איהרע פונק־ציאָנען אלץ מעהר און מעהר; און צווייטענס, צו לאָזען זיך אנט־וויקלען אזוי ברייט ווי מעגליך דעם פּרינציפּ פון פרייער איינשטי־מונג, און אנצוערקענען די אומאָפּהייננגיגקייט פון אלע מעגליכע אסאָסיאַציעס, וועלכע פאָרמירן זיך פאַר באשטימטע צוועקען, און ווען זיי זיינען פעדערירט, פאסען זיי אום די גאנצע געזעלשאפט" — אין אָט די ווערטער גיט קראָפּאָטקין איבער („מאָדערנע וויסענ־שאַפט און אנאַרכיזם") דעם ענד־ציל פון דער אנאַרכיסטישער אר־בייט און באשטרעבונגען, וועלכע זיינען צו ברייט צו געפינען א געניגענדען אויסדרוק אויף איין קאמף־פּלאַץ, זאָנדערן מוזען האָבען דעם גאַנצען געזעלשאפטליכען לעבען אלס זייער הינטערגרונד.

פּראָגרעס מיינט פאַר אונז דאס פריי ווערן פון דער מאַכט פון שטאַאַט, די אנטוויקלונג פון דער אייגענער איניציאַטיווע און די באַגרענצונג פון אלע רעגירונגס־פונקציאָנען. ווער עס שטעלט זיך אזא אויפגאַבע, דער קען זיך ניט אָפּגעבען אין גאנצען מיט דעם ארבייטער'ס עקאָנאָמישען קאמף, דער מוז זיך אויך אינטערעסירן מיט די פּאָליטישע פראַגען פון לאַנד. מוז זוכען צו באַגרענצען דעם שטאַאַט'ס פונקציאָנען, קעמפּענדיג מיט איהם אויפ'ן פּאָליטישען פעלד; מוז העלפען די אנטוויקלונג פון דער פערזענליכער איניציאַטיווע, אויסקעמפּענדיג וואָס מעהר זעלבסטשטענדיגקייט פאַר דער מוניציפּאַליטעט, פאַר דער גרופּע, פאַר דעם איינצעלנעם. מיר געפינען, אז דער גאַנג פון פּאָרטשריט פון די פּאָליטישע אינסטיטוציעס איז לויז צו ווערן פון שטאַאַט'ס הערשאַפט און אנטוויקלען וואָס מעהר אויטאָנאָמיע, — דאַרפען מיר העלפען דעם דאָזיגען פּאָרטשריט, שטיצען די דאָזיגע טענדענץ, און ווירקען דורך די פּאָליטישע אינסטיטוציעס פאַר מעהר פּאָליטישער פרייהייט און שטרענגערער באַגרענצונג פון דעם שטאַאַט'ס אריינ־מישונג. פאַר עקאָנאָמישע צוועקען מעג זיך זיין גאַנץ ריכטיג, אז דער פּראָלעטאַריער מוז אנווענדען דעם דירעקטען עקאָנאָמישען קאמף; כדי צו קריגען אן עקאָנאָמישע פאַרבע־סערונג פון זיין לאַגע, קען זיין אז געהן אין פּאָליטיקס איז אן ארויס־

געוואָרפענע ארבייט. דערפאר קענען אפילו סאָציאַל־דעמאָקראטען איבערגעהן צום סינדיקאַליזם, אין לענדער וואו די איבערצייגונג האָט זיי געלערנט, אז זיי קענען זיכערער קריגען א העכערן ארבייטלוין דורך אן ערפאָלגרייכען סטרייק, איידער דורכ׳ן פּאָליטישען קאמף. דער טרייד־יוניאָן טוער, וועלכער האָט איין באגרענעצטע אויפגאבע, וועלכער זוכט ניט דעם אלגעמיינעם געזעלשאפטליכען פראָגרעס, ווי למשל, „די אמעריקאַן פעדערײשאַן אף לייבאָר“, האָט אנגענומען די דירעקטע אקציאָנס טאַקטיק, אלס א קאָנסערוואטיווע, פּראקטישע מעטאָדע. סעם גאָמפּערס און דזשאָהן טורנער זיינען פאראייניגט אויפ׳ן עקאָנאָמישען באָדען. דאגעגען אבער, דער וואָס זוכט פּראָגרעס אין די פּאָליטישע אינסטיטוציעס, פאר דעם איז דער דירעקטער עקאָנאָמישער קאמף זעהר און זעהר אן *אינדירעקטער* קאמפּס־מיטעל, וועלכער קען זיך אם ענדע ארויסצייגען, אז עס איז אין גאנצען געווען אן ארויסגעווארפענע ארבייט.

דער וואָס שטעלט זיך אויף א הויכען שטאַנדפּונקט און ווארפט זיין בליק אויפ׳ן *גאנצען* געזעלשאפטליכען לעבען און גיט זיך אָב מיט א *געזעלשאפטליכער* באוועגונג, דער מוז זיך הויפּטזעכליך אינטערעסירן מיט דער גאנצער פארפאסונג פון דער סאָציאַלער סטרוקטור; מיט די פּאָליטישע באציאונגען פון די גרופּען אדער קלאסען, וועמענס אינטערעסען זיינען געגענגעזעצט איינע אנטקעגען די אנדערע; מיט די פּראגרעסיווע טענדענצען, וועלכע זוכען דורכצושלאָגען זיך אין לעבען. מיט איין וואָרט: ער מוז זיך אינטערעסירן מיט די סאָציאַל־פּאָליטישע פארהעלטניסען פון לאנד. דער סאָציאַל־דעמאָקראטיזם זייט מארקס׳ן שטעהט אויף אזא שטאנדפּונקט, און איך קען דארום ניט באגרייפען, מיט וואס פאר א גרונד אונזערע אנארכיסטען ווארפען זיי אימער פאָר, וואס זיי פארבויגען די אינטערעסען פון טרייד־יוניאָן כדי אָפּצוגעבען זיך מיט די ברייטערע אינטערעסען פון דער געזעלשאפטליכער פּאָליטיק. דער אויבענאויפיגער פּאראדאָקס פון זייער פּאָזיציע איז, וואָס זיי, וועלכע שרייבען צו אלע וויכטיגקייט צו דער עקאָנאָמיע, באשעפטיגען זיך גאָר מיט פּאָליטיק; און כדי הפּנים צו באווייזען, אז מיר לעבען אלע אין אן עולם הפוך, פאלען מיר אליין אריין אין פּונקט

אַזאַ פּאַראַדאָקס, און צושרייבענדיג אַלע וויכטיגקייט צו דער *פּאָליטישער* באַפרייאונג פון די איינצעלנע, גיבען מיר זיך אין גאַנצען אָפּ מיט דער ריין *עקאָנאָמישער* באַוועגונג פון דעם ארבייטער קלאַס.

סיי זיי, סיי מיר, ארבייטענדיג אין דער סאָציאַלער באַוועגונג, דאַרפען מיר אַלע געפינען אונזער פעלד פון טעטיגקייט אויפ'ן סאָציאַל־פּאָליטישען געביט. זעלבסטפארשטענדליך קענען מיר ניט געהן האנד אין האנד; אונזערע וועגען זיינען אַזוי פארשידען. בעבעל האָט שאַרף פאָרמולירט זיינעם, דעם סאָציאַל־דעמאָקראַטישען וועג, אין די פאָלגענדע ווערטער: ווען אין דער געזעלשאַפט באַווייזט זיך אַ נייע ערשיינונג, און עס איז פון פריהער ניט קלאָר ווי מיר דאַרפען זיך פאַרהאַלטען צו איהר, ווענד איך אָן אָט דעם מאָסשטאַב: העלפט די דאָזיגע ערשיינונג דער אנטוויקלונג פון דער בורזשואַזיע, ד. ה. דער געזעלשאַפטליכער קאָנצענטראַציע, דאַן דאַרפען מיר ארבייטען *פאר* איהר; שטערט זי די דאָזיגע קאָנצענטראַציע, דאַרפען מיר ארבייטען *געגען* איהר. אָט דעם מאָסשטאַב מוזען מיר אויך אָנווענדען, נאָר אקוראַט פארקערט: העלפט זי צו קאָנצענטרירען די געזעלשאַפטליכע פונקציאָנען, זיינען מיר געגען איר; שטערט זי די אנטוויקלונג פון אַזאַ קאָנצענטראַציע, זיינען מיר פאַר איהר.

דער אַנאַרכיזם מוז באַגעגענען דעם סאָציאַל־דעמאָקראַטיזם אויף דער פּאָליטישער אַרענאַ און קעמפען געגען זיין ווירקונג מיט אַלע כחות. ניט מיט שימפף ווערטער אין די פּאַרטיי־בלעטער דאַרפען מיר באַקעמפען אונזער פּרינציפּיעלען געגנער; אויפ'ן קאַמפּפּלאַץ פון פּאָליטישען לעבען דאַרפען מיר מיט איהם מלחמה האַלטען, ניט לאָזען דאָס גאַנצע פעלד אין זיין רשות. דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיזם זוכט צו פאַרשטאַרקען די פונקציאָנען פון שטאַאט און אוועקצונעמען די מאַכט פון די באַנדע רויבער, וועלכע עקספּלואַטירען די מענשהייט. דער אַנאַרכיזם זוכט צו *באַגרענצען* די פונקציאָנען פון שטאַאט, ביז עס וועט מעגליך זיין אין גאַנצען אָפּצושאַפען זיין מאַכט, אַזוי אַז *קיינער* זאָל ניט קענען

הערשען איבער דעם אנדערן, און כדי דאדורך צו פארגרעסערן דעם גליק און פראגרעס פון דער מענשהייט. קענען מיר זיין טריי צו אונזער אויפגאבע, ווען מיר לויפען אוועק פון שלאכטפעלד און לאזען אונזער געגנער אויסאיבען זיין גאנצע ווירקונג אויפ'ן פאליטישען לעבען? קענען מיר האפען פועל צו זיין אירגענד וועלכע באגרענצונג פון דעם שטאאט'ס פונקציאנען, אוועקלעגענדיג אונזערע גאנצע כחות אין די יוניאָנס? האבען די שפאנישע יוניאָנס, דער טיפ פון רעוואלוציאָנערע סינדיקאליסטען, ווידערגעשטאנען אין וועלכער עס איז הינזיכט די אויסשפרייטונג פון שטאאט'ס צענטראליזירענדע טענדענץ איבער דעם לעבען פון שפאנישען פאלק? האבען די רעוואלוציאָנערע ארבייטער־סינדיקאטען אין פראנקרייך געמינדערט אויף א האר דעם ביוראקראטישען צענטראליזם פון יענעם לאנד? אדער קענען מיר אפשר זיך פארלאזען אויף די קאנסטרוקטיווע ענגלישע און אמעריקאנער טרייד־יוניאָנס, אז זיי וועלען, אונטער אונזער איינפלוס, קעמפען צו באגרענצען די פונקציאָנען פון שטאאט? די יוניאָנס שליסען ניט איין דעם געזעלשאפטליכען לעבען: דאס געזעלשאפטליכע לעבען שליסט איין די יוניאָנס.

כדי צו ערפילען אונזער אויפגאבע פון באגרענצען די פונקציאָנען פון שטאאט, מוזען מיר פראפאגאנדירן אונזערע אידעען, שריפטליך און מינדליך, בילדען און ווערבען געזינונגס־גענאסען, וועלכע זאלען זוכען צו פארווירקליכען די אנארכיסטישע אידעען אין געזעלשאפטליכען לעבען. מיר מוזען דארום שאפען א מעהר צוזאמענהאלטענדע פארטיי־ארגאניזאציאָן, ווי די לויזע, אומבאשטימטע ברודערשאפט, וועלכע מיר רופען היינט אונזער פארטיי. מיר מוזען אונזערע צוועקען אויסדריקען אין א פרינציפיעלען פראגראם פון טעטיגקייט, און פאדערן פון אונזערע פארטיי מיטגלידער א פרייוויליגע איינשטימונג מיט די פרינציפען און פראקטיקע פון אונזער פארטיי־פראגראם. עס איז א קאלאסאלער אונזין און פארברעכען געגען אונזער אידעאל, צוצוציהען מיט אלגעמיינע רעוואלוציאָנערע פראזען די היציגסטע פון די אומצופרידענע, און ניט פארפליכטענדיג זיי מיט קיין באשטימטע פארטיי־טעטיגקייט, געבען זיי די מעגליכקייט צו רופען זיך אנארכיסטען, און מיר זאלען מוזען טראגען

די פֿאַראַנטוואָרטליכקייט פֿאַר די דומע, און מאַנכעס מאָל אויך פֿאַרברעכערישע האַנדלונגען, פֿון איינינגע פֿון זיי. מיר מוזען אבער פֿריהער פֿון אַלעס א ל י י ן זיך באפֿרייען פֿון דער הערשאַפֿט פֿון דער פּראַזע. מיר מוזען אויפֿהערן צו זיין רעוואָלוציאָנערע טרוימער און אנארכיסטישע דאָן קיכאָטס; מיר מוזען אַרונטער־לאָזען זיך פֿון די וואָלקענס אויף דער זינדיגער ערד, און אנערקע־נען דעם פֿאקט, אַז די מאסען זיינען נאָך ווייט ניט פֿארטיג צו לעבען אנארכיסטיש. מיר דאַרפֿען פֿון דאָס־ניי פֿאָרמולירן די אויפֿגאבען פֿון אַנאַרכיזם און קלאָר ווערן אין דעם געדאַנק, אַז א סאָציאַל־פּאָליטישע לעהרע מוז האָבען רעאַלע טעטיגקייט אויפֿ'ן סאָציאַל־פּאָליטישען געביט.

די רעפרעזענטאטיווע רעגירונג *

אין דער פראגע פון אריינגעהמען פאליטישע טעטיגקייט אין דער אנארכיסטישער טאקטיק, שטעלט זיך גלייך אויף דער טייוועלשער רעפרעזענטאטיוו סיסטעם ווי א מורא'דיג שווארצע וואנט, וועלכע האקט אפ יעדען צוטריט צו א פארשטענדיגער דיסקוסיאן. דער פארלאמענטאריזם, זאגט מען אונז, איז דער סמאל, וואס פארסם'ט דעם אטעם פון די וואס שטעהען אין זיינע ד' אמות; דער רעפרעזענטאטיוו סיסטעם איז דער שאול תחתיה, וואו עס ווערן באגראבען אלע איידעלערע און פארנינפטיגערע שטרעבונגען פון דער מענשהייט. ער איז „די ארגאניזירטע הערשאפט פון דער בורזשואזיע"; זאל יעדער אנארכיסט וויכען פון איהם ווי פון דער פעסט!

די דאזיגע קללות און חרמות, וואס ווערן אויסגעשאטען אויף דעם פארלאמענטאריזם'ס קאפ, זיינען ניט אינגאנצען ניט פארדינטע. ווען מען קוקט זיך צו, ווי די פארטרעטער פון די מאכטהאבער שאלטען און וואלטען אין דעם דאזיגען פאלקס־הויז, קען מען זיכער זעהר ווייניג גוטעס געפינען צו זאגען פאר איהם. פונקט אזוי ווייניג, ווי פאר דעם סיסטעם פון רויב און אויסבייטונג, וואס געהט אן אין דער עקאנאמישער גאס. די מאסען ווערן אויסגעזויגט עקאנאמיש און אונטערדריקט פאליטיש מיט אן אומפארשעמטקייט, וועלכע שטייגט אריבער די רויבערייען פון די געוועזענע פעאדאלע באראנען. די היינטיגע פארלאמענטען קענען קיין פארטיידיגער אין אונז געוויס ניט געפינען. דא האנדעלט

* „ראס פרייע ווארט", ניו יארק, 1911.

זיך אַדרבה וועגען באַקעמפען זיי, וועגען רעווידירען אונזער שטעלונג צו זיי, כדי צו פאַרשאַרפען אונזערע כלי זין אין אונזער מלחמה מיט דעם גאַנצען בורזשואזען סיסטעם. און צוליב אַט דעם צוועק מעג דער טייוועל מי יודע ווי שוואַרץ זיין, מוזען מיר איהם דאָך קוקען גלייך אין געזיכט.

פון צוויי שטאַנדפונקטען קענען מיר קוקען אויפ'ן רעפּרעזענטאַטיווען סיסטעם פון רעגירונג. ערשטענס פון שטאַנדפונקט פון דעם אַנאַרכיסטישען אידעאַל; און צווייטענס, ווי אויף אַ אינסטיטוציע, וואָס האָט זיך אַנטוויקעלט פון די רואינען פון דעספּאָטישען אבסאָלוטיזם, און וואָס שטעלט מיט זיך פאַר איין עטאַפּ אויפ'ן לאַנגען און פיינליכען וועג צו ערוואַרבען אינדיווידועלע און געזעלשאַפטליכע פרייהייט פאַר'ן מענשליכען לעבען.

אין אַנאַרכיסטישען אידעאַל איז, פאַרשטעהט זיך, ניטאָ קיין אָרט פאַר דער רעפּרעזענטאַטיווער רעגירונג. ווי פּראָגרעסיוו דער דעמאָקראַטישער סיסטעם פון פאַרוואַלטונג זאָל ניט זיין, אין פאַרגלייך מיט דעם דעספּאָטיען אבסאָלוטיזם, איז ער מורא'דיג רעאַקציאָנער אין פאַרגלייך מיט'ן אידעאַל פון באַלשטענדיגער פרייהייט. דער צושטאַנד פון אַנאַרכיע שליסט איינפאַך אויס יעדען שפור פון אירגענד וועלכער פאָרם פון שטאַאַט־רעגירונג.

און ניט נאָר דערפאַר, וואָס דער פּאַרלאַמענטאַריזם ווערט אַזוי פיעל און אַזוי שעדליך מיסברויכט, פאַרוואַרפט איהם דער אַנאַרכיזם פאַר דער צוקינפטיגער געזעלשאַפט. „די זאַך אַליין, די זאַך אין עצם“, ווי בוירק האָט שוין געזאָגט, „איז אַ שעדליכער מיסברויך“. עס איז ניט אַליין וועגען דעם שמוץ און דער קאָרופּציאָן פון די וואַהלען: איין אידעאַל קען מען זיך פאָרשטעלען וואַהלען אָהן שמוץ און קאָרופּציאָן. עס איז ניט בלויז דער פונקט פון מאַיאָריטעט־רעגירונג: עס קען איינגעפיהרט ווערן די רעפאָרם פון מינאָריטעטען־פאַרטרעטונג. די צרה איז ניט דער פאָרזאַץ פון די פּאַרטרעטער: מיר קענען האָבען דעם איינפיהר פון ווידערוף. עס איז ניט דער חסרון, וואָס עס נעהמט אָפּ פון פאָלק די איניציאַטיווע: מען קען עס פאַרריכטען דורך דעם רעפערענדום. עס איז אפילו ניט די לעבערליבקייט, וואָס

דער פּאַרטרעטער נעהמט זיך אונטער צו אַנטשיידען טויזענטערליי פראַגען, וועגען וועלכע ער האָט ניט די מינדעסטע ידיעה: מען פאַלט שוין איין היינט אויף דעם פּלאַן פון ע ק ס פּ ע ר ט ע ן - ק אָ מ י ס י ע ס פאַר יעדען וויכטיגען ענין באַזונדער. עס איז פּשוט דער עלעמענט פון הערשאַפט, וואָס בלייבט שטעקען אפילו אין דעם העכסט-געלייטערטען פאַרטרעטונגס-סיסטעם, וועלכער קען לאָגיש קיין אָרט ניט האָבען אין אַן אידעאַלען צושטאַנד פון גאָר-קיין-הערשאַפט-ניט. דער ענדציל פון אַנאַרכיזם איז די אינדיווידועלע און גרופּען-אויטאָנאָמיע, וועלכע וועט זיין געבויט אויף אַ פרייען אָפּמאַך צווישען איינאַנדער, דורך די ניט-געצוואונגענע פאַרשטענדניש צווישען דעלעגירטע, וואָס וועלען טאָן דעם רצון פון זייערע דעלעגירער. פון שטאַנדפּונקט פון אָט דעם ענדציל איז דער פּאַרלאַמענטאַריזם ניט בעסער פאַר יעדער אַנדער פאָרם פון רעגירונג און הערשאַפט.

שעהן איז אונזער אידעאַל, גרויס און ערהאַבען איז אונזער ענדציל! אַ ביסעל ווייטלויפיג אפילו, אָבער דאָס איז קיין חסרון ניט. שטרעבען דאַרף מען וואָס העכער. „שפּאַן צו דיין וואָגען צו אַ שטערן אין הימעל“, האָט עמערסאָן געראַטען. מיר פרעגען ניט, צי וועט אַזאַ אידעאַלער צושטאַנד ווען עס איז מקוים ווערן. נביאות זאָגען לאָזען מיר איבער פאַר די ערפינדער פון „אייזערנע געזעצען“, וועלכע קענען אויסלעזען די ווייטסטע צוקונפט פון אַ בלעטעל מאַרקס... עס איז אַ שעהנער טרוים, עס איז ניט אוממעגליך — פאַרוואָס זאָלען מיר ניט שטרעבען דערצו?

וואָס מיר מעגען זיך יאָ פרעגען איז, צי איז כדאי צו באַגרענצען אונזער ה י י נ ט י ג ע טעטיגקייט, און דערהויפּט, צי עס האָט אַ זין צו באַשטימען די ט אַ ק ט י ק פ ו ן ה י י נ ט י ג ע ן ט אָ ג לויט אונזער פאָרשטעלונג פון אַ מעגליכער האָפנונג, פון אַ ווייט-לויפיגען אידעאַל? אידעאַלען זיינען טרוימען, אויף וועלכע עס רוהט זיך אָפּ די פאַרוואונדעטע נשמה אין די גראָבע רייבערייען פון אַלטעגליכען קאַמף. צי קען מען אָבער טרוימען אָרגאַניזירן? אידעאַלען שוועבען אין די נעבעלדיגע וואָלקענס פון דעם מענשענ׳ס גייסטיגע הימלען. צי קען מען אָבער אויפבויען אַ לעבענס-טעטיגע

פּאַרטיי אויף אַ פונדאַמענט אין דער לופטען? צי קען די פּראָפּאַגאַנדאַ פון העכסטען אידעאַל האָבען אַן ערפאָלג ביי די גרויסע מאַסען, וועלכע זיינען ניט בכח אפילו צו טרוימען וועגען איהם?

איינצעלנע מענשען קענען לאָזען זייער פאַנטאַזיע זיך פאַנאַנדערשפּילען ביז צום זיבעטען הימעל. אַ יחיד מיט אַ גוטען קאָפּ קען דורך לאָגיק דערגרייכען די אידעע פון דער העכסטער געזעלשאַפטליכער פריהייט. אַ שאַרפער מח קען מיט'ן מעסער פון קריטיק אויפשניידען די פאַרבאָרגענסטע וואונד אין היינטיגען פּאָליטישען קערפּער. די מאַסען אָבער האָבען ניט קיין פאַנטאַזיע. זייער גויטַ ווייס ניט פון קיין טיפערע לאָגיק, ווי די, וואָס זיי געפינען אין אַ פולען „דינער פּייל“. און זיי פיהלען נאָר אַזוינע וואונדען, וואָס זייער ריח פאַרשלאָגט שוין אַזש דעם אָטעם. גערעדט צו זיי וועגען דאָס קליין הערעלע פון צוואַנג, וואָס וועט בלייבען שטעקען אין דעם עהרליכסטען און בעסטען פאַרטרעטונגס־סיסטעם, אַז זיי זעהען ניט די גראָבע בערוועגע פון פּאָליטישער אונטערוואָרפענקייט, וואָס סטאַרצעט זיי אין די אויגען!

אין אונזער אַלטעגליכער באַוועגונג, ריידענדיג צו דער מאַסע און זוכענדיג צו געווינען פאַר אונזערע אידעען אַן איינפלוס אויפ'ן געזעלשאַפטליכען לעבען, מוזען מיר זיך שטעלען אויפ'ן צווייטען שטאַנדפּונקט. דער רעפּרעזענטאַטיווער סיסטעם פון היינטיגער עקאָנאָמישער אָרדנונג, איז ניט פון הימעל אַראָפּגעפאַלען, נאָר ביי אונז אויף דער ערד געבוירן געוואָרן, מיט גרויסע חבלי לידה, איז די אַמעריקאַנער און פראַנצויזישע רעוואָלוציעס פון ענדע פון דעם 18טען יאָהרהונדערט. ביי דעם גרויסען עולם איז ער פאַררעכענט נאָך ביז היינטיגען טאָג פאַר דעם בעסטען אינסטרומענט צו באַזאָרגען די קהל'שע געשעפטען. אין טעאָריע פאַרטרעט ער די אינטערעסען פון דער גאַנצער געזעלשאַפט. ער איז ענג פאַרבונדען, אַפילו לויט קראָפּאָטקין'ס אַנזיכטען, מיט היינטיגען עקאָנאָמישען סיסטעם, און קען ניט פאַרשווינדען איידער עס וועט אַריינטרעטען אַ גרינדליכע ענדערונג אין אַלע גרונטלאַגען פון דער געזעלשאַפט. מיט אַזאַ אינסטיטוציע מוז מען זיך רעכענען. מיט אַ „שקץ

תשקצנו" קען מען איהם ניט אָפּפּטר'ן; אין חרם איהם אריינ־ לייגען העלפט ניט.

לויט דער מיינונג פון די אַנאַרכיסטען איז דער רעפּרעזענטאַ־ טיוו סיסטעם גע'משפּט און פאַר'משפּט געוואָרן. און מעהר אויס־ פיהרליך ווי אַלע אַנדערע האָט איהם פאַר'משפּט קראָפּאָטקין: לאָ־ מיר אונטערזוכען אויף וועלכע גרינדע ער האָט ארויסגעטראָגען זיין פּסק דין.

אין זיין אָפּהאַנדלונג איבער דער רעפּרעזענטאַטיווער רעגירונג, שטעלט קראָפּאָטקין גלייך פון אָנהויב אַוועק דעם טעזיס, אַז „די פּאָליטישע אָרדנונג, אונטער וועלכע די מענשליכע געזעלשאַפטען לעבען און עקזיסטירן, איז שטענדיג דער אויסדרוק פון דער עקאָ־ נאָמישער אָרדנונג, וואָס האָט זיך אַנטוויקעלט אין דעם געזעל־ שאַפטליכען אָרגאַניזם". און זיין גאַנצע ארגומענטאַציע פיהרט צו באַווייזען דעם פּונקט, אַז נאָכדעם ווי עס וועט אָפּגעשאַפט ווערן די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציאָנסווייזע און עס וועט איינטרעטען א פּאָלקאָמענע אומוועלצונג פון די עקאָנאָמישע פאָרמען פון דער געזעלשאַפט, וועט אויך מוזען ארויסוואַקסען א נייע פּאָליטישע פאָרם. „יעדער נייער עקאָנאָמישער סיסטעם", באַהויפּטעט ער קלאָר און פעסט, „פאָדערט א נייעם פּאָליטישען סיסטעם". מיר קענען דאָ גלייך באַמערקען, אַז דער אורטייל איז ארויסגעטראָגען געוואָרן אויפ'ן רעפּרעזענטאַטיווען סיסטעם, ניט אויף איצטער, נאָר אויף לעתיד לבוא. אין דער צוקונפט וועט זיך פאָדערן א נייער פּאָליטישער סיסטעם. די רעפּרעזענטאַטיווע פאָרם וועט ניט קענען צופרידענשטעלען די נייע גרונטלאַגען פון געזעלשאַפטליכען לע־ בען. מיר זיינען פּאָלקאָם איינפאַרשטאַנען מיט דעם אויספיהר, און האָבען טאַקע אונזער אידעאַל פאַר יענער צוקונפט, ווי מיר האָבען גערעדט וועגען דעם פריהער.

אָבער ווי שטעהט עס מיט דעם פּאָליטישען סיסטעם פאַר דער געגענוואַרט? אויב מיר זאָלען צוגעבען קראָפּאָטקין'ס טעזיס, איז קלאָר, אַז איידער עס האָבען זיך געענדערט די היינטיגע עקאָנאָמישע באַדינגונגען, קענען מיר ניט האָבען קיין אַנדער פּאָליטישע אָרד־ נונג; אַז אין דער היינטיגער געזעלשאַפט זיינען מיר אָנגעוויזען

אויף דעם רעפּרעזענטאַטיוו סיסטעם, ווי אויף דעם ריכטיגען אויס־דרוק פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג. פאַר דער געגענוואַרט, הייסט עס, זיינען די ביידע אָרדענונגען, די עקאָנאָמישע ווי די פּאָליטישע, לעבעדיגע פאַקטען, געגען וועלכע מיר דאַרפען קעמפען. אויב מיר נעהמען אָן די טאַקטיק פון „אָדער גאָר, אָדער גאָרנישט", — די אַזוי גערופענע רעוואָלוציאָנערע טאַקטיק — דאַרפען מיר זי אָנווענדען אויף ביידען גלייך און, ניט טראַכטענדיג וועגען קיינע פּאָליאַטיווען, זוכען זיי צו פאַרניכטען מיט אַמאָל. זיינען מיר מעהר געניינגט צו האַלטען פון דער טאַקטיק „וואָס בעסער, איז בעסער",— די עוואָלוציאָנערע טאַקטיק — דאַרפען מיר זי אויך אָנווענדען אויף ביידען גלייך און זוכען צו געווינען וואָס מעהר פאַרבעסערונגען אויף ביידע געביטען. צו איגנאָרירן איין אָרדענונג און קאָנצענטרירן די גאַנצע אַטאַקע אויף דער אַנדער אָרדנונג, איז, צו זאָגען דאָס ווע־ניגסטע, איינפאַך ניט לאָגיש.

אונזער אַנאַרכיסטישע טאַקטיק איז אין אַלגעמיין אַ רעוואָלו־ציאָנערע, אָבער ניט קיין אויסגעהאַלטענע. דער אַנאַרכיסט פאַר־מיאוס'ט ניט די קלענסטע הנחה, וואָס ער קען באַקומען פון זיין באָס דורכ'ן עקאָנאָמישען קאַמף: פאַרוואָס זאָל ער פאַר'מיאוס'ן די ברעקלעך רעפאָרמען, וואָס ער קען באַקומען פון גזעלשאַפטלי־כען באָס, דעם שטאַאט, דורך דעם פּאָליטישען קאַמף? פאַרוואָס איז ניט טריף איינצוגעהן אויף קאָמפּראָמיסען מיט'ן עקאָנאָמישען הער־שער, און יאָ טריף אַפילו אַריינצושמעקען אין הויז פון פּאָליטישען הערשער? אויב די פּאָליטישע אָרדנונג, אונטער וועלכער מיר מו־זען לעבען און עקזיסטירן, איז דער אויסדרוק פון דער עקאָנאָמישער אָרדנונג, וועלכע האָט זיך אַנטוויקעלט אין אונזער לעבען, איז וואו איז דער שכל, וואָס מיר פיהלען אַזאַ שנאה צו דעם „אויסדרוק" און עקלען זיך איהם גלייך אין פנים צו קוקען, בעת מיר אונטער־האַנדלען טאָג־טעגליך און שליסען אָפּמאַכען מיט דער טומאה גופא, די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציאָנסווייזע, וועלכע האָט געשאַפען דעם פּאָליטישען אויסדרוק? — זאָלען מיר זאָגען, אַז מיר זיינען טאַקע דאַריבער מחויב צו איגנאָרירן די פּאָליטישע אָרדנונג, ווייל זי איז נאָר אַן אויסדרוק, אַן אָפּבילד פון דער עקאָנאָמישער אָרד־

נונג, און אָנשטרענגענדיג אַלע כחות צו שטירצען די זאַך, וועט דער אָפּבילד פון דער זאַך ממילא פאַלען? איז וואָס איז דאַן דער חילוק צווישען דעם רעוואָלוציאָנערן אַנאַרכיסט קראָפּאָטקין, און דעם „רע־פאָרמער"־סאָציאַלדעמאָקראַט ענגעלס, וועלכער האָט, גאַנץ לאָגיש פון זיין זייט, קריטיקירט די אַנאַרכיסטישע אַנטי־שטאַאַט פּראָפּאַגאַנדאַ, דערקלערענדיג, אַז דער שטאַאַט וועט אָפּשטאַרבען ממילא?

מיר קענען אָבער מיט אַ „ממילא" אַליין די פּאָליטישע אָרדנונג ניט אָפּ'פּטר'ן. „די פּאָליטישע פאָרם פון דער געזעלשאַפט", זאָגט קראָפּאָטקין גלייך דאָרטען, „איז שטענדיג דער אויסדרוק פון איהרע עקאָנאָמישע באַדינגונגען און *אין דער זעלבער צייט די באַשטעטיגונג און דער פונדאַמענט פון די דאָזיגע באַדינגונגען*". אָט די הוספה צו דער כאַראַקטער־באַשרייבונג פון'ם רעפּרעזענטאַטיווען סיסטעם דערקלערט פאַרוואָס מיר אַנאַרכיסטען מוזען יאָ אָנפיהרען אַ באַזונדערע אַנטי־שטאַאַט פּראָפּאַגאַנדאַ און אַטאַקירן די היינטיגע פּאָליטישע אָרדענונג אי אַלס אויסדרוק, אי אַלס פונדאַמענט און באַשטעטיגונג פון דער עקאָנאָמישער שקלאַפעריי. דאָס אומפאַרשטענדליכע דערביי איז נאָר, פאַרוואָס מיר זאָלען מאַכען אַזאַ אונטערשייד אין די מעטאָדען פון דער אַטאַקע אויף די ביידע גלייך־וויכטיגע געזעלשאַפטליכע אָרדנונגען. איידער אָבער מיר נעהמען זיך אַרגומענטירן וועגען דעם פּונקט, דאַרף מען קלאָר ווערן וועגען דעם געדאַנק פון די טייטש־ווערטער „אויסדרוק" און „פונדאַמענט".

אַן אויסדרוק פון אַ זאַך האָט ניט קיין אייגענעם קיום. אַן אויסדרוק העגנט אָפּ פון דאָס, וואָס דריקט איהם אויס. ווען עס ענדערט זיך די זאַך, ענדערט זיך ממילא דער אויסדרוק. וויל מען איבערבייטען דעם אויסדרוק, מוז מען נאָר זעהן איבערצובייטען די זאַך. אין דער פראַגע, וואָס מיר באַהאַנדלען דאָ, קומט אויס, אַז אויב מיר ווילען ניט האָבען דעם רעפּרעזענטאַטיווען סיסטעם, דאַרפען מיר נאָר זעהן אָפּצושאַפען די היינטיגע עקאָנאָמישע אָרדענונג. מיר מעגען נאַטירליך קריטיקירן דעם שטאַאַט, אויסרעכענען אַלע זיינע חסרונות, אויפווייזען זיין ניכטיגקייט, פאַלשקייט, היפּאָקריטסטוואָ און אַלץ וואָס אין קאָרט שטעהט, ווי קראָפּאָטקין טוט דאָס

אַזוי גלענצענד אין זיין אויבענדערמאַנטער אָפּהאַנדלונג; אָבער אַ חוץ דעם האָבען מיר מיט'ן שטאַאט גאָרנישט וואָס צו טאָן. וויר־קען אויף איהם, זוכען איהם צו רעפאָרמירן אָדער אויסבעסערן, איז ניט אונזער זאַך: „ער מוז און וועט אונטערגעהן" ממילא. אַ פונ־דאַמענט פון אַ זאַך איז, פאַרקעהרט, עטוואָס וואָס גיט אַ קיום דער זאַך. אַ פונדאַמענט הענגט ניט אָפּ פון דעם בנין, וואָס רוהט אויף איהם, נאָר אדרבא, דער בנין הענגט גיכער אָפּ פון איהם. ווילען מיר פּטור ווערן פונ'ם פונדאַמענט — אין אָט דעם פאַל פון רעפּ־רעזענטאַטיווען סיסטעם, — איז ניט גענוג נאָר אָפּצושאַפען די היינטיגע עקאָנאָמישע אָרדענונג, נאָר מיר מוזען אָנפיהרן אַ באַזונ־דערן קאַמף אַנטקעגען איהם אַליין. שוין גיכער פאַרקעהרט, ווען מיר שטירצען איהם, וועט דער עקאָנאָמישער בנין, אויב ניט אַליין איינפאַלען, לכל הפחות אַזוי שוואַך ווערן, אַז מען וועט איהם קענען לייכט איינוואַרפען. עס פאַרשטעהט זיך, מיר דאַרפען ניט אויפ־הערן רייסען פון דער עקאָנאָמישער אָרדענונג פאַסעננווייז: סטרייקס, באָיקאָטס, קאָאָפּעראַטיווע אונטערנעהמונגען א. ד. ג. טאָרן ניט פאַרנאַכלעסיגט ווערן אין אונזער קאַמף פאַר בעסערע עקאָנאָמישע באַדינגונגען שוין גלייך איצטער.

עס איז איבעריג זיך אריינצולאָזען אין צו־וויטע חקירות, כדי צו באַווייזען, אַז לויט דער אַנאַרכיסטישער פילאָזאָפיע אין די פּאָ־ליטישע אָרדענונג ריכטיגער דער פונדאַמענט איידער נאָר דער אויס־דרוק פון דער עקאָנאָמישער אָרדנונג. אויב דער שטאַאט וואָלט נאָר געווען אַן אויסדרוקס־פאָרם פון די עקאָנאָמישע גרונטלאַגען, וואָלטען מיר איבערהויפּט קיין גרונט ניט געהאַט פאַר אונזער באַזונדער באַ־וועגונג, און אונזער ריכטיגער פּלאַץ וואָלט לאָגיש געווען צווישען די רייהען פון מאַרקסיסטישען סאָציאַליזם, וועלכער איז באַגרינדעט אויפ'ן עקאָנאָמישען מאַטעריאַליזם. מיר ווילען צוגעבען, אַז דער רעפּרעזענטאַטיוו סיסטעם איז אַרויסגערופען געוואָרן פון דער בורזשואַזיע און האָט געהאָלפען די אַנטוויקלונג פון דער קאַ־פּיטאַליסטישער פּראָדוקציאָנסווייזע. מיר קענען אָבער ניט איינ־שטימען מיט קראָפּאָטקין, ווען ער דריקט זיך אויס גאָר ווי ענגעלס, אַז דער שטאַאט מוז און וועט אונטערגעהן. דער שטאַאט אָדער

דער היינטיגער רעפּרעזענטאַטיוו־סיסטעם, וועט אונטערגעהן, ווען עס וועלען זיך געפינען גענוג געזעלשאַפטליכע קרעפטען צו קעמפּפען אנטקעגען איהם, ניט ווען מען וועט זיך עקלען פון איהם און איהם לאָזען באַלעבאַטעווען און אַלץ מעהר באַשטעטיגען די היינטיגע בורזשואזע עקאָנאָמישע אָרדנונג.

אונזער טאַקטיק, אַלזאָ, פון אַ ריין־עקאָנאָמישען קאַמף פאָלגט בשום אופן ניט פון דער אַנאַרכיסטישער אנשויאונג איבער דעם כאַראַקטער און ראָליע פון׳ם שטאַאט. אָננעהמענדיג אַפילו, אַז מיר קענען ניט באַווייזען קיין פאַרבעסערונג אין דער פּאָליטישער אָרדנונג, כל זמן עס זיינען ניט געענדערט געוואָרן די עקאָנאָמישע באַדינגונגען; אַז „ווען די אנטוויקלונג פון דער פּאָליטישער אָרדנונג יאָגט אַריבער די עקאָנאָמישע פאַרענדערונגען, ווי עס מאַכט זיך אַמאָל אין אַ רעוואָלוציע, בלייבט זי ניט מעהר ווי אַ פּוסטע פאָרם, אַ טויטער באַגריף, וואָס האָט ניט דעם קלענסטען פּראַקטישען ווערטה“; איז עס אַלץ ניט קיין אַרגומענט, פאַרוואָס מיר זאָלען גלייכצייטיג ניט קעמפּפען פאַר פאַרבעסערונגען אויף ביידע געביטען. וויבאַלד די פּאָליטישע אָרדנונג באַשטעטיגט די עקאָנאָמישע באַדינגונגען, פון וועלכע מיר ליידען, איז, דאַכט זיך, נויטיג צו אַרבייטען, זי זאָל זיי אויפהערן צו באַשטעטיגען, אדער, ביסלעכוויז אַלץ ווייניגער און ווייניגער זיי באַשטעטיגען. עס איז מעגליך און כדאי אריינצוברייננגען וואָס מעהר ראַדיקאַלע עלעמענטען אין דער רעפּרעזענטאַטיווער רעגירונג, כדי אַלץ מעהר אונטערצוגראָבען די דאָזיגע באַשטעטיגונג און אַזוי העלפען צו צעשטערן אינגאַנצען דעם פּאָליטישען פונדאַמענט פון דער טרויעריגער עקאָנאָמישער אָרדנונג. עס איז זאָגאַר אונזער חוב צו אַטאַקירן דעם פּאָליטישען פונדאַמענט מיט אַלע מיטלען, פון דרויסען און פון אינעווייניג, ווי צ. ב. ש. אָפּשאַפען אַזוי פיעל שלעכטע געזעצען, וויפיעל מעגליך, (קראָפּאָטקין איז מודה, אַז דאָס ביסעל גוטעס טוען אַמאָל יאָ די פּאַרלאַמענטען); מאַכען אבסטרוקציאָנען, קעמפּפען געגען בודזשעט, פּראָטעסטירן, אַרויסקריגען ווען מעגליך אַ הנחה, אַרויסרופען אין ספּעציעלע פאַלען דעמאָנסטראַציעס פון פאָלק א. אַז. וו. וואָרים אַזוי ווי עס איז קיין סתירה ניט צו דער רעוואָלוציאָנערער טאַקטיק

אַריינצוטרעטען אין דער טרייד־יוניאָן און קעמפּפען פאַר אַ העכערן לוין, פאַר קירצערע שטונדען, פאַר מענשליכערע באַהאַנדלונג; אַזוי קען אויך קיין סתירה ניט זיין צו דער אייגענער טאַקטיק אַריינצוטרעטען אין אַ פאָלקס־פּאַרטיי און קעמפּפען דורכ׳ן פּאַרלאַמענט פאַר מעהר אינדיווידועלע רעכטען, פאַר וועניגער דעספּאָטישע געזעצען, פאַר מעהר אויטאָנאָמיע און וועניגער שטאַאַט־צענטראַליזאַציע.

די אויסזעצונג, וואָס אין טרייד־יוניאָן פיהרן מיר אָן דעם קאַמף דירעקט, בעת דורכ׳ן פּאַרלאַמענט קענען מיר נאָר אָנפיהרן אָן אינדירעקטען קאַמף, איז אויך ניט קיין מורא׳דיגע סתירה. אַ חוץ דעם, וואָס עס שטעהט אין ערגעץ ניט געשריבען, אַז אַן אַנאַרכיסט מוז דוקא נאָר קעמפּפען דירעקט, (עס איז אַ מין תורה שבעל פּה, פאַר וועלכער מיר זיינען קיינער ניט פאַראַנטוואָרטליך), קען די נעקסטע אַנטוויקלונג אונז באַלד געבען די מעגליכקייט צו קעמפּפען דירעקט אַפילו דורכ׳ן פּאַרלאַמענט. אין איינינגע שטאַאַטען דאָ אין לאַנד, ווי אויך אין דער שווייץ, איז שוין איינגעפיהרט געוואָרן דער רעפערענדום און איניציאַטיווע, און עס געהט אָן אַ שטאַרקע באַוועגונג פאַר אָט דער רעפאָרם אין פיעלע אַנדערע שטאַאַטען. דער טייטש פון דעם איז: אַז די בירגער קענען מיט זייער אייגענער איניציאַטיווע, ניט וואַרטענדיג אויף זייערע פאַרטרעטער, פאַרשלאָגען געוויסע איינפיהרן, סיי פאַר עפּעס נייעס, סיי פאַר אָפּשאַפען אַ שעדליכען אַלטען געזעץ, און דורכפיהרן דעם פאַרשלאַג דירעקט מיט זייערע שטימען, אַנשטאַט צו פאַרלאָזען זיך אויף דער אָפּשטימונג פון די פאַרטרעטער אין פּאַרלאַמענט. די קאַפּיטאַליסטישע פּרעסע זעהט נאַטירליך דעריין אַ שרעקליכע רעוואָלוציע און סטראַשעט דעם עולם מיט אַן אונטערגאַנג, חס ושלום פון דער דעמאָקראַטישער פאָרם פון רעגירונג. עס געפינען זיך אָבער ראַדיקאַל־געזאָנענע מענשען, וועלכע זעהען אין דער רעפאָרם גראָד אַ וויכטיגען פאָרטשריט, און אָט ווי איינער (פראַנקלין פּיערס אין די „וואָירלד“ פון אַפּריל דעם 13טען) שרייבט וועגען דעם פּונקט:

„די עפענטליכע פראַגען וועלען קיינמאָל ניט דיסקוטירט ווערן און דאָס פאָלק וועט זיי ניט פאַרשטעהן, סיידען נאָר ווען זיי וועלען

פאַרגעלעגט ווערן פאַר זיין דירעקטער אַקציאָן דורך דעם רעפערענדום.

איהר רעדט וועגען „פאַרלירן אויף דעם אופן אונזערע אַלטע פריוויהייטען — די פריוויהייטען, וואָס די ענגליש־שפּרעכענדע פעלקער האָבען געוואונען אין משך פון לאַנגע יאָהרהונדערטען, פאַרפלייצענדיג דאָס לאַנד אין בלוט". יאָ, דאָס קלינגט שעהן; איהר ווייסט אָבער אַליין, הערר רעדאַקטאָר, און יעדער אינטעליגענטער מענש אין עפענטליכע עסקים ווייס, אַז דאָס פאָלק האָלט אין איין פאַרלירן זיינע פריוויהייטען, ווייל ניט דאָס פאָלק קאָנטראָלירט די געזעצגעבונג, נאָר די „ספּעציעלע אינטערעסען", וועלכע האָבען גע'גנב'עט דעם פאָלק'ס וועלדער און וואַסער־וועגען, און האָבען ארויסגערופען אין לעבען, דורך די שוץ־טאַריפען, אַ מענגע טראָסטס איהם צו באַרויבען".

עס פאַרשטעהט זיך, מיר שטעלען זיך ניט אָפּ ביים רעפערענדום און קענען זיך דערמיט ניט באַנוגענען. עס איז אָבער אַ טריט אין דער ריכטיגער דירעקציאָן און עפּעס אַ מיטעל צו דערנעהענטערן די אַנטוויקלונג צו אונזער צוקינפטיגען אידעאַל פון צוזאַמענקונפטען פון דעלעגירטע מיט באַשרענקטע מאַנדאַטען; אַ חוץ וואָס אַזוינע פּאָליטישע רעפאָרמען קענען אונז ברייגנען פאַרבעסערונגען אפילו פאַר דער געגענוואַרט.

די ניט־אויסגעהאַלטענקייט פון אונזער טאַקטיק בנוגע צום פּאָליטישען קאַמף איז אָבער אַ זאַנדערבאַרע אַפילו פון שטאַנדפּונקט פון אידעאַל. דער אַנאַרכיסטישער אידעאַל איז ניט נאָר די פּאָלשטענדיגע פּאָליטישע פריוהייט, נאָר אויך, לויט קראָפּאָטקין, די פּאָלשטענדיגע עקאָנאָמישע גלייכהייט אין קאָמוניזם. פריוואַט אייגענטום איז פון אָט דעם שטאַנדפּונקט ניט ווייניגער אַ פאַרהאַסטע גניבה, ווי דער רעפּרעזענטאַטיוו סיסטעם איז אַן עקעלהאַפטע רציחה. אויב די „שבת'דיגע קאָפּאָטע" רופט שוין יאָ אַרוים דעם געפיהל אַריינצולעגען אין חרם איינעם פון אָט די מזיקים, איז עס דאַכט זיך לייכטער אויסצופיהרן אויף דער גניבה — פּריוואַט אייגענטום, איידער אויף איהר חבר'טע, די פּאָליטישע רציחה. אין אַ געוויסען זין ליגט דאָס פּריוואַט אייגענטום אין רשות פון יחיד

און, ווענינגסטענס פאַר זיך, קען עס יעדער איינער אָפּשאַפען, אַזוי ווי פאַרשיידענע קאָמוניסטישע סעקטען האָבען עס געטאָן. יעדער איינער קען מאַכען די עקאָנאָמישע רעוואָלוציע ביי זיך, ווי טאָלסטאָי האָט געפּרעדיגט און כמעט אַליין דורכגעפיהרט אין זיין פּערזענליכען לעבען. דער רעפּרעזענטאַטיוו סיסטעם, פאַרקעהרט, איז אַ כלל־זאַך און קיין איינציגער קען איהם ניט אָפּשאַפען; אַפילו נאָר פאַר זיך קען איהם דער איינציגער העכסטענס א י ג נ אָ ־ ר י ר ן. אַפילו ביי זיך אַליין קען איינער די פּאָליטישע רעוואָלוציע ניט מאַכען. ניין, כל זמן די עקאָנאָמישע באַדינגונגען האָבען זיך ניט געענדערט, קען, לויט קראָפּאָטקין, אַפילו דער כלל ניט ענדערן, שוין ניט צו ריידען פון אָ פּ ש אַ פ ע ן, די פּאָליטישע פאָרם. „דאָס אַלגעמיינע שטימרעכט צ. ב. ש. וואָלט געווען — זאָגט ער — אַן אוממעגליכע זאַך אין אַ געזעלשאַפט, וואָס איז געבויט אויף דעם פּעאָדאַליזם און די לייב־אייגענשאַפט". מיט איין וואָרט: עס איז אַזוי פיעל גרינגער נאָכצוקומען דעם אידעאַל בנוגע פּריוואַט אייגענטום איידער בנוגע דער היינטיגער פּאָליטישער אָרדנונג — און דאָך, וואו עס האַנדעלט זיך וועגען דאָס ערשטע, פאַרבויגט די אנאַרכיסטישע טאַקטיק דעם אידעאַל און געהט איין אויף טרייד־יוניאָניסטישע פּאַליאַטיווען, בעת דוקא וואו עס רעדט זיך וועגען דער צרה פון רעפּרעזענטאַטיווער רעגירונג, טוט מען אָן דעם טלית מיט דער עטרה איבער'ן קאָפּ, מען פאַרגלאָצט די אויגען צום הימעל און מען ציינגט פּרום אָן אויף דעם ווייטען, פינקעלדיגען שטערן, די ריינע אַנאַרכיע!

אַלע אַרגומענטען, וואָס קראָפּאָטקין ברייינגט פאָר אין זיין אויבענדערמאָנטער בראָשורע, אַנטקעגען דער רעפּרעזענטאַטיווער רעגירונג, פיהרן צו דעם איין שלום, אָז דער דאָזיגער סיסטעם, „דער קאָמפּראָמיס צווישען דעם קעניגטום און דער בורזשואַזיע", ווי ער רופט איהם אָן, קען ניט זיין דער א י ד ע אַ ל פון די סאָציאַליסטישע אַרבייטער. ער רעכענט זיך ניט מיט דעם פאַקט, וואָס דערווײַלע איז דער פאַרטרעטונגס סיסטעם דער פּאָליטישער אָרגאַן פון דער גאַנצער געזעלשאַפט, און קען ביי היינטיגע אומשטענדען נאָר פאַרבעסערט ווערן, אָבער ניט אינגאַנצען אָפּגעשאַפט ווערן. אַלע

ראיות, וואָס קראָפּאָטקין ברייננט צו באַווייזען ווי פאַרדאָרבען די רעפּרעזענטאַטיווע רעגירונג איז, קענען אויף אונז ניט אַרויפוואַרפען קיין גרעסערע אימה, ווי די באַשרייבונגען פון די צרות און אומגליקען, וואָס דער היינטיגער עקאָנאָמישער סיסטעם האָט מיטגעבראַכט. דאָס באַווייזט נאָר, אַז מיר זיינען ניט משוגע, וואָס מיר ווילען אָפּשאַפען די ביידע סיסטעמען; דאָס דערקלערט פאַרוואָס הייסע טעמפּעראַמענטען מיט שטאַרק עמפּינדליכע נשמות, וועלכע קענען ווענינגער ווי אַנדערע פאַרטראָגען די הימלשרייענדע אומרעכטען פון דער היינטיגער געזעלשאַפט, וואָלטען פאַרניכטעט די פאַרפלוכטע אָרדנונג ווי דעם אַמאָליגען סדום מיט שוועבעל און פעך. אָבער דער מאַכטלאָזער צאָרן, ווי רוגזה'דיג ער זאָל ניט הויבען זיין קול, פאַרלירט באַלד דעם ערשטען איינדרוק און ווערט צולעצט לעכערליך. מיר האָבען דורכלעבט די ערפאַהרונג אויף'ן עקאָנאָמישען געביט. אין אָנהויב פון אונזער באַוועגונג, ווען מיר האָבען דערוואַרט די רעוואָלוציע אויב ניט היינט — מאָרגען, האָבען מיר מבטל געווען די אַרבייט פון די טרייד-יוניאָנס און אָפט אָפּגעלאַכט פון זייערע מאַרשען און דעמאָנסטראַציעס. איצטער לאַכען מיר שוין ניט מעהר פון זיי, מיר מאַרשירן אפילו מיט; הגם זיי זיינען אויך ניט פריי פון קאָרופּציאָן, אפשר פּראָפּאָרציאָנעל ניט ווענינגער, ווי אין די גרויסע פּאַרלאַמענטען. צוליב דעם זעלבען טעם האָבען מיר לכתחילה פאַרוואָרפען די פּאָליטישע טעטיגקייט. מענשען וואָס געהען אָנגעלאָדען אויף מלחמה, וועלען דאָך ניט פאַרשווענדען מיה און צייט אויף אַריינצושטופּען זיך אין דעם פיינד'ס אסיפות, כדי איהם דאָרטען מוסר זאָגען. פון אונזערע „קרייץ-ציגע" האָבען מיר אָבער זיך נאָר אָנגעמוליעט די פּיס; קיין איינציג וואַכט-הייזעל אפילו ניט איינגענומען... דערפאַר אָבער האָבען מיר זיך געמאַכט אַ חק ולא יעבור: צו זיי געהען מיר ניט!

און דאָס לעבען שטעהט ניט אויף איין אָרט. די ראָד פון אַנטוויקלונג דרעהט זיך. דאָס געזעלשאַפטליכע באַוואוסטזיין וואַקסט צו ביסלעך. אין פיינד'ס לאַגער כאַפּען זיך אַריין פרישע עלעמענטען. נייע דבורים הויבען זיך אָן הערן פון זייער טריבונע. נייע פאָדערונגען ווערן אָנגעוואַקסען און נייע מיטלען ווערן פאַרגע־

שלאָגען — נאָר אונזער שטים הערט זיך ניט. אונזער איינ־פלום פיהלט זיך ניט. מיר זיינען געבליבען שטעהן אויף איין אָרט. די נויטען פון לעבען האָבען אין עקאָנאָמישע פראַגען געצוואונגען אונזערע גענאָסען מסכים צו זיין, אז וואָס בעסער, איז בעסער; אין אונזער שטעלונג אָבער צו פּאָליטישע פראַגען גילט ביי אונז נאָך אַלץ דער אַמאָליגער כלל: אָדער גאָר, אָדער גאָר ניט!

דירעקטע אקציאן *

די ארטאדאקסישע אנארכיסטען, וועלכע זיינען טריי געבליבען דער טראדיציע פון דער אמאליגער אנארכיסטישער באוועגונג, האבען א שלאגווארט, וואס דינט זיי אין יעדער דיסקוסיע מכח וועגען און מיטלען, אי ווי א פאנצער צו באשיצען די אלטע תורות, אי ווי א פייל־און בויגען צו אטאקירן די נייע אפיקורסות. דער שלאגווארט איז — דירעקטע אקציאן! קיינע פארטרעטער! אלץ אליין, דירעקט! אפילו אומטעטיג דארף מען זיין דירעקט אליין, און מען טאר ניט דערלאזען, אז ווער־עס־איז זאל אונז פארטרעטען אין אונזער גארנישט ניט טאן...

אמאל האט מען געמאכט אדער גערעדט און געווארט אויף רעוואלוציעס, — נו, איז וואס איז דאן שייך צו העלפען אויסוועהלען א פארטרעטער, ער זאל הייסען מאכען די רעוואלוציע? מיט פרעמדע הענט איז גוט קויהלען צו פארשארן: **שיסען מיט קוילען** מוז מען אליין.

צעהנדליגער טויזענטער ארבייטער אין א געוויסען צווייג פון דער אינדוסטריע לעבען אין דחקות און ליידען אונטער אוממעגליכע באדינגונגען — זאל מען זיך פארלאזען אויף פאליטיקער און פארלאמענט־מענשען, וועלכע זאגען: ווארט, איבעראיאהר וועט איהר אונז אויסוועהלען אין פארלאמענט, וועלען מיר זיך מיהען צו מאכען בעסערע געזעצען, כדי איהר זאלט ניט שטארבען פון הונגער? ניין, אפילו א בלינדער קאן זעהן, אז אן ארגאניזירטער סטרייק גלייך אויפ׳ן ארט איז א סך געשייטער און פראקטישער און קאן פיהרן צו די זיכערסטע רעזולטאטען.

---

* „דאס פרייע ווארט", ניו יארק, 1911.

ראַדיקאַלע מענשען קוקען מיט פאַרדרוס און וועהטאָג אויף דעם רעגירונגס־סיסטעם פון בילדונג, און דער הויפּט אין די נידע־ריגערע קינדער־שולען. זיי זעהען ווי מען פלאַנצט איין אין יונגען דור א געמיינעם פּאַטריאָטיזם; ווי מען לערנט די קינדער רעלי־גיעזע נאַרישקייטען; ווי מען אונטערדריקט זייער אינדיווידואַ־ליטעט און גייסטיגע ענטוויקלונג. איז פאַרוואָס ניט זעהן עפּעס צו טאָן דירעקט, אליין? מהיכא תיתא, פאַרוואָס ניט גרינדען באַ־זונדערע שולען, אויב מען האָט די מיטלען, אָדער לכל הפּחות „זונטאג שולען“, אויב מען קאָן ניט טאָן בעסער? נאָכוואָס וואַר־טען ביז מען וועט אויסוועהלען ראַדיקאַלע פּאַרטרעטער און זיך פאַרלאָזען אויף זיי צו פּועל'ן ביי דער רעגירונג זי זאָל איינפיהרן א מעהר מאָדערנעם בילדונגס־סיסטעם?

עס איז קלאָר, הייסט עס, אז די דירעקטע אַקציאָן האָט איהר פּלאַץ, איהר קרייז, וואו זי קאָן און דאַרף אָנגעווענדעט ווערן. ווען אונזער אויפגאַבע איז צו מאַכען א רעוואָלוציע, מוזען מיר אליין טראָגען די ביקסען און קאָנען ניט קויפען פאַר זיך קיין „אַבוואָקאַט־ניק“, אָדער שיקען פון זיך א פּאַרטרעטער אין פּאַרלאַמענט. ווען מיר זיינען טריידיוניאָניסטען און מוזען אויסקעמפען א פּאָר טאַ־לער א וואָך מעהר לוין, האָט ניט קיין זין צו וואַרטען ביז א פּאַר־טרעטער וועט אויסגעוועהלט ווערן, וועלכער וועט אריינברענגען א געזעץ־פּראָיעקט אין פּאַרלאַמענט; מיר מוזען זיך נעהמען דערפאַר אליין, דירעקט, דורך א סטרייק, ווען די אויסזיכטען צו געווינען זיינען מעהר אָדער ווייניגער גינסטיגע. הגם איך זעה גאָר ניט איין פאַרוואָס דער טריידיוניאָניסט זאָל זיך ניט באַנוצען מיט דער געלעגענהייט פון א גינסטיגער געזעצגעבונג, א ח ו ץ א סטרייק; פאַרוואָס זאָל ער ניט זוכען זיין טובה מיט ביידע מיטלען, מיט דירעקטער אַקציאָן, ווי אויך מיט ניט־דירעקטער אַקציאָן, דהיינו, דורכ'ן פּאַרלאַמענט?

דער ראַדיקאַל, אויב ער וויל ניט בלייבען קיין פּוסטער שוואַ־צער, דאַרף אודאי אָנשטרענגען זיינע כחות און גרינדען אַזויפיעל פרייע שולען וויפיעל זיינע מיטלען ערלויבען. אויב אָבער ער איז א מענש מיט א ברייטען בליק און האָט אין אויג דעם פּראָגרעס

פון דער גאַנצער געזעלשאַפט, ניט נאָר די טובה פון זיינע אייגענע קינדער און די קינדער פון זיינע גענאָסען, ראַדיקאַלען, מוז ער זעהן אריינצוברענגען זיינע געדאַנקען אין אַלע קרייזען און שיכטען פון דער געזעלשאַפט. קאָן ער באַוועגען אַ סך מענשען צו וועהלען אַ ראַדיקאַל אָדער אַ מאַיאָריטעט פון ראַדיקאַלען אין בילדונגס־ראַט פון שטאָדט אָדער שטאַאַט, האָט ער געוויס מעהר שאַנסען צו פאַרווירקליכען זיין ראַדיקאַליזם אין אַ גרעסערן מאַסשטאַב, איידער זיין איינצעלנע שול קאָן עס אויפטאָן דורך איהר גוטען ביישפיל.

דירעקטע אַקציאָן, זאָג איך נאָכאַמאָל, איז דער א י י נ צ י־ג ע ר ו ו ע ג פאַר דעם, וואָס געהט מאַכען די סאָציאַלע רעוואָלוציע מיט'ן ביקס און שווערד. עס איז דער ה ו י פ ט־ו ו ע ג פאַר דעם טריידיוניאָניסט, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען נויטיגע הילף אין מאָמענט; אָבער עס שליסט ניט אויס די מעגליכקייט צו ציהען נוצען פון פאַרלאַמענטאַרישער פאַרטרעטונג אין דער צוקונפט (צום ווייניגסטען אין געוויסע לענדער). פאַר דעם ראַדיקאַל איז עס אַ גאַנץ ו ו י כ ט י ג ע ר וועג, אָבער דאָך ניט דער וויכטיגסטער, אין פאַרגלייך מיט דער איינפיהר פון ראַדיקאַלע שולען דורך דער שטאָדט־אָדער שטאַאַט־רעגירונג. פון וואָס פאַר אַ וויכטיגקייט אָבער איז די דירעקטע אַקציאָן פאַר'ן אַנאַרכיסט?

וואָס איז אַן אַנאַרכיסט? אין באַקונינ'ס צייטען איז דאָס געווען אַ מענש, וואָס האָט זיך אָפּגעזאָגט פון זיין פאָטער און מוטער, פון זיין ווייב און קינד, פון זיינע ברידער און שוועסטער, און איז אריינגעטראָטען אין אַ קאָנספּיראַטיווען פאַראיין, מיט'ן צוועק צו אָרגאַניזירען אַ באַוואָפענטען געזעלשאַפטליכען אויפשטאַנד, די אַלגעמיינע סאָציאַלע רעוואָלוציע. אויב עס זיינען איצט נאָך פאַראַן אַזוינע זעלבסט־אָפּפערנדע, מוטיגע און אויפריכטיגע דאָן־קיכאָטען, בין איך גרייט אַרונטערצונעהמען מיין הוט פאַר זיי, — אָבער איך מוז בעטען אום ענטשולדיגונג, וואָס איך קאָן ניט געהן מיט זיי צוזאַמען. דער בליק אויפ'ן געזעלשאַפטליכען לעבען האָט זיך אין די לעצטע פערציג־פופציג יאָהר

פּיעל געענדערט. קאָנספּיראַטיווע פּאַראַיינען, אין מיין אַנזיכט, קאָנען די סאָציאַלע רעוואָלוציע ניט מאַכען. באַקונינ׳ס פּראָגראַם האָט אָפּגעלעבט זיין צייט: עהרע זיין אָנדענקען!

אַ אַנאַרכיסט, לויט קראָפּאָטקין (דעם אַגיטאַטאָר; קראָפּאָטקין דער דענקער איז וואָס אַנדערש), איז איינער וואָס גלויבט אין קלאַסענקאַמף אָהן קאָמפּראָמיסען; וואָס גלויבט, אַז דער אַרבייטער־קלאַס איז, אָדער מוז אינגיכען ווערען, רעוואָלוציאָנער געזאָנען; וואָס גלויבט, אַז די יוניאָן איז דאָס קערנדעל, פּון וועלכען עס וועט זיך ענטוויקלען די אַנאַרכיסטישע צוקונפטס־גרופּע; וואָס גלויבט, אַז דער אַרבייטער־קלאַס וועט מאַכען די סאָציאַלע רעוואָלוציע און וועט איינפיהרען דעם פרייען קאָמוניזם, און וועט אָפּשאַפען דעם שטאַאַט און וועט איבערבויען אַלע סאָציאַלע אינסטיטוציעס אויפ׳ן באַזיס פון פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט...

געבענשט זיינען די וואָס גלויבען! שוין באַלד אַ האַלבער יאָהרהונדערט זינט דער דאָזיגער גלויבען רופט זיינע אַנהענגער צו דירעקטער אקציאָן—ניט איינזעהענדיג ווי צעלעכערט עס איז פאַר דער לעצטער צייט געוואָרען די טעאָריע פון קאָמפּראָמיסלאָזען קלאַסענקאַמף; ווי ניט־צופאַרלעסיג עס האָט זיך אַרויסגעוויזען די קאַמף־לוסטיגקייט פון אַרבייטער־קלאַס; ווי פאַרעלטערט עס איז דער בליק, אַז די היינטיגע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס שטעלען מיט זיך פאַר די צוקינפטיגע אינדוסטריעלע גרופּירונגען; ווי אוממעגליך עס איז צו דערוואַרטען די סאָציאַלע רעוואָלוציע דורך די אַנשטרענגונגען פון איין קלאַס, און די איינפיהרונג פון דער אַנאַרכיסטישער פרייהייט דורך דער זיעגרייכער מאַכט פון אָרגאַניזירטע טריידיוניאָנס.

אויב דער אַרבייטער־קלאַס איז רעוואָלוציאָנער און וועט קאָנען איינפיהרען דעם אַנאַרכיזם; אויב די יוניאָן איז די אָרגאַניזאַציע פון וועלכער עס וועט ווערן די אַנאַרכיסטישער גרופּע — דאַן האָט דער אַנאַרכיסט ניט קיין אַנדער שטאַנדפּונקט אַ חוץ דעם שטאַנדפּונקט פון דעם אַרבייטער־קלאַס, און קיין אַנדערע אינטערעסען אַ חוץ די אינטערעסען פון דער טריידיוניאָן. די קראָפּאָטקינשע

אגיטאַציע האָט ווירקליך געפיהרט צו אַט דער **ריכטונג, און** די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג איז פאַקטיש פאַרוואַנדעלט געוואָרן אין דעם פראַנצויזישען סינדיקאַליזם מיט זיינע דירעקטע אַקציאָן־מע־טאָדען פון „סאַבאָטאַזש“ און דערגלייכען.

די געדאַנקענרייכע טעאָריע פון אַנאַרכיזם, די ברייט־אומפאַ־סענדע אידעע פון געזעלשאַפטליכער פרייהייט, האָט אַבער לאַנג ניט געקאָנט פארבלייבען איינגעצוימט אין די ענגע ראַהמען פון דעם סינדיקאַליזם. אַפילו אַ מאַלאַטעסטאַ האָט געמוזט פּראָטעסטי־רען (מיט עטליכע יאָהר צוריק אין אַ נומער „פרידאָם“) און האָט געשריבען: „סינדיקאַליזם — יאָ, עס איז אַ געזונטע באַוועגונג; אַבער עס שעפּט ניט אויס דעם אַנאַרכיזם! די אַנאַרכיסטען האָבען זיך אַריינגעוואָרפען אין דער סינדיקאַליסטישער באַוועגונג און האָ־בען פאַרנאַכלעסיגט דעם אַנאַרכיזם“... עס הייסט, אַלזאָ, אַז אַפילו דער סינדיקאַליזם — אַט די קריסטאַליזירטע רעוואָלוציאָ־נערע ארבייטערשאַפט — איז ניט די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג, נאָר פאַרקעהרט, אַ באַוועגונג, אין וועלכער דער אַנאַרכיזם פאַרלירט זיך, און פון וועלכער מען מוז רופען די אַנאַרכיסטען צוריק צום אַנאַרכיזם.

וואָס איז דען אַנאַרכיזם? עס איז אַ טעאָריע וועגען געזעל־שאַפטליכען לעבען. ווי אַלע אַזוינע טעאָריעס, איז זי ניט קיין אייביגע וואָרהייט. וואָס מען האָט נעכטען געהאַלטען פאַר צווייפעללאָז קאָן זיך היינט אַרויסווייזען פאַר פאַלש. דער אַלגע־מיינער סאָציאַליזם (פון וועלכען דער אַנאַרכיזם איז דער לינקער פליגעל און דער סאָציאַלדעמאָקראַטיזם דער רעכטער) האָט זיך גרינטליך געענדערט אין גאַנץ וויכטיגע פונקטען. דער סאָציאַלדע־מאָקראַטיזם האָט דורכגעלעבט אַ גרינטליכע רעוויזיע; דער אַנאַר־כיזם לעבט עס איצט דורך. דער פאַקט, וואָס אין דער אַנאַרכיסטי־שער ליטעראַטור איז די רעוויזיע ניט פיעל צו מערקען, רעדט ניט צו גונסטען פון דעם אַנאַרכיזם, נאָר פאַרקעהרט; דאָס באַווייזט נאָר ווי וועניג מען אינטערעסירט זיך מיט איהם. דער אמת איז, אַז די אַנאַרכיסטישע טעאָריע איז קיינמאָל ניט וויסענשאַפטליך אויסגעאַרבייט געוואָרן, און גאָר וועניג געבראַכט געוואָרן אין איינ־

קלאַנג מיט די נייע ענטוויקלונגען פון דער סאָציאָלאָגיע. דער אַנאַרכיזם וואַרט נאָך אויף זיין טעאָרעטיקער, וואָס זאָל איהם גרינטליך באַאַרבייטען און אויסלייטערן די פּסולת פון דעם גאָלד.

אַלעמפאַלס איז דער אַנאַרכיזם אַ באַשטימטע טעאָריע מיט אַן אייגענער פיזאָנאָמיע וועגען געזעלשאַפטליכען לעבען. דער אַל־געמיינער סאָציאַליזם, זיין טאַטע, האָט שוין לאַנג קאָנסטאַטירט און אַנאַליזירט די קראַנקהייטען פון דער געזעלשאַפט; זיין שוועסטער, די סאָציאַלדעמאָקראַטיע, האָט געגעבען איהר ענטפער ווי די קראַנקהייטען צו היילען, און ער גיט זיין ענטפער. די געזעל־שאַפט איז אָבער אַזאַ חולה, וואָס געהט ניט צום דאָקטאָר, נאָר דער דאָקטאָר מוז קומען צו איהם. דער אַנאַרכיסט, ווי דער סאָציאַל־דעמאָקראַט, מוז געהן און אָנבאָטען זיינע רפואות צום פאָלק, און עס קומט אָן מיט צרות איידער דאָס פאָלק וויל אַראָפּשלינגען די קלענסטע דאָזע. אַ קליינעם פּיל באַדעקט מיט צוקער נעהמט ער נאָך ווען־ניט־ווען איין; אַ ביטערן טרונק, וואָס וועט איהם מאַכען ברעכען און אפשר אויך אויסהיילען מיט אַמאָל, וויל ער בשום אופן ניט. און עס איז גאַנץ נאַטירליך וואָס ער וויל ניט, ווייל „ער" איז ניט איינער, מיט איין ווילען, וועמען מען וואָלט געקאָנט איינ־רעדען אָדער צווינגען, נאָר ער באַשטעהט פון מיליאָנען מיט באַ־זונדערע ווילענס, באַזונדערע געדאַנקען און געפיהלען.

דער גרונט־געדאַנק פון דער אַנאַרכיסטישער טעאָריע איז — פרייהייט און זעלבסשטענדיגקייט, פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אומאָפּהענגיגקייט פאַר יעדען איינצעלנעם און פאַר יעדער נאָר־מאַלער געזעלשאַפטליכער גרופּע, וועלכע איז פאַראייניגט מיט אַנ־דערע דורך פרייוויליגע און ניט־געצוואונגענע פאַרטראַגען און אָפּמאַכען. פון אָט דעם גרונט־געדאַנק בויט דער אַנאַרכיזם אויף זיין פּלאַן פאַר אַ געזונטען און גליקליכען געזעלשאַפטליכען לע־בען. די פולקאָמענע פאַרווירקליכונג פון דעם פּלאַן איז זיין אידעאַל; די שטופּענווייזע דערנעהנטערונג צו דעם אידעאַל מוז זיין דער צוועק פון זיין פּראָפּאַגאַנדאַ און פּראַקטישער טעטיגקייט. די אַמאָליגע האָפענונג אויפצובונטעווען די פּראָלעטאַרישע מאַסען און מ אַ כ ע ן די סאָציאַלע רעוואָלוציע פאַר אָרדער, באַווייזט נאָר ווי

ווענינ מען האָט פאַרשטאַנען די נאַטור פון דער מענשליכער געזעלשאַפט און די גרונטאַזצען פון איהר ענטוויקלונג. היינטיגע צייטען פאַרשטעהט מען עס בעסער און מען ווייסט, אַז ניט דער אויפשטאַנד מאַכט די נייע געזעלשאַפט, נאָר די נייע געזעלשאַפט — די נייע געדאַנקען און ענטוויקלונגען פון לעבען — ברענגט דעם אויפשטאַנד, וועלכער שאַפט נאָר אָפּ די אַלטע פאָרמען און לאָזט די נייע זיך פרייער ענטוויקלען.

אַלס אַ געזעלשאַפטליכע טעאָריע נעהמט דער אַנאַרכיזם אַרום דאָס גאַנצע געזעלשאַפטליכע לעבען. ער מוז זיך אינטערעסירן מיט דער פאַרוואַלטונג פון שטאַדט און העלפען דורך פּראַקטישער טעטינקייט איהר פּאָליטישער אומאָפּהענגיגקייט, ניט ווענינער ווי מיט דער טרייד־יוניאָן אָרגאַניזאַציע, כדי צו העלפען איהרע עקאָנאָמישע קאַמפען. ער מוז נעהמען אַן אינטערעס אין דער פּאָליטיק פון לאַנד און זוכען צוווירקען פאַר אַלע מעהר ליבעראַלע איינפהירונגען, מיט דעם אייגענעם אייפער וואָס ער וואָלט ארויסווייזען פאַר אַ גענעראַל־סטרייק. ער מוז פּונקט אַזוי טעטיג זיין אויסצואוועהלען ליבעראַלע פאַרשטעהער אין בילדונגס־ראַט, ווי בויען פריוואַטע פערער־שולען. ער מוז אַגיטירן פאַר דער ליבעראַלער פּאַרטיי אין ענגלאַנד, ווען איהר „אישו" איז „האָם רול" פאַר אירלאַנד, אָדער די אָפּשאַפונג פון דעם „האַוז אָוו לאָרדס"; פאַר אַ פרייען טאַריף אין אַמעריקע אָדער אין דייטשלאַנד; פאַר אַ ראַדיקאַלער אָדער אַנטי־קלעריקאַלער ריכטונג אין פראַנקרייך אָדער אין איטאַליע.

זייענדיג געטריי צו זיין אידעאַל, וועט דער אַנאַרכיסט זיך אָפט געפינען אין אָפּאָזיציע צום סאָציאַלדעמאָקראַט אין גאָר פיעל סאָציאַל־פּאָליטישע שלאַכטען. דאָס וועט אַלץ שטאַרקער ארויסשטעלען די אונטערשיידען צווישען זיי ביידען און וועט קלערער מאַכען פאַר'ן עולם די גרונט־געדאַנקען פון דער אַנאַרכיסטישער לעהרע. דער אַנאַרכיסט דאַרף קעמפען אַנטקעגען די צענטראַליסטישע שטרעמונגען פון דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע, אַזוי גוט ווי אַנטקעגען דעם בורזשואַזען אימפּעריאַליזם, ניט נאָר אין זיין

פּאַרטיי־אָרגאַן און אויף דער פּלאַטפאָרם פון אַ געגאָסענשאַפטלי־בער פאַרזאַמלונג. נאָר אין די פּראַקטישע שטרייטען פון דעם פּאָ־ליטישען לעבען פון לאַנד. „מיר דאַרפען ניט וואַרטען ביז וואַנען מיר וועלען קאָנען פאַרווירקליכען אונזער אידעאַל און זיך באַשרענ־קען ביז צו יענער צייט אויף דער פּראָפּאַגאַנדאַ אַליין“ — זאָגט מאַלאַטעסטאַ און פיהרט אויס, אַז „אונזער אויפגאַבע דאַרף זיין אַזוי צו ווירקען, אַז דאָס פאָלק, אָדער פאַרשיידענע טיילען פון פאָלק, זאָלען אַליין אויסקעמפען אַלע פאַרבעסערונגען און פרייהיי־טען דורך זייער אייגענער איניציאַטיווע“. *

דורך זייער ד י ר ע ק ט ע א ק צ י א ָ ן, מיינט מאַלאַטעסטאַ. איז דאָס אַלץ גוט און גערעכט. ווען דאָס ג אַ נ צ ע פ אָ ל ק נעהמט זיך אַליין אויסקעמפען אַלע פאַרבעסערונגען און פרייהיי־טען, דאַן הייסט דירעקטע אַקציאָן רעוואָלוציע, פאָלקס־אויפשטאַנד, דאָס צו וואָס עס שטרעבט יעדע אַגיטאַציע. אָבער ווי אַזוי קאָנען „פ אַ ר ש י י ד ע נ ע ט י י ל ע ן פון פאָלק“ אויס־קעמפען אַלע פאַרבעסערונגען און פרייהייטען דורך דירעקטע אַק־ציאָן? קאָן איין טייל פון פאָלק, למשל, די אַנאַרכיסטען, אויס־קעמפען אַזאַ פאַרבעסערונג ווי שטאָדטישע „סאָבוויים“, אין וועל־כע עס זאָל קאָסטען בלויז דריי סענט דאָס פאָהרען, דורך דירעקטע אַקציאָן? אָדער אַזאַ פרייהייט ווי די אָפּשאַפונג פון דעם איינ־פוהר־טאַריף, דורך דירעקטע אַקציאָן? אָדער אפילו אַזאַ קלייניג־קייט ווי אָפּשאַפען דעם אַנטי־אַנאַרכיסטען־געזעץ — ווי קאָן מען עס טאָן דורך דירעקטע אַקציאָן? ווי קאָן מען איינפיהרן „האָם רול“, ווי קאָן מען ווירקען צו פאַרקלענערן די אויסגאַבען אויף דער אַרמיי און דער נייווי, ווי קאָן מען באַגרעניצען די ברוטאַליטעט פון דער פאָליציי, דורך דירעקטע אַקציאָן?

אַז די אַלע פאַרבעסערונגען און פרייהייטען זיינען פראַגען פון געזעלשאַפטליכען לעבען; דאַרפען זיין אויפגאַבען פון אַנאַר־כיסטישער טעטיגקייט — ווי קאָן מען אַרבייטען פאַר זיי אַנדערש ווי ווענדענדיג זיך צום פאָלק? ווי קאָן מען זיי אויספיהרן, איידער

---

* „אונזער פּראָגראַם“, ז. 13, פאַרלאַג „אַרבייטער פריינד“, לאָנדאָן.

דער אנארכיסטישער אידעאל איז נאך מקוים געווארן, אנדערש ווי דורך די מיטלען, וואס דאס פאלק באזיצט איצטער — דורך זיינע פארטנעשריטענע פארטרעטער אין שטאדט־ראט און אין קאנגרעס? וואס הייסט דירעקטע אקציאן פאר דעם אנארכיסט, וואס וויל אויסקעמפען פארבעסערונגען און פריהייטען, וועלכע זאלען דערנעהנטערן זיין אידעאל?

„אונזער אידעאל" — שרייבט דערזעלבער מאלאטעסטא אין „אונזער פראגראם", זייט 7 — „באלאנגט ניט צו יענע אידעאלען, וועלכע לאזען זיך דורכפיהרן דורך איינצעלנע אינדיווידומס. עס האנדעלט זיך איבערצובייטען די געזעלשאפטליכע לעבענס־באדינגונגען... ניט בלויז פאר איין אינדיווידום, אדער פאר די מיטגלידער פון א באשטימטען קלאס אדער פארטיי, נאר פאר אלע מענשען. אזא ציעל קאן ניט פארווירקליכט ווערן דורך גוואלט, נאר מוז ארויסוואקסען פון דער אינערליכער איבערצייגונג פון די מענשען, און קאן נאר פארווירקליכט ווערן מיט זייער פרייוויליגער צושטימונג".

אויב איינצעלנע אידיווידומס — צ. ב אנארכיסטען — קאנען אונזער אידעאל — דעם אנארכיזם — ניט דורכפיהרן, בלייבט דאך פאר זיי צו ארבייטען נאר פאר אזעלכע פארבעסערונגען און פרייהייטען, וועלכע זאלען ד ע ר נ ע ה נ ט ע ר ן אונזער אידעאל; איז ווי אזוי קאנען מיר שטעהן פון וויטען און ניט נעהמען קיין אנטייל אין די סאציאל־פאליטישע באוועגונגען פון לאנד, אין וועלכע מיר קאנען קעמפען פאר די דאזיגע פארבעסערונגען און פרייהייטען? אויב אונזער ציעל, איבערצובייטען די געזעלשאפטליכע לעבענס־באדינגונגען, קאן ניט פארווירקליכט ווערן דורך גוואלט, איז ווי אזוי קאנען מיר דערווארטען זיי איבערצובייטען דורך דירעקטע אקציאן — א מעטאדע, וואס אויב מען וואלט אפילו מיט איהר יא געקאנט בויען סאבוויים אדער בריקען, איז זי דאך ביי די ארטאדאקסישע אנארכיסטען פון די מאלאטעסטאס שול ניט מעהר ווי אז איידעלער אויסדרוק פאר גוואלט און בלוטפארגיסונג?

דער אנארכיזם, וועלכער ווייסט, אז זיין ציעל קאן נאך דאן

פאַרווירקליכט ווערן, ווען ער וועט אַרויסוואַקסען פון דער אינער־ליכסטער איבערצייגונג פון די מענשען, און מיט זייער פרייוויליגער צושטימונג. מוז אויך וויסען, אַז מיט קאָנספּיראַטיווע פאַראיינען, מיט באָמבעס, עקספּראָפּריאַציעס און סאַבאָטאַזש מיטלען קאָן מען די דאָזיגע אינערליכסטע איבערצייגונג ניט מאַכען שנעלער וואַקסען; און אַז מיט „דירעקטע אַקציאָן“ קאָן מען די מענ־שען'ס פרייוויליגע צושטימונג ניט געווינען. ביז אַהער האָבען מיר מיט אונזערע מעטאָדען קיין גרויסען ערפאָלג אין דער ריכ־טונג ניט געהאַט. אונזער פּראָפּאַגאַנדאַ אין זין פון דער דאָזיגער „דירעקטע אַקציאָן“, האָט דעם קלענסטען איינדרוק ניט געמאַכט אויף דעם סאָציאַל־פּאָליטישען לעבען פון דער געזעלשאַפט. די פּאָליטיק פון קיין לאַנד רעכענט זיך ניט מיט'ן אַנאַרכיזם אָדער מיט די אַנאַרכיסטען, אַ חוץ צו מאַכען פאַר זיי רעפּרעסיווע געזע־צען, ווי פאַר אַ באַנדע רויבער און „בלעק הענדער“. אַפילו די וויסענשאַפט אינטערעסירט זיך ניט מיט אונזערע אידעען. די צוויי־דריי געלערנטע, וועלכע האָבען זיך אָטוואַזשעט אונז צו אַנאַ־ליזירן, האָבען עס געטאָן מיט גומי־האַנדשוה, ווי מען ריהרט זיך אָן אָן איינעם וואָס איז קראַנק אויף שוואַרצע פּאָקען.

צו אָט אַזאַ טרויעריגער לאַגע, באַהויפּט איך, האָט אונז גע־בראַכט די „הייליגע“, איינציג־כשר'ע דירעקטע אַקציאָן מעטאָ־דע! און איך וואַג, מיט דערביטערונג און טיפען קומער, אַרויפ־צוואַרפען די שולד פון אונזער שענדליבער און גוסס'דיגער לאַ־גע אויף אונזערע גרויסע לעהרער, וועלכע פּרעדיגען און פּאַרטיי־דיגען די דאָזיגע מעטאָדע.

די אנאַרכיסטישע באַוועגונג *

די 25־יעריגע ניט־אונטערבראָכענע עקזיסטענץ פון דער „פרייע אַרבייטער שטימע“ — פּרינציפּיעל אַ אַנאַרכיסטישער אָרגאַן — איז פון אויבען אויף אַ גוטער באַוויז אויף דער לעבענס־פעאיגקייט פון דער היגער אַנאַרכיסטישער באַוועגונג. קליין אין צאָל, ווי די גרופּעס זיינען, אָרעם אין אינטעליגענטע כחות ווי די באַוועגונג איז, האָט זי, פונדעסטוועגען, באַוויזען דורך איהר אויסדויער און אָפּפערוויליגקייט, אַז עס קלאַפּט אין איהר אַ לעבעדיגער אָדער, וואָס ענטפערט אָפּ אויף אַ געוויסער נויט פון אונזער געזעלשאַפט־ליכען לעבען.

די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג איז קיינמאָל ניט געווען קיין גרויסע אין דעם זין פון אַרומכאַפּען גרויסע מאַסען, אָדער גרויסע גרופּעס אַרבייטער. אין איהרע ערשטע יאָהרען אָבער האָט זי געמאַכט אַ גרויסען טומעל און איז געווען פיעל־שרייאיגער ווי איצטער. איהר אַמאָליגע ריקזיכטלאָזיגע געוואַגטקייט, איהר גרויס־מויליגע פאַרניינונג פון אַלע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס, דאָס פייפען אויף אַלע אָנגענומענע הייליגטימער און דאָס צופעליגע קראַכען פון אַ פּאַקטישער באָמבע, האָט איהר פאַרשאַפט אין יענע צייטען אַ געוויסען פּרעסטיזש — אַ טרויעריגען אין דער געזעל־שאַפט בכלל, אָבער אין געוויסע ראַדיקאַלע און אומצופרידענע קרייזען, געמישט אויך מיט אַ געפיהל פון באַוואונדערונג און אַ געוויסער אַכטונג. עס איז געווען עטוואָס הערעאישעס אין יענער באַוועגונג; אפילו אָנצורופען זיך אַנאַרכיסט האָט געפאָדערט אַ געוויסען מוט. די דרייסטקייט האָט אימפּאָנירט, אָבער ניט גע־

* „פרייע אַרבייטער שטימע“, יובילעאום נומער, 1924.

צוזאמען צו זיך: ניט פיעל באזיצען מוט אדער קאנען זיין העלדען. פון דער אנדער זייט האט די באוועגונג דאמאלסט צוגעצויגען צו זיך אלערליי אומפאראנטווארטליכע און אומוויסענדע ווילד־שרייער, וועלכע האבען מיט זייער בראוואדא אפגעשטויסען די רוהיגערע און מעהר אנטוויקעלטע עלעמענטען.

דער גייסט פון דער באוועגונג איז פון אנהויב אן געווען א קריגערישער און פארניכטענדער, אבער צו דער זעלבער צייט אויך א נאאיוו־גלויביגער אין דעם עצם גוטסקייט פון דער מענשליכער נאטור, אין דער מעגליכקייט שוין גלייך צו לעבען אונטער דעם פרייסטען קאמוניזם, וואס איז געבויט אויף גלייכהייט און ברידערליכקייט. דער נאענטסטער צוועק פון דער פראפאגאנדע איז געווען ניט צו איבערבויען און אויסבעסערן די געזעלשאפט, נור צו מאכען פון איהר „טאבולא ראזא", אויסרייסען אלע איהרע אינסטיטוציעס מיט דיווארצלען און לאזען די נעקסטע דורות בויען דאס לעבען פון דאס ניי. דאס האט א לאנגע צייט געהאלטען די באוועגונג אין דער לופטען; זי האט ניט געלאזט קיין ווארצלען אין דעם לעבען פון די מאסען און האט קיין איינפלוס ניט געהאט אויף זייערע טאג־טעגליכע קאמפען און שטרעבונגען.

אין משך פון דעם לעצטען פערטעל יאהרהונדערט האט זיך דער דאזיגער כאראקטער פון דער באוועגונג א רעכט ביסעל געענדערט. די שטורמדיגע פראפאגאנדע געגען אלץ און אלעמען איז א סך מילדער געווארן; די אינדיווידועלע אטענטאטען האבען בימלעכוויים אויפגעהערט; דער קוק אויף די טרייד־יוניאנס איז געווארן מעהר רעאליסטיש, און די פראפאגאנדע בכלל איז געווארן מעהר אויפקלעהרנד, ערציערישׂ. דערהויפט אבער איז די ענדערונג זייער בולט געווארן אין די לעצטע צעהן יאהר — דורך דער גרויסער וועלט־מלחמה און דער רוסישער רעוואלוציע. אנטוישונג אין מענשען, אין די פירער און טיילוויים אויך אין די אייגענע אידעאלען, האט שטארק אפגעקילט דעם אמאליגען ענטוזיאזם און געשאפען זאגאר אן אפאטישע שטימונג צווישען די טוער, ווי צווישען די גענאסען בכלל.

איז א געוויסען זין קאָן מען זאָגען, אז די באַוועגונג לעבט איצט איבער א שטיקעל קריזיס. זי פארלירט אלץ מעהר דעם אלטען באָדען, וואָס איז געווען אויסגעטראָטען פון די טראַדיציאָנעלע רעוואָלוציאָנערע פראַזען, און האָט נאָך ניט געפונען דעם נייעם וועג, וואָס זאָל פיהרען צום אַנאַרכיסטישען אידעאַל, ניט פאַרלייקענענדיג אינגאַנצען איהר פאַרגאַנגענהייט. אמאָל, ווען די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג איז געווען געבויט אויף דעם גלויבען און דער דערוואַרטונג פון א באַלדיגער סאָציאַלער רעוואָלוציע, האָבען די פירער געשעפּט התפעלות פון דעם וואונדערבארען זון־אויפגאַנג, וואָס זיי האָבען גייסטיג געזעהן שוין רויטלענדיג זיך הינטער די בערג, און די ארבייטער האָבען געשטראַלט פון דער האָפענונג, אז באַלד וועלען זיי אריבערגייען פון זייער פינסטערן גיהנום אין דעם ליכטיגסטען גן־עדן. די ערפאַהרונג פון דעם לעצטען פערטעל יאָהרהונדערט האָט צושטערט יענעם גלויבען און פאַרניכטעט די דאָזיגע האָפענונג. דער אויסגאַנג פון דער רוסישער רעוואָלוציע האָט נאָך ארויפגעלייגט די לעצטע לאָפּעטע ערד אויפ׳ן קבר פון יענעם גלויבען און האָפענונג. עס איז געוואָרן קלאָר, אז מיט קפיצת הדרך קען מען אין דער צוקונפט ניט אריינשפּרינגען און מיט געוואַלט קען מען די היינטיגע מענשען פאַר קאָמוניסטען ניט מאַכען.

אין דער זעלביגער צייט האָט זיך דער טרייד־יוניאָניזם זייער ברייט צעוואַקסען. די יוניאָן־באַוועגונג האָט געמאַכט ריזיגע פאָרטשריטען און האָט אָפּגעצויגען פון דער אַנאַרכיסטישער באַוועגונג איהרע אקטיוועסטע טוער. די אָרגאַניזירטע ארבייטער האָבען געוואונען מעהר רעכט, זייער מאַטעריעלע לאַגע איז באַדייטענד פאַרבעסערט געוואָרן, זיי זיינען געוואָרן א מאַכט אין געזעלשאַפטליכען לעבען און זיך ערוואָרבען א געוויסען רעספּעקט. די פּראָפּאַגאַנדע, וואָס די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג האָט אָנגעפירט צווישען די ארבייטער מיט 25־30 יאָהר צוריק, האָט געווים פיל בייגעטראָגען צו דעם וואוקס פון די היינטיגע ריזיגע יוניאָנס. זי האָט אָבער אָפּגעלעבט איהר צייט און וואָלט קיין שום איינדרוק אויף זיי ניט געמאַכט,

ווען זי זאָל איצט ווידער אָנגעווענדעט ווערן אין איהר אַלטער פאָרם. פאַקטיש איז די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג די לעצטע צייט געוואָרן א „אנעקס" פון דער יוניאָן־באַוועגונג און הויבט טאַקע גאָר ניט אָן צו פּרובירען ריידען צו איהר אויף דעם אלטען רעוואָלוציאָנערן לשון.

איינינע פון אונז האָבען שוין לאַנג איינגעזעהען די קריטישע לאַגע פון דער אַנאַרכיסטישער באַוועגונג און האָבען געזוכט איהר אוועקצושטעלען אויף איהרע אייגענע פיס. דער שרייבער פון אָט די שורות האָט פון צייט צו צייט אָנגעוויזען אויף דעם געפערליכען טעות, וואָס די באַוועגונג איז באַגאַנגען, אוועקשטעלענדיג די מעטאָדע פון קאַמף, די רעוואָלוציאָנערע טאַקטיק, העכער פאַר דעם פּרינציפּ, דעם ענד־ציל, פאַר וועלכען זי האָט געזאָלט קעמפען. עפּעס איז אויסגעקומען אַזוי ווי דער איינציגער און גאַנצער צוועק פון דער אנאַרכיסטישער באַוועגונג איז נאָר צו צושטערען און פארניכטען די היינטיגע געזעלשאַפט, ניט צו אנטוויקלען און בויען די יסודות, לויט דעם אַנאַרכיסטישען אידעאַל, פון א בעסערער געזעלשאַפט. און דאַריבער ווען די פּראָפּאַגאַנדע פון צושטערונג האָט דורך דעם פּראָגרעס פון דער ארבייטער באַוועגונג פארלאָרען יעדען זין, האָט די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג זיך געפונען אומפּאָרבארייטעט, אָהן מעטאָדען און אָן א פעסטער טאַקטיק, פאַר איהר ווירקליכער אויפגאַבע פון דער צוקונפט.

עס איז אבער שווער אויסצוראָטען אלטע טראַדיציעס — אפילו פאַר אַנאַרכיסטען. די באַוועגונג האָט זיך איינגעלעבט מיט דעם געדאַנק, אַז די היינטיגע געזעלשאַפט איז פון גרונט אויס שלעכט און פאַרדאָרבען, אַז מען קאָן זי ניט אויסבעסערן, און עס איז גאָרניט כדאי צו פּרובירען; אַז מען מוז אויסוואָרצלען אַלע איהרע יסודות, און ניט בּיסלאַכוויי, נאָר אַלץ מיט אַמאָל, דורך א רעוואָלוציאָנערען שטורם — און דערנאָך וועט מען זעהן. דאָס איז געווען די אידעאָלאָגיע, אויף דער פּראַקטיקע אָבער האָט מען זיך געמוזט צופּאַסען צום לעבען, ווי ער איז: מען האָט געמוזט העלפען ארגאַניזירען די ארבייטער און אויפבויען יוניאָנס און אָפּגעבען אַלע כחות זיי צו העלפען געווינען א סטרייק — פאַר א פּאָר דאָלאַר א וואָך

מעהר לוין, כדי צו קענען עטוואס בעסער לעבען. מען האט נעהאלפען שאפען ארבייטער־קאסעס, מען האט זיך פאראייניגט אין א ארבייטער רינג, מען האט געבויט פארוויילונגס, קונסט און ליטעראטור פאריינען, כדי געגענזייטיג זיך אויסצוהעלפען אין א נויט און געניסען פון לעבען וויפיל מעגליך אפילו אין דער היינטיגער פארדארבענער געזעלשאפט.

אזוי איז אנגעגאנגען א פערטעל יאהרהונדערט און די באוועגונג האט זיך איינגעלעבט מיט אט דעם ווידערשפרוך צווישען דער אידעאלאגיע און דער פראקטיקע. אין דער פראפאגאנדע פון ווארט און שריפט שארף רעוואלוציאנער, אין פראקטישער ארבייט — טרייד־יוניאניסטיש, בירגערליך, מעסיג, אלטעגליך. אין טעאריע דארף אלץ פארניכטעט ווערן, אין דער פראקטיקע זוכט מען אריינצוכאפען וואס מעהר. פארשטעהט זיך, מען קען דאס לעבען ניט אויסשפייען און וואס בעסער איז פארט בעסער, ניט ערגער. אבער פארוואס, אויב אזוי, ניט בייטען די אידעאלאגיע? פארוואס ניט צוגעבען, אז דער פאר 60־יאהריגער בליק פון די באקונינ׳ס, אין דער צייט פון ערשטען אינטערנאציאנאל, איז געווען א פאלשער בליק, געבויט אויף א מיספארשטענדניש פון געזעלשאפטליכען לעבען. דער עיקר, נאך אלעם דעם, איז דאך דער אידעאל; דער ו ו ע ג צום אידעאל מעג זיך דאך בייטען, מעג דאך היינט זיין אן אנדערער ווי מיט 60 יאהר צוריק. בייטען די טאקטיק, צופאסען זי צום לעבען, הייסט דאך ניט פארלייקענען דעם ענדציל, צו וועלכען מען שטרעבט. האט דאך די אנארכיסטישע באוועגונג אויפגעגעבען די „פראפאגאנדע דער טאט” און דער אנארכיסטישער אידעאל האט גארניט געליטען פון דעם. ווערט דאך איצט אפילו דער „גענעראל־סטרייק” מעהר ניט פראפאגאנדירט, און פונדעסטוועגען איז די אידעע פון אנארכיזם נאך ניט געשטארבען.

א ווידערשפרוך קען זיך אייביג ניט האלטען, און א באוועגונג, וואס איז געבויט אויף א ווידערשפרוך, מוז צוזאמענפאלען פריהער אדער שפעטער. גייט מען ארויס פון דעם שטאנדפונקט, אז די געזעלשאפט איז אומפארבעסערליך און מוז צושטערט ווערן מיט געוואלט, דארף מען ניט שטיצען און אונטערהאלטען די היינטיגע

טרייד־יוניאָנס, נאר מען דארף, ווי יאָהאן מאָסט אין זיין צייט, ארויסגעבען קריגס־וויסענשאפט־ביכלאך און גרינדען שולען צו לער־נען די ארבייטער שיסען. עס וואָלט, פארשטייט זיך, געווען אן אומזין, אָבער אפילו אן אומזין פארדינט א געוויסע אכטונג, ווען ער איז קאָנסעקווענט אויסגעהאַלטען. איז מען אָבער געקומען דורך ערפארונג און פראקטיקע צו דער איינזעהעניש, אז די געזעלשאפט קאָן ניט און טאָר ניט צושטערט ווערן מיט געוואלט, אז זי ווערט אויסגעבעסערט און געענדערט דורך א שטענדיגער עוואָלוציע, דארף מען איינמאָל פאר אלעמאָל אויפהערן צו קוקען פון אויבען אראָפּ אויפ'ן געזעלשאפטליכען לעבען, נאָר נעמען די געזעלשאפט ווי זי איז, זיך אינטערעסירן מיט אלע וויכטיגע פראַגען, וואָס שטייען אויף דער טאגעס־ארדנונג, געפינען פאר זיי דעם מעהר פּראָגרעסי־ווען ענטפער אונטער די אומשטענדען, און אגיטירן פאר דעם מיט'ן גאנצען הארצען.

נעמט דעם ערגסטען ביישפּיל: די פּאָליטישע קאמפּיינס. אָנ־גענומען, אז דיביידע גרויסע פּאָליטישע פארטייען זיינען בכלל רעאקציאָנער און קיין ראדיקאל, ניט צו ריידען אן אנארכיסט, קען קיינע פון זיי ניט וועלען שטיצען. אויב אָבער עס טרעפט, אז זיי זיינען שארף צוטיילט וועגען א געוויסער זייער וויכטיגער געזעל־שאפטליכער פראַגע, זאָגט: וועגען טאריף, אימיגראציע, אינדזשאָנק־שענס געגען ארבייטער, אדער קו־קלוקסיזם, — איז דען גאָר קיין חילוק ניט, צי די דאָזיגע פראַגע אָדער פראַגען וועלען פארענט־פערט ווערן אין א רעאקציאָנערן אָדער פּראָגרעסיוון זין? איינע פון די צוויי פארטייען וועט דאָך מוזען געווינען—איז ניט גלייכער, מען זאָל זעהן, אז די פארטיי וואָס שטעהט פאר דעם מעהר פּראָ־גרעסיוועז ענטפער, זאָל אין דעם געגעבענעם פאל געווינען? און ווען עס טרעפט, אז עס פארמירט זיך א דריטע פארטיי מיט אן אויסגעשפּראָכענער ראדיקאלער פּראָגראם — איז עס ניט אין די אינטערעסען פון דער געזעלשאפטליכער אנטוויקלונג צו שטיצען די דאָזיגע ראדיקאלע פארטיי? אָדער ווען עס האנדעלט זיך אפילו ניט מעהר ווי אויסצודריקען א פּראָטעסט געגען די רעאקציאָנערע פארטייען, שטימענדיג, למשל, פאר דער סאָציאליסטישער פארטיי,

דאַרף מען דען ניט זעהן, אז די צאָל פּראָטעסטירענדע שטימען זאָל זיין וואָס גרעסער און דער פּראָטעסט וואָס שטאַרקער?

נאָך א ביישפּיל. עס עקזיסטירט דאָ אין לאַנד א נאַציאָנאַלע געזעלשאַפט צו פאַרטיידיגען די ציווילע פרייהייטען פון די בירגער: געווים א נויטיגע און וויכטיגע ארבייט. דאַרף די אנאַרכיסטישע באַוועגונג זי שטיצען? עס איז דאָך גאָר לעכערליך צו שטעלען אזא פראַגע, און דאָך, וויפיל אנאַרכיסטען ווייסען פון דער דאָזיגער געזעלשאַפט? וויפיל מאָל האָט דער אָרגאַן פון דער אנאַרכיסטישער באַוועגונג אויפגעפאָדערט די גענאָסען, זיי זאָלען העלפען יענער געזעלשאַפט אין איהר ארבייט? זי ליגט גאָר קיינעם ניט אין זינען, ווייל—נו, ווייל טעאָרעטיש וויל די אנאַרכיסטישע באַוועגונג אָפּשאַפען דעם שטאַט, דעם באַרויבער פון פרייהייט, מיט אמאָל, און האַלט ניט פון פּראָטעסטירן און אָנפירן משפּטים, כדי צו פאַרטיידיגען די פרייהייט פון די בירגער שוין איצטער. פון דעם וועלען אליין קומט אבער גאָרניט ארויס, און די באַוועגונג וואָס טוט גאָרניט, שטאַרבט ביסלאַכוויים אָפּ.

פון דער אנדער זייט איז אויך מעגליך, אז דער וועג פון פּראַקטישער ארבייט פאַר דער געגענוואַרט איז ניט אינגאַנצען אָהן געפאַר פאַר דער באַוועגונג. דאָס אָפּגעבען זיך אינגאַנצען מיט געגענוואַרטס-ארבייט, אָהן א פעסט-באַשטימטע אנאַרכיסטישע ריכטונג, קאָן די גאַנצע באַוועגונג פאַרוואַנדלען אין א בירגערליך-ראַדיקאַלער פּאַרטיי, וועלכע וועט זיך באַנוגענען מיט די קליינע חיי-שעה-רעפאָרמען און פאַרגעסען איהר גרויסען אידעאַל. עס וואָלט דעריבער נויטיג געווען צו קומען צו א פאַרשטענדניש, ערשטענס וועגען די אנאַרכיסטישע גרונט-פּרינציפּען גופא (לעצטענס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז אפילו בנוגע די דאָזיגע עיקרים הערשט א באַדויערנסווערטער כאָאָס), און צווייטענס, וועגען דעם סאָרט און דער מאָס פון די פאַרשיידענע פּראַקטישע ארבייטען, וואָס זאָלען צונעקסט ארייננעמען ווערן אין דעם קרייז פון דער באַוועגונגס-טעטיגקייט. וואָרום עס מוז דאָך זיין קלאָר, אז אן אָפּגעשוואַכטע באַוועגונג קען זיך ניט פאַרמעסטען צופיל מיט אמאָל און טאָר ניט צעשפּליטערן איהרע כחות.

עס פאַרשטעהט זיך, אַז די אַרבייטער באַוועגונג שטעהט לכל הדעות אויסער און איבער יעדער פראַגע. זי איז דער הויפּט באַזיס, אויף וועלכען די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג קאָן בויען איהר אידעאַל פאַר דער צוקונפט. אין דער היינטיגער קאַפּיטאַליסטישער געזעל־שאַפט זיינען די פּראָלעטאַריער, די אַרבייטער, די הויפּט פּראָגרע־סיווע קרעפטען, וועלכע זוכען צו ענדערן די געזעלשאַפט און איבער־בויען זי אין דער לעצטער ליניע אויף סאָציאַליסטישע יסודות, ד. ה. אויף עקאָנאָמישער גלייכהייט, אָהן עקאָנאָמישער גלייכהייט, אין זין פון גלייכע געלעגענהייטען, וואָס שאַפט אָפּ די מעגליכקייט פון עקספּלואַטאַציע, האָט דער אַנאַרכיסטישער אידעאַל פון פרייהייט ניט מעהר ממשות, ווי די היינטיגע בורזשואַזע פרייהייט. דערי־בער איז, זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז דער גורל פון דער אַנאַרכיס־טישער באַוועגונג איז איינג פאַרבונדען מיט דער אָרגאַניזירטער אַרבייטער־באַוועגונג אויף אַלע געביטען פון איהר טהעטיגקייט; דאָס מיינט אָבער ניט, אַז די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג מוז זיך אויפ־לייזען אין דער אַרבייטער־באַוועגונג. דער אַנאַרכיזם האָט אַנטווי־קעלט זיין אייגענעם בליק אויף דער פּאָליטישער אָרגאַניזאַציע פון דער געזעלשאַפט און האָט זיין אייגענעם אידעאַל בנוגע דער פּאָלי־טישער אָרגאַניזאַציע פון דער צוקונפט. און דאָס קאָן און דאַרף די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג פּאָפּולער מאַכען ניט נאַר צווישען די אַרבייטער, נאָר אויך צווישען אַלע שיכטען פון דער געזעלשאַפט.

דער לאָזונג דאַרף זיין: מיט די אַרבייטער אין זייער קאַמף פאַר סאָציאַלער גלייכהייט; מיט אַלע ראַדיקאַל־דיינקענדע מענשען אין זייער קאַמף פאַר פערזענליכער פרייהייט. און די טאַקטיק בכלל דאַרף זיין: וואָס מעהר עקאָנאָמישע געווינסען, פּרעסטיזש און מאַכט פאַר די אַרבייטער שוין איצטער, און וואָס מעהר פערזענליכע פרייהייט אין פּאָליטישען לעבען פאַר אַלע מענשען איצט און אַלע־מאָל.

פון די ארויסגעבער

מיט דער ערשיינונג פון גענאָסע דר. י. א. מעריסאָנ'ס געקליבענע שריפטן איבער דער „טעאָריע און פּראַקטיק פון אנארכיזם" ווערט דערפילט אן אויפגאבע וואָס עס האָבן אויף זיך גענומען די גרופּען „נייע געזעלשאַפט" און „פּערער סענטער" — צו שאַפן פאר אונזער באוועגונג אן אלזייטיגע, פּאָפּולערע און גלייכצייטיג קלאָרע און גרינטליכע אָפּהאנדלונג איבער אונזערע פּרינציפּן און אידייען.

דער מאנגעל אין אזא ווערק האָט זיך לאנג געפילט אין אונזער באַוועגונג, ניט אכטענדיג אויף דעם וואָס די אידישע אנארכיסטישע ליטעראטור האָט זיך גאָרניט וואָס צו שעמען מיט דער צאָל בראָשורן און ביכער וואָס זיינען ביז איצט ערשינען.

וואָלט אזא קלאָרקייט איבער אונזערע אידייען און פּרינציפּן געהערשט אין אונזער באוועגונג, וואָלט ניט מעגליך געווען אז אזא גרויסע צאָל פון אנארכיסטן זאָלן מיטגעריסן ווערן פון דער באָלשעוויסטישער רעוואָלוציע, פאר אזא לאנגער צייט, ביז דאָס פּראַקטישע לעבען האָט זיי געלערנט, אז שטאַט, אויטאָריטעט און דיקטאַטור קאָנען ניט גיין צוזאַמען מיט און פירן צו פרייהייט און אנארכיע — א זאך וואָס זיי האָבן געדארפט וויסן פאָראויס.

אונזער טייל ארבייט איז אָפּגעטאָן. עס בלייבט איצט פאר די גענאָסן און סימפּאטיזירער פון אונזערע אידייען צו זאָרגן, אז דאָס בוך זאָל קריגן זיין כשר פארדינטע ברייט־מעגליכסטע פארשפּרייטונג.

מיט גענאָסענשאַפטליכן גרוס,

דר. י. א. מעריסאָנ'ס שריפטען קאָמיטע

ניו יאָרק, דעצעמבער 1926.